

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

В.П. ШУЛЬГАЧ

Нариси з праслов'янської антропонімії

Частина VII

Київ 2022

УДК 81'373.231

ББК 81.2–3

Ш95

Книгу присвячено реконструкції праслов'янського антропонімного фонду. На основі фактичного матеріалу слов'янських мов відновлено фрагменти генетичних лексико-словотвірних мікросистем.

Для лінгвістів, фахівців у галузі ономастики та етимології.

Затверджено до друку вченою радою
Інституту української мови НАН України

Рецензенти:

доктор філологічних наук *П.І. Білоусенко*
доктор філологічних наук *С.О. Вербич*

Шульгач В. П.

Ш95 Нариси з праслов'янської антропонімії / В.П. Шульгач. К., 2022.
(Бібліотека української ономастики). Ч. VII. 384 с. Бібліогр.:
с. 294–356.

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-9949-8 (ч. VII)

ББК 81.2–3

© Шульгач В.П., 2020

© Ідея та назва серії «Бібліотека української
ономастики». Шульгач В.П., 2007–2022

© Інститут української мови, 2022

ISBN 978-966-02-7560-7 (загальний)

ISBN 978-966-02-9949-8 (ч. VII)

ЗМІСТ

Від автора (замість перед- і післямови)	5
---	---

I. СОМАТИЗМИ В АНТРОПОНІМНІЙ ЛЕКСИЦІ

Похідні з коренем * <i>Bord-</i>	7
Деривати з коренем * <i>Br'ux-</i> / * <i>Červ-</i> / * <i>Puz-</i>	18
Похідні з коренем * <i>Brъv-</i>	25
Похідні з коренем * <i>Čub-</i>	27
Похідні з коренем * <i>Ėzyk-</i>	30
Похідні з коренем * <i>Glaz-</i> / * <i>Ok-</i> , * <i>Oč-</i>	32
Похідні з коренем * <i>Golv-</i>	42
Похідні з коренем * <i>Gob-</i>	52
Деривати з коренем * <i>Gož-</i> / * <i>Guz-</i> , * <i>Zad-</i>	60
Похідні з коренем * <i>-grōd-</i>	68
Похідні з коренем * <i>-lic-</i> / * <i>-lik-</i>	69
Похідні з коренем * <i>Lōb-</i>	70
Деривати з коренем * <i>Mōd-</i>	76
Деривати з коренем * <i>Nog-</i>	78
Похідні з коренем * <i>Nos-</i>	90
Похідні з коренем * <i>Qs-</i> / * <i>-qs-</i>	103
Деривати з коренем * <i>Pal-ьсь</i> / * <i>Pьrst-</i>	113
Деривати з коренем * <i>Pēt-</i>	116
Деривати з коренем * <i>Pop-</i>	118
Похідні з коренем * <i>Rebr-</i>	121
Деривати з коренем * <i>Rok-</i>	124
Похідні з коренем * <i>Rōt-</i>	132
Похідні з коренем * <i>Skul-</i>	134
Похідні з коренем * <i>Ux-</i>	136
Похідні з коренем * <i>Ust-</i>	144
Похідні з коренем * <i>Šbj-</i>	145

Похідні з коренем * <i>Šček-</i>	148
Похідні з коренем * <i>Zob-</i>	150

II. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деякі рефлекси і.-є. * <i>bher-</i> у слов'янській антропонімії	159
Деривати з коренем * <i>Bǫrb-</i>	159
Деривати з коренем * <i>Bǫrg-</i> / * <i>Bǫrǝ-</i>	166
Деривати з коренем * <i>Bǫrk-</i> / * <i>Bǫrč-</i>	170
Деривати з коренем * <i>Bǫrl-</i>	176
Деривати з коренем * <i>Bǫrs-</i>	180
Деривати з коренем * <i>Bǫrǝ-</i>	184
Деякі рефлекси і.-є. * <i>ger-</i> у слов'янській антропонімії	193
Праантропоніми з коренем * <i>Dorg-</i>	238
Праантропоніми з коренем * <i>Glux-</i> / * <i>Gluš-</i>	249
Деривати з коренем * <i>Vēd-</i> та ін. у слов'янській антропонімії	253

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Укр. <i>Бавич</i> і споріднені антропоніми	264
Блр. <i>Басальга</i>	265
Слвц. <i>Voskár</i> і под.	269
Рос. <i>Гниломедов</i> і под.	271
Ст.-рос. <i>Жугулев</i> і под.	272
Н.-луж. <i>Zavada</i> і под.	274
Ст.-блр. <i>Кровопускѣ</i> і под.	276
Ст.-хорв. <i>Mog</i> і споріднені антропоніми	278
Ст.-укр. <i>Мукозоб</i> і под.	281
Укр. <i>Нутрак</i> і под.	282
Ст.-блр. <i>Слепород</i> і под.	283
Рос. <i>Стадников</i> і споріднені антропоніми	286
Укр. <i>Суп</i> і споріднені антропоніми	287
Ст.-блр. <i>Хромькинѣ</i> і под.	288
Ст.-слвц. <i>Шуба</i> і споріднені антропоніми	290
Укр. <i>Чедерда</i> і под.	293
Література та джерела	294
Скорочення	357
Індекс праантропонімів	359

ВІД АВТОРА

(замість перед- і післямови)

Книгу присвячено реконструкції фрагментів праслов'янського антропонімного фонду.

Фактичний матеріал, на основі якого відновлено заголовні архетипи, організовано за методикою, апробованою укладачами праслов'янських етимологічних словників у Росії (ЭССЯ) та Польщі (SP). Тобто до уваги взято такі критерії відбору пропріального матеріалу, як: ареал похідних того чи іншого архетипу; структура лексичних одиниць; словотвірна модель. Автор послідовно аналізує одиниці лише одного, антропонімного, класу; вторинні форми — ойконіми, мікротопоніми, гідроніми — залучено для ілюстрацій лише як факти відантропонімної деривації. Зіставлення фактичного матеріалу проведено в межах генетичних лексико-словотвірних мікросистем, що дозволило звести воєдино, на перший погляд, формально незіставляваний матеріал.

Перший розділ присвячено реконструкції праантропонімів-соматонімів, рефлексів яких зафіксовано в доступних автору джерелах більшості слов'янських мов. Цей — хоч і вибірковий — матеріал важливий для моделювання зовнішності / потенційного словесного портрета праслов'янина. Див. ще (Вашенко 252; Любимова 347; Макеева 432).

У другому розділі описано праслов'янські континуанти (праантропоніми) і.-є. основ **bher-*, **ger-* (переважно у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду). За основу взято теоретичні висновки й узагальнення, викладені в (Козлова 1997: 12–36), зокрема: на східнослов'янській території сонант *ɣ* міг реалізуватися не лише в *-op-* (домінантний тип), але й в *-ap-*, *-yp-*, *-əp-* > *-'ep-*, *-ыр-* > *-ip-*), що можна звести до формули: *tɔrt* → *tart*, *tərt* > *tert*, *tyrt* > *tirt*, *tort*, *turt*. Таку рефлексію спостережено в кожній з детермінативно розширених основ, тому її можна кваліфікувати як регулярну.

Відновлено також низку праантропонімів, похідних від псл. основ **Dorg-*, **Glux-* / **Gluš-*, **Ved-*.

Реконструйовані архетипи переважно відапелятивного походження, тому проаналізований матеріал важливий передусім для відновлення праслов'янського апелятивного словника. Пор., наприклад, лексико-словотвірні мікросистеми з коренями **Borb-*, **Borg-* / **Borž-*, **Borl-* та ін., для яких майже відсутня опора в літературній і діалектній лексиці слов'янських мов. Таким чином, актуалізується відома теза О.М. Трубачова про пропріальну лексику як резерв реконструкції праслов'янського лексичного фонду (Трубачев 8, 19).

У третьому розділі проаналізовано деякі староукраїнські, старобілоруські, старословацькі та ін. антропоніми.

Праантропонім — це не лише технічний конструкт, а потенційно живе слово, лінгвістичний прообраз сучасних чи вилучених з історичних джерел його репрезентантів, які в процесі еволюції могли зазнати значних формальних модифікацій. На наш погляд, про лінгвістичний статус праслов'янського антропоніма можна говорити з тією ж долею ймовірності, що й про прагідронім, праойконім і т. п.

Загалом у книзі реконструйовано 3190 архетипи.

I. СОМАТИЗМИ В АНТРОПОНІМНІЙ ЛЕКСИЦІ

Термін *соматизм* вживають на позначення частин (елементів, компонентів) тіла людини чи тварини (*голова, нога, рука, око, ніс, мудо* і под.). Соматична лексика досить багата за кількістю складників і різноманітна за словотвірною структурою (*головастий, ногатий, безрукий, безмудий, окань, носач* і под.). Сказане стосується й пропріальної, зокрема антропонімної, лексики, в якій соматоніми реалізувалися чи не найпродуктивніше.

Існує чимало регіональних робіт, в яких детально простежено й описано факти пропріалізації різних груп соматизмів у генетично споріднених і різносистемних мовах. Див., наприклад, (Приходько; Старых 82–85 – з літературою; Шпілько 200–207 – з літературою; Боброва 162–179 – з літературою; Богус; Сурикова 58–78 – з літературою та чимало ін.). Однак невивченого й недослідженого в цій царині набагато більше. І пов'язане це, в першу чергу, з неповнотою фактичного матеріалу, яким оперують дослідники, особливо історичного. Останнє передбачає всебічне обстеження найрізноманітніших писемних джерел, пор., наприклад, (Штасни, Бошняковић 637–914), що під силу лише науковим колективам дослідників.

Похідні з коренем **Bord-* у слов'янській антропонімії

***Borda:** ст.-укр. Федко *Борода*, 1570 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 32), Өєдорь *Борода*, 1649 р. (Реєстр 152), укр. *Борода*, 1704 р. (ПОП 20), *Борода* – сучасне прізвище (РУС 55), *Борода* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 132), (похідні) *Бородіно* – ойконіми (Од.; АР Крим), ст.-рос. Івашко *Борода*, 1495 р. (Тупиков 61), Климко *Борода*, 1551 р. (ПКНЗ 5, 283), Осип Тимофеев *Борода*, 1694 р. (Бакланова 227),

рос. *Борода*, XVIII ст. (ПМД 130), *Борода* (ЖПТ), ст.-блр. Васюкь *Борода*, 1697 р. (Усціновіч 1975: 117), блр. *Барада* (Бірыла 41), *Барадзіно*, *Бародзіна*, *Барадзіны* — ойконіми відантропонімного походження (Рап. Віщ. 42; Рап. Мін. 31; Рап. Гр. 31), макед. Стойко *Брада*, XV ст. (Иванова 1995: 190), ст.-пол. *Broda*, 1136 р. (SSNO I, 247), *Broda*, 1545 р. (Мытник 52), пол. *Broda* (SN I, 487), *Brada* (SN I, 462) < чеськ., *Boroda* (SN I, 436) < укр., ст.-чеськ. *Brada*, 1413 р. (Gebauer I, 91), чеськ. *Brada* (ЧП), ст.-слвц. *Žacharias Brada*, 1614 р. (HSSJ I, 149), слвц. *Brada* (TZ Bratislava 37), в.-луж., н.-луж. *Broda* (Wenzel II/1, 59). Зі слов'янських мов запозичено лит. *Baradà*, *Bāradas* (LPŽ I, 189), румун. *Boroda* (Constantinescu 210).

Антропонім *Борода* продуктивний у східнослов'янській топонімії. Пор., наприклад, ст.-рос. *Бородина*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 109), рос. *Бородин* (7), *Бородина* (13), *Бородино* (85), *Бородины* (5) — назви поселень у різних регіонах (RGN I, 501–503).

Хронологію посл. **Borda* можна поглибити завдяки іллір. *Barbatura*, а також *Scenobarbus*, в яких збережено латинізований варіант іллірійської назви бороди, безпосередньо представленої в Σκευόβαρδος. Детальніше див. (Krahe 15, 101; Топоров 241).

Стосовно доонімної семантики, то вона неоднозначна. Пор., наприклад, укр. *бородá* 'волосяний покрив на нижній частині обличчя', 'підборіддя, нижня щелепа' (СУМ I, 219), рос. діал. *бородá* 'про старого чоловіка, діда' (СРНГ 3, 108) та інослов'янську лексику, зібрану під гаслом **borda* (ЭССЯ 2, 197–198).

У народній традиції *борода* — ознака зрілості, мужності, втілення сили, росту, плодючості (СД 1, 229). «Борода для русича — це норма, національний знак, який усіма сприймався позитивно» (Любимова 351). Пор., наприклад, вирази: рос. *борода в честь, а усы и в кошки есть; борода дороже головы* (Даль 1, 115) або пол. *nie ma wąsow, nie ma brody, za staroste jeste młody* (SGP II, 502). На відміну від західних і південних, східні слов'яни навіть після закону про бриття бороди Петра I [*борода лишняя тягота* (див.: Даль 1, 115)] довго її носили. Пор. ще в М.Є. Салтикова-Шедріна: *крестьянину полагалось неприлично брить бороду* ("Сатиры в прозе" // ПСС в 20 т. Т. 3. С. 257). Історія свідчить також про факти викупу права на носіння бороди, що підтверджувалося спеціальною медаллю (Буслаев 239).

Борода — один із постійних компонентів опису зовнішності особи в кабальних книгах чи втікачів або розбійників, пор., наприклад: *бородою скуден*; *борода светлоруса*, а також *комлата*, *продолговата*, *седата*, 1603 р. (НЗКК 12, 122, 194, 284, 344), *борода велика*; *борода не велика*; *большая борода*; *борода велика руса*; *бороду брѣтъ*; *борода не велика чермна*; *бороды нѣтъ*; *борода средняя*; *бороду сечеть*, 1641 р. (САШ 95) і под.

***Bordъ(jъ)**: пол. *Brady* (SN I, 462), чеськ. *Brady* (Kotík 50).

***Bezbordъ(jъ)**: ст.-укр. (похідне) Лукашъ *Безбородченко*, 1649 р. (Реєстр 43), Данилко *Безбародой*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 109), укр. *Безбородий* (ОКІУМ), *Безбородий* — сучасне прізвисько (СПУ I, 89), ст.-рос. Шестачко *Безбородов*, 1565 р. (МИТА 36), Пронька *Безбородъ*, 1648 р. (КИМ 9), Миронка Антоновъ сынъ *Безбородовъ*, 1686 р. (Яблоков XXVII), рос. *Безбородовъ*, 1766 р. (СП 39), *Безбородов* (ЖПТ), (похідні) *Безбородов*, *Безбородово* (2) — ойконіми в колишніх Курській, Костромській, Московській губ. (RGN I, 304), хорв. (похідне) *Bezbradica* (Leksik 45), пол. *Bezbroda* (SN I, 271), чеськ. *Bezbrady* (Svoboda 258) ~ ст.-укр. *бѣзбради(ѹ)* imberbis, 1642 р. (Славинецький 226) та ін.

Суфіксальні деривати:

***Bordajъ**: ст.-укр. Petro *Boroday*, 1615 р. (ОВ 152), Иван *Борода(у)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 32), укр. *Бородай*, 1704 р. (ПОП 72), *Бородай* — сучасне прізвище (СП 53), *Бородай* — сучасне прізвисько (СПУ I, 132), *Бородаї*, *Бородаївка* — відантропонімні ойконіми на Полтавщині і Дніпропетровщині, рос. *Бородай* (ЖПТ), *Бородаев* — ойконім у колишній Саратовській губ. (RGN I, 501), пол. *Broday* (SN I, 488), *Borodaj* (SN I, 436) < укр.

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. *бородаї* ‘бородата людина’ (СУМ I, 219), діал. *бородаї*, *бурудаї* ‘людина з бородою’ (Шило 57), блр. діал. *бородаї* ‘корениста рослина’ (ТС I, 73).

***Bordějъ**: укр. *Бородій* (СП 53), *Бородій* — сучасне прізвисько (СПУ I, 132), (похідне) *Бородієве* — гелонім (Сл.ММ I, 65), ст.-рос. (похідне) *Бородеево*, 1580 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 476), рос. *Бородей* (ЖПТ), блр. *Барадзей* (Бірыла 41), *Бородеев* (ЖПТ), пол. *Borodij* (SN I, 436) < укр. ~ блр. діал. *бородзѣй* ‘бородач’ (ДСБр. 23).

***Bordujъ**: болг. *Брадуї*, XVII ст. (Заимов 32) ~ рос. діал. *бородуйка* ‘жінка з бородою’ (СРНГ 3, 112).

Похідні з консонантом -х- / -š- у суфіксальній морфемі:

***Bordaxa** / ***Bordašь**: рос. *Бородашкино* – відантропонімний ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN I, 501), хорв. *Bradaš* (Leksik 67), словн. *Bradaško* (ZSSP 53).

***Bordešь**: (вторинні) хорв. *Bradeško* (Leksik 67), словн. *Bradeška* (ZSSP 53).

***Bordiшь**: ст.-пол. *Brodiz*, 1265 р. (SSNO I, 250), пол. *Brodzisz* (SN I, 489), *Brodziszewo* – відантропонімний ойконім (NMP I, 345).

***Bordoшь**: хорв. *Bradošević* (Leksik 67).

***Borduxa** / ***Borduшь**: ст.-укр. Ганка *Бородуха*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 292), укр. *Бородуха*, 1785 р. (ИСК 45), *Бородуха* (Горпинич Болг. 256), рос. *Бородухин* (ЖПТ), *Бородухино* – відантропонімний ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN I, 504), болг. *Брадуш*, XVI ст. (Займов 32) ~ укр. діал. *бороду́ха* ‘лісова борода, лишайник бородатий, *Usnea barbata* Fr.’ (ЕСУМ I, 232), рос. діал. *боро́душка* ‘підборіддя’ (Селигер I, 61).

***Bordyxь** / ***Bordyшь**: пол. *Borodysz* (SN I, 436) < укр., луж. *Brodych?* (Wenzel II/1, 60). Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *боро́диш* ‘надбородник, *Eriopogon arkyllum* Sw.’ (ЕСУМ I, 232).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Bordakь** / ***Bordačь**: ст.-укр. Мартин *Бородак*, 1690 р. (АППС 2, 126), укр. *Бородак* (Новикова 108), *Бородач* (СП 53), *Бородач* – сучасне прізвище (Чабаненко ПНН I, 60), рос. *Бородаков*, *Бородач* (ЖПТ), (похідні) *Бородачева*, *Бородачева Пустошь*, *Бородачевка* – ойконіми в колишніх Саратовській, Олонецькій, Смоленській губ. (RGN I, 501), хорв. *Bradač* (Leksik 67), словн. *Bradač* (ZSSP 52), ст.-пол. Nicolao *Brodacz*, 1402 р. (SSNO I, 247), Tomas *Brodacz*, 1593 р. (Bubak Słownik I, 84), пол. *Brodacz*, *Brodak* (SN I, 488), *Bradacz*, *Bradak* (SN I, 462) < чеськ., *Borodacz* (SN I, 436) < укр., ст.-чеськ. Matěj *Bradač*, 1379 р. (Gebauer I, 91), чеськ. *Bradáč* (ЧП), (похідні) *Bradáčov* – ойконім (ZL I, 106), *Bradačov*, *Bradáčovsko* – мікротопоніми (SPJČ V, 18), ст.-словц. Ladislaum *Bradacz*, 1461 р. (HSSJ I, 149), словц. *Bradáč* (TZ Bratislava 37), луж. *Brodač*, *Brodak* (Wenzel II/1, 60) ~ укр. *борода́ч* ‘бородата людина’ (СУМ I, 219), діал. ‘чоловік з бородою’ (Аркушин 2016: 28), ‘людина, яка має велику бороду’ (Пиртей 2001: 39), блр. діал. *барада́к* ‘бородач’ (Янкова 46), *барада́ч* ‘бородатий чоловік’ (СБГ I, 167), ‘з великою бородою’ (Драздовіч 64),

пол. діал. *brodak* ‘бородач’ (SGP II/3, 506) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 198: **bordačъ*).

***Bordikъ** / ***Bordičъ**: ст.-укр. *Chacz Borodicz*, XVI ст. (Жерела III, 61), Гринєць *Бородикъ*, 1649 р. (Реєстр 253), Семенъ *Бородичъ*, 1676 р. (Тупиков 485), укр. *Бородик*, *Бородич* (Глуховцева 1, 124), *Бородіч* (Вол.), рос. *Бородич* (ЖПТ), *Бородичи* – ойконім у колишній В’ятській губ. (RGN I, 501), ст.-блр. (похідне) *Бородичи*, 1563 р. – мікротопонім у Кобринській економії (РКЭ 294), блр. *Бародзік*, *Бародзіч* (Бірыла 41), *Бародзічы* (2) – відантропонімні ойконіми (Рап. Бр. 20; Рап. Гр. 32), болг. *Брадиш*, XV ст. (Заимов 32), макед. Райко *Брадиш*, XV ст. (Иванова 1995: 190), *Брадишова* – сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 155), хорв. *Bradić* (Leksik 67), ст.-пол. *Brodzic*, 1136 р., *Johannes Brodzicz*, 1427 р. (SSNO I, 249), пол. *Brodzik*, *Brodzicz* (SN I, 489), *Borodicz*, *Borodziej* (SN I, 436) < укр., чеськ. *Bradík* (ЧП), луж. *Brodik* (Wenzel II/1, 60).

***Bordьka**, ***Bordьko**, ***Bordьko**: ст.-укр. *Borodka*, XVI ст. (Жерела III, 138), Костька *Бородка*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 40), укр. *Борідка* (СП 53), *Бородко*, *Бородько* (РУС 55), рос. (вторинне) *Бородкин* (ЖПТ), (похідні) *Бородки*, *Бородкин* (3), *Бородкина* (3), *Бородкино* (7), *Бородкинский* – ойконіми в різних регіонах (RGN I, 503–504), блр. *Бародка* (Бірыла 41), *Бародкі* – ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 25), болг. *Брадко*, XVI ст. (Заимов 32), макед. Никола, син на *Брадко*, XV ст. (Иванова 1995: 190), хорв. *Bradek* (Leksik 67), словн. *Bradkič* (ZSSP 53), ст.-пол. *Nicolaum Brodka*, 1464 р. (SSNO I, 247), *Nicolaus Brodka*, 1563 р. (Mytnik 52), пол. *Brodek* (SN I, 488), *Bradek* (SN I, 462) < чеськ., *Borodsko* (SN I, 437) < укр., ст.-чеськ. *Petrus Bradka*, 1414 р. (Gebauer I, 91), чеськ. *Brádek* (ЧП), *Brádka* (Kotík 50), ст.-словн. *Andreas Briadka*, 1625 р. (HSSJ I, 149), луж. *Brodka*, *Brodko* (Wenzel II/1, 60) ~ укр. діал. *борódка* ‘прядиво на гребені’ (Аркушин 2016: 28), ст.-рос. *бородка змени*. до *борода*: *Микифорко ростом средней, ... боротка востренка*, 1600 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 296), рос. діал. *борódка* ‘підборіддя’ (СРНГ 3, 111).

***Bezbordьko**, ***Bezbordьko**: ст.-укр. Остапъ *Безбородко*, 1614 р. (СУМ XVI–XVII ст. 2, 35), (вторинне) Лукашъ *Безбородченко*, 1649 р. (Реєстр 43), укр. *Безбородько* – сучасне прізвище.

**rodьbordьkъ*: укр. діал. *підборódок* ‘підборіддя’ (СБІ 547), рос. *подборóдок* ‘т. с.’ та ін.

**pribordьkъ*: рос. діал. *приборóдок* ‘підборіддя’ (СРНГ 31, 120). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Sivobordьko**: укр. *Сивобородько* (ЖПТ) ~ укр. діал. *людіна з сивою бородою* ‘про людей старшого віку’ (Мацюк 264).

***Bordica**: ст.-укр. *Василий Бородицын*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 47), макед. *Јани, син на Брадица*, XV ст. (Иванова 1995: 190), хорв. *Bradica* (Leksik 67), словн. *Bradica* (ZSSP 53), пол. *Borodzica* (SN I, 436) < укр. ~ рос. діал. *бороди́ца* ‘борода’ (ЯОС Доп. 1, 67), болг. діал. *бради́ца* ‘рослина *Trigonon*’ (БЕР 1, 72).

***Bordьсь**: укр. *Боротець* (Holutiak 70), ст.-чеськ. *Pessconi Bradec*, 1388 р. (А҃ XXVI, 174), луж. *Brodec* (Wenzel II/1, 60).

***Bezborдьсь**: ст.-рос. (похідне) *Безбородцово*, 1544 р. — ойконім, володіння Владимирського Рождественського монастиря (Кистєрев 103).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Bordalь**: ст.-чеськ. *Michko Bradal*, 1367 р. (Gebauer I, 91) ~ укр. діал. *бородаль* ‘людина з бородою’ (Ши́ло 57), пол. діал. *brodal* ‘бородач’ (SGP II/3, 506).

***Bordilь**: болг. *Брадил*, XVI ст. (Заимов 32), хорв. *Bradil* (Leksik 67).

***Bordula**, ***Bordul'a**, ***Bordulь**, ***Bordulь**: укр. *Бородуля* (СКТ 84), (похідне) *Бородулін Яр* — на Сумщині (Черепанова Микротоп. 44), ст.-рос. Левоникъ *Бородуля*, 1495 р. (Тупиков 61), Гришка *Бородулин*, 1579 р. (Полякова 35), рос. *Бородуля*, *Бородулев* (ЖПТ), *Бородуль* — прізвисько (СРНГ 3, 112), (похідні) *Бородули*, *Бородулина* (7), *Бородулина Івана*, *Бородулина Федора*, *Бородулино* (7), *Бородулино Большое*, *Бородулино Малое*, *Бородулинская*, *Бородуличи* — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 504), ст.-блр. Цимош *Бородуль*, 1636 р. (Бірыла 1966: 200), блр. *Барадуля* (Бірыла 41), *Барадуліна* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 42), болг. *Брадул*, XVII ст. (Заимов 32), словн. *Bradula* (ZSSP 53), пол. *Borodula* (SN I, 436) < укр.

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *бороду́ля* ‘жінка з бородою; мужлай’ (СРНГ 3, 112), ‘підборіддя’ (ЯОС Доп. 1, 67), блр. діал. *бараду́ль* ‘бородатий чоловік’ (СБГ 1, 167).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Bordanь**, ***Bordanь**: укр. *Бородань* (Новикова 108), (похідні) *Бородані*, *Бороданове* — ойконіми в Київській і Сумській обл., рос. *Бороданов* (ЖПТ), болг. *Брадан*, XVI ст. (Заимов 32), хорв. *Bradanić* (Leksik 67), словн. *Bradani* (ZSSP 53), пол. *Brodanowicz* (SN I, 488) ~ укр. *бородань* ‘бородата людина’ (СУМ I, 219), діал. *бородань*, *бурудань* ‘людина з бородою’ (Ши́ло 57), рос. діал. *бородан* ‘чоловік із великою бородою’ (СРНГ 3, 110).

***Bordina**, ***Bordinъ**: ст.-укр. Оѣдор *Бородина*, 1649 р. (Реєстр 135), ст.-рос. *Бородин* Яков Борисович, 1578 р. (Веселовский 46), рос. *Бородин* (РУС 55), болг. *Брадин*, XVI ст. (Заимов 32) ~ болг. діал. *брѣдина* 'борода' (БЕР 1, 72).

***Zabordinъ**: рос. *Забородин* (ЖПТ).

***Bordunъ**: укр. *Бородун* (ЖПТ).

***Bordunъ**: ст.-укр. Мартинъ *Бородыня*, 1568 р. (АЮЗР VI/1, 67), Гарасим *Бородыненко*, 1649 р. (Реєстр 425), укр. *Бородыня* (Новикова 109), рос. *Бородыня* (ЖПТ), пол. *Borodun* (SN I, 436) < укр.

***Bordynъ(ь)**: укр. (похідне) *Бороднів* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ 1, 65), чеськ. *Bradna* (ЧП) ~ ст.-рос. *бородный прикм.* до *борода* 'борода; підборіддя' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 1, 196).

***Zabordynъ(ь)**: рос. *Забородный* (ЖПТ).

Іносуфіксальні деривати:

***Bordarъ**, ***Bordarъ**: макед. Марин, син на *Брадар*, XV ст. (Іванова 1995: 195), (вторинне) *Брадаровски* — сучасне прізвище (Речник ПКМ I, 155), схв. *Bràdarić* (Nosić 178), хорв. *Bradar* (Leksik 67), н.-луж. *Brodar* (Wenzel 2004: 83).

***Bordastъ(ь)**: рос. *Бородастов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *бородастый* 'у кого велика борода' (Даль 1, 116).

***Bordatъ(ь)**: ст.-укр. *Kosth Brodati*, XVI ст. (Жерела II, 145), Кири(к) *бородаты(и)*, 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 4, 33), Нестер *Борاداتой*, 1669 р. (ПКХ 52), укр. *Бородатий* (СП 53), *Бородатий* — сучасне прізвище (СПУ 1, 132), (похідне) *Бородатого* — назва хутора на Волині (Сл.ММ 1, 65), ст.-рос. Якимъ *Борاداتой*, 1490 р. (Тупиков 61), Олеша да Миша *Аковлевы дѣти Бородатог*, 1553 р. (ПРПР 30), Наум *Борاداتой*, 1638 р. (Котков 136), рос. *Бородатов* (РУС 55), *Бородатого* (2), *Бородатовская* — відантропонімні ойконіми в колишніх Ярославській, Костромській, Рязанській губ. (RGN I, 501), блр. *Барада* — прізвище (Бобрык 2017: 19), серб. *Брадату*, 1757 р. (Стојановић II, 191), ст.-пол. *Brodaty*, 1499 р. (SSNO I, 247), *Brodaty*, 1635 р. (Bubak Słownik I, 85), ст.-чеськ. *Bradaty*, 1433 р. (Gebauer I, 91) ~ укр. *бородатий* (Грінченко 1, 87), ст.-рос. *бородатый*, XVII ст. 'літній чоловік, дід' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 1, 295), ст.-блр. *бородатый* 'хто має бороду': *послы перские бородатые* (ГСБМ 2, 153), ст.-слвц. *bradatý* 'у кого велика, довга борода', 1696 р. (HSSJ I, 149) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 198—199).

***Borditъ(ь)**: ст.-рос. Івашка Васильєвъ *Бородитинъ*, 1608 р. (Томск 27), хорв. *Braditić* (Leksik 67), пол. *Borodit* (SN I, 436) < укр.

**bordiŝče*: укр. *бородіще збільш.* до *борода* (СУМ І, 219). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Bordavъ(jь)**: ст.-рос. (вторинне) Семень *Бородавичъ*, 1588 р. (Тупиков 485), пол. *Brodawu* (SN І, 488) ~ рос. діал. *борода́вый* ‘бородатий’ (ПОС 2, 119), ‘з бородавками’ (СРГК 1, 98), пол. діал. *brodawa* ‘бородавка’ (SGP II/3, 507).

***Bordavъka**: ст.-укр. *Борода(в)ка*, 1590 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 32), Семень *Бородавъка*, 1669 р. (АКП І, 153), укр. *Бородавка*, 1788 р. (Щоденник 66), *Бородавка* – сучасне прізвище (РУС 55), *Бородавка* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 132), ст.-рос. Федор Федорович *Бородавка* Мещерский, 1550 р. (Веселовский 46), рос. *Бородавка* (ЖПТ), (похідне) *Бородавкина* – назва поселення в колишній Смоленській губ. (RGN І, 501), блр. *Бородавки* – відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN І, 501), ст.-пол. Nicolai *Brodawka*, 1489 р. (SSNO І, 247), Jacobus *Brodawka*, 1625 р. (Mytnik 52), пол. *Brodawka* (SN І, 488), *Borodawka* (SN І, 436) < укр., чеськ. *Bradávka* (ЧП), словц. *Bradavková ж.* (TZ Bratislava 37) ~ ст.-рос. *бородавка*: на правой щекѣ бородавка, 1599–1600 рр. (НKK 26), ст.-блр. *брадавка* ‘бородавка’ (ГСБМ 2, 186) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 200: **bordavъka*).

***Bordavica**: ст.-рос. Иван Федорович *Бородавица* Старков, 1566 р. (Веселовский 46), *Бородавицыно* – відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN І, 501) ~ укр. діал. *борода́виця* ‘бородавка’, ст.-блр. *брадавица* ‘т. с.’ (ГСБМ 2, 195) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 199–200).

Праантропоніми-композиції:

***Bělobordъ(jь)**: укр. *Білобородий*, ст.-рос. Трешка *Белоборода*, 1565–1568 рр. (МИТА 108), Иван *Белобород*, 1598 р. (Веселовский 35), Климка Петровъ сынъ *Белобородовъ*, 1690 р. (Гурлянд 1902: 18), рос. *Бѣлобородовъ*, XVIII ст. (ПМД 150), *Белобородов* (САЛ 345), (похідні) *Белобородова*, XVIII ст. – назва поселення в Рузькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 325), *Белобородова*, *Белобородовы* – ойконіми в колишній Пермській губ. (RGN І, 324), *Бѣлобородова* – в колишній Томській губ. (Список Томск. 10), *Белобородово* – назва поселення в Костромській обл., ст.-пол. *Byalobrody*, 1409 р. (SSNO І, 133), пол. *Białobroda* (SN І, 282), чеськ. *Belobrad* (ЧП), ст.-словц. Szeman *Bielobrady*, 1618 р. (UFP II, 101), словц. *Belobrad* (TZ Bratislava 22) ~ **bělobordъ(jь)* (ЭССЯ 2, 69).

***Boľšaja Borda**, ***Boľšebordъ**(**jb**): ст.-рос. Осипко Калинин сын *Большая Борода*, 1646 р. (ПКВП 104), Дорофейко Михайловъ сынъ *Большебородъ*, 1647 р. (ПК 136), Семен *Большая Борода*, XVII ст. (ППК 107), рос. *Большебородов* (ЖПТ), (похідне) *Большебороды* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 383).

**bordogolъ*: ст.-слвц. *bradoholec* ‘barbator’, 1763 р. (HSSJ I, 149). У сфері антропонімії рефлексі невідомі.

bordorogъ*(jb**): болг. *брадорѣ* (про козу) ‘з бородою і рогами’ (БЕР 1, 72). У сфері антропонімії рефлексі невідомі.

***Bordoslavъ**: болг. *Брадослав*, XV ст. (Заимов 32), макед. Новак *Брадислав*, XV ст. (Иванова 1995: 190).

***Brъkobordъ**(**jb**): хорв. *Brkobrad* (Leksik 73).

***Čistobordъ**(**jb**): рос. *Чистобородов* (Книги РФ II/1, 191), блр. *Чыстабародаў* (Бірыла 456).

***Čьrnbordъ**(**jb**): ст.-укр. *Чорнобородый*, 1605 р. (Яшук 317), Еремей *Чернобород*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 343), рос. *Чернобородов* (ЖПТ), пол. *Szarnobroda* (SN II, 257) ~ ст.-рос. *бородка черна, невелика; боротка чорна*, 1599–1600 р. (НKK 8, 10).

***Dыlgobordъ**(**jb**): ст.-укр. Лавринко Афонасьєв сын *Долгобородъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 315), ст.- ст.-рос. Федко Семенов *Долгобород*, 1576/77 р. (Ст. Русса 325), (похідне) *Долгобородово*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 26), рос. *Долгобородов* (ЖПТ), ст.-блр. (похідне) *Долгобороды*, 1580 р. — ойконім у Берестейському пов. (ОДВ X, 19), хорв. *Dugobradić* (Leksik 167) ~ серб. діал. *дугобрад* ‘довгобородий’ (Штас-ни, Бошняковић 897) та ін.

Очевидно, наведені факти виникли в результаті лексикалізації відповідного словосполучення. Пор., наприклад, ст.-рос. *Долгая Борода*, XV ст. — прізвисько (Веселовский 98), Ярофей Григорьевъ сынъ *Долгіе Бороды*, 1535 р. (Румовский 106) і т. п.

Стосовно хронології реконструйованого архетипу пор., наприклад, ст.-ісл. *Langbarðr* ‘довгобородий’ (наводиться за: Топорова 165).

***Golobordъ**(**jb**): ст.-укр. Пашка *Голобород*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 52), укр. *Голобородий* (Глуховцева 1, 107), рос. *Голобородов* (ЖПТ), макед. Никола *Голобрад*, XV ст. (Соколки 1965: 155), чеськ. *Holobradý* (ЧП) ~ ст.-рос. *голобородый* ‘той, хто голить бороду’, 1596 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 62), *голобород*, 1603 р. (НЗКК 140),

рос. *голубородъ*, 1704 р. (Любимова 351), серб. діал. *голѣбрад* ‘молодий, безбородий’ (Петровић, Капустина 93) та ін. Висловлено припущення, що семантика апелятива *голубород* пов’язана не з відсутністю бороди, а, швидше, вказувала на наявність *невеликої бороди, борідки*. Детальніше див. (Любимова 352).

***Xudobordъ (jъ)**: рос. *Худобородов* (Лет. ЖС 2004, № 38, 148).

***Xumobordъ (jъ)**: укр. *Химборода* (Горпинич 368).

***Kozobordъ (jъ)**: укр. *Козобород* (Топчій 300).

***Krasnobordъ (jъ)**: рос. *Краснобородко* (ЖПТ).

***Krivobordъ (jъ)**: укр. *Кривобород* (Редько 1, 539), *Кривобородий* (КС Черніг. 2, 126), ст.-рос. Семен *Кривобород*, 1604 р. (Веселовський 164), Гришка *Кривобород*, 1623–1624 рр. (Ржев 69), (похідне) *Кривобородово противъ Волочка*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 77), рос. *Кривобородов* (ЖПТ).

***Kylcebordъ (jъ)**: хорв. *Kučibradić* (Leksik 343).

***Kyršibordъ (jъ)**: болг. *Кършибрадов* (Илчев 291).

***Maxiborda**: ст.-укр. Васко *Махиборода*, 1649 р. (Реєстр 122).

***Majъbordъ (jъ)**: ст.-укр. *Maibroda*, 1615 р. (ОВ 214), укр. *Майборода*, 1726 р. (МК 188), *Майборода* — сучасне прізвище (СП 221), ст.-рос. Оксентій *Байборода*, 1406 р. (Тупиков 36) < **Майборода* (змішування губних), *Байбородин*, XVII ст. (ТКСГ 4, 128), (похідне) *Байбородино*, 1563/64 р. — ойконім у Новгородській землі (ПKNЗ II, 126), пол. *Majboroda* (SN VI, 125) < укр.

***Malobordъ (jъ)**: пол. *Małobroda* (SN VI, 164) ~ рос. *малобородый* ‘із недостатньо оброслою бородою’ (Сл.РЯ XVIII в. 12, 44).

***Maslobordъ (jъ)**: рос. *Маслобородов* (ЖПТ).

***Mokrobordъ (jъ)**: рос. *Мокробородов* (ИСП 355).

***Mrkobordъ (jъ)**: схв. *Мукобрад* (Речник 13, 264).

***Mъrkobordъ (jъ)**: схв. *Мркобрад* (Вуковић, Недельков 145), хорв. *Mrkobrada* (Leksik 446). Див. ще (ЭССЯ 21, 135).

***Ostrobordъ (jъ)**: укр. *Остроборотько* (РУС 306), рос. *Остробородов* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *востробородый* ‘з гострою, звуженою до кінця бородою’, 1602 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 63), *остробород*, 1603 р. (НЗКК 197).

***Paliborda**: ст.-укр. *Палиборода*. 1680 р. (АППС 1, 285).

***Puxobordъ (jъ)**: чеськ. *Puchobradu* — ойконім відантропонімного походження (Profous III, 447).

***Pustobordъ (jъ)**: ст.-рос. Алексей *Пустобородовъ*, 1701 р. (Пам. СИ I, 120), рос. (похідне) *Пустобородово* — ойконім у колишній

Новгородській губ. (RGN VII, 448) ~ ст.-рос. *пустобородъ*, 1599–1600 р. (НKK 20), рос. діал. *пустая борода* ‘непутящий’ (СРНГ 3, 108), *пустобородый* ‘безбородий’ (СРНГ 33, 143).

***Rědobordъ(ъ)**: ст.-укр. Харко *Редобородъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 87), серб. (похідне) **Рѣдобради** – ойконім (Споменик IV, 3) ~ д.-руськ. **рѣдобрадин** ‘хто має рідку бороду’ (Срезневский III, 216).

**rudobordъ(ъ)*: ст.-блр. *рудобороды* ‘рудобородий’, 1646 р. (ГСБМ 30, 465).

**rusobordъ(ъ)*: блр. діал. *русабароды* ‘чоловік із русою бородою’ (Драздовіч 77).

***Rъviborda**: укр. *Рвиборода* (КПУ Полт. 7, 171).

**sivobordъ(ъ)*: укр. *сивобородий* ‘із сивою бородою’ (Грінченко 4, 117), блр. діал. *сівабароды* ‘чоловік із сивою бородою’ (Драздовіч 78).

**skodobordъ(ъ)*: д.-руськ. *скудобрадъ* ‘у кого негуста борода’ (СДРЯ XI, 239), ст.-рос. *скудобородый* ‘рідкобородий’, 1615 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 37), рос. *скудобородъ*, 1740 р. (Любимова 350), діал. *скудобородый* ‘старий дідусь’ (Даль 4, 212).

**skulobordъ(ъ)*: ст.-блр. *скулобородый: широкоплеч и скулобород* (ГСБМ 31, 392).

***Sъmyčiborda**: хорв. *Smičibrada* (Leksik 599). Стосовно першого компонента пор., наприклад, укр. діал. *смы́чити* ‘волокти’ (Сабадош 336) < **sъmyčiti* та ін. Див. (Козлова 1984: 77).

***Široka Borda**, ***Širokobordъ(ъ)**: укр. *Широка Борода*, 1756 р. (АК 5, 106), *Широкобород* (Новикова 952) ~ укр. *широкобородий* ‘із широкою бородою’ (Грінченко 4, 496).

***Tręsiborda**: ст.-укр. Оедка *Тресибородинъ*, 1654 р. (Тупиков 790), ст.-пол. Jan *Trzęsibroda*, 1468–1501 pp. (SSNO V, 483).

***Tribordъ(ъ)**: ст.-укр. *Tribroda*, 1615 р. (ОВ 218).

***Velikaja borda**: ст.-рос. Юшка *Великая Борода*, 1586 р. (Гурлянд 268).

***Vъlkobordъ(ъ)**: хорв. *Vukobrad* (Leksik 737).

***Zъlobordъ(ъ)**: серб. *Злобрадић* (Грковић Имена 181).

***Zъltobordъ(ъ)**: ст.-укр. Андрії *Жолтобородыш*, 1614 р. (Сел. рух 1569–1647: 158), укр. *Жовтобородий* (НКП Харк. 2018: 599), рос. *Желтобородов* (РИ Крым 9, 179).

Проаналізований фактичний матеріал (особливо праантропоніми-композиції) важливий для моделювання фрагмента потенційного словесного портрета (пра)слов’янина.

Деривати з коренем *Br'ux-

*Br'uxa, *Br'uxo, *Br'uxъ: укр. *Брух* (СП 58), *Брюх* (Глуховцева 1, 134), ст.-рос. Семен *Брюхо*, 1420 — поч. 1450-х рр., варіант Семен *Брюшко*, 1449 р. (Рыков 95, 96), Семень *Брухо*, XVI ст. (Сб. Щукина X, 325), Сенка *Брюховъ*, 1539 р., Гриша *Брюшинъ*, 1609 р. (Тупиков 489) — патроніми на -ов, -ин, (похідні) *Брюхова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 173), *Брюхово Замоще*, 1566 р. — ойконім в Бежецькій п'ятині Новгородщини (ПKNЗ 3, 56), рос. *Брюхов*, 1773 р. (Назаров 2021: 135), *Брюх*, *Брюхов* (ЖПТ), *Брюшин* (Новикова 120), ст.-пол. *Brzuch*, 1458 р., *Brzuch*, 1478 р. (SSNO I, 268), пол. *Bruch*, *Brucha*, *Brzuch* (SN I, 502, 526), *Brzuchowo* — ойконім відантропонімного походження (NMP I, 410), чеськ. *Břich* (ЧП), (похідне) *Břichov* — мікротопонім (SPJČ 5, 155), луж. *Břuch*, *Břucha*, *Břucho* (Wenzel II/1, 62).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *брухъ*, *брухо* 'черевов' (Тимченко 1, 70), укр. діал. *бру́хо*, *бріх* 'живіт, черевов, пузов' (ЕСУМ 1, 271), *брух* 'живіт, черевов' (СБук.Г 40), *брюх* 'т. с.' (Піпаш, Галас 15), *брю́хо* 'т. с.' (Аркушин 33), *бр'юг* 'черевов, живіт' (Грицак 1, 326), ст.-блр. *брухо*, *брухъ*, *брюхо* 'черевов, живіт' (ГСБМ 2, 225) та ін. апелятивну лексику, зібрану під гаслами *br'uxo, *br'uxъ (ЭССЯ 3, 33—34).

Ст.-рос. Максим *Брюшев*, 1612 р. (Веселовский 51), пол. *Brusz* (SN I, 508) — рефлекси потенційного *Br'uśь.

Суфіксальні деривати:

*Br'uśakъ: пол. *Bruszak* (SN I, 508), чеськ. *Brušák* (ЧП).

*Br'uśьka, *Br'uśьko, *Br'uśьkъ: укр. *Брюшко* (КПУ Киров. 1, 85), *Брюшків* — відантропонімний ойконім на Ровенщині, ст.-рос. *Брюшко* Павловъ, 1551 р. (Тупиков 66), Корнилко Микитинъ Малое *Брюшко*, 1689 р. (Парфенова 71), рос. *Брушко*, *Брюшков* (ЖПТ), блр. *Брушко* (Бірыла 61), пол. *Bruszek*, *Bruszka*, *Bruszeko*, *Brzuszek*, *Brzuszk*, *Brzuszeko* (SN I, 509, 527), чеськ. *Břiška*, *Břiško*, *Břoušek*, *Bruško* (ЧП), (похідне) *Břiškovce* — мікротопонім (SPJČ 5, 158), словц. *Bruško* (TZ Bratislava 40).

*br'uśica: рос. діал. *брюшѣца* 'живіт' (Сл. Печоры 1, 46). Антропонімні рефлекси невідомі.

*Br'uxaхъ: укр. *Брухач* (Панцьо 97), ст.-рос. *Брюхач*, 1545 р. (Веселовский 51), (похідні) *Брюхачова Нива*, XVI ст. — мікротопонім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 467), *Брюхачево*, XVI ст. —

ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 106), рос. *Брюхачев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Брухачы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 39), пол. *Bruchacz*, *Brzuchacz* (SN I, 502, 526), чеськ. *Břícháč* (ЧП), ст.-слвц. (похідне) *Bruchačova*, 1625 р. — топонім (HSSJ I, 158), слвц. *Brucháč* (TZ Bratislava 40), н.-луж. *Břuchac* (Wenzel II/1, 62) ~ укр. діал. *бріхач* (ЕСУМ I, 271), *брухачь* ‘пузатий, череватий’ (Головацький 374), *брюхач* ‘черевач’ (Грицак I, 326), блр. діал. *брухач* ‘т. с.’ (Драздовіч 68).

**br’uxajь*: укр. діал. *брухай* ‘пузань’ (Корзонюк 76).

***Br’uxaľь**: укр. *Брюхаль*, *Брухаль* (Новикова 119, 120), пол. *Bruchal*, *Brzuchal* (SN I, 502, 526).

***Br’uxaňь**, ***Br’uxaňь**: ст.-укр. *Брухань* Пашковъ, 1552 р. (Тупиков 66), укр. *Брухань*, 1718 р. (ДП I, 104), *Брухань* — сучасне прізвище (м. Херсон), *Брухан* — сучасне прізвисько («черевань»; Чабаненко ПНН I, 64), ст.-рос. Павлик Кузмин сын *Брухан*, 1623 р. (Полякова 39), Тимофей *Брюхановъ*, 1636 р. (Тупиков 489), (похідні) *Брюханово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 204), *Брюханова Горка*, XVI ст. — назва поселення, *Брюханово Раменьє*, XVI ст. — назва пустища в історичній Новгородській землі (НПК V, 552; VI, 535), рос. *Брухан*, *Брюханов* (ЖПТ), блр. *Брухан* (СБГТ 147), пол. *Bruchanow* (SN I, 502).

***Br’uxňo**: укр. *Брухно*, 1756 р. (АК 5, 47), *Брухно* — сучасне прізвище (Новикова 120), рос. *Брухно*, *Брюхнов* (ЖПТ), ст.-блр. Цимоха *Брухно*, 1623 р. (Бірыла 1966: 200), пол. *Bruchno* (SN I, 502).

**br’ušina*: рос. діал. *брюшіна* ‘живіт’ (СРНГ 3, 225).

***Br’uxaňь**: пол. *Brzucharz* (SN I, 526).

***Br’uxatьjь**: ст.-рос. Яков Афанасьевич *Брюхатый*, 1495 р. (Веселовский 51), Иванъ Ивановъ *Брюхатый*, 1617 р. (Сторожев Десятни 445), Павел Петров сын *Брюхатов*, 1646 р. (ШУ 381), рос. *Брюхатовъ*, XVIII ст. (ПМД 129), *Брюхатов* (ЖПТ), ст.-пол. **Brzuchaty*, 1202 р. (SSNO I, 268) ~ укр. *брюхатий*: *Гора хоть брюхата ходила*, // *Но смешную Мышь породила*, XVIII ст. (Байки 141), укр. діал. *бріхатий* (ЕСУМ I, 271), *брухатый* ‘череватий’ (Головацький 374), *брюхатий* ‘т. с.’ (Грицак I, 326), ст.-слвц. *bruchati* ‘пузатий’, 1634–66 рр. (HSSJ I, 158) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 32–33).

***Br’uxaňьjь**: пол. *Brzuchawa* (SN I, 526).

**br’uxovьjь*: ст.-блр. *бруховый прикм.* від *брухо* ‘череве, живіт’ (ГСБМ 2, 226).

Праантропоніми-композиції:

***Bělobr'uxъ(jь)**: ст.-рос. *Бѣлобрюховъ*, 1677 р. (БПК 50), рос. *Бѣлобрюхов* (Льв.).

***Bolъšebn'uxъ(jь)**: рос. *Большебрюхов* (ЖПТ).

***Deribr'uxo**: ст.-рос. (похідне) *Дерибрюхова*, 1680 р. (Холмогоровы 46), варіант *Дерюбрихова* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN III, 4).

***Dьlgobr'uxъ(jь)**: ст.-рос. Василей *Долгобрюховъ*, 1696 р. (Тобольск 62).

***Kosobr'uxъ(jь)**: ст.-рос. Степанко Яковлевъ сынъ *Кособрюхъ*, 1602 р. (ДТП 2, 420), Васька *Кособрюхъ*, 1646 р. (Новомбергский 143), Наумъ Ульяновъ сынъ *Косабрюховъ*, 1689 р. (МИВ 5, 274), рос. *Кособрюхов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *кособрюхий* 'з великим животом або криво підпоясаний' (СРНГ 15, 61).

***Krivobr'uxъ(jь)**: ст.-рос. Дейка *Кривобрюхов*, 1603/4 р. (АСЗ III, 335), (похідне) *Кривобрюхов*, 1551–54 рр. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 292).

***Meкъkobr'uxъ(jь)**: ст.-блр. Васко *Мяккобрухий*, 1645 р. (АСД I, 365).

***Sinebr'uxъ(jь)**: ст.-рос. Ромашко Ильинъ сынъ *Синебрюховъ*, 1674 р. (Бобров 90), (похідні) *Синебрюхово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 60), *Синебрюхово*, 1702 р. — назва пустища в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (Углич 186), рос. *Синебрюхово* — відантропонімний ойконім у колишній Тверській губ. (ТПК 1912: 50), ст.-блр. Сенко *Синебрюхъ*, 1589 р. (БА I, 60).

***Sivobr'uxъ(jь)**: рос. *Сивобрюхов* (ЖПТ).

***Skorobr'uxъ**: укр. *Скоробрух* (Київ.). Перший компонент композиції мотивований псл. **skora* 'шкіра'.

***Širokobr'uxъ(jь)**: ст.-рос. Иван *Широкобрюхов*, 1623 р. (Веселовский 369).

***Vezobr'uxъ**: ст.-рос. Фадюшка Онан(ь)инъ с(ы)нъ *Вязобрюх*, 1685 р. (Парфенова 104).

***Žьltobr'uxъ(jь)**: ст.-укр. Матфей *Жолтобрухъ*, 1618 р. (АЮЗР III/1, 249), Оранас *Žoltobrzuch*, 1651 р. (АЮЗР VI/1, 578), Федор *Желтубрюх*, 1669 р. (ПКХ 82), укр. *Жовтобрух*, 1784 р. (ИСК 19), *Жовтобрюх* (СКТ 261), рос. *Желтобрюхов* (ЖПТ), пол. *Żółtobrzuch* (SN X, 598) ~ рос. діал. *желтобрюх* 'вид змії' (СРГК 2, 47).

Деривати з коренем **Červ-*

**Červo*: ст.-рос. Федор Никитич *Черевин*, 1504 р. (Веселовский 350), (похідне) *Черевово*, 1560/61–1561/62 рр. — назва пустища в колишній Деревській п'ятині Новгородщини (ПКНЗ 5, 395), рос. *Черевов* (ЖПТ) ~ **červo* (ЭССЯ 4, 82).

Суфіксальні деривати:

**Červajъ*: укр. *Черевайко* (Новикова 917).

**Červaъ*: укр. *Черевачъ*, 1767 р. (УЛИ XVIII), *Черевач* — сучасне прізвище (РУС 458), блр. *Чаравач* (Бірыла 446) ~ укр. діал. *черевáч* 'чоловік із великим животом' (Піпаш, Галас 219).

**Červičъ*: хорв. *Crević*, *Crijević* (Leksik 98).

**Červъko*: ст.-укр. Іванъ *Черевъко*, 1578 р. (Памятники III, 80), укр. *Черєвко*, 1756 р. (АК 5, 82), *Черевко* — сучасне прізвище (РУС 458), ст.-рос. Васка *Черевковъ*, 1672 р. (Тупиков 819), рос. *Черевков* (ЖПТ), блр. *Черевко* (СБГТ 390).

**Červanъ*: укр. *Череванъ*, 1773 р. (ДІП V, 107), *Черевань* (Редько 2, 1161) ~ укр. діал. *черевáн'и* 'жінка з великим животом' (Піпаш, Галаш 219).

**Červъnъ(jъ)*: укр. *Черевень* (Вол.), ст.-рос. Григорий *Черевна*, 1623 р. (Веселовский 350), блр. *Черевень* (ЖПТ) ~ **červъnъ(jъ)* (ЭССЯ 4, 84–85).

**Červanъgъ*: хорв. *Crevar* (Leksik 98).

**Červatъ(jъ)*: ст.-укр. Алексей *Череватой*, 1669 р. (ПКХ 67), укр. *Черєватий*, 1756 р. (АК 5, 65), *Череватий* — сучасне прізвище (Вол.), рос. *Череватый*, *Череватов* (ЖПТ), блр. *Чараваты* (Бірыла 446) ~ ст.-укр. *череватыи*, 1658 р. (ЛРК 93) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 81).

**Červaъъ*: укр. *Череваш* ~ укр. діал. *череваш* 'черевань, людина з великим черевом' (Редько 2, 1161).

**bezčervъjъ*: укр. діал. *бесчеревий* 'худий, важкий для відгодівлі' (СБук.Г 29).

Укр. *Голочеревий*, 1756 р. (АК 5, 116) — один із рефлексів псл. **Goločervъjъ*.

Деривати з коренем **Ruz-*

**Ruzo*, **Ruъzъ*, **Ruъzъ*: ст.-укр. Якимко *Пузенко*, 1684 р. (Тупиков 712), укр. *Пузь*, 1784 р. (ИСК 20), *Ruъzъ*, 1787 р. (Чучка 471), *Пузь*

(Редько 2, 869), *Пузо* — сучасне прізвище («черевань»; Чабаненко ПНН 2, 350), (похідні) *Пузовка* — ойконім у колишній Харківській губ. (RGN VII, 434), *Пузьово* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 379), ст.-рос. Никита *Пузо*, XVI ст. (НПК V, 469), (похідне) *Пузово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 277), рос. *Пузо*, *Пузов* (ЖПТ), *Пузо* — прізвище («полный»; Superanskaja 1999: 45), (похідні) *Пузева*, *Пузево* — ойконіми в колишніх Воронежській і Псковській губ., *Пузово* — в колишніх Вологодській і Смоленській губ. (RGN VII, 433, 434), ст.-блр. Івашко *Пузо*, 1528 р., *Пуз* Микевич, 1541 р. (Бірыла 1966: 249), блр. (похідні) *Пузава*, *Пузова*, *Пузі* — ойконіми в Мінській, Вітебській, Брестській обл. (Рап. Мін. 220; Рап. Віц. 315; Рап. Бр. 107), хорв. *Puz* (Leksik 540), пол. *Puz*, *Puzo*, *Puż* (SN VII, 628, 629, 630).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *пу́зо* ‘черевань’ (СРНГ 33, 115), словін. *pʹza* ‘товста щока’ (Lorentz II/1, 94) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 629).

Афіксальні похідні:

***Puzajъ** / ***Puzějъ**: укр. *Пузі́й* — сучасне прізвище (СПУ 2, 444), ст.-рос. (похідне) *Пузьєво*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 422), рос. *Пузеєв* (ЖПТ), (похідні) *Пузаевская* — ойконім у колишній Олонецькій губ., *Пузеєва*, *Пузеєво* (2) — в колишніх Орловській, Костромській і Нижегородській губ. (RGN VII, 433), пол. *Puzej* (SN VII, 629) ~ укр. діал. *пузі́й* ‘той, хто має великий живіт’ (Матіїв 394), блр. діал. *пузе́й* ‘пузань’ (Шаталава 143).

***Puzuxa**: ст.-рос. *Пузухино*, 1551–54 рр. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 191) ~ рос. діал. *пузу́ха* ‘верша’ (НОС 9, 59).

Праантропоніми з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Puzakъ**, ***Puz'akъ** / ***Puzačъ**: ст.-укр. Symek *Puzacz*, XVI ст. (Жерела III, 194), укр. *Puzak*, 1787 р. (Чучка 471), *Пузак* (Панцьо 116), *Пузач*, *Пузяк* (Редько 2, 869), *Пузак* — сучасне прізвище (СПУ 2, 444), ст.-рос. *Пузакъ*, XVI ст. (НПК VI, 533), *Пузаково*, 1580 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 329), рос. *Пузаков*, *Пузачев* (ЖПТ), (похідні) *Пузаки* (2), *Пузакова Гора*, *Пузаково* (2), *Пузачи* — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 433), блр. *Пузак* (Бірыла 337), хорв. *Puzak*, *Puzjak* (Leksik 540, 541), пол. *Puzacz*, *Puzak*, *Puziak* (SN VII, 628, 629).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *пузіч* ‘чоловік з великим животом’ (Гавука 217), ‘пузань’ (Чабаненко Словник 3, 297), *пузі́к* ‘пузань, черевань’ (Лисенко 179), рос. діал. *пузі́к* ‘живіт’, *пузі́ч* ‘череватий’ (СРНГ 33, 112, 113), блр. діал. *пузі́ч* ‘пузань’ (ТС 4, 268) та ін.

***Puzěka**: ст.-блр. Михаль *Пузека*, 1645 р. (Тупиков 325), рос. (похідне) *Пузеки* – ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VII, 433), блр. (похідне) *Пузекино* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN VII, 433).

***Puzikъ** / ***Puzičъ**: ст.-укр. Григорей Григорьев сын *Пузик*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 219), укр. *Ри́зусъ*, 1787 р. (Чучка 471), *Пузик* (Богдан 238), *Пузик* – сучасне прізвисько («черевань невеликого зросту»; Чабаненко ПНН 2, 349), *Пузикове* – відантропонімний ойконім на Полтавщині, ст.-рос. *Пузиков*, 1629 р. (ИИМ 213), Микифоръ Борисов сынъ *Пузиковъ*, 1693–1694 рр. (Новохатко 340), *Пузиково*, 1539/40 рр. – відантропонімний ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 17), рос. *Пузиковъ*, 1715 р. (Котков, Ларионова 382), *Пузиков* (ЖПТ), *Пузики* (2), *Пузикова* (4), *Пузиково* (5) – відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 434), ст.-блр. *Filip Puzikъ*, 1665 р. (ABK IV, 11), блр. *Пузік* (Бірыла 337), (похідні) *Пузікі* (2), *Пузічы* (2) – назви поселень у Мінській і Гродненській обл. (Рап. Мін. 220; Рап. Гр. 200), *Пузікі* – в Могильовській обл. (Рап. Маг. 146), хорв. *Puzić* (Leksik 541), пол. *Puzik* (SN VII, 629), луж. *Puzik* (Wenzel II/2, 73) ~ рос. діал. *пу́зик* ‘малорослий’ (СРНГ 33, 114).

***Puzьko**, ***Puzьkъ**: укр. *Пузко* (Глуховцева 2, 158), хорв. *Puzek* (Leksik 540), пол. *Puzko* (SN VII, 629).

**ри́зъсе*: укр. діал. *пузі́це* ‘середня, потовщена частина веретена’ (СБІ 651).

Праантропоніми з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Puzanъ**, ***Puzanь**: укр. *Пузан* (Редько 2, 869), *Пузань* (Стехна 80), ст.-рос. Тимошка *Пузанъ*, 1495 р., Миронъ *Пузановъ*, 1686 р. (Тупиков 325, 712), рос. *Пузанов*, *Пузань* (ЖПТ), *Пузанова*, *Пузановка* (3), *Пузаново* (2), *Пузановская*, *Пузаны* (2) – ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 433), ст.-блр. Сидор *Пузан*, 1582 р. (Бірыла 1966: 249), блр. *Пузан* (Бірыла 337), пол. *Puzan* (SN VII, 628), хорв. *Puzanac* (Leksik 541) ~ рос. діал. *пуза́н* ‘ледар’, *пуза́нь* ‘черевань’ (СРНГ 33, 113), блр. діал. *пуза́н* ‘черевань’ (СБГ 4, 183).

***Puzenъ**: рос. (вторинне) *Пузенцов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *пу́зень* ‘великий живіт’ (СРНГ 33, 114).

***Ruzinъ**: укр. *Ruzin*, 1787 р. (Чучка 471), рос. *Пузин* (ЖПТ), болг. *Пузинов* (Илчев 410) ~ рос. діал. *пузіна* ‘живіт’ (НОС 9, 59).

***Ruzonъ**, ***Puzonъ**: пол. *Ruzon*, *Ruzon* (SN VII, 629), чеськ. *Ruzon* (ЧП) ~ рос. діал. *пузона* ‘живіт’ (НОС 9, 59).

***Ruzynъ**: ст.-укр. *Пузыня*, XVI ст. (Жерела III, 61), ст.-рос. Васи́лий Иванович *Пузыня*, 1514 р. (ОДМ XXI, 205), *Пузыня*, 1607 р. (ПОСм. 1), (похідне) *Пузынино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 51), рос. *Пузыня* (ЖПТ), (похідне) *Пузынино* — назва поселення в колишній Смоленській губ. (RGN VII, 433), блр. *Пузыня* (Бірыла 337).

Іносуфіксальні деривати:

***Ruzara**, ***Ruzarъ**: укр. *Пузар* (Вол.), рос. *Пузарин* (ЖПТ), (похідні) *Пузарева*, *Пузарино* — ойконіми в колишніх Пермській і Тверській губ. (RGN VII, 433), хорв. *Ruzar* (Leksik 541) ~ рос. діал. *пуза́р* ‘черевань’ (СРНГ 33, 113).

***Ruzyra**, ***Ruzyrъ**: ст.-укр. А(н)дре́и *Пузырь*, 1605 р. (Ділова мова 35), укр. *Пузир*, 1718 р. (ДІП I, 180), *Пузир* — сучасне прізвище (Редько 2, 869), *Пузира* (Новикова 687), *Пузырь* — сучасне прізвище («череватий»; Чабаненко ПНН 2, 350), *Пузи́рі* — відантропонімний ойконім на Полтавщині, ст.-рос. Кондрашка *Пузырев*, 1624 р. (Парфенова 323), (похідне) *Пузырево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 581), рос. *Пузырь*, *Пузырев* (ЖПТ), рос. *Пузырь* — прізвище («ходит надутый»; Superanskaja 1999: 51), (похідні) *Пузырева*, *Пузырево* (14 фіксацій), *Пузыревская*, *Пузыревское*, *Пузыри* (5), *Пузыри Большие*, *Пузыри Малые* — ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 435), блр. *Пузыроў* (Бірыла 337), *Пузыры* — відантропонімний ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 220), *Пузырова* — у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 315; Рап. Мін. 220), пол. *Ruzur* (SN VII, 630) ~ ст.-укр. *пузы(р)* »бульбашка на воді (Зіновіїв 221), рос. діал. *пузы́рь* ‘низькоросла пузата людина’ (СРНГ 33, 116), блр. діал. *пузы́р* ‘пухир’ (ТС 4, 268).

***Puzdra**, ***Puzdro**: ст.-укр. Іасцко *Puzdra*, XVI ст. (Жерела II, 217), Семян *Пуздра*, 1649 р. (Реєстр 245), укр. *Пузд́ро* (м. Дніпро), *Пузд́ро* — сучасне прізвище («гладкий, високий»; Чабаненко ПНН 2, 349), рос. *Пуздрин* (ЖПТ), болг. *Пуздрев* (Илчев 410) ~ ст.-укр. *пузд́ро* »скринька, футлярі, 1574 р. (УП I, 190), укр. діал. *пузд́ро* ‘сечовий міхур’, рос. діал. *пу́зд́ро* ‘живіт тварини’, блр. діал. *пузд́ро* ‘сечовий міхур у коня’, *пузд́ра* ‘товста людина’ та ін. Див. (ЕСУМ 6, 628).

Пор. ще рос. діал. *пузрѳ* ‘живіт; великий живіт’ (СРНГ 33, 115), болг. діал. *буздра* ‘жилаве, пливчає м’ясо’ (БЕР 1, 87), *пуздра* ‘пісне м’ясо’, яке виводять із псл. **puzdra*, **puzdrā* (БЕР 5, 845).

Функціонування апелятива **puz(d)ro* як анатомічного терміна кваліфікують як семантичну інновацію слов’янських мов, оскільки він не має відповідників у балтійських мовах, пор. лит. *pužrā* ‘грижа’. Детальніше див. (Ušinskienė 422).

***Puzatъ(јь)**: укр. *Пузатий* – сучасне прізвище (СПУ 2, 444), ст.-рос. *Пузатой*, 1621 р. (СВ 222), рос. *Пузатов* (ЖПТ), *Пузатый* – прізвище («с большим животом»; Superanskaja 1999: 34), блр. *Пузаты* (Бірыла 337) ~ рос. діал. *пузатый* ‘поважний’ (СРНГ 33, 113), *пузатая* ‘вагітна’ (НОС 9, 58), блр. діал. *пузаты* ‘пузатий (вареник)’ (ТС 4, 267) та ін.

**pužitъ*: рос. діал. (вторинне) *пузітка* ‘великий живіт’ (СРГСУ Доп. 472).

***Puzavъ(јь)**: хорв. *Puzavac* (Leksik 541).

Праантропоніми-композиції:

***Дылгорузь(јь)**: блр. (похідне) *Долгопузенки* – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN III, 57).

***Golopузь(јь)**: ст.-укр. (вторинне) Тимош *Голопузовичъ*, 1580 р. (УП 1, 328), укр. *Голопуз* (РІ Харк. 3/1, 485), (похідне) *Голопузівка* – мікротопонім на Сумщині (Черепанова Микротоп. 76), рос. *Голопузов* (ЖПТ), *Голопузова*, *Голопузовка* (4 фіксації) – відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN II, 412), ст.-блр. Роман *Голопуз*, 1679 р., блр. *Галапузы*, 1746 р., *Галапуз*, 1776 р. (Бірыла 1966: 206) ~ укр. діал. *голопуз* ‘мала дитина’ (Мик.), *голопузіий* ‘такий, у якого ще не виросло пір’я (про пташеня)’ (Аркушин 2016: 96), рос. діал. *голопуз* ‘безхарактерний; підлиза; підлий’ (СВор.Г 2, 82), ‘дитина з голим животом’ (СРНГ 6, 324).

***Кылторузь(јь)**: рос. *Кантапузов* (Горпинич 203) < **Калтапузов* (асиміляція плавного).

***Tripузь**: рос. *Трипузов* (ЖПТ), блр. *Трыпуз* (м. Мінськ).

***Żyltopузь(јь)**: рос. *Желтопузов* – сучасне прізвище.

Похідні з коренем **Brъv-* у слов’янській антропонімії

***Bry**, род. відм. ***Brъve**: укр. *Брова*, 1762 р. (ПВЗ 34), *Бров* (Новикова 117), *Брова* (Рв.), *Брова* – сучасне прізвище («має дуже

густі брови»; СПУ 1, 143), рос. *Бровино* — ойконім відантропонімічного походження в колишній Костромській губ. (RGN I, 537).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Вгъвѣса**, ***Вгъвѣсь**: укр. *Бровець* (Новикова 117), ст.-рос. *Ом-ка Бровца*, 1495 р. (Тупиков 65), Тихонь *Бровцынь*, 1639 р. (Тупиков 489), рос. *Бровцев*, *Бровцын* (ЖПТ), *Бровцын*, *Бровцына* (3 фіксації) — назви поселень у різних регіонах (RGN I, 537), пол. *Brewca* (SN I, 482).

***Вгъваѣсь**: ст.-укр. Mart. *Вриасъ*, 1614 р. (Чучка 91), рос. *Бровач* (ЖПТ) ~ укр. діал. *бривач* 'той, хто має великі брови' (Грицак 1, 308).

***Вгъваѣшь**: рос. *Бровашов* (ЖПТ).

***Вгъвікъ** / ***Вгъвісь**: укр. *Бровик* — прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 63), рос. *Бровиков* (ЖПТ), *Бровичев* (Новикова 117).

***Вгъвѣка**, ***Вгъвѣко**: укр. *Бревка*, *Бривка* (Holutiak 71, 72), *Бровка* (Новикова 117), *Бровка* («одна брова розсічена»), *Бровка* («має густі великі брови»; Чабаненко ПНН 1, 63) — прізвиська, ст.-рос. Фет(ь)ка *Бровка*, 1602 р. (Парфенова 70), рос. *Бровков* (ЖПТ), (похідні) *Бровки*, *Бровкин*, *Бровкина*, *Бровкино* (3 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 537), блр. (похідні) *Браўкі*, *Броўкі* — ойконіми в Мінській і Вітебській обл. (Рап. Мін. 38; Рап. Віц. 58), ст.-пол. Andreas *Brewka*, 1468 р., *Brewko*, 1471 р. (SSNO I, 246), пол. *Brewka*, *Brewko* (SN I, 483) ~ укр. діал. *брівка* 'смузка в три нитки' (Грицак 1, 309).

**brъvica* (ЭССЯ 3, 61). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Вгъвапѣ**: укр. *Брован* (Holutiak 72) ~ укр. діал. *бровань* 'з великими бровами' (ЕСУМ 1, 261).

***Вгъвіпѣ**: ст.-рос. *Өедка Яковлевъ Бровинъ*, 1609 р. (Тупиков 489), рос. *Бровин* (ЖПТ).

***Вгъвипѣ**: укр. *Бровун* (Новикова 117), ст.-рос. Якушко *Бровуновых*, 1683 р. (Полякова 38), рос. *Бровун* (ЖПТ).

***Вгъватѣѣ**: укр. *Броватий* (Богдан 24), рос. *Броватов* (Глуховцева 1, 132) ~ укр. діал. *бриватий* 'той, хто має великі брови' (Грицак 1, 308) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 61).

**brъvitajъ* (ЭССЯ 3, 61–62).

**brъvistajъ* (ЭССЯ 3, 62). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Праантропоніми-композиції:

***Bělobrǫvъ (jъ)**: ст.-укр. Іванъ *Бѣлобровѣ*, 1691 р. (ПКСП 195), укр. *Белобровий*, 1704 р. (ПОП 92), *Белобров*, 1785 р. (ИСК 96), *Білобров* (СП 46), ст.-рос. Окинъка Ермольевъ с. *Бѣлобровинѣ*, 1646 р. (Ростов 7), рос. *Белобров* (САЛ 345), блр. *Белабровы* (Бірыла 50), пол. *Białobrewka* (SN I, 282) ~ **bělobrǫvъjъ* (ЭССЯ 2, 69).

***Bělobrǫvъсь**: ст.-укр. Хома *Бѣлоброве(ц)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 146), укр. *Білобровець* (РІ Терн. 5, 209).

***Bělobrǫvіkъ / *Vlobrǫvісь**: укр. *Білобрович* (РІ Терн. 5, 67), блр. *Белобровик*, *Белобрович* (ЖПТ).

***Volǫbъrǫvъ (jъ)**: ст.-рос. Степашко *Большие Брови*, 1643 р. (Сильванский 222).

***Čьrnobrǫvъ (jъ)**: ст.-укр. Іванъ *Чорнобровыи*, 1649 р. (Реєстр 227), укр. *Чернобров* (СП 382), *Чорнобрив* (КПУ Хм. 4, 686), *Чорнобривий* (СП 386), *Чорнобрів* (КПУ Він. 5, 446), *Чорнобривий* – прізвисько («у якого густі руді брови»; СПУ 3, 280), ст.-рос. Григорій *Чернобровкин*, 1617 р. (Веселовский 382), рос. *Чернобровов* (Лен. М 1, 624), *Чернобровый* – прізвисько («с густыми черными бровями»; Superanskaja 1999: 31), пол. *Czarnobrewu*, *Czarnobrywu* (SN II, 257).

***Čьrnobrǫvъсь**: укр. *Чорнобровець*, *Чорнобривець*, 1734 р. (ДІП VI, 317, 370), *Чернобровец*, 1752 р. (Пивовар 26), *Чорнобровець* (Богдан 37), *Чорнобривець* (СП 386), *Чорнобривець* – сучасне прізвисько («з чорними бровами»; СПУ 3, 280), рос. *Чорнобривцев* (м. Шепетівка Хм.), *Чернобровцев* (ЖПТ).

***Ostrobǫvъ (jъ)**: укр. *Остробров*, 1756 р. (АК 5, 94).

**rudobrǫvъjъ*: укр. діал. *рудобрівий* ‘рудобровий’ (Грінченко 4, 85).

***Rusobrǫvъ (jъ)**: рос. *Русобров* (УВБ 106).

***Tьlstobrǫvъ (jъ)**: укр. *Товстобров* (Новикова 829), рос. *Толстобров* (ЖПТ), (похідне) *Толстобровский* – ойконім у колишній В’ятській губ. (RGN IX, 129) ~ укр. *товстобровий* ‘з товстими бровами’ (Грінченко 4, 270), рос. діал. *толстобровый* ‘похмурий (про людину)’ (СРНГ 44, 209) та ін.

***Žylobrǫvъ (jъ)**: ст.-рос. Першик *Желтобровкин*, 1646 р. (ПКВ 51).

Похідні з коренем *Čub- у слов’янській антропонімії

***Čuba**, ***Čubъ**: ст.-укр. Iwaszko *Czub*, XVI ст. (Жерела III, 74), укр. *Чубъ*, 1718 р. (ДІП I, 71), *Чуб*, 1784 р. (КПУ 28), *Чуб*, *Чуба* – сучасні

прізвища (СП 387), *Чуб*, *Чуба* — прізвиська (Чабаненко ПНН 2, 464), (похідні) *Чубів Грудок* — мікротопонім на Чернігівщині (Черепанова Микротоп. 303), рос. *Чуб* (ЖПТ), блр. *Чуб* (Бірыла 451), (похідні) *Чубава лужа*, *Чубоўка* — мікротопоніми у Мінській обл. (МБ 254), хорв. *Čub*, *Čuba* (Leksik 115), пол. *Czub*, *Czuba* (SN II, 303), (похідне) *Czubin* — ойконім (NMP II, 239), ст.-чеськ. Jan *Čuba*, 1533 р. (АС XXVI, 499), чеськ. *Čuba* (ЧП), слвц. *Čub*, *Čuba* (TZ Bratislava 55).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *чуб* ‘волосся на голові людини (переважно в чоловіка)’ (ЕСУМ 6, 347) та ін. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **čuba*, **čubъ* (ЭССЯ 4, 126).

Суфіксальні деривати:

***Čubaxa**, ***Čubaxъ**: укр. *Чубах* (Новикова 925), *Чубаха* (Горпинич, Тимченко 302), пол. *Czubacha*, *Czubaszek* (SN II, 303) ~ укр. діал. *чубáшка* ‘чубатий птах’ (ЕСУМ 6, 348).

***Čuboxa**: укр. *Чубоха* (Богдан 38).

***Čubyъ**: укр. *Чубиш* (Рв.), *Чубиш* — прізвисько (СПУ 3, 284).

***Čubajъ**: укр. *Чубай* (КПУ Звитязці Київ. 9, 394), *Чубай* — прізвисько («у якого довгий чуб»; СПУ 3, 283), (похідні) *Чубайов Став* — мікрогідронім на Ровенщині (Сл.ММР 439), *Чубаївка* — мікротопонім на Львівщині, рос. *Чубаев* (ЖПТ), (похідне) *Чубаева* — ойконім у колишній Казанській губ. (RGN X, 166), блр. *Чубай* (Бірыла 451), пол. *Czubaj* (SN II, 303), (похідне) *Czubajowizna* — ойконім (NMP II, 239).

***Čubějъ**: укр. *Чубей*, *Чубій* (Богдан 38), слвн. *Čubej* (ZSSP 95), пол. *Czubej* (SN II, 304) ~ укр. діал. *чубій* ‘забіяка’ (ЕСУМ 6, 348).

***Čubaka**, ***Čubakъ**: укр. *Чубак*, *Чубач* (Богдан 38), рос. *Чубакін*, *Чубаков* (ЖПТ), (похідні) *Чубакова*, *Чубаково* — ойконіми в колишніх Смоленській і Псковській губ. (RGN X, 166), блр. *Чубак* (Бірыла 451), (похідне) *Чубакова* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 407), хорв. *Čubaković* (Leksik 115), ст.-пол. Iohannes *Czubak*, 1426 р. (SSNO I, 432), пол. *Czubak* (SN II, 303), чеськ. *Čubák* (ЧП) ~ укр. діал. *чубák орн.* ‘омелюх, *Bombycilla garrulus* L.’, *чубáч орн.* ‘пугач, *Strix bubo*’ (ЕСУМ 6, 348), рос. діал. *чубák ‘чуб’* (Опыт 259).

***Čubikъ**, ***Čubičъ**: укр. *Чубикъ*, 1718 р. (ДІП I, 71), *Чубик* — сучасне прізвище (СП 387), *Чубич* (Зайцева, Ковальчук 170), *Чубики мн.* — прізвисько (СПУ 3, 284), (похідне) *Чубикове* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 439), рос. *Чубик* (ЖПТ), хорв. *Čubić* (Leksik

115), пол. *Czubik* (SN II, 304), чеськ. *Čubík* (ЧП), словц. *Čubíkova ж.* (TZ Bratislava 55).

***Čubъka**, ***Čubъko**, ***Čubъkъ**: укр. *Чубка*, *Чубко*, *Чубок* (СП 387), *Чубок* — сучасне прізвисько (Грищенко, Мойсієнко 63), рос. *Чубков*, *Чубок* (ЖПТ), блр. *Чубко* (Бірыла 451), (похідне) *Чубкава Гара* — мікротопонім на Могильовщині (МБ 254), хорв. *Čubek* (Leksik 115), пол. *Czubek*, *Czubka*, *Czubko* (SN II, 304, 305), чеськ. *Čubok* (ЧП) ~ укр. *чубок змениш*. до *чуб* 'волосся на голові чоловіка' (Аркушин 2016: 612).

***Čubyka**, ***Čubykъ**: рос. *Чубыкин* (ЖПТ), пол. *Czubyk* (SN II, 305).

***Čubъсь**: рос. *Чубец* (ЖПТ), словн. *Čobec* (ZSSP 92) ~ ст.-укр. *чубець* гребенець, *cristula*, 1642 р. (Славинецький 147).

***Čubica**: хорв. *Čubica* (Leksik 115), пол. *Czubica* (SN II, 304) ~ укр. діал. *чубица* 'чуб' (ЕСУМ 6, 348).

***Čubаль**: пол. *Czubal* (SN II, 303).

***Čubelъ**: хорв. *Čubelić* (Leksik 115).

***Čubанъ**, ***Čubanъ**: укр. *Чубан* (СП 387), рос. *Чубанов* (ЖПТ), хорв. *Čubanec* (Leksik 115), ст.-пол. *Joszyr Czuban*, 1465 р. (SSNO I, 432), пол. *Czuban*, *Czubań* (SN II, 303), чеськ. *Čuban* (ЧП), словц. *Čubanova ж.* (TZ Trnava 74) ~ серб. *ћубан* 'чубатий' (Штасни, Бошняковић 912) та ін.

***Čubinъ**: ст.-укр. Остапко *Чубинъ*, 1552 р. (Тупиков 826), рос. *Чубин* (ЖПТ), ст.-пол. *Czubyn*, 1300 р. (SSNO I, 432), пол. *Czubin* (SN II, 304).

***Čubонъ**: пол. *Czubonі* (SN II, 305), чеськ. *Čubonі* (ЧП), словц. *Čubonі* (TZ Trnava 74).

***Čubунъ**: укр. *Чубун* (ЖПТ).

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

***Čubara**, ***Čubarъ**, ***Čubarъ**: ст.-укр. Павлюк *Чубар*, 1578 р. (УП 1, 269), укр. *Чубар*, *Чубара* (Вол.), *Чубар* — «у якого великий чуб», *Чубара* — прізвиська (СПУ 3, 284), *Чубарівка* (2) — відантропонімні ойконіми в Житомирській і Запорізькій обл., ст.-рос. *Чубаръ* Шишмаревъ, 1498 р. (Тупиков 430), *Чубар* Качалов, 1558 р. (МИКХ 1, 54), Ворошило *Чюбаров*, 1617 р. (ШУ 39), Корнило Гарасимовъ сынъ *Чюбаровъ*, 1635 р. (АЮ 320), (похідні) *Чубарин*, 1551–54 рр. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 310), *Чубарово*, *Чубарево*, XVI ст. — ойконіми в історичній Новгородській землі (НПК IV, 203; V, 667), *Чюбарово старое*, *Чюбарово Новое*, 1617 р. — назви

поселень у колишньому Шацькому пов. (ШУ 80, 82), рос. *Чубарев, Чубаров* (ЖПТ), (похідні) *Чубарево, Чубаров, Чубарова* (3), *Чубарово* (8), *Чубаровка* (6), *Чубары* — назви поселень у різних регіонах (RGN X, 167), блр. *Чубар* (Бірыла 451), (похідне) *Чубарына* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 407), хорв. *Šubarov* (Leksik 115), пол. *Czubar* (SN II, 303) ~ укр. *чуба́р* ‘той, хто має чуб’ (ЕСУМ 6, 348).

***Čubora, *Čuborgъ**: укр. *Чубора* (Богдан 38), пол. *Czubor* (SN II, 305).

***Čubura, *Čuburgъ**: укр. *Чубур* (РУС 465), рос. *Чубуров* (ЖПТ), (похідне) *Чубуровской* — ойконім у колишній В’ятській губ. (RGN X, 168), пол. *Czubura* (SN II, 305).

***Čubъra**: укр. *Чубра* (Богдан 38), рос. *Чубрино* — відантропонімний ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN X, 167), хорв. *Čubra* (Leksik 115).

***Čuburgъ**: укр. *Чубыр*, 1784 р. (ИСК 18), *Чубир* (Редько 2, 1175).

Іносуфіксальні деривати:

***Čubaszъ**: укр. *Чубас* (РУС 464), рос. *Чубасов* (ЖПТ), пол. *Czubas* (SN II, 303).

***Čubatъ(jь)**: ст.-укр. Васко *Чубатой*, 1552 р. (Тупиков 431), укр. *Чубатий*, 1756 р. (АК 5, 118), *Чубатий* — сучасне прізвище (СП 387), *Чубатий* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 464), рос. *Чубатов* (ЖПТ), блр. *Чубаты* (Бірыла 451), (похідне) *Чубатыя* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 407), ст.-пол. Georgio *Czubythy*, 1497 р. (SSNO I, 432), чеськ. *Čubata* (Kotík 48) ~ **čubatъ(jь)* (ЭССЯ 4, 126).

**čubastъ(jь)*: блр. діал. *чуба́стый* ‘чубатий (про пташок)’ (СБГ 5, 428) та ін.

Праантропоніми-композиції:

***Gladъkočubъ**: рос. *Гладкочуб* (Лет. ЖС 2001, № 14—26, 46).

***Krasъnočubъ**: рос. *Красночуб* (Лет. ЖС 2004, № 37, 153).

***Ostročubъ**: укр. *Острочуб* (Зайцева, Ковальчук 117).

***Tryčubъ**: ст.-укр. (вторинне) *Тричубчик*, 1650 р. (АЮЗР III/4, 417).

***Tylstočubъ**: укр. *Товсточуб* (ЖПТ), рос. *Толсточуб* (КПУ Херс. 8, 28).

***Vъrхоčubъ**: укр. *Верхочуб* (Томіленко 18).

***Zoltočubъ**: укр. *Золоточуб* (Черк.).

Похідні з коренем **Ezъk-* у слов’янській антропонімії

***Ezъkъ**: укр. (похідне) *Языкове* — ойконім у Харківській обл., ст.-рос. *Языкъ*, 1495 р., Романъ *Языковъ*, 1585 р. (Тупиков 457, 855),

Воин *Языков*, 1646 р. (ЯПК 85), (похідні) *Языков*, 1539/40 р. — назва починка, *Языково* — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 75), рос. *Языков* (ЖПТ), (похідні) *Языкова* (4), *Языкова Гора*, *Языковка* (6), *Языково* (39) — назви поселень у різних регіонах (RGN X, 494—495), блр. *Языкóў* (Бірыла 499), (ЖПТ), хорв. *Ježik* (Leksik 264), ст.-пол. Laurentius *Jezyk*, 1617 р. (Мутник 128), пол. *Językow*, *Jezyk*, *Jezyk* (SN IV, 328, 361, 372), а також слов'ян. *Языкъ*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 97).

Щодо мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **ѣзыкъ* (ЭССЯ 6, 74—75).

Суфіксальні похідні:

**ѣзуськъ*: рос. *Язычков* (ЖПТ), блр. *Языкава* — відантропонічний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 196) ~ ст.-укр. *язычокъ* 'стрілка у вагах' (Тимченко 2, 510) та ін.

**ѣзучьнѣ(жѣ)*: рос. діал. *язы́чный*: *язы́чный человек* 'говорун' (Даль 4, 675). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

**Bezezyсьнь(жѣ)*: рос. *Безязычный* (ЖПТ).

**ѣзукать(жѣ)*: укр. діал. *языка́тий* 'пашекуватий' (Піпаш, Галас 233), *языка́та фєська* 'пліткарка' (Шило 286).

**ѣзукась*: укр. діал. *языка́ч* 'той, хто розпускає плітки' (Аркушин 2016: 642). Антропонімії рефлекси невідомі.

**ѣзунь*: рос. *Язынин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *язы́ня* 'пустомеля' (Даль 4, 675).

Композити і префіксальні деривати відапелятивного походження:

**Bezezyкуьжѣ*: укр. *Без'язикий* (НКП Кіров. 75), ст.-рос. Гаврилко *Бѣзязыковѣ*, 1700 р. (Сб. Шукина V, 212), рос. *Безязыков* (КПЖЗ 1, 30).

**дѣлогѣзыкѣжѣ*: рос. діал. *долгоязы́кий* 'балакливий' (ЯОС Доп. 1, 201). Пор. ще укр. діал. *довгий язык* 'про балакучу людину', 'про жінку, яка не вміє зберігати таємниць, пліткарку' (Мацюк 517).

**худогѣзыкѣжѣ*: рос. діал. *худоязы́кий* 'хто говорить нечітко' (ЯОС 10, 41).

**krivoѣзыкѣжѣ*: рос. діал. *кривоязы́кий* 'недорікуватий, заїка' (СРНГ 15, 248).

**mazьnoѣзыкѣжѣ*: укр. діал. *масноязы́кий* 'підлесливий' (СБук.Г 280).

**ostroѣзыкѣжѣ*: рос. діал. *востроязы́кий* 'гострий на язык, язика-тий' (ЯОС Доп. 1, 124). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Похідні з коренем **Glaz-* / **Ok-*, **Oč-* у слов'янській антропонімії

***Glazъ**: ст.-укр. Семенко Одрѣвъ *Глаз*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 435), *Глазъ*, 1704 р. (ПОП 42), ст.-рос. Ондрей *Глазъ*, XVI ст. (РИ 50), Дмитрей *Глазов*, 1643 р. (Устинова 33), *Глазово*, 1598 р. — відантропонімний ойконім у колишньому Костромському пов. (АФЗХ 1961: 182), рос. *Глаз* — сучасне прізвище (м. Тула), *Глазов* (ЖПТ), (похідні) *Глазов* (2), *Глазова* (10), *Глазово* (31) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 359), *Глазово болото*, *Глазова поляна* — топоніми в Заонежжі (СТЗ 35, 112), *Глазов пруд*, *Глазова поляна* — в Нижегородській обл. (Климкова 1, 247, 248), блр. *Глаз* — прізвисько («сліпий»; Бобрык 2017: 19), болг. *Глазов* (Илчев 175).

Щодо мотивації див. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **glazъ* (ЭССЯ 6, 117).

***Bezglazъ(ь)**: ст.-рос. Шестачко *Безглаз*, 1621 р. (ПКА 111) ~ рос. *безглазый* 'сліпий' (Сл.РЯ XVIII в. 1, 166), діал. *безглазый* 'одноокий' (НОС 1, 43).

***Neglazъ**: рос. *Неглазов* (Кіров.).

Праантропоніми-композиції:

***Bëloglazъ(ь)**: ст.-рос. Олешка Прохоров сын *Белоглаз*, 1565—68 рр. (МИТА 104), Иван *Белоглаз*, 1623 р. (Пам. ЮН 110), рос. *Белоглазов* (ЖПТ), блр. *Белаглаз* (Бірыла 50). Пор. також *Белоглазов* (2), *Белоглазова*, *Белоглазово* (11), *Белоглазовы* — назви поселень відантропонімного походження на східнослов'янських теренах (RGN I, 325) ~ ст.-рос. *бѣлоглазый* 'світлоокий' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 1, 134).

***Boľšëglazъ(ь)**: рос. *Большеглазов* (ЖПТ).

**bystroglazъ(ь)*: рос. діал. *быстроглазый* 'сміливий, жвавий, меткий' (СРНГ 3, 350).

***Čьrnoglazъ(ь)**: рос. *Черноглазов* (КС Харк. 2, 393), блр. *Черноглаз* (м. Могильов) ~ рос. *глаза черные*, 1738 р. (Любимова 348), діал. *черноглазый мальчишка* (Даль 4, 595).

***Deriglazъ**: ст.-рос. Дмитрий *Дериглазовъ*, 1584 р. (Курдюмов III, 3), Василий *Дериглаз*, 1607 р. (Веселовский 95), Ивашка Михайловъ, прозвище *Дери-глаз*, 1669 р. (КЦГ 18), Петръ Алексѣевъ с. *Дериглазовъ*, 1681 р. (Сиб. города 93), (похідне) *Дериглазово*, 1539/40 рр. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 135), рос. *Дереглазов* (НКП Харк. 2018: 419), *Дериглазов* (Новикова 247),

Дериглазово (3) — ойконіми в колишніх Костромській, Псковській, Вологодській губ. (RGN III, 1).

***Dobroglaзъ**: рос. *Доброглазов* (Мерковский 306).

***Doboglaзъ(жъ)**: рос. *Дубоглазов* (ЖПТ).

***D(ъ)vojeglaзъ(жъ)**: ст.-рос. *Двоеглазов*, 1629 р. (КВ 310), (похідне) *Двоеглазовъ*, 1595 р. — назва починка в Слобідському пов. колишньої В'ятської губ. (Шумаков Сотниці, 54), рос. *Двоеглазов* (ЖПТ), (похідне) *Двоеглазово* — ойконім у Нижегородській обл. (Морохин 84).

***Dьranoglaзъ(жъ)**: ст.-рос. Устинко Ильин *Драноглазъ*, 1682 р. (Парфенова 144).

***Edьnoglaзъ(жъ)**: укр. *Одноглазий* — прізвисько («який має одне око»; СПУ 2, 325), ст.-рос. Филипко *Одноглаз*, 1597 р. (Баранов 133), Иван *Одноглаз*, 1695 р. (ПАСБ 158), рос. *Одноглазов* (Новикова 601), *Одноглазий* — прізвисько («с одним глазом»; Superanskaja 1999: 32) ~ ст.-рос. *одноглазий* 'одноокий' (Сл.РЯ XI—XVII вв. 12, 286).

***Glazoжъмъ**, ***Glazoжъмъсь**: ст.-рос. Василий *Глазоемцев*, 1475 р. (Янин 35), Константинъ *Глазоемцевъ*, XVI ст. (НПК V, 65), (похідне) *Глазоемова* — назва пустища в межових документах XVI—XVII ст. (Кусов 273).

***Gniloglaзъ(жъ)**: ст.-рос. Фетко *Гнилоглазов*, 1575 р. (ГРМ 159).

***Gryzoglaзъ(жъ)**: укр. *Гризоглаз*, рос. *Гризоглазов* (Новикова 222).

***Kosoglaзъ(жъ)**: укр. *Косоглазий* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 89).

***Kostoglaзъ(жъ)**: укр. *Костоглаз* (НМ 194), рос. *Костоглазов* (КПУ Зап. 19, 252), блр. *Костоглазов* (ЖПТ).

***Krasьnoglaзъ(жъ)**: ст.-укр. Трофимко *Красноглаз*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 240), ст.-рос. Васка *Красноглазовъ*, 1625 р. (Тула 20), Первушка *Красноглазъ*, 1632 р. (АС II, 814), рос. *Красноглазов* (ЖПТ), пол. *Krasnoglaza* (SN V, 264).

***Krivoglaзъ(жъ)**: укр. *Кривоглаз* (Горпинич 77), рос. *Кривоглазов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *кріваглазий* 'косоокий' (Вікторіна 186), рос. діал. *кривоглаз*, *кривоглазий* 'т. с.' (ЯОС Доп. 1, 344). Пор. ще словосполучення (портретні описи): укр. *на правой глаз кривъ* (чол.); *на правой глаз крива* (жін.), 1765—1769 рр. (МПР 417, 419).

***Lupoglaзъ(жъ)**: рос. *Луноглаз*, 1707 р. (БВ 359) ~ рос. діал. *луноглаз* 'вирячкуватий', *луноглазий* 'короткозорий' (СРНГ 17, 202).

***Maloglaзъ(жъ)**: рос. *Малоглазовъ*, 1722 р. (АУПК V/1, 12), *Малоглазов* (ЖПТ).

***Miloglazъ(јь)**: рос. *Милоглазов* (ЖПТ).

***Mɔdoglazъ(јь)**: ст.-рос. Петруша *Мудоглазъ*, 1596–1598 рр. (МА 31).

***Orъnoglazъ(јь)**: ст.-рос. Івашка *Рознаглаз*, 1700 р. (ОКПК), рос. *Разноглазов*, 1706 р. (СДНП 85).

***Ostroglazъ(јь)**: ст.-рос. Левка Лукьянов сын *Востроглаз*, 1677 р., рос. *Остроглазов*, 1709 р. (ППД 77, 97), *Остроглазов* (ЖПТ).

***Qъzkoglazъ(јь)**: ст.-рос. Өомка *Ускоглазовъ*, 1696 р. (Тобольск 58).

***Pologlazъ(јь)**: ст.-рос. Шестачка Іванов *Пологлаз*, 1624 р. (Тюмень 24), рос. *Пологлазовъ*, 1711 р. (СГКЭ II, 563), (похідне) *Пологлазово* – ойконім у Чердинському пов. колишньої Пермської губ. (ПС III, 144).

***Poĉeglazъ(јь)**: рос. *Пучеглазов* (ЖПТ), *Пучеглазый* – прізвисько («с глазами навывкате»; Superanskaja 1999: 32), (похідне) *Пучеглазова* – ойконім у Бійській окрузі колишньої Томської губ. (Список Томск. 272).

***Prēmoglazъ(јь)**: ст.-укр. Сидорка *Прямоглаз*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 240).

***Saroglazъ(јь)**: ст.-рос. Алешка Васильев сын *Шароглаз*, 1678 р. (Полякова СПП 6, 190), рос. *Шароглазов* (ЖПТ), (похідне) *Шароглазова* – ойконім у колишній Пермській губ. (RGN X, 230), блр. *Шароглазов* (СБГТ 397).

***Sedmiglazъ(јь)**: ст.-рос. Филька *Семиглазъ*, 1654 р. (Переславль-Залесский 1), рос. *Семиглазов* (ЖПТ).

***Sĕroglazъ(јь)**: ст.-рос. (похідне) *Сероглазово*, 1551–54 рр. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 244), рос. *Сероглазов* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *сѣроглазый* ‘сіроокий’, 1670 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 91), рос. *глаза серые*, 1741 р. (Любимова 348).

***Sineglazъ(јь)**: ст.-рос. Онтонъ *Синеглазъ*, 1616 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 149), (похідне) *Синеглазово*, XVI ст. – ойконім у колишній Тверській губ. (ТПК 1912, № 5, 63), рос. *Синеглазов* (ЖПТ).

***Sivoglazъ(јь)**: укр. *Сивоглаз* (РУС 380), рос. *Сивоглазов* (Лет. ГС 2005, № 12, 33).

***Skaloglazъ**: укр. *Скалоглаз* – прізвисько (СПУ 3, 71).

***Skoroglazъ(јь)**: ст.-укр. Лазор *Скороглаз*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 188) ~ ст.-рос. *скороглазъ* ‘із вадою очей (плівка, нарід)’: *конъ» скороглаз*, 1533 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 243).

***slaboglazъ(јь)**: рос. діал. *слабоглазый* ‘хто погано бачить’ (СРНГ 38, 209).

***Slěpoglazъ**: рос. *Слепоглазов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *слепогла́зый* ‘ко-сокий’ (ЯОС Доп. 2, 278).

***Suroglazъ(ь)**: укр. *Суроглаз* (КПУ Дон. 19, 385).

***Svinoglazъ(ь)**: ст.-рос. Степанка *Свиноглаз*, 1634 р. (ПЮН ОК 277).

***Sъtoglazъ(ь)**: рос. Дмитрий Петровъ *Стоглазовъ*, 1718 р. (Курдюмов V, 259).

***Šestiglazъ(ь)**: рос. *Шестиглазово* — відантропонімний ойконім у Костромській обл.

***Široglazъ(ь)**: рос. *Широглазов* (Память 1, 310), (похідне) *Широглазова* — назва поселення в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 440).

**širokoglazъ(ь)*: рос. діал. *широкогла́зый* ‘з великими очима’ (ОСВГ 12, 131).

***Ščediglazъ**: ст.-рос. Федко *Щадиглаз*, 1490—1495 pp. (АСЭИ I, 436).

***Topoglazъ(ь)**: ст.-рос. Моска *Тупоглаз*, 1641 р. (Мамеев 1, 33).

**tresoglazъ(ь)*: рос. діал. *трясогла́зый* ‘хто часто кліпає очима’ (ОСВГ 11, 98).

***Trojeglazъ(ь)**, ***Trъglazъ(ь)**: рос. *Триглазов* (ЖПТ), *Троеглазов* (СГ 168).

***Turъjъ Glazъ**: ст.-рос. *Турьих Глаз* Артемий, 1585 р. (Веселовский 327).

***Vurъviglazъ**: укр. *Вурвиглаз* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 83).

***Vъrtiglazъ**: ст.-рос. Иванъ Марковъ *Вертиглазовъ*, 1691 р. (Селиванов, Милюков 203).

***Vъrtoglazъ**: ст.-рос. Сенка *Вертоглаз*, 1619 р. (АГГ 208), рос. *Вертоглазов-Сафонин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вертогла́зый* ‘гострозорий’ (СРНГ 4, 154).

***Živoglazъ(ь)**: ст.-рос. Истома *Живоглазъ*, 1571 р. (Титов Рукописи, 101), рос. *Живоглазов* (ЖПТ).

Суфіксальні деривати:

***Glazuxa**: рос. *Глазухин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *глазѹха* ‘риба Abramis sara’ (СРНГ 6, 192).

***Glazajъ**: рос. *Глазайцево* — ойконім відантропонімного походження в колишній Ярославській губ. (RGN II, 358).

***Glazuјъ**: рос. *Глазуев* (ЖПТ).

***Glazь(jь)**: ст.-рос. Юрьі Борисовъ с. *Глазев*, 1566 р. (Тупиков 515), рос. *Глазьев* (ЖПТ).

***Glazaъь**: ст.-рос. *Глазачъ*, 1372 р. (Тупиков 105), Михайло Аверкеевъ сынъ *Глазач*, 1560 р. (Дерягин 31), Козьма Митев сын *Глазачев*, 1637 р. (Мильчик 416), (похідне) *Глазачево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 60), рос. *Глазачев* (ЖПТ), (похідні) *Глазачова* (2), *Глазачово* (6) — назви поселень у різних регіонах (RGN II, 358), ст.-блр. *Өедка Глазачевъ*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 527) ~ рос. діал. *глазѝч* ‘риба *Scardinius erythrophthalmus*’ (СРНГ 6, 187).

***Glaziъь**: рос. *Глазичев* (ЖПТ).

***Glazьka**, ***Glazьko**, ***Glazьkь**: ст.-рос. *Глазко*, 1475/76 pp. (АСЭИ II, 592), Гаврило *Глазковичъ*, 1593 р. (Тупиков 515), (похідне) *Глазково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 68), рос. *Глазкин* (ЖПТ), (похідні) *Глазкова* (4), *Глазково* (20) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 358–359), болг. *Глазко* (Илчев 175) ~ д.-руськ. *глазокъ* ‘відшліфований водою камінець’, 1114 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 29) та ін.

***Glazyka** / ***Glazyъь**: рос. *Глазыкин*, *Глазычев* (ЖПТ), ст.-блр. (похідне) *Глазычино*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 525).

***Glazomъь**: ст.-рос. (похідне) *Глазамово*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 281) < **Глазомово*, рос. (вторинне) *Глазимицкая ж.* (САЛ 391), (похідне) *Глазимици* — ойконім у Тверській обл. (Воробьев 92), блр. *Глазмічы* — ойконім у Вітебській обл. (Жучкевич 271), історично — *Глазимици*, 1511 р. (ІМ № 9, 220).

***Glazanъь**: ст.-рос. *Өедко Глазановъ*, 1539 р. (Тупиков 515), рос. *Глазанов* (ЖПТ), (похідні) *Глазаново* (2) — назви пустищ, *Глазаново* — ойконім в Опочецькому пов. колишньої Псковської губ. (СГСО 76). Пор. ще *Глазаново* (2) — відантропонімні ойконіми в колишніх Псковській і Вітебській губ. (RGN II, 358).

***Glazinъь**: рос. *Глазин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *глазіны* мн. ‘очі’ (СРНГ 6, 187).

***Glazunъь**: ст.-укр. Краска *Глазун*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 230), укр. *Глазуненко*, 1784 р. (ИСК 7), *Глазун* — сучасне прізвище (Глуховцева 1, 193), ст.-рос. *Гридка Глазуновъ*, 1495 р., *Глазунъ*, 1500 р. (Тупи-

ков 105, 515), Іванъ Яковлевъ сынъ *Глазунъ*, 1615 р. (АЮБ II, 791), Микитка *Глазунов*, 1685–1686 рр. (ПКК 68), (похідне) *Глазуново*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 137), рос. *Глазуновъ*, 1722 р. (АУПК V/1, 12), *Глазунов* (ЖПТ), (похідні) *Глазунов*, *Глазунова* (5), *Глазуново* (9), *Глазуны* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 360), *Глазунов родник* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 248) ~ ст.-рос. *глазунъ* ‘витріш-куватий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 30), рос. діал. *глазун* ‘окастий’ (СРНГ 6, 191) та ін.

***Glazunъ**: ст.-рос. *Глазына*, 1478–1479 рр. — смоленський князь (LM № 4, 209), Олехно *Глазыня*, 1495 р., князь, намісник Лучинський у Литовському князівстві (Тупиков 105), Дмитрій *Глазыничъ*, 1678 р. (ВКВР 343), (похідні) *Глазынино Якутино*, 1562 р. — ойконім (Токмаков 105), *Глазынина* — назва поселення в колишній Московській губ. (RGN III, 360).

***Glazunъ(jъ)**: ст.-рос. Лактiонъ *Глазневъ*, 1667 р. (Тупиков 515), рос. *Глазнев*, *Глазнов* (ЖПТ).

***Glazarъ**: рос. *Глазарев* (Глуховцева 1, 192).

***Glazyr^(*)a**, ***Glazyrъ**: рос. *Глазырев*, *Глазырин* (ЖПТ), *Глазыри*, *Глазырин*, *Глазырина* — відантропонімі назви поселень у колишніх Псковській, В'ятській і Томській губ. (RGN II, 360; Список Томск. 306) ~ рос. діал. *глазырь* ‘вітер, який дме в очі’ (Бобров 395).

***Glazatъ(jъ)**: ст.-рос. *Глазатой*, 1495 р. (Тупиков 105), Сидоръ *Глазатый*, XVI ст. (ПКМГ I/2, 1088), Петръ Марковъ сынъ *Глазатого*, 1668 р. (Рубцов 6), рос. *Глазатов* (ЖПТ), *Глазатый* — прізвисько («с большими глазами»; Superanskaja 1999: 34), *Глазатово* (4 фіксації) — відантропонімі ойконіми в різних регіонах (RGN II, 358) ~ д.-руськ. *глазатыи* ‘з великими очима, окатий’ (СДРЯ II, 327), ст.-рос. *глазатый* ‘окатий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 29), рос. діал. *глазатый* ‘т. с.’ (СРНГ 6, 187).

**glazastъ(jъ)*: ст.-рос. *глазастъ*: Евтихѣико ... лѣтъ въ полтретѣцать ... *глазастъ*, 1701 р. (Любимова 348), рос. діал. *глазастый* ‘у кого красиві очі’, ‘заздрісний’, ‘передбачливий’ (СРНГ 6, 186–187) та ін. Антропонімі рефлекси невідомі.

***Glazistъ(jъ)**: рос. *Глазистов* (Лет. АД 2009, № 3, 410) ~ рос. діал. *глазистый* ‘окатий’ (СРНГ 6, 187).

Похідні з коренем *Ок- / *Ощ- у слов'янській антропонімії

А у Ули глаза были большие, темнокарие, — не глаза, а очи...
(А.А. Фадеев. Молодая гвардия. Ч. 1, гл. 1).

*Око, *Оѡі: укр. *Око* (ЖПТ), *Око* — прізвисько (СПУ 2, 326), ст.-рос. *Око*, 1565 р. (Тупиков 287), Григорий Семенович *Очи* Плещеев, XVI ст. (Веселовский 236), болг. *Око* (Илчев 367), ст.-пол. *Око*, 1398 р. (SSNO IV, 104), пол. *Око* (SN VII, 40), в.-луж. *Woko* (Wenzel II/2, 162) ~ *око, *оѡі (ЭССЯ 32, 13, 41—42). Пор. ще порівняння укр. діал. *пильний як око* (Доброльожа 9).

*Везокъ(ѣ): ст.-укр. *Безокий* Лукаш, XVI ст. (Жерела II, 216), Ефим *Безокий*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 286), пол. *Bezoki* (SN I, 273) ~ укр. діал. *безо́кий* ‘безокий’ (Грицак 1, 144) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 36).

*Јѡзокъ(ѣ): укр. *Ізок* (Горпинич, Корнієнко 91), рос. *Изоков* (ЖПТ), пол. *Zok* (SN X, 529) ~ *јѡзокъ(ѣ) (ЭССЯ 9, 55).

*Неокъ(ѣ): рос. *Нео́ка ч., ж.* (СП 248).

Суфіксальні деривати:

*Окашь: укр. *Окач* (Богдан 295), *Окачеве* — відантропонімний ойконім на Волині, ст.-пол. *Okasz*, 1490 р. (SSNO VII, 169), чеськ. *Okáč* (ЧП), в.-луж. *Wokaš* (Wenzel II/2, 162) ~ *окашь (ЭССЯ 32, 39—40).

*Окајъ: пол. *Okaj* (SN VII, 39).

*Окаль, *Окаль: ст.-укр. Fedor *Wkal*, 1567 р. (Чучка 414), укр. *Okal*, 1787 р. (Чучка 414), *Окаль* (Панцьо 113), пол. *Okal* (SN VII, 39), словц. *Okál* (TZ Trnava 140) ~ укр. діал. *гок'ал'* ‘людина з великими випуклими очима’ (Никончук, Мойсієнко 30), (в)ока́ль ‘т. с.’ (Керча 2, 15), ст.-словц. *okál'* ‘велике око’ (HSSJ III, 263) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 40: *окаль, *окаль).

*Оканъ, *Оканъ: укр. *Окань*, 1734 р. (ДІП VI, 362), *Окан*, 1756 р. (АК 5, 268), *Окань* — сучасне прізвище (Новикова 602), серб. *Окан* (Грковић 151), пол. *Okai* (SN VII, 39), словц. (вторинне) *Okánik* (TZ Bratislava 260), луж. *Wokan* (Wenzel II/2, 162) ~ *оканъ, *оканъ (ЭССЯ 32, 40).

*Окунь, *Окунь: ст.-укр. Иванъ *Шкунь*, 1649 р. (Реєстр 315), укр. *Окунь*, 1765—1769 рр. (МІПР 275), *Окунь* (Редько 2, 758), *Окунь* — сучасне прізвисько («завзятий рибалка; має великі очі»; Чабаненко ПНН 2, 312), ст.-рос. *Окунь* Линева, 1495 р. (Тупиков 287), Иванъ *Окуневъ*, 1650 р. (Якубов 306), Савка *Окунев*, 1695 р. (Полякова 163),

(похідні) *Окунево*, 1544 р. — ойконім, володіння Кирило-Білозерського монастиря (Прокофьева 200), *Окунев*, 1551–54 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 161), рос. *Акунева*, *Окунев* (ЖПТ), *Окунева*, *Окунево* (7 фіксацій), *Окуневка*, *Окуневы* (3) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (Список Томск. 358; RGN VI, 389), блр. *Акунёў*, *Окунеў* (Бірыла 19), *Окунь* (ЖПТ), хорв. *Okun* (Leksik 468), ст.-пол. *Окуи*, 1204 р. (SSNO IV, 106), *Martyn Okun*, 1614 р. (Мутнік 204), пол. *Okun*, *Окуи* (SN VII, 47), чеськ. *Okoun* (ЧП), *Okounov* — відантропонімний ойконім (Profous III, 258), н.-луж. *Окуи*, *Wokun*, *Wokuи* (Wenzel II/2, 46), а також слов'ян. *Окунь* (Магницький 61), запозичене чувашами, ймовірно, від волзьких болгар.

Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **окунь*, **окунь* (ЭССЯ 32, 43–44).

**Окѣно*: пол. *Okno* (SN VII, 40) ~ **окѣно* (ЭССЯ 32, 45–47).

**Окаты(ь)*: укр. *Окатий*, 1756 р. (АК 5, 102), *Окатий* (Богдан 295), ст.-рос. Иван *Окатов*, 1637 р. (Веселовский 384), (похідне) *Михайловская Окатова*, 1588 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 586), рос. *Окатов* (ЖПТ), словц. *Okaty* (TZ Trnava 140) ~ укр. діал. *вока́тий* ‘витрішкуватий’ (Шило 79), (*в*)*ока́тый* ‘т. с.’ (Керча 2, 15) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 40).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-ок-* у постпозиції:

**Bělookъ(ь)*: ст.-укр. *Белоожкий*, 1617 р. (Яшук 266), укр. *Білоокий* (СП 46), ст.-блр. Опанас *Белоок*, 1541 р. (LM № 27, 28), пол. *Białooki*, *Biełooki* (SN I, 285, 306), чеськ. *Běloku* < **Bělooku* — ойконім (Profous I, 53) ~ укр. діал. *біловóкий* ‘білоокий’ (Грицак 1, 227) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 71–72).

**bystrookъ(ь)*: ст.-рос. *быстроокий* ‘зіркий; пильний’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 365), рос. *быстроокий* ‘т. с.’ (Сл.РЯ XVIII в. 2, 181).

**blizookъ(ь)*: укр. діал. *бл'із'аок'і* ‘людина з великими, випуклими очима’ (Никончук, Мойсієнко 31). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

**Bъrlookъ(ь)*: ст.-укр. Гавришъ *Бирлокъ*, 1649 р. (Реєстр 216) < **Бирлоокъ* ~ ст.-словц. *brlooky* ‘косоокий’, 1666 р. (HSSJ I, 157).

**Cъrпоокъ(ь)*: укр. *Чорноок* (СП 383), *Чорноокий* (Вол.), ст.-рос. (похідне) *Чернаокова*, 1610–1612 рр. — назва поселення в колишньому Брянському пов. (АЗР IV, 351), рос. *Черноок* (РУС 460), блр. *Чарнавокі* (Бірыла 447), *Чарнавокі* — ойконім у Вітебській обл. (Рап.

Віщ. 403), болг. *Чернооков* (Илчев 541), пол. *Czarnooki* (SN II, 258), чеськ. *Černoouk* (Котнк 49) ~ укр. *чорнообкий*, макед. *црноок*, серб. *црноок*, чеськ. *černoouk*, словц. *čiernoouk* та ін.

***Едьпоокъ(јъ)**: ст.-укр. Илюшка *Одноокий*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 247), Хилко *Однаокий*, 1662 р. (РСР 95), укр. *Одноокий* — сучасне прізвисько (СПУ 2, 325), ст.-рос. Димитрий Константинович *Одноок*, 1452 р. (АСЭИ III, 129), Дмитрей *Одноок*, XVI ст. (РІ 2, 16), серб. *Једнооки* — прізвисько (Гирић 317) ~ **едъпоокъ(јъ)* (ЭССЯ 6, 17).

**gnilookъ(јъ)*: укр. діал. *гнилогіки* 'людина, в очах якої бруд, гній', блр. діал. *гнилобк* 'т. с.' (Никончук, Мойсієнко 32).

**gnojeokъ(јъ)*: блр. діал. *гнойебк* 'і' 'людина, в очах якої бруд, гній' (Никончук, Мойсієнко 32). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Кальпоокъ(јъ)**: укр. *Кальноокий* (Редько 1, 431).

***Кошеокъ(јъ)**: пол. *Kosziok* (SN V, 51).

**kortъkookъ(јъ)*: укр. діал. *короткообкий* 'короткозорий' (Піпаш, Галас 84).

***Косоокъ(јъ)**: укр. *Косоока ж.* (СПУ 2, 89), блр. *Касавокі* (Кунцевіч 115) — сучасні прізвиська ~ укр. *косообкий* 'косоокий' (Ніковський 369), блр. діал. *косогобкий* 'т. с.' (ДСБр. 107) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 150).

***Козиноје Око**: укр. *Козинє Око*, 1756 р. (АК 5, 80).

***Красъпоокъ(јъ)**: укр. *Красноок* (КПУ Ув. Дон. 3, 602), блр. *Красноок* (Сикслъ 389) ~ укр. *краснобк* 'той, у кого почервонілі очі' (Чабаненко Словник 2, 212).

**krivoookъ(јъ)*: ст.-укр. *кривооки(й) тогу(us)*, 1642 р. (Славинецький 400), укр. *кривообкий* 'косоокий' (Ніковський 374), діал. *кривообкий* 'т. с.' (СБІ 350), ст.-блр. *кривоокий* 'сліпий на одне око' (ГСБМ 16, 136) та ін.

**krъvoookъ(јъ)*: схв. *крвѡок* 'із закривавленими очима' (Речник 10, 469). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Кыѣсеокъ(јъ)**: укр. *Ковчеокий* (НКП Черк. 1, 548).

***Кылноокъ(јъ)**: укр. *Колноокий* (РІ Зап. 2, 339), *Кольноокий* (КС Київ. 3, 106).

***Кус(ь)лоокъ(јъ)**: укр. *Кислоокий* (КС Дн. 1, 247) ~ укр. діал. *к'іславока* 'людина, в очах якої бруд, гній' (Никончук, Мойсієнко 32).

**lurookъ(јъ)*: рос. діал. *лупообкий* 'вирячкуватий' (ЯОС Доп. 1, 387) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 186).

***Malookъ(јь)**: укр. *Малоок*, 1787 р. (Макидонов 86), *Малоок* — сучасне прізвище (Горпинич 242), *Малоокий* (ТДЗг. 78), рос. *Малооков* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *малооки(й) lucinus*, 1642 р. (Славинецький 258), ст.-слвц. *malookŭ* ‘у кого малі очі’ (HSSJ II, 253).

**modrookъ(јь)* (ЭССЯ 19, 101).

**niceokъ(јь)* (ЭССЯ 25, 109). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Nizъkoокъ(јь)**: укр. *Низкоокій*, 1756 р. (АК 5, 146).

***Orъzъnoокъ(јь)**: укр. *Різноокий* (БШШ 168) ~ укр. діал. *розноо́кий* ‘кривоокий, із несиметричною формою очей’ (Піпаш, Галас 166), ст.-блр. *розноокий* ‘який має різні очі’ (ГСБМ 30, 264).

**ostrookъ(јь)*: укр. *гостро́бкий* ‘який має гострий зір; зіркий’ (СУМ II, 146), рос. діал. *остро́бкий* ‘гостроокий, зіркий’ (СРНГ 24, 88), блр. діал. *во́страво́кі* ‘надміру зацікавлений’ (Абабурка 89). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

***Sъroокъ(јь)**: укр. *Съроокий*, 1756 р. (АК 5, 73), *Сіроокий* (КПУ Полт. 1, 360) ~ укр. *сіро́бкий* ‘із сірими очима’ (Грінченко 4, 128), діал. *сіро́бкий* ‘з голубими очима, голубоокий’ (Сабадош 331), ст.-рос. *сѣроокий* ‘з сірими очима’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 92).

***Sineокъ(јь)**: укр. *Синеокой*, 1784 р. (ИСК 61), *Синьоок*, *Синеок* (РІ Черк. 8, 229; 9, 182), *Синьоокий* (Редько 2, 955), рос. *Синеок*, *Синеокий* (ЖПТ).

**skaloокъ(јь)*: укр. *скало́бкий* ‘людина з більмом на оці’ (Грінченко 4, 131).

**skuloокъ(јь)*: укр. *скуло́бкий* ‘косоокий’ (Грінченко 4, 146).

***Slъroокъ(јь)**: укр. *Слѣпоокий*, 1756 р. (АК 5, 203) ~ д.-руськ. *слѣпооки* ‘сліпий’ (СДРЯ XI, 402), укр. *сліпо́бкий* ‘короткозорий’ (Грінченко 4, 152), ст.-рос. *слѣпоокий* ‘сліпий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 82).

***Svѣtloокъ(јь)**: укр. *Світлоокий* (КПУ Він. 7, 523).

***Široокъ(јь)**: рос. *Шировоков* (ЖПТ).

**veleокъ(јь)*: ст.-рос. *велеокий* ‘з великими очима’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 2, 59).

***Vyšeокъ(јь)**: ст.-пол. Stanislaus ... dictus *Wisziok*, 1427 р. (SSNO VI, 244).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-ок-* у препозиції:

***Окојѣтъ**: ст.-рос. *Окоемов* Кобец Васильев сын, 1539/40 р. (ПМТ 130), *Петрь Окоемовъ*, 1694 р. (Тупиков 677), (похідні)

Щокоемовская, 1448–1469 рр. — назва пустища, володіння Кирило-Білозерського монастиря (Дебольский 157), *Окоемово*, 1479–1571 рр. — топонім у гирлі р. Онеги (АСМ 1479–1571 рр.: 158), рос. *Акаемов*, *Каемов*, *Окаемов*, *Окоемов* (ЖПТ), (похідні) *Окае́мово*, *Окое́мово* (2), *Окое́мовское* — ойконіми в колишніх Рязанській, Новгородській, Тверській, Костромській губ. (RGN VI, 380, 382), *Окое́мово*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 366) ~ рос. діал. *окоём* ‘надокучливий, марудний’ (Барсов 2, 326) та ін. Див. (ЭССЯ 32, 42).

***Окомапъ**: укр. *Окоман* (ЖПТ).

***Окомиръ**: болг. *Окомир*, VIII ст. (Заимов 174).

***Okoslavъ**: болг. *Окослав*, XV ст. (Заимов 174).

Похідні з коренем **Оѣ*-:

***Оѣакъ**: хорв. *Očak* (Leksik 466), пол. *Oczak* (SN VII, 24), луж. *Wočak* (Wenzel II/2, 160).

***Оѣікъ** / ***Оѣіць**: укр. *Очич* (Панцьо 113), хорв. *Očić* (Leksik 466), луж. *Očik* (Wenzel II/2, 46), а також слов’ян. Николай *Очичъ*, 1418 р. (Тупиков 683).

***Оѣько**, ***Оѣькъ**: ст.-укр. *Hawriło Oczkow*, XVI ст. (Жерела II, 249), укр. *Oczko*, 1787 р. (Чучка 421), *Очко* — сучасне прізвище (Вол.), *Очко* — прізвисько («носить окуляри»; Чабаненко ПНН 2, 315), рос. *Очков* (ЖПТ), болг. *Очко* (Илчев 367), хорв. *Oček*, *Očko* (Leksik 466), слвн. *Oček*, *Očko* (ZSSP 409), пол. *Oczek*, *Oczk*, *Oczko* (SN VII, 24, 25), чеськ. *Očko* (ЧП), слвц. *Očko* (TZ Bratislava 260), в.-луж. *Wočko*, н.-луж. *Wócko* (Wenzel II/2, 160).

Щодо мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **оѣько*, **оѣькъ* (ЭССЯ 32, 18–19).

***Оѣьпъ(ѣь)**: рос. (вторинне) *Очнев* (ЖПТ) ~ **оѣьпъ(ѣь)* (ЭССЯ 32, 20).

Праантропоніми-компози́ти:

***Едьнооѣько**: ст.-укр. Андрій *Одноочко*, 1620 р. (ВКО 254), блр. *Одноочко* (ЖПТ).

***Očeslavъ**: слвн. *Očeslav* (Kos 129).

Похідні з коренем **Golv-* у слов’янській антропонімії

***Golva**: ст.-укр. *Iwasko Holowa*, XVI ст. (Жерела III, 265), Иван *Голова*, 1691 р. (ФАС 6, 69), укр. *Голова*, 1704 р. (ПОП 51), *Голова* — сучасне прізвище (Глуховцева 1, 197), (похідні) *Головин*, *Головине* —

ойконіми на Ровенщині і Житомирщині, ст.-рос. Юрьи *Голова*, 1386 р. (Тупиков 110), *Голова*, 1477 р. (ДДГ 250), Григорей *Голова*, XVI ст. (СМ 20), Семен *Головин*, 1624 р. (Горбатов 79), (похідне) *Головино*, 1544 р. — ойконім, володіння Кирило-Білозерського монастиря (Прокофьева 189), рос. *Голова* (ЖПТ), блр. *Голова*, 1764 р. (Бірыла 1966: 206), *Галава* (Бірыла 96), болг. *Глава* — особове ім'я, XI ст. (Займов 64), серб. *Глава* (Грковић 64), хорв. *Glava* (Leksik 190), ст.-пол. Nicolaus *Glowa*, 1382 р. (SSNO II, 131), пол. *Głowa*, *Gołowa* (SN III, 384, 428), ст.-чеськ. Cstibor *Hlava*, 1262 р., Jacobus *Hlava*, 1429 р. (Gebauer I, 423), чеськ. *Hlava* (ЧП), ст.-слвц. Nicolao *Hlava*, 1498 р. (HSSJ I, 409), слвц. *Hlava* (TZ Trnava 92), луж. *Hłowa* (Wenzel II/1, 145).

Стосовно мотивації пор., наприклад, блр. діал. *галава́* ‘розум’, ‘господар дому’ (Курцова 31) та ін. апелятивну лексику, зібрану в (ЕССЯ 6, 221–222).

***Bezgolvъ(ь)**: пол. *Bezęgłów* (SN I, 272) ~ **bezgolvъ(ь)* (ЕССЯ 2, 27). Пор. ще укр. діал. *без голови́* ‘говорити нісенітниця, пліткувати’ (Мацюк 108).

***Zagolva**: чеськ. *Záhlava* (Kotík 162).

Суфіксальні деривати:

***Golvaxa** / ***Golvашъ**: укр. *Головаха* (Редько 1, 223), *Головаш* (Новикова 294), (похідні) *Головашівка* (2) — ойконіми на Сумщині і Харківщині, рос. *Головаха*, *Головашев* (ЖПТ), (похідне) *Головашина* — назва поселення в колишній Пермській губ. (RGN II, 402), серб. *Главаш* — чол. ім'я (Грковић 64), хорв. *Glavaš* (Leksik 190), схв. *Главаш* (Вуковић, Недељков 97), луж. *Glowaš* (Wenzel II/1, 113).

***Golvešъ**: серб. *Главеш* (Грковић 64), чеськ. *Hlaveš* (ЧП).

***Golvišъ**: луж. *Glowiš* (Wenzel II/1, 113).

***Golvuxa** / ***Golvuшъ**: рос. *Головушин* (ЖПТ), (похідне) *Головушино* — назва поселення в колишній Новгородській губ. (RGN II, 408), луж. *Glowuš* (Wenzel II/1, 114).

***Golvajъ**: укр. *Головай* (Богдан 89), *Головай* — сучасне прізвисько («мав велику голову і був лисим»; СПУ 1, 248), слвц. *Hlavaj* (TZ Bratislava 113) ~ укр. діал. *головай* ‘людина з великою головою’ (Шило 94), ‘пуголовок’ (ЕСУМ 1, 550), слвц. діал. *hlavaj* ‘головатий’ (SSN I, 572).

***Golvjъ**: укр. *Головлі* — відантропонімний ойконім на Хмельниччині, рос. *Головлев* (ЖПТ), (похідне) *Головлево* — назва поселення в

колишній Смоленській губ. (RGN II, 407), блр. (похідне) *Галаўлі* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 64) ~ укр. діал. *головль іхт.* ‘короп’ (ЕСУМ I, 551), *голови́ль* ‘риба *Salmo bucho*’ (Сабадош 50) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 10).

***Golvъjъ**: укр. *Головий* (Новикова 204), рос. *Головой* (Новикова 204) ~ рос. діал. *голови́ый* ‘з великою головою; головатий’ (СРНГ 6, 313). Див. ще (ЭССЯ 7, 11).

***Golvъjъ**: укр. *Головий* (Вол.), хорв. *Glavi* (Leksik 190), пол. *Hołowij* (SN III, 146) < укр. ~ слвн. *glāvji* ‘який стосується голови’ (Pleteršnik 1, 214).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Golvakъ** / ***Golvacъ**: ст.-укр. Sim. *Holvath*, 1452 р. (Чучка 149), Сенко *Головачъ*, 1603 р. (СУМ XVI–XVII ст. 6, 254), укр. *Головач* (Богдан 88), *Головач* – сучасне прізвисько («має велику голову»; СПУ I, 248), (похідне) *Головачі* – ойконім на Сумщині, ст.-рос. Воинъ *Головачевъ*, XVI ст. (НПК V, 674), (похідне) *Головачево*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 158), рос. *Головачев* (ЖПТ), (похідні) *Головачев*, *Головачевка* (2), *Головачево* (4), *Головачи* – назви поселень у різних регіонах (RGN II, 402–403), *Головачева роща* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 1, 255), ст.- блр. Иван *Головач*, 1528 р. (Бірыла 1966: 206), блр. *Галавач* (Бірыла 96), (похідні) *Галавачы* (2) – ойконіми у Брестській, Вітебській, Гродненській, Мінській обл. (Рап. Бр. 37; Рап. Віц. 94; Рап. Гр. 64; Рап. Мін. 65), хорв. *Glavač*, *Glavak* (Leksik 190), слвн. *Glavač* (ZSSP 162), ст.-пол. Jakobus *Glowacz*, 1388 р. (SSNO II, 131), *Glowacz*, 1488 р. (Bubak Słownik I, 200), пол. *Chławacz*, 1782 р. (Bubak I, 136), *Głowacz*, *Gołowacz* (SN III, 384, 428), (похідні) *Głowaczewo*, *Głowaczowa*, *Głowaczów*, *Głowaczówka* – ойконіми відантропонімного походження (SMP 295), ст.-чеськ. Jan *Hlawacz*, 1410 р. (Gebauer I, 423), чеськ. *Hlaváč* (ЧП), (похідні) *Hlaváčov* (2) – ойконіми (Profous I, 627–628), ст.-слвц. Jacobo *Hlauach*, 1431 р. (HSSJ I, 409), *Hlawacz*, 1571 р. (Křištof 176), слвц. *Hlaváč* (TP 110), н.-луж. *Glowac*, в.-луж. *Hłowac*, луж. *Glowak*, *Hłowak* (Wenzel II/1, 113, 145). Пор. ще слов’ян. *Головачи* – відантропонімний ойконім у Новоалександровському пов. колишньої Ковенської губ. (Список Ковен. 198).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *голови́ч* ‘головатий’ (МСПГ 114), ‘дитина, підліток або юнак, що вчинив якийсь проступок’ (ВСД 37), ‘керівник; великий начальник; вождь’ (Сабадош 50), *го-*

ловач у виразах: *перший головач у селі* ‘верховод, найповажніший, впливовий чоловік’; *О, то головач* ‘мудрий; багатий, гордий чоловік’ (ГРП II, 401), рос. діал. *головáч* ‘людина або тварина з непромірно великою головою’ (СРНГ 6, 302), ‘глава сім’ї (у багатіїв)’ (СРГК 1, 354) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 7).

***Golvikъ / *Golvičъ:** ст.-укр. Philip *Hołowicz*, XVI ст. (Жерела III, 154), укр. *Головик, Голович* (Богдан 89), ст.-рос. Петръ *Головичъ*, 1608 р. (Тупиков 518), рос. *Головичев* (ЖПТ), блр. (похідне) *Галавічы* – ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 48), болг. *Главич* – чол. ім’я (Займов 64), хорв. *Glavić* (Leksik 190), слвн. *Glavič* (ZSSP 162), пол. *Głowikowska* (SN III, 385), ст.-чеськ. *Tomáš Hlavík*, 1679 р. (Domluvil 138), чеськ. *Hlavík* (ЧП), луж. *Glowik* (Wenzel II/1, 113) ~ укр. діал. *голові́к* ‘ватажок’, *голові́ч* ‘лосось дунайський’ (ЕСУМ 1, 550–551), блр. діал. *галаві́к* ‘розумний, кмітливий чоловік’ (Панюціч 2005: 128).

***Golъka, *Golъko, *Golъkъ:** ст.-укр. Luczko *Hołowko; Holowka*, XVI ст. (Жерела II, 247; III, 250), Іван *Головка*, 1654 р. (РПП 92), укр. *Головка*, 1735 р. (ДІП VII, 63), *Головко*, 1754 р. (АК 2, 73), *Головко* – сучасне прізвище (Новикова 204), (похідні) *Головківка* (2), *Головкове* (2) – ойконіми, ст.-рос. Івашко *Головко*, 1428–32 рр. (АСЭИ II, 32), Микита *Головковъ*, 1495 р., Евстафій *Головкинъ*, 1598 р. (Тупиков 518), (похідне) *Головкино*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 132), рос. *Головков* (Новикова 204), ст.- блр. Andrey *Holowka*, 1552 р. (ПКПК 13), блр. *Галавок, Галаўко, Галоўка* (Бірыла 96), болг. *Главко* – чол. ім’я (Займов 64), *Главко* – прізвище (Илчев 134), ст.-пол. *Głouca*, 1136 р. (SSNO II, 132), Zygmunt *Głowka*, 1613 р. (Bubak I, 120), пол. *Głowka, Głowko* (SN III, 385), чеськ. *Hlávek, Hlavka, Hlavko* (ЧП), слвц. *Hlávka* (TZ Bratislava 113), *Hlávek* (TZ Trnava 92), *Hlavko* (TP 110), н.-луж. *Glowka*, луж. *Glowko* (Wenzel II/1, 114) ~ укр. *головко́* ‘головань’ (ЕСУМ 1, 551), рос. діал. *го́ловка* ‘відчайдушна людина’ (СРНГ 6, 306) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 11–12).

***Golъсь:** укр. *Головець* (Новикова 204), ст.-рос. (похідне) *Головцово*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 18), рос. *Головец* (ЖПТ), (похідне) *Головцово* – назва поселення в колишній Смоленській губ. (RGN II, 408), блр. *Галаўцы* – відантропонімний ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 66), слвн. *Glavec* (ZSSP 162), пол. *Gołowiec* (SN III, 429) < укр. ~ рос. діал. *голове́ц* ‘вінок (у весільних піснях)’ (СРНГ 6, 304) та ін.

***Bezgolwъсь**: укр. *Безголовець* — прізвисько (СПУ 1, 89).

***Zagolwъсь**: рос. *Заголовец* (ЖПТ), блр. *Заголовец* (ЖПТ).

***Golvica**: рос. *Головицын* (ЖПТ), (похідні) *Головицы* (2), *Головицыно* — ойконіми в колишніх Псковській, Владимирській, Ярославській губ. (RGN II, 402), хорв. *Glavica* (Leksik 190), слвн. *Glavica* (ZSSP 162), пол. *Hławica*, 1793 р. (Bubak I, 136), чеськ. *Hlavica* (ЧП), слвц. *Hlavica* (TZ Bratislava 113) ~ укр. діал. *головіця* ‘частина упряжі на голові коня’ (СБук.Г 73), ‘велика головка капусти’, *головé-ца* ‘обличчя людини’ (Аркушин 2016: 95), *головіця* ‘ступиця (коле-са)’ (Сабадош 50), ‘тепла нора’ (Шухевич 1185) та ін. Див. **golwica* (ЭССЯ 7, 8–9).

***Golvānъ**, ***Golvānъ**: ст.-укр. Курило *голованъ*, 1649 р., Коньдра(т) *голованъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 6, 254), укр. *Голованъ*, 1784 р. (ИСК 8), *Голован*, *Голованъ* (Новикова 203, 204), *Голованъ* — сучасне прізвисько («хлопець має велику голову»; СПУ 1, 248), ст.-рос. *Голованъ*, XVI ст. (НПК V, 473), рос. *Голован* (Superanskaja 1997: 35), *Голованъ* (Ганин 198), *Голованев*, *Голованов* (ЖПТ), *Голован* — прізвисько: *я произошел на свет с необыкновенною большою головою, так что меня поэтому и звали не Иван Флягин, а просто Голован* (Лесков Н.С. Очарованный странник // Собр. соч. в 6 т. М., 1973. Т. 3. С. 14), (похідні) *Голованов*, *Голованов Бор*, *Головановка*, *Голованово* (7 фіксацій), *Головановы*, *Голованы* (2) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 402), *Голованов враг*, *Голованов колодец*, *Голованов родник*, *Голованово поле* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 1, 254–255), блр. *Галаванаў* (Бірыла 96), болг. *Главан*, XVII ст. — чол. ім’я (Займов 64), *Главан* — прізвище (Илчев 134), схв. *Glāvān* (Nosić 195), хорв. *Glavan* (Leksik 190), пол. *Gołowań* (SN III, 429) < укр., чеськ. *Hlavan* (ЧП), луж. *Glowan* (Wenzel II/1, 113) ~ укр. діал. *головáнь* ‘людина з великою головою’ (Шило 94), рос. діал. *головáн* ‘розумово обмежена людина’, ‘розумна, розважлива особа’ (СРНГ 6, 301), ‘людина або тварина з дуже великою головою’ (Хильманович 58), слвц. діал. *hlavání* ‘головатий’ (SSN I, 572).

***Golvina**, ***Golvīnъ**: ст.-рос. Іванъ *Головинъ*, 1423 р. (Тупиков 518), рос. *Головин* (ЖПТ), ст.-блр. Іванъ *Головинъ*, 1651 р. (Тупиков 518), блр. *Галавін* (Бірыла 96), болг. *Главин*, XV ст. — чол. ім’я (Займов 64), *Главин* — прізвище (Илчев 134), макед. *Главинов* (Речник ПКМ I, 260), серб. *Главина* (Грковић 64), хорв. *Glavina* (Leksik 190), слвн. *Glavina* (ZSSP 162), ст.-пол. *Maczczec Glowin*, 1413 р.,

Głowina, 1448 р. (SSNO II, 132), пол. *Głowin*, *Gołowin* (SN III, 385, 429), чеськ. *Hlavín*, *Hlavina* (ЧП), слвц. *Hlavina* (TZ Trnava 92) ~ **golvina* (ЭССЯ 7, 9).

***Golvon'a**, ***Golvony**: болг. *Главонев* (Илчев 134), хорв. *Glavonja* (Leksik 190), чеськ. *Hlavon* (ЧП), слвц. *Hlavon* (TZ Bratislava 113).

***Golvьna**, ***Golvьn'a**, ***Golvьнь**: ст.-укр. Андрей *Головня* Острожецький, 1569 р. (Тупиков 111), укр. *Головня* (Глуховцева 1, 198), ст.-рос. Никита *Головня*, 1401 р. (Тупиков 110), Евша *Головневъ*, XV ст. (Тупиков 518), рос. *Головнин* (ЖПТ), рос. *Головень* — прізвисько («с большой головой»; Superanskaja 1999: 51), ст.-блр. Мишко *Головня*, 1552 р. (Тупиков 111), блр. *Головень*, 1764 р. (Бірыла 1966: 206), *Галавень* (Бірыла 96), ст.-пол. *Głouina*, 1204 р. (SSNO II, 132), пол. *Głownia*, *Gołownia* (SN III, 385, 429), чеськ. (похідні) *Hlavňon* (2) — ойконіми, пов'язані з антропонімом *Hlaveň* (Profous I, 631), ст.-слвц. Mathias *Hlawna*, 1522 р., *Hlawen*, 1582 р. (HSSJ I, 409, 410), слвц. *Hlavna* (TZ Trnava 92), н.-луж. *Głowńa*, луж. *Hłowńa* (Wenzel II/1, 114, 145) ~ укр. діал. *головень* 'велика голова' (ЕСУМ 1, 550), *гулувень*, -вн'а 'личинка жаби' (Аркушин 2016: 110) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 12–13).

***Golvьnikъ**: рос. *Головник* (ЖПТ), хорв. *Glavnik* (Leksik 191), слвн. *Glavnik* (ZSSP 163), пол. *Głownik* (SN III, 385), луж. *Hłownik* (Wenzel II/1, 146) ~ укр. *головнік* 'убивця' (ЕСУМ 1, 55), діал. *головнік* 'т. с.' (Сабодош 50), рос. діал. *головнік* 'злочинець, убивця' (СРНГ 6, 309), ст.-блр. *головникъ* 'убивця' (ГСБМ 7, 39) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 13).

***Golvьнь(жъ)**: ст.-пол. Dominico *Głovni*, 1287 р. (SSNO II, 132), пол. *Główny* (SN III, 387) ~ **golvьнь(жъ)* (ЭССЯ 7, 13–14).

***Golvary**: рос. *Головарев* (КПУ Киров. 1, 447), (похідне) *Головарево* — ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN II, 402), слвн. *Glavar* (ZSSP 162) ~ **golvary* (ЭССЯ 7, 7–8).

***Golvaty(жъ)**: ст.-укр. Борис *Головаты*, 1421 р. (ССУМ I, 249), Isai *Hołowati*, XVI ст. (Жерела I, 18), Іванъ *головаты(у)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 6, 254), укр. *Головатый*, 1753 р. (АК 3, 416), *Головатий* (Редько 1, 223), (похідне) *Головатівка* — ойконім на Черкащині, рос. *Головатый* (ЖПТ), *Головатов* (Новикова 294), блр. *Галаваты* (Бірыла 96), серб. *Глават* (Грковић 64), хорв. *Glavati* (Leksik 190), ст.-пол. Albertus *Głowaty*, 1573 р. (Bubak Słownik I, 193), чеськ. *Hlavaty* (ЧП), ст.-слвц. Lukas *Hlawaty*, 1522 р. (HSSJ I, 409), слвц. *Hlavaty* (TZ Trnava 92) ~ рос. діал. *головатый* 'розумний', 'великоголовий' (СРНГ 6, 302) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 8).

***Golvitъ(jъ)**: пол. *Hołowit* (SN IV, 146) < укр. ~ рос. діал. *голови-тый* ‘розумний’ (ЯОС Доп. 1, 157) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 10).

***Golvota**: хорв. *Glavota* (Leksik 191).

***Golvastъ(jъ)**: ст.-рос. *Головастой*, XVI ст. (НПК VI, 378), рос. *Головастов* (ЖПТ), *Головастова*, *Головастово* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Смоленській і Владимирській губ. (RGN II, 402), блр. *Галавасты* (Бірыла 96) ~ ст.-рос. *головастый* ‘головастий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 64), рос. діал. *головáстый* ‘розумний, розважливий’ (СРНГ 6, 302).

**golvistъ(jъ)*: рос. діал. *голови́стый* ‘великоголовий’ (ЯОС Доп. 1, 157), ‘розумний, метикуватий’ (СРНГ 6, 305).

***Golvъskъ(jъ)**: рос. *Головский* (ЖПТ), ст.-пол. *Jasco Głowski*, 1398 р. (SSNO II, 132), пол. *Głowski* (SN III, 385),

***Golvizna**: рос. *Головизнин* (ЖПТ), чеськ. *Hlavizna* (ЧП) ~ рос. діал. *голови́зна* ‘надмірно велика голова’ (СРНГ 6, 304) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 10).

Праантропоніми-композиції:

**golvokrъtъ*: укр. діал. *головокрут* ‘цмин піщаний, *Helichrysum arenarium* (L.)’ (ЕСУМ 1, 552).

**golvolomъ*: укр. діал. *головолом* ‘багно звичайне, *Ledum palustre* L.’ (ЕСУМ 1, 552), рос. діал. *головолóм* ‘смілива, відчайдушна людина’ (СРНГ 6, 312).

***Golvorězъ**: ст.-рос. *Головерезово и Филипово тож*, 1551–54 pp. — топонім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 213).

***Golvosěкъ**: хорв. *Glavosek* (Leksik 191) ~ блр. діал. *головосéк* ‘традиційне свято у вересні’: *у гэты дзень адсякалі галаву старому пэўню* (ТС 1, 212).

***Berzogolvъ(jъ)**: ст.-пол. *Janusius Brzosogłowy*, 1412 р. (SSNO I, 267).

***Bělogolvъ(jъ)**: ст.-укр. *Иванъ Бѣлоголовъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), укр. *Білоголовий* (СП 46), *Білоголови* — відантропонімний ойконім у Тернопільській обл., ст.-рос. *Федор Белоголов*, 1623 р. (ЗХ 51), (похідне) *Белоголовъ*, 1649 р. — ойконім у колишньому Брянському пов. (ПЮН ОК 64), рос. *Белоголов* (ЖПТ), *Белоголовов* (САЛ 345), болг. *Белоглаво* (Илчев 70), схв. *Beloglavaz*, XVI ст. (Михайлович 1970: 16), хорв. *Beloglavić*, *Biloglav* (Leksik 37, 47), *Beloglavec*, *Beloglavec* (ZSSP 30), пол. *Białogłowy*, *Biełogłowy* (SN I, 283, 306), чеськ. *Bělohlavý* (ЧП), словц. *Belohlávek* (ЛОМ 19) ~ рос. діал. *белоголóвый* ‘біло-, сивоголовий’ (Даль 1, 156): Порой встре-

чалась телега, в ней — баба с *белоголовым* мальчиком на коленях (Бунин И.А. Далекое // Собр. соч. в 9 т. М., 1965. Т. 2. С. 286), серб. діал. *бјелѡглав* ‘білокурий’ (Петровић, Капустина 44) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 69–70).

***Boligolva**, ***Boligolvъ(јь)**: ст.-рос. Левка *Болиголовъ*, 1646 р. (Ур. П 35), Микифоръ *Боли-голова*, 1701 р. (Забелин II, 1169) ~ **boligolva* (ЕССЯ 3, 175).

***Boľšegolvъ(јь)**: рос. *Большеголов* (ЖПТ).

***Bořьnogolvъ(јь)**: макед. Брајко син на *Брашноглав*, XV ст. (Солокоски 1965: 162).

**byldogolvъ*: серб. діал. *бандѡглав* ‘про вперту, задерикувату людину, дивака’ (Ристић 42), *бандоглѡф* ‘т. с.’ (Башановић-Чечовић 52), *бундѡглав* ‘круглоголовий’ (Гаговић 25). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Byľsogolvъ(јь)**: рос. *Байсоголов* (ОА 1, 214) < **Бальсоголов* (солдокозвучність).

***Їьrna(ja) Golva**, ***Їьrnogolvъ**: укр. *Чорноголов* (КПУ Він. 1, 300), рос. *Черноголов* — сучасне прізвище, блр. *Чорна Галава* — сучасне прізвисько (Сіплівеня, Бубновіч 167), *Чарнагаловы* (Бірыла 447), болг. Драгно *Черноглав*, 1515–1516 рр. (Кендерова 66), *Черноглавов* (Илчев 540), схв. *Црноглав*, XIII ст. (Михаїлович 1970: 17), серб. *Чрноглав* (Грковић Имена 217), (похідне) **Чрьноглавлѡ Глава** — мікротопонім (Споменик IV, 2), чеськ. (вторинне) *Černohlávek* (ЧП) ~ **čьrnogolvъ* (ЕССЯ 4, 154).

***Debelogolvъ**: словн. *Debeloglav*, IX–X ст. (Kos 115).

***Dobrogolvъ**: чеськ. *Dobrohlav* (Kotík 172).

**durьnogolvъ(јь)*: укр. *дурноголовый* ‘дурень’ (Білецький-Носенко 126).

***Dыlgogolvъ(јь)**: укр. *Довгоголовий*, 1752 р. (Пивовар 48), *Довгоголовий* — прізвисько (ОКІУМ).

***Dьrbogolvъ(јь)**: рос. *Дербоглов* (НКП Од. 1, 139) < **Дербоголов*, пол. *Derbochlaw* (SN II, 403), чеськ. *Drbohľav* (ЧП), *Drbohľavu* — від-антропонімний ойконім (Profous I, 462).

***Glupogolvъ(јь)**: чеськ. *Úpohľavu* < *Hľupohľavi* — ойконім (Profous IV, 449–450).

***Gologolvъ(јь)**: укр. *Гологоловий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 249), болг. *Гологлавски* (Илчев 137), ст.-чеськ. *Holohľavu*, 1440 р. (АЇ

І, 257) ~ укр. *гологоловый* ‘лисий’, XVIII ст. (ІСУЯ І, 552), діал. *го́ла голова́* ‘про спокійну людину’ (Мащук 109), рос. діал. *гологоловый* ‘з непокритою головою’ (ЯОС Доп. 1, 158), болг. діал. *голдглаф* ‘лисий’, ‘з непокритою головою’ (Божкова 245), слвн. діал. *gologlav* ‘т. с.’ (Gregorič 95), ст.-слвц. *holohlavŭ* ‘т. с.’ (HSSJ І, 425) та ін.

***Гѡдѡголѡъ**: слов’ян. (похідне) *Гедголовчизна*, XVI ст. — назва пустища (Спрогис 68).

***Kosogolъ(јь)**: укр. *Косоголов* (Новикова 321), *Косоголовий* (Новикова 421), рос. *Косоголов* (РІ Харк. І/1, 608).

***Krasnogolъ(јь)**: ст.-укр. Івашко *Красноголовый*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 396), укр. *Красноголовий*, 1723 р. (Мищик, Тарасенко 16, 123), *Красноголов* (КПУ Він. 9, 21), рос. *Красноголовый* (ЖПТ).

***Krivaja golva**, ***Krivogolъ(јь)**: укр. *Кривоглавий* (РІ ІФ 4, 292), ст.-рос. Івашко *Кривая Голова*, 1495/96 р. (ПКНЗ 2, 194), серб. *Krivoglav* (Miličević 436), (похідне) *Krivoglavci* — ойконім у Боснії (Im. m. 244), хорв. (вторинне) *Krivohlavek* (Leksik 336), ст.-пол. *Iohannes Krzywogłowi*, 1458 р., *Stenczil Krzywigłow*, 1486 р. (SSNO III, 177, 178), чеськ. *Křivohlavŭ* (ЧП), слвц. *Krivohlávek* (Bernát 91) ~ **krivogolъ(јь)* (ЕССЯ 12, 165–166).

***Krŭglogolъ(јь)**: укр. *Круглоголовий* (ЖПТ).

***Krŭtigolъ**: укр. *Крутигорова* (СП 195), пол. *Kręciętowa* (SN V, 284) ~ **krŭtigolъ* (ЕССЯ 13, 29).

***Krŭtogolъ(јь)**: ст.-укр. Миско *Крутоголов*, 1649 р. (Реєстр 142), укр. *Крутоголовий* (Новикова 441), рос. *Крутоголов* (ЖПТ), блр. *Крутагалоў* (Бірыла 220) ~ **krŭtogolъ(јь)* (ЕССЯ 13, 32–33).

***Kylčegolъ(јь)**: ст.-пол. (вторинне) *Georgii Kyelczyglowsky* ~ *Kyelczyglowy*, 1478 р. — топонім (SSNO II, 575).

***Lipogolъ(јь)**: слвн. *Lipoglav* (ZSSP 336).

**ludogolъ*. Відновлено в (ЕССЯ 16, 167).

**lupigolva* / **lupogolva* (ЕССЯ 16, 185).

***Lupogolъсь**: хорв. *Lupoglavac* (Leksik 378).

***L’utogolva**: ст.-серб. (похідне) *Лютോഗлавы*, 1220 р. — ойконім (ОССП 18), чеськ. (похідні) *Litohlavŭ* (2) — ойконіми (Profous II, 639).

**ľogogolъ(јь)*: ст.-блр. *легоголавый* ‘легковажний’ (ГСБМ 16, 324).

***Malogolъ(јь)**: укр. *Малоголовий* (Глуховцева 2, 40), пол. *Maligłowa* (SN VI, 153), чеськ. *Malohlava* (ЧП) ~ **malogolъ(јь)* (ЕССЯ 17, 167–168).

***Malogolъсь**: укр. *Малоголовець* (Льв.).

**matogolvъ(jъ)* (ЭССЯ 18, 6). Антропонімі рефлексів невідомі.

**Мазьnogolvъ(jъ)*: макед. Бојко син на *Мазноглав*, XV ст. (Соколки 1965: 163).

**Меѣьkogolvъ(jъ)*: рос. *Мягкоголов* (КПУ Зап. 3, 521).

**Milogolvъ(jъ)*: хорв. *Miloglav* (Leksik 433).

**Ostrogolvъ(jъ)*: рос. *Остроголов* (КПУ Рв. 3, 31) ~ рос. *вострая голова* 'кмітлива особа', XVIII ст. (Палевская 112).

**Ploskogolvъ(jъ)*: укр. *Плоскоголовій*, 1788 р. (КПУ 36), *Плоскоголовій* — сучасне прізвище (Новикова 652).

**Pustogolvъ(jъ)*: укр. *Пустоголов* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 351).

**рьnogolvъ(jъ)*: серб. (похідне) *пуноглавац* 'самовпевнена, зарозуміла особа' (Златковић 2, 323).

**Sēdogolvъ(jъ)*: схв. *Седоглавић*, поч. XVIII ст. (Михайловић 1970: 16).

**sinegolvъ(jъ)*: укр. діал. *синеголовъ бот*. 'Eryngium planum L.' (Рогович 122), рос. діал. *синеголовъ* 'рослина з синіми квітками' (СРНГ 37, 323). Рефлексів у сфері антропонімії невідомі.

**Sivogolvъ(jъ)*: (вторинні) укр. *Сивоголовко* (Новикова 751), хорв. *Sivoglavici* (Leksik 593) ~ укр. *сивоголовий* 'із сивою головою' (Грінченко 4, 118).

**Suxaja Golva*: ст.-укр. Филипъ *Сухая-Голова*, 1666 р. (Лазаревский 19).

**Svinogolvъ(jъ)*: серб. *Свиноглав* (Грковић Имена 204).

**Sъtuligolva*: пол. *Stuligłowa* (SN IX, 126).

**širokogolvъsъ*: слвн. *širokoglavъsъ* 'широкоголовий' (Pleteršnik II, 621).

**Tręsigolva*, **Tręsigolvъ(jъ)*: ст.-рос. Никита Васильевич Заболоцкий *Трясоголов*, XV ст. (Веселовский 324), Петръ Ивановъ сынъ *Трясоголовой*, 1550 р. (Лихачев, Мятлев 110), Клима *Трясоголовъ*, 1608 р. (См. В, 85), рос. *Трясоголов* (ЖПТ), ст.-пол. Jan *Trzenszyglowa*, 1489 р. (SSNO V, 483).

**Tuligolva*: (вторинні) ст.-укр. Яцко *Тулиголовец*, 1561 р. (ЛЗК 315), укр. *Тулиголове* (2) — назви поселень у Сумській [історично — *Тулиголови*, 1723 р. (Ділова НРМ 154)] і Львівській обл., пол. *Tuligłowiec*, *Tuligłowicz* (SN IX, 617).

**Tylstogolvъ(jъ)*: ст.-укр. Петръ *Товѣстоголовъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 115), (похідне) *Toustoholowy* — ойконім у Галичині (RGN IX, 129). Наведені факти — результат лексикалізації відповідних сло-

восполучень, пор., наприклад, ст.-рос. Иван *Толстая Голова*, XVI ст. (Веселовский 319). Стосовно мотивації пор. рос. діал. *толстоголовый* ‘впертий, непоступливий’ (СРГСУ 6, 95), *толстоголовый* ‘тугодум’ (СРНГ 44, 209).

***Velegolvъsъ**: хорв. *Veleglavac* (Leksik 708) ~ схв. *вельглав* ‘великоголовий’ (Речник II, 506).

***Velikaja Golva**, ***Velikogolvъ(jъ)**: ст.-укр. Власко *Великая-Голова*, 1666 р. (Лазаревский 22), укр. *Великоголова* (Редько 1, 138), *Великоголова* (Богдан 317), рос. *Великоголова* (ЖПТ).

***větrogvъ(jъ)**: ст.-укр. *вътроголовъ* ‘легковажна людина’, XVII ст. (ІСУЯ I, 491). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***Vylčegolvъ**: болг. (вторинне) *Вучоглавски* (Заимов 119).

***Vylkogolvъ**: ст.-блр. *Piothr Wilkogolwicz*, 1598 р (ПКГЭ I, 378).

***Vyrtigolvъ**: рос. *Вертиголов* (КПУ Дн. 8, 236) ~ рос. діал. *вертиголова* ‘легковажна, нестатечна людина’ (СРНГ 4, 152), серб. *вртиглав* ‘нерозважливий’ (Лавровський 60).

***Vyrtogolvъ**: ст.-укр. пашько *в(є)ртоголов(ъ)*, 1552 р. (СУМ XVI–XVII ст. 3, 236), рос. *Вертоголов* (КПУ Ник. 6, 490) ~ рос. діал. *вертоголовый* ‘легковажна, нерозумна людина’ (СРНГ 4, 154), болг. *въртогълъв* (про тварин) ‘хворий на вертячку (вертіж)’, ‘нерозсудливий, безглуздий’, серб. *вртоглавац* ‘вертихвіст, вітрогон’ (Лавровський 60), слвн. діал. *vrtoqlav* ‘сconfужена, нерозважлива особа’ (Gregorič 495), чеськ. *vrtohlavý* ‘нерозсудливий’, діал. *vrtohlávek* ‘птаха вертиголов’ (Bartoš 492) та ін.

***Zylogolvъ**: макед. **Злоглав*, яке відновлюють на основі зниклого ойконіма *Злоглав(а)* на терені нинішньої Албанії (Станковска 1995: 560–561).

***Živogolvъ(jъ)**: серб. *Живоглав* (Грковић 93).

***Żyłtogolvъ(jъ)**: пол. *Żółtógłowa* (SN X, 598) ~ сер. діал. *жутоглав* ‘жовтоголовий’ (Петровић, Капустина 136).

Похідні з коренем **Gъb-* у слов’янській антропонімії

***Gъba**: ст.-укр. Яков *Губа*, 1605 р. (Ділова мова 78), *Губа*, 1619 р. (Пам’ятки 3/1, 154), укр. *Губа*, 1726 р. (МК 230), *Нуба*, 1747 р. (АЮЗР III/3, 377), *Губа* – сучасне прізвище (Новикова 226), *Губа* – прізвисько («має велику нижню губу, що відвисає»; Чабаненко

ПНН 1, 116), ст.-рос. Сенка *Губа*, 1495 р. (Тупиков 121), *Губа* Василев, 1589–1590 рр. (Федышин 15), Степка *Губа*, 1646 р. (ЯПК 128), (похідне) *Губино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 112), рос. *Губа*, XVIII ст. (ПМД 122), *Губа* (ЖПТ), (похідне) *Губина* — ойконім у колишній Томській губ. (Список Томск. 10), ст.-блр. Ян *Губа*, 1528 р. (Бірыла 1966: 208), ст.-блр. *Губа* Марковичь, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 627), блр. *Губа* (Бірыла 119), *Губіна* (2) — відантропонімні ойконіми в Мінській і Могильовській обл. (Рап. Мін. 77; Рап. Маг. 56), хорв. *Guba* (Leksik 209), слвн. *Guba* (ZSSP 186), ст.-пол. *Gamba*, 1136 р. (SSNO II, 102), пол. *Gemba*, *Gęba* (SN III, 302, 319), ст.-чеськ. *Shimon Huba*, 1381 р. (Profous I, 791), чеськ. *Huba* (ЧП), слвц. *Huba* (TZ Bratislava 126), луж. *Guba* (Wenzel II/1, 123).

Стосовно мотивації пор. укр. *губа* ‘рот, паша’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 623), рос. діал. *губá* ‘про сердиту людину’ (ЯОС Доп. 1, 162) та інослов’янську лексику, зібрану під гаслом **goba* (ЕССЯ 7, 78–80).

***Gǫbъjъ**: чеськ. *Guby* (Kotík 49).

***Bezǫbъ(jъ)**: ст.-укр. Максим *Безгубыи*, 1649 р. (Реєстр 249), укр. *Безгубой*, 1780 р. (Макидонов 42), *Безгубъ*, 1765–1769 рр. (Коржов 102), *Безгубий* — сучасне прізвище (м. Херсон), *Безгубий* — сучасне прізвисько («у чоловіка дуже маленькі губи»; СПУ 1, 89), рос. *Безгубов* (Память 1, 105) ~ **bezǫbъjъ* (ЕССЯ 2, 27).

***Negǫbъ(jъ)**: ст.-рос. *Негубко* Васильев, 1597 р. (Веселовский 215), рос. *Негубов* (РСД 435). Синонім до **Bezǫbъ(jъ)*.

Праантропоніми-композиції:

***Gǫbojědъ**: чеськ. (похідні) *Hubojedy* (2) — ойконіми (Profous I, 791).

**goboŕ arъ*: укр. діал. *губоляп* ‘базіка’ (Аркушин 2016: 109). Рефлекс у сфері антропонімії невідомі.

***Gǫbolizъ**: ст.-пол. *Nicolai Gambolis*, 1418 р. (SSNO II, 103).

***Gǫbolъsъ(jъ)**: пол. *Gembołys*, *Gębołys* (SN III, 303, 320) ~ ст.-пол. *gębołysu* ‘з білою плямою на губі’ (Sł. stpol. 5, 410).

***Bělogǫbъ(jъ)**: ст.-укр. *Chwedor Bielohub*, 1620 р. (ОО 283), укр. *Білогуб*, *Білогубий* (Глуховцева 1, 107), (похідне) *Білогуби* — ойконім на Полтавщині, ст.-рос. Алексѣй Стефанов сын *Белогубов*, 1667 р. (АСБ I, 497), рос. *Белогуб* (ЖПТ), (похідні) *Белогубово* (3), *Белогубовской* — ойконіми в колишніх Псковській і В’ятській губ. (RGN I, 326), блр. *Белагубы* (Бірыла 50), ст.-пол. *Martinus Baloganb*, 1452 р.

(SSNO I, 134), чеськ. *Bělohubý* (ЧП) ~ ст.-рос. *бѣлогубый* ‘з білими, світлими губами’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 134), ст.-блр. *белогубый* ‘білогубий (про коня)’ (ГСБМ 1, 270).

***Černogorbъ (jъ)**: укр. *Черногуб* (СКТ 883), ст.-рос. Злоба Прокофьевич *Черногузов*, 1534 р. (Веселовский 382), Ондрей *Черногузов*, 1596–1598 рр. (МА 33), (похідне) *Черногузово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 257), рос. *Черногузовъ*, 1724 р. (АУПК V/2, 116), *Черногузов* (САЛ 668), (похідне) *Черногузово* — ойконім у Тверській обл., чеськ. *Černohubý* (ЧП) ~ рос. діал. *чорногуб* ‘гриб чорний груздь’ (ЯОС 10, 54) та ін.

***gologorbъ (jъ)**: рос. діал. *гологубый* ‘беззусий, молодий’ (ОСВГ 12, 201). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***kys(ь)logorbъ (jъ)**: рос. діал. *кислогубый* ‘людина з великими відвислими губами’ (ЯОС Доп. 1, 303).

***Kožegorbъ (jъ)**: блр. *Кожегуб* (ЖПТ), чеськ. *Kožehuba* (ЧП).

***Krasnogorbъ (jъ)**: укр. *Красногуб*, 1750 р. (Пивовар 269).

***Krivogorbъ (jъ)**: ст.-укр. Леско *Кривогуз*, 1704 р. (ПОП 57), укр. *Кривогузъ*, 1723 р. (Швидько 291), *Кривогуз* — сучасне прізвище (ОКІУМ), рос. *Кривогуз* (ЖПТ) ~ рос. діал. *кривогу́бий* (Даль 2, 194), блр. діал. *кывагуб* ‘людина зі скривленим ротом’, ‘каприза’ (Юрчанка СНС 163), ст.-слвц. *krivohubý* ‘кривогубий’ (HSSJ II, 139) та ін.

***Krivogorbъsъ**: укр. *Кривогубець* (м. Збараж Терн.), *Кривогубець* — прізвисько (с. Острів’я Любомльськ. р-ну Вол.).

***Krutoorbъ (jъ)**: блр. *Крутогуз* (м. Мінськ).

***Kys(ь)logorbъ (jъ)**: ст.-рос. Афонка Прокофьев сын *Кислогузов*, 1668 р. (ОАРПр. 576) ~ рос. діал. *кислогубый* ‘вередливий, образливий’ (СРГС 2, 63).

***Ladogorbъsъ**: укр. *Ладогобець* (Новикова 751).

***Lixogorbъ (jъ)**: укр. *Лихогубъ*, 1718 р. — антропонім (ПГП 118), *Лихогуб* — сучасне прізвище (РІ Харк. 2, 404).

***Lizogorbъsъ**: ст.-укр. Iwan *Lizohub*, 1661 р. (РВ 242), укр. *Лизогуб*, 1702 р. (МП 286), *Лизогубъ*, 1767 р. (УЛИ IX), *Лизогуб* — сучасне прізвище (Горпинич 181), рос. *Лизогубов* (ЖПТ). Пор. **Gorbolizъ*.

***Lysogorbъ (jъ)**: укр. *Лисогуб* (НКП Харк. 2018: 45), ст.-рос. Савка *Лысогузов*, 1565–1568 рр. (МИТА 39). Пор. **Gorbolysъ (jъ)*.

***Malogorbъ (jъ)**: укр. *Малогуб* (КПУ Ник. 4, 301).

***Meligoba**: чеськ. *Melhuba* (ЧП) ~ ст.-слвц. *mel'huba* 'пустомеля' (HSSJ II, 283), слвц. діал. *mel'huba (melihuba)* 'т. с.' (SSN II, 149) та ін. Див. (ЕССЯ 18, 83).

***Ме́къкогубъ(жь)**: ст.-укр. Захара *Мя(к)когубъ*, 1584 р. (АКЖ 112).

***Мо́цїгуба, *Мо́цїгубъ**: ст.-укр. Марко *Мочи́губа*, 1649 р. (Реєстр 165), ст.-пол. *Moczugamba*, 1471 р. (SSNO III, 541), Томаш *Мочи́гомба*, 1597 р. (ОДВ II, 235), ст.-чеськ. Ян *Мо́цїhub*, 1440 р. (АЇ I, 256) ~ **močigoba, *močigobъ* (ЕССЯ 19, 80–81).

***Мо́крогубъ(жь)**: рос. *Мокрогубов* (Пугачевщина III, 420).

***О́ръногубъ(жь)**: ст.-рос. Івашко *Розногубъ*, 1682 р. (Тобольск 64).

***О́строгубъ(жь)**: укр. *Острогуб* (КПУ Ник. 3, 340), ст.-рос. Темка Іванов сын *Острогубов*, 1646 р. (ШУ 379), Васи́лій *Острогубовъ*, 1611 р. (АМГ I, 81).

***ро́логубъ(жь)**: рос. діал. *пологубый* 'із постійно роззявленим ротом' (СРНГ 29, 98). Антропонімі рефлексі невідомі.

***Ру́жьногубъ(жь)**: укр. *Пишиногуб* (Горпинич 287).

***Sadlogubъ**: укр. *Салогуб*, 1717 р. (Мицик, Тарасенко 16), *Салогуб* — сучасне прізвище (СП 311), рос. *Салогубов* (ЖПТ).

***Sarguba (*Sarogoba)**: укр. *Царгуба* (с. Штунь Любомльськ. р-ну Вол.; Анк.). Очевидно, постало із **Саргуба* (африкатизація анлауту, тобто **Сар-* > *Цар-*).

***Sinegubъ(жь)**: ст.-укр. Яско *Синегубой*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 198), Фе́доръ *Синогубъ*, 1691 р. (ПКПС 395), укр. *Синіогубъ*, 1756 р., *Синегубъ*, 1758 р. (АК 3, 250, 494), *Синьогуб* — сучасне прізвище (СП 320), ст.-рос. Офонка *Синегубовъ*, 1629 р. (КВ 208), Өедка *Синягубовъ*, 1631 р. (БС 197), (похідне) *Синегубова*, 1678 р. — ойконім у колишньому Бєлєвському пов. (ІПК 208), рос. *Синегубов* (ЖПТ), (похідне) *Синегубово* — ойконім у Тульській обл.

Композити постали на базі словосполучень на зразок ст.-рос. Третьяк Михайлович *Синие Губы*, 1673 р. (ОАПр. 150) і под.

***Sivogubъ(жь)**: укр. *Сивогуб* (Новикова 751), рос. *Сивогубова ж.* (ЖПТ).

***Sologubъ(жь)**: ст.-укр. Сидоръ *Сологубъ*, 1649 р. (ДІП I, 75), Wasko *Sołohub*, 1678 р. (КОЗУ 42), укр. *Сологуб* (Вол.), (похідне) *Сологубова Фоса* — мікротопонім на Львівщині (Проць 392), ст.-рос. Гришка *Сологубов*, 1682 р. (Новосельский 327), рос. *Сологубов* (ЖПТ). Пор. також *Сологубов*, *Сологубова*, *Сологубовка* — відантропонімі ойконіми в колишніх Мінській, Смоленській, Петербурзькій губ. (RGN VIII, 434, 435).

***Šitogobъ(ь)**: рос. *Шитогубов* (ЖПТ).

***Šdogobъ**: рос. *Шедогубов* (ЖПТ).

***Trigobъ**, ***Trojegobъ**: ст.-укр. *Ichnat Trihub*, 1615 р. (ОВ 125), Богдан *Тригубъ*, 1649 р. (Реєстр 295), укр. *Тригубъ*, 1726 р. (МК 175), *Тригуб* – сучасне прізвище (СП 311), *Трегуб* (РІ Він. 5, 265), ст.-рос. Андрей Леонтьевъ сынъ *Трегубовъ*, 1518 р. (ОКС 51), Ганка *Трегубов*, 1690 р. (Полякова 223), (похідне) *Тригубово*, 1644 р. – ойконім у колишньому Єлеському пов. (ПЮН ОК 110), рос. *Трегубовъ*, XVIII ст. (ПМД 73), *Трегубов*, *Тригуб*, *Тригубов*, *Троегубов* (ЖПТ), *Троегубый* – прізвисько («с заячьей губой»; Superanskaja 1999: 31), блр. *Трыгуби* – сучасне прізвисько («чоловік, який народився із заячою губою»; Кунцэвіч 2014: 116), (похідне) *Трыгубово* – мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 385).

Стосовно мотивації пор. ще ст.-укр. *трєгуби(й)* *tergeminus*; *triplex* 1642 р. (Славинецький 395, 403), укр. діал. *тригуб* ‘той, хто має верхню розсічену губу’ (Аркушин 2016: 562) та ін.

***Trigobъсь**: укр. *Тригубець* (с. Мала Совпа Корецьк. р-ну Рв.; Анк.).

***Tylstogobъ(ь)**: ст.-рос. Тунка Ивановъ сынъ *Толстогубой*, 1670 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 410), рос. *Толстогубов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *товстогубий* ‘з великими губами (про людину)’ (Леснова 184), ст.-рос. *толстогубый* ‘у кого товсті губи’, 1670 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 410), рос. діал. *толстогубый* ‘хто надмірно ображається’ (СРНГ 44, 209).

***Velegoba**: блр. *Велигубина ж.* (м. Гомель).

***velikogobъ(ь)**: ст.-укр. *великогубы(й)* *bucculentus*, 1642 р. (Славинецький 105).

***vislogobъ(ь)**: рос. діал. *вислогубый* ‘з неакуратними губами; слинько’ (ОСВГ 12, 188), ‘губатий’ (ЯОС Доп. 1, 111), блр. діал. *віслагубы* ‘людина з товстими, обвислими губами’ (Варава 112).

***žytlgobъ(ь)**: укр. діал. *жовтогуб* ‘маленьке пташеня в пухові, коли ще не вбралося в пір’я’ (Аркушин 2016: 96). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Gobaša**, ***Gobašъ**: рос. *Губашев* (ЖПТ), (похідні) *Губашева*, *Губашево*, *Губаши* – ойконіми в колишніх Самарській, Саратовській, В’ятській губ. (RGN II, 596), блр. *Губаша* (Бірыла 119), хорв. *Gubaš* (Leksik 209), слвн. *Gubaš* (ZSSP 186), чеськ. *Gubaš* (Kotík 49), луж. *Gubaš* (Wenzel II/1, 123).

***Gōbiša**, ***Gōbišъ**, ***Gōbyŷъ**: укр. *Губиш* (Панцьо 102), *Губіш* (Рв.), рос. (похідне) *Губиши* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN II, 598), хорв. *Gubiša* (Leksik 209), пол. *Gembisz*, *Gębisz* (SN III, 303, 320), луж. *Gubiš* (Wenzel II/1, 124).

***Gōboša**, ***Gōbošъ**: рос. (похідне) *Губошино* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN II, 599), пол. *Gembosz*, *Gębosz* (SN III, 303, 320).

***Gōbuŷъ**: пол. *Gembusz* (SN III, 304).

***Gōbajъ**: укр. *Губай*, 1762 р. (ПВЗ 61), *Губай* (Редько 1, 258), *Губай* — сучасне прізвище («у якого великі губи»; СПУ 1, 270) ~ укр. діал. *губа́й* ‘чоловік з великими губами’ (Аркушин 2016: 109).

***Gōbějъ**: укр. *Губій* — сучасне прізвище («має великі губи і багато говорить»; СПУ 1, 270), рос. *Губеево* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN II, 596).

***Gōbaka** / ***Gōbačъ**: ст.-укр. Нругско *Hubacz*, 1620 р. (ОО 196), укр. *Губак* (Горпинич, Корнієнко 62), *Губач* (Редько 1, 258), *Губач* — прізвище (Чабаненко ПНН 1, 116), *Губачівка* — відантропонімний ойконім на Вінниччині, ст.-рос. (похідне) *Губачево*, XVI ст. — ойконім у Новгородській землі (НПК VI, 215), рос. *Губакін*, *Губачев* (ЖПТ), *Губаков* (РВС 113), (похідні) *Губачево* (64 фіксації), *Губачи*, *Губачево Большое*, *Губачево Малое* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 596), пол. *Gembacz*, *Gębacz* (SN III, 302, 319), чеськ. *Hubáč*, *Hubák* (Kotík 49), словц. *Hubáč* (TZ Bratislava 126) ~ укр. діал. *губа́ч* ‘чоловік із великими губами’ (Піпаш, Галас 40), в.-луж. *hubak*, *hubač* ‘базіка, лепетун; хвалько’ (Трофимович 60) та ін.

***Gōbikъ** / ***Gōbičъ**: ст.-укр. Івашко *Губичъ*, 1565 р. (Тупиков 527), укр. *Губик*, *Губич* (Новикова 227), *Губіч* (Рв.), *Губичі* (2) — відантропонімні ойконіми на Львівщині і Чернігівщині, рос. *Губич* (ЖПТ), (похідні) *Губичево*, *Губичи* — назви поселень у колишніх Ярославській і В'ятській губ. (RGN II, 598), ст.-блр. Лаворъ *Губичъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 639), Іван *Губич*, 1640 р. (АЗР V, 41), блр. *Губич* (ЖПТ), *Губічы* (2) — відантропонімні ойконіми у Гродненській і Мінській обл. (Рап. Гр. 75; Рап. Мін. 78), хорв. *Gubič* (Leksik 209), словн. *Gubič* (ZSSP 186), ст.-пол. *Iohannis Gambicz*, 1497 р. (SSNO II, 103), *Jasko Gembik*, 1628 р. (Мутник 98), пол. *Gembicz*, *Gębicz*, *Gembik*, *Gębik* (SN III, 303, 320), чеськ. *Hubík* (ЧП), словц. *Húbik* (TZ Bratislava 126).

***Gōbъka**, ***Gōbъko**, ***Gōbъkъ**: ст.-укр. іванько *губъка*, 1366 р. (ССУМ I, 268), Лукашъ *Губка*, 1594 р. (Тупиков 122), Іванъ *Губъ-*

ка, 1649 р. (Реєстр 155), укр. *Губка*, 1784 р. (ИСК 89), *Губка*, *Губко* (РУС 113), (похідне) *Губків* — ойконім у Ровенській обл., ст.-рос. (похідне) *Губкина*, 1628–1629 рр. — назва пустища в Рязанському краї (ПКРК I/3, 1011), рос. *Губкин*, *Губков* (ЖПТ), ст.-блр. *Иванъ Губка*, 1609 р. (Тупиков 122), блр. *Губка*, *Губко* (Бірыла 119), ст.-пол. Petrassius *Gambka*, 1400 р. (SSNO II, 102), пол. *Gembka*, *Gębka* (SN III, 303, 320), ст.-чеськ. Jan *Hubka*, 1526 р. (АЧ XXVI, 181), чеськ. *Hubek*, *Hubka* (ЧП), словц. *Húbek*, *Hubka* (TZ Bratislava 126), луж. *Gubka* (Wenzel II/1, 124) ~ ст.-укр. *губка* ‘труг’, 1562 р. (Тимченко 1, 192) та ін. Див. (SP 8, 160–161: **gobьka*).

**rogobьkь*: ст.-блр. *погубокъ* ‘удар по губах’ (ГСБМ 25, 144).

***Gǫbica**: хорв. *Gubica* (Leksik 209), словн. *Gubica* (ZSSP 186), пол. *Gembica*, *Gębica* (SN III, 303, 320) ~ **gobica* (SP 8, 160).

***Bělogobica**: ст.-укр. Оедко *Бѣлогубица*, 1495 р. (Тупиков 77).

***Gǫbьсь**: укр. (похідне) *Губча* — ойконім у Хмельницькій обл., ст.-рос. Никита *Губцов*, XV ст. (Веселовский 91), Пятеля *Губцов*, 1525 р. (АФЗХ 95), (похідне) *Губцово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 109), рос. *Губцов* (ЖПТ), *Губцева*, *Губцево* (3), *Губцово* (3) — назви поселень у різних регіонах (RGN II, 599), хорв. *Gubec* (Leksik 209), пол. *Gembiec*, *Gębiec* (SN III, 303, 320).

Bělogobьсь: ст.-укр. *Встапъ Бѣлогубе(ц)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), рос. *Белогубец* (ЖПТ), (похідні) *Белогубцево Большое*, *Белогубцево Малое* — ойконіми в колишній Тверській губ. (RGN I, 326), блр. *Белогубцева ж.* (СБГТ 177).

***Сьгногобьсь**: ст.-рос. (похідне) *Черногубцево*, 1447–1455 рр. — назва пустища в колишньому Костромському пов. (АСЭИ I, 141).

***Gǫbalь**, ***Gǫbalь**: укр. *Губаль* (м. Херсон), пол. *Gembal*, *Gembał*, *Gębal*, *Gębał* (SN III, 302, 303, 319), чеськ. *Hubál* (ЧП), (похідні) *Hubálov* (2) — ойконіми (Profous I, 787–788) ~ укр. діал. *губаль* ‘людина з великими губами’ (ЕСУМ I, 610) та ін.

***Gǫbel’a**, ***Gǫbelь**: укр. *Губеля* (Богдан 97), рос. *Губель* (ЖПТ), хорв. (вторинне) *Gubeljić* (Leksik 209), пол. *Gembel*, *Gębel* (SN III, 303, 320), луж. *Gubel* (Wenzel II/1, 123) ~ блр. діал. *губель* ‘губатий чоловік’ (Трухан 101).

***Gǫban’a**, ***Gǫbanь**, ***Gǫbanь**: укр. *Губан*, *Губань* (Новикова 226), *Губан* — сучасне прізвисько (СПУ I, 270), ст.-рос. Степанъ *Губань*, 1549 р., Яковъ Васильевъ сынъ *Губаня*, XVI ст. (Тупиков 122), Данила *Губанов*, 1613–1615 рр. (ДПП 258), рос. *Губанин*, *Губанов*

(ЖПТ), *Губан* — прізвисько («с толстыми губами»; Superanskaja 1999: 42), (похідні) *Губанов*, *Губанова* (4), *Губаново* (6), *Губаны* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 595), *Губанов колодець* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 283), блр. *Губан* (Бірыла 119), *Губанаў* — ойконім на Могильовщині (Рап. Маг. 56), хорв. *Guban* (Leksik 209), чеськ. *Gubaň* (Kotík 49), словц. *Gubáň* (Krištof 277), луж. *Guban* (Wenzel II/1, 123) ~ укр. *губа́н*, *губа́нь* ‘людина з великими губами’ (ЕСУМ 1, 610), блр. діал. *губа́н* ‘губатий чоловік’ (ТС 1, 233) та ін.

***Gōben’a**, ***Gōbень**: укр. *Губеня* (м. Херсон), блр. (похідне) *Губенічы* — назва поселення в Мінській обл. (Рап. Мін. 77) ~ блр. діал. *губе́ня* ‘губатий чоловік’ (ТС 1, 233).

***Gōbina**, ***Gōbinь**: ст.-укр. Карьпъ, *Губинь сынъ*, 1577 р. (УП 1, 256), укр. *Губін* — сучасне прізвисько («мав великі губи»; СПУ 1, 270), ст.-рос. Якушъ *Губинь*, 1495 р. (Тупиков 527), Тренька *Губинь*, 1617 р. (ПКС 263), рос. *Губин* (ЖПТ), блр. *Губін* (Бірыла 119), хорв. *Gubin*, *Gubina* (Leksik 209), словн. *Gubina* (ZSSP 186), чеськ. *Hubina* (ЧП), словц. *Hubina* (TZ Trnava 97) ~ рос. діал. *губі́на* ‘триб-трутовик’ (НОС 2, 66), блр. діал. *губі́на* ‘т. с.’ (СБГ 1, 496).

***Gōbon’a**: чеськ. *Huboň* (ЧП).

**gōbunь*: рос. діал. *губы́ня* ‘прізвисько жінки з великими губами’ (СОГ 3, 32).

***Gōbьпъ(ь)**: рос. *Губнова ж.* (ЖПТ).

***Bezgōbьпъь**: укр. *Безгубний* (ПСС 1, 161).

Суфіксальною варіантністю пов’язані:

***Gōbarь**: ст.-укр. Оедоръ *Губарь*, Юско *Кгембарь*, 1649 р. (Реєстр 414, 423), Семен *Губар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 290), *Губарь* Бершадський, 1678 р. (Тупиков 122), укр. *Губарь*, 1738 р. (Ділова ДГ 115), *Губар* — сучасне прізвище (Новикова 226), *Губар* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 270), (похідні) *Губарі*, *Губарів*, *Губарівка* (2), *Губарівщина* — ойконіми в різних областях, ст.-рос. Івашко *Губарь*, 1495/96 р. (ПKNЗ I, 100), Іван *Губарев*, 1613—1615 рр. (ДПП 84), Гаврилко *Гўбар*, 1638 р. (ПЮН ОК 27), рос. *Губарев* (ЖПТ), (похідні) *Губарева*, *Губаревка* (5), *Губарево* (6) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 595), ст.-блр. Василей *Губар*, 1528 р. (Бірыла 1966: 209), Опанасъ *Губарь*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 626), блр. *Губар*, *Губарь* (ЖПТ), (похідне) *Губарэва* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 77), пол.

Gembar, Gebar (SN III, 303, 319), чеськ. *Hubař* (ЧП) ~ рос. діал. *губа́рь* ‘губань’ (ЯОС Доп. 1, 162), блр. діал. *губа́р* ‘губатий чоловік’ (ТС 1, 233) та ін. Див. (SP 8, 160–161: **gobar’ь*).

***Gǫborъ**: укр. *Губорь* (ЖПТ), ст.-рос. Василь *Губоревь*, 1657 р. (АОК 371), рос. *Губорев* (ЖПТ).

***Gǫbъrĕjъ**: укр. *Губрий*, 1704 р. (ПОП 64), *Губрѣй*, 1756 р. (АК 5, 77), *Губрій* – сучасне прізвище (Редько 1, 259) ~ укр. діал. *губрій* ‘губань’ (ЕСУМ 1, 610), блр. діал. *губрэй* ‘т. с.’ (ТС 1, 234).

***Gǫbъrĭkъ**: укр. *Губрик* (Зайцева, Ковальчук 46).

***Gǫbyra**: ст.-рос. Иван Елизаревъ снѣ *Губырин*, 1647 р. (Пам. ЮН 80).

Іносуфіксальні похідні:

***Gǫbasъ**: ст.-рос. Иван Чудинов *Губас*, 1572 р. (Веселовский 90).

***Gǫbastъ(jъ)**: укр. (вторинне) *Губастик* – прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 116), ст.-рос. Васюк *Губастый*, близько 1401–1402 рр. (ГДХ 31), Гридька *Губастый*, 1518 р. (АСС 27), Петро *Губастов*, 1613–1615 рр. (ДПП 342), Иван Олексеев сын *Губастой*, 1619–1621 рр. (ПРКМ 292) ~ ст.-рос. *губастый* ‘губатий’, 1593 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 151) та ін. Див. (SP 8, 162: **gobastъ*).

***Gǫbatъ(jъ)**: ст.-укр. Конъдрат *Губатыи*, 1649 р. (Реєстр 414), *Hubati* Szimkalo, 1672 р. (Чучка 163), укр. *Губатий*, 1704 р. (ПОП 55), *Губатий* – сучасне прізвище (СП 107), *Губатий* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 270), рос. *Губатов* (ЖПТ), *Губатый* (Superanskaja 1997: 31), *Губатый* – прізвисько («с толстыми губами»; Superanskaja 1999: 34), ст.-пол. Nicolao *Gambati*, 1418 р. (SSNO II, 103), Jan *Hubaty*, 1516 р. (АЇ XXVI, 564), чеськ. *Hubatý* (ЧП) ~ ст.-укр. *губату(й)* maeticus; serrat(us), 1642 р. (Славинецький 260, 370) та ін. Див. **gobatъ(jъ)* (ЭССЯ 7, 80).

Деривати з коренем **Gǫz-* / **Guz-*, **Zad-*

Gǫza**, ***Gǫzъ** (Guza**, ***Guzъ**), ***Gǫzъ** (***Guzъ**): ст.-укр. Иван *Кгуз*, 1649 р. (Реєстр 309), Івашко *Гуз*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 410), укр. *Гузь*, 1752 р. (Пивовар 19), *Гузь*, 1757 р. (АК 3, 334), *Гуз*, *Гуза* (Новикова 228), *Гузь* (СП 108), *Гузь* – сучасне прізвисько (Рв.), *Гузівка* – відантропонімний ойконім у Харківській обл., рос. *Гуз*, *Гузев* (ЖПТ), ст.-пол. Stanisław *Guz*, 1652 р. (Мутник 107), пол. *Guz*, *Guza*, *Guź* (SN III, 600, 601, 604), чеськ. *Hůza* (ЧП).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. *кгузь* *‘опуклість, здуття’: *на лѣвой ... руцѣ, нижей пахви, опухлость, albo якийсь кгузь болийшия нарослѣ; гузѣ понаросталие*, 1728 р. (Ділова НРМ 194, 195) та ін. апелятивну лексику, зібрану під гаслами **goza*, **gozъ*, **guzъ* (ЕССЯ 7, 91–92).

***Guzъ(јъ)**: ст.-пол. *Guzi*, 1638 р. (Bubak I, 131), пол. *Guzu* (SN III, 603).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Bezgozъ(јъ)**: укр. *Безгузко* (КПУ Харк. 8, 189), ст.-рос. Ивашко, прозвище *Безгузой*, 1638 р. (Новомбергский 206), (похідне) *Безгузово*, XVI ст. — топонім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 181), рос. *Безгузов* (ПКАГ 160), (похідне) *Безгузово* — назва поселення в колишній Новгородській губ. (RGN I, 306) ~ рос. діал. *безгу́зый* ‘худорба’ (СОГ 1, 67) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 27).

***Obgozъ (*Obguzъ)**: ст.-рос. Иван *Огуз*, 1498 р. (Веселовский 228) ~ **obgozъ (*obguzъ)* (ЕССЯ 27, 23).

***Podъgozъ (*Podъguzъ)**: рос. *Подгузов* (ЖПТ).

***Sogozъ (*Soguzъ)**: ст.-рос. (похідні) *Сугузово*, 1566 р. — ойконім у Рязанському краї (ПРПР 45), *Сугузова Ховратова*, 1572 р. — топонім (ПКРК I/2, 466), *Сугузова*, XVII ст. — назва пустища в Рязанській землі (Пискарев 43).

***Zagozъ (*Zaguzъ)**: рос. *Загузов* (ЖПТ).

Суфіксальні деривати:

***Gozajъ (*Guzajъ)**: ст.-рос. Васька Федоров сын *Гузай*, 1685–1686 рр. (ПКК 435), (похідне) *Гузаево*, 1589–1590 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федышин 157).

***Gozějъ (*Guzějъ)**: (похідні) ст.-рос. *Гузѣево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 116), рос. *Гузеева поляна* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 284), *Гузѣево* — назва поселення в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 461).

***Gozakъ (*Guzakъ) / *Gozacъ (*Guzacъ)**: укр. *Гузак* (СП 108), рос. *Гузаков*, *Гузачев* (ЖПТ), пол. *Guzak* (SN III, 601) ~ блр. діал. *гуза́к* ‘жовно, гуля’ (СБГ 1, 498).

***Gozikъ (*Guzikъ) / *Gozičъ (*Guzičъ)**: ст.-укр. Wasko *Guzik*, 1643 р. (ОО 343), укр. *Гузик* (Новикова 229), *Гузік* (Терн.), *Гузич* (Пура СПР I, 36), рос. *Гузи́ков* (ЖПТ), пол. *Gązikiewicz*, *Guzicz*, *Guzik* (SN III, 293, 602).

Bezgozikъ** (Bezguzikъ**): рос. *Безгузиков* (ЖПТ).

Gozica** (Guzica**): ст.-рос. Семен Федорович Стародубский Беляя *Гузица*, XV ст. (Веселовский 34), (похідне) *Гузицынъ*, XVI ст. — назва починка в колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 382), рос. (похідне) *Гузицыно* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN II, 604) ~ укр. діал. *гузиця* ‘зад’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 626), *гузіця* ‘т. с.’ (ЕСУМ 1, 614), *гудзіця* ‘т. с.’ (Голянич 2, 328), серб. діал. *гузйца* ‘т. с.’, ‘дурепа’ (Стијовић 90).

Gozьсь** (Guzьсь**): пол. *Guzies* (SN III, 602).

Gozьka**, ***Gozькъ** (Guzьka**, ***Guzькъ**): укр. *Гузка*, 1738 р. (Ділова ДГ 116), *Гузок* — сучасне прізвище (СП 108), рос. (похідне) *Гузкино* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN II, 604), ст.-пол. Joannes *Gazek*, 1525 р. (Bubak Słownik I, 193), Sigismundus *Guzek*, 1563 р. (Mytnik 107), пол. *Gazka*, *Guzek* (SN III, 293, 601) ~ укр. діал. *гу́зка* ‘тупий кінець яйця; задок птаха’ (ЕСУМ 1, 614), *гузок* ‘клунок’ (УНК 17, 460), рос. діал. *гу́зка* ‘верхня частина штанів’ (ССГ 3, 88).

obgozьka* (obguzьka*): укр. діал. *огу́зка* ‘задня частина чогось’ (ЕСУМ 1, 614) та ін. Див. (ЕССЯ 27, 23–24).

**prigozьkъ*: укр. діал. *пригузок* ‘зад’ (ЕСУМ 1, 614).

***Gozimъ**: чеськ. *Houzim* (ЧП).

Gozanъ** (Guzanъ**): укр. *Гузан* (СП 108), (похідне) *Гузанів Горб* — мікротопонім на Львівщині (Проць 264), рос. *Гузанов* (ЖПТ), (похідне) *Гузанов колодец* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 283), серб. *Гузанов*, 1772 р. (Михаїлович 1970: 41), хорв. *Guzan* (Leksik 211), пол. *Guzan* (SN III, 601).

Gozimъ** (Guzimъ**): серб. *Гузин*, 1725 р. (Михаїлович 1970: 41), хорв. *Guzin* (Leksik 211), пол. *Guzin* (SN III, 603), чеськ. *Huzines* (ЧП).

***Gozunъ**: укр. *Гузун* (Новикова 229).

***Gozynъ**: рос. *Гузынев* (Рамієс 2, 34), *Гузынин* (ЖПТ), (похідні) *Гузынино* — ойконіми в колишніх Костромській і Московській губ. (RGN II, 604–605) ~ рос. діал. *гузы́ня* ‘незадоволена людина, буркотун’ (ССГ 3, 88), ‘про людину, ненадійну в своїх обіцянках’ (Дилаторський 95).

***Gozьпъ**(**ь**), ***Gozьпо**: укр. *Гузно* (Глуховцева 1, 216), ст.-рос. (похідне) *Гузново*, 1589–1590 рр. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Федышин 67), рос. *Гузнев* (ЖПТ), *Гузново* (Глуховцева 1,

216), (похідні) *Гузнево* — ойконім у колишній Ярославській губ., *Гузново* — в колишніх Вологодській і Новгородській губ., *Гузнювка* — в колишній Смоленській губ. (RGN II, 604), пол. *Guznowski* (Rymut I, 286) ~ **gozъnъ(jь)*, **gozъno* (ЭССЯ 7, 93).

**gozъnica*: укр. *гузнiця* ‘зад’ (ЕСУМ 1, 614), рос. діал. *гузнiца* ‘задня частина тіла людини і тварини’ (ССГ 3, 88).

**Gozъnišče*: ст.-рос. Гридя Зубъ Онаньинъ с. *Гузнищева*, 1500 р. (Тупиков 527), Василий *Гузнищев*, 1620 р. (Веселовский 91), рос. *Гузнищев* (ЖПТ), (похідні) *Гузнищево* — ойконіми в колишніх Вологодській, Костромській, Смоленській губ. (RGN II, 604).

**Gozъnomazъ*: ст.-рос. Ондрюшка *Гузномазъ*, 1669 р. (АЮБ II, 197).

**Gozъnomyja*: ст.-рос. Стенька *Гузномая*, 1664 р. (ПКВ 157), рос. (похідне) *Гузномои* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN II, 604).

Gozarъ* (Guzarъ*): укр. *Гузар* (Новикова 228), ст.-рос. Борисъ Игнатьевъ *Гузаревъ*, 1476 р. (Тупиков 527), (похідні) *Гузарево*, 1498/99 р. — топонім в історичній Бежецькій п’ятині (ПКНЗ I, 172), *Гузаревъ Починокъ*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 120), рос. *Гузарево* (3) — відантропонімні ойконіми в колишніх Вологодській, Псковській, Тверській губ. (RGN II, 604), пол. *Guzara* (Rymut I, 286) ~ укр. діал. *гу́зарь* ‘товстий (нижній) кінець стовбура’ (Голянич 1, 329), болг. діал. *гъзаръ* ‘бабій, розпусник’ (Петков 30).

**Gozurъ*: укр. *Гузир* (Новикова 229), болг. *Гъзеров* (Илчев 147) ~ ст.-укр. *гузырь* ‘сніп без колосків’, 1577 р. (Тимченко 1, 192) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 92–93).

**Gozeta*: рос. (похідне) *Гузятино* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN II, 605).

**Gozatyjъ*: укр. *Гузатый* (ЖПТ) ~ блр. діал. *гузаты* ‘який має гулю’ (Некрашэвіч 35).

Gozavъjъ* (Guzavъjъ*): пол. *Gązawa*, *Guzawa* (SN III, 293, 601).

Gozovatъjъ* (Guzovatъjъ*): ст.-укр. Яков *Гузоватой*, 1669 р. (ПКХ 67), укр. *Гузоватий* (Рв.), пол. *Guzowaty* (Rymut I, 286).

Хорв. *Guzobad* (Leksik 211) — один із рефлексів псл. **Gozobadъ*. Стосовно другого компонента пор. псл. **badъ* (ЭССЯ 1, 122).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-goz-* у постпозиції:

***Bělogoꝛъ(ь)**: ст.-рос. Михаил *Белогуз*, 1593 р. (Веселовский 35), (похідні) *Белогузово*, 1627–1630 рр. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 157), *Белогузово*, XVII ст. — назва пустища в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (ПКУ 211), рос. *Белогузов* (ЖПТ), (похідні) *Белогузово* — ойконіми в колишніх Владимирській, Псковській, Тульській губ., *Белогузы* — в колишній В'ятській губ. (RGN I, 326), ст.-блр. Paweł *Białohus*, 1561 р. (ПКГЭ II, 121), блр. *Белогузово* — відантропонімний ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 326), серб. *Белогуз*, 1801 р. (ПШМ 6), ст.-слвц. Valentinus *Belouzy*, 1625 р. (UFP II, 126) ~ укр. діал. *біла гуза* 'білогузка, *Saxicula oenanthe*' (Пиртей 2001: 28), *білогузець орн.* 'камінка' (Марисова 12) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 70: **bělogoꝛъ*).

***Bьldogoꝛъ**: ст.-укр. Григор *Баидогузъ*, 1649 р. (Реєстр 246) ~ укр. діал. *байдагуз* 'квасець' (Горбач Бродина 137).

***Bьltogoꝛъ**: блр. (похідне) *Балтагузы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 28).

***Čelogoꝛъ(ь)**: рос. *Челогузов*, *Челоузова ж.* (ЖПТ).

***Čьlrogogoꝛъ(ь)**: ст.-рос. Василий *Чепогузовъ*, 1616 р. (Курдюмов II, 116) < **Челпогузовъ* ~ рос. діал. *чаплогузый* 'нестійкий, хиткий' (СВГ 12, 17) < **чалпогузый*.

***Čьrnoogoꝛъ**: ст.-укр. Иван *Чорногуз*, 1614 р. (Сел. рух 1569–1647: 158), укр. *Чорногуз* (Богдан 37), ст.-рос. Иван *Черногуз*, XV ст. (Веселовский 382), Ивашко Мокиев сын *Черногузов*, 1685 р. (Полякова 247), рос. *Черногузов* (ЖПТ), пол. *Czarnohuz* (SN II, 258), чеськ. *Černohouz* (ЧП) ~ укр. *чорногуз* 'лелека' (Грінченко 4, 471), рос. діал. *черногуз* 'т. с.' (Добровольский 982), схв. *сѣrnoгъзъ* 'морська риба' (Rječnik I, 845).

***Derigoꝛъ**: ст.-рос. Никифор *Деригузов*, 1564 р. (Веселовский 95), рос. *Деригузов*, 1720 р. (ПЖК 41), (похідне) *Деригузова* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (RGN III, 1) ~ укр. *дерігуз* 'обідранець' (ЕСУМ 2, 40) та ін. Див. (ЭССЯ 4, 207).

**drapogoꝛъ*: укр. діал. *драпогуз* 'той, що дряпається' (Корзонюк 111). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***Dьrgogoꝛъ**: рос. *Дергаузов* (м. Маріуполь).

***Gologoꝛъ**, ***Gologoꝛъ**: ст.-укр. Васил *Гологуз*, 1662 р. (РСРП 74), укр. *Галагуз* (КПСВ 3, 28), ст.-рос. Иванко Яковлевъ сынъ *Гологузов*, 1526 р. (АС I, 192), Иван *Гологуз*, 1606 р. (Веселовский 82), Мишка *Гологузов*, 1668 р. (Полякова 61), (похідні) *Гологузово*, 1544 р. — назва починка, володіння Кирило-Білозерського монастиря

(Прокофьева 202), *Гологузино*, 1551–54 рр. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 250), *Гологузово*, 1611 р. — назва пустища в колишній Нижегородській губ. (ПИНД 219), рос. *Гологузов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *гологузый* ‘безхвостий’, 1569 р. (Тимченко 1, 180), укр. діал. *гологу́з* ‘обірванець’ (Мик.), ст.-блр. *гологузый* ‘безхвостий’ (ГСБМ 7, 41), серб. діал. *гологу́з* ‘голий, обшарпаний, обдіраний; сіромаха’ (РСГВ 2, 155).

**jěbigozъ*: серб. діал. *jěb'igъz* ‘гомосексуаліст’ (Петровић, Ђелић, Капустина 171). Стосовно першого компонента пор. псл. **jěbati* (ЕССЯ 8, 188).

**kalъnogozъ(jъ)*: укр. діал. *кальногу́зий* ‘закаляний, із брудним задом’ (Чабаненко Словник 2, 143).

**Krasъnogozъ(jъ)*: ст.-рос. (похідне) *Красногузова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Псковській губ. (ОПKN 200), рос. *Красногузов* (КПУ Ник. 3, 426) ~ рос. діал. *красногу́зка* ‘птаха *Picus martius* L.; чорний дятел’ (СРНГ 15, 182).

**Krivogozъ(jъ)*: ст.-укр. *Krziwohusz*, XVI ст. (Жерела III, 358), *Кривогуз*, 1704 р. (ПОП 64), укр. *Кривогузъ*, 1723 р. (Швидько 170), *Кривогуз* (НКП Харк. 2018: 751), (похідне) *Кривогузов* — ойконім у колишній Полтавській губ. (RGN IV, 560), ст.-рос. *Кривогузовъ*, 1608 р. (Харузин 412), рос. *Кривогузов*, 1741 р. (Парфенова 223), *Кривогузов* (ЖПТ) ~ **krivogozъ* (ЕССЯ 12, 166).

**Krutozogъzъ*: укр. *Крутогуз* (Новикова 441), рос. *Крутогузов* (ЖПТ).

**Kъlmogozъ*: укр. *Колмагузенко* (СБП 420).

**Kъlnogozъ*: укр. *Калногуз* (КПУ Харк. 20, 173), *Колногуз* (ЖПТ), *Калнауз* (м. Миколаїв), рос. *Колнаузов* (СКТ 363). Окремі з наведених фактів можуть континуантами псл. **kalъnogozъ(jъ)*.

**Kъlpogozъ*: укр. *Колногуз* (ЖПТ).

**Kъltogozъ*: рос. *Келтоузов* (КПУ Дон. 22, 444).

**Kъrmigozъ*: ст.-укр. Ляль *Кормигузъ*, 1645 р. (Сел. рух 319).

**Kъrtogozъ*: укр. *Кортогуз* (КПУ Хм. 5, 363), *Куртогуз* (ТН 344), рос. *Картагузов* (Лет. ЖС 2007, № 14–26, 86), *Картаузов* (КП Твер.).

**Latogozъ*: укр. *Латогуз* (Літ. АД 2000, № 1, 122). Стосовно першого компонента пор. псл. **lata* (ЕССЯ 14, 47).

**Lěnъgozъ*: рос. *Ленгузов* (ЖПТ), блр. *Лянгузаў* (Бірыла 263) ~ укр. *ліногу́з* ‘ледар’ (Ніковський 395), діал. *ленгу́з* ‘ледача людина; ледар’ (Лисенко 114) та ін. Див. (ЕССЯ 14, 212).

***Lixogozь(ь)**: рос. *Лихоузов* (ЖПТ).

***Lizogozь**: укр. *Лизогуз* (КС Дн. 4, 60).

***Mokrogozь(ь)**: укр. *Мокрогуз* (ПСС 3, 10), *Мокроуз* (КПУ Од. 7, 74), рос. *Мокрогузов* (ЖПТ), (похідне) *Мокрогузово* — назва поселення в колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 466).

***Мы'egozь(ь)**: рос. *Менигузов* (ХГКП 192). Щодо першого компонента пор. псл. **тъп'ьъ* (ЕССЯ 21, 119–122).

***Nizьkogozь**: укр. *Низкогуз*, 1770 р. (Голобуцький 240), *Низкогуз* (Льв.), *Нискогуз* (м. Луцьк).

***Obgoligozь**: (похідні) ст.-рос. *Оголигузово*, 1589 р. — назва починка в Деревській п'ятині колишньої Новгородської землі (Баранов 128), рос. *Аголигускина*, 1763 р. — назва пустища в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (Углич 307).

**obvьlogozь(ь)*: серб. *облогуз* 'ненажера' *облогуз*, -а, -о 'ненажерливий' (Лавровский 394). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

***Orzьnogozь(ь)**: ст.-рос. *Оедка Семеновъ сынъ Розногузъ*, 1685 р. (ЯПК 624), рос. *Разногузов* (ЖПТ), блр. *Разнагузаў* (Бірыла 347). Стосовно першого компонента композита пор. псл. **orzьnolikь(ь)*, **orzьnosьrstь(ь)* (ЕССЯ 36, 28, 29) та ін.

***Ostrogozь(ь)**: укр. *Острогуз*, 1736 р. (Токарев 92).

***Parigozь**: укр. *Паригуз* (Holutiak 315), (похідне) *Паригузівці* — ойконім на Закарпатті (Дэжэ 279).

***Pologozь(ь)**: ст.-рос. Богдашко *Пологузов*, 1629 р. (Чайкина 79), Митка *Полугузовъ*, 1629 р. (КВ 113), рос. (похідне) *Пологузова* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN VII, 223).

***Regogozь?**: ст.-рос. *Рягузов*, 1617 р. (Симсон 30), рос. *Рягузов* (КПУ Ув. Дон. 12, 363).

***Sadlogozь**: укр. *Салогузъ*, 1756 р. (АК 5, 159), ст.-рос. Данилко Мелентьевъ сынъ *Салагузовъ*, 1608 р. (Выписка 411), (похідне) *Салогузово*, XV ст. — ойконім у колишній Новгородській землі (НПК I, 254), рос. *Новое Салагузово* — відантропонімний ойконім у Горьковській обл. (АТД 210).

***Sedmigozь**: ст.-рос. *Семигузово*, 1498/99 р. — відантропонімний ойконім у колишній Бежецькій п'ятині (ПКНЗ I, 208).

***Sěrogozь**: укр. *Сѣрогузъ*, 1770 р. (ДІП II, 53), ст.-рос. (похідне) *Сѣрогузово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Білозерському пов. (ПКМГ I/2, 312), рос. *Сѣрогузов* (АУЛ 915).

***Slabogozь**: укр. *Слабогузъ*, 1718 р. — антропонім (ПГП 183), *Слабогуз* — сучасне прізвище (Горпинич 207), ст.-рос. *Слабогузъ*,

1608 р. (Харузин 413), рос. *Слабогузов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *слабогу́зый* 'нікчемний, слабкий' (СРНГ 38, 209).

***Smьrġeǵozь**: укр. *Сморчогуз*, 1769 р. (Архів ЗС 92).

***Stьrġeǵozь**: укр. *Сторчогузъ*, 1756 р. (АК 5, 106).

***Suxogǵozь(ĵь)**: ст.-рос. Пронка Ортемьевъ сынъ *Сухогузов*, 1629 р. (КВ XXXI), рос. *Сухогузов* (ЖПТ), блр. *Сухогузов* (СБГТ 363) ~ серб. діал. *сѹвогѹз* 'слабкий, немічний' (Гагових 252).

***Svinogǵozь**: рос. *Свиногузов* (КПУ Зап. 12, 288) ~ рос. діал. *свиногу́зый* 'із задом, схожим на свинячий': *свиногу́зый конь* (Добровольский 817).

***Sьvrbigǵozь**: укр. *Швербигуз*, 1752 р. (Пивовар 84).

***Sьrogǵozь(ĵь)**: ст.-рос. Иванко *Сьрогуз*, 1498 р. (ПKNЗ I, 119), Андрей Иванов *Сьрогуз*, XVI ст. (Веселовский 310).

***šidlogǵozь**: серб. діал. *шильогѹз* 'худозадий' (Динић 911).

***širogǵozь(ĵь)**: рос. (похідне) *Широгузовская* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN X, 308).

***Těsknogǵozь(ĵь)**: укр. *Тісногуз* (СП 347).

***Tegnigǵozь**: укр. *Т'игнигуз* — прізвисько (Піпаш, Галас 243).

***Torogǵozь**: ст.-рос. (похідне) *Торогузино*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (Андрияшев 109).

***Topogǵozь(ĵь)**: рос. *Тупогуз* (ЖПТ).

***Trьgǵozь**: укр. *Тригуз*, 1756 р. (Фотинский 87), ст.-рос. Василий *Трегузовъ*, 1627 р. (АПД I, 575), рос. *Трегузов* (ЖПТ).

***Tьlstogǵozь**: укр. *Товстогуз* (Терн.), ст.-рос. Ромашко Филиповъ с. *Толстогузовъ*, 1646 р. (Зарайск 37), рос. *Толстогузов* (ЖПТ), (похідне) *Толстогузово* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN IX, 129) ~ рос. діал. *толстогу́зой* 'людина з широким тазом' (Соликамск. 631).

***Тьrnogǵozь (*Тьrnogǵozь)**: укр. *Тарнауз* (КПУ Переможці Він. 1, 328).

***veǵdlogǵozь(ĵь)**: рос. діал. *вялогѹзый* 'млява особа' (ОСВГ 12, 200).

***Vislogǵozь(ĵь)**: рос. *Вислогузов* (ЖПТ).

***Vьltogǵozь**: рос. (похідне) *Атнагузина* — ойконім у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 380) < **Валтагузина*.

***Vьrtogǵozь**: укр. *Артогуз* (КПУ Ув. Дон. 4, 44), *Артоуз* (НКП Він. 603).

***Vьrgogǵozь**: ст.-рос. Гришка *Вергоузъ*, 1574 р. (ПКРК I/2 475).

***vьrtigǵozь**: укр. діал. *вертігуз* 'непосида' (СБІ 108), 'людина невизначеної поведінки [...] ' (Чабаненко Словник 1, 135), серб. *врти-*

гуз ‘вид птаха’ (Лавровский 60), діал. ‘неспокійне, вертляве дитя’ (РСГВ 2, 110). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

***Ўѣrtogozъ**: рос. (похідне) *Вертогузово* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN II, 50) ~ серб. діал. *вртогуз* ‘непосида (про дитину)’ (Штасни, Бошняковић 894).

***Žyltogozъ**(jъ): рос. *Желтогузов* (Кр. Д 507) ~ укр. діал. *жовтогуз орн.* ‘іволга’ (Марисова 12), рос. діал. *желтогузый* ‘з жовтим хвостом’ (СРНГ 9, 112).

Праантропонімів із компонентом *-zad-* значно менше. Пор., наприклад:

***Bezzadъ**(jъ): ст.-рос. *Иванъ Беззადой* (РИБ XVII, 431).

***Golozadъ**(jъ): укр. *Голозадъ*, 1756 р. (АК 5, 108), *Голозад* (КПУ Черниг. 1, 787).

***Rebozadъ**(jъ): укр. *Рябозад* (КПУ Дн. 2, 249).

***Sivozadъ**(jъ): пол. *Siwozad* (SN VIII, 437).

***Suxozadъ**(jъ): укр. *Сухозад* (НКП Полт. 399), рос. *Сухозадов* (КПУ Харк. 1, 366).

**vislozadъ*(jъ): рос. діал. *вислозადый* ‘з товстим, неакуратним задом’ (ОСВГ 12, 188).

Похідні з коренем **-grōd-*

***Bēlogrōdъ**(jъ): ст.-укр. Григорий *Білогрудъ*, 1668 р. (АКП I, 137), укр. *Бѣлогрудъ*, 1718 р. (ПЧП 166), *Білогруд* — сучасне прізвище (Горпинич 45), (похідне) *Білогрудове* — ойконім на Херсонщині, рос. *Белогруд* (САЛ 345), *Белогрудов*, *Белогрудый* (ЖПТ), блр. *Белогрудово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Vasmer RGN I, 326).

***Съrnogrōdъ**(jъ): укр. *Черногруд* (КПУ Луг. 7, 430), ст.-рос. Михаил *Черногрудов*, 1696/97 рр. (Устюгов 220) ~ рос. діал. *черногруд* ‘тхорик’ (Наумов 40).

***Krasnogrōdъ**(jъ): рос. *Красногрудов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *красногруд орн.* ‘зяблик, *Fringilla coeleps* L.’ (Дейниченко 45).

***Lixogrōdъ**(jъ): укр. *Lichohrudenko*, 1770 р. (ККС 319), *Лихогруд* — сучасне прізвище (Новикова 482), рос. *Лихогрудов* (ЖПТ).

***Ostrogōdъ**(jъ): укр. *Острогруд* (Горпинич 41).

***Pologrōdъ**(jъ): ст.-рос. Харька *Пологрудов*, 1693 р. (Полякова 178), Савка *Пологруд*, 1687 р. (Полякова СПП 6, 175), рос. *Пологру-*

дов, Полугрудов (ЖПТ) ~ рос. діал. *пологрудый* ‘з відкритими, оголеними грудьми’, *полугрудый* ‘з великим вирізом на грудях (про одяг)’ (СРНГ 29, 98, 141).

**рѣлногрудѣ(ѣ)*: ст.-слвц. *рѣлногрудѣ* ‘повногрудий’ (HSSJ III, 552). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

Похідні з коренем *-lic- / *-lik-

*Помолуюсь крадькома
на твоє праслов'янське обличчя ...*
(Борис Олійник)

**běloлицѣ*: ст.-рос. *лицомъ белъ*, 1599—1600 pp. (НKK 50) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 71—72).

**Сѣрнолицѣ(ѣ)*: чеськ. (похідне) *Černolice* — ойконім (Profous I, 330) ~ рос. діал. *чернолицый* ‘арап’ (Даль 4, 596).

**dělgolicѣ*: ст.-рос. *длѣголицый* ‘із продовгуватим обличчям’, 1672 р. (Сл.РЯ XI—XVII вв. 4, 298), рос. діал. *долголицый* ‘з видовженим обличчям’ (СБр.Г 5, 29). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

**krasънолицѣ(ѣ)* (ЭССЯ 12, 107).

**Krivilicѣ(ѣ)*: ст.-укр. *Макаrecz Kriwiliczci*, XVI ст. (Жерела III, 319).

**kręgolicѣ(ѣ)*: укр. діал. *круглолицый* ‘повнолицый (про людину)’ (Глуховцева 110).

**ploskolicѣ(ѣ)*: ст.-рос. *плосколицый* ‘у кого широкіе або плоске обличчя’ (Сл.РЯ XI—XVII вв. 15, 100).

**Pustolicѣ(ѣ)*: ст.-пол. *Pustolic*, 1432 р. (SSNO IV, 398).

**Sinelicѣ(ѣ)*: ст.-укр. Васко *Синолиц*, 1654 р. (РПП 126).

**Sъrstolicѣ(ѣ)*: ст.-рос. Іванъ *Шерстолицовъ*, 1640 р. (Томск 140).

**Běloликѣ(ѣ)*: рос. *Белоликов* (ЖПТ) ~ **bělolikъ* (ЭССЯ 2, 72).

**Сѣрноликѣ(ѣ)*: рос. *Чернолик* (ЖПТ) ~ рос. діал. *чернолицкий* ‘арап’ (Даль 4, 596).

**Dьlgolicѣ(ѣ)*: рос. *Долголиков* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *долголик*, 1600 р. (Егоров 31), *длѣголицкий* ‘із продовгуватим обличчям’, XV ст., *долголицкий*, 1673 р. ‘т. с.’ (Сл. РЯ XI—XVII вв. 4, 298), рос. діал. *долголицкий* ‘людина з продовгуватим обличчям’ (ССГ 3, 129), болг. *дълголик* (БЕР 1, 456) і под.

***Xudolikъ(jъ)**: ст.-укр. Захарко *Худолик*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 79).

***krasъnolikъ(jъ)** (ЭССЯ 12, 107).

***krugololikъ(jъ)**: ст.-рос. *круголикий* ‘круглолиций’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 80), *лицомъ круголикъ*, 1599–1600 рр. (НKK 20), рос. діал. *круглоликий* ‘повнощокий’ (СРНГ 15, 299).

***ploskolikъ(jъ)**: ст.-рос. *плосколикий* ‘у кого широкіе або плоске обличчя’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 100), *лицомъ плоскъ*, 1599–1600 рр. (НKK 42). Антропонімні рефлексії невідомі.

Похідні з коренем **Lъb-* у слов’янській антропонімії

***Лъбъ**: ст.-укр. *Лобъ*, 1627 р. (СУМ XVI–XVII ст. 16, 85), укр. *Лоб*, 1727 р. (Мицик, Тарасенко 6, 67), *Лоб* – сучасне прізвище (РУС 243), ст.-рос. Михалко *Лобъ*, 1495 р. (Тупиков 229), (похідні) *Лбово*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 286), *Лбово*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 15), рос. *Лоб* (Supersanskaja 1997 15), (похідні) *Лбово*, XVIII ст. – назва пустища в Богородицькому пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 356), *Лбова* (2), *Лбово* (2) – ойконіми в різних регіонах (RGN V, 75), блр. *Лабы* – відантропонімний ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 133), слвн. *Leb* (ZSSP 327), пол. *Łeb* (SN VI, 41).

Щодо апелятивних відповідників пор. укр. діал. *ліб* ‘лоб’, *лоб* ‘голова’ (ЕСУМ 3, 274) та ін., зібрані під гаслом **lъbъ* (ЭССЯ 16, 225–227).

Суфіксальні деривати:

***Лъбахъ** / ***Лъбащъ**: укр. *Лобах* (Глуховцева 2, 23), *Лобах* (РУС 243), рос. *Лобашев* (ЖПТ), *Лобашево*, *Лобаши* – відантропонімні ойконіми в колишніх Владимирській і Псковській губ. (RGN V, 179), блр. *Лобах* (ЖПТ), ст.-пол. Iwan *Lobasz*, 1490 р. (SSNO III, 326), пол. *Łobach*, *Łobasz* (SN VI, 47) ~ рос. діал. *лобаш* ‘шкіра з голови коня’ (СРНГ 17, 95).

***Лъбішь**: чеськ. *Lebiš* (ЧП).

***Лъбоха**, ***Лъбохъ** / ***Лъбожь**: блр. *Лобох* (ЖПТ), *Лабоха* (Бірыла 239), хорв. *Leboš* (Leksik 360), пол. *Łoboch* (SN VI, 48).

***Лъбуха**, ***Лъбухъ** / ***Лъбуша**: рос. (вторинне) *Лбушин* (ЖПТ), пол. *Łebuch* (SN VI, 41) ~ рос. діал. *лобушка* ‘лоб’ (СРНГ 17, 98).

***Лъбузь**: ст.-укр. Ефім *Лобышов*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 326), ст.-рос. Івашка Борисов сын *Лобыш*, 1623 р. (Полякова 136), Василей *Лобышов*, 1628 р. (Пам. ЮН 163), рос. *Лобышев* (ЖПТ).

***Лѣбаѣ**: укр. *Лобай* (Богдан 164), *Лобай* – прізви́ско (СПУ 2, 151), рос. *Лобаево* – відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN V, 176), ст.-блр. (похідне) *Лобаевоє*, 1563 р. – мікротопонім у колишній Кобринській економії (РКЭ 43), блр. *Лабай* (Бірыла 239), пол. *Łobaj* (SN VI, 47).

***Льбѣй:** рос. *Лобеев* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Лабейка*, 1764 р. (Бірыла 1966: 230), пол. *Łobejko* (SN VI, 48).

***Лѣбоѣ**: укр. (вторинне) *Лобойко* (Редько 1, 610), (похідне) *Лобойківка* – ойконім на Дніпропетровщині, ст.-рос. Гаврило *Лобоев*, 1564 р. (Веселовский 182), пол. *Łobojo* (SN VI, 49).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Љбака**, ***Љбакъ** / ***Љбѣахъ**: ст.-укр. Савка *Љобач*, 1576 р. (ОО 57), Лѣкя(н) *Љобачъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 16, 84), укр. *Љобачъ*, 1718 р. (ДІП I, 155), *Љобач* – сучасне прізвище (РУС 243), *Љобач* – прізвисько («має великий лоб»; Чабаненко ПНН 1, 254), *Љобака* – прізвисько («у якого великий лоб»; СПУ 2, 152), *Љобак* (Богдан 164), (похідні) *Љобачеве*, *Љобачі*, *Љобачів*, *Љобачівка* – ойконіми в різних регіонах, рос. *Љобачевъ*, XVIII ст. (ПМД 63), *Љобакин*, *Љобаков*, *Љобач* (ЖПТ), ст.-блр. Стась Мартинович *Љобач*, 1567 р., Яков Микитинич *Љобяк*, 1689 р., блр. *Љабака*, *Љабач*, *Љобач* (Бірыла 239), *Љабач*, 1764 р. (Бірыла 1966: 230), (похідні) ст.-блр. *Љобачова*, XVI ст. – ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 523), блр. *Љабачы* – ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 133), *Љабачоўка* (2) – у Мінській і Вітебській обл. (Рап. Мін. 149; Рап. Віц. 218), ст.-пол. Iacobo *Љobacz*, 1437 р. (SSNO III, 326), пол. *Љebak*, *Љobacz*, *Љobak* (SN VI, 41, 47, 48) ~ укр. діал. *лобáк* ‘круглий камінь’, *лобáч* ‘бовдур, лобур’ (ЕСУМ 3, 274), рос. діал. *лобáч* ‘людина з великим лобом’ (Хильманович 162) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 220–221).

***Льбѣка**: блр. *Лабека* (Бірыла 239).

***Льбік** / ***Льбісь**: укр. *Лобик* – прізвисько («високочоллий»; Чабаненко ПНН 1, 254), *Лобич* (Богдан 164), ст.-рос. *Палка Лобиков*, 1495/96 р. (ПКНЗ II, 186), рос. *Лобичев* (ЖПТ), блр. *Лобик* (ЖПТ), слвн. *Lebič* (ZSSP 327), пол. *Łebicz*, *Łobik* (SN VI, 41, 48) ~ **ľbikъ* (ЭССЯ 16, 223).

***Лььько, *Лььькъ:** ст.-укр. Андрей *Лобко*, 1591 р. (АЮЗР VI/1, 385), Ми(с)ко *Лобко*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 16, 84), укр. *Лобко*, 1718 р. (ДІП I, 78), *Лобко*, *Лобок* – сучасні прізвища (РУС 243),

(похідні) *Лобківка, Лобкова Балка, Лобкове* – ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. Івашко *Лобко*, 1495/96 р. (ПKNЗ I, 62), Семень *Лобковъ*, 1592 р. (Тупиков 625), Алексѣй *Лобковъ*, 1682 р. (Шумаков Сотницы, 79), (похідне) *Лобково*, 1551–54 рр. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 288), рос. *Лобковъ*, XVIII ст. (ПМД 63), *Лобко, Лобок* (ЖПТ), ст.-блр. Игнат *Лобко* (*Лобок*), 1612 р. (Бірыла 1966: 230), блр. *Лабко* (Бірыла 239), *Лабковічы* – відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 100), ст.-пол. *Łebek*, 1558 р. (Bubak Słownik I, 368), пол. *Łebek, Łebko, Łobek, Łobko* (SN VI, 41, 48) ~ укр. діал. *лобко* ‘людина з великим лобом’ (ЕСУМ 3, 274) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 228–229: **ľbьkь*).

***Љbyka**: ст.-рос. Івашко Констентиновъ сынъ *Лобыка*, 1692 р. (Тупиков 229), рос. *Лобыкин* (ЖПТ).

***Љbьсь**: рос. *Лобцев, Лобцов* (ЖПТ), (похідне) *Лобцево* – назва поселення в колишній Владимирській губ. (RGN V, 182), блр. *Лобча* – відантропонімний ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 105), хорв. *Lebec* (Leksik 360) ~ **ľbьсь* (ЭССЯ 16, 230).

***Љbica**: чеськ. *Lebica* (ЧП) ~ укр. діал. *лобиця* ‘лоб’ (ЕСУМ 3, 274) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 223).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Љbanь, *Љbanь**: ст.-укр. *лобанъ* реза(н)цовъ, 1564 р. (Курбский II, 269), Иванъ *Лобанъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 16, 84), укр. *Лобанъ*, 1718 р. (ДІП I, 220), *Лобан, Лобанъ* – сучасні прізвища (РУС 243), *Лобан* – прізвисько («у якого великий лоб»; СПУ 2, 152), (похідні) *Лобанів кружок, Лобанівка, Лобанівщина, Лобановка* – мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 387), *Лобанівка* (2), *Лобанове* – ойконіми на Донеччині, Харківщині, в Криму, ст.-рос. *Лобанъ* Колычевъ, 1492 р. (Тупиков 229), Илья *Лобановъ*, 1586 р. (ОКС 56), рос. *Лобановъ*, XVIII ст. (ПМД 80), *Лобанев, Лобанов* (ЖПТ), *Лобанъ* (Superanskaja 1997: 60), (похідні) *Лобанов* (2), *Лобанова* (17), *Лобановка* (10), *Лобаново* (48), *Лобаны* (10) – ойконіми в різних регіонах (RGN V, 176–177), які свідчать про продуктивність мотивувального антропоніма, ст.-блр. Олиферъ *Лобанъ*, 1552 р. (Тупиков 229), блр. *Лабан, Лобан* (Бірыла 239), (похідні) *Лабанаўка* – ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 100), *Лабані* – у Гродненській обл., *Лабані, Лабаны* – у Вітебській обл. (Рап. Гр. 133; Рап. Віц. 218), слвн. *Leban* (ZSSP 327), пол. *Łoban, Łobań* (SN VI, 47), чеськ. (вторинне) *Lebánek* (ЧП) ~ укр. *лобанъ* ‘людина або тварина

з широким і опуклим лобом' (ЕСУМ 3, 274), рос. діал. *лоба́н* 'людина з великим лобом' (Хильманович 162) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 221–222).

***Льбонь**: укр. *Лобонь* (ЖПТ), *Лобонь* – прізвисько («лобатий»; Чабаненко ПНН 1, 254), пол. *Łoboi* (SN VI, 49).

***Льбунь**, ***Льбунь**: рос. (вторинне) *Лобунец* (КП Алтай 2, 385), блр. *Лабун* (Бірыла 240), *Лабуні* – ойконім відантропонімного походження у Гродненській обл. (Рап. Гр. 133).

***Льбунь**: д.-руськ. **Льбыня*, XII ст. (Подольская 222), укр. *Лобиня* (Кравченко 179), ст.-блр. (похідне) *Лобынич*, XVII ст. – ойконім (РКЭ 243), (вторинні) блр. *Лабынька* (Бірыла 240), ст.-рос. Денись Васильевъ сынъ *Лобынцовъ*, 1620 р. (СЛ 48), рос. *Лобынцев* (КПУ Ув. Дон. 4, 388), пол. *Łabunicz* (SN VI, 9) ~ **Льбунь* (ЭССЯ 16, 229).

Іносуфіксальні деривати:

***Льбарь**: укр. *Лобарь*, 1756 р. (АК 3, 291), *Лобар* (Богдан 164), рос. *Лобарь* (ЖПТ), блр. *Лабар*, *Лобар* (Бірыла 239), слвн. *Lebar* (ZSSP 327), пол. *Łobarz* (SN VI, 47) ~ рос. діал. *лобарь* 'великолобий' (СРНГ 17, 94) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 222).

***Льборь**: укр. (вторинне) *Лоборук* (Вол.), рос. *Лоборь* (ЖПТ), слвн. *Lebor* (ZSSP 327).

***Льбурь**, ***Льбурь**: укр. *Лобурь*, 1762 р. (ПВЗ 30), *Лобур* (Богдан 164), *Лобур* – прізвисько (СПУ 2, 152), (похідні) *Лобурів*, *Лобурове* – мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 387), рос. *Лобурь* (ЖПТ), пол. *Łobur* (SN VI, 49) ~ укр. *лобур* 'бездіяльна й ледача людина; лоботряс; пройдисвіт', діал. 'грубий мужик' (ЕСУМ 3, 276), 'розумово обмежена людина' (Євтушок 81), рос. діал. *лобур* 'похмура, насуплена людина' (СРНГ 17, 98) та ін.

***Льбурь**: рос. *Лобырев* (ЖПТ), (похідне) *Лобыри* – назва поселення в колишній Псковській губ. (RGN V, 182) ~ рос. діал. *лобырь* 'здоровило' (СРНГ 17, 98) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 229–230).

***Льбась**, ***Льбась**: ст.-укр. Васи(л) *Лобасъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 16, 84), Марко *Лобас*, 1688 р. (Мицик, Тарасенко 12, 67), укр. *Лобас*, 1726 р. (МК 189), *Лобас* – сучасне прізвище (РУС 243), (похідні) *Лобасівщина*, *Лобасів Покіс*, *Лобасове* – мікротопоніми на Чернігівсько-Сумському Поліссі (Черепанова Микротоп. 170), *Лобасове* – ойконім на Луганщині, рос., блр. *Лобас* (ЖПТ), пол.

Łobas, Łobaś (SN VI, 47) ~ укр. діал. *лобас* ‘з великим лобом; телепень’ (ЕСУМ 3, 274), *лобась* ‘лобань’ (МСП 233).

***Љбоса**, ***Љбосъ**, ***Љбосъ**: ст.-укр. Пє(тр) *Лобо(с)*, 1609 р. (Ділова мова 135), Andry *Lobosow*, 1615 р. (ОВ 107), укр. *Лобосов*, 1718 р. (ПСТ. П 110), *Лобос* (ЖПТ), рос. *Лобосов* (Новикова 490), пол. *Łobos, Łobos* (SN VI, 49), чеськ. (похідне) *Lbosín* – ойконім (Profous II, 493).

***Љбусъ**, ***Љбусъ**: укр. *Лобусъ*, 1734 р. (ДІП VI, 223), *Лобус* – сучасне прізвище (РУС 244), *Лобусь* – прізвисько (СПУ 2, 152), рос. *Лобусев* (Новикова 490), *Лобусов* (ЖПТ), блр. *Лабус, Лобус* (Бірыла 240), (похідне) *Лабусав* – гелонім у Брестській обл. (МБ 135), хорв. *Lebusić* (Leksik 360), пол. *Łobus, Łobuś* (SN VI, 49).

***Љбастъ(жь)**: ст.-рос. Иванъ *Лобастовъ*, 1545 р. (ОКС 51), Сергейко *Лобастовъ*, 1646 р. (Ур. П 35), рос. *Лобастов* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *лбаста ж.*, 1666 р. (АЮБ I, 23), рос. діал. *лобастый* ‘широколиций’, ‘високорослий, здоровило’ (СРНГ 17, 95).

***Љбішче**: рос. *Лобищев* (ЖПТ) ~ **ľbīšče* (ЭССЯ 16, 224).

***Љбатъ(жь)**: укр. *Лобатий* (Новикова 489), *Лобатий* – прізвисько СПУ 2, 152), (похідне) *Лобатовщина* – мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 387), блр. *Лабаты* (Бірыла 239) ~ **ľbatyjъ* (ЭССЯ 16, 222–223).

***Љбітъ**: пол. *Łebit* (SN VI, 41).

***Љбутъ**: рос. *Лобытов* (РВД 218).

***Љбавъ(жь)**: ст.-рос. Логвин *Лобав*, 1646 р. (ПКВ 48).

***Љбівъ(жь)**: ст.-укр. Петро *Лобивыи*, 1649 р. (Реєстр 454).

Праантропоніми-композиції і префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Вѣлолѣъ(жь)**: рос. *Белолоб*, 1773 р. (ДСП 268).

***Гололѣъ(жь)**: ст.-укр. Васка *Гололобов*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 291), укр. *Гололоб*, 1784 р. (ИСК 21), ст.-рос. Степан *Гололобов*, 1642 р. (ПЮН ОК 90), (похідне) *Гололобова*, XVII ст. – назва пустища в колишній Воронежській губ. (МИВ 2, 67), рос. Анна Иванова дочь Ивановская жена *Гололобова*, 1710 р. (ПЖК 16), *Гололобов* (ЖПТ), (похідні) *Гололобова*, *Гололобово* (5 фіксацій), *Гололобовка* (3) – ойконіми в різних регіонах (RGN II, 412), блр. *Гололобов* (СБГТ 170), (похідне) *Галалобаўка* – назва поселення на Могильовщині (Рап. Маг. 48) ~ рос. діал. *гололобый* ‘лисий’ (СВор.Г 2, 82).

***Съгнолѣъ(жь)**: ст.-рос. (похідне) *Чернолобова*, 1623 р. – ойконім у колишньому Солікамському пов. (Колотилов 142), рос. *Чернолобов* (КПУ Од. 2, 800).

***Kosolъbъ (jъ)**: укр. *Косолаба ж.* — прізвисько (СПУ 2, 89), рос. *Косолюбов* (ЖПТ).

***Krasъnolъbъ (jъ)**: рос. *Краснолюбов* (ЖПТ).

***Krivolъbъ (jъ)**: рос. *Криволюб* (КПУ Зап. 1, 355).

***Kъrdolъbъ (jъ)**: ст.-рос. (похідне) *Курдолобово*, 1570 р. — ойконім («сельцо») в Переславль-Залеському краї (Смирнов 1924: 32).

***Lixolъbъ (jъ)**: укр. *Лихолоб* (СКТ 459), *Лихолобівка* — відантропонімний ойконім на Харківщині, рос. *Лихолобов* (ЖПТ), (похідне) *Лихолобов* — назва поселення в колишній Воронежській губ. (RGN V, 174), блр. *Ліхалабаў* (Бірыла 254).

***Lъbomyslъ**: укр. *Лобомысленко* (КПУ Зап. 21, 238).

***Lъbotręsъ**: укр. *Лоботряс* — прізвисько («який завжди хитає головою»; СПУ 2, 152), рос. *Лоботрясов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *лоботряс* ‘нероба, ледар’ (ЕСУМ 3, 276), *лоботрас* ‘шибайголова’ (Грищенко, Мойсієнко 48) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 224).

***Nalъba**, ***Nalъbъ**: ст.-рос. Івашко *Налобов*, 1552 р. (Тупиков 660), Егор *Налоба*, 1634 р. (Чайкина 66), Бажен *Налобин*, 1634 р. (ТК Вологда 2, 206).

***Nalъbatъ (jъ)**: укр. *Налбат* (КПУ Ув. Дон. 4, 452), рос. *Налбатов* (ЄР 262), *Налбатый* (ЖПТ).

***Prilъbičъ**: укр. (похідне) *Прилбичі* — ойконім на Львівщині.

***Pъrșelъbъ (jъ)**: рос. *Поришолобов* (КП Тул.).

***Sinelъbъ (jъ)**: рос. *Синелобов* (ЖПТ).

***Sivolъbъ (jъ)**: укр. *Сиволоб* (Новикова 752), рос. *Сиволобов* (ЖПТ).

***Suxolъbъ (jъ)**: укр. *Сухолоб* (Горпинич 171) ~ ст.-рос. *сухолобъ* ‘у кого вузький лоб’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 74).

***Svętlolъbъ (jъ)**: ст.-рос. Онтоний *Свѣтлолобъ*, 1618 р. (Шляпин, 2, 213), рос. *Светлолюбов* (ЖПТ).

***Svinolъbъ (jъ)**: рос. *Свинолюбов* (ЖПТ).

***Șirolъbъ (jъ)**: рос. (похідне) *Ширилобово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN X, 310).

***Șirolkolъbъ (jъ)**: рос. *Широколюбов* (СП 396).

***Șčylkolъbъ**: рос. (похідне) *Шелколюбовской* — топонім у колишній В’ятській губ. (RGN X, 206) < **Щелколюбовской*.

***Tręsilъbъ (jъ)**: рос. *Трясолюбов* (ЖПТ).

***Tučъnolъbъ (jъ)**: ст.-рос. Павликъ *Тушнолобовъ*, 1617 р. (ЖЕ 90), Сенька *Тучнолюбов*, 1684 р. (Парфенова 387), рос. *Тучнолобовъ*, 1702 р. (Курдюмов II, 334).

***Твърдолѣбъ(ѣ)**: укр. *Твердолобий* — прізви́сько (СПУ 3, 131) ~ укр. діал. *твирдолѣбий* ‘дурень’ (Аркушин 2005: 18), блр. діал. *твѣрдолѣбый* ‘якого не можна переконати’ (Бунько, Маліцкі 10).

***толстоѣбъ(ѣ)**: рос. діал. *толстолѣбый* ‘міцний, сильний’ (НОС 11, 45).

***Видолѣбъ**: укр. *Видолоб* (Літ. ЖС 2010, № 21, 60).

***Върхолѣбъ**: укр. *Верхолоб* (СП 71).

Деривати з коренем **mqd-*

Праантропоніми-компози́ти і префікса́льні деривати:

***Bezmqdъ(ѣ)**: укр. *Безмуда*, *Безмуди* (ОКІУМ), блр. *Безмодов* (КПУ Дон. 11, 112), ст.-рос. (похідне) *Безмудово* — назва пустища в колишньому Муромському пов. (ПСЭИ I, 313).

Стосовно кореневого **mqd-* пор. укр. *мудо* ‘ядро (в чоловіка-самця)’, болг. діал. *мудѣ* ‘testiculus’, схв. *мудо* ‘т. с.’, ст.-пол. *mqdo*, *mędo* ‘testiculus’, чеськ. *moud*, (ста́ре) *mud* ‘чоловічі статеві залози’, в.-луж. *mud* ‘testiculus’, н.-луж. *mud* ‘ядра (статевих органів)’ та ін. (ЭССЯ 20, 123—124).

***Bezmqdъсь**: ст.-укр. (вторинне) Павло *Безъмудченъко*, 1649 р. (Реєстр 272) — дериват на *-енко* від базового **Безмудецъ*.

**bezmqdiъ*: серб. діал. *бѣзмудић* ‘кволий, лякливий’ (Петровић, Капустина 38).

***Bѣlomqđъ(ѣ)**: ст.-рос. (похідне) *Беломудов* (Кусов 263), варіант *Бѣломудовской*, XVII ст. — назва починка в Углицькому пов. колишньої Ярославської губ. (ПКУ 568), блр. *Беломутов* (!) (м. Гомель).

***Bѣlomqđъсь**: ст.-рос. Максимко *Бѣломудцов*, 1565 р. (СПМК 88), Титъ *Бѣломудцевъ*, 1682 р. (ОДМ XV, 436).

***Њьmqmđъ(ѣ)**: укр. *Чорномуд* (Богдан 37), ст.-рос. Иванъ *Черномудовъ*, 1624 р. (Бартенев 18), (похідне) *Черномудово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК V, 248), пол. (вторинне) *Czarnomudziak* (SN III, 258).

***Derimqda**: укр. *Деременда* — сучасне прізви́ще (Терн.).

***Dъlgomqđъ(ѣ)**: ст.-укр. *Matwiy Dołchomud*, 1563 р. (АЮЗР VII/2, 55), *Wasil Dolhomud*, 1618 р. (Чучка 2007: 458), Куц *Довгомидѣнко*, 1649 р. (Реєстр 218), укр. *Довгомуд* (КПУ Хм. 4, 84), ст.-рос. Степан Семенов сын *Долгомуд*, 1545 р. (АСМ 1479—1571 гг.: 70), Софонко Сергеев сын *Долгомудов*, 1623 р. (Полякова 63), рос. *Довгомудов*

(Редько 1, 319), ст.-слвц. *Waszil Dolhomud*, 1614 р. (UFP II, 64) ~ укр. діал. *довгомуд* 'казкова істота: за однією версією — напівзвір, напівлюдина, за іншою — тхір' (Грінченко 1, 402), *довгомудик* 'тхір' (АУМ 1, 833), рос. діал. *долгомудик* 'гриб із сірою шапкою на високій ніжці' (СГРС 3, 242), блр. діал. *даўгамуды* 'з видовженою нижньою частиною обличчя' (Гайдукевич 67).

***Golomoudъ(яь)**: укр. (вторинні) *Голомудько* (КПУ Черк. 6, 731), *Голомутько* (Горпинич, Корнієнко 55), ст.-рос. Федько *Голомудин*, 1573 р. (Кучкин 307), Марк *Голомудовъ*, 1678—1680 рр. (РК 29), рос. Іванъ Афанасьевъ с. *Голомудовъ*, 1721 р. (Вятка 122) ~ **golomoudъ* (ЭССЯ 6, 212).

***Xolimoudъ**: укр. *Холомуд* (КПУ Сум. 14, 216), (вторинне) *Халимендик* (Горпинич 74).

**lixomoudъ* (ЭССЯ 15, 94). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Malomoudъ**: укр. *Маламуд* (Новикова 514), *Маломут* (КПУ Ник. 3, 84), рос. *Маламуд* (Лет. ЖС 2003, № 52, 45).

***Mēlomoudъ**: укр. *Меламуд*, *Меломут* (Новикова 536). Стосовно першого компонента пор. посл. **mělъ(яь)* (ЭССЯ 18, 168).

***Moudoglazъ(яь)**: ст.-рос. Петруша *Мудоглазъ*, 1596—1598 рр. (МА 31).

***Mędojъgradlo**: укр. *Мендограло* (КПУ Хм. 9, 664) < пол., пол. *Mędygrał* (SN VI, 307).

***Mędoręzъ**: ст.-рос. Василий *Мудорез* Логинов (АСМ 1479—1571 гг.: 182), Митя Тарасов сын *Мудорезовъ*, 1614 р. (ПСЭИ I, 200) ~ **mędoręzъ* (ЭССЯ 20, 125).

***Mędovaryъ**: ст.-рос. Петрушка *Мудоваровъ*, 1565 р. (Шумаков Обзор₁ 161), Онтипоко Петров сын *Мудоваров*, 1575 р. (СМИК 33).

***Obdęrimoudъ**: ст.-пол. *Odrzymąd*, 1438 р. (Rymut II, 173).

***Palimoda**: укр. *Палимуда* — прізвисько (с. Кримне Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.) ~ укр. діал. *палімуди*, одн. *палімуда* 'маленька червона мураха' (Мацюк 330).

***Palomoudъ(?)**: ст.-рос. Степанъ *Паламудовъ*, 1623 р. (Сенигов 286), Шумилко *Паламудовъ*, 1697 р. (Шляпин 1, 256).

***Parimoda**, ***Parimoudъ**: укр. *Паримуд* (КПУ Льв. 4, 631), *Паримуда* (Хм.; Анк.), пол. *Parzymądko*, 1557 р. (Bubak Słownik I, 396).

***Saromoudъ(яь)**: рос. *Саромуд*, *Саромудов* (ЖПТ), блр. *Сарамуд* (СБГТ 339).

***Suxomofъ(jъ)**: ст.-укр. Василей *Сухомуд*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 189), Павло *Сухомуд*, 1691 р. (ПКПС 119), укр. *Сухомуд* (КПУ Черк. 5, 446), ст.-рос. *Сухомудов* Михайло Григорьев, 1546 р. (Шумаков 205), Васюкъ Грибовъ сынъ *Сухомидовъ*, 1555 р. (Шумаков Обзор₃ 53), (похідне) *Сухомудово*, XVI ст. – ойконім у колишній Ярославській губ. (ПМЯ II, 189), блр. (похідне) *Сухомуды* – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 668).

***Suromofъ(jъ)**: пол. *Szuromuda* (SN IX, 371).

***Šъlkomofъ**: укр. *Шовкомуд*, 1752 р. (Пивовар 77), *Шовкомуд* – сучасне прізвище (м. Луцьк), ст.-рос. Степанко Кузьминичъ *Щолкомудъ*, 1602 р. (ДТП 2, 437), Агафья Семенова дочь *Щелкомудова*, 1613 р. (Греков 1916: 65), рос. *Шевкомуд* (Книги РФ IX, 792).

***Трымofъ**: ст.-укр. Олекса *Тримут*, XVI ст. (Жерела I, 2), укр. *Тримуд* (АПС 111), ст.-рос. Ермак *Тремудов*, 1533 р. (Сироткин 2002: 146), *Тремудовъ* Филипка, 1628 р. (См. В, 37), (похідне) *Тремудиха*, XVI ст. – ойконім у колишній Вологодській губ. (САС 2, 122), рос. *Тримуд* (АПС 111).

***Velemofъ(jъ)**: (вторинні) ст.-рос. Иван *Лямуд*, 1624 р. (Веселовский 190) < **Велемуд*, рос. *Лемудкин* (ЖПР).

***Vydrimofdo**: ст.-пол. *Wydrzymądo*, 1437 р. (Rymut II, 708).

***Želomofъ**, ***Želomofъ**: укр. *Жиломуд*, 1756 р. (АК 8, 731), *Желомудзь* (Горпинич 74), блр. *Желамуд* (м. Вілейка). Пор. також (похідне) *Желомудецъ первой*, 1629 р. – мікротопонім в околицях Чудського озера (Лихтерман 291).

Деривати з коренем *Nog-

***Noga**, ***Nogъ**: укр. *Нокга*, 1718 р. (ДІП I, 156), *Нога*, 1726 р. (МК 144), *Нога* – сучасне прізвище (Редько 2, 746), ст.-рос. Михайло *Нога*, 1504 р. (Тупиков 281), Иван *Нога*, 1598 р. (Копанев 159), (похідні) *Ногино*, 1530/140 р. – ойконім, *Ногин*, 1551–54 рр. – назва починка в колишньому Тверському пов. (ПМТ 37, 286), рос. *Ногин* (ЖПТ), *Ногов* (Рамієс 2, 438), *Ногина* – відантропонімний ойконім у Барнаульській окрузі колишньої Томської губ. (Список Томск. 92), ст.-блр. Andrej *Noga*, 1552 р. (ПКПК 26), ст.-пол. Casper *Noga*, 1564 р. (Bubak Słownik II, 15), пол. *Noga*, *Noh* (SN VI, 638, 639), чеськ. *Noga*, *Noha* (ЧП), словц. *Noga* (Blanár, Matejčík 279), н.-луж. *Noga* (Muka III, 78).

Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **noga* (ЭССЯ 25, 161–164).

Суфіксальні деривати:

***Nogajъ**: рос. *Ногаяев* (ЖПТ), болг. *Ногай* (Займов 170), макед. (похідне) *Nogaevci* — ойконім (Im. m. 306), ст.-пол. *Anna Nogajowa*, 1469 р. (SSNO IV, 71), *Nogaj*, 1528 р. < *nogaj* ‘довгоногий’ (Mączyński 160), *Joannes Nogay*, 1560 р. (Bubak Słownik II, 16), пол. *Nogaj* (SN VI, 638), а також слов’ян. *Ногай* (Магницький 60), запозичене чувашами.

***Nogujъ**: ст.-рос. *Ногуюво*, XV ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 663), блр. *Нагуї* (Бірыла 295).

***Nogaщъ**: укр. *Ногач* (Богдан 202), *Ногачівка* — відантропонімний ойконім у Хмельницькій обл., (похідне) *Nogaševiči* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 306), пол. *Nogacz* (SN VI, 638), чеськ. *Noháč* (ЧП), словц. *Noháček* (TZ Bratislava 257) ~ укр. діал. *ногáч* ‘довгоногий’ (Керча 1, 604), ст.-словц. *noháč* ‘хто має великі ноги’ (HSSJ II, 604) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 164: **nogaщъ*).

***Nogalъ**: укр. *Ногаль* (Редько 2, 746), пол. *Nogal* (SN VI, 638), чеськ. *Nohál* (ЧП).

***Nogulъ**: блр. *Нагуль* (Бірыла 295).

***Nogonъ**: пол. *Nogoń* (SN VI, 639) ~ серб. діал. *но́гоња* ‘людина з великими ногами’ (Петровић, Капустина 329).

***Nogarъ**: рос. *Ногарев* (ЖПТ).

***Nogasъ**: укр. *Ногас* (ТДЗ 143), пол. *Nogas* (SN VI, 639).

***Nogosъ**: пол. *Nogos* (SN VI, 639).

***Nogaщъ**: рос. *Ногашев* (ЖПТ), пол. *Nohasz* (SN VI, 639).

***nogatъ(jъ)**: укр. діал. *ногáтый* ‘довгоногий’ (Керча 1, 604) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 164–165). Антропонімні рефлексии не засвідчено.

***nogastъ(jъ)**: рос. діал. *ногáстый* ‘про швидкого невтомного собаку, який переслідує звіра’ (СРНГ 21, 265). Антропонімні рефлексии не засвідчено.

***Nogъta**, ***Nogъty**: укр. (вторинне) *Ногтенко* (Горпинич, Корнієнко 164), ст.-рос. Дмитрій Константинович *Ноготь* Суздальський, 1350 р. (Веселовский 222), Іванъ *Ноготь*, XVI ст. (НПК II, 459), рос. *Ногтев* (ЖПТ), ст.-блр. Миколай *Нокгет*, 1567 р. (Бірыла 1966: 240), ст.-пол. *Johanni Noghecz*, 1469 р. (SSNO IV, 71), пол. *Nogieć* (SN VI, 639), чеськ. *Nochta* (ЧП) ~ **nogъty* (ЭССЯ 25, 170–173).

***Ногѣтикъ** / ***Ногѣтиць**: рос. *Ногтиков* (ЖПТ), блр. *Ногтич* (ЖПТ).

***Ногѣтъкъ**: ст.-рос. Василий Андреевич Оболенский *Ноготок*, 1495 р. (Веселовский 222), рос. *Ноготков* (ЖПТ) ~ **ногѣтъкъ* (ЭССЯ 25, 169–170).

***Ногава**: чеськ. *Nohava* (ЧП) ~ **nogava* (ЭССЯ 25, 165).

***Ногавъка**: ст.-пол. *Nogawka*, 1412 р. (SSNO IV, 71), Andreas *Nogawka*, 1544 р. (Bubak Słownik II, 16), пол. *Nogawka* (SN VI, 640), ст.-чеськ. Jan *Nohavka*, 1679 р. (Domluvil 126) ~ рос. діал. *ногáвка* ‘пов’язка у формі наперстка на пораненому пальці’ (СРНГ 21, 265).

***Ногавица**, ***Ноговица**: укр. *Ногавиця* / *Nogawica* (Красовський 112), ст.-рос. Петр *Ногавица*, XVI ст. (РИ 2, 106), Толстая *Ногавица*, 1564 р. (Веселовский 222), Бѣляй *Ноговицинь*, 1609 р. (Тупиков 668), Ерофей *Ногавицын*, 1640/41 г. (Устинова 21), (похідне) *Ногавицыно*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК II, 562), рос. *Ногавицыно* — відантропонімний ойконім у Костромській обл., ст.-пол. Jan *Nogawicza* Flisnik, 1613 р. (Bubak Słownik II, 16), пол. *Nochawica*, *Nogawica*, *Nohawica* (SN VI, 637, 639, 640), чеськ. *Nohavica* (ЧП) ~ **nogavica*, **nogovica* (ЭССЯ 25, 165–167).

***Ноѣжа**: ст.-укр. Оедко *Ножка*, 1582 р. (УП 1, 367), ст.-рос. Ондрѣй Григорьевъ *Ножкинь*, 1500 р. (Тупиков 669), (похідне) *Ножкино*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 116), ст.-блр. Иванъ *Ножка*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 626), блр. *Ножка* (Бірыла 295), пол. *Nożka* (SN VI, 659) ~ **nożьka* (ЭССЯ 26, 25–26).

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Безногъ**(**жъ**): ст.-укр. Meleszko *Beznohu*, 1604 р. (ОО 152), Павел *Безногой*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 217), укр. *Бизногий*, 1756 р. (АК 5, 264), ст.-рос. Аверка *Безногой*, 1646 р. (ЯПК 79), рос. *Безногов* (ЖПТ) ~ укр. *безногий* ‘що не має ніг’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 64), діал. *безно́гий* ‘безногий’ (Грицак 1, 144), рос. діал. *безно́гий* ‘з хворими ногами’ (Мызников Поволжье 263) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 34).

***Отънога**: словц. *Odnoга* (ТР 163) ~ **otънога* (ЭССЯ 37, 218–220).

***Подънога**: рос. *Подногин* (ЖПТ).

***Заноба**: укр. *Заноба* (Редько 1, 386) ~ укр. діал. *занóга* ‘закуток між горами’ (Шухевич 1187) та ін.

Праантропоніми-композиції:

***Батоногъ**(**жъ**): ст.-рос. Гурей *Батоногъ*, 1582 р. (Докучаев-Басков 52), Пронька *Батаногов*, 1623 р. (Полякова 26), Павлик *Батоног*, 1624 р. (Веселовский 28), рос. *Батаноговъ* (ГЕ 685), *Батаногов*

(ЖПТ), (похідні) *Батоног*, *Батоногово* — назви поселень у колишніх Псковській і Ярославській губ. (RGN I, 287, 289), чеськ. (вторинне) *Batonožek* (ЧП).

***Вѣлоногъ(ѣ)**: ст.-укр. Данило *Белоногий*, 1643 р. (СУМ XVI–XVII ст. 2, 72), укр. *Білоног*, 1723 р. (Швидько 189), *Білоног* (РІ Харк. 3/1, 216), *Білонога* (Редько 1, 69), ст.-рос. Омелка, прозвище *Белоногъ*, 1621 р. (ПКА 162), Івашко *Белоног*, 1623 р. (Парфенова 54), Оська *Белоногов*, 1677 р. (Полякова 30), (похідне) *Белоногово*, 1613/14 р. — назва пустища на Псковщині (Ермолаєв 144), рос. *Белоног* (ЖПТ), (похідні) *Белоноги*, *Белоногов*, *Белоногова*, *Белоноговка*, *Белоногово* (2 фіксації), *Белоноговская* — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 330), ст.-блр. *Белоногъ* Андреевичъ, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 641), блр. *Беланогі* (Бірыла 50), пол. *Białonóg* (SN I, 284), чеськ. *Bělonohý* (ЧП) ~ ст.-блр. *белоногий* ‘білоногий (про коня)’ (ГСБМ I, 271) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 71–72).

***Blōdonogъ(ѣ)**: укр. *Блендонога*, *Бліндоногий* (Holutiak 64).

***Bolgonogъ(ѣ)**: рос. *Благоногово* — відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN I, 400).

***Bosonogъ(ѣ)**: рос. *Босоногов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *босонógий* ‘босоногий’ (Гришак 1, 294), рос. *босонógий* ‘босий’ (Сл.РЯ XVIII в. 2, 115), серб. діал. *босѣног* ‘босий, без взуття’ (Петровић, Капустина 49) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 222).

***Буѣьногъ(ѣ)**: ст.-рос. (похідне) *Буйногино*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 294).

***Butonogъ(ѣ)**: ст.-укр. *Бутоног*, 1635 р. (Яшук 268).

***Вълtonogъ(ѣ)**: рос. (похідні) *Болтаногово* — ойконіми в колишніх Калузькій і Костромській губ. (RGN I, 459).

***Върkonogъ(ѣ)**: рос. *Борконоговъ*, 1714 р. (Сиб. города 24) ~ блр. діал. *борконогі* ‘кривоногий’ (СБГ 1, 206).

**bystronogъ(ѣ)*: ст.-укр. *быстроногий* ‘швидконогий’, 1603 р. (СУМ XVI–XVII ст. 3, 112), рос. *быстронógий* ‘швидкий’ (Сл.РЯ XVIII в. 2, 181).

**ĉaropogъ(ѣ)*: рос. діал. *чапонógий* ‘неспритний, незграбний’ (ЯОС Доп. 2, 356).

***Ĉistonogъ(ѣ)**: ст.-рос. Кирило Васильєвъ сынъ *Чистоноговъ*, 1622 р. (Богословский I, 79), рос. *Чистоногов* (ЖПТ).

***Ĉylkonogъ(ѣ)**: рос. *Челканогов* (КПУ Од. 10, 225).

***Ĉьrnonogъ(ѣ)**: укр. *Чорноног*, 1752 р. (Пивовар 64), *Чорноног* (ТДІ 212), рос. *Черноногов* (ЖПТ), блр. *Чарнаног* (Бірыла 448), чеськ.

(похідне) *Černožice* — ойконім, який виводять із **Čьrnonožice* (Profous I, 335).

***Čьrtonogъ**: ст.-рос. Федька *Чертоногъ*, 1627 р. (ВПК 31), рос. *Чертоногов* (АУЛ 2, 1030).

***Dьvonogъ(ь)**: рос. (похідне) *Дивоногово*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 338).

***Dobronogъ(ь)**: укр. *Доброног* (Новикова 259), рос. *Доброногов* (ЖПТ) ~ макед. діал. *доброног* ‘швидкий, меткий’ (РМНП 2, 103) ~ особове (застаріле канонічне) ім’я *Агатонод* < грецьк. *αγαθός* ‘добрий, гарний’ + рідн. ‘нога’.

***Dorgonogъ**: макед. **Драгоног* — особове ім’я, яке відновлюють з ойконімам *Драгоноже*, 1467–1468 рр., сучасне *Драгонож* — мікротопонім (Станковска 2002: 83).

***Dьtaja Noga**: ст.-рос. Максимъ *Дутая Нога*, 1614 р. (Тупиков 140).

***Dьžinogъ(ь)**: укр. *Дрижинога* (РІ Харк. I/1, 420), *Дрижаног* (ПСС 2, 501).

***Dьlgonogъ(ь)**: укр. *Довгонугъ*, 1723 р. (Швидько 199), *Довгоногий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), ст.-рос. Федор *Долгоног*, 1545 р. (Веселовский 98), Васька *Долгоног*, 1658 р. (НН 142), рос. *Долгоног* (СКТ 231), пол. *Długonoga* (SN II, 437). Окремі з наведених фактів — результат лексикалізації відповідних словосполучень, пор., наприклад, ст.-рос. Григорий *Долгая нога*, 1583 р. (ЛКН 168) ~ ст.-укр. *долгоноги(й)* *longipes*, 1642 р. (Славинецький 257), укр. *довгоніг* ‘довгоногий’ (Грінченко 1, 402), діал. *довгоніг* ‘т. с.’ (Мик.), рос. діал. *долгоно́гий* ‘з довгими ногами’ (ПОС 9, 132), болг. *дългонѡг* (БЕР 1, 456) та ін. Див. (SP 3, 258: **dl’gonogъ*).

***Едьноногъ(ь)**: укр. *Одноногий* — сучасне прізвисько («без однієї ноги»; Чабаненко ПНН 2, 311) ~ **едьноногъ(ь)* (ЭССЯ 6, 16–17).

***Gladъkonogъ(ь)**: рос. *Гладконогов*, 1713 р. (Камкин 102), *Гладконогих* (КП Вологод.).

***Godonogъ(ь)**: укр. *Годоног* (ОМ 2, 448).

***Golonogъ(ь)**: ст.-рос. Іванъ *Голоногъ*, 1685 р. (Тупиков 111), рос. *Голоногий* (ОА 2, 889), пол. *Gołonóg* (SN III, 428) ~ ст.-слвц. *holonohŭ* ‘босий’ (HSSJ I, 425).

***Grabonogъ(ь)**: ст.-рос. Івашко *Грабоноговъ*, 1495 р. (Тупиков 524) ~ рос. діал. *грабонóгий* ‘довгоногий’ (СРНГ 7, 108). За іншою версією, *грабонóгий* — це той, ‘хто загрибає ногами’, ‘клишоногий’,

клишавий' (Страхов 269). Стосовно мотивації першого компонента композита пор. псл. **grabati*, **grabti* (ЕССЯ 7, 95–96).

***Grobopogъ(јъ)**: укр. *Грубонога ж.* — сучасне прізвище («мала товсті ноги»; СПУ 1, 269).

***харопогъ(јъ)**: рос. діал. *харонѡгий* 'каліка' (СРГСУ 6, 146) ~ **харѡјъ* (ЕССЯ 8, 21).

***Хлоропогъ(јъ)**: ст.-рос. Васка *Хлопоногъ*, 1608 р. (Выпись 410). Щодо мотивації першого компонента композита пор. псл. **xlorpati* (ЕССЯ 8, 36).

***Хромопогъ(јъ)**: ст.-рос. Иванъ Васильевичъ с. *Хромоногой*, 1584 р. (Тупиков 418), рос. *Хромоногих* (Новикова 895), *Хромоногов* (ЖПТ) ~ **хромопогѡјъ* (ЕССЯ 8, 100–101). Пор. ще мікроконтексти: укр. *лѣвою ногою храмлетъ; на обѣ ноги храмлетѣ; на правую ногу храма; на правую ногу хромѣ*, 1765–1769 рр. (МПР 172, 216, 255, 488), ст.-рос. *хромѣ: лѣвою ногою хромѣ*, 1599–1600 рр. (НKK 31).

***Худопогъ(јъ)**: ст.-рос. Спиридонъ *Худоноговъ*, 1677 р. (Тупиков 811), рос. *Худогонов* (ЖПТ), (похідне) *Худогонов родник* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 318),

***Хълрнопогъ(јъ)**: ст.-рос. Васюк *Хлупоног*, 1563 р. (ПКОП 164) < **Хулпоног* (метатеза).

***Јъzbinoгъ**: чеськ. (похідне) *Zbinohy* — ойконім (Profous IV, 745).

***Клѣщѣнопогъ(јъ)**: рос. *Клещеногов* (ЖПТ) ~ блр. діал. *кл'ѣшчѣног'і*, *кл'ішчаног'і*, *кл'ашчѣног'і* 'людина із вигнутими всередину ступнями' (Никончук, Мойсієнко 22, 23).

***Клѣропогъ(јъ)**: рос. діал. *кляпонѡгий* 'у кого покалічена нога' (СВГ 3, 70).

***кощѣнопогъ(јъ)**: рос. діал. *кочѣногій* 'у кого одна нога коротша за іншу' (СРНГ 15, 125). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Коконопогъ(јъ)**: рос. *Коконогово* — відантропонімний ойконім у Псковській обл.

***Kolonopogъ(јъ)**: укр. *Колоног* (Новикова 402), ст.-рос. Иванко *Колоног*, 1533 р. (Сироткин 2002: 141), Фетко *Колоногов*, 1591 р. (ПМДВ 64), рос. *Колоногий* (Лет. ЖС 2000, № 9, 125), (похідне) *Коконогово* — відантропонімний ойконім у колишній Нижегородській губ. (RGN IV, 323), блр. *Каланогий*, 1752 р. (Бірыла 1966: 224).

***Kortopogъ(јъ)**: ст.-рос. Алешка *Коротоговъ*, 1680 р. (Тупиков 590), рос. *Коротоножкин* (РУС 206) ~ **kortopogъ* (ЕССЯ 11, 100).

***Kortъkaja Noga**, ***Kortъkonogъ(jь)**: укр. *Коротконожка* (СП 188), ст.-рос. Семен Малой *Короткие ноги*, XVI ст. (РИ 2, 158), Максимко Иванов сын *Короткая Нога*, 1679 р. (ППО 42), рос. (вторинне) *Коротконожкин* (ЖПТ) ~ **kortъkonogъ(jь)* (ЭССЯ 11, 100).

**kosmonogъ(jь)*: ст.-блр. *космоногий* ‘з оброслими волоссям ногами’ (ГСБМ 16, 48).

***Kosonogъ(jь)**: укр. *Косоног* (Новикова 421), *Косонога* (Редько 1, 521), ст.-рос. Фетинья Никифорова дочь *Косоногово*, 1544 р. (ОАПК 305), Гришка *Косоног*, XVI ст. (ГРМ 208), рос. *Косоногов*, 1773 р. (Назаров 2021: 139), *Косоногов* (ЖПТ), *Косоногово* (4) – відантропонімі ойконіми в колишніх Костромській, Псковській, Тверській, Ярославській губ. (RGN IV, 455), пол. *Kosonog* (SN V, 189) ~ укр. діал. *косонóгий* ‘кривоногий’ (СБІ 339), рос. діал. *косонóгий* ‘кульгавий’ (СКГ 5, 23), ‘клишоногий’ (ЯОС Доп. 1, 332) та ін. Див. (ЭССЯ 11, 150).

**kostonogъ(jь)*: укр. діал. *костонóга* ‘мокриця’ (СБІ 340). Антропонімі рефлекси не засвідчено.

***Kotonogъ(jь)**: ст.-рос. Лучка Михайлов сын *Котоногов*, 1687 р. (Полякова 120).

***Kozonogъ(jь)**: ст.-рос. (похідне) *Козоногово*, XVI ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК IV, 144), рос. *Козоногов* (ЖПТ), *Козоноги*, *Козоногов*, *Козоногово* – відантропонімі ойконіми в колишніх Смоленській, Пермській, Псковській губ., блр. *Козаногово* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN IV, 285). Наведені антропоніми постали в результаті лексикалізації відповідних словосполук. Пор., наприклад, ст.-рос. *Козьи ноги*, 1624 р. (Тобольск 6), ст.-пол. *Kozia Noga*, 1431 р. (SSNO III, 118).

Стосовно мотивації пор. ще ст.-укр. *козоно(г)* capripes, 1642 р. (Славинецький 111).

***Krasъnonogъ(jь)**: рос. *Красноногов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *красноно́гий*: *красноно́гая кобылка* ‘комаха *Stetophima flaricosta*’ (СРНГ 15, 183).

**kridlonogъ(jь)*: ст.-укр. *крылоногъ alipes*, 1642 р. (Славинецький 77).

***Krivonogъ(jь)**: укр. *Кривоніг* (Редько 1, 539), ст.-рос. *Кривоногъ*, 1495 р. (Тупиков 208), Иванко *Кривоногой*, 1535 р. (Лихачев I, 10), Никитка *Кривоногов*, 1690 р. (Полякова 123), (похідні) *Кривоногово*, XV ст. – ойконім, *Кривоноговъ Боръ*, XVI ст. – назва починка в історичній Новгородській землі (НПК I, 14; VI, 75), *Кривоногова Гора*, 1605–1606 рр. – назва пустища в колишній Вологодській губ.

(ОСС 4, 28), рос. *Кривоногов*, 1817 р. (Назаров 2021: 139), *Кривоногов* (ЖПТ), (похідні) *Кривоногово*, XVIII ст. — назва пустища в колишньому Клинському пов. (Кусов II, 352), *Кривоногово* (4 фіксації) — назви поселень у різних регіонах (RGN IV, 562), *Кривоногово* — ойконім у Заонежжі (СТЗ 162), блр. (похідне) *Кривановава* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 127), слвн. *Krivo nog* (ZSSP 305), чеськ. (вторинне) *Křivoňka* (ЧП).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *кровоногий*, 1596 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 109), *кривоноги(й)* varicus, 1642 р. (Славинецький 407), укр. (словосполучення) *оби ноги криви*, 1765 р. (МПР 246), діал. *кривоніг* ‘клишавий чоловік (хлопець)’ (Чабаненко Словник 2, 215), *кривоніг* ‘хто має криві ноги’ (Аркушин 1, 253), *кривонігий* ‘який має криві або кульгаві ноги’ (Вікторіна 186) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 166).

***Крѣtonогъ(ѣ)**: укр. *Крутоног* (РІ Черк. 2, 160) ~ рос. діал. *крутонігий* ‘із зігнутими лапками’ (СРНГ 15, 332).

***Кukоногъ(ѣ)**: схв. *Кукунога* (Михайлович 1970: 39).

***Kunonoga**: ст.-пол. Matthias *Kuninoga*, 1470–1480 pp. (SSNO III, 200).

***Кыѣсеногъ(ѣ)**: ст.-рос. *Колченогая* Ирина, 1630 р. (КМР III, 25), Якушка Алексеев сын *Колченог*, 1680–1681 pp. (ППО 124), *Колченогой* Савин, 1684 р. (СРИ 348), рос. *Колченогов*, 1716 р. (ПМД 79), *Колчаногов* (ЖПТ), *Колченогий* — прізвисько («с кривыми ногами»; Superanskaja 1999: 29) ~ рос. діал. *колченіг* ‘людина без однієї ноги’ (ПОС 15, 108), *колченігий* ‘т. с.’ (СДГВ 256).

***Кыѣponогъ(ѣ)**: ст.-укр. Охрѣмъ *Капоногъ*, 1649 р. (Реєстр 177) < **Калпоногъ*, (можливо) ст.-рос. Васюк *Хлупоног*, 1563 р. (ПКОП 164) — форма з переходом *К-* > *Х-* і метатезою.

***Кыѣtonогъ(ѣ)**: рос. *Колтуногов* (КПУ Черниг. 1, 862), *Ковтоногов* (ЖПТ), (похідне) *Колтоноговская* (варіант *Колченоговская*) — ойконім у колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 178) ~ рос. діал. *колтонігий* ‘каліка, ‘кривоногий’ (СРНГ 14, 196), *колтынйгий*, *култынйгий* ‘кульгавий’ (Мордов. словарь 3, 57).

***Къrdonогъ(ѣ)**: рос. *Краданогов* (КПУ Харк. 20, 177) < **Карданогов*.

***Къrponогъ(ѣ)**: блр. *Карнога*, *Кернога*, *Кірнога* та ін. Див. (Козлова 1997: 338).

***Къrsonогъ(ѣ)**: рос. *Корсонох* (ИС 23) ~ укр. діал. *корсонігий* ‘кривоногий’ (СБук.Г 225).

***Къртоногъ(ѣ)**: укр. *Картоножко* (КПУ Дон. 6, 228), *Катернога* (Редько 1, 446), *Катеринога* (Терн.), *Кутериноги* – ойконім у Львівській обл., рос. *Картоножкин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *куртоногий* ‘кривоногий’ (Яворницький I, 408), *кутерногий* ‘кульгавий, клишоногий’, *кутернога* ‘з паралізованою, кривою ногою’ (ЕСУМ 3, 163).

***Лѣсконогъ(ѣ)**: ст.-укр. *Йванъ Лисконогъ*, 1665 р. (АКП I, 36), укр. *Лѣсконогий*, 1721 р. (ДІП II, 21), *Лѣсконогъ*, 1765–1769 рр. (МІР 368), *Лісконог* (КПУ Полт. 8, 137), (похідне) *Лісконоги* – ойконім на Чернігівщині, історично *Лесконоги*, 1708 р. (Ділова НРМ 32).

***Ліроногъ(ѣ)**: пол. *Liponoga* (SN V, 610).

**loxtonogъ(ѣ)* (ЭССЯ 15, 251).

***Lominoga**: ст.-укр. *Миско Ломинога*, 1649 р. (Реєстр 59), укр. *Ломинога* (РУС 237).

**lopatonogъ(ѣ)* (ЭССЯ 16, 40). Антропонімні рефлексії невідомі.

***Лороногъ(ѣ)**: укр. *Лопоног* (ЖПТ), ст.-рос. *Лопоногов* Первой, 1613–1615 рр. (ДПП 302), рос. *Лопоногов* (ЖПТ), пол. *Łoropog*, *Łoropug* (SN VI, 59) ~ **loronogъ(ѣ)* (ЭССЯ 16, 60).

***Лупиногъ(ѣ)**: рос. *Лупиногов* (ЖПТ).

***Lysonogъ(ѣ)**: рос. *Лысоногов* (ЖПТ).

***Льгъконогъ(ѣ)**: укр. *Легконогий*, 1704 р. (ПОП 100), рос. *Легконогов* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *легконоги(ѣ)* ‘швидкий, прудкий’, 1642 р. (СУМ XVI–XVII ст. 16, 3), серб. діал. *лакѣног* ‘швидкий, меткий’ (Петровић, Капустина 260).

***Махоногъ(ѣ)**: серб. *Махонога* (Михаїловић 1970: 39).

***Malonogъ(ѣ)**: укр. *Малоногий*, 1723 р. (Швидько 307), *Малонога* (Редько 1, 645), рос. *Малоногова ж.* (ОА 4, 2250), пол. *Małonóg* (SN VI, 165).

***Matonogъ(ѣ)**: пол. *Matonog*, *Matonóg*, *Matonoha* (SN VI, 248), чеськ. *Matonoh*, *Matonoha*, *Mátonoha* (Moldanová 115) ~ **matonogъ(ѣ)* (ЭССЯ 18, 6).

***Mokronogъ(ѣ)**: (похідні) *Mokronog*, *Mokronoge* (2), *Mokronozi* – ойконіми в Словенії, Боснії і Герцеговині (Im. m. 297).

***Мъртоногъ(ѣ)**: укр. *Мартиніг* (Горпинич 396).

**ostronogъ(ѣ)*: ст.-укр. *о(с)троно(с)* asuredius, 1642 р. (Славинський 67).

**otslonogъ(ѣ)*: ст.-слвц. *útlonohý* ‘тонконогий’ (HSSJ VI, 261). Факти пропріалізації невідомі.

***Parinoga**: укр. *Паринога*, 1757 р. (АК 5, 291), *Паринога* (КПУ Хм. 1, 125).

***peronogъ(ѣ)**: ст.-укр. *пероноги(ѣ)* *plumipes*, 1642 р. (Славинецький 319).

***Pĕstonogъ(ѣ)**: ст.-рос. Исаак Максимовъ с. *Пестоноговъ*, 1702 р. (Кунгур 12).

***Ploskonogъ(ѣ)**: укр. *Плосконоги*, 1756 р. (АК 5, 57).

***plotonogъ(ѣ)**: ст.-пол. *platonogi* ‘хто плутає ногами’ (Sł. stpol. VI/2, 148).

***Pustonogъ(ѣ)**: рос. *Пустоногов* (м. Любомль Вол.; Анк.).

***Рылkonogъ(ѣ)**: рос. (похідне) *Полконогово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 569).

***Рылstonogъ(ѣ)**: рос. *Постоногова* — відантропонімний ойконім у Пермському краї (Списки Урал. 8, 469) < **Полстогова*.

***Рьninoga**: ст.-пол. *Jacusch Рьнупога*, 1400 р. (SSNO IV, 294).

***Rebonogъ(ѣ)**: укр. *Рабонѣгъ*, 1754 р. (АК 3, 236).

***Rudonogъ(ѣ)**: слов’ян. Миколай Мат. *Рудоног*, 1605 р. (ОДВ VI, 230).

***Sedminogъ(ѣ)**: рос. *Семиногин* (ЖПТ).

***Skoronogъ(ѣ)**: пол. *Skoronóg* (SN VIII, 461) ~ ст.-укр. *скороноги(ѣ)*: *скороноги(ѣ)* *кон(ѣ)* *sonipes* (Славинецький 375), ст.-рос. *скороногий* ‘швидконогий, меткий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 24, 246).

***Slabonogъ(ѣ)**: укр. *Слабонога* (СП 326) ~ *слабая ногѣ* ‘про людину, яка не виконує обіцянок’ (СРГСУ 6, 23).

***Smolonogъ(ѣ)**: рос. *Смолоногов* (ЖПТ).

**stȓldonogъѣ*: укр. діал. *шмондоногий* ‘клишоватий’ (Горбач МГ 295).

***Стърmonogъ(ѣ)**: рос. *Стромоногов* (КП Саратов.).

***Stukonogъ(ѣ)**: укр. *Стуконогъ*, 1756 р. (АК 5, 225), *Стуконог* — сучасне прізвище (Глуховцева 2, 238), рос. *Стуканог*, *Стуконог* (ЖПТ).

***Стърĉenogъ(ѣ)**: укр. *Сторчонігъ*, 1756 р. (АК 5, 53).

***Suxonogъ(ѣ)**: ст.-рос. Олешка *Сухоногой*, 1649 р. (ГВМ 88), (похідне) деревня *Новая*, *Сухоногово тожъ*, 1647 р. — ойконім у колишньому Московському пов. (Рождественский 1913: 207), рос. *Сухоногов* (ЖПТ), *Сухоногово* (3) — ойконіми в колишніх Костромській, Новгородській, Ярославській губ. (RGN VIII, 669) ~ укр. (опис зов-

нішності) *правая нога отсохла*, 1765–1769 рр. (МПР 476), рос. діал. *сухонѡга* ‘гриб моховик’ (СРНГ 43, 19).

***Suronoga**: ст.-рос. *Суриножнѣ*, 1599 р. (АНПВ 247).

***Sъtonoga**, ***Sъtonogъ(jь)**: укр. *Стогона*, 1723 р. (Швидько 228), *Стонога* (Редько 2, 1016), рос. *Стонога*, *Стоногин* (ЖПТ), ст.-пол. *Stopog*, 1465 р. (SSNO V, 213), пол. *Stopoga* (SN IX, 86).

***Šajъnogъ(jь)**: укр. *Шайногий*, *Шайнога*, 1723 р. (Швидько 201, 202), *Шайнога* (КПУ Ник. 5, 270), (похідне) *Шайноги* – мікротопонім у Львівській обл. (Сл.ММ 2, 493), пол. *Szajnoga* (SN IX, 209), чеськ. *Šajnoha* (ЧП), ст.-слвц. *Mišo Šajnoha*, 1658 р. (UFP II, 294). слвц. *Šajnoha* (TZ Bratislava 339).

***Šidlonogъ(jь)**: рос. *Шилоногов* (ИПЧ 4, 111).

***Širokonogъ(jь)**: рос. *Широконогов* (КС Дон. 1, 186) ~ ст.-укр. *широконоги(й)* *planipes*, 1642 р. (Славинецький 318), слвн. *širokonôg* ‘широконогий’ (Pleteršnik II, 622), ст.-слвц. *širokonohy* ‘у кого широкі ступні’ (HSSJ V, 626).

**šironogъ(jь)*: д.-руськ. *широногын* ‘широконогий’ (Срезневский III, 1595), слвн. *šironôg* ‘широконогий’ (Pleteršnik II, 622).

***Šъtonogъ(jь)**: рос. *Шестоноговъ*, 1722 р. (Кунгур 23).

***Šълkonogъ**: ст.-рос. Ив. Клементьевъ сынъ *Щелконогъ*, 1574 р. (Докучаев-Басков 35), Федька *Щелконоговъ*, 1579 р. (Полякова 269), Иван *Щелконог*, 1624 р. (Веселовский 376), Калинка *Щелконогов*, 1690 р. (КА 184), (похідне) *Щелконогово*, 1578 р. – ойконім у колишньому Галицькому пов. (Авдеев 336), рос. *Щелконогов*, 1717 р. (Парфенова 421), *Щелконогов* (ЖПТ), *Щелкуногов* (ИС 21), (похідне) *Щелконогово* – ойконім у колишній Костромській губ. (RGN X, 391), блр. *Щелконогов* (м. Вітебськ).

***Tixonogъ(jь)**: рос. *Тихоногов* (ЖПТ).

***Toponogъ**: рос. *Тупоногов* (ЖПТ).

***Tręsinogъ(jь)**: укр. *Трясиног*, 1723 р. (Швидько 250), ст.-рос. Ивашка Китаев сын *Трясоног*, 1685–1686 рр. (ПКК 108), (похідне) *Трясиногино*, 1514 р. – ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 175), рос. *Трисаногов*, *Трисоногов*, *Трясоногов* (ЖПТ), ст.-блр. Войтех *Тресинога* (Бірыла 1966: 266), ст.-пол. Jan *Trzenszynoga*, 1495 р. (SSNO V, 483).

***Trinoga**: укр. *Тринога* (м. Черкаси), ст.-рос. Алексей *Тренога*, 1561 р. (АСМ 1479–1571 гг.: 166), рос. *Треногин* (ЖПТ), пол. *Trzynoga* (SN IX, 611) ~ ст.-укр. *триног*: *взято ... панѣу а триног*, 1571 р. (Горін

447), укр. діал. *три ногі* ‘про людину старшого віку, яка перемищається за допомогою палиці’ (Мацюк 313), *триногъ* *tripes*, 1642 р. (Славинецький 403).

**tvrdonogъ*(*jb*): ст.-укр. *твердоногий* *solidipēs*, 1642 р. (Славинецький 374).

***Тълконогъ**(*jb*): рос. *Толконогово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Василев 2, 250).

***Тълstonогъ**(*jb*): ст.-укр. Павло *Толстоногий*, 1649 р. (РПП 76), укр. *Товстоногий*, 1704 р. (ПОП 73), *Товстони́г*, 1789 р. (КПУ 54), *Товстоног* (Пі Дн. 4/3, 325), ст.-рос. Онфимко *Толстоног*, 1496 р. (ПКОП 53), Якушка *Толстоногой*, 1629 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 411), рос. *Толстоногов* (ЖПТ), (похідне) *Толстоногово* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IX, 130), ст.-блр. Денись *Толстоногий*, 1566 р. (ABK XIV, 84) ~ укр. *товстонóгий* ‘з товстими ногами’ (Грінченко 4, 270), ст.-рос. *толстоногий* ‘у кого товсті ноги’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 411) та ін.

Щодо типології номінації пор., наприклад, д.-ісл. *Digrbeinn* ‘з товстими ногами’ (див.: Топорова 176).

***Тълtonогъ**(*jb*): слов’ян. (відантропонімне похідне) *Тълтоноги*, XVI ст. — назва маєтку (ОДВ III, 36).

***Тълъконогъ**(*jb*): ст.-укр. Григорій *Тонконог*, 1678 р. (Мицик, Тарасенко 3, 67), укр. *Тонконог*, 1723 р. (Швидько 93), *Тонкони́гъ*, 1756 р. (АК 5, 101), *Тонконог*, 1772 р. (АЮЗР VI/2, 146), *Тонконі́г* (Горпинич, Корнієнко 232), *Тонконогий* (РУС 421) — сучасні прізвища, *Тонконогов*, *Тонконоговка* — відантропонімні ойконіми в колишніх Харківській і Чернігівській губ. (RGN IX, 135, 136), ст.-рос. Конан Иванов сын *Тонконогова*, 1550 р. (АСМ 1479–1571 pp.: 101), рос. *Тонконог*, *Тонконогий* (ЖПТ), *Тонконогов* (РУС 421), пол. *Cienkonóg* (SN II, 172) ~ укр. діал. *тонкунóг* ‘рослина, з якої робили невеликі віники’ (Аркушин 2016: 558), рос. діал. *тонконóгий* ‘рослина з тонким, довгим корінням’ (СРНГ 44, 233), блр. діал. *тонконóг* ‘трав’яниста рослина з високим твердим стеблом і вузькими листками’ (ТС 5, 142), макед. *танконог* ‘тонконогий’ (Гавриш 793), словн. *tankonòg* ‘тонконогий’ (Pleteršnik II, 656), пол. *cienkonogi* ‘т. с.’ (SJP I, 328).

***Varinoga**: ст.-рос. Богданко Василевъ *Вариногинъ*, 1602 р. (Гурлянд 145).

***Velenogъ**(*jb*): рос. *Велоногов* (Pamięć 2, 134).

**větronogъ(jь)*: ст.-укр. *вътроногъ* ‘скороход’, 1642 р. (СУМ XVI–XVII ст. 6, 163), укр. *вътроногий* ‘швидкий, прудкий, як вітер’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 491).

**vislonogъ(jь)*: пол. *wiosłonogi* ‘кривоногий’ (SJP VII, 723). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

**Zoltonogъ(jь)*: укр. *Золотоног* (НКП Харк. 2018: 599).

**Zьlonoga*: хорв. *Zlonoga* (Leksik 751) ~ ст.-блр. *злоногий* ‘із хворими ногами’ (ГСБМ 12, 276).

**Židьkonogъ(jь)*: ст.-рос. Івашко *Житконоговъ*, 1628 р. (Суздаль 8), Архипъ *Житконошкинъ*, 1676 р. (ОВДА 389) ~ рос. діал. *жидконогий* ‘німічний, кволий (про людину)’ (СРГК 2, 60), *жидкие ноги* ‘про боягуза’ (СГРС 3, 367), *жидконогой* ‘у кого тонкі, кволі ноги’ (АОС 14, 66).

**Žьltonogъ(jь)*: укр. *Жвтонигъ*, 1756 р. (АК 5, 105), *Жолтоногов*, 1774 р. (Макидонов 13), *Жвтоніг*, *Жвтоног* (СП 144), ст.-рос. *Желтоногой* Ротманъ Григорьев, 1615 р. (ДВ 87), (похідне) *Подпрудное Желтоногово*, 1590/91 рр. — ойконім у колишньому Балахонському пов. (ПМДВ 59), рос. *Желтоног*, *Желтоногов* (ЖПТ), (похідні) *Желтоноги*, *Желтоноговичи*, *Желтоногина* — назви поселень у колишніх В’ятській, Орловській, Томській губ. (RGN III, 278; Список Томск. 294), *Желтоногово* — ойконім у Краснослобідському р-ні Республіки Мордовія. Пор. також слов’ян. Івана Протасієвича дворъ *Жолтоногово*, 1501 р. (АЗР I, 321).

Похідні з коренем **Nos-* у слов’янській антропонімії

**Nosъ*: ст.-укр. олександръ иванови(ч) *носъ*, 1433 р. (ССУМ II, 57), Іванъ *Носъ*, 1552 р. (Тупиков 282), Семен *Нос*, 1649 р. (Реєстр 150), Гри(ц)ко *Нусъ*, 1687 р. (ЛРК 190), укр. *Нус*, 1717 р. (Мицик, Тарасенко 29), *Носъ*, 1749 р. (АК 2, 264), *Нис*, 1756 р. (АК 8, 332), *Ніс* (Горпинич 363), *Ніс* — сучасне прізвисько («скрізь суне свого носа; носатий»; Чабаненко ПНН 2, 306), ст.-рос. Левонъ *Носъ*, 1463 р. (АСЭИ II, 375), Олексей *Нос* Іванов сын, 1531 р. (Маштафаров 2000: 50), Данило *Носъ*, 1621 р. (Тупиков 282), Васил *Носов*, 1682 р. (ПДП Влад. 204), (похідне) *Носово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 114), рос. *Нос*, 1701–1702 рр. (Шамина 93), *Носъ*, XVIII ст. (ПМД 78), *Нос* (ЖПТ), *Нос* — прізвисько («с большим носом»; Superanskaja 1999: 47), (похідні)

Носов сад, Носов овраг – мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 2, 307), блр. *Нос* (Бірыла 297), *Нос* – прізвище («з великим носом»; Бобрык 2017: 19), хорв. *Nos* (Leksik 460), ст.-пол. *Mysolao Nos*, 1392 р. (SSNO IV, 73), пол. *Nos* (SN VI, 645), ст.-чеськ. *Petro Noso*, 1388 р. (АС XXVI, 175), чеськ. *Nos* (ЧП), луж. *Nos?* (Wenzel II/2, 42), а також слов'ян. *Noz*, 1380 р. – у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 86).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *нис, нус* ‘орган дихання в тварини і людини’ (Аркушин 2016: 347, 351) та інослов'янську лексику, наведену під гаслом **nosъ Ів* (ЭССЯ 25, 212).

***Beznośь(ь)**: ст.-укр. Васил *Безънос*, 1649 р. (Реєстр 147), Гарасим *Безносоу*, 1669 р. (ПКХ 57), укр. *Безнось*, 1723 р. (Швидько 189), *Безносий*, 1726 р. (МК 252), *Безънисъ*, 1756 р. (АК 5, 107), Петро, *Безносого* зять, 1753 р. (АК 3, 98), *Безнос* – сучасне прізвище (СП 39), *Безніс* (НКП Харк. 2018: 797), *Безносий* – сучасне прізвище (СПУ 1, 90), (похідне) *Безносова Рутка* – мікротопонім на Львівщині (Проць 228), ст.-рос. Василей Федорович *Безнось*, 1485 р. (АЮ 570), Тимофей *Безносов*, 1539 р. (ПKNЗ 3, 10), Тимошка *Безносои*, 1621 р. (ПКА 256), (похідні) *Безносово*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 243), *Безносовская*, 1485 р. – назва пустища на р. Шексна (Шумаков Обзор₂ 47), рос. *Безносовъ*, 1717 р. (Парфенова 50), *Безносов* (ЖПТ), ст.-блр. Юрко *Безносый*, 40-і рр. XVII ст. (Инв. Сморгонь 57), Агапонь *Безнось*, 1679 р. (ИЮМ I, 11), блр. *Бязносы* (Бірыла 74), ст.-пол. *Beznos*, 1369 р. (SSNO I, 163), пол. *Beznos*, *Beznosy* (SN I, 273), чеськ. *Beznos*, XV ст. (Majtán 1996: 175), ст.-слвц. *Beznos*, *Beznosy*, 1485 р. (Rušánek 75). Пор. ще відантропонімні ойконіми *Безносов*, *Безносовка*, *Безносово* (5 фіксацій) – в колишніх Харківській, Вітебській, Костромській, Новгородській губ. (RGN I, 308) ~ укр. діал. *безно́сий* ‘безносий’ (Грицак 1, 144) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 34).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Nosajь**: укр. *Носай* (Вол.), *Носай* – прізвище («чоловік з великим носом»; СПУ 2, 316), рос. *Носаев* (ЖПТ) ~ укр. діал. *носáй* ‘людина з великим носом’ (Шило 187).

***Nosaka**, ***Nosakъ** / ***Nosacъ**: ст.-укр. Лєвѣко *Носачъ*, 1649 р. (Реєстр 176), укр. *Носачъ*, 1718 р. (ДІП I, 223), Яков *Носаков* зят; *Носачъ*, 1734 р. (ДІП VI, 400, 419), *Носак* (РУС 207), *Носач* – сучасне прізвище (Новикова 595), *Носач* – прізвище («великий ніс»;

Чабаненко ПНН 2, 307), *Носачі*, *Носачів*, *Носачівка*, *Носачевичі* — відантропонімні ойконіми, ст.-рос. Остапій *Носаковичъ*, 1400 р., Осипъ Игнатьевъ с. *Носакинъ*, 1649 р. (Тупиков 282), рос. *Носак*, *Носачев* (ЖПТ), (похідні) *Носакино* (2) — ойконіми в колишніх Владимирській і Костромській губ., *Носачев* — у колишній В'ятській губ. (RGN VI, 308), блр. (похідне) *Насачы* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 275), болг. *Носачев* (Илчев 363), хорв. *Nosak* (Leksik 460), словн. *Nosak* (ZSSP 405), ст.-пол. *Petro Nossak*, 1396 р. (SSNO IV, 74), *Nosak*, 1649 р. (Mytnik 200), пол. *Nosak*, *Nosacz* (SN VI, 645), ст.-чеськ. *Nosák*, 1453–1456 рр. (АЧ I, 177), чеськ. *Nosák* (ЧП), *Nosakón* — відантропонімний ойконім (Profous III, 230), словц. *Nosák* (BLS VI, 748), в.-луж., н.-луж. *Nosak* (Wenzel II/2, 42) ~ укр. діал. *носáч* 'чоловік з великим носом', *носáк* 'носок чобота' (ЕСУМ 4, 102), рос. діал. *носáк* 'людина з великим носом' (ЯОС Доп. 1, 74) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 198, 199).

***Nosikъ**: ст.-укр. Іванъ *Носикъ*, 1649 р. (Реєстр 258), укр. *Носикъ*, 1704 р. (ПОП 65), *Nosyk*, 1750 р. (АЮЗР III/3, 435), *Носик* (Редько 2, 747), *Носик* — прізвисько («великий ніс»; Чабаненко ПНН 2, 306), (похідне) *Носиківка* — ойконім на Вінниччині, рос. *Носик* (Superanskaja 1997: 33), *Носик* — прізвисько («с большим носом»; Superanskaja 1999: 38), (похідне) *Носики* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VI, 308), блр. *Носік* (Бірыла 297), пол. *Nosik* (SN VI, 645), словц. *Nosik* (BLS VI, 753), н.-луж. *Nosyk* (Wenzel II/2, 42) ~ **nosikъ* (ЭССЯ 25, 205).

***Beznosikъ** / ***Beznosičъ**: ст.-рос. Терешка Никонов сын *Безносовых*, 1678 р. (Филатов 159), рос. *Безносовых* (ЖПТ), (похідне) *Безносики* — ойконім у колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 833), ст.-блр. Іванъ *Безносиць*, 1588 р. (АСД I, 171) ~ укр. діал. *безно́сик* 'той, хто не має носа' (Грицак I, 144).

***Zanosikъ**: пол. *Zanosik* (SN X, 425).

***Nosъka**, ***Nosъko**, ***Nosъkъ**: ст.-укр. Трухонъ *Носокъ*, 1561 р. (ЛЗК 390), *Nosko*, 1615 р. (ОВ 243), укр. *Носок*, 1784–1785 рр. (ИСК 142), *Носок* — сучасне прізвище (РУС 207), *Носко* (Новикова 595), *Носок* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 307), ст.-рос. Павлиъ *Носко*, 1495 р. (Тупиков 282), *Носко* Федоров, 1623 р. (Полякова СПП 6, 170), Івашка Григорьев сын *Носков*, 1646 р. (ПКВ 33), рос. *Носков*, 1723 р. (МИКП 1950: 43), (похідні) *Носкова* (3), *Носково* (28) — ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 309), блр. *Наско*

(Бірыла 297), (похідне) *Наскі* — ойконім на Берестейщині (Рап. Бр. 93), хорв. *Noska, Nosek* (Leksik 460), слвн. *Nosek* (ZSSP 405), ст.-пол. *Jacobus Nosek*, 1398 р. (SSNO IV, 75), *Albertus Nossek*, 1554 р. (Bubak Słownik II, 17), пол. *Nosko* (SN VI, 645), ст.-чеськ. *Nosek*, 1180—1182 pp. (Pleskalová 137), чеськ. *Noska, Nosek, Nosko* (ЧП), *Noskov* (2) — відантропонімні ойконіми (Profous III, 231), ст.-слвц. *Nosk*, 1259 р. (HSSJ II, 605), слвц. *Nosko* (TZ Nrnava 139), *Nosek* (TZ Bratislava 257), н.-луж. *Nosk* (Wenzel II/2, 42) ~ **nosъka*, **nosъkъ*, **nosъko* (ЕССЯ 25, 217—219).

***Носыка**: ст.-рос. Богданъ *Носыка*, 1593 р. (Тупиков 282).

***Носъсь**: ст.-рос. (похідне) *Носцово*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 590), рос. *Носцов* (ЖПТ) ~ **nosъсь* I (ЕССЯ 25, 220).

***Носаль**: ст.-укр. *Noszal*, 1564 р. (Тупиков 282), укр. *Носаль* (Льв.), *Носаль* — прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 307), (похідне) *Носалі* — мікротопонім на Львівщині (Сл.ММ 2, 132), рос. *Носаль* (ЖПТ), блр. *Насаль* (Бірыла 297), (похідне) *Насалі* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 189), *Насалёўская Гара* — мікротопонім у Мінській обл. (МБ 164), ст.-пол. *Petro Nosal*, 1327 р. (SSNO IV, 74), *Nosal*, 1609 р. (Bubak Słownik II, 16), пол. *Nosal* (SN VI, 645), чеськ. *Nosál* (ЧП), *Nosalón* — відантропонімний ойконім (Profous III, 231), слвц. *Nosál'* (BLS VI, 751) ~ укр. діал. *носаль* 'людина з великим носом' (Шило 187), блр. діал. *нбсаль* 'носата людина' (МДСГ 5, 178) та ін. Див. (ЕССЯ 25, 199—200).

***Nosul'a**, ***Nosulь**: ст.-укр. Иванъ *Носуленко*, 1649 р. (Реєстр 214), укр. *Носуля*, 1704 р. (ПОП 54), *Носуль*, *Носуля* (Редько 2, 748), рос. *Носуля* (ЖПТ), пол. *Nosul* (SN VI, 645) ~ укр. *носу́ля* 'носатий' (Білецький-Носенко 247), рос. діал. *носу́ля* 'ніс' (СКГ 6, 107) та ін. Див. (ЕССЯ 25, 212).

***Носань**, ***Nosanь**: ст.-укр. *Nosan*, 1615 р. (ОО 128), Иванъ *Носань*, 1649 р. (ДІП I, 37), укр. *Носань*, 1756 р. (АК 5, 189), *Носань* — сучасне прізвище (Редько 2, 747), *Носань* — сучасне прізвисько («скрізь суне свого носа»; Чабаненко ПНН 2, 307), ст.-рос. Иванко *Носановъ*, 1539 р. (Тупиков 282), рос. *Носанов*, *Носань* (ЖПТ), (похідне) *Носанов Хрест* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 2, 307), *Носановка* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VI, 308), хорв. *Nosan* (Leksik 460), слвн. *Nosan* (ZSSP 405) ~ укр. діал. *носань* 'чоловік з великим носом' (СБІ 484), рос. діал.

nosán ‘людина з великим носом’ (ЯОС Доп. 2, 74) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 200).

**nosunъ*: рос. діал. *носун* ‘людина з великим носом’ (ЯОС Доп. 2, 74).

***Nosar’b**: ст.-укр. Ермакъ *Носаренко*, 1649 р. (Реєстр 291), Тараска *Носар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 275), Iwan *Nosarz*, 1671 р. (РВ 490), укр. *Носар* (РУС 207), ст.-рос. Григорій *Носарево*, 1609 р. (Тупиков 282), рос. *Носарь* (ЖПТ), (похідне) *Носарево* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VI, 308), блр. *Носар* (Бірыла 297), пол. *Nosar* (SN VI, 645), луж. *Nosař* (Wenzel II/2, 42) ~ рос. діал. *носáрь* ‘носата людина, носач’ (СРНГ 21, 286) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 200: **nosar’b* І).

***Nosurъ**: ст.-укр. Сємєнь *Носуренко*, 1649 р. (Реєстр 239), укр. *Носур* (КПУ Переможці Він. 9, 349).

***Nosyга**, ***Nosyгъ**: ст.-рос. Овдѣй Ивановъ с. *Носыринъ*, 1558 р. (Тупиков 282), Трошка *Носырь*, 1623 р. (Полякова СПП 6, 170), рос. *Носырев*, 1766 р. (Трофимова 200), *Носырев* (ЖПТ), (похідне) *Носырево* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 311), блр. *Носырь* (ЖПТ).

***Nosatъ(jb)**: ст.-укр. Simko *Nosati*, 1643 р. (ОО 343), укр. *Носатий*, 1750 р. (АК 2, 560), *Носатий* — сучасне прізвище (Глуховцева 2, 95), *Носатий* — прізвисько («великий ніс»; Чабаненко ПНН 2, 307), рос. *Носатов* (ЖПТ), (похідне) *Носатово* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN VI, 308) ~ укр. діал. *носáтий* ‘з великим носом’ (ЕСУМ 4, 102), блр. діал. *насáты* ‘т. с.’ (МДСГ 5, 163) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 200–201).

***Nositъ(jb)**: укр. *Носитий* (Богдан 202).

***Nosišče**: ст.-рос. (похідні) *Носищево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 343), *Носищево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 15), рос. *Носищево* — відантропонімні ойконіми в колишніх Костромській, Смоленській, Ярославській губ. (RGN VI, 308) ~ **nosišče* (ЭССЯ 25, 205).

Праантропоніми-композиції:

***Batonosъ**: ст.-рос. (похідне) *Батаносово*, 1557/58 р. — ойконім у колишньому Суздальському пов. (АСС 228). Стосовно першого компонента пор. псл. **batati*, **batъ* (ЭССЯ 1, 165, 167).

***Bëlonosъ(jb)**: ст.-укр. Пилипъ *Бëлосов*, 1649 р. (Реєстр 125), укр. *Бëлосов*, 1735 р. (ДІП VII, 104), ст.-рос. Митрошка Иванав снъ

Беланос, 1598 р. (СКК 158), Гришка *Бѣлоносовъ*, 1699 р. (Сиб. города 12), рос. *Белонос* (ЖПТ), (похідні) *Белоносова* (3 фіксації), *Белоносовка*, *Белоносово* — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 330).

***Вуйнось (їь)**: ст.-рос. Фетко *Буйносовъ*, 1586 р. (Гурлянд 8), (похідні) *Буйносов двор*, 1668 р. — урбанонім у м. Ярославль (ЯПК 282), *Буйносова*, XVII ст. — назва пустища на Псковщині (ПОС 2, 205), рос. *Буйносова*, *Буйносово* — відантропонімні ойконіми в колишніх Олонецькій і Псковській губ. (RGN I, 570), пол. *Буйнос* (ЖПТ).

***Вылнось (їь)**: ст.-рос. (похідне) *Болконосова*, 1498 р. — ойконім у колишньому Московському пов. (АФЗХ 50).

***Вылтонось (їь)**: рос. *Болтоносов* (ЖПТ), *Балтуносов* (КПУ Ник. 4, 409).

***Върбонось (їь)**: укр. *Борбоноси* *мн.* — родинне прізвисько («у всіх членів родини носи цікавої форми»; СПУ 1, 158).

***Върдонось (їь)**: укр. *Бурдонос*, 1736 р. (Токареві 92), *Бордунос* (КПУ Київ. 6, 131), *Бордуніс* (КПУ Черк. 7, 463), *Бурдонос* (КПУ Ник. 8, 216), (похідне) *Бурдоносів* — ойконім у Полтавській обл., рос. *Бордонос* (АКК 141), *Бурданос* (КП Коми 158) ~ рос. діал. *бордоносый* ‘з великим горбатим носом’ (СРГ Коми 60).

***Върдонось (їь)**: ст.-рос. Сава *Бердоносов*, 1684 р. (РМО 429), рос. *Бердоносов* (ЖПТ).

***Їаронось (їь)**: д.-руськ. *Чапоносъ*, 1215 р. (Тупиков 421).

***Їърбонось (їь)**: ст.-укр. Пашко *Чорбоносовъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 88).

***Їърконось (їь)**: укр. *Черконос* (КПУ Ник. 5, 236) ~ укр. діал. *чарканосий*, *черканосий*, *чирканосий* ‘кирпатий’ (СБук.Г 407).

***Їьгнонось (їь)**: укр. *Чорноніс* (РІ Він. 5, 448), *Чорноніс* (КПУ Він. 5, 448), ст.-рос. Івашка Потаповъ с. *Черноносъ*, 1677 р. (Тула 36), рос. *Черноносов* (Лен.М 5, 117).

***Дѣбонось (їь)**, ***Дѣбовъїь Носъ**: ст.-укр. Микита *Дубоносов*, 1667 р. (ПКХ 20), укр. *Дубонос*, 1734 р. (ДІП VI, 102), *Дубонисъ*, 1756 р. (АК 5, 149), *Дубоніс* (Горпинич, Корнієнко 74), *Дубонос* (Новикова 274), ст.-рос. Яхно *Дубоносъ*, 1498 р. (Тупиков 138), Федор Семенович Шехонский *Дубовый Нос*, XV ст. (Веселовский 102), Іванко *Дубоносов*, 1563 р. (ПКОП 67), Федор *Дубовой Нос*, XVI ст. (РІ 107), Федоръ Ефимов снъ *Дубоносъ*, 1630 р. (ПЮН ОК 179), рос. *Дубоносов* (КП Саратов.), ст.-пол. Woyteg *Dambonos*, 1498 р. (SSNO

І, 473) ~ укр. діал. *дубоніс орн.* 'птаха костолуза, *Coccothraustes coccothraustes*' (СБІ 210), рос. діал. *дубоніс* 'людина з великим носом' (ЯОС Доп. 1, 210) та ін.

***Дълбоносъ**: укр. *Довбонос* (КПУ Звитязці Київ. 1, 186), рос. *Долбонос* (ЖПТ), блр. *Долбаносов* (КП Могилев.), *Довбоносы* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 37). Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *довбоніс* 'костолуз, *Coccothraustes coccothraustes*' (ЕСУМ 2, 99), рос. діал. *долбонісый* 'довгоносий, з гачкоподібним, загнутим донизу носом (про людину чи птаха)' (СРНГ 8, 104).

***Дългоносъ(јъ)**: укр. *Довгонос* (СКТ 230), *Довгоноси* — ойконім на Волині, рос. *Долгонос* — прізвисько («с большим носом»; Superanskaja 1999: 47), блр. *Долгоносов* (м. Могильов) ~ укр. *довгонісый* 'носань' (Грінченко 1, 402), рос. *носъ дологъ*, 1741 р. (Любимова 348), діал. *долгоніс* 'про людину з довгим носом' (ОСВГ 3, 155), 'надмірно допитливий' (СРГС 1/2, 52), блр. діал. *доўгонісы* 'довгоносий' (ТС 2, 35) та ін. Див. (SP 3, 258: **dľ'gonosъ*).

***Д(ъ)војеносъ(јъ) / *Д(ъ)воносъ(јъ)**: ст.-укр. Лівко *Двоносов* зят, 1691 р. (ПКСП 396), укр. *Двоєнос*, 1795 р. (Ономастікон 119), *Двоєносенко* (м. Дніпро), *Двойнос* (КПУ Звитязці Київ. 12, 150), рос. *Двоєнос* (ЖПТ), *Двоєносов* (КП Алтай 2, 193), *Двоєносый* — прізвисько («со сплюснутим носом»; Superanskaja 1999: 34).

***Дърбоносъ(јъ)**: рос. *Дербаносов* (СКТ 219).

***Дърконосъ(јъ)**: укр. *Дерканос* (*Дерконос*) (ЖПТ).

***Еконосъ(јъ)**: укр. *Еконос* (РІ Кіров. 3, 313) < **Яконос*.

***Грибоносъ(јъ)**: укр. *Грибонос* (Корнієнко Матеріали 62).

***Гълбоносъ(јъ)**: укр. *Голбонос* (КПУ Од. 3, 646).

***Гърбоносъ(јъ)**: ст.-укр. *Гарбоносъ*, 1649 р. (Реєстр 193), Семен *Горбоносий*, 1654 р. (РПП 86), укр. *Горбонус*, 1718 р. (ПЧП 166), *Горбонисъ*, 1756 р. (АК 5, 101), *Горбонос*, 1784 р. (ИСК 13), *Горбоніс* (Богдан 90), *Горбонос* (КПУ Він. 8, 26), *Горбунос* (Зосимов 1, 216), (похідне) *Горбоносівка* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 32), рос. *Горбаносов* (Новикова 209), *Горбоносов* (ЖПТ), рос. *Горбонос* — прізвисько («нос с горбинкой»; Superanskaja 1999: 47), пол. *Horbonos* (SN IV, 15) ~ ст.-рос. *носъ прямъ, с горбинкою*, 1690 р. (АЮБ II, 39), рос. діал. *горбонісый* 'курносий' (ЯОС Доп. 1, 162).

***Гърдоносъ(јъ)**: серб. *Грдонос*, XIV ст. (Михаїлович 1970: 21).

***Худоносъ**(**ѣ**): ст.-рос. Ивашко *Худонос*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 196), рос. (похідне) *Худоносово* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 591).

***Хутроносъ**(**ѣ**): ст.-укр. Харко *Хитронос*, 1691 р. (ПКСП 329), укр. *Хитронусъ*, 1725 р. (МК 136).

***Клепоносъ**(**ѣ**): ст.-рос. Пахомко *Кляпоносъ*, 1495 р. (Тупиков 183), блр. *Клепаносаў* (Бірыла 205) ~ рос. діал. *кляпоно́сой* ‘про людину із загнутим донизу носом’ (Сл. Печоры 1, 318).

***К’уіконосъ**(**ѣ**): блр. діал. *к’уко́нси* ‘людина із загнутим донизу носом’ (Никончук, Мойсієнко 57). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Коконосъ**(**ѣ**): ст.-блр. Алексѣй Григорьевъ сынъ *Коконосъ*, 1655 р. (ВС 4, 306).

***кортъконосъ**(**ѣ**): ст.-рос. *коротконосый* ‘із коротким носом’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 7, 343).

***Костоносъ**(**ѣ**): ст.-пол. *Petro Costonos*, 1328 р. (SSNO III, 98).

***Красъноносъ**(**ѣ**): ст.-укр. Іванъ *Красноносой*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 239), укр. *Краснонос*, 1704 р. (ПОП 83), *Красноніс* (Holutiak 224), рос. *Красноносов* (ЖПТ), пол. *Krasnos* (SN V, 264).

***Кривоносъ**(**ѣ**): ст.-укр. Іванъ *Кривоносъ*, 1595 р. (УП 1, 538), *Piotr Krzywonosz*, XVI ст. (Жерела III, 358), *Кривоносъ*, 1648 р. (Тупиков 209), укр. *Кривоносъ*, 1734 р. (ДІП VI, 257), *Кривонос*, 1858 р. (Топчій 70), *Кривоніс* (Богдан 146), (похідні) *Кривоносів*, *Кривоносове* — мікротопоніми на Сумщині (Черепанова Микротоп. 152), *Кривоносове* — назва поселення в Дніпропетровській обл., ст.-рос. *Кривоносъ*, 1566 р. (Докучаев-Басков 27), Лука *Кривонос*, 1606 р. (Никольский КБМ I/2, ОСС), (похідні) *Кривоносово*, XV ст. — ойконім, *Кривоносово*, XVI ст. — назва починка в історичній Новгородській землі (НПК I, 847; V, 662), рос. *Кривонос* (ЖПТ), *Кривоносів* (КПУ Зап. 3, 186), *Кривоносів*, *Кривоносів* (7 фіксацій) — ойконіми відантропонімного походження в різних регіонах (RGN IV, 562), блр. *Криванос* (Бірыла 221), (похідні) *Криваносы* — ойконіми у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 209; Рап. Мін. 142), *Криваносы*, *Криваносаўцы* — у Гродненській обл. (Рап. Гр. 127), болг. *Кривоносів* (Илчев 278), ст.-пол. *Krzywonos*, 1397 р. (SSNO III, 178), *Mathias Krzywonos*, 1505 р. (Bubak Słownik I, 333), пол. *Krzywonos* (SN V, 349), (похідне) *Krzywonos* [1486 р. — *Crzywonoszy* — ойконім (NMP V, 418)], чеськ. *Křivonoska* (ЧП) ~ ст.-укр. *кривоноси*(*ѣ*), 1642 р. (СУМ

XVI–XVII ст. 15, 109), укр. діал. *крівуніс* ‘чоловік з кривим носом; негарний чоловік’ (Аркушин 2016: 254), серб. діал. *кривѣнос* ‘криноносий’ (Петровић, Капустина 247) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 166–167).

***Кѣртонось(ѣ)**: ст.-рос. Янка *Крутонось*, 1617 р. (ЖЕ 90), рос. *Крутоносов*, 1701–1702 рр. (Шамина 94) ~ рос. діал. *крутоно́сый* ‘криноносий’ (СРНГ 15, 332).

***Куконось(ѣ)**: укр. *Куконос* (Новикова 447), ст.-рос. (похідне) *Куконосово*, XVI ст. — топонім на Псковщині (ПКП 321), рос. *Куконос* (РІ Луг. 2, 388), *Куконосов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Куканосы* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IV, 651) ~ укр. діал. *куконо́сий* ‘кирпатий’ (Чабаненко Словник 2, 226) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 91–92).

***Кулинось**: ст.-пол. Martinus *Khulinos*, 1452 р. (SSNO III, 193).

***Кълѣнось(ѣ)**: укр. *Ковбаносова*, 1918 р. (Коваленко 255), *Ковбанос* (ОЛУ 267).

***Кълѣдонось(ѣ)**: укр. *Куйдонос*, 1732 р. (ПЧП 308) < **Кульдонос* (солодкозвучність).

***Кълѣконось(ѣ)**: укр. *Клоконос* (РІ Дон. 4, 347) < **Колконос* (мета-теза).

***Кълѣронось(ѣ)**: ст.-укр. Ефрімко *Копонос*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 39) < **Колпонос*, укр. *Клипонос* (КПУ Сум. 14, 227) < **Килпонос*, рос. *Колпоносов* (ЖПТ).

***Кѣрконось(ѣ)**: ст.-укр. Процик *Корконіс*, 1620 р. (ВКО 249), Иванъ *Корконос*, 1649 р. (Реєстр 67), укр. *Корконос* (Зайцева, Ковальчук 79), *Кирконос* (МиП 401), *Кіркїнос* (РІ Сум. 1, 515), ст.-рос. Васька *Корконось*, 1597 р. (ДТП 4, 139), Тимоха *Кирконос*, XVII ст. (Копанев 196), рос. *Корконосов* — прізвисько (Рв.), пол. *Karkonoska* (SN IV, 501) ~ ст.-рос. *корконось* ‘коротконосний’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 7, 315).

***Кѣртонось(ѣ)**: слов’ян. *Карманос* (Рамієс 2, 160).

***Кѣгронось(ѣ)**: ст.-укр. Siemion *Karponos*, 1678 р. (КОЗУ 42), Васько *Карпоносой*, XVII ст. (Пиріг 27), укр. *Карпенос* (СКТ 322), *Кирпонос* — сучасне прізвисько, *Корпунос* (ГЖ 145) ~ рос. діал. *карпоно́сый* ‘кирпатий’ (СКГ 5, 23), *кирпоно́сый* ‘т. с.’, блр. діал. *кірпано́сы* ‘т. с.’ та ін. Див. (ЭССЯ 13, 239–240).

***Кѣртонось(ѣ)**: рос. (похідне) *Картаносово* — ойконім у колишній Рязанській губ. (RGN IV, 88) ~ блр. діал. *картано́сы* ‘курносий’ (СБГ 2, 424).

***Кувнопошь**: рос. *Кивоносов* (Новикова 374).

***Лихоношь**: ст.-укр. Stanislaw *Lichonosz*, XVI ст. (Жерела I, 154), укр. *Лихонос*, 1784–1785 рр. (ИСК 104), рос. *Лихоносов* (ЖПТ).

***Ломиношь**: ст.-рос. Семен *Ломинос*, 1624 р. (Веселовский 183), рос. *Ламиносово* – відантропонімний ойконім у колишній Тульській губ. (Малицкий 581).

***Ломоношь(жь)**: д.-руськ. Володъславъ *Ломоносой*, 1273 р. – галицький воєвода (Тупиков 231), ст.-укр. Остафей *Ломонос*, 1654 р. (Алфьоров 10), укр. *Ломонус*, 1726 р. (ДІП III, 272), *Ломонос*, 1753 р. (Пивовар 228), *Ломанос* (ЖПТ), *Ломонос* (Горпинич 173), *Ломоносове* (2) – ойконіми відантропонімного походження в Чернігівській обл. і АР Крим, ст.-рос. Петрушка *Ломоносовъ*, 1681 р. (Юнин 114), рос. *Ломанос* (ЖПТ), блр. *Ламанос* (Бірыла 243), серб. *Ломонѡсов* – прізвисько («по великом носу»; Тупић 411) ~ ст.-рос. *ломоносыый* ‘людина з переломаним носом’, 1680 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 280), рос. діал. *ломонѡсыый* ‘у кого зломаний ніс’ (Селигер 3, 219), блр. діал. *ламанѡсы* ‘т. с.’ (Кунцэвіч 2018: 15) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 20: **lomonosъ*).

***Лоропошь(жь)**: рос. *Лопоносов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *лопоніс орн.* ‘широконіска, качка широконоса, *Anas clypeataea L.*’ (ЕСУМ 3, 288).

***Лукопошь(жь)**: чеськ. (похідне) *Loukonosy* – ойконім, відомий з 1299 р. (Profous II, 673) ~ ст.-рос. *луконосыый* ‘із кривим, гачкоподібним носом’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 304) та ін. Див. (ЭССЯ 16, 145).

***Лупиношь** / ***Луропошь**: ст.-укр. Григорєи *Лѹинос*, 1613 р. (Паламарчук 190), Ігнашка *Луинос*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 267), укр. *Лупиношь*, 1723 р. (Швидько 241), *Лупиніс*, *Луинос* (Новикова 499), рос. *Лупиносов*, *Лупоносов* (ЖПТ), ст.-блр. Гришко *Лупиношь*, 1567 р. (ЛМ 1915: 570), ст.-пол. Martinus *Lupinos*, 1442 р. (SSNO III, 346) ~ укр. діал. *лупиніс бот.* ‘ластовень лікарський, *Vincetoxicum officinale*; ломиніс прямий, *Clematis recta L.*’ (ЕСУМ 3, 308).

***Малопошь(жь)**: ст.-укр. Хома *Малонос*, 1649 р. (Реєстр 271), укр. *Малоносенко*, 1735 р. (ДІП VII, 99), *Малонос* (КПУ Він. 9, 34), рос. *Малоносов* (ЖПТ) ~ ст.-слвц. *malonosy* ‘з малим носом’ (HSSJ II, 253).

***Мєкъкопошь(жь)**: рос. *Мягконосов* (ИСП 365).

***Мокропошь(жь)**: ст.-укр. Жданец *Мокронос*, 1593 р. (Торгівля 100), Ілляшъ *Мокронос*, 1649 р. (Реєстр 315), укр. *Мокронос*, 1784–1785 рр. (ИСК 146), *Мокронос* – сучасне прізвище (Новикова 556),

ст.-рос. Олексейко *Мокронос*, 1550–1560 рр. (ПКНЗ 5, 349), рос. *Мокроносов* (ЖПТ), *Мокроносово* – відантропонімний ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 486), *Мокроносово* – назва поселення в Костромській обл., ст.-пол. *Мосронос*, 1399 р. (SSNO III, 546) ~ рос. діал. *мокронóсый* ‘сопливий’ (ЯОС Доп. 2, 23) та ін.

***Мѣхноносъ(їь)**: укр. *Мархонос* (Новикова 524), *Марханос* (КПУ Київ. 4, 567), рос. *Марханос* (ЖПТ).

***Ostronosъ(їь)**: укр. *Остронос*, 1718 р. (ПСт. П 126), *Остроносенко* (ЖПТ), ст.-рос. Івашко *Востроносовъ*, 1671 р. (Тупиков 510), рос. *Остроносов* (ЖПТ), *Остроносово* – відантропонімний ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VI, 502), історично *Остроносова*, 1710 р. (ПКШ 38), ст.-серб. Тома *Остронос*, 1360 р. (ОССП 202) ~ укр. *гостронóсий* ‘з вузьким, гострим носом (про живі істоти)’ (СУМ II, 146), діал. *гостронóси* *мн.* ‘взуття з гострими носками’ (СЛЖ 64), ст.-рос. *востроносъ*, *остроносъ*, *носъ востръ*, 1500–1600 рр. (НKK 15, 43, 690), рос. *востроно́с*, 1741 р. (Любимова 348), серб. діал. *остронóсий* ‘у кого гострий ніс’ (Стижовић 439) та ін.

***Qzъkonosъ(їь)**: рос. *Узконос* (Новикова 950).

***Palinosъ**: рос. (похідне) *Палиносово* – ойконім у колишній Ярославській губ. (Списки Яросл. 269).

***Ploskonosъ(їь)**: укр. *Плосконос*, 1765–1769 р. (МПР 368), *Плосконос* (Горпинич 167), *Плосконіс* (Габорак 2017: 241), ст.-рос. Григорей Івановъ сынъ *Плосконосъ*, 1612 р. (Шляпин 2, 197), рос. *Плосконосов* (ЖПТ), блр. *Плосконосов* (СБГТ 316) ~ ст.-рос. *плосконосый* ‘плосконосий, кирпатий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 15, 100), рос. *носъ плоской*, 1738 р. (Любимова 348), діал. *плосконóсый* ‘курносий’ (СРНГ 27, 146).

***Plotonosъ(їь)**: рос. (похідне) *Плутоносово* – ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN VII, 73).

***Polonosъ(їь)**: рос. *Полоносов*, *Полуносов* (ЖПТ).

***Porinosъ**: укр. *Пориніс* (КПУ Полт. 4, 123), рос. *Поринос* (ЖПТ).

***Prëmonosъ(їь)**: ст.-рос. Ісаак Кирилов *Прямоносов*, XVII ст. (ВКД 143), рос. *Прямоносов*, 1734 р. (Парфенова 323), *Прямоносов* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *носъ прямъ*, на кінець толстовать, 1689 р. (АЮБ II, 38), рос. *носъ пря́м* ‘вострова’; *носъ прямъ*, 1738 р. (Любимова 347, 348).

***Rëbonosъ(їь)**: укр. *Рябоносъ*, 1756 р. (АК 5, 158), *Рябонос* (Зосимов 2, 294).

***Sinenosъ(ѣ)**: ст.-рос. Щап *Синенос*, 1623 р. (Веселовский 287) ~ укр. діал. *сінній ніс* 'про чоловіка-п'яницю' (Мацюк 308).

***Smъrgonosъ**: укр. *Шморгоносик* – прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 479).

***Solonosъ**: ст.-рос. Никифоръ Карповъ *Солоносовъ*, 1649 р. (ОСС 2, 20).

***Struponosъ**: ст.-укр. Нгуско *Struponos*, 1615 р. (ОВ 313). Стосовно першого компонента див. (ЕСУМ 5, 454).

***Suxonosъ(ѣ)**: ст.-укр. Jwan *Suchonos*, 1563 р. (АЮЗР VII/2, 61), Стецько *Сухоносовичъ*, 1569 р. (Торгівля 136), Павло *Сухоніс*, 1620 р. (ВКО 146), Wasil *Suchonos*, 1655 р. (Wiłous 90), укр. *Сухоносъ*, 1723 р. (Швидько 39), *Сухоніс*, *Сухонос* – сучасні прізвища (Редько 2, 1029), ст.-рос. Яхно *Сухоносъ*, 1498 р. (Тупиков 383), Лева Кузминъ сн. *Сухоносовъ*, 1535 р. (АГР I, 57), Ондрей *Сухоносовъ*, 1649 р. (Якубов 146), Васка *Сѣхоносов*, 1693 р. (ПДП Влад. 243), (похідні) *Сухоносово*, 1569 р. – ойконім у колишньому Руському пов. (АФЗХ 1956: 383), *Сухоносово*, 1629 р. – назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Мерцалов 23), рос. *Сухоносов* (ЖПТ), *Сухоносова* – відантропонімний ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN VIII, 669), блр. *Суханос* (Бірыла 401), пол. *Suchonos* (SN IX, 140) ~ ст.-рос. *сухоносый* 'з вузьким, гострим носом' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 72).

***Sъltonosъ(ѣ)**: ст.-блр. Войтехъ Лавриновичъ *Шолтоносъ*, 1567 р. (ЛМ 1915: 652) ~ блр. діал. *шалтанос* 'балабушка з тіста, начинена сиром' (БС 90).

***Šidlonosъ(ѣ)**: ст.-рос. Матюшка *Шылоносовъ*, 1686 р. (КА 74), рос. *Шилоносовъ*, 1735 р. (Курдюмов II, 360), *Шилоносов* (ЖПТ), *Шилоносова* (4 фіксації) – відантропонімні ойконіми в колишній Пермській губ. (RGN X, 570).

***Širokonosъ(ѣ)**: укр. *Широконіс* (Рв.), ст.-рос. Иванъ *Широконосъ*, 1534 р. (Тупиков 445), Иван *Широконосов*, поч. XVII ст. (ВБ 242), рос. *Широконос* (ЖПТ) ~ слвн. *širokonòs* 'широконосий' (Pleteršnik II, 622).

***Šironosъ(ѣ)**: ст.-укр. Манькь *Шыронос*, 1649 р. (Реєстр 55), ст.-рос. Иван Артемьевич *Широнос* Осин, 1495 р., Павел Товарищев *Широносов*, 1585 р. (Веселовский 369), Гарасимко да Офонка *Широносовы*, 1664 р. (ПССГ 112), рос. *Ширинос*, *Ширеносов*, *Широносов* (ЖПТ), *Широносова*, *Широносово* – відантропонімні ойконіми

в колишніх Пермській і Тульській губ. (RGN X, 310), ст.-блр. Овтушко Устинович *Широнос*, 1635 р. (Бірыла 1966: 277), блр. *Ширенос* (ЖПТ), пол. *Szyronos* (SN X, 413) ~ слвн. *šironòs* ‘широконосий’ (Pleteršnik II, 622).

***Šыkonosъ**: ст.-рос. Якуш *Шелконос*, 1561–1564 рр. (Копанев 295), Демка *Шелконосовъ*, 1664 р. (Тупиков 850).

***Šьrbonosъ(жь)**: укр. *Щербоніс*, *Щербонос* (Глуховцева 2, 351), рос. *Щербаносов* (ЖПТ).

**togonosъ*: рос. діал. *тугонос* ‘уперта людина, шкідник’ (СРГПР. 4, 79).

***Торonosъ(жь)**: укр. *Тупиносъ*, 1723 р. (Швидько 238), ст.-рос. Гришка да Никифорко Ларіоновы дѣти *Тупиносовы*, 1647 р. (ПКВП 124), (похідне) *Тупиносowo*, XVI ст. – ойконім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ 1/2, 1493), рос. *Тупиносow* (ЖПТ) ~ укр. діал. *тупино́сий* ‘у кого негострий ніс’ (Грінченко 4, 295), ст.-рос. *тупиносый* ‘із заокругленим носом’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 30, 230), рос. діал. *тупино́сий* ‘нетямущий’ (СРГСУ 6, 118).

***Туronosъ(жь)**: укр. *Туранос* (КПУ Сум. 14, 54), ст.-рос. *Туранос* Семен, 1564 р. (Веселовский 326), Мишка *Тураносовъ*, XVII ст. (Тупиков 792), (похідне) *Тураносowo*, 1589 р. – ойконім у колишньому Галицькому пов. (АСЗ II, 64), рос. *Тураносow* (Вол.; Анк.), (похідні) *Тураносowo*, 1702 р. – назва пустища на Вологодщині (ПКВМ 187), *Тураносовская* – ойконім у колишній Вологодській губ. (RGN IX, 226), *Тураносowa* – оронім у Заонежжі (СТЗ 151).

***Твърdonosъ(жь)**: ст.-рос. Василь *Твердоносowъ*, 1633 р. (АМГ I, 475) ~ рос. діал. *твърдоно́сой* ‘дурень’ (Соликамск. 626).

***Тълstonosъ(жь)**, ***Тълstъ(жь) Nosъ**: укр. *Товстоніс* (Горпинич 394), *Товстонас* (КПУ Він. 8, 35), ст.-блр. Опанась *Толстонасъ*, 1601 р. (АСД I, 223), варіант Офанась *Толстъ Носъ*, 1601 р. (Тупиков 393) ~ рос. *носъ толстои горба^m*, 1757 р. (Любимова 350).

**тъnkonosъ(жь)*: ст.-рос. *тонконосый* ‘людина з тонкимим носом’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 30, 31) та ін. Антропонімні рефлексі невідомі.

***Vislonosъ(жь)**: рос. (вторинне) *Висланосик* – прізвисько (Добровольский ПК 422).

***Vьlbonosъ(жь)**: укр. (похідне) хутор *Албаносовича* – ойконім на Кубані (Фелицын № 1540).

***Vьrхonosъ**: укр. *Архінос* (КС Сум. 2, 104) – форма з модифікованим анлаутом.

***Ųrdonosъ(јь)**: рос. *Вердонос* (ЖПТ).

***Żyłtonosъ(јь)**: укр. *Жовтонос* (КС Київ. 2, 60), рос. *Желтоносов* (Сиксль 259), блр. *Жаўтаносаў* (Бірыла 145), пол. *Żółtonos* (SN X, 598) ~ ст.-рос. *желтоносый* 'з жовтим дзьобом (про птахів)' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 85), рос. діал. *желтонос* 'гриб маслюк' (ЯОС Доп. 1, 224).

Похідні з коренем *Qs-/- *qs- у слов'янській антропонімії

***Qsъ**: ст.-укр. *Станиславъ Усъ*, 1565 р. (АЮЗР VI/1, 50), *Левъко Усъ*, 1649 р. (Реєстр 120), укр. *Усъ*, 1704 р. (ПОП 51), *Вус* (Горпинич 359), *Ус* (Новикова 854), *Вус* — сучасне прізвище (Шульська 42), (похідні) *Усова* / *Вусова Лоза* — гелонім на Сумщині (Черепанова Микротоп. 66), *Усів Яр*, *Усівка*, *Усова*, *Усовка* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 501), *Усова Пасіка*, *Вусові Груді* — на Волині (Сл. ММ 1, 151; 2, 424), *Усова Гора*, *Усова Пасіка* (2) — на Ровенщині (Сл. ММР 422), ст.-рос. *Ивашко Усъ*, 1496 р. (ПКОП 4), *Мишка Ус*, 1644 р. (Парфенова 391), (похідні) *Усово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 83), *Усова Гора*, XV ст. — в історичній Новгородській землі (НПК I, 900), рос. *Ус* (ЖПТ), (похідні) *Усов Пруд*, *Усова Стрелка*, *Усово* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 299), ст.-блр. *Усъ*, 1486 р. (LM № 4, 32), блр. *Вус*, *Ус* (Бірыла 90), (похідні) *Вусава*, *Вусы*, *Усава* (2) — ойконіми в різних регіонах (Рап. Віщ. 84; Рап. Гр. 243; Рап. Мін. 269), слвн. *Us* (ZSSP 660), ст.-пол. *Wansz*, 1470–1480 pp. (SSNO VI, 38), пол. *Us*, *Wans*, *Wqs*, *Węs*, *Wons*, *Wus* (SN X, 30, 86, 131, 178, 318, 353), *Wqsów*, *Wqsówo*, *Wąsy* (2), *Wąsówka* — відантропонімі ойконіми (SMP 1201), чеськ. *Fous* (Moldanová 52), *Fus* (ЧП) ~ ст.-укр. *Ѹсѣ Ѹсѣ выторгании*, 1586 р. (УП 1, 412) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 69–74).

***Bezqsъ(јь)**: укр. *Безус* (КПУ ІФ 1, 448), *Bezvusyj* (Vincenz 467), *Безусий* (Льв.) — сучасне прізвище, *Безвусий* (РІ Харк. 3/1, 179), *Безусі мн.* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 1, 47), рос. *Безусов* (ЖПТ), (похідні) *Безусова*, *Безусовской* — ойконіми в колишніх Пермській та В'ятській губ. (RGN I, 311), пол. *Biezus* (SN I, 318) ~ **bezqsъ(јь)* (ЭССЯ 2, 37).

***Naqsъ**: укр. *Наус* (Горпинич 131).

***Neqsъ(јь)**: укр. *Неус* (СП 248).

***Заѡсъ**: ст.-рос. Семень Меркурьевъ сынъ *Заусовъ*, 1673 р. (ГАВУ 140).

Суфіксальні деривати:

***Qsega**: рос. *Усягин* (ЖПТ).

***Qsaxa**: укр. *Усаха* (УЛІІ XVII).

***Qsixa**: рос. *Усихин* (ЖПТ).

***Neqsixa**: рос. *Неусихин* (ЖПТ).

***Qsajъ**: укр. *Усай* (Пура СПР V, 163), *Вусай* – сучасне прізвисько («прадід мав великі вуса»; СПУ 1, 210), словн. *Usaj* (ZSSP 660), пол. *Usajewicz* (SN X, 30).

***Заѡсajъ**: ст.-рос. Агафон Яковлев *Заусай*, 1666 р. (РМО 133), рос. *Заусаев* (ЖПТ).

***Qsějъ**: пол. *Usiej* (SN X, 31), а також слов'ян. *Усей*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 89) ~ укр. діал. *вусіей* 'вусата людина; вусач' (Лисенко 50).

***Qsakъ** / ***Qsačъ**: ст.-укр. Иван *Усачъ*, 1649 р. (Реєстр 127), укр. *Вусач* (Панцьо 99), *Усак* (Новикова 854), *Усач* (РУС 431), *Вусач* (СПУ 1, 211), *Усач* (Чабаненко ПНН 2, 424) – прізвиська, ст.-рос. Митя *Усач*, 1544 р. (Прокофьева 192), Первой Осипов сын *Усачев*, 1624 р. (Полякова 232), Івашко Савельєвъ сынъ *Усачъ*, 1678 р. (ВКП 127), рос. *Усакков*, *Усачев* (ЖПТ), *Усач* – прізвисько («носить усы»; Superanskaja 1999: 50), пол. *Usacz*, *Wansacz*, *Wąsacz*, *Wąsak*, *Węsacz*, *Węsak*, *Wonsacz*, *Wonsak* (SN X, 30, 86, 132, 178, 318), чеськ. *Fusák* (ЧП), словц. *Fuzák* (TZ Bratislava 85) ~ укр. діал. *вусáč* 'той, хто має вуса' (Леснова 133), *усáč* 'вусань' (СБІ 786), словц. діал. *fuzáč* 'т. с.' (SSN I, 470) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 61–62: **osačъ*).

***Qsikъ** / ***Qsičъ**: ст.-укр. Bohusz *Usicz*, 1600 р. (АЮЗР VI/1, 9), Тymoшъ *Усыкъ*, 1649 р. (Реєстр 471), Алексѣй *Усиков*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 104), укр. *Усикъ*, 1723 р. (Швидько 181), *Вусик* – сучасне прізвище (Горпинич 356), *Усик* (Новикова 854), *Усік* (Льв.), *Усич* (Пура СПР V, 163), *Вусик*, *Усик* – прізвиська (Чабаненко ПНН 1, 90; 2, 424), (похідні) *Усикове* – мікротопонім на Сумщині (Черепанова Микротоп. 66), *Вусиківка*, *Усики* – на Чернігівщині (Павленко 381, 501), *Вусиків Кар'єр* – на Ровенщині (Сл.ММР 102), рос. *Вусик* (ЖПТ), *Вусиков* (КПУ Дон. 13, 94), *Усиков* (Новикова 854), блр. *Вусік*, *Усік* (Бірыла 90), ст.-пол. *Vusik*, 1224 р., *Venzic*, 1228 р., *Wanzik*, 1354 р. (SSNO VI, 39), пол. *Usik*, *Wąsik*, *Wąsicz*, *Węsik*, *Wonsik*, *Wusik*, *Wusyk* (SN X, 31, 132, 178, 318, 353), чеськ. *Fusik*, *Fuzik* (ЧП), словц. *Fuzík* (Bernát 84) ~ **osikъ* (ЭССЯ 40, 67–68).

***Paqsikъ**: укр. *Паусик*, 1843 р. (СРБ 51).

***Qsъkъ**: укр. *Усок* (Новикова 854), ст.-рос. *Иванъ Усковъ*, XVI ст. (НПК V, 606), Ермол Яковлев снъ *Усок*, 1626 р. (Пам. ЮН 154), рос. *Усковъ*, XVIII ст. (ПМД 67), *Усков* — сучасне прізвище (Новикова 854), пол. *Usków, Wąsek, Węsek, Węnsek, Wusek* (SN X, 31, 132, 178, 353), чеськ. *Fousek* (Moldanová 52), *Fusek, Fužek* (ЧП), словц. *Fužek* (TZ Bratislava 85) ~ словц. діал. *fúžko* ‘небритий чоловік’ (SSN I, 470).

***Qsъcъ**: рос. *Усцов* (ЖПТ).

***Qsalyъ**: рос. *Усальов* (Новикова 854), пол. *Wąsal* (SN X, 132) ~ **qsalyъ* (ЭССЯ 40, 62).

***Qselъ**: хорв. (вторинне) *Uselac* (Leksik 699), пол. *Usiel, Wansel, Wąsiel, Węsiel, Wonsiel* (SN X, 31, 86, 132, 178, 318) ~ **qselъ* (ЭССЯ 40, 63).

***Qsimъ**: ст.-укр. *Процыкъ Усим*, 1649 р. (Реестр 57), рос. *Усимов* (Памяць Лоеўск. 282) ~ **qsiti (sę)* (ЭССЯ 40, 68).

***Qsomъ**: блр. (похідне) *Усомля* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN III, 320).

***Qsanъ** / ***Qsanъ**: укр. *Усань* (Н КП Харк. 2018: 48), *Вусань* — сучасне прізвище (СПУ 1, 210), рос. *Усан* (Superanskaja 1997: 35), *Усанев, Усанов* (ЖПТ), *Усанов овраг, Усановы луга* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 298), пол. *Usan* (SN X, 30), мотивовані апелятивною лексикою на зразок укр. діал. *вусáнь* ‘чоловік з вусами’ (Лєсно́ва 132), рос. діал. *уsáн* ‘чоловік з великими вусами’ (СВГ 11, 142), словц. діал. *fuzáň* ‘хто має вуса’ (SSN I, 470). Див. ще (ЭССЯ 40, 62–63: **qsanъ* / **qsanъ*, відновлені на апелятивному матеріалі української і російської мов з констатацією: «праслов’янська давнина проблематична»).

***Qsenъ** / ***Qsenъ**: хорв. *Usenik* (Leksik 699), словн. *Usenič* (ZSSP 660), пол. *Usień* (SN X, 31), слов’ян. *Усень* (Магницкий 89), запозичене чувашами.

Щодо мотивації див. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **qsenъ* (ЭССЯ 40, 64).

***Qsinъ**: рос. *Усин* (ЖПТ), пол. *Usin, Wąsin* (SN X, 31, 133).

***Qsynъ**: ст.-рос. *Петръ Усынинъ*, 1593 р. (Курдюмов II, 313), *Ивашко Усыня*, 1632 р. (Мосин 433), *Сенька Усынин*, 1685 р. (Полякова 233), рос. *Усынин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *усынька* ‘риба’ (Акчим. словарь 4, 46 — стаття *пискозоб*).

***Qsypъ (jъ)**: рос. *Уснев* (ЖПТ).

***Qsarъ**: укр. *Усарь* (ЖПТ), рос. *Усаров* (Горпинич, Тимченко 281), пол. *Usarz* (SN X, 30) ~ укр. діал. *вусарь* *‘вусатий чоловік’ (Яворницький I, 129).

***Qsastъ(жъ)**: рос. *Усастый* (ЖПТ).

***Qsistъ(жъ)**: укр. *Усистий* (Горпинич, Тимченко 281).

***Qsatъ(жъ)**: ст.-укр. Микита *Усатый*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 89), Васил *Усатый*, 1654 р. (РПП 147), укр. *Усатий*, 1723 р. (Швидько 245), *Вусатий*, *Усатий* – сучасні прізвиська (Новикова 171, 854), *Вусати* (Шульська 42), *Вусатий*, *Усатий* (Чабаненко ПНН 1, 90; 2, 424) – сучасні прізвиська, ст.-рос. Семень *Усатой*, XVI ст. (НПК III, 291), рос. *Усатов* (Глуховцева 2, 273), *Усатый* (ЖПТ), *Усатый* – прізвисько («носить усы»; Superanskaja 1999: 35), блр. *Усатов* (ТС Мозырь 178), слвн. *Vosatka* (ZSSP 687), пол. *Wąsaty*, *Wusaty* (SN X, 132, 353), ст.-слвц. Яно *Fusaty*, 1690 р. (HSSJ I, 374), слвц. *Фуса-тый* / *Fusaty* (Дуйчак 240) ~ укр. діал. *вусатий* ‘той, хто має вуса’ (Леснова 133), ст.-слвц., слвц. діал. *fúzatý* ‘вусатий’ (HSSJ I, 374; SSN I, 470) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 63).

***Qsitъ(жъ)**: ст.-рос. (похідне) *Уситовская*, XVII ст. – мікротопонім (ОПKN 217) < *Усит-ов-ская*, рос. *Усит* (ЖПТ), (похідні) *Уситово Старое* (2), *Уситовский Новый* – ойконіми в колишній Псковській губ. (Списки Псков. 588).

***Qsišče**: ст.-рос. Кирѣико Григоревъ снъ *Усищов*, 1578–1579 рр. (ПРПР 70), (похідне) *Усищево*, XVI ст. – назва пустища в колишньому В’яземському пов. (ПКМГ I/2, 736).

***Qsovъ**: ст.-рос. Яков *Усов*, 1579 р. (Веселовский 333), рос. *Усов* (ЖПТ), блр. *Вусаў*, *Усаў* (Бірыла 90), пол. *Usów* (SN X, 32) ~ **qsovъ* (ЭССЯ 40, 69).

Праантропоніми-композиції:

***Běлоуѣ(жъ)**: ст.-укр. *Белоуѣ* Горбатъ, 1552 р. (Тупиков 77), Иван *Белоуѣ*, 1592 р. (УП 1, 491), *Билоус*, 1601 р. (Горін 451), *Белоусый*, 1618 р. (Яшук 266), Федо(р) *бѣлоуѣ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 148), укр. *Бѣлоуѣ*, 1718 р. (ДІП I, 200), *Белоус*, 1858 р. (Топчій 181), *Білоус* (СП 47), *Білоус* (РІ Терн. 6, 305), *Біловусий* (Панцьо 96), *Білоусове* (3), *Білоусівка* (11 фіксацій) – відантропонімні ойконіми в різних областях, ст.-рос. Иван *Белоуѣ*, 1619 р. (ПЮН 111), Сенка *Белоуѣовъ*, 1645 р. (ПЮН ОК 130), Микитка *Белоус*, 1700 р. (Парфенова 55), рос. *Бѣлоусовъ*, XVIII ст. (ПМД 126), *Белоус* (КП Са-

рат.), *Белоусов* (ЖПТ), *Белоусов* (3), *Белоусова* (10), *Белоусово* (16), *Белоусовы* — відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN I, 332), *Белоусов хутор* — у Нижегородській обл. (Климова 1, 124), ст.-блр. Станислав *Белоус*, 1567 р. (Бірыла 1966: 198), блр. *Белоус* (СБГТ 177), *Белавусаўшчына* — відантропонімний ойконім у Брестській обл. (Рап. Бр. 21), болг. *Белоусов* (Илчев 71), ст.-пол. *Byali Wans*, 1412 р., Thomas dictus *Byalowanssz*, 1430 р. (SSNO I, 135, 136), пол. *Białowas*, *Biłowas* (SN I, 285, 328) ~ укр. діал. *білоус* 'біловус' (Пиртей 2001: 28) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 73).

***Bolgoꝛsъ**: ст.-рос. Максимко Михайловъ сынъ *Благоусовъ*, XVII ст. (Выписи 12), рос. *Благоусов* — сучасне прізвище (м. Казань).

***Boroꝛsъ**: рос. *Бороусов* (КП Тверь), *Бараусово*, *Бараусы* — відантропонімні ойконіми в колишній Псковській губ. (RGN I, 269).

***Britoꝛsъ(ь)**: рос. *Бритоусов* (ЖПТ), (похідне) *Бритоусово* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN I, 536) ~ рос. діал. *бритоу́с* 'чоловік, який бриє бороду і вуса' (СРНГ 3, 182), *бритоу́сец* 'чоловік, який бриє бороду (а не вуса)' (Малеча 1, 165—166).

***Byldoꝛsъ**: укр. *Бендеус* (Горпинич 238), *Байдаус* (Новикова 53), рос. *Болдоусов* — сучасне прізвище (м. Уссурийськ).

***Byltoꝛsъ**: ст.-рос. (похідне) *Болтоусов*, 1587 р. — мікротопонім в околицях Суздаля (Маштафаров 1999: 90), рос. *Болтоусов* — сучасне прізвище.

***Byrdoꝛsъ**: укр. *Бардаус* (КПУ Луг. 9, 41), рос. *Бордоусов* (САЛ 356).

***Byrnoꝛsъ**: укр. *Барнаус* (КПУ Дон. 22, 56), рос. *Борноусов* (м. Москва).

***Byrdoꝛsъ**: ст.-укр. Лаврѣнъ *Бердоусъ*, 1660 р. (Юркевич 166).

***Byrloꝛsъ**: укр. *Берлоус* (ТП 35).

***Cĕloꝛsъ**: ст.-рос. Стенка *Целоусовъ*, 1629 р. (КВ 36), рос. *Целоусов* (ЖПТ).

***Čistoꝛsъ(ь)**: рос. *Чистоусов* (ЖПТ).

***Čьrkoꝛsъ**: укр. *Чуркаус* (КПУ Полт. 6, 559).

***Čьrnoꝛsъ**: ст.-укр. ива(н) *черноусъ*, 1421 р. (ССУМ II, 537), *Чорноусъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 104), укр. *Чорноусъ*, 1756 р. (АК 5, 137), *Черноус* (СП 383), *Чорновус* (Богдан 37), *Чорновусвий* — прізвисько (СПУ 3, 281), ст.-рос. Мишка *Черноусъ*, 1647 р. (ПКС 270), Венедикто *Черноусовъ*, 1668 р. (КПП 27), (похідні) *Черноусово*, 1622 р. — ойконім у колишньому Каргопольському пов. (ПКУМ 150),

Гришкинъ дворъ *Черноусова*, 1650 р. — урбанонім у Пскові (Якубов 336), рос. *Черноусовъ*, 1724 р. (АУПК V/2, 119), *Черноусов* (ЖПТ), ст.-блр. Федор Иванович *Черноуско* (варіант *Чарноуско*), 1635 р. (Бірыла 1966: 271), блр. *Чарнавусы* (Бірыла 447), пол. *Szarnowas* (SN II, 258), чеськ. (похідне) *Černousy* — ойконім (Profous I, 332), а також (похідне) *Zarnewans*, 1265 р. — топонім у полабських слов'ян (Jeżowa II, 64 — *čřnovъsъ) ~ ст.-укр. *чорноусый*, 1683 р. (ФАС 6, 2), укр. *чорноус* 'чорновусий чоловік' (Грінченко 4, 472) та ін.

***Сѣртоуѣсѣ**: ст.-рос. Овдокимко *Чертаусовъ*, 1616 р. (МА 91), Ивашко *Чертоусъ*, 1679–1680 рр. (АБ 58), рос. *Чертоусов*, 1707–1708 рр. (БВ 145), *Чертоусов* (ЖПТ).

***Dobroуѣсѣ**: ст.-укр. Феско *Доброус*, 1663 р. (РСР 262).

***Дубоуѣсѣ**: рос. *Дубоусов* (САЛ 416).

***Дурьноуѣсѣ**: рос. *Дурноусов* (ЖПТ).

***Дълбоуѣсѣ**: укр. *Довбиус* (КПУ Він. 1, 351), рос. *Долбоусов* — сучасне прізвище.

***Дългоуѣсѣ(ѣ)**: укр. *Долгоусъ*, 1734 р. (ДІП VI, 400), ст.-рос. Ондрей *Долгоусовъ*, 1646 р. (Танков 1, 48), рос. *Долгоусов* — сучасне прізвище ~ укр. *довгоу́сий*, *довгову́сий* (Грінченко 1, 402) і под.

***Дѣргоуѣсѣ**: укр. *Дергаус* (Корнієнко 71), *Дергоус* (КПУ Харк. 12, 197), ст.-рос. Софоникий *Дерьгоуѣсѣ*, 1625 р. (ПЮН ОК 71), Никитка Яковлевъ сынъ *Дергоусъ*, 1647 р. (ПКВП 124), Охромѣй *Дергаусовъ*, 1666 р. (Багалеі 72), (похідне) *Дергоусова*, 1499 р. — топонім в історичній Новгородській землі (ПKNЗ I, 169), *Дергоусова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 105), рос. *Дергаусов*, *Дергоусов* (ЖПТ), (похідне) *Дергоусова* — топонім у колишній Томській губ. (Список Томск. 50), блр. *Дергаус* (ЖПТ).

***Дѣрноуѣсѣ**: ст.-рос. Левка Иванов *Дерноусов*, 1568 р. (Кюршунова 146).

***Едѣлноуѣсѣ(ѣ)**: укр. *Одноус* (Горпинич 284), ст.-рос. Василий Васильевич Зубатого-Ухорский *Одноус*, XV ст. (Веселовский 228), рос. *Одноусов* — сучасне прізвище.

***Goliуѣсѣ**: ст.-укр. Васко *Голиус*, 1649 р. (Реєстр 126), укр. *Голиусъ*, 1744 р. (АРУД 2, 273), *Голіус* (РІ Харк. 3/1, 481), рос. *Голиус*, *Голиусов* (ЖПТ).

***Golorуѣсѣ(ѣ)**: укр. *Голоус* (КПУ Полт. 2, 435), рос. *Голоусов* (ОА 2, 890), (похідне) *Голоусова*, XVIII ст. — назва пустища в Клинсько-

му пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 335) ~ д.-руськ. *голоує* 'безвусий і безбородий' (СДРЯ II, 350), ст.-укр. *голоусый* 'безвусий', XVII ст. (ІСУЯ I, 556), ст.-рос. *голоує* 'безвусий юнак', 1551 р., *голоусый* 'безвусий' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 68, 69), ст.-блр. *голоусый* 'безвусий' (ГСБМ 7, 48) та ін.

***Хагоує**(**я**): чеськ. *Charous* (ЧП). Стосовно першого компонента пор. псл. **harъjъ* (ЭССЯ 8, 21).

***Koliqъ**: укр. *Кулиус* (НКП Дн. 495) < **Колиус*.

***Koloqъ**(**я**): рос. *Колоусов* (ЖПТ).

***Kostoqъ**: ст.-укр. Іванъ *Костоусовъ*, 1669 р. (Тупиков 593), ст.-рос. Аверкий *Костоусовъ*, 1643 р. (Сб. Щукина I, 91), (похідне) *Костоусово*, XVII ст. — назва починка в колишньому Вологодському пов. (Водарский 327), рос. *Костоусовъ*, XVIII ст. (ПМД 79), *Костоусов* (ЖПТ), (похідне) *Костоусов*, *Костоусова* — назви поселень у колишній Пермській губ. (Списки Перм. 405).

***Kostroqъ**: укр. *Костроусъ*, 1756 р. (АК 5, 146).

***Kotoqъ**: рос. *Котоусов* (ЖПТ).

***Krasnoqъ**(**я**): укр. *Красноус* (м. Черкаси), ст.-рос. Елисейко *Красноусовъ*, 1609 р. (АИст. II, 302), рос. *Красноусов* (Сиксль 389).

***Krivoqъ**(**я**): ст.-укр. Іванъ *Кривоусъ*, 1649 р. (Реєстр 272), укр. *Кривоусъ*, 1756 р. (АК 5, 192), *Кривоус* — сучасне прізвище (Корнієнко 120), (похідне) *Кривоусова Долина* — ойконім у колишній Полтавській губ. (RGN IV, 562), ст.-рос. (похідне) *Кривоусова*, 1580 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 455), рос. *Кривоусов*, *Криусов* (ЖПТ), чеськ. *Křivouisy* — відантропонімний ойконім (Profous II, 405).

***Krotoqъ**: укр. *Крутоус* (Редько 1, 548), рос. *Крутоусов* — сучасне прізвище.

***Kyldoqъ**: укр. *Кондоус* (Вол.), *Кандіус* (РІ Харк. 2, 329), *Кондиус*, *Кундиус* (КПУ Зап. 6, 248, 284), *Кундивус* (КПУ Харк. 17, 40), *Кундеус* (Рв.; Анк.), рос. *Кундиус* (САМ 124).

***Kyleqъ**: укр. *Клеус* (Пура СПР IV, 51), ст.-рос. Андреян *Клеусов*, 1550 р. (ТК 1550 г.: 216), Якушко *Кляус*, 1668 р. (ОАРП 553), рос. *Клеус*, *Клеусов* (АУИФ 204), *Клявусов* (КПУ Дон. 11, 567), блр. *Кляус* (КС Сум. 1, 516). Перший компонент заголовної праформи мотивований псл. **Kъlb* / **kъlbъ*.

***Kyldoqъ**: укр. *Кулгеус* (КПУ Дн. 2, 591).

***Кълноѡсъ**: укр. *Калноус* (КПУ Херс. 8, 441), *Калнаус* (*Колнаус*) (КПУ Ник. 9, 246), *Кайнаус* (КПУ Херс. 9, 158), рос. *Калнаус* (КП Алтай 2, 159).

***Кълроѡсъ**: укр. *Клапоус* (КПУ Переможці Він. 4, 18) < **Калтоус*.

***Кълтоѡсъ(ь)**: рос. *Ковтоусов* (КП Тул.).

***Къгѣіѡсъ**: ст.-укр. Янъ *Корчіусъ*, 1539 р. (АЗР II, 351).

***Къгкоѡсъ**: укр. *Каркаус* (КПУ Сум. 4, 436), ст.-рос. Федко *Киркоус*, 1565/66 рр. (ГРМ 394).

***Кълпоѡсъ**: ст.-укр. Иванъ *Корноус*, 1649 р. (Реєстр 144), укр. *Карнаус* (КПУ Дн. 8, 473), *Карноус* (КПУ Полт. 8, 291), *Корнаус* (КПУ Зап. 11/1, 407).

***Кълтоѡсъ**: укр. *Кортоус*, *Картоус* (Вол.), *Куртоус* (НКП Од. 1, 853), ст.-блр. *Картеусъ* Яковъ — прізвище, зафіксоване в Актах Брестського гродського суду (АВК V, 24), блр. *Картаусов*, *Картоусов* (м. Могильов).

***Ліхоѡсъ**: ст.-укр. Яцко *Лихоусенько*, 1649 р. (Реєстр 206), Іван *Лихоус*, 1691 р. (ПКСП 108), укр. *Лихоусъ*, 1734 р. (ДІП VI, 295), *Лихоус* — сучасне прізвище (Горпинич 296).

***Мігоѡсъ**: укр. *Мігоус* (Пура СПР V, 105).

***Мокроѡсъ**: укр. *Мокроус* (Редько I, 703), ст.-рос. Івашко *Мокроусъ*, 1495 р. (Тупиков 253), Костя *Мокроусов*, 1578/79 р. (ГРМ 395), Івашко Макарьєв прозвище *Макраусъ*, 1646 р. (ВСК 76), (похідне) *Мокроусово*, 1536 р. — топонім в історичній Новгородщині (ПКНЗ I, 334), рос. *Мокроусов* (ЖПТ), (похідне) *Мокроусово*, XVIII ст. — назва пустища в Серпуховському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 362), блр. *Макравус*, *Макравусаў* (Бірыла 269) ~ **токроѡсъ* (ЭССЯ 19, 140).

***Мърдоѡсъ**: укр. *Мордовус* (КПУ Київ. 8, 393), *Мордоус* (СКТ 533).

***Мъргоѡсъ**: укр. *Моргоўсъ*, 1765–1769 рр. (МІР 275), *Моргоус* — сучасне прізвище (Пура СПР IV, 79).

***Некълѡсъ**: укр. *Меклеус* (КПУ Дон. 17, 238) < **Неклеус*.

***Нізькоѡсъ**: укр. *Низькоус* (Горпинич, Бабій 86).

***Остроѡсъ**: укр. *Островус*, 1762 р. (ПВЗ 49), *Остроус* — сучасне прізвище (Томіленко 73), рос. *Остроусов* — сучасне прізвище, (похідне) *Остроусово* — назва поселення в колишній Псковській губ. (RGN VI, 504) ~ укр. *гострову́сий* 'з гострими вусами' (СУМ II, 145).

***Раріѡсъ**: укр. *Паривус* (Holutiak 315).

***Рѣтіѡсъ**: укр. *П'ятиус* (КПУ Київ. 6, 385).

***Polouŕsъ (jъ)**: ст.-укр. Phiedor *Polous*, 1595 р. (ДУК 80), Жаданъ *Полоусъ*, 1649 р. (Реєстр 164), укр. *Полоус*, 1784 р. (ИСК 27), *Полоус* — сучасне прізвище (Новикова 665), ст.-рос. Ѳеодоръ *Полоусъ*, 1595 р. (Тупиков 312), рос. *Полоусов* (ЖПТ).

***Pravouŕsъ**: рос. *Правоусов* (КП Алтай 2, 53).

***Prēlouŕsъ (jъ)**: укр. *Прелоус*, 1785 р. (ИСК 92), *Прілоус* (РУС 340), рос. *Прелоусов* — сучасне прізвище.

***Prōdiŕsъ**: ст.-укр. Иванъ *Прудиусъ*, 1649 р. (Реєстр 188), укр. *Прудиусъ*, 1756 р. (АК 5, 209), *Продіус*, *Прудіус* — сучасні прізвища (Новикова 681, 684), *Прудивус* (Редько 2, 867), рос. *Продоус* (ЖПТ).

***Rēdouŕsъ (jъ)**: ст.-рос. (похідне) *Редоусовская*, XV ст. — назва поселення в історичній Новгородській землі («деревня на Толвуе слов-вет Редоусовская»; ПKNЗ II, 267).

***Rēdъkoŕsъ (jъ)**: укр. *Рѣдкоусъ*, 1756 р. (АК 5, 53), *Редкоус*, 1784 р. (ИСК 146), *Рідкоус* (м. Луцьк), рос. *Редкоусов* (САЛ 711).

***Rēboŕsъ (jъ)**: укр. *Рябоус* (КПУ Зап. 3, 305).

***Rudoŕsъ (jъ)**: укр. *Рудоус* (РІ Дон. 7, 35).

***Sedmiŕsъ**: рос. *Семиусов* (ЖПТ).

***Sērouŕsъ**: укр. *Сіроус* (СП 323), рос. *Сероусов* (ЖПТ).

***Sivoŕsъ (jъ)**: укр. *Сивоус* (Льв.), рос. *Сивоусой*, 1766 р. (МИКП 1950: 95) ~ укр. *сивоу́сий* ‘із сивими вусами’ (Грінченко 4, 118).

***Slaboŕsъ**: укр. *Слабоус* (Новикова 769), рос. *Слабоусов* (КПУ Зап. 11/2, 297).

***Smoliŕsъ**: укр. *Смолиусенко* (ЖПТ).

***Smoloŕsъ**: укр. *Смолоусъ*, 1726 р. (МК 237).

***Solnoŕsъ**: рос. *Солоноус* (ВВ 22).

***Soloŕsъ**: укр. *Солоус* (Горпинич 328), ст.-рос. Юрье *Солоусовичь*, 1514 р. (ПСРЛ XXXVII, 100), рос. *Солоусов* — сучасне прізвище.

***Strižeŕsъ**: укр. *Стрижеус* (Рв.), рос. *Стрижеусов* (м. Санкт-Петербург).

***Strъkoŕsъ**: укр. *Строкоус* (КПУ Звитязці Київ. 1, 576), рос. *Строкоус* — сучасне прізвище (м. Москва).

***Strъmoŕsъ**: ст.-рос. Демка *Стремоусов*, 1639 р. (Парфенова 362), Тимошка Иванов сын *Стромюсов*, 1646 р. (ПКВ 129), рос. *Стремоусовъ*, 1710 р. (Вятка 71), *Стремоус* (Кр. Р 68), *Стремоусов* (ЖПТ), *Стремоуса* — назва хутора (Род. відм. належн.) на Кубані (Фелицын № 2606).

***Stъrčēŕsъ**: укр. *Сторчоусъ*, 1756 р. (АК 3, 250), *Сторчоус* (КПУ Черк. 8, 723), рос. *Старчеус* (ЖПТ), *Сторчеусов* — сучасне прізвище.

***Стърмоѡсъ**: блр. (похідне) *Стармоусово* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 71).

***Сѡѡѡѡсъ**: укр. *Свирбивус* (Богдан 297), рос. *Свербиусов* — сучасне прізвище.

***Сѡѡѡсъ**: укр. *Стоусенко* (КПУ Харк. 8, 530).

***Сѡѡѡсъ**: ст.-укр. Андрюшко *Сѡѡѡс*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 207).

***Тѡѡѡсъ**: укр. *Тѡѡѡс* (Горпинич 309), *Тѡѡѡс* (РІ ІФ 2, 602), рос. *Тѡѡѡс* — сучасне прізвище.

***Тѡѡсъ**: ст.-укр. *Тѡѡсѡ*, 1645 р. (Сел. рух 321), укр. *Тѡѡс* (КПУ Сум. 3, 354), рос. *Тѡѡс*, *Тѡѡѡс* (ЖПТ),

***Тѡѡѡсъ**: укр. *Тѡѡѡс* (СП 355).

***Тѡѡѡѡсъ(ѡѡ)**: ст.-укр. Игнатко *Тѡѡѡѡсѡ*, 1657 р. (Акты ЮЗР IV, 34), рос. *Тѡѡѡѡсѡ* — сучасне прізвище.

***Тѡѡѡѡсъ(ѡѡ)**: ст.-укр. Fedor *Towstous*, 1615 р. (ОВ 188), укр. *Тѡѡѡѡсѡ* (Горпинич 30), ст.-рос. Оська *Тѡѡѡѡсѡѡѡ*, 1676 р. (ПМКЮ 128), рос. *Тѡѡѡѡсѡѡ* (ЖПТ).

***Тѡѡѡѡсъ(ѡѡ)**: укр. *Тѡѡѡѡсѡ* (м. Кривий Ріг).

***Тѡѡѡѡсъ(ѡѡ)**: укр. *Тѡѡѡѡсѡ* (Глуховцева 2, 260), (похідне) *Тѡѡѡѡсѡѡѡ Долина* — назва фільварку в колишній Полтавській губ. (RGN IX, 136).

***Вѡѡѡсъ**: ст.-укр. Матюшка *Леусенко*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 356) < **Вѡѡѡсѡсѡ*, укр. *Леус*, 1784 р. (ИСК 72), *Леус* (КПУ Харк. 14, 186), рос. *Вѡѡѡсѡѡ ѡѡ*. (м. Тула), блр. *Леус* (РІ Дон. 5, 165) < **Вѡѡѡсѡ*.

***Вѡѡѡсъ**: укр. *Вѡѡѡсѡсѡ* (РІ Черк. 8, 83), блр. *Вѡѡѡѡсѡсѡ*, *Вѡѡѡѡсѡсѡ* (Бірыла 87) ~ укр. діал. *вѡѡѡѡсѡсѡ* ‘з відвислими вусами’ (Чабаненко Словник 1, 167).

***В(К)ѡѡѡсъ**: блр. *Аѡѡѡсѡсѡ* (м. Барановичі).

***Вѡѡѡѡсъ**: слов'ян. Johannes *Volkwans*, 1385 р. (Schlimpert 159).

***Вѡѡѡѡсъ**: ст.-рос. (похідне) *Вѡѡѡѡсѡѡѡ*, 1637 р. — назва поселення в колишньому Московському пов. (ЗВК 548).

***Вѡѡѡѡсъ**: ст.-рос. Гришка *Вѡѡѡѡсѡѡѡ*, 1645 р. (ПВ 21), Платон *Вѡѡѡѡсѡѡѡ*, XVII ст. (Раздорский 2001: 297), рос. *Вѡѡѡѡсѡѡѡ* (ЖПТ).

***Зѡѡѡѡсъ**: рос. *Зѡѡѡѡсѡѡѡ* (ЖПТ).

***Жѡѡѡсъ**: ст.-рос. Лука *Жѡѡѡѡсѡѡѡ*, 1700 р. (ПСИ 24).

***Жѡѡѡсъ**: рос. *Жѡѡѡѡсѡѡѡ* (ЖПТ).

***Qsojěđъ**: рос. *Усѡѡѡѡѡѡѡ* (Рамієс 2, 245).

Деривати з коренем **Pal-*ьсь / **Pьrst-*

Рефлекси суфіксально не ускладненого**Palʼ* збереглися лише у складі композитів і префіксальних похідних. Пор., наприклад:

***Везрапʼь**: ст.-укр. Сємєнь *Безпалыи*, 1649 р. (Реєстр 207), укр. *Безпалый*, 1727 р. (Мицик, Тарасенко 6, 67), *Безпаль*, 1756 р. (АК 3, 229), *Беспалый*, 1765 р. (МПР 89), *Беспалой*, 1858 р. (Топчій 309), *Безпалий* (КПУ Сум. 5, 56), *Безпалий* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 47), *Безпалівка* (2) — відантропонімні ойконіми на Харківщині, ст.-рос. Васька *Беспалов*, 1684 р. (РМО 433), рос. *Безпалов*, *Безпалый*, *Беспалов* (ЖПТ), *Беспалый* — прізвисько («нет нескольких пальцев»; Superanskaja 1999: 32), (похідні) *Безпалов*, *Безпалова* (2), *Безпалово*, *Безпаловка* — ойконіми в колишніх В'ятській, Пермській, Нижегородській, Томській губ. (RGN I, 309; Список Томск. 84, 240), *Беспалов пруд* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 134), блр. *Бяспалы*, *Бяспалаў* (Бірыла 78), пол. *Bezpała* (SN I, 273).

Стосовно мотивації пор. укр. *безпáлий* 'який не має пальця або пальців' (ЕСУМ 4, 263) та ін. (ЭССЯ 2, 37).

Праантропоніми-композиції:

***Вѣлорапʼь**(**ь**): рос. *Бѣлопаловъ* (Чернопятов 59).

***Їудорапʼь**(**ь**): укр. *Чудопал* (Горпинич 224), рос. *Чудопал* (Книги РФ IX, 785), блр. *Чудопалов* (ЖПТ).

***Їылсерапʼь**(**ь**): рос. *Чучепалов* (КПУ Киров. 1, 377).

***Їьгнорапʼь**(**ь**): укр. *Чернопал* (КПУ Киров. 1, 641), рос. *Чернопалов* (ПОРА 478).

***Їьгторапʼь**(**ь**): блр. *Чертопалов* (м. Вітебськ).

***Деріпапʼь**: укр. *Дерипала* (КПУ Він. 1, 886).

***Дьлгорапʼь**(**ь**): укр. *Довгопал* (Горпинич 45), *Довгопалый* (Пура СПР I, 37), рос. *Довгопалый* (КПУ Дон. 11, 373), блр. *Даўгапалаў* (Бірыла 127).

***Едьнорапʼь**(**ь**): блр. *Однопалый* (м. Вітебськ).

***Голорапʼь**(**ь**): рос. *Голопалов* (КПУ Ув. Дон. 20, 53).

***Косорапʼь**(**ь**): рос. *Косопалов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *косопáлый* 'із кривими пальцями' (СРНГ 15, 66).

kostopapʼь*(ь**): рос. діал. *костопáлый* 'людина з покаліченими пальцями або особа, в якій немає кількох пальців' (СРНГ 15, 78).

***Крєсорапʼь**(**ь**): рос. *Куцепалов* (ЖПТ).

***Krivorpalъ(jъ)**: ст.-рос. Гришка Григорьевъ *Кривопаловъ*, 1615 р. (ПДТС III, 104), Якушка *Кривопалов*, 1672 р. (НН 219), рос. *Кривопалов* (ЖПТ), блр. *Кривапалы* (Бірыла 221).

***Kъrdopalъ(jъ)**: рос. *Кардопалов* (ИС 37).

***Kъrgopalъ(jъ)**: рос. *Каргапалов* (Память 1, 153).

***Ogъnopalъ(jъ)**: рос. *Разнопалов* (ИС 26).

***Pъrdopalъ(jъ)**: укр. *Фурдибал* (НКП Він. 470) < **Пурдибал*.

***Sъrdopalъ(jъ)**: рос. *Шурдупалов* (КПУ Зап. 11/2, 469).

***Ŝystopalъ(jъ)**: укр. *Шистопалъ*, 1752 р. (АК 2, 492), *Шостопалъ*, 1781 р. (ОКН 141), *Шестопал* — сучасне прізвище (Редько 2, 1199), рос. *Шестаналов*, *Шестипалов*, *Шестопалов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *шестопáл* 'людина з шістьма пальцями' (ССГ 11, 139). Стосовно типології номінації пор., наприклад, болг. *Алтѣпармак* — прізвище < турецьк. *alıparmak* 'шість пальців' (Балкански, Парзулова 176).

***Tъlstopalъ(jъ)**: укр. *Товстопал* (КС Од. 2, 110), рос. *Толстопалов* (СКТ 808), *Товстопалов* (Новикова 829), (похідне) *Толстопалово* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN IX, 130).

***Vъjurg(o)palъ(jъ)**: рос. *Юрпалов*, блр. *Юрпалаў* — сучасні прізвища. Пор. ще відантропонімні похідні рос. *Юрпаловская* (2), *Юрпаловы* — ойконіми в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 989), *Юрпалово* — ойконім у Кіровській обл. (КО 392). Детальніше див. (Шульгач III, 356).

Праантропоніми, пов'язані з апелятивом **palъсь*:

***Palъсь**: ст.-укр. Іванъ *Палець*, 1649 р. (Реєстр 483), укр. *Palec*, 1929 р. (ДАВО ф. 183, оп. 1, спр. 9, арк. 19 зв.), *Палець* (Глуховцева 2, 110), *Пальче* — відантропонімний ойконім на Волині, ст.-рос. Івашко *Палцов*, 1495 р. (Тупиков 685), *Палец*, 1545 р. (Веселовський 238), Яков Тимофеев Золотые *Пальцы*, 1580 р. (ПМТ 369), (похідне) *Палцовъ*, 1533–1538 рр. — назва починка в колишній Бежецькій п'ятині (Лихачев I, 6), рос. *Пальцев* (ЖПТ), (похідні) *Пальцева* (2 фіксації), *Пальцово* (14), *Пальцево Большое*, *Пальцево Малое*, *Пальцова* (2), *Пальцова Гора*, *Пальцово* (12) — ойконіми в різних регіонах (RGN VI, 560), *Пальцев переулоч*, *Пальцево поле* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 8), хорв. *Palec* (Leksik 478), пол. *Palec* (SN VII, 166), чеськ. *Palec* (ЧП), ст.-слівц. *Palecz*, 1518 р. (HSSJ III, 452).

***Bezpalъсь**: ст.-укр. Васко *Безпалчыи*, 1649 р. (Реєстр 47), укр. (похідні) *Безпальче*, *Безпальцеве* — ойконіми в Черкаській і Харків-

ській обл., рос. *Безпальцев, Беспальцев* (ЖПТ), чеськ. *Bezpapec* (Ве-пеš 225).

***Їсѣторальсь**: ст.-рос. (похідне) *Чертопальцево*, 1555 р. — топонім у колишній Ярославській губ. (ИАЯ I, 20).

***Krivorальсь**: рос. *Кривопальцев* (ЖПТ).

***Тлстопальсь**: ст.-рос. Івашка *Толстопалець*, 1620 р. (УА 83), рос. (похідне) *Толстопальцево* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN IX, 130) — результат лексикалізації словосполучень на зразок ст.-рос. *Толстые Пальцы*, 1540 р. — прізвисько (Веселовский 319).

***Шьстопальсь**: укр. *Шостопалець* (Красовський 169), *Шестипалець* — сучасне прізвисько (с. Ворокомле Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.).

***Ральчикъ** / ***Ральчісь**: ст.-укр. Мартинъ *Палчикъ*, 1546 р. (АЮЗР I/6, 48), *Пальчикъ*, 1565 р., Семень *Пальчикъ*, 1672 р. (Тупиков 295, 685), укр. *Палчикъ*, 1718 р. (ДІП I, 164), *Пальчик* (Богдан 213), *Пальчик* (ЖПТ), *Пальчик* — сучасне прізвисько («низького росту», «народився без одного пальця»; СПУ 2, 350), (похідне) *Пальчики* — назва поселення в Чернівецькій обл., ст.-рос. Гордей Оѳанасьевъ с. *Пальчиковъ*, 1610 р. (Тупиков 685), Трифанко *Пальчиков*, 1682 р. (Полякова 167), рос. *Пальчик* (ЖПТ), (похідні) *Пальчикова*, *Пальчиково* (2) — ойконіми в колишніх Орловській, Псковській, Уфимській губ. (RGN VI, 560), ст.-блр. Еско *Пальчикъ*, 1552 р. (Тупиков 295), хорв. *Palčić* (Leksik 477), слвн. *Palčič* (ZSSP 422), пол. *Palczuk* (SN VII, 166), чеськ. *Palčik* (ЧП), ст.-слвц. *Palchuk*, 1454 р. (HSSJ III, 452) ~ рос. діал. *пáльчик* у виразі *мáльчик с пáльчик* ‘малорослий’.

***Везпальчикъ**: укр. *Безпальчик* — прізвисько (с. Привітне Млинівськ. р-ну Рв.; Анк.).

Похідні з коренем **Рьrst-*:

***Рьrstъ**: ст.-рос. (похідне) *Перстово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 159), рос. *Перстово* (2 фіксації) — відантропонімі ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (RGN VI, 560) ~ укр. *перст* ‘палець руки’, рос. діал. *перст* ‘вказівний палець’ (Хильманович 218) та ін. Див. (ЕСУМ 4, 354 — з інослов’янськими відповідниками).

Афіксальні деривати:

***Рьrstъкъ**: укр. *Персток* (Новикова 634), рос. *Перстков* (ЖПТ), чеськ. *Prstek* (ЧП), ст.-слвц. *Stephanus Prstek*, 1552 р. (UFP I, 64) ~ рос. діал. *персто́к* ‘мізинець’ (СРНГ 26, 292).

***Рѣръстьсь**: хорв. *Prstac, Prstec* (Leksik 535), словн. *Prstec* (ZSSP 490).

***Рѣръстїсь**: хорв. *Prstić* (Leksik 535).

***Рѣръстенъ**, ***Рѣръстьнь**: укр. *Перстенюк* (Вол.), рос. *Перстнев* (ЖПТ), пол. *Pierścień* (SN VII, 325) ~ укр. *пёрстень* 'обручка, каблучка', діал. *пёрстїнь* 'т. с.' та ін. Див. (ЕСУМ 4, 354).

***Вѣръръсть(ѣ)**: ст.-укр. Гаврилко *Безперстowo*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 208), ст.-рос. Посник *Бесперстов*, 1565 р. (МИТА 40), Василей *Безперстой*, 1633 р. (ВКТСМ 228), Якушко *Безперстовъ*, 1638 р. (РИБ II, 680), (похідне) *Безперстиха*, 1589–1590 рр. — назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Федышин 92), рос. *Безперстов*, *Бесперстов* (ЖПТ), (похідне) *Безперстовской* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN I, 309). Щодо відносної хронології реконструйованого архетипу пор. лит. *Veriřtis* — сучасне прізвище (LPŽ I, 234) ~ лит. *berįřtis* 'людина без пальців'.

Стосовно мотиваційних засад пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **bezръръсть(ѣ)* (ЭССЯ 2, 42).

***Вѣръръстьнь(ѣ)**: ст.-укр. *Безперстной* (Багалея Очерки 57).

***Нарѣръстьнь(ѣ)**: укр. *Наперстний*, 1754 р. (АК 3, 119).

***Рѣръстѣта**: ст.-рос. Федка Гридинъ с. *Перьстятина*, 1495 р. (Тупиков 690), хорв. (вторинне) *Prstetić* (Leksik 535).

Праантропоніми-композиції:

***Криворѣръсть(ѣ)**: ст.-рос. Матвеи Василев снъ *Кривонерст*, 1624 р. (Пам. ЮН 142), Тимофей Гавриловъ с. *Кривонерстовъ*, 1694 р. (Тупиков 610), рос. *Кривонерстов*, 1716 р. (ПМД 157) ~ **krivorъръсть(ѣ)* (ЭССЯ 12, 167).

***Шѣстїръсть(ѣ)**: ст.-рос. Демка *Штинерстов*, 1565 р. (МИТА 40), Ивашко Семеновъ *Шестонерстъ*, 1628 р. (ПКРК I/3, 1062), Обрамка Марков сын *Шеперстой*, 1646 р. (ПКВ 98), Бориско *Штинерстовъ*, 1691 р. (Переславль-Залесский 6), рос. *Шестонерстов* (ЖПТ), серб. *Шестонрстан* (Јаћимовић, Петровић 170).

***Троєрѣръсть(ѣ)**: рос. *Троенерстов* (ЖПТ).

Деривати з коренем **Рѣт-*

***Рѣта**: ст.-укр. Федоръ *Пята*, 1649 р. (ДІП I, 31), укр. *Пята* (СП 294), ст.-рос. Васка Степанов сын *Пята*, 1561–1562 рр. (Васильев СВК 457), рос. *Пята* (ЖПТ), блр. *Пята* (Бірыла 342), ст.-пол. *Panta*, 1352 р. (SSNO IV, 250), пол. *Pięta* (SN VII, 344), чеськ. *Pata* (ЧП),

слвц. *Pata* (TZ Bratislava 273), н.-луж. *Pěta* (Wenzel II/2, 55) ~ укр. *п'ята́* 'задня частина стопи', ст.-блр. *пята, пета* 'п'ята' та ін. Див. (ЕСУМ 4, 250).

***Želěznaja Pěta**: ст.-рос. Фетка *Железная Пята*, 1575 р. (ГРМ 162).

***Рѣтка**: укр. *П'ятка* (Редько 2, 875), рос. *Пяткин* (ЖПТ), блр. *Пятка* (Бірыла 342), ст.-пол. Gnewomir *Patka*, 1389 р. (SSNO IV, 250), пол. *Piętka* (SN VII, 344) ~ укр. *п'ятка* 'задня частина стопи', рос. діал. *п'ятка* 'шостий рудиментарний палець на собачій лапі' (СРНГ 33, 228), ст.-блр. *пятка змениш*. від *пята* 'опорна частина чого-небудь' (ГСБМ 29, 416) та ін.

***Рѣторѣзь**: ст.-рос. Савка *Пяторѣзь*, 1645 р. (ПВ 22).

Праантропоніми-композиції і префіксальні деривати з компонентом *-*pět-* у постпозиції:

***Bezрѣтъ(ѣ)**: укр. *Безп'ятий* (Томіленко 11), ст.-рос. Ондрей *Безп'ятий*, 1547 р. (АЮ 50), рос. *Безп'ятий, Бесп'ятий, Безп'ятов* (ЖПТ), (похідні) *Безп'ятово* (2 фіксації), *Безп'ятовской* — ойконіми в колишніх Рязанській та В'ятській губ. (RGN I, 309), пол. *Bezpięta* (SN I, 273). Пор. також слов'ян. Дмитрь *Безп'ятовъ*, 1552 р. (ЛМ 1915: 1122) ~ укр. діал. *безп'ятко* 'чорт' (ЕСУМ 4, 651).

***Bѣлорѣтъ(ѣ)**: макед. *Белопета* (Речник ПКМ I, 108).

***Сѣрнорѣтъ(ѣ)**: укр. *Чорноп'ят* (Горпинич 78), ст.-рос. Захаръ *Черноп'ятий*, 1686 р. (Курдюмов III, 327), рос. *Черноп'ятов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *черноп'ятий* 'із чорними п'ятами' (СРГК 6, 778).

***Дългорѣтъ(ѣ)**: ст.-укр. Тимошка *Долгоп'ятой*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 276), Васил *Довгоп'ятий*, 1691 р. (ПКСП 363), укр. *Довгоп'ятъ*, 1756 р. (АК 5, 66), *Довгон'ят* (СКТ 230), *Довгон'ятий* (Горпинич, Тимченко 83), рос. *Долгоп'ятов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *довгон'ятий* 'довгоногий' (Глуховцева 68), рос. діал. *долгон'ятий* 'високорослий' (СПГ 1, 223).

***Gолорѣтъ(ѣ)**: укр. *Голоп'ят* (КПУ Зап. 2, 220), ст.-рос. Дмитрей *Өедоров снъ Голоп'ятов*, 1642 р. (ПЮН ОК 253), Пятко *Голоп'ят*, 1651 р. (ТК II, 415), рос. (похідне) *Голоп'ятовка* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN II, 412) ~ рос. діал. *голон'ятий* 'бідний' (СРНГ 6, 325), 'голоногий' (СРГК 1, 359), 'погано одягнений' (Малеча 1, 350).

**krivopětъ(ѣ)*: укр. діал. *кривоп'ятиш* 'людина із вигнутими все-редину ступнями' (Никончук, Мойсієнко 23).

**kъrnopětъ(ѣ)*: рос. діал. *курноп'ятий* 'курносий' (ЯОС Доп. 1, 364). Антропоніми рефлексії невідомі.

***Ліхорѣтъ(жь)**: укр. *Лыхопятъ*, 1756 р. (АК 5, 111).

***Острорѣтъ(жь)**: рос. (похідні) *Остропяты* — ойконіми в колишніх Псковській [історично *Астропяты* (RGN I, 194)] і Тульській губ. (Малицкий 355).

***Ролорѣтъ(жь)**: ст.-блр. Павел *Полупета* Островский, 1601 р. (Бірыла 1966: 247).

***Сухорѣтъ(жь)**: блр. (похідне) *Сухопятово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 669) ~ блр. діал. *сухап'яты* 'ху-дий' (Панюціч 55).

***Суорѣтъ(жь)**: ст.-укр. Полагая Матяшевна *Суропятовна*, 1565 р. (АЮЗР VIII/3, 103).

***Сурорѣтъ(жь)**: ст.-рос. Офонька *Суропятой*, 1614 р. (МА 73), Исачко Степанов сын *Суропятый*, 1623 р. (Полякова 217), рос. *Суропятов* (ЖПТ), блр. (вторинне) *Суропятичъ* (Волович 178).

***Шіорѣтъ(жь)**: ст.-рос. Иванъ Дмитриевъ *Широпятый*, 1594 р. (Смирнов 234), (похідне) *Широпятово*, XVI ст. — назва починка в колишньому Орловському пов. (ПКМГ I/2, 862), рос. *Широпятова жс.* (ЖПТ).

**šīrokorĕtŭ(ĭjŭ)*: ст.-слвц. *šīrokoräty* 'у кого широкі п'яти' (HSSJ V, 626). Антропонімі рефлексі не засвідчено.

***Щѣрборѣтъ(жь)**: укр. *Щербопятъ*, 1759 р. (АК 3, 379).

***Тълсторѣтъ(жь)**: ст.-укр. Мартын *Толстомят*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 33), *Товстомятъ*, 1683 р. (ФАС 6, 3), укр. *Товстомятъ*, 1767 р. (УЛИ XVII), *Товстон'ят* (КПУ Харк. 20, 242), *Товстон'ятый* (Новикова 829), (похідне) *Товстон'ятова* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 495), ст.-рос. *Толстомят*, 1545 р. (Веселовский 319), рос. *Толстомятов* (ЖПТ), *Толстомятый* (ЖПТ), (похідні) *Толстомятова*, *Толстомятово* (4) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 130) ~ рос. діал. *толстомятый* 'про людину, яка гучно ступає' (СВГ 11, 36).

***Жълторѣтъ(жь)**: ст.-рос. Иев *Желтоп'ятои*, 1594 р. (Котков 81), рос. *Желтопятой*, 1707–1708 рр. (БВ 182), *Желтопятов* (КС Од. 3, 455).

Деривати з коренем *Рор-

***Рора**, ***Роръ**: укр. *Пупъ*, 1718 р. (ДІП I, 117), *Пуп*, 1858 р. (Топчій 40), *Пуна* (Holutiak 341), *Пуп* — сучасне прізвисько [«ходить у драній сорочці, світить пупом»; «пузатий» (Чабаненко ПНН 2, 351)], ст.-рос. Онтушъ *Пупъ*, 1539 р. (Тупиков 326), Федька Иванов сын *Пу-*

пов, 1647 р. (Полякова 184), (похідне) *Пупова Гора*, XVI ст. — ойконім на Псковщині (RGN VIII, 442), рос. *Пупов* (ЖПТ), блр. *Пуп* (Бірыла 338), болг. *Пупов* (Илчев 411), хорв. *Рур* (Leksik 539), пол. *Рара*, *Рєра* (SN VII, 251, 293), чеськ. *Рур* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. *пуп* ‘кругла заглибина або випуклість на животі’ (ЕСУМ 4, 634–635 — з інослов’янськими відповідниками), серб. *пуна* ‘пуп’ (Лавровский 575) та ін.

Суфіксальні деривати:

**рорахъ*: укр. діал. *пупах* ‘брунька’ (ЕСУМ 4, 634), блр. діал. *пупах* ‘т. с.’ (ТС 4, 269). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Рорішъ**, ***Рорушъ**: ст.-рос. ЯроѠйко *Пупышовъ*, 1495 р., Якушъ *Пупышевъ*, 1608 р. (Тупиков 713), (похідні) *Пупышево*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 325), *Пупышово*, 1580 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 356), рос. *Пупышев*, 1752 р. (Парфенова 324), *Пупышев* (ЖПТ), *Пупышево* — відантропонімний ойконім у колишній Петербурзькій губ., *Пупышево* (2) — в колишніх Вологодській і Новгородській губ., *Пупыши* — в колишній В’ятській губ. (RGN VIII, 442, 443), чеськ. *Руріш* (ЧП), луж. *Руріш* (Wenzel II/2, 73) ~ рос. діал. *пупыш* ‘малоросла товста людина’ (СРНГ 33, 134), ‘прищ’ (ОСВГ 9, 85).

***Ророшъ**: ст.-укр. *Рурос*, 1576 р. (Чучка 473).

***Рорушъ**: ст.-пол. Conradus *Pampusch*, XIII ст. (SSNO IV, 222), а також слов’ян. *Purusch*, 1369 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 110).

***Рорахъ** / ***Рорахъ**: блр. *Пупах* (Бірыла 338), хорв. *Рупак* (Leksik 539), ст.-пол. Michal *Pampak*, 1385 р. (SSNO IV, 221), пол. *Papacz* (SN VII, 251), чеськ. *Рупак* (ЧП), словц. *Рупак* (TZ Bratislava 295), луж. *Рирац* (Wenzel II/2, 73) ~ укр. діал. *пупакі* мн. ‘недозрілі сливи’ (Онишкевич 2, 161).

***Рорікъ** / ***Рорішъ**: укр. *Пупич* (Богдан 238), *Пупик* — сучасне прізвище (СПУ 2, 447), рос. *Пупиков* (ЖПТ), блр. (похідне) *Пупики* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN VIII, 442), хорв. *Рурік* (Leksik 539), ст.-пол. *Pampic*, 1136 р., Franciscus *Pampicz*, 1406 р. (SSNO IV, 221), чеськ. *Рурік* (ЧП), луж. *Pupic* (Wenzel II/2, 73) ~ рос. діал. *пупик* ‘пуповина’ (СРНГ 33, 128) та ін.

***Рорька**, ***Рорько**, ***Рорькъ**: ст.-укр. Waslo *Pupko*, XVI ст. (Жерела II, 276), Ignat *Pupko*, 1607 р. (Чучка 473), укр. *Пупко* (Пура СПР

V, 134), *Пупок* — прізви́сько («любить курячі пупи»; Чабаненко ПНН 2, 351), ст.-рос. Івашко *Пупокъ*, 1500 р. (Тупиков 326), Степанъ *Пупковъ*, 1682 р. (Шумаков Сотниці, 77), (похідне) *Пупково*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 30), рос. *Пупок*, 1773 р. (Назаров 2021: 142), *Пупков* (ЖПТ), *Пупко* — прізви́сько (СРНГ 33, 130), (похідні) *Пупки* (2), *Пупкино*, *Пупково* (12 фіксацій) — назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 442), блр. *Пупко* (Бірыла 338), болг. *Пъпков* (Илчев 412), хорв. *Pupек* (Leksik 539), слвн. *Popek* (ZSSP 472), ст.-пол. Nicolaus dictus *Pampek*, 1445 р. (SSNO IV, 221), пол. *Papka*, *Pemko*, *Pempko*, *Pempek*, *Pepek*, *Perka* (SN VII, 251, 263, 293), чеськ. *Pupек* (ЧП) ~ укр. діал. *пупка* ‘пупок’, *пупок* ‘маленький пуп’ (ЕСУМ 4, 635), *пупок* ‘бутон, пуп’янок’ (Шило 221), *пупок* ‘ручка біля журавля’ (Онишкевич 2, 161), рос. діал. *пупка* ‘пупова грижа’, *пупок* ‘пуповина новонародженого’ (СРНГ 33, 130), *пупкі* мн. ‘бруньки на деревах’ (НОС 9, 62), слвн. *rópek* ‘пупок’ (Dumka 564) та ін.

***Роріса:** хорв. *Purisa* (Leksik 539) ~ укр. діал. *пупиця* ‘маленька булочка’ (СБук.Г 447).

***Рорьсь:** укр. *Пупец*, 1784 р. (ИСК 14), *Пупець* (Богдан 238), *Пупець* — сучасне прізви́сько (СПУ 2, 446), ст.-рос. (похідне) *Пупцово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 142), рос. (похідне) *Пупцево* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN VIII, 443) ~ укр. *пупець* ‘малий пуп’ (ЕСУМ 4, 634, 635), діал. ‘пуп’: *колись пупиці закопували на городі* (Крохмалюк 119), *пупець* ‘пуп’янок квітки’ (Аркушин 461), *пупиць* ‘частина п’ятки коси, яка входить у кісся’ (Онишкевич 2, 161), *як пупець* ‘про низьку людину’ (Мацюк 377), блр. діал. *пупець* ‘пупок’ (Шаталава 144), ‘наріст, гуля’ (ТС 4, 270) та ін.

***Рорука** / ***Рорусь:** рос. *Пупыкин*, *Пупычев* (ЖПТ).

***Рорель:** блр. *Пупель* (Бірыла 338), (похідне) *Пупелічы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 220), пол. *Pempel*, *Pepeł* (SN VII, 263, 293), хорв. *Pupelj* (Leksik 539), луж. *Pupel* (Wenzel II/2, 73) ~ укр. діал. *пупель* ‘пуп’янок’ (ЕСУМ 4, 634).

***Рорань:** рос. *Пупанов* (Новикова 688), болг. *Пъпанов* (Илчев 412).

***Роріпъ:** хорв. *Puripin* (Leksik 539).

***Рорупь:** ст.-рос. Жданко Івановъ с. *Пупынинъ*, 1600 р. (Тупиков 713), рос. *Пупынин* (ЖПТ), блр. *Пупынин* (м. Гомель).

***Рорагъ:** рос. *Пупарево* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 443).

***Роругъ**: ст.-рос. Богдашко *Пупырев*, 1629 р. (Чайкина 83), рос. *Пупырев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *пупыр* ‘приш’, *пупыр* ‘відлюдок’ (СРНГ 33, 132, 133), ‘малорослий’ (НОС 9, 62).

***Рорастъ**, ***Рорисъ**: рос. *Пупасов* (ЖПТ), пол. *Pempus* (SN VII, 263).

**ropasto(jb)*: рос. діал. *пупастый* ‘з великим пупом’ (СРНГ 33, 127).

***Роровать(ь)**: рос. *Пуповатово* – відантропонімний ойконім у колишній Костромській губ. (RGN VIII, 443).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Rop-*, *-ropъ* у пре-і постпозиції:

***Рородеръ**: рос. *Фуподеров* (КПУ Луг. 7, 415) < **Пуподеров*.

***Ророрѣза**: ст.-серб. (похідне) *Поупорѣжа* (Даничић II, 511) – ойконім, *j*-овий дериват від антропоніма **Поупорѣза*.

***Съпнороръ**: укр. *Чернопуп* (КПУ Дон. 9, 285), ст.-рос. Ївашко Игнатъевъ сынъ *Чернопупъ*, 1625 р. (ДД V, 818) ~ рос. діал. *чернопупый* ‘брудний, неохайний’ (ЯОС Доп. 2, 359).

***Дългороръ**: ст.-блр. (похідне) *Долгопуповая*, 1701 р. – ойконім у колишній Вітебській губ. (Кусов 247).

***Golororъ**: укр. *Голопуп* (Терн.), ст.-рос. Івашко *Голопуп*, 1623–1624 рр. (Ржев 68), (похідне) *Голопупово*, XVII ст. – ойконім у колишній Вологодській губ. (ОСС 1, 39), рос. *Голопупов* (Сиксль 181), (похідне) *Голопупова* – назва поселення в колишній Пермській губ. (Списки Перм. 390) ~ ст.-укр., укр. *голопупъ* ‘неоперене пташеня; мала дитинка’ (ІСУЯ I, 553), діал. *голопуп* ‘шибеник’, ‘пустун’ (Онишкевич 1, 181), *голопуна* ‘байстрючення’: *Люляй, люляй, голопуна! Мати єдна, татів куна* (ГРП II, 408), рос. діал. *голопупый* ‘голопузий; бідний’ (Хильманович 58).

***Solororъ**: укр. *Солопуп* (Новикова 781).

***Starororъ**: ст.-рос. Петрушка *Старопуповъ*, 1625 р. (Зарайск 24).

***Търоръ**: укр. *Трипуп* (КПУ Полт. 8, 105).

***Тълstoporъ**: рос. *Толстопуп* (КПУ Од. 10, 198).

***Zolororъ**: укр. *Золотопуп* (РІ Харк. 3/2, 123), рос. *Золотопупов* (КПУ Херс. 9, 50).

***Žylororъ**: укр. *Желтопуп* (Парамонов 2, 54), *Жовтопуп* (КПУ Він. 5, 936).

Похідні з коренем **Rebr-* у слов’янській антропонімії

***Rebro**: ст.-укр. Іван *Rebro*, 1615 р. (ОО 108), укр. *Ребро* (Новикова 699), *Ребро* – сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 356),

ст.-рос. *Ребро* Молчанов, 1544 р. (Прокофьева 202), *Реброво*, 1699 р. – відантропонімний ойконім у колишній Вологодській губ. (ОСС 1, 35), рос. *Ребро*, *Ребров* (ЖПТ), (похідні) *Ребров лес* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 127), *Ребровка* (7 фіксацій), *Реброво* (20 фіксацій) – ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 552), блр. *Ребро*, 1746 р. (Бірыла 1966: 251), *Раброу* – сучасне прізвище (Бірыла 344), болг. *Ребров* (Илчев 423), ст.-пол. *Rzebro*, 1424 р., *Petro Zebro*, 1497 р. (SSNO IV, 539), *Ziobro*, 1521 р. (Rymut II, 758), пол. *Zebro*, *Ziebro*, *Żebro*, *Żobro* (SN X, 470, 494, 575, 591), чеськ. *Rebro* (ЧП), ст.-слвц. *Michael Rebro*, 1625 р. (UFP II, 129), слвц. *Rebro* (TZ Bratislava 299).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *ребро*, 1687 р. (ЛРК 190), укр. *ребро́*, діал. *риблѡ* ‘ребро’ (ЕСУМ 5, 38–39 – з інослов’янськими відповідниками), ст.-рос. *ребро* ‘ребро; бік’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 22, 125), рос. діал. *ребро́* ‘людина, яка завжди перечить’ (Старцева 12), *ребро́* ‘стежно’ (СРНГ 34, 361), *ебро́* ‘ребро’ (СРНГ 8, 311), блр. діал. *рабро* ‘ребро’ (СБГ 4, 234), болг. *ребрѡ*, діал. *рёбро*, *рибрѡ* ‘т. с.’, *рёбър* ‘хребет’ (БЕР 6, 195–197 – з інослов’янськими відповідниками), в.-луж. *rjebło* ‘ребро’ (Трофимович 250).

Суфіксальні деривати:

***Rebrešь**: ст.-укр. *Fedur Reblis*, 1699 р., укр. *Rebress*, 1773 р. ~ укр. діал. *рёбреш* ‘ребристий, худий’ (Чучка 479).

***Rebrixa**: рос. *Ребрихин* (ЖПТ).

***Rebrošь**: чеськ. *Rebroš* (ЧП), слвц. *Rebroš* (ТР 176).

***Rebruxa** / ***Rebruša**: рос. *Ребрушкин* (ЖПТ).

***Rebrějь**: укр. *Ребрѣй*, 1756 р. (АК 5, 188), *Ребрей* [*Ребрий*] (Чучка 479), *Ребрій* (Глуховцева 2, 166), *Ребрей* – сучасне прізвисько (СПУ 3, 8), рос. *Ребреев* (ЖПТ) ~ укр. діал. *ребрий* ‘ребристий, худий’ (Чучка 479), *ребрий бот*. ‘їжача голівка, *Sparganium L.*’ (ЕСУМ 5, 38), блр. діал. *рабрэй* ‘лепеха, аїр’ (ДСБр. 192).

***Rebrakь**: рос. *Ребраков* (ЖПТ), *Рабрак* (Бірыла 344), серб. *Рабрак*, 1540 р. (Михаїлович 1970: 33), пол. *Żebrak* (SN X, 575) ~ укр. діал. *ребра́к* ‘маглівниця; рубель; пральна дошка’ (ЕСУМ 5, 38).

***Rebriкь** / ***Rebričь**: укр. *Rebrics*, 1772 р. (Чучка 479), *Ребрик* (Глуховцева 2, 166), *Ребрик* (Новикова 699), *Ребрикове* – відантропонімні ойконіми в Донецькій і Луганській обл., рос. *Ребрик*, *Ребриков* (ЖПТ), *Ребрикова* – відантропонімний ойконім у колишній Ор-

ловський губ. (RGN VII, 552), серб. *Ребрић* (Михайлович 1970: 33), хорв. *Rebrić, Rebrik* (Leksik 556), пол. *Żebrik, Żebrzyk* (SN X, 575, 576) ~ укр. діал. *ребрик бот.* ‘гармала звичайна, *Peganum harmala* L.’ («схожа до хребта з ребрами»; ЕСУМ 5, 38).

***Ребръко**: укр. *Реберко* (Горпинич, Корнієнко 194), *Реберко* – сучасне прізвисько (СПУ 3, 8), ст.-пол. *Żebrko*, 1448 р. (Rymut II, 758), пол. *Zioberko, Żeberko* (SN X, 515, 575) ~ блр. діал. *рабэрка зменш.* до *ребро* (СБГ 4, 235).

***Ребръсь**: слвн. *Rebrec* (ZSSP 508) ~ рос. діал. *рёбцо* ‘ребро’ (СОГ 12, 140), слвн. діал. *rebrce* ‘зменш. від *rebro*’ (Gregorič 376).

***Ребрань**: пол. *Ziobran* (SN X, 515).

***Ребрина**: укр. *Ребрина* (Редько 2, 883), *Ребрина* – сучасне прізвисько (СПУ 3, 8), хорв. *Rebrina* (Leksik 556) ~ укр. діал. *рабріна* ‘драбина’ (ЕСУМ 5, 38), рос. діал. *ребрі́на* ‘ребро’ (СРНГ 34, 361), блр. діал. *рабры́на* ‘т. с.’ (СБГ 4, 234).

***Ребронь**, ***Ребронь**: пол. *Zebroń, Zebroń, Ziebroń, Ziobron, Ziobroni, Żebroń, Zobrzoń* (SN X, 470, 494, 515, 575, 591).

***Ребрунь**, ***Ребрунь**: рос. *Ребрунов* (PI Харк. 3/3, 299), пол. *Zebzuńi, Żebrun, Żebruń* (SN X, 470, 576).

***Ребристь(ь)**: укр. *Ребристый*, 1735 р. (ДІП I, 113), *Ребристый* – сучасне прізвисько (Новикова 699), рос. *Ребристов* (ИСП 445) ~ ст.-укр. *ребри(с)ти(й)* *verticillat(us)* (Славинецький 411), ст.-рос. *ребристый* ‘з виступами’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 22, 125), рос. діал. *ребрістый* ‘клітчастий (про тканину)’ (СРНГ 34, 361) та ін.

***Ребри́ще**: рос. *Ребрищев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *ребрі́ще* ‘ребро’ (СРНГ 34, 361).

Префіксальні деривати і праантропоніми-композиції відапелятивного походження:

***Bezrebrь(ь)**: укр. *Безребрый*, 1756 р. (АК 5, 262), *Безребрий* – сучасне прізвисько (Горпинич 11), рос. *Безребров* (ЖПТ).

***Krivorebrь(ь)**: укр. *Криворебенко* (ЖПТ) – патронім на -енко.

***Suxorebrь(ь)**: ст.-укр. Яцко *Сухоребрии*, 1593 р. (Сел. рух 100), Даць *Сухоребрыи*, 1649 р. (Реєстр 163), укр. *Сухоребрий* (Горпинич 242), ст.-рос. Семень *Сухореброй*, 1611 р. (Тупиков 383), рос. *Сухоребрый* (ЖПТ), *Сухоребров* (ИСП 518) ~ укр. діал. *сухорéбрик* ‘високий, худий підліток’ (Богдан 136), блр. діал. *сухарэ́бры* ‘худорба’ (ЭСБМ 13, 76).

***Suxorebrikъ**: ст.-укр. Іван *Сухоребрикъ*, 1660 р. (РСП 35), укр. *Сухоребрик* (РІ Терн. 5, 222), рос. *Сухоребриков* (СП 340) ~ укр. діал. *сухорѣбрик* 'худий' (Богдан 1996: 136).

***Тѣлstoreбръ(ѣ)**: рос. *Толstoreбрый* (КПУ Дон. 9, 267), *Толstoreбров* (ЖПТ).

***Zѣxorebръ(ѣ)**: укр. *Сехоребрий* (РУС 381).

Деривати з коренем **Rok-*

***Roka**: ст.-укр. Ондрюшка *Рука*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 12), ст.-рос. Максимъ *Рукинъ*, 1485 р. (Тупиков 729), Петр *Рукин*, 1629 р. (ИИМ 220), (похідні) *Рукино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 104), *Рукина Слободка*, 1544 р. — ойконім, володіння Кирило-Білозерського монастиря (Прокофьева 188), ст.-блр. Мартинъ *Рука*, 1609 р. (Тупиков 311), хорв. *Ruka* (Leksik 570), пол. *Ręka* (SN VIII, 102), луж. *Ruka* (Wenzel II/2, 90), а також слов'ян. *Рука* (Магницкий 70), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон.

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *рука* 'рука' (Тимченко 2, 299) та ін.

***Rośъ(ѣ)**: укр. *Ручий* (Редько 2, 913) ~ блр. діал. *ручы* 'дорослий, працездатний; міцний, спритний чоловік' (Яўневіч 48).

***Rokъ(ѣ)**: укр. *Рукий* (Holutiak 352) ~ рос. діал. *рукий* 'серйозний, працьовитий' (СРНГ 35, 248).

***Bezrokъ(ѣ)**: ст.-укр. Ларион *Безрукий*, 1603 р. (АЮЗР I/6, 344), Феско *Безрукии*, 1649 р. (Реєстр 58), Микитка *Безрука*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 343), укр. *Безруков*, 1704 р. (ПОП 92), *Безрукий*, 1735 р. (ДІП VII, 42), *Безрук*, 1752 р. (Пивовар 89), *Безрук* (РІ Харк. 2, 181), *Безрукий* (СП 40) — сучасні прізвиська, *Безрук*, *Безрукий* — сучасні прізвиська (Чабаненко ПНН I, 47), ст.-рос. Ганка *Безрукой*, 1696 р. (ПСИ 103), рос. *Безруков* (ЖПТ), *Безрукий* — прізвисько («с одной рукой»; Superanskaja 1999: 30), (похідні) *Безруков колодец*, *Безруков мост*, *Безруков порядок* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климова 1, 121), *Безрукова* — ойконім у колишній Томській губ. (Список Томск. 376), *Безруково*, *Безруковы* — ойконіми в колишній В'ятській губ. (Списки Вят. 833), блр. *Бязрукаў* (Бірыла 76), пол. *Bezruk* (SN I, 273), чеськ. *Bezrouk* (Moldanová 44), словц. *Bezrouk* (BLS I, 408). Пор. також (похідні) *Безруков*, *Безрукова* — ойконіми в ко-

лишніх Харківській, Полтавській, В'ятській, Костромській губ. (RGN I, 309) ~ ст.-укр. *безрукий*, 1604 р. (Горін 373), укр. *безрукый* 'позбавлений руки або рук', XVIII ст. (ІСУЯ I, 78), діал. *безрукий* 'безрукий' (Грицак I, 147) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 43).

Про хронологічну глибину псл. **Bezrukъ*(jъ) свідчать лит. *Beraĩkis* ~ лит. *beraĩkis* 'безрукий' (LPŽ I, 235).

**Nařukъ*(jъ): укр. *Нарук* (PI ІФ 2, 562), *Нарукий* (Holutiak 292) ~ **nařuka*, **nařukъ* (ЕССЯ 23, 18).

**Nerōka*, **Nerōkъ*(jъ) / **Nerōčъ*: укр. *Нерука* (КПУ Харк. 8, 111), рос. *Неручев* (ЖПТ), пол. *Neręk* (SN VI, 573) ~ **nerōka* (ЕССЯ 25, 7).

**Obřukъ* / **Obřoča*, **Obřočъ*: укр. *Обруч* (ЖПТ), рос. *Обручев* (ЖПТ), блр. *Абручоў* (Бірыла 16), слвн. *Obruk* (ZSSP 408), пол. *Obręcz* (SN VII, 13), чеськ. *Obruča* (ЧП), а також східнослов'ян. *Обрук* (Pamięć 2, 511) ~ **obřoča*, **obřočъ*, **obřoka*, **obřokъ* (ЕССЯ 29, 111–114, 122).

**Porōkъ* / **Porōčъ*: рос. *Поручев* (ЖПТ), блр. *Поруков* (ЖПТ) ~ укр. *пору́ка* 'запевнення, гарантія в чомусь' (СУМ III, 297) та ін.

**Zařōka*, **Zařōkъ*: рос. *Зарук*, *Зарукин* (ЖПТ) ~ укр. *зару́ка* 'запевнення, гарантія в чомусь' (СУМ VIII, 294) та ін.

**vurōka*: укр. діал. *виру́ка* 'поміч' (ЕСУМ 5, 136). Антропонімні рефлексні невідомі.

Афіксальні похідні:

**Rōčъjъ*: укр. *Ручій* (Горпинич, Корнієнко 200).

**Rōčakъ*: укр. *Ручак* (Богдан 248), пол. *Ręczak* (SN VIII, 101).

**Rōčъka*, **Rōčъkъ*: ст.-укр. Аньдрушко *Ручька*, 1649 р. (ДІП I, 60), укр. *Ручка*, 1755 р. (Ділова НРМ 338), *Ручка* (Богдан 248), ст.-рос. Микитка *Ручка*, 1640/41 р. (Устинова 71), Яков *Ручкин*, 1660 р. (Веселовский 273), слвн. *Ručka* (ZSSP 526), ст.-пол. Stanislaus *Rączka*, 1495 р. (Bubak Słownik II, 103), пол. *Ręczek*, *Ręczka* (SN VIII, 101), чеськ. *Ruček*, *Růčka* (ЧП), слвц. *Ručka* (TZ Bratislava 306), н.-луж. *Rucka* (Wenzel II/2, 90).

**Obřočъka*: чеськ. *Obroučka* (ЧП) ~ **obřočъka* (ЕССЯ 29, 115–116).

**Rōčikъ* / **Rōčičъ*: укр. *Ручик* (Горпинич, Корнієнко 200), серб. *Ручић*, 1323 р. (Михайлович 1970: 34), (похідне) *Ručići* — ойконім (Im. m. 381), хорв. *Ručić* (Leksik 569).

**Porōčikъ*: рос. *Поручиков* (ЖПТ).

**Rōčica*: укр. *Ручиця* (Новикова 719), блр. *Ручица* (Бірыла 354), хорв. *Ručica* (Leksik 569) ~ рос. діал. *руки́ца* 'велика рука, ручища' (СРНГ 35, 248).

***Рѡкась**: ст.-рос. (похідне) *Рукачево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 443).

***Рѡкаль**: блр. *Рукаль* (Бірыла 354), пол. *Rękal* (SN VIII, 102).

***Рѡкань**: рос. *Рукан* (ЖПТ), блр. *Рукан* (Бірыла 354), болг. *Ръкан* (Илчев 434).

***Рѡкупь**: ст.-рос. Суханко *Рукинецъ*, 1606 р. (Никольский I/2, CLXIII), Евтюкъ *Рукиневъ*, 1623 р. (Тупиков 729).

***Рѡсьпъ(жь)**: чеськ. *Ríštný* (ЧП).

***Рѡгѡсьпъ(жь)**: пол. *Poręczna ж.* (SN VII, 493) ~ ст.-укр. *поручный* 'доручний' (Тимченко 2, 178).

***Рѡдѡгѡсьпъ(жь)**: укр. *Підручний* (Редько 2, 825), пол. *Podręczny* (SN VII, 438).

***Загѡсьпъ(жь)**: пол. *Zaręczny* (SN X, 433).

***Рѡсьпникъ**: блр. *Ручнік* (Бірыла 354), слвн. *Ručnik* (ZSSP 526) ~ ст.-укр. *ручникъ* 'полотенце', 1593 р. (АКЖ 1965: 53), укр. *рушник* 'т. с.' та ін.

**нарѡсьпникъ*: ст.-блр. *наручникъ* 'поручитель', 1577 р. (ГСБМ 19, 270) та ін. Див. (ЭССЯ 23, 15—16).

***Обрѡсьпникъ**: рос. *Обручник*, 1705—1706 рр. (Голикова 101) ~ **обрѡсьпникъ* (ЭССЯ 29, 116—117).

***Рѡгѡсьпникъ**: укр. укр. *Поручник* (СП 285) ~ ст.-укр. *поручникъ* 'поручитель' (Тимченко 2, 178).

**zarѡсьпникъ*: укр. діал. *заручник* 'жених' (ЕСУМ 5, 136).

**zarѡсьпница*: укр. діал. *заручница* 'молода' (ЕСУМ 5, 136). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Рѡкась**: укр. *Рукась*, 1718 р. (ДІП I, 167), *Рукас* — сучасне прізвище (Новикова 718).

***Рѡкасть(жь)**: укр. *Рукаста ж.* — сучасне прізвище («крадійка»; Чабаненко ПНН 2, 365) ~ рос. діал. *рукáстый* 'працьовитий', 'схильний до крадіжок' (СРНГ 35, 247).

**rokať(жь)*: блр. діал. *рукáты* 'нечистий на руку, шахрай' (МДСГ 7, 167), 'спритний, умілий, працездатний' (Панюціч 2010 :52), 'умілий, майстер' (Кунцэвіч 2018: 19). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Рѡкань**: ст.-рос. Некрасъ *Рукавовъ*, 1505 р. (Тупиков 729), рос. *Рукавов* (ЖПТ), хорв. *Rukav* (Leksik 570), слвн. *Rukav* (ZSSP 527), пол. *Rękaw* (SN VIII, 102), н.-луж. *Rukaw* (Wenzel II/2, 90).

***Вѣль(жь) Рѡкань**: ст.-пол. *Johannem Bali Rankaw*, 1403 р. (SSNO I, 136).

***Рѣкавъсь**: укр. *Рукавець* (Горпинич, Корнієнко 200), рос. *Рукавец* (ЖПТ), хорв. *Rukavec* (Leksik 570) ~ рос. діал. *рукавѣц* ‘рукав’ (СРНГ 35, 246), ст.-блр. *рукавець соболный* ‘муфта?’ (ГСБМ 30, 472) та ін.

***Рѣкавица**: укр. *Рукавиця*, 1811 р. (КПУ 64), *Рукавиця* — сучасне прізвище (Горпинич, Корнієнко 200), *Рукавиця* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 365), ст.-рос. Захар Федотов сын *Рукавицын*, 1561—1562 р. (Васильев СВК 327), рос. *Рукавицын* (ЖПТ), хорв. *Rukavica* (Leksik 570), пол. *Rękawica* (SN VIII, 102), словц. *Rukavica* (TZ Bratislava 306) ~ ст.-укр. *рукавицы мн.*, 1635 р. (АЖГУ 168), *рукавица chirothesa*, 1642 р. (Славинецький 120), ст.-блр. *рукавица* (ГСБМ 30, 473) та ін.

***Рѣкавъка**, ***Рѣкавъкъ**: ст.-рос. Богданъ *Рукавокъ*, 1545 р., Иванъ *Рукавинъ*, 1684 р. (Тупиков 311), пол. *Rękawek*, *Rękawka* (SN VIII, 102).

***Рѣкавиѣ** / ***Рѣкавиѣсь**: хорв. *Rukavić* (Leksik 570), пол. *Rękawik* (SN VIII, 102).

***Безруѣкавъ(ѣ)**: укр. *Безрукавий*, 1752 р. (Пивовар 62), укр. *Безрукавий* — сучасне прізвище (Горпинич 221), рос. *Безрукавый* (ЖПТ), пол. *Bieźrukawa* (SN I, 318). Пор. також освоєне граматично лит. (< слов’ян.) *Bezrūkavas* (LPŽ I, 246).

***širokorѣкавъ(ѣ)**: укр. *широкорука́вий* ‘з широкими рукавами’ (Грінченко 4, 496), словн. *širokorokāv* ‘т. с.’ (Pleteršnik II, 622). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Безруѣкавъпѣѣ**: укр. *Безрукавний* (ОКІУМ), рос. (похідне) *Безрукавно* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN I, 309).

***Рѣконъ(ѣ)**: укр. *Руковий* (СП 307) ~ рос. діал. *руковой* ‘ручний’ (СРНГ 35, 249).

***Рѣконъсь**: хорв. *Rukovac* (Leksik 570), словн. *Rukovec* (ZSSP 527).

Праантропоніми-композиції з коренем *-*rok-* у постпозиції:

***Бѣлорѣкъ(ѣ)**: укр. *Білурук* (КПУ Полт. 1, 64), ст.-рос. Іев *Бѣлые Руки*, 1457 р. (АФЗХ 50), рос. *Бѣлоруковъ*, 1711 р. (ДПС I, 281), *Белоруков* (ЖПТ), хорв. *Beloruk* (Leksik 37) ~ укр. діал. *білорукый* ‘білорукий’ (Грицак I, 227) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 74).

***Сѣнорѣкъ(ѣ)**: укр. *Чорнорук* (КПУ Полт. 5, 669), рос. *Чорнорук* (КПУ Харк. 12, 706).

***Доброѣрѣкъ(ѣ)**: чеськ. *Dobroruký* (Kotík 172).

***Дръжирѣкъ(ѣ)**: укр. *Дрижирук*, 1704 р. (ПОП 21), *Дрижирук* — сучасне прізвище (Новикова 270), рос. *Дрожируков* (КПУ Зап. 14, 134).

***Дѣлгорѣкъ(ѣ)**: ст.-укр. Костя *Довгорѣки(и)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 8, 70), укр. *Довгорука*, 1718 р. (ПЧП 164), *Довгорука* – сучасне прізвище (СКТ 230), *Довгорукий* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), (похідне) *Долгорукова* – ойконім у колишній Херсонській губ. (RGN III, 58), ст.-рос. Григорій Іванович *Долгорукий*, 1596 р. (Парфенова 142), Федька *Долгорукой*, 1642 р. (РБСв. 181), рос. *Долгоруковъ*, XVIII ст. (ПМД 72), *Долгоруков* (САЛ 414), (похідні) *Долгоруково* (6 фіксацій) – топоніми в різних регіонах (RGN III, 58), блр. *Даўгараўкі* (Бірыла 127). Прізвисько *Довгорукий* мав один із перських царів Артаксерксів, тому що одна рука в нього була коротша за іншу. Щодо Юрія Володимировича *Долгорукого* – засновника Москви, – то його прозвали так за геополітичну діяльність. Пор. ще ст.-рос. Гришка *Долгая рука*, 1665 р. (Углич 3).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *довгору́кий* ‘з довгими руками’, ‘зłodийкуватий’ (Матіїв 129), ‘зłodий’ (Аркушин 2005: 24), рос. діал. *долгорукий* ‘зłodий’ (Эрдманн 120), блр. діал. *доўгі́й на ру́кі* ‘т. с.’ (Юрчанка НМ 108), *даўгі́я ру́кі* ‘хапуга, зłodий’ (Барадулін 4, 401).

***Д(ъ)ворѣкъ(ѣ)**: укр. *Дворук* (Літ. АД 2008, № 3, 155).

***Дѣлѣгорѣкъ(ѣ)**: укр. *Держирук* (РУС 123).

***Едѣлгорѣкъ(ѣ)**: рос. *Одноруков* (ЖПТ), (похідне) *Одноруково* – назва населеного пункту в колишній Смоленській губ. (RGN VI, 359), блр. *Одноруков* (ЖПТ) ~ ст.-пол. *jednoroęki* ‘altera manu orbis’ (Sł. stpol. III/2, 153) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 17).

***Екорѣка**: ст.-рос. (похідне) *Якорукина*, XVII ст. – назва пустища в Можайському пов. колишньої Московської губ. (ОПКМ 262).

***голорѣкъ(ѣ)**: укр. діал. з *голими рука́ми* ‘про бідну особу’ (Мацюк 397), рос. діал. *голору́кий* ‘без рукавиць, з голими руками’ (СРНГ 6, 325), серб. діал. *голору́к* ‘беззбройний’ (Елезовић I, 103) та ін.

***Грѣборѣкъ(ѣ)**: ст.-рос. Борисъ *Грѣборуковъ*, 1503 р. (Тупиков 524). Стосовно мотивації першого компонента композита пор. псл. **grabati*, **grabti* (ЭССЯ 7, 95–96).

***Гѣлборѣкъ(ѣ)**: ст.-рос. Порфен Мокаров снъ *Горборукои*, 1619 р. (Пам. ЮН 89), *Горборуков*, XVII ст. (Пясецкий ИО 74), рос. *Горборуков* (ЖПТ), (похідні) *Горборуково*, XVIII ст. – назва пустища в колишній Московській губ. (Кусов II, 336), *Горборуково* – ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN II, 456).

***Коѣерѣкъ(ѣ)**: рос. *Кечеруков* (Лет. ЖС 2008, № 27–49, 154) ~ рос. діал. *кочеру́кий* ‘криворукий; зі зломаною рукою’ (СРНГ 15, 127).

***Кортъкогѣкъ(ѣ)**: укр. *Короткорукши*, 1729 р. (Ділова НРМ 213), (вторинне) *Короткорученко* — сучасне прізвище (м. Дрогобич), рос. (вторинне) *Короткоручко* (ЖПТ), чеськ. *Krátkoruký* (ЧП) ~ **kortъkogoъkъ(ѣ)* (ЭССЯ 11, 100).

***Косогѣкъ(ѣ)**: укр. *Косорук* (БШШ 151), рос. *Косоруков* (ЖПТ), *Косоруких* (Він.), блр. *Касарукаў* (Бірыла 190), болг. *Косоруков* (Илчев 271) ~ **kosogoъkъ(ѣ)* (ЭССЯ 11, 151).

***Кривогѣкъ(ѣ)**: ст.-укр. Мишка *Криворук*, Левонтей *Криворукий*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 99, 271), Иван *Криворуков*, 1667 р. (ПКХ 56), укр. *Криворукий*, 1756 р. (АК 3, 259), *Криворукий*, 1780 р. (Макидонов 33), *Криворукий* — сучасне прізвище (Він.), рос. *Криворуков* (ЖПТ), блр. *Криварукі* (Бірыла 221), пол. *Krzyworuka* (SN V, 350) ~ **krivogoъkъ(ѣ)* (ЭССЯ 12, 167–168). Пор. ще словосполучення укр. діал. *ма́ти крѣ́вы ру́кы* ‘невмілий, недотепний’ (Вархол, Івченко 116).

***Крѣторѣкъ(ѣ)**: рос. *Круторуковъ*, XIX ст. (Любарский XXVI/I, 73).

***Кырогѣкъ(ѣ)**: рос. *Кифоруков* (ЖПТ) < **Кипоруков* — форма з абсорбованим плавним ~ рос. діал. *капорѣкой* ‘з покаліченою рукою’ (СРГСУ 2, 15) < **калпорѣкой*.

***Къдогоѣкъ(ѣ)**: ст.-рос. Василей *Кордоруковичь* Черкаской, 1604 р. (АЮБ II, 281).

***Къногѣкъ(ѣ)**: укр. *Карнарук* (СНУ 1, 376), *Корнерук* (Київ.), *Карнорук* (КПУ Київ. 5, 695), рос. *Карнорук* (САЛ 452).

***Куцькогѣкъ(ѣ)**: укр. *Кичкирук* (РУС 188).

***Льгъкогѣкъ(ѣ)**: ст.-рос. (похідне) *Лѣхкорукова*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 38).

***Махогѣкъ**: укр. *Махорук* (РІ ІФ 5, 133).

***Ostroгѣкъ(ѣ)**: пол. *Острорук* (ЖПТ).

***Рахогѣкъ(ѣ)**: ст.-рос. Сидор Яковлев *Пахорук*, 1678 р. (ТК III, 261), Івашко *Пахорукъ*, 1683 р. (Сиб. города 44), рос. *Пахоруков* (ЖПТ).

***Рѣбогѣкъ(ѣ)**: укр. *Ряборука* (КПУ Дн. 7, 253).

***Самогѣкъ(ѣ)**: укр. *Саморук* (м. Ківерці Вол.), рос. *Саморуков* (ЖПТ), пол. *Samoruk* (SN VIII, 281) < укр.

***Sedmirгѣкъ(ѣ)**: укр. *Семирук* (ЖПТ), ст.-рос. Іванка да Панка *Седмируковы*, 1465–1482 рр. (Лихачев II, 242).

***Sinerгѣкъ(ѣ)**: рос. *Синерукий* (ЖПТ).

***Suxogѣкъ(ѣ)**: укр. (похідне) *Сухоруки* — мікротопонім на Львівщині (Проць 398), ст.-рос. Андрѣй *Сухорукой*, 1408 р. (Тупи-

ков 383), Тренка *Сухорукъ*, XVII ст. (ПКУ 8), Богданъ *сухорукъ*, 1638 р. (РСМ 131), Андрей *Сухорукой*, 1682 р. (Шабаев 194), (похідні) *Сухоруково*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 207), *Сухорукова*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ИАЯ II, 38), рос. *Сухорукий*, *Сухоруков* (ЖПТ), (похідні) *Сухоруков*, *Сухорукова* (2), *Сухоруково* (8), *Сухоруковы* — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 670), ст.-блр. (похідне) *Сухоруково*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 486), блр. (похідні) *Сухоруки* (2), *Сухорукіе* (2) — ойконіми в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (RGN VIII, 663), пол. *Suchoruków* (SN IX, 139) ~ ст.-рос. *сухорукий* ‘сухорукий, з паралізованою рукою’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 29, 75), рос. діал. *сухору́кий* ‘невмілий, немоторний’ (СРНГ 43, 23) ~ укр. *Рукосухъ*, 1718 р. (ПСт. П 159).

***Тихорѡкъ(ѣ)**: східнослов'ян. *Тихорук* (Рамієс 2, 248).

***Тресорѡкъ(ѣ)**: укр. *Трясорук* (КПУ Харк. 9, 592), *Трисирука* (Хм.), ст.-рос. *Өедоръ Тресоруковъ*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 789), Васька *Трясоруковъ*, 1670 р. (ДГВ I, 54), рос. *Трясоруков* (ЖПТ), блр. *Трясорук* (СБГТ 373).

***Тројерѡкъ(ѣ)**: ст.-рос. Федор Иванович *Троеруков*, 1695 р. (Холмогоровы 121).

***Тълstorѡкъ(ѣ)**: ст.-укр. Ефрѣмка *Толсторукоі*, 1666 р. (Лазаревский 51).

***Velikorѡкъ(ѣ)**: рос. *Великоруков* (КПУ Звятижці Київ. 8, 44).

***Жьlnorѡкъ(ѣ)**: рос. *Желнорук* (ЖПТ).

***Жьrzerѡкъ(ѣ)**: рос. *Жержеруков* (КПУ Ник. 3, 50).

Потенційно (через стадію прізвиськ) можуть онімізуватися:

**gojъnorѡкъѣ*: ст.-слвц. *hojnoruku* ‘щедрій’ (HSSJ I, 423).

**gororѡкъ(ѣ)*: рос. діал. *голору́кий* ‘з великими руками’, ‘з пустими руками’ (СРНГ 6, 325), серб. діал. *голорук* ‘хто не має засобів для життя’ (РСГВ 2, 155).

**krѣpъkorѡкъ(ѣ)*: ст.-рос. *крѣпкорукий* ‘із сильними руками; фізично сильний; могутній’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 34).

**къltorѡкъ(ѣ)*: рос. діал. *колтору́кий* ‘про людину з ампутованою рукою’ (Малеча 2, 222).

**lѣvorѡкъѣ*: укр. діал. *лівору́кий* ‘лівша’ (СБІ 389) та ін. Див. (ЭССЯ 15, 29).

**lixorokъjъ* (ЭССЯ 15, 95).

**prakorokъ(jъ)*: рос. діал. *пакору́кий* ‘незграбний’ (ЯОС Доп. 2, 123), ‘людина з покаліченою рукою’ (СРНГ 25, 159), фонетичний варіант *бакору́кой* ‘однорукий’ (СГРС 1, 47).

**polorokъ(jъ)*: рос. діал. *полору́кий* ‘невмілий, незграбний’ (СРНГ 29, 115).

**rylnorokъ(jъ)*: серб. діал. *пунору́ка ж.* ‘неекономна особа, яка надміру дає і тратить’ (Букумирић 606).

**slaborokъ(jъ)*: рос. діал. *слабору́кий* ‘злодійкуватий’ (СРНГ 38, 209).

**širokorokъ(jъ)*: серб. діал. *широкòрук* ‘широкорукий’ (Петровић, Капустина 625), ст.-слвц. *širokorikuý* ‘у кого широкі долоні’ (HSSJ V, 626).

**tvrdorokъ(jъ)*: серб. діал. *тврдо́рук* ‘економний, скупий’ (Петровић, Капустина 552).

Праантропоніми з коренем **Rok-* у препозиції:

**Rokodějъ*: укр. *Рукодій* (Горпинич, Тимченко 238), рос. *Рукоде-ев* (ЖПТ).

**Rokolějъ*: рос. *Руколеев* (ЖПТ).

**Rokomaxъ*: ст.-рос. Степанъ Дементьевъ сынъ *Рукомаховъ*, 1605 р. (Шляпин 1, 106),

**Rokomаnъ*: рос. *Рукоманов* (КПУ Ник. 4, 317), болг. *Ръкоманов* (Илчев 434).

**Rokomyjъ*: рос. *Рукомоев* (ЖПТ) ~ ст.-укр. *рукомья* ‘умивальник’ (Тимченко 2, 300), рос. діал. *рукомой* ‘т. с.’ (СРНГ 35, 352).

**Rokomyslъ*: укр. *Рукомиш* — ойконім у Тернопільській обл., із **Рукомишль* (Худаш, Демчук 84). По-іншому див. (Чучка СОІ 310).

**Rokoslavъ*: слов’ян. *Рукославъ* (Пачич 88).

**Rokosujъ*: ст.-рос. Микифор *Рукосуев*, XVII ст. (ТК II, 678), (похідне) *Рукосуевская*, XVI ст. — ойконім у колишньому Пареславль-Залеському пов. (ПКМГ I/1, 818), рос. *Рукосуев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *рукосу́й* ‘хто без дозволу бере чужі речі’ (СРНГ 35, 254).

Похідні з коренем **Rъt-* у слов’янській антропонімії

**Rъtъ*: ст.-укр. Алешка *Ротъ*, 1572 р. (Тупиков 339), укр. *Ротъ*, 1744 р. (Ділова НРМ 304), *Рот* — сучасне прізвище (СП 305), ст.-рос. Олешка *Рот*, 1672 р. (Греков 1927: 221), рос. *Ротов* (ЖПТ), блр. *Рот* (Бірыла 352), хорв. *Rat* (Leksik 554), чеськ. *Ret* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників див. (ЭСБМ 11, 191–192).
Суфіксальні деривати:

***Рѣтаѣ**: укр. *Ротай*, 1753 р. (АК 3, 99), *Ротай* — сучасне прізвище (РУС 359), ст.-рос. Івашка *Ротай*, 1620 р. (УА 78), рос. *Ротавео* — відантропонімний ойконім у колишній Воронежській губ. (RGN VII, 660).

***Рѣтакъ** / ***Рѣтаѣ**: укр. *Ротак* (СП 305), *Ротач* (РУС 359), рос. *Ротачов* (Горпинич, Корнієнко 199).

***Рѣтъко**, ***Рѣтъкъ**: ст.-укр. Іванъ *Ротко*, 1600 р. (Тупиков 339), укр. *Ротко* (РУС 359), рос. *Ротков* (ЖПТ), (похідні) *Роткова* — ойконім у колишній Уфимській губ., *Ротково* (2) — в колишніх Петербурзькій і Тверській губ. (RGN VII, 660), блр. *Ротка* (Бірыла 352), (похідне) *Роткавічы* — назва населеного пункту в Гродненській обл. (Рап. Гр. 208), хорв. *Ratek* (Leksik 554), чеськ. *Retek* (ЧП).

***Рѣтъсь**: рос. *Ротцев* (ЖПТ), хорв. *Ratec* (Leksik 554).

***Рѣтанъ**, ***Рѣтань**: укр. *Ротань* (РУС 359), рос. *Ротанов* (Новикова 714), (похідне) *Ротанов колодець* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климова 3, 137) ~ укр. діал. *ротán* ‘з великим ротом’ (ЕСУМ 5, 127), рос. діал. *ротán* ‘людина з великим ротом; горлопан’ (СРНГ 35, 204).

***Рѣтатѣ**: укр. *Ротатій*, 1756 р. (АК 5, 206), *Ротатій* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 364) ~ укр. *ротáтий*, діал. *ртáтий* ‘ротатий’ (ЕСУМ 5, 127), блр. діал. *ротáты* ‘з великим ротом’ (ТС 4, 330) та ін.

***рътастьѣ**: рос. діал. *ротáстый* ‘горластий’ (СРНГ 35, 204) та ін.

***Рѣтище**: укр. *Ртищівка* — відантропонімний ойконім на Харківщині, ст.-рос. Ва(си)лей *Ртище*, XV ст. (Шумаков Обзор, 48), *Ртище* Васильєвъ сынъ Унковского, 1539 р. (Тупиков 339), (похідне) *Ртищево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 89), рос. *Артищев* (ЖПТ), *Ртищевъ*, XVIII ст. (ПМД 156), *Ртищев* — сучасне прізвище (Новикова 715), (похідні) *Артищево*, *Артищи* — ойконіми в колишніх Костромській і Псковській губ. (RGN I, 178), *Ртищево*, XVIII ст. — назва поселення в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 375) ~ укр. діал. *ротіици* ‘великий рот’ (Шкрумеляк 141), рос. діал. *ртіице* ‘рот, пащека’ (СРНГ 35, 212) та ін.

Праантропоніми-композиції:

***Boľšegъtъ(jь)**: рос. *Большеротов* (ЖПТ), *Большеротая ж.* — прізви́сько («с большим ртом»; Superanskaja 1999: 53).

***Въркогъtъ**: рос. *Боркуротов* (Рамієс 2, 389).

***Сънорогъtъ(jь)**: ст.-укр. Куска *Чорноротый*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 381), укр. *Чорноротий*, 1734 р. (ДП VI, 317, 370), *Чорнорот* (ПІ Дн. 4/4, 29), *Чорнорота ж.* — прізви́сько (СПУ 3, 361), рос. *Чернорот* (РУС 460), *Черноротов* (ЖПТ) ~ укр. *чорнорóтий* ‘із чорним ротом’ (Грінченко 4, 472), діал. *чóрно в рóті* ‘про сварливу жінку’ (Негрич 184).

***Kosorogъtъ(jь)**: рос. *Косоротов*, 1806 р. (Дмитренко 466), *Косоротов* (ЖПТ), *Косоротый* — прізви́сько («с перекошенным ртом»; Superanskaja 1999: 35), (похідне) *Косоротова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN IV, 455) ~ укр. діал. *косорóтий* ‘людина з перекошеним ротом’ (СБІ 339).

***Krivorogъtъ(jь)**: ст.-укр. Семен *Криворот*, 1654 р. (Кравець, Мицик 30), укр. *Криворотыи*, 1756 р. (АК 5, 112), *Криворотой*, XVIII ст. (МК 166), *Криворот* (Горпинич 231), *Криворотий* (м. Херсон) — сучасні прізви́ща, ст.-рос. Исачко *Криворот*, 1598 р. (АФЗХ 1961: 225), Якушко *Криворотой*, 1686 р. (Сл.РЯ XI—XVII вв. 8, 56), (похідне) *Криворотово*, 1539/40 р. — назва пустища в колишньому Тверському пов. (ПМТ 88), рос. *Криворотовъ*, 1728 р. (АЕП 29), *Криворотов* (ЖПТ), блр. *Крыварот*, *Крывароты* (Бірыла 221), (похідне) *Криво́ртава* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 142) ~ **krivorotъtъ(jь)* (ЭССЯ 12, 168).

***Krivorogъtiъcъ** — патронім на -iъcъ: ст.-укр. Яким *Криворотич*, 1690 р. (ПМК 361).

***Lixorogъtъ(jь)**: ст.-укр. Гринєць *Лихоротыи*, 1649 р. (Реєстр 214).

***Malorogъtъ(jь)**: рос. *Малоротов* (ЖПТ).

***Polorogъtъ(jь)**: ст.-рос. Михайло *Полоротъ*, 1703 р. (АИВД I, 217), рос. *Поларотов*, 1834 р. (Назаров 2021: 142), *Полоротов*, *Полуротов* (ЖПТ), *Полоротая ж.* — прізви́сько («с большим ртом»; Superanskaja 1999: 53), *Полоротова Большая*, *Полоротова Малая* — відантропонімі ойконіми в колишній Пермській губ. (RGN VII, 228) ~ рос. діал. *полорóт*, *полорóтый* ‘роззява’ (СРНГ 29, 114), *полорóтый* ‘крикливий’ (ЯОС Доп. 2, 181).

***Pravorogъtъ(jь)**: рос. *Праворотов* (ЖПТ).

***Sedmirъtъ(jь)**: ст.-укр. Григорей *Семирот*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 168), укр. *Семирот* (КПУ Полт. 9, 96).

***Širokorъtъ(jь)**: укр. *Широкорот* (Глуховцева 2, 337) ~ рос. діал. *широкоро́тый* ‘гучноголосий’ (СВГ 91).

***žyltorъtъ(jь)**: рос. діал. (вторинне) *желторо́тик* ‘горобець’ (СКГ 4, 21).

***Rъtozějъ**: укр. *Ротозей* (КПУ Черниг. 9, 918), рос. *Артозей* (КПЛ Дон. 37), *Артозеев* (ГСС 1, 79), *Ротозеевка* — відантропонімний ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN VII, 662) ~ рос. діал. *ротозе́й* ‘дурень; пересмішник’ (СРНГ 35, 206), блр. діал. *ратазе́й* ‘роззява’ (Бялькевіч 390).

**рътозѣра*: рос. діал. *ротозѣна* ‘роззява’ (СРНГ 35, 206). У сфері антропонімії рефлекси невідомі.

Похідні з коренем **Skul-* у слов’янській антропонімії

***Skula**, ***Skulъ**, ***Skulъ**: укр. *Скула* — прізвисько («вилищуватий»; Чабаненко ПНН 2, 385), *Скулин* — відантропонімний ойконім на Волині, ст.-рос. *Иван Скула*, 1455 р. (Веселовский 290), (похідне) *Скулино*, 1577 р. — ойконім у колишньому Суздальському пов. (Азовцев 186), рос. *Скулов* (ЖПТ), (похідні) *Скулино* (2 фіксації), *Скулин Починок*, *Скулово* — ойконіми в різних регіонах (RGN VIII, 327), ст.-блр. *Андрей Шкула*, XVII ст. (Инв. Сморгонь 57), блр. (похідне) *Скулаўка* — ойконім у Мінській обл. (Рад. Мін. 244), хорв. *Škula*, *Škulj* (Leksik 648), слвн. *Skulj* (ZSSP 557), ст.-пол. *Stanislaw Skula*, 1497 р. (SSNO V, 104), пол. *Skul*, *Skuła*, *Szkuła*, *Szkuł* (SN VIII, 482; IX, 291), *Skulin*, *Skuły* — ойконіми відантропонімного походження (SMP 1039), чеськ. *Skula*, *Škula* (ЧП), слвц. *Skula* (TZ Bratislava 319).

Семантика потенційних мотиваторів неоднозначна. Пор., наприклад, укр. діал. *ску́ла* ‘вилиця’, ‘скритник, проворник, хитрак’ (Бевка 119), ‘нажив, болячка, чиряк’, *скула́* ‘наріст на дереві’, *шкула* ‘прикра, докучлива людина’ (Онишкевич 2, 385), *шкúла* ‘вилиця’, ст.-рос. *скула* ‘вилиця’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 41), рос. діал. *скула́* ‘кістка черепа’, ‘підборіддя’, ‘скупа людина’, *скул* ‘вилиця’, *скуло́* ‘щока’ (СРНГ 38, 183), блр. діал. *скула́* ‘гнійник, фурункул’, ‘про злу, пакісну людину’ (Янкова 329) < **skula*, i. -e. *(s)*keu-* ‘гнути, гнутися’. Див. (ЕСУМ 5, 290; ЭСБМ 12, 164 — з інослов’янськими відповідниками та оглядом етимологічних версій).

***Bezskulъ(јь)**: рос. *Бескулов* (ЖПТ) < **Безскулов*.

***Paskulъ**: укр. *Паскул* (Горпинич, Тимченко 211).

Суфіксальні деривати:

***Skulakъ** / ***Skulačъ**: рос. *Скулачев* (ЖПТ), блр. *Скулак* (ЖПТ), пол. *Skulałak* (SN VIII, 482) ~ рос. діал. *скулáч* ‘людина з широкими випуклими вилицями’ (СРНГ 38, 181).

***Skulikъ** / ***Skuličъ**: хорв. *Skulić, Škulić* (Leksik 596, 648), пол. *Skulicz, Skulik, Szkulik* (SN VIII, 482; IX, 291).

***Skulъka, *Skulъko, *Skulъkъ**: рос. *Скулков, Скулкин* (ЖПТ), (похідне) *Скулкин* — ойконім у колишній В’ятській губ. (RGN VIII, 327), ст.-пол. *Skulka*, 1464 р. (SSNO V, 104), пол. (вторинне) *Skułkowski* (SN VIII, 482), чеськ. *Škulka* (ЧП) ~ рос. діал. *скулка* ‘чиряк, пухлина’ (СРНГ 38, 183).

***zaskulъkъ**: рос. діал. *заскулóк* ‘частина обличчя, шока’ (СОГ 4, 83).

***Skulъсь**: хорв. *Skulec* (Leksik 596), чеськ. *Škulec* (ЧП).

***Skulanъ**: рос. *Скуланов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *скулáн* ‘людина з широкими випуклими вилицями’ (СРНГ 38, 181).

***Skulina, *Skulinъ**: ст.-рос. Постник *Скулин*, 1570 р. (Веселовський 290), рос. *Скулин, Шкулин* (РУС 388, 480), хорв. *Skulin* (Leksik 596), пол. *Skulin, Skulina* (SN VIII, 482), н.-луж. *Skulin* (Мука III, 173) ~ рос. діал. *скулíна* ‘вилиця’ (СРНГ 38, 182).

***skulastъ(јь)**: укр. *скулáстий* ‘вилицюватий’ (ЕСУМ 5, 290).

***skulistъ(јь)**: рос. діал. *скулíстий* ‘вилицюватий’: *скулíстое лицо* (СРНГ 38, 182). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

***Skulatъ(јь)**: рос. *Скулатов* (Память 2, 109), пол. *Szkułat* (SN IX, 291) ~ рос. діал. *скулáтый* ‘вилицюватий’ (СРНГ 38, 181).

***Skulovatъ(јь)**: рос. *Скуловатый* (ЖПТ), пол. *Skułowaty* (SN VIII, 482) ~ ст.-рос. *скуловатый* ‘вилицюватий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 41).

Праантропоніми-композиції:

***Čьrnoskulъ(јь)**: ст.-укр. *Чорноскул*, 1588 р. (Яшук 317), рос. *Черноскулов* — сучасне прізвище.

***Красьnoskulъ(јь)**: ст.-рос. Васка Тимофеевъ с. *Красноскуловъ*, 1646 р. (Ростов 10), рос. *Красноскулов* — сучасне прізвище (м. Ростов-на-Дону).

***skulookъ(јь)**: укр. *скулобкий* ‘косоокий’ (Грінченко 4, 146). У сфері антропонімії рефлекси не засвідчено.

Похідні з коренем *Ух- у слов'янській антропонімії

***Ухо:** укр. *Ухо* (Вол.), *Вухо* — прізвисько («вухань»; Чабаненко ПНН 1, 90), (похідне) *Ухове* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 502), ст.-рос. Григорий Иванов с. *Ухо*, 1674—1675 рр. (РРаз. 262), (похідне) *Ухово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 119), рос. *Ухов* (ЖПТ), (похідні) *Ухова*, *Ухово* (3 фіксації) — назви поселень у різних регіонах, блр. *Ухов* — відантропонімний ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN IX, 350), хорв. (вторинне) *Uhovec* (Leksik 697), пол. *Ucho* (SN X, 7), ст.-чеськ. Jan Ucho, 1481 р. (АЇ XXVI, 117), луж. *Hucho*, *Wucho* (Wenzel I/2, 157; II/2, 169) ~ ст.-укр. *ѡхо*, 1576 р. (УП 1, 226), укр. діал. *гу́хо* ‘вухо людини’ (Аркушин 2016: 113) та ін.

Афіксальні деривати:

***Ухъѣ:** ст.-укр. Гринєць *Ухиѣ*, 1649 р. (Реєстр 207).

***Безухъ(ѣ):** укр. *Безух* (КПУ Київ. 5, 521), *Безвухий*, *Безух* — прізвиська (Чабаненко ПНН 1, 47), (похідне) *Безвухого* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 22), рос. *Безухов* (ЖПТ), блр. *Бязвухі* (Бірыла 76), схв. *Bezuh*, (Leksik 45), пол. *Bezuch* (SN I, 274), ст.-чеськ. Jan *Bezuchý*, 1519 р. (АЇ XXVI, 160), чеськ. *Bezúch* (Moldanová 44) ~ ст.-укр. *бѣзухи(ѣ)* inauritus, 1642 р. (Славинецький 229), укр. *безухий* ‘що не має вуха або вух’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 80), діал. *безу́хый*, *бѣзу́хий*, *бѣзу́хий* ‘безвухий’ (Грицак 1, 138), рос. діал. *безу́хий* ‘глухий’ (СРГП 1, 27) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 48).

***Неухъ(ѣ):** ст.-рос. Григорий *Неухов*, 1639—1659 рр. (Раздорский 2000: 161), блр. (вторинне) *Неуховичъ*, 1797 р. (BC 1, 403).

***Ухаѣ:** укр. *Вухай* — прізвисько (с. Добре Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.).

***Ухакъ / *Ухаѣ:** укр. *Ухач* (Чучка 566), *Вухач* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 211), ст.-рос. Зеновка *Ухачевъ*, 1631 р. (Тупиков 800), рос. *Ухачев* (ЖПТ), блр. *Ухач* (ЖПТ), хорв. *Uhač* (Leksik 697), ст.-пол. *Uchacz*, 1538 р. (Bubak Słownik II, 253), пол. *Uchacz* (SN X, 6), чеськ. *Ucháč* (ЧП), словц. *Ucháč* (TZ Bratislava 373), луж. *Wuchak*, в.-луж. *Wuchač* (Wenzel II/2, 169) ~ укр. діал. *уха́ч* ‘вухань’ (ЕСУМ 6, 55), *вуха́ч* ‘людина з великими або відстовбурченими вухами; вухань’ (СБІ 154), рос. діал. *уха́ч* ‘про людину з великими вухами’ (БТСДК 547) та ін.

***Ухаль**: ст.-укр. *Uchaly* Illes, 1582 р., укр. *Uchal*, 1715 р. (Чучка 566), *Ухаль* — сучасне прізвище (Редько 2, 1086), *Вухаль* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 211), рос. (вторинне) *Ухальцев* (ЖПТ), пол. *Uchal* (SN X, 6), слвц. *Uchal* (TZ Bratislava 373).

***Ухань**, ***Ухань**: укр. *Ухань*, 1756 р. (АК 5, 181), *Ухань* — сучасне прізвище (Редько 2, 1087), *Вухань*, *Ухан* — прізвиська («має великі вуха»; Чабаненко ПНН 1, 90; 2, 425), (похідне) *Уханівка* — назва поселення в Полтавській обл., рос. *Уханев*, *Уханов* (ЖПТ), *Ухань* — прізвисько (Герасимов Словарь 91), *Уханова*, *Уханово* — відантропонімні ойконіми в колишніх Пермській і Костромській губ. (RGN IX, 350), блр. *Ухан* (Бірыла 422), хорв. *Uhan* (Leksik 697), слвн. *Uhan* (ZSSP 656), пол. *Uchan* (SN X, 6), луж. *Wuchan* (Wenzel II/2, 169) ~ укр. діал. *уха́нь* 'вухань' (ЕСУМ 6, 55), *вуха́нь* 'заєць' (Аркушин 2016: 78).

***Ухагь**: рос. *Ухаров* (ЖПТ).

***Ухать(ь)**: укр. *Ухатий* (СП 359), *Вухатий* — прізвисько («має великі вуха»; Чабаненко ПНН 1, 90), рос. *Ухатов* (ЖПТ), хорв. *Uhatić* (Leksik 697), пол. *Uchaty* (SN X, 6) ~ укр. діал. *вуха́тий* 'заєць' (Аркушин 2016: 78), блр. діал. *уха́тий* 'такий, що має відстовбурчені вуха' (Аркушин 2016: 573), в.-луж. *wichaty* 'вухатий; довговухий' (Трофимович 391) та ін.

***Ухасть(ь)**: укр. *Вухастий* — прізвисько [«до всіх і до всього прислухається» (Чабаненко ПНН 1, 90)].

Праантропоніми-композиції:

***Вѣлоухъ(ь)**: ст.-рос. (похідне) *Белоухова*, 1561–1562 рр. — ойконім у колишньому Каргопольському пов. (Васильев СВК 372), рос. *Белоухов* (ЖПТ), макед. (вторинне) *Белоушков* (Речник ПКМ I, 108).

**brъstъnouхъ(ь)*: болг. діал. *брасноух* 'хто має уздовж обрізане вуха' (Хитов 229). Антропонімні рефлексії невідомі.

***Вѣлоухъ(ь)**: ст.-рос. Михаль *Болтоухов*, 1495 р. (Веселовский 45), (похідне) *Болтоуховская*, 1560/61–1561/62 рр. — назва пустища в колишній Деревській п'ятині Новгородщини (ПКНЗ 5, 386).

***Вѣлоухъ(ь)**: рос. *Барлаухов* (КПУ Харк. 17, 544).

***Сѣрноухъ(ь)**: ст.-укр. Іванъ *Черноухъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 597), Стефан *Чарноухъ*, 1654 р. (РПП 147), рос. *Черноухов* (Ряз. КП I, 77).

***Дѣлоухъ(ь)**: ст.-рос. Трошко Силуянов с(ы)нъ *Долгоуховъ*, 1685 р. (Парфенова 142–143). Стосовно мотивації див. (SP 3, 261–262: **dl'gouchъ*).

***Gnilouxъ(ѣ)**: ст.-рос. Микишка Михайлов *Гнилоухов*, 1697 р. (Парфенова 114), рос. *Гнилоухов* (АКС 352).

***Golouxъ(ѣ)**: рос. *Голоухов* (ЖПТ), хорв. *Golouh* (Leksik 194).

***Gъrdouxъ(ѣ)**: укр. *Гордаушенко* (КПУ Од. 9, 419).

**klepouxъ(ѣ)* (ЭССЯ 10, 34). Антропонімі рефлексів невідомі.

***Kolouxъ**: укр. *Калиух* (КПУ Ув. Дон. 7, 189), рос. *Колиух* (Лет. ГС 2008, № 51, 39), *Колеухов* (Горпинич 263).

***Kosouxъ(ѣ)**: рос. *Косоухов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *косоу́х* ‘про людину з несиметрично розміщеними вухами’ (СРНГ 15, 70).

***Kostouxъ(ѣ)**: ст.-рос. Сергушка *Костоуховъ*, 1696 р. (Тобольск 52).

***Krasnouxъ(ѣ)**: ст.-рос. *Красноуховъ*, XVII ст. (Пясецкий ИО 74), рос. *Красноухов* (ЖПТ), блр. *Krasnouch*, 1709 р. (АВК III, 133).

***Kъlbouxъ(ѣ)**: рос. *Колбаухий* (Память 1, 45).

***Kъldouxъ(ѣ)**: ст.-рос. Петр *Кодоухов*, 1699 р. (Курдюмов II, 294) < **Колдоухов*, рос. *Кондаухов* (ИС 47).

***Kъlpouxъ(ѣ)**: ст.-укр. Яцько *Капълоу́хы(и)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 14, 44), укр. *Каплаух* (м. Луцьк) < **Калпаух* (метатеза).

Щодо мотиваційних засад пор., наприклад. укр. *клапоу́хый* ‘з обвислими вухами’, *клапоу́хий*, *каплову́хий*, діал. *клапаву́хий*, *клопоу́хий*, *каплову́хий* ‘т. с.’ (ЕСУМ 2, 454 – як поєднання основ дієслова **klapati* та **ихо*), *каплау́х*, *каплову́ха* ‘шапка з навушниками’ (Матейко 133), рос. діал. *каплову́х* ‘дурник’ (ПОС 13, 471), *каплову́хий* ‘т. с.’ (СРНГ 13, 54), блр. діал. *каплову́хі* ‘з обвислими вухами’ (ТС 2, 182), *каплаву́хі* ‘т. с.’ (Бірыла 1975: 102), болг. діал. *клинуу́х* ‘у кого обвислі вуха’ (Петков 68) та ін. (ЭССЯ 9, 186). Див. ще (Шульгач 1994: 12).

***Kъrlouxъ(ѣ)**: рос. *Карлоухов* (НКП м. Київ 419).

***Kъrпouxъ(ѣ)**: ст.-укр. *Корнау́хъ*, 1655 р. (Багалій 51), Яцько *Карнау́хъ*, 1660 р. (Юркевич 162), Исачко *Корноух*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 268), *Корноух*, 1700 р. (Універсали Мазепи 351), укр. *Корноухъ*, 1718 р. (ПЧП 117), *Карноухъ*, 1756 р. (Лучицкий 259), *Карнау́х* – сучасне прізвище (Рв.; Анк.), *Карнау́хий* (НКП Кіров. 57), *Корноух* (ЧЧ 3, 362), ст.-рос. Захаръ Никитинъ сынъ *Корноуховъ*, 1598 р. (Доброхотов 157), Григорий Евсевьев сын *Корноух*, 1688 р. (ОКПК), Прокофий Иванов сын *Курноухов*, XVII ст. (РКП 1, 87), (похідні) *Корноухи*, 1568 р. – ойконім у Бежецькій п’ятині (ПКНЗ 3, 186), *Остроухово*, *Корноухово тожъ*, 1628–1629 рр. – ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 774), рос. *Корноухов* (Новикова 415), *Кирноухова ж.* (Горпинич 202), (похідні) *Карнау́хи*, *Карнау́хова* (4), *Кар-*

наухов, Карнаухово, Карноухово, Корноухова — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 75–76; Беликов 117; Список Томск. 12), *Арнаухов* — назва поселення на території Війська Донського (Списки ЗДВ 104) < **Карнаухов*, ст.-блр. (похідне) *Карнаухова*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (Оглоблин 25), блр. *Карनावухаў* (Бобрык 230), пол. *Karnauch* (SN IV, 506) і под., в основі яких — апелятивна лексика на зразок ст.-укр. *ка(р)наухи(й)*: конь ... чали(й) *ка(р)наухи(й)*, 1655 р. (ЛРК 51), укр. діал. *карнаву́х'і, карно́у́х'і, корно́ву́х'і* 'людина з фізичними вадами (надрив, надріз)' (Никончук, Мойсієнко 58), рос. діал. *корноу́хий* 'з одним вухом' (ПОС 15, 262), ст.-блр. *карнаухий* (ГСБМ 17, 288), блр. діал. *кернову́хі* 'безвухий' (ТС 2, 190), *карनावу́хі* 'з короткими вухами' (Барадулін 4, 421), *корно́ву́х'і* 'людина з фізичними вадами (надрив, надріз)' (Никончук, Мойсієнко 58), *карнаву́хі* 'з покаліченими вухами' (МДСГ 4, 213), болг. діал. *кръноу́х* 'з відрізаним, відкушеним краєм вуха' (Хитов 271), *кръноу́х* 'т. с.' (БЕР 3, 47) та ін. Див. (ЕССЯ 13, 235).

***Къгроухъ(йъ)**: укр. *Карпоух* (Ономастikon 149), рос. *Карнаухов* (НКП Луг. 519), *Корпоушкова ж.* (КПУ Луг. 11, 142), (похідне) *Карпоуховщина* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN IV, 86).

**лохтоухъйъ* (ЕССЯ 15, 252).

**лохоухъйъ* (ЕССЯ 15, 252). Антропонімі рефлексії невідомі.

***Лороухъ(йъ)**: ст.-рос. Івашко Даниловъ *Лопоуховъ*, 1500 р. (Тупиков 627), рос. *Лопоухов* (ЖПТ), блр. *Лапавух, Лапавухі* (Бірыла 244) ~ **лороухъйъ* (ЕССЯ 16, 68).

***Малоухъ(йъ)**: укр. *Малоухъ*, 1762 р. (ПВЗ 51), *Малоух* — сучасне прізвище (м. Луцьк), рос. *Малоухов* (ЖПТ), (похідне) *Малоухово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Дмитровському пов. (ПКМГ I/1, 768).

***Ме́къкоухъ(йъ)**: рос. *Мягоухов* (КАК 417).

***Мы́рзлоухъ(йъ)**: рос. *Мерзлоухов* (ЖПТ).

***Обву́лоухъ(йъ)**: ст.-рос. Андрюшка Петров сын *Оляухов*, 1550 р. (ТК 1550 г.: 368), Жданко *Облоуховъ*, 1623 р. (Успенский 2, 271), рос. *Аблаухов, Облаухов, Облеухов* (ЖПТ), (похідне) *Аляухово* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN I, 161).

Стосовно потенційних мотиваторів пор., наприклад, рос. діал. *облоу́х, облоу́хий* 'вухатий' (СРНГ 22, 110), блр. діал. *аблаву́хі* 'з великими вухами' (МСММ 111), 'дурень' (Янкова 13) та ін. Див. (ЕССЯ 31, 123).

***Остроухъ(йъ)**: ст.-укр. *Ўстроу́хъ*, 1581 р. (УП 1, 336), Пилипъ *Остроухъ*, 1657 р. (Тупиков 293), укр. *Остроухъ*, 1752 р. (АК 2, 492),

Остроух (РУС 306), (похідне) *Остроухівка* — мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 427), ст.-рос. Григорій *Остроухов*, 1592 р. (Веселовский 234), (похідне) *Остроухово*, *Корноухово тожъ*, 1628—1629 рр. — ойконім у Рязанському краї (ПКРК I/3, 774), рос. *Остроухов* (РУС 306), *Остроухова*, *Остроухи*, *Остроухово*, *Остроуховка* — відантропонімні ойконіми в колишніх Воронежській, Смоленській, Рязанській, Тамбовській губ. (RGN VI, 504), ст.-блр. *Остроухъ*, 1489 р. (LM № 4, 87), Hignath Szczepanowycz *Osthrouch*, 1552 р. (ПКРК 402), Мартинъ *Остроухъ*, 1611 р. (ABK XVIII, 227), блр. *Астроух* (ЖПТ), болг. *Остроухов* (Илчев 370), слвн. *Ostrouhov* (ZSSP 416), пол. *Ostrouch* (SN VII, 117) ~ укр. *гострову́хий* ‘із загостреними вгорі вухами’ (СУМ II, 145).

***Polouхъ(јь)**: укр. *Полоух*, 1858 р. (Топчій 301) ~ рос. діал. *полю́хий* ‘нетямущий’ (СРНГ 29, 129).

***Ръсьјеухъ(јь)**: ст.-рос. Безсонъ Ивановъ сынъ *Песьеуховъ*, 1597 р. (Сторожев МИРД 1, 370).

***Rogouхъ(јь)**: серб. *Рогоух*, XIV ст., (похідне) *Рогоушићи* — ойконім поблизу Сараєва в Боснії (Михаїловић 1970: 26).

***Ръѣухъ(јь)**: (похідні) рос. *Аржауховка* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN I, 168), блр. *Аржавухава* — назва населеного пункту у Вітебській обл. (Рап. Віц. 27).

***Sadlouхъ(јь)**: укр. *Салоух* (Редько 2, 924) ~ рос. діал. *у́хо с са́лом* ‘про хитру, пронирливу особу’ (СРГС 5, 182).

***Sarouхъ(јь)**: рос. *Шараухов* (КПУ Зап. 1/2, 291).

***Sēdouхъ(јь)**: рос. *Седоухов* (ЖПТ).

***Sērouхъ(јь)**: укр. *Сѣроухъ*, 1734 р. (ДІП VI, 275), *Сѣровухъ*, 1759 р. (АК 3, 374), *Сіроух* — сучасне прізвище (Горпинич, Корнієнко 213), рос. *Сероухов* (ЖПТ).

***Skalouхъ(јь)**: укр. *Скалоух*, рос. *Скалоухов* (Новикова 763).

***Solouхъ(јь)**: укр. *Солоух* (ЖПТ), рос. *Солоух* — сучасне прізвище.

***Strъmouхъ(јь)**: ст.-рос. Борис *Стремоух*, 1611 р. (Веселовский 302), Степанъ *Стремоуховъ*, 1628 р. (ОДМ XII, 6), рос. *Стремоухов* (ЖПТ), *Стремоухово*, *Стремоуховка* — відантропонімні ойконіми в колишніх Московській і Курській губ. (RGN VIII, 596).

***Suxouхъ(јь)**: укр. *Сухоухий* (КПУ Хм. 5, 577), *Сухоухий* (м. Рівне), рос. *Сухоухов* (КПУ Хм. 3, 629).

***Svinouхъ(јь)**: рос. *Свиноухов* (ЖПТ).

***Sъkalouхъ(јь)**: укр. *Скалоух*, рос. *Скалоухов* (Новикова 753).

***Širouхъ(јь)**: рос. *Широухов* (ЖПТ).

***Šstouхъ(јь)**: укр. *Шестоух* (КС Сум. 2, 558), рос. *Шестоухов* (Памяць Лоеўск. 333).

***Triухъ(јь)**: ст.-рос. Сенка *Треуховъ*, 1687 р. (СГКЭ II, 187) ~ ст.-укр. *триухи*: *кухол триухи*, 1596 р. (УП I, 571).

***Tylstouхъ(јь)**: ст.-укр. Василій *Толстоухъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 591), ст.-рос. *Толстоух*, 1545 р. (Веселовский 319), Онашко *Толстоуховъ*, 1615 р. (ГХ 16), (похідні) *Толстоухово*, XVI ст. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 177), *Толстоухова*, 1627–1630 рр. – назва пустища в колишній Вологодській губ. (Сторожев II, 84), рос. *Толстоухов* (СКТ 808), (похідні) *Толстоухово* (6 фіксацій) – ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 130), блр. *Толстоухина* (м. Вітебськ), (похідне) *Тулстоухово* – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN IX, 209).

***Tyltouхъ(јь)**: укр. *Тахтаух* (Новикова 816) < **Тафтаух* < **Тавтаух*.

***Tьprouхъ(јь)**: ст.-рос. Івашко Ойанас(ь)євъ сын *Теплоух*, 1691 р. (Парфенова 371), рос. *Теплоухов* (ЖПТ).

***Veleухъ(јь)**: ст.-рос. (вторинне) Кузьма *Леуховский*, XVII ст. (ППК 296), рос. *Ляухов* (КПУ Дон. 3, 280) < **Велеухов*.

***Vislouхъ(јь)**: ст.-укр. **ЇѦ**нь *Вислоухъ*, 1540 р. (КМ 86), укр. *Wysłouch*, 1750 р. (АЮЗР III/3, 475), *Висловух* (Редько I, 148), *Вислоух* – сучасне прізвище (м. Кам'янець-Подільський Хм.), ст.-рос. *Вислоухъ*, 1539 р., Ершъ *Вислоуховъ*, 1584 р. (Тупиков 86, 503), рос. *Вислоухов* (ЖПТ), ст.-блр. Ян *Вислоух*, 1528 р. (Бірыла 1966: 202), Войтех *Вислоухович*, 1541 р. (LM № 27, 38), блр. *Вислоух* (ТС Мозырь 83), ст.-пол. Jakub *Wysłouch*, 1669 р. (ABK XVIII, 483), пол. *Wysłouch* (SN X, 250). Пор. також *Вислоухова* – ойконім у колишній Херсонській губ., *Вислоухово* (3) – назви поселень у колишніх Костромській, Псковській, Вітебській губ. (RGN II, 106) ~ ст.-рос. *вислоухий* ‘з обвислими вухами’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 2, 190), рос. діал. *вислоу́хий* ‘з великими вухами’ (ЯОС Доп. 1, 111), ‘глухий’ (СРНГ 4, 296) та ін.

***Zьlouхъ(јь)**: ст.-рос. Іван Дмитриевич Родичев *Злоух*, XVI ст. (Веселовский 123).

***Žirouхъ(јь)**: рос. *Жироухов* (Лет. ЖС 2009, № 1, 33).

***Žyltouхъ(јь)**: ст.-рос. (похідне) *Желтоухово*, 1597/98 рр. – назва пустища в колишньому Верейському пов. (АФЗХ 1506–1613 гг.:

260), рос. *Желтоухов* (ЖПТ), (похідні) *Желтоухи*, *Большие*, *Малые Желтоухи* — ойконіми в колишніх Смоленській та Калузькій губ. (RGN III, 278).

**ихорѣзъ*: рос. діал. *ухорѣз* ‘відчайдушна людина; задирака’ (ОСВГ 11, 199).

Деривати з коренем **Uš-*:

**Ušajъ*: хорв. *Ušaj* (Leksik 699), слвн. *Ušaj* (ZSSP 661).

**Ušъjъ*: укр. *Ушій* (Редько 2, 1087).

**Bezušъjъ*: рос. *Безуший* (ИПР 5, 22), схв. Micha Petri *Bresusche*, 1315 р. (Михайлович 1970: 26) ~ **bezušъjъ* (ЭССЯ 2, 50).

**Ušakъ* / **Ušacъ*: ст.-укр. *ѡшакъ*, 1578 р. (КЗК 150), Янъ *Ушакъ* Кумановський, 1650 р. (Тупиков 412), укр. *Вушак* (Горпинич, Бабій 28), *Ушак* — прізвисько [«вухатий» (Чабаненко ПНН 2, 425)], ст.-рос. *Ушакъ*, 1485 р. (Тупиков 411), *Ушак*, 1544 р. (Кистерев 101), Михайла *Ушак*, 1686 р. (Шабаев 191), (похідні) *Ушаковъ*, XV ст., *Ушаково*, XVI ст. — ойконіми в історичній Новгородській землі (НПК I, 188; VI, 242), рос. *Ушак*, *Ушач* (ЖПТ), *Ушаков* (8), *Ушакова* (21), *Ушаково* (75) — відантропонімні назви поселень у різних регіонах (RGN IX, 354–355), *Ушаков лес*, *Ушаков овраг*, *Ушаков пруд* — мікротопоніми в Нижегородській обл. (Климкова 3, 303), блр. *Ушак* (Бірыла 422), (похідне) *Ушачы* — назва поселення у Вітебській обл. (Рап. Віц. 387), *Ушакова* (2) — у Вітебській і Гродненській обл. (Рап. Віц. 387; Рап. Гр. 244), *Ушакі* — в Могильовській обл. (Рап. Маг. 178), серб. *Ушак* (Грковић 201), хорв. *Ušak* (Leksik 699), слвн. *Ušakov* (ZSSP 661), пол. *Uszak* (SN X, 33), слвц. *Ušák* (TZ Trnava 177), *Ušiak* (TP 201), а також слов’ян. *Ушаки* — відантропонімний ойконім у Шавельському пов. колишньої Ковенської губ. (Список Ковен. 448).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *ѡшакъ* ‘одвірок’, 1590 р. (УП 1, 444), укр. діал. *вушák* ‘посудина з вухами’ (ЕСУМ 1, 441), *ушák* ‘одвірок’ (ЕСУМ 6, 58), *вушák*, *гушák* ‘т. с.’ (Аркушин 2016: 78, 113), блр. діал. *ушák* ‘діжечка’: *ушак* — *пасудзіна*, *ушкі былі* [...]’ (СБГ 5, 254), *вушák*, *ушák* ‘стовп у паркані’, пол. *uszak* ‘рама дверей, вікон’ (ЕСУМ 1, 441).

**Ušikъ* / **Ušičъ*: укр. *Вушик* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 212), хорв. *Ušić* (Leksik 700).

**Ušъko*, **Ušъkъ*: ст.-укр. *Waszil Vsko*, XVI ст. (Жерела III, 209), укр. *Вушко*, *Ушко*, *Ушок* (Богдан 312, 324), *Вушко* — прізвисько [«одне вухо менше за інше» (Чабаненко ПНН 1, 90)], (похідне)

Ушковичі — назва поселення на Львівщині, ст.-рос. Левка *Ушковъ*, 1694 р. (Тупиков 800), (похідне) *Ушково*, 1499/1500 рр. — ойконім у Водській п'ятині Новгородської землі (ПКНЗ I, 91), рос. *Ушков* (Глуховцева 2, 274), ст.-блр. Олтушко *Ушко*, 1577 р. (Бірыла 1966: 208), болг. *Ушко* (Илчев 506), серб. *Ушко* (Грковић 201), хорв. (вторинне) *Ušković* (Leksik 700), пол. *Uszek, Uszko, Wuszko* (SN X, 33, 34, 353) ~ рос. діал. *ушóк* 'ремінна петля [...]', *у́шки* мн. 'петлі' (СРГС 5, 187), блр. діал. *вушкó* 'петля в постолах', *у́шкі* мн. 'петлі' (СБГ 1, 340; 5, 255).

***Bezuško**: рос. *Безушков* (ЖПТ).

***Ušalj**: хорв. *Ušalj* (Leksik 699).

***Ušanь**, ***Ušany**: укр. *Ушан* — прізви́сько («вухатий»; Чабаненко ПНН 2, 425), рос. *Ушан* (Superanskaja 1997: 35), *Ушанов* (ЖПТ), блр. *Ушан* (Бірыла 422), *Ушанев* (ЖПТ), болг. *Ушан*, XVI ст. (Займов 229), *Ушанов* (Илчев 506), хорв. *Ušanović* (Leksik 699), слвн. *Ušan* (ZSSP 661), пол. *Uszanow* (SN X, 33) ~ укр. діал. *вуша́н* 'глиняний посуд на воду' (ЕСУМ 1, 441), рос. діал. *уша́н* 'людина з великими вухами' (ЯОС 10, 25), 'заець' (ОСВГ 11, 202) та ін.

***Ušnikъ**: укр. *Вушник* (Богдан 324), рос. *Ушник* (РУС 432), хорв. *Ušnik* (Leksik 700), слвн. *Ušnik* (ZSSP 661) ~ рос. діал. *у́шник* 'пліткар' (СРГС 5, 187), *ушні́к* 'петля в постолі, в яку всувають мотузку' (СВГ 10, 165).

***Ušarъ**, ***Ušary**: укр. (вторинне) *Ушарук* (Вол.), *Вушар* — прізви́сько (СПУ 1, 212), рос. *Ушарев*, *Ушаров* (ЖПТ), пол. (вторинне) *Uszarek* (SN X, 33).

***Ušaty(jь)**: укр. *Ушатый*, 1740 р. (Ляшев 70), *Вушатий* — сучасне прізви́сько (СПУ 1, 212), ст.-рос. *Ушатый* Микитин, 1558 р. (МИКХ 1, 35), Юрьї *Ушатой*, 1614 р. (Тупиков 412), рос. *Ушатый*, *Ушатов* (Новикова 856), *Ушатый* — прізви́сько («с оттопыренными ушами»; Superanskaja 1999: 35), (похідні) *Ушатово* — ойконіми в колишніх Калужській і Смоленській губ. (RGN II, 356), болг. *Ушатов* (Илчев 506), пол. *Ušat* (SN X, 34) ~ ст.-укр. *ушаты(й)* ansat(us), 1642 р. (Славинецький 84), укр. *ушатий*: *дѣжка ушатая*, 1733 р. (Ділова НРМ 266), рос. діал. *уша́т* 'шапка-вушанка' (СРГС 5, 186), блр. діал. *вуша́ты* 'з великими вухами; чубатий (про пташку)' (СБГ 1, 339), *уша́тний* 'такий, що має відстовбурчені вуха' (Аркушин 2016: 574), в.-луж. *wušaty* 'вухатий; довговухий' (Трофимович 407).

***Ušastъ(јь)**: укр. *Вушастий*, 1718 р. (ПСт. П 209), *Ушастий* — прізвисько [«вухатий» (Чабаненко ПНН 2, 425)] ~ рос. діал. *ушастик* ‘заець’ (СВГ 10, 164).

Праантропоніми-композиції:

***Dьlgoušъ(јь)**: укр. *Довгоушовъ* (Лазаревский 1908: 95) ~ рос. діал. *долгоуший* ‘довговухий’ (ПОС 9, 132) та ін.

***Dьrdoušъ(јь)**: укр. *Драндауш* (ЧТ 1, 268) — форма з -н- епентезою та метатезою -ар- > -ра- (**Дардауш* > *Дра(н)дауш*).

***Едьnoušъ(јь)**: ст.-рос. (похідне) *Одноушево*, 1528 р. — назва пустища в колишньому Солігалицькому пов. (Горчаков 27), рос. *Одноуш*, (похідне) *Одноушево* — ойконім у колишній Костромській губ. (Беляев 272, 279).

***Goloušъ(јь)**: рос. *Голоушев* (ОА 2, 893), чеськ. *Holouš* (ЧП).

***Koliušъ**: укр. *Колеуш* (КС Дн. 1, 60), *Колиуш* (КПУ Черниг 7, 370).

***Koliušъko**: укр. *Коливошка*, 1753 р. (Пивовар 223), *Каляушко* (КПУ Полт. 5, 153), *Коливошко* (КПУ Хм. 10, 133).

***Kьlšeušъ(јь)**: рос. (похідні) *Кошлоуши Больше*, *Кошлоуши Малые* — назви поселень у колишній Казанській губ. (RGN IV, 501) — вторинні форми з метатезою -ли- > -шл-.

***Kьrtoušъ(јь)**: блр. *Картеуший* (м. Вітебськ).

***Mězoušъ(јь)**: рос. *Мизаушев* (Лет. ЖС № 40—52, 222).

***Mьrgoušъ(јь)**: рос. (похідне) *Моргоуши* — ойконім у колишній Казанській губ. (Волости IV, 225).

***Terboušъ(јь)**: рос. *Теребаушева ж.* (м. Рівне).

***Triušъko**: рос. *Треушков* (АУИФ 444).

***Tьrпoušъko**: укр. *Терноушко* (РУС 416).

***Veļušъ(јь)**: укр. *Ляуш* (Горпинич 259) < **Велеуш*.

***Veļušъko**: укр. *Леушко* (НКП Дн. 881) < **Велеушко*.

Похідні з коренем **Ust-* у слов'янській антропонімії

Праантропоніми-композиції:

***Běloustъ(јь)**: ст.-укр. *Stepan Běloust*, 1604 р. (ОО 154), укр. *Білоуст* (КПУ Льв. 2, 459), ст.-рос. (похідне) *Белеустово*, XVII ст. — назва пустища в колишній Ярославській губ. (ИАЯ II, 4), ст.-блр. (похідне) *Бѣлоустовъ Сукачъ*, 1552 р. — мікротопонім у колишньому Пінському пов. (ПКПК 83).

***Bьrdoustъ(јь)**: ст.-укр. *Лавринъ Бьрдоустъ*, 1649 р. (Реєстр 383).

***Charoustь(јь)**: чеськ. *Charoust* (ЧП). Щодо першого компонента композита пор. псл. **charъjь* (ЕССЯ 8, 21).

***Koustoustь(јь)**: рос. *Костоустов* (ЖПТ).

***Krivoustь(јь)**: ст.-укр. Болеславъ *Кривоустовъ*, 1621 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 111), ст.-пол. *Crzywousti*, XIV ст., *Boleslaus Krzywousthy*, 1470–1480 рр. (SSNO III, 179), чеськ. *Křivousty* – відантропонімний ойконім (Profous II, 405) ~ ст.-укр. *кривоу(с)ти(й) valgus*, 1642 р. (Славинецький 407), ст.-блр. *кривоустый* ‘неширий, брехливий’, *криустый* ‘т. с.’ (ГСБМ 16, 137, 145), серб. діал. *крѝви уста* ‘про людину, яка говорить абищо’ (Динић 361), *криводуст* ‘киворотий’ (Савић 1020), *кривѡус*, -ѡуста ‘т. с.’ (Петровић, Капустина 247) і под. Див. **krivoustь(јь)* (ЕССЯ 12, 169–170).

***lixoustь**: болг. *лихоуст* ‘хто багато і недоречно говорить’ (БЕР 3, 435).

***poloustь**: рос. діал. *полоустый* ‘з широким горлом (про глиняний посуд)’ (СРНГ 29, 127).

***široustь(јь)**: слвн. *široust* ‘широкоротий’ (Pleteršnik II, 622).

***širokoustь(јь)**: укр. *широкоустий* ‘широкоротий’ (Грінченко 4, 496), слвн. *širokoust* ‘т. с.’ (Pleteršnik II, 622). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Tьrdoustь(јь)**: ст.-укр. Игнатъ *Твердоустый*, 1649 р. (Реєстр 396).

***Veleustьnь(јь)**: ст.-укр. Семень *Левусный*, 1649 р. (Реєстр 189) – форма з модифікованим анлаутом ~ ст.-рос. *велеустый* ‘красномовний’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 2, 60).

***zъloustь(јь)**: ст.-рос. *злоустый* ‘зломовний’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 6, 34). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

Похідні з коренем **šьj-* у слов’янській антропонімії

***šьja**: ст.-укр. Иванъ *Шєя*, 1649 р. (Реєстр 315), укр. *Шия*, 1718 р. (ДІП I, 233), *Шія*, 1756 р. (АК 5, 66), ст.-рос. *Шєя*, 1519 р. (АФ3Х 45), Мишка *Шєя*, 1628–1629 рр. (ПКРК I/3, 1248), (похідне) *Шеино*, 1539/40 р. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 78), *Шеин*, 1568 р. – назва починка в Бежецькій п’ятині Новгородщини (ПKNЗ 3, 177), ст.-пол. *Iwan Sya*, 1437 р. (SSNO V, 344), пол. *Szъja* (SN IX, 394), ст.-слвц. *Martin Ssige*, 1552 р. (HSSJ V, 621) ~ ст.-укр. *шыя*, 1582 р. (УП I, 347), укр. *шия* ‘частина тіла людини [...], що з’єднує голову з тулубом’ (ЕСУМ 6, 423) та ін.

Суфіксальні деривати:

***Їякъ**: ст.-укр. Лєвъко *Шиякъ*, 1649 р. (Реєстр 319), укр. *Шияк* (Новикова 953), хорв. *Šijak* (Leksik 639), пол. *Szyjak* (SN IX, 394).

***Їйісь**: блр. *Шыіч* (Бірыла 494), (похідні) *Шиичи* – ойконіми в колишніх Чернігівській і Мінській губ. (RGN X, 289), хорв. *Šijić* (Leksik 639).

***Їжукъ**: хорв. *Šijuk* (Leksik 639).

***Їйка**, ***Їйко**: ст.-укр. Асейко *Шейка*, 1563 р. (Тупиков 443), Іванъ *Шыйка*, 1649 р. (Реєстр 146), Іван *Шейка*, 1669 р. (ПКХ 56), укр. *Шийка*, 1726 р. (МК 162), *Шійка*, 1756 р. (АК 5, 74), *Шейка*, *Шийка*, 1858 р. (Топчій 61, 101). *Шийка*, *Шийко* – сучасні прізвища (Редько 2, 1200), (похідні) *Шийки*, *Шийківка* – назви поселень у Харківській обл., ст.-рос. Осип *Шейка*, 1694 р. (Шпиленко 133), (похідне) *Шейкино*, 1539/40 р. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 113), рос. *Шейки* (2), *Шейкина* (4), *Шейкино* (9) – відантропонімні ойконіми в різних регіонах (RGN X, 254–255), блр. *Шэйка* (Бірыла 494), (похідні) *Шыйкі*, *Шэйкі* (2) – ойконіми в Гродненській, Мінській, Могильовській обл. (Рап. Гр. 260; Рап. Мін. 292; Рап. Маг. 195), ст.-пол. *Szyka*, 1404 р. (SSNO V, 345), пол. *Szjka*, *Szyka*, *Szyko* (SN IX, 283, 394).

***Їяпъ**: ст.-укр. Іванъ *Шиянъ*, 1649 р. (ДІП I, 53), укр. *Шиян* (Новикова 953), *Шияни* – відантропонімний ойконім на Сумщині, *Шиянове* – мікротопонім у Сумській обл. (Павленко 524), ст.-рос. Сава *Шіянъ*, 1550 р. (Тупиков 443), блр. *Шыян* (Бірыла 494), хорв. *Šijan* (Leksik 639), пол. *Szyjan* (SN IX, 394) ~ серб. діал. *шиян* ‘довгоший’ (Штасни, Бошняковић 278).

***Їјінь**: ст.-рос. Андрей *Шеинъ*, XV ст. (НПК I, 46), Борис Васильєв сын *Шеин*, 1566 р. (Антонов 175), хорв. *Šijin* (Leksik 639).

***Їјунъ**: хорв. *Šijun* (Leksik 639).

***Їјать(ь)**: укр. *Шиятий* (Літ. ГС 1992, № 18, 50).

Праантропоніми-композиції:

***Дългоѡъ(ь)**: ст.-укр. ичко *до(л)гоший*, 1567 р. (СУМ XVI–XVII ст. 8, 106), Кирик *Долгошия*, 1649 р. (Реєстр 376), укр. *Довгошій*, 1756 р. (АК 5, 74), *Довгошія*, 1743 р. (АРУД 2, 228), *Довгошей* (Вол.), *Довгошия* (Горпинич, Бабій 40), *Довгошия* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 329), ст.-рос. Володька Тимофеев *Долгошеин*, 1665 р. (Парфенова 143), рос. *Долгошеев* (СП 127), ст.-блр. (похідне) *Долгошеино*, XVI ст. – ойконім у Полоцькому пов. (Оглоблин 25), блр.

Дайґашізі (Бірыла 127), (похідне) *Долгошеи* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN III, 58), болг. *Дългошиев* (Илчев 190), хорв. *Dugošija* (Leksik 145), пол. *Długoszyja* (SN II, 437).

***Gološъjъ**: болг. *Голошиев* (Илчев 137).

***Gološъjъka**: ст.-рос. Максимко Сидоровъ сынъ *Голошейкин*, 1651 р. (АГР II, 285), рос. *Голошейкин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *голошійка* 'сорочка без рукавів або з рукавами з круглим вирізом' (Пономар 141).

***Krasъnošъja**, ***Krasъnošъjъ(jъ)**: ст.-укр. Іванъ *Красношия*, 1595 р. (АЮЗР VI/1, 248), укр. *Красношия*, 1756 р. (АК 5, 69), *Красношия* — прізвисько («має червону шию»; СПУ 2, 96), ст.-рос. Іванъ *Красношея*, 1595 р. (Веселовский 163), Марко Іванов сын Нюхина *Красношей*, 1614 р. (ПСЭИ 220), рос. *Красношеев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *красношей* 'червоноший' (СРНГ 15, 187).

***Krivošъjъ(jъ)**: ст.-укр. Іван *Кривошии*, 1582 р. (УП 1, 367), Грицко *Кривошия*, 1649 р. (Реєстр 400), укр. *Кривошия*, 1704 р. (ПОП 33), *Кривоший*, 1781 р. (ОКН 151), *Кривоший* (РІ Харк. 2, 375), *Кривошия* (КПУ Полт. 1, 216), *Кривошия* — сучасне прізвисько [«має криву шию» (СПУ 2, 99)], ст.-рос. Дмитрей *Кривошея*, 1566 р. (Антонов 179), Дружина *Кривошеин*, 1629 р. (ИИМ 226), (похідне) *Кривошеино*, XVII ст. — ойконім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 93), рос. *Кривошеев* — сучасне прізвище, (похідне) *Кривошеино* — топонім у колишній Томській губ. (Список Томск. 14), блр. *Кривашый*, *Кривашя* (Бірыла 222), болг. *Кривошиев* (Саламбашев 238), серб. *Кривошија* — прізвисько (Кожељац 353), хорв. *Krivošija* (Leksik 336), пол. *Krzywoszyj* (SN V, 350) ~ ст.-рос. *кривошей*, *кривошея* 'кривоший' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 56), серб. діал. *кривдишија* 'т. с.' (Петровић, Капустина 247).

***Lubošъja**: ст.-рос. Яхно *Лубошея*, 1497/98 р. (ПКНЗ I, 130).

***togošъjъ(jъ)**: укр. *тугоший* 'у кого міцна шия' (Грінченко 4, 292). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Tъlstošъja**, ***Tъlstošъjъ(jъ)**: ст.-рос. Афанасий *Толстошея*, 1596 р. (Веселовский 319), Федоръ *Толстошеинъ*, 1614 р. (АС II, 349), рос. *Толстошей* (СКТ 808), *Толстошеев* (ЖПТ), (похідні) *Толстошеево* (2 фіксації) — ойконіми в колишній Калузькій губ. (RGN IX, 130), блр. *Толстошеев* (м. Вітебськ) ~ рос. діал. *толстошей* 'у кого товста шия' (Даль 4, 414).

Похідні з коренем *Šček- у слов'янській антропонімії

*Ščeka: ст.-укр. *Scesa*, 1226 р., *Шока*, 1462 р. (Чучка 639), Юско *Шока*, 1561 р. (ЛЗК 453), Миско *Шока*, 1691 р. (ПКПС 230), укр. *Шока*, 1784 р. (ИСК 145), *Шока* (Богдан 262), (похідне) *Шекине* — ойконім на Сумщині, ст.-рос. *Шека*, 1456 р. (Тупиков 453), Степановъ сынъ *Шока*, 1592 р. (Тупиков 453), Сенька Григорьевъ *Шекин*, 1623 р. (МИКХ 2, 100), (похідне) *Шекино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 164), рос. *Шекинъ*, 1734 р. (Парфенова 433), *Шека* (ЖПТ), (похідні) *Шекин*, *Шекино* (24 фіксації) — назви населених пунктів у різних регіонах (RGN X, 389), ст.-блр. Федор *Шека*, 1631 р. (Бірыла 1966: 280), (похідне) *Шекино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Полоцькому пов. (ПКМГ I/2, 508), пол. *Szczęka* (SN IX, 247) ~ ст.-укр. *щока: на ... щоце сподне(и) рана криваваа, битая*, 1584 р. (АКЖ 119), укр. *щока: вдарилъ по щоки*, 1777 р. (Волошин 70), *щокá* 'частина обличчя від вилиці до нижньої щелепи', діал. *щэ́ка* 'щока', рос. *щекá*, ст.-блр. *щока*, *ичока*, *щчека* (ГСБМ 37, 249), блр. *щчакá*, пол. діал. *szczęka* 'щелепа, вилиця' (ЕСУМ 6, 514). Пор. ще рос. діал. *щека* у стійкому словосполученні *щека щеку сожрала* 'про дуже худу людину' (ЯОС 10, 83).

Афіксальні деривати:

*Bezščekъ(ь): рос. *Безщеков* (Пугачевщина II, 376).

*Naščeka, *Naščekъ: укр. *Нащока* (Горпинич, Корнієнко 160), ст.-рос. Филипъ *Нащокинъ*, 1445 р. (Тупиков 661), Иванъ *Нащеча*, 1520 р. (АЮ 276), Истома *Нащокинъ*, XVI ст. (НПК IV, 317), рос. *Нащекин* (ЖПТ), (похідне) *Нащечова* — топонім у колишній Томській губ. (Список Томск. 14) ~ укр. діал. *нащэ́ка* 'частина сничок у візках, в яку закладають орчик або штельвагу' (Онишкевич 1, 481), рос. діал. *нащэ́ка* 'рум'янець на щоках': *он с нащэ́кой* (рум'яний)' (СРНГ 20, 304).

*praščeka: укр. діал. *нащэ́ка* 'вилиця' (Грінченко 3, 104), 'рот' (Шило 196), 'зневажлива назва для рота людини' (Євтушок 96), рос. діал. *пáщеки* мн. 'щелепи, щоки (за звичай у тварин)' (СРНГ 25, 308), блр. *пáщека* 'щелепа, особливо нижня' (Носович 395).

*praščeka: укр. діал. *пращо́ка* 'щочище' (ЕСУМ 6, 514).

*Ščeš'ьka: ст.-рос. Федор *Щочка*, 1674 р. (Сперанский 73), Иван Остафьев сын *Щочка*, 1694 р. (Шпиленко 127), рос. *Щечкин* (ЖПТ).

*Ščekašъ: укр. *Щекач* (ЖПТ), рос. *Щекачев* (ЖПТ).

***Ščekalь**: рос. *Шекалев* (ЖПТ).

***Ščekanь**, ***Ščekanь**: укр. *Щокань* (РІ Черк. 9, 59), рос. *Щеканов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *щекáн* ‘щокатий’ (ОСВГ 12, 150).

***Ščekarь**: рос. *Щекарев* (ЖПТ).

**ščekatъ(jь)*: укр. *щокáтий* ‘який має великі або повні щоки’ (СУМ XI, 604), рос. діал. *щекáтый* ‘щокатий, з товстими щоками’ (СВГ 12, 109).

ščekastъ(jь): рос. діал. *щекáстый* ‘вилицюватий, товстощокий’ (Даль 4, 653).

Праантропоніми-композиції:

***Běloščekъ(jь)**: ст.-рос. Федор *Белошек*, 1539 р. (Веселовский 35).

***Černoščekъ(jь)**: рос. *Чернощеков* (Лен. М. 12, 305).

***Červ(j)enoščekъ(jь)**: укр. *Червонощок* (Горпинич 78).

***Edьnoščekъ(jь)**: рос. (похідні) *Однощекино*, *Однощокіно* – ойконіми в колишніх Смоленській і Орловській губ. (RGN VI, 359).

***Gladъkoščekъ(jь)**: рос. *Гладкощеков* (ЖПТ).

***Gniloščekъ(jь)**: рос. *Гнилощок* (ОДДИ 1, 353).

***Gološčekъ(jь)**: рос. *Голощекин*, *Голощек* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *голощекий* ‘у кого немає волосся на щоках’, 1597 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 69) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 213).

***Krasъnaja Ščeka**, ***Krasъnoščekъ(jь)**: укр. *Краснощок*, 1726 р. (МК 137), *Краснощок*, 1745 р. (АРУД 2, 317), *Краснощѣкъ*, 1756 р. (АК 5, 160), *Краснощок*, *Краснощок* – сучасні прізвиська (Редько 1, 535), *Краснощок* – сучасне прізвисько (СПУ 2, 96), ст.-рос. *Θеодоритъ*, прозвищем *Красная щека*, 1609 р. (Никанор 4), *Юда Краснощок*, 1635 р. (ПЮН ОК 150), рос. *Краснощек* (Сиксль 389), *Краснощекой* (ЖПТ), блр. *Красношчокі* (Бірыла 218) ~ рос. діал. *краснощѣкъ* ‘червонощокіий’ (СРНГ 15, 187).

***Krivaja Ščeka**, ***Krivoščekъ(jь)**: ст.-укр. Лу(к)я(н) *Кривощок*(и), 1605 р. (Ділова мова 130), ст.-рос. Папыш *Кривая Щека*, 1495 р. (Веселовский 164), Васюк *Кривошек*, 1565/66 р. (ГРМ 369), Івашко *Кривошчокъ*, 1627 р. (Сторожев II, 18), рос. *Кривощек* (ЖПТ), (похідні) *Кривощеково* – назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 149), *Кривощеково*, *Кривощекино* – ойконіми в колишній Тверській губ. (RGN IV, 565), *Мало-Кривощекова*, *Кривощековское* – в колишній Томській губ. (Список Томск. 30), блр. *Кривашчокі* (Бірыла 222).

***Sineščekъ(јъ)**: укр. *Синьоцокий* (Редько 2, 955), рос. *Синешек* (м. Ростов-на-Дону).

***Suxoščekъ(јъ)**: укр. *Сухощокъ*, 1718 р. (ПСт.П 175), ст.-рос. Еремѣй *Сухощекъ*, 1471 р. (Тупиков 383), Савка Евдокимовъ с. *Сухощоккой*, 1646 р. (Зарайск 43), рос. *Сухощек* — сучасне прізвисько ~ ст.-рос. *сухощекъ*, 1599—1600 рр. (НKK 43).

**visloščekъ(јъ)*: рос. діал. *вислощѣкий* ‘шокатий’ (ЯОС Доп. 1, 111). Антропонімні рефлексі невідомі.

Похідні з коренем ***Zǫb-** у слов’янській антропонімії

***Zǫba**, ***Zǫbъ**: ст.-укр. *Зѹб*, 1544 р. (ABB 110), Péter *Zup*, 1602 р. (Чучка 235), *Зубъ*, 1668 р. (АППС 1, 135), укр. *Зуб*, 1734 р. (ДІП VI, 330), *Зуб* (СП 157), *Зуб* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 402), (похідні) *Зубів* (2), *Зубів Міст*, *Зубівка* (4), *Зубове* — ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. Филка *Зуб*, 1495 р. (Тупиков 164), Истомка *Зуб*, 1565—1568 рр. (МИТА II, 41), Иван *Зуб*, 1686 р. (Шабаев 171), (похідне) *Зубово*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 57), рос. *Зуб* (ЖПТ), ст.-блр. *Зубъ*, 1486 р. (LM № 4, 30), Богдан *Зуб*, 1617 р. (Бірыла 1966: 217), блр. *Зуб* (Бірыла 161), (похідні) *Зубаўка*, *Зубава*, *Зубавічы* — ойконіми в Могильовській, Вітебській, Гродненській обл. (Рап. Маг. 77; Рап. Віц. 165; Рап. Гр. 104), болг. *Зъбов* (Илчев 217), макед. (похідне) *Zubovo* — ойконім (Im. т. 490), серб. *Зуб* (Грковић 97), (похідне) *Zubin Potok* — ойконім (Im. т. 490), хорв. *Zuba* (Leksik 754), пол. *Zub*, *Zuba* (SN X, 536), ст.-чеськ. *Zuba*, XIII ст. (Pleskalová 145), Wilém *Zub*, 1488 р. (AČ IV, 189), чеськ. *Zub*, *Zuba* (ЧП), ст.-слвц. Andreas *Zwbo*, 1573 р. (HSSJ VII, 405), в.-луж. *Zuba* (Wenzel II/2 178). Пор. ще слов’ян. (похідне) *Зубовка* — ойконім у Шавельському пов. колишньої Ковенської губ. (Список Ковен. 392).

***Zazǫbъ**: укр. *Зазуб* (Габорах 2017: 120).

Суфіксальні деривати:

***Zǫbaха**, ***Zǫbaхъ**: укр. *Зубах* (Новикова 332), *Зубаха*, 1726 р. (МК 155), *Зубаха* — сучасне прізвисько (СП 157), ст.-рос. Ненаш *Зубахин*, 1556 р. (Веселовский 124), (похідне) *Зубахина*, XVI ст. — ойконім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1421), рос. *Зубаха* (Superanskaja 1997: 13), блр. *Зубах*, *Зубаха* (Бірыла 161) ~ укр. діал. *зубаха* ‘зубата людина’ (ЕСУМ 2, 281).

***Zǫbajъ**: укр. *Зубай* (Богдан 345), *Зубай* — прізвисько («який народився з одним зубом»; СПУ 1, 403), хорв. *Zubaj* (Leksik 754),

чеськ. *Zubaj* (ЧП), ст.-слвц. (Род. відм.) *Petra Zubaia*, 1572 р. (HSSJ VII, 405), слвц. *Zubaj* (Blanár, Matejčík 241) ~ укр. діал. *зубайі мн.* ‘зуби’ (Аркушин 2005: 30).

***Bezzǫbъ (jъ)**: ст.-укр. Иванко *Беззубыи*, 1578 р. (УП 1, 266), Нг҃у҃го҃рі҃ј Łukasiewicz *Bezzuby*, 1649 р. (Biłous 90), Пилипъ *Безубовъ*, 1654 р. (РПП 149), укр. *Беззубий*, *Беззубъ*, 1734 р. (ДІП VI, 45, 146), *Беззуб* (КПУ Полт. 1, 56), *Беззубий* (Богдан 13), а також *Беззуба ж.* (Чабаненко ПНН 1, 47), *Беззубая* (СПУ 1, 90) — сучасні прізвиська, ст.-рос. Василий *Беззубый*, 1522 р. (Милоков 73), Нифонтъ *Беззубои*, 1607 р. (Никольский I/2, ОССХХХVI), (похідні) *Беззубово*, XVI ст. — ойконіми в колишніх Углицькому і Каширському пов. (ПКМГ I/2, 50, 1344), рос. *Беззубов* (ЖПТ), *Беззубый* — прізвисько («нет верхних зубов»; Superanskaja 1999: 31), (похідні) *Беззубово* (4) — топоніми в різних регіонах (RGN I, 307), *Беззубова выселка* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 121), блр. *Бяззубы* (Бірыла 76), пол. (вторинне) *Bezzubik* (SN I, 274), слов'ян. (похідне) *Беззубишки* — ойконім у Новоалександрівському пов. колишньої Ковенської губ. (Список Ковен. 181) ~ укр. діал. *беззубий* ‘беззубий’ (Грицак 1, 142), серб. діал. *бѣзуб* ‘т. с.’ (Петровић, Капустина 39) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 53).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфікальній морфемі:

***Zǫbaka**, ***Zǫbakъ** / ***Zǫbačъ**: ст.-укр. Гришка *Зубач*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 252), Onofre *Zubacs*, 1678 р., *Zubak*, 1691 р. (Чучка 235), укр. Jeczko *Zubaka*, 1715 р. (Чучка 235), *Зубач*, 1784 р. (ИСК 81), *Зубак*, *Зубач* — сучасні прізвиська (Редько 1, 406), ст.-рос. Павликъ *Зубака*, 1495 р. (Тупиков 163), Юрий *Зубачев*, XVI ст. (Веселовский 124), Сергушка *Зубака*, 1648 р. (Богословский II, 31), *Зубакино*, XV ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 41), рос. *Зубачевъ*, XVIII ст. (ПМД 94), *Зубак* (Superanskaja 1997: 31), *Зубаков* (РУС 163), (вторинні) *Зубакин*, *Зубаков*, *Зубачев* (ЖПТ), (похідні) *Зубаки*, *Зубакина* (2), *Зубакина Нива*, *Зубакино* (9), *Зубакова* (3), *Зубачево* — ойконіми в різних регіонах (RGN III, 533, 535), блр. *Зубака*, 1717 р. (Бірыла 1966: 217), *Зубак*, *Зубакін*, *Зубач* (Бірыла 161), (похідні) *Зубакі*, *Зубачы* — назви поселень у Могильовській і Брестській обл. (Рап. Маг. 77; Рап. Бр. 59), *Зубачев брэд* — мікрогідронім у Брестській обл. (Зайка МІ 89), серб. *Зубач* (Грковић 97), хорв. *Zubak* (Leksik 754), пол. *Zubacz* (SN X, 536), чеськ. *Zubač*, *Zubák* (ЧП), слвц. *Zubák* (Krištof 287) ~ укр. *зубáč* (клеватий) зоол. ‘крово-

зуб, *Dentev vulgaris* (ЕСУМ 2, 281), діал. *зуба́ч* ‘про людину з великими зубами’ (Голянич 1, 633), *зуба́кі* *мн.* ‘зуби’ (СБІ 264), рос. діал. *зуба́ка* ‘прізвисько чоловіка з надмірно великими зубами’, *зуба́ч* ‘людина з великими зубами’ (СРНГ 11, 356, 358) та ін.

***Zǫbikъ** / ***Zǫbičъ**: укр. *Zubik*, 1712 р. (АЮЗР VI/1, прил. 304), *Зубик* – сучасне прізвисько (СП 157), *Зубич* (Льв.), *Зубик* – прізвисько (СПУ 1, 404), ст.-рос. Михайло *Зубикъ*, 1591 р. (Тупиков 558), рос. *Зубик* (*Superanskaja* 1997: 32), *Зубиков* (ЖПТ), блр. *Зубік* (Бірыла 161), серб. *Зубић* (Михајловић 1970: 26), хорв. *Zubić* (*Leksik* 754), словн. *Zobič* (ZSSP 712), пол. *Zambik*, *Ząbik*, *Zubicz*, *Zubik* (SN X, 419, 452, 536), чеськ. *Zubík* (ЧП).

***Bezzǫbikъ**: рос. *Беззубиков* (ЖПТ).

***Zazǫbikъ**: укр. *Зазубик* (Габорах 2017: 120).

***Zǫbъka**, ***Zǫbъko**, ***Zǫbъkъ**: ст.-укр. Андрѣи *Зубъко*, 1577 р. (УП 1, 256), *Zubko*, 1612 р. (Чучка 235), *Зубко*, 1655 р. (Багалій 52), укр. *Зубко*, 1734 р. (ДІП VI, 268), *Зубко*, *Зубок* (Редько 1, 407), *Зубко* – прізвисько (СПУ 1, 404), (похідні) *Зубків*, *Зубківка* – назви поселень на Львівщині і Дніпропетровщині, ст.-рос. *Зубко*, 1397–1427 рр. (АСЭИ II, 32), Іванко Михайловъ с. *Зубковъ*, 1597 р., Іванъ *Зубокъ*, 1632 р. (Тупиков 164, 558), (похідне) *Зубково*, 1539/40 р. – ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 112), рос. *Зубков* (ЖПТ), ст.-блр. *Iwan Zubko*, 1554 р. (ПКПК 524), блр. *Зубок*, *Зубко* (Бірыла 161), (похідні) *Зубкі* (2) – назви поселень у Вітебській і Мінській обл. (Рап. Віц. 165; Рап. Мін. 111), *Зубкава*, *Зубкова* – у Гродненській і Брестській обл. (Рап. Гр. 104; Рап. Бр. 59), хорв. *Zubek* (*Leksik* 754), ст.-пол. *Zambek*, 1400 р., Nicolaus *Zambko*, 1428 р. (SSNO VI, 284), пол. *Ząbek*, *Zubek*, *Zubka*, *Zubko* (SN X, 452, 536), чеськ. *Zubek*, *Zubko* (ЧП), словц. *Zubek*, XVIII ст. (Bernát 106), луж. *Zubka* (Wenzel II/2 178).

***Bezzǫbъka**, ***Bezzǫbъkъ**: укр. *Беззубка* – сучасне прізвисько (СПУ 1, 90), рос. *Беззубков* (ЖПТ).

***Zǫbъsa**, ***Zǫbъсь**: ст.-укр. *Зубца* Мишковичъ, 1552 р. (Тупиков 164), Іванъ *Зубец*, 1649 р. (ДІП I, 46), укр. *Зубец*, 1784 р. (ИСК 73), *Зубець* (Редько 1, 406), ст.-рос. *Зубецъ* Крохотковъ, 1548 р., Михайль *Зубцовъ*, 1591 р. (Тупиков 163, 558), Левка Іванов сын *Зубец*, 1646 р. (Филатов 134), Митька Тимошеевъ снъ *Зубцовъ*, 1651 р. (ПЮН ОК 64), (похідні) *Зубцево*, XV ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 562), *Зубцово*, XVI ст. – ойконім у колиш-

ньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 571), рос. (похідні) *Зубцева*, *Зубцево* (2), *Зубцова* (3), *Зубцово* (14) — наазви поселень у різних регіонах (RGN III, 538), блр. *Зубец*, 1746 р. (Бірыла 1966: 217), серб. *Зубац* (Грковић 97), хорв. *Zubec* (Leksik 754), слвн. *Zobec* (ZSSP 711), пол. *Ząbec* (SN X, 452), чеськ. *Zubec* (ЧП) ~ д.-руськ. *зоубьць змениш*. до *зоубь* (СДРЯ III, 405), рос. діал. *зубѣц* 'фізично сильний чоловік' (СРНГ 11, 359) та ін.

***Bezzubьсь**: укр. *Беззубець* (Богдан 13), ст.-рос. *Беззубцевъ*, 1440 р. (ПСРЛ V, 270), Иван Иванович *Беззубцев*, 1547 р. (ГДХ 97), Өедко *Беззубцевъ*, 1606 р. (АНВМ 3), *Беззубцовы*, XVII ст. — дворянський рід (Прозоровский 71), (похідне) *Беззубцова полянка*, XVI ст. — мікротопонім у колишньому Каширському пов. (ПКМГ I/2, 1371), рос. *Беззубец*, *Беззубцев*, *Беззубцов* (ЖПТ), (похідні) *Беззубцово*, XVIII ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (Кузовов II, 325), *Беззубцево*, *Беззубцово* — топоніми в колишніх Новгородській та Вологодській губ. (RGN I, 307),

***Zqbalь**, ***Zqbalь**: укр. *Зубаль* (СП 157), (похідні) *Зубалева*, *Зубалив Ріг* — мікротопоніми на Волині (Сл.ММВ 1, 309), рос. *Зубалов* (РУС 163), блр. (вторинне) *Зубалевіч* (Бірыла 161), хорв. *Zubalj* (Leksik 754), слвн. *Zubalič* (ZSSP 713), пол. *Ząbal*, *Zubal* (SN X, 536), чеськ. *Zubál* (ЧП), слвц. *Zubal* (Krištof 287).

***Zqbelь**: укр. *Зубель* — прізвисько («у якого великі зуби»; СПУ 1, 403), блр. *Зубель* (Бірыла 161), (похідне) *Зубелевічы* — ойконім на Берестейщині (Рап. Бр. 59), пол. *Zambel*, *Zubiel* (SN X, 419, 536), чеськ. *Zubel* (ЧП).

***Zqbidlo**: укр. *Зубило* — прізвисько («у хлопця великі зуби»; СПУ 1, 402), рос. *Зубилов* (ЖПТ), *Зубило* — прізвисько («учитель труда, грубый»; Superanskaja 1999: 45) ~ укр. діал. *зубѣла мн.* 'залізна частина вудила, яку закладають у рот коневі' (Шкрумеляк 70) < *зубіла*, ст.-рос. *зубило* 'зубило', 1568 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 6, 67).

***Zqban'a**, ***Zqbanь**, ***Zqbanь**: укр. *Зубань*, 1784 р. (ИСК 13), *Зубан*, *Зубань* (Редько 1, 405), *Зубань* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 403), (похідне) *Зубані* — ойконім на Полтавщині, ст.-рос. Елизаръ *Зубанинъ*, 1495 р. (Тупиков 557), Тронька *Зубан*, 1623/1624 р. (ППД 34), *Зубаново*, XV ст. — відантропонімний ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 532), рос. *Зубанов* (ЖПТ), *Зубанова* — відантропонімний ойконім у колишній Пермській губ. (RGN III, 533, 535), серб. *Зубан* (Грковић 97), (похідне) *Зубанов поток* —

гідронім (Михайлович 1970: 28), хорв. *Zuban* (Leksik 754), пол. *Zuban*, *Zubań* (SN X, 536), ст.-слвц. *Eremias Zuban*, 1622 р. (HSSJ VII, 405) ~ укр. діал. *зуба́н*, *зуба́нь* ‘людина з великими зубами’ (Сагаровський 1, 148), рос. діал. *зуба́н* ‘про людину з великими зубами’ (СРНГ 11, 356), серб. діал. *зубан* ‘т. с.’ (Штасни, Бошняковић 898).

***Zobень**: ст.-рос. (похідне) *Зубенево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 87), пол. *Zubień* (SN X, 536).

***Zobinъ**: хорв. *Zubin* (Leksik 754), слвн. *Zubin* (ZSSP 713), пол. *Zubin* (SN X, 536), луж. *Zubina ж.* (Wenzel II/2 178).

***Zobyнь**: рос. *Зубынин* (ЖПТ).

***Zobargъ**, ***Zobargъ**: ст.-укр. *Грышко Зубаръ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 592), *Фетка Зубар*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 339), укр. *Зубаръ*, 1723 р. (Швидько 193), *Зубар* — сучасне прізвище (СП 157), (похідне) *Зубарі* — ойконім на Хмельниччині, ст.-рос. *Ивашко Зубаръ*, 1495 р., *Ивань Зубаревъ*, 1610 р. (Тупиков 163, 557), (похідне) *Зубарево*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 59), рос. *Зубаревъ*, 1768 р. (Трофимова 76), *Зубаръ*, *Зубарев* (ЖПТ), (похідні) *Зубарева* (2), *Зубаревка* (9), *Зубарево* (19), *Зубари* (16) — назви поселень у різних регіонах (RGN III, 534), *Зубарево болото* — гелонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 387), блр. *Зубар* (Бірыла 161), (похідне) *Зубарэвічы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 77), болг. *Зъбарев*, *Зъбаров* (Илчев 216), хорв. *Zubar* (Leksik 754), слвн. (вторинне) *Zobarič* (ZSSP 711), пол. *Zubar* (SN X, 536), ст.-слвц. *Janusch Zubar*, 1543 р. (HSSJ VII, 405), слвц. *Zubárik*, XVIII ст. (Bernát 106) ~ укр. діал. *зуба́ри мн.* ‘зуби’ (Аркушин 2005: 30), рос. діал. *зуба́рь* ‘прізвисько людини з великими зубами’ (СРНГ 11, 357), серб. діал. *зуба́р*: *Јѣлин је стрѣцъ бѣѡ сѣѡскѣ зѣбѣр* (Савић 1014).

***Zobrgъ**, ***Zobrgъ**: д.-руськ. **Зубер(ь)*, XI—XII ст. у новгородській берестяній грамоті № 84 (Подольская 217), в іншій інтерпретації — *Зубрь*, 1-а пол. XII ст. («Отъ Твърдыты къ Зоубери»; Янин, Зализняк, Гиппиус 201), ст.-укр. *Зоубрь*, 1425 р. (ССУМ II, 409), *Kozma Zwber*, 1567 р. (Чучка 235), укр. *Зубрь*, 1765—1769 рр. (Коржов 123), *Зубер* (Богдан 345), *Зомбор* (м. Ужгород), *Зубр* — сучасне прізвисько («який має криві зуби»; СПУ I, 405), (похідне) *Зубрівка* — ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Зубрев* (ЖПТ), *Зубров* (Новикова 332), блр. *Зубер*, 1746 р. (Бірыла 1966: 217), *Зубр* (Бірыла 161), (похідні) *Зуброва*, *Зубры*, *Зубрава* — ойконіми у Вітебській, Могильовській, Гродненській обл. (Рап. Віц. 165; Рап. Маг. 77; Рап. Гр. 104), хорв. *Zuber*

(Leksik 754), ст.-пол. Janko *Zambr*, 1398 р. (SSNO VI, 284), пол. *Zubr*, *Žubr* (SN X, 537, 600), ст.-чеськ. Petr *Zubr*, 1485 р. (АС XVI, 283), чеськ. *Zubr* (ЧП) ~ ст.-укр. *зубръ* bison, ontis (Славинецький 103), укр. *зубр*, діал. *зубір* ‘дикий кабан, вепр’ (ЕСУМ 2, 282 – з інослов’янськими відповідниками), *зубря* ‘жінка з нерівними рідкими зубами’ (НС 237), ст.-блр. *зубрь* ‘зуб’ (ГСБМ 13, 222) та ін.

***Зѡbrакъ**: блр. *Зубракоў* (Бірыла 161).

***Зѡbrікъ** / ***Зѡbrічь**: ст.-укр. Иванъ *Зубрикъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 87), укр. *Зубрик*, *Зубрич*, 1741 р. (Пивовар 253, 255), *Зубрик* – сучасне прізвище (СП 157), *Зубрик* – сучасне прізвисько [«з двома великими передніми зубами» (СПУ 1, 405)], *Зубрич* (НПК Харк. 673), рос. *Зубриков*, *Зубричев* (ЖПТ), блр. *Зубрыч* (Бірыла 161), пол. *Ząbrzyk*, *Zubrzyk* (SN X, 452, 538), слвц. *Zúbrik*, 1820 р. (Krištof 178).

***Зѡbrгъкъ**: блр. *Зуброк* (Бірыла 161), хорв. *Zubre*k (Leksik 754).

***Зѡbrгъсь**: рос. *Зубрецов* (ЖПТ), ст.-пол. Petrus *Zambrec*, 1442 р. (SSNO VI, 285).

***Зѡbridlo**: укр. *Зубрило* (КПУ Звитязці Київ. 9, 65).

***Зѡbatъ(ь)**: ст.-укр. Fedko *Zubaty*, 1615 р. (ОВ 213), укр. *Zubaty*, 1704 р. (Чучка 235), *Зубатий* (Новикова 331), *Зубатий* – прізвисько (СПУ 1, 403), ст.-рос. Максимко *Зубатой*, 1495 р., Иванъ Михайловъ с. *Зубатовъ*, 1697 р. (Тупиков 163, 557), рос. *Зубатов* (ЖПТ), (похідні) *Зубатовка* – ойконім у колишній Симбірській губ., *Зубатово* (2) – в колишніх Владимирській і Псковській губ. (RGN III, 535), пол. *Zubata* (SN X, 536), чеськ. *Zubatý* (ЧП), луж. *Zubatius* – латинізована форма первісного *Zubaty* (Wenzel II/2 178) ~ укр. діал. *зубáтий* ‘зубастий’ (Шкрумеляк 70), *зубатий* у виразі *зубатий як пес* ‘про сварливого, напасливого чоловіка’ (ГРП II/1, 215), рос. діал. *зубáтый* ‘пересмішник’ (СРНГ 11, 358), ст.-слвц. *zubatý* (про людей чи тварин) ‘у кого великі зуби чи багато зубів’ (HSSJ VII, 406) та ін.

***Зѡbastъ(ь)**: укр. *Зубастий* – прізвисько (СПУ 1, 403), ст.-рос. Никифоръ *Зубастый*, 1614 р. (Тупиков 163) ~ ст.-рос. *зубастый* ‘зубатий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 6, 67).

***Зѡbiщє**: ст.-рос. Богдан Иванов сын *Зубищев*, 1551–54 рр. (ПМТ 225).

***Зѡbавъ(ь)**: (вторинні) ст.-рос. Гаврило Дмитрієвъ сынъ *Зубавинъ*, 1529 р. (АЮ 262), рос. *Зубавин* (ЖПТ).

***Зѡbонъ(ь)**: укр. *Зубовий* (Рв.).

Праантропоніми-композиції:

***Bělozъbъ(jь)**: укр. *Белозубенко*, 1704 р. (ПОП 25), *Белозуб*, 1858 р. (Топчій 61), *Білозуб* (Горпинич 27), рос. *Белозуб* (ЖПТ), *Белозубов* (Сиксель 78), пол. *Białożąb* (SN I, 286) ~ укр. діал. *білозубий* ‘білозубий’ (Грицак 1, 226) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 76).

***Čьrkozъbъ**: укр. *Черкозуб* (РІ Черк. 2, 338).

***Čьrnozъbъ**: ст.-укр. *Чорнозуб*, 1478–1479 рр. (LM № 4, 160), Ивашко *Чернозубъ*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 43), укр. *Чернозуб* (Корнієнко 244), *Чорнозуб* (КПУ Він. 5, 447), ст.-рос. (похідне) *Чернозубова*, 1697 р. — ойконім у колишній Калузькій губ. (Трейтер 58), рос. *Чернозубов* (Ганин 375), пол. *Szarnozęb* (SN II, 259).

***Derizъbъ**: укр. *Деризуб* (с. Скулин Ковельськ. р-ну Вол.; Анк.).

***dьlgozъbъ(jь)**: рос. діал. *долгозубый* ‘про людину з великими зубами’ (ЯОС Доп. 1, 200). Антропонімні рефлексії невідомі.

***Edьnozъbъ(jь)**: рос. (похідне) *Однозубова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN VI, 359).

***Gnilozъbъ(jь)**: ст.-укр. Андрій *Гнилозубый*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 159), Оома Миха(й)лович *Гнилозуб*, 1676 р. (АППС I, 62), укр. *Гнилозубенко*, 1718 р. (ДІП I, 111), *Гнилозуб*, 1858 р. (Топчій 39), *Гнилозуб* (УВБ 260), ст.-рос. Ондрей *Гнилозуб*, XVI ст. (ГРМ 37), (похідне) *Гнилозубова*, XVI ст. — назва пустища в колишньому Московському пов. (ПКМГ I/1, 212), рос. *Гнилозубовъ*, 1716 р. (ОАН I, 392), *Гнилозубов* (ЖПТ), ст.-блр. Левка Козьмин сын *Гнилозубов*, 1668 р. (РБСв. 22), блр. *Гнилозуб* (м. Мінськ).

***Golozъbъ(jь)**: укр. *Голозуб* (Новикова 205), ст.-рос. Ивашко *Голозуб*, 1495 р. (Тупиков 111), рос. *Голозубов* (ЖПТ), блр. *Галазубы* (Бірыла 97) ~ рос. діал. *голозубый* ‘з великими зубами’ (СВор.Г 2, 81).

***Jьbizъbъ**: чеськ. (похідне) *Zbizuby* — ойконім (Profous IV, 746).

***kolozъbъ(jь)** (ЭССЯ 10, 150). Антропонімні рефлексії невідомі.

***Krivozъbъ(jь)**: ст.-укр. Якимко *Кривозуб*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 266), укр. *Кривозуб* (РУС 216), ст.-рос. Маркушка Никонов сын *Кривозубов*, 1646 р. (ПКВ 56), рос. *Кривозубов* (ЖПТ), (похідне) *Кривозубов колодец* — мікрогідронім у Нижегородській обл. (Климова 2, 106), блр. *Кривазубаў* (Бірыла 221) ~ укр. діал. *кривозубий* ‘який має поодинокі зуби, що вирости під кутом до інших зубів’ (Сабадош 153) та ін. Див. (ЭССЯ 12, 170).

***Kьlozъbъ**: ст.-укр. Феско *Клизуб*, 1669 р. (ПКХ 66), укр. *Клизуб* (КС Сум. 1, 409).

***Malozǫbъ (jъ)**: рос. *Малзубово* — відантропонімний ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 552).

***Meľkьkozǫbъ (jъ)**: ст.-рос. Сенка *Мяккозубов*, 1575 р. (ГРМ 161).

***Mokrozǫbъ (jъ)**: укр. *Мокрозуб* (РУС 277), рос. *Мокрозуб* (Лет. ЖС 2000, № 6, 128).

***ostrozǫbъ (jъ)**: ст.-слвц. *ostrozubŭ* ‘гострозубий’ (HSSJ III, 397).

***Polozǫbъ (jъ)**: рос. *Полозубов* (КПУ Дон. 5, 276).

***Rědozǫbъ (jъ)**: ст.-рос. Тренька Дмитриев сын *Редозубов*, 1623 р. (Полякова 188), Савин Өоминъ сынъ *Редозубовъ*, 1673 р. (ОВДА 3), (похідне) *Редозубово*, XVI ст. — ойконім в історичній Новгородській землі (НПК VI, 305), рос. *Редозубовъ*, 1750 р. (Короленко 28), *Редозубов*, 1799 р. (Сироткин 2018: 256), *Редозубова ж.* (ССН 80), (похідне) *Редозубово*, XVIII ст. — назва пустища в Богородському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 374), блр. *Радазубы* (Бірыла 346) ~ д.-руськ. *рѣдозубыи* ‘хто має рідкі зуби’ (Срезневский III, 216).

***Rědъkozǫbъ (jъ)**: рос. *Редкозубов* (САЛ 584), блр. *Редкозубова ж.* (м. Мінськ) ~ укр. *рідкозубий* ‘із рідкими зубами’ (Грінченко 4, 20), ст.-рос. *рѣдкозубый* ‘хто має рідкі зуби’: Мишка Третьяковъ сынъ Стенина волосомъ русъ ... *реткозубъ*, губаст, 1593 р. (Сл.РЯ XI—XVII вв. 22, 132), на исподней шекѣ *зубы рѣтки*, 1646 р. (Оболенский 66), рос. діал. *редкозубый* ‘недовговічний’ (народне повір’я) (Даль 4, 120), болг. діал. *редкозѣб*, *редкозѣп* (БЕР 6, 386).

***Rězozǫbъ (jъ)**: рос. *Резозубов* (ЖПТ).

***Rudozǫbъ (jъ)**: рос. *Рудозубов* (ЖПТ), блр. *Рудозубов* (Алгинин 393).

***Sinъjъ Zǫbъ**, ***Sinezǫbъ (jъ)**: укр. *Синіозуб*, 1768 р. (МИП 51), ст.-рос. Федка *Синей Зуб*, XVI ст. (ГРМ 24), Андрей Ивановъ сынъ *Синезубовъ*, 1640 р. (АС II, 1006), (похідне) *Синезубова*, 1627 р. — назва пустища в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 96), рос. *Синезубов* (ЖПТ).

***Skalozǫbъ**: ст.-укр. Васко *Скалозубъ*, 1649 р. (Реєстр 152), укр. *Скалозуб*, 1717 р. (Мищик, Тарасенко 30), *Скалозуб* — сучасне прізвисько (м. Київ), *Скалозуб* — прізвисько (СПУ 3, 71), ст.-рос. Петро *Скалозубовъ*, 1648 р. (Тупиков 746), *Скалозубово*, 1695 р. — ойконім у колишній Вологодській губ. (ОСС 4, 23), рос. *Скалозубов* (ЖПТ), (похідне) *Скалозубка* — назва пустища в колишній Ярославській губ. (Щепетов 322) ~ рос. діал. *скалозубый* ‘людина з великими зубами’ (ЯОС Доп. 2, 271), ‘про людину, яка любить сміятися, жартувати’ (СРНГ 37, 377–378). Пор. **Zǫboskalъ*.

**skъrboszъbъ(jь)*: серб. діал. *шкрбозуб* ‘щербатий; із гнилими зубами’ (Штасни, Бошняковић 278). Антропоніміні рефлекси не засвідчено.

**Suxozъbъ(jь)*: ст.-пол. *Stanislai Suchozъbъ*, 1471 р. (SSNO V, 245).

**Stъtozъbъ(jь)*: укр. *Стозуб* (НКП Хм. 2, 1152), (похідне) *Стозубова* — мікрогідронім на Вінниччині (Павликівська 127).

**širokozъbъ(jь)*: рос. діал. *широкозубый* ‘з великими зубами’ (ОСВГ 12, 131).

**Šъstozъbъ(jь)*: укр. *Шестозуб* (ТДІ 216).

**Trojezъbъ*, **Trъzъbъ(jь)*: укр. *Тризубой*, 1704 р. (ПОП 78), *Тризуб* (Рв.), ст.-рос. (похідне) *Трезубова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 252), рос. *Трезубов* (Лет.Р 2004, 78), *Троезубов* (ЖПТ) ~ **trъzъbъ* (ЭСБМ 14, 158).

**Vъlkozъbъ*: укр. *Вовъкузуб*, 1721 р. (ДІП II, 205), укр. *Вовкозуб*, 1735 р. (ДІП VII, 96), *Вовкозуб* — сучасне прізвище (Горпинич 16), рос. *Волкозуб* (КПУ Дн. 8, 583).

**Zъltъjъ Zъbъ*, **Zъltozъbъ(jь)*: укр. *Жовтозуб* (СПУ 1, 365), блр. *Жоўты Зуб* (Сіплівеня, Бубновіч 165) — сучасні прізвиська.

**zъboderъ*: рос. діал. *зубодёр* ‘скандаліст, пліткар’ (ЯОС Доп. 1, 210). Антропоніміні рефлекси не засвідчено.

**Zъbolomъ*: рос. *Зуболомов* (ЖПТ).

**Zъbolomiъ*: д.-руськ. *Якунъ Зуболомичъ*, 1215 р. (Тупиков 558) ~ д.-руськ. *зуболомичъ* ‘забіяка’ (СДРЯ III, 404).

**zъbomъjъ*: рос. діал. *зубомой* ‘зубоскал, пересмішник’ (СРНГ 11, 362).

**Zъboskalъ*: рос. (похідне) *Зубоскалова* — ойконім у Барнальській окрузі колишньої Томської губ. (Список Томск. 80).

**Zъbotrъsъ*: укр. *Зуботрясівка* — відантропоніміний ойконім на Дніпропетровщині.

**Zъbotyka*: рос. *Зуботыкин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *зуботік* ‘вітер-низівка’ (СБІ 264), рос. діал. *зуботы́ка* ‘пересмішник’ (СРНГ 11, 362).

**Zъbovolkъ*: ст.-рос. *Васюкъ Зубоволокъ*, 1569 р. (Тупиков 163) ~ ст.-рос. *зубоволокъ* ‘той, хто лікує, рве хворі зуби’, 1562 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 6, 68).

II. ДО ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО ФОНДУ

Деякі рефлексі і.-є. **bher-* у слов'янській антропонімії

Лексико-словотвірну мікросистему праантропонімів, генезис яких сягає і.-є. **bher-* (у ступені редукції кореневого вокалізму *o*-ряду), вже частково реконструйовано. Так, відновлено фрагменти праантропонімного словника з детермінативами *-x-* / *-š-*, *-d-*, *-m-*, *-n-*, *-t-* (Шульгач I, 264–267; 284–294; III, 13–30). Нижче подано реконструкцію словотвірних гнізд з іншими розширювачами цього кореня.

Похідні з коренем **Bьrb-*

Первісні **Bьrba*, **Bьrbo*, **Bьrbъ*, **Bьrbь* можна реконструювати на основі:

а) форм із *-ьr-* > *-ar-* / *-or-* у кореневій морфемі: укр. *Барба* (КПУ Од. 2, 824), *Барбо* (КПУ Дон. 17, 438), *Барбово* – ойконім у Закарпатській обл., рос. *Барб* (Лет. ЖС 2003, № 27–30, 18), *Барба* (ОА 1, 230), *Барбо* (Книги РФ IX, 32), *Бабра*, *Бабров* (ЖПТ) < **Барба*, **Барбов*, (похідні) *Барбино* (4 фіксації) – ойконіми в різних регіонах (RGN I, 271), хорв. *Barb*, *Barba*, *Barbo* (Leksik 25, 26), словн. *Barba*, *Barbo* (ZSSP 22), пол. *Barba*, *Barbo* (SN I, 171, 172);

б) форм із *-ьr-* > *-er-* у корені: ст.-укр. Па(в)ло *Берба*, 1658 р. (ЛРК 95), укр. *Бербенко*, 1704 р. (ПОП 34), *Берба* – сучасне прізвище (Зосимов 1, 57), *Береба* (КПУ Дон. 1, 111) – форма з другим повноголоссям;

в) форм із *-ьr-* > *-ur-* / *-yr-* у корені: рос. *Бырба* – прізвище (СРНГ 3, 347), пол. *Byrba* (SN I, 597);

г) форм із *-ьr-* > *-or-* / *-or-* у корені: укр. *Борба* (Богдан 20), (похідне) *Борбин* – ойконім у Ровенській обл., словн. *Borba* (ZSSP 49), пол. *Borb*, *Borba* (SN I, 428), словц. *Borba* (TZ Bratislava 35);

г) форм із *-ьr-* > *-ур-* / *-ur-* у корені: ст.-укр. *Бу(р)ба*, 1635 р. (АЖГУ 122), Сємєнь *Бурьба*, 1649 р. (Реєстр 426), укр. *Бурба*, 1784 р. (ИСК 108), *Бурба* – сучасне прізвище (РУС 64), *Бубра* (НКП Черніг. 611) < **Бурба* (метатеза), *Бурбо* (ЖПТ), (похідні) *Бурбине* (2) – ойконіми у Полтавській і Сумській обл., ст.-рос. Артемей *Бурба*, 1694 р. (Шпиленко 134), рос. *Бурба*, *Бурбо* (ЖПТ), ст.-блр. Миколай *Бурба*, 1580 р. (Тупиков 70), *Бурба*, 1697 р. (ИЮМ I, 58), блр. *Burba*, 1779 р. (АВК XII, 394), *Бурба* – сучасне прізвище (м. Полоцьк), *Бурбо* (м. Мінськ), хорв. *Burba* (Leksik 83), слвн. *Burba* (ZSSP 67), пол. *Burba*, *Burbo* (SN I, 171, 172) ~ укр. діал. *бурба* ‘кругла шишка на рослині’ (Чабаненко Словник 1, 113), рос. діал. *бурба* ‘дитяче прізвисько’ (СРНГ 3, 282).

Макед. (вторинне) *Брбевски* (Речник ПКМ I, 157) – форма з невокалізованим плавним.

***Кабьrба**: рос. *Кабарбин* (КП Саратов.).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Вьrбega**: укр. *Барбега* (ПСС 2, 144), *Бербега* (КПУ Переможці Він. 9, 233), *Борбега* (Новикова 106), *Бурбега* (РІ Дон. 2, 367), блр. *Бярбега* (Бірыла 77).

***Вьrbiga**, ***Вьrbyga**: укр. *Борбига*, 1756 р. (АК 5, 162), *Бербига* (КПУ Харк. 20, 307), *Бербіга*, *Бурбига* (Глуховцева 1, 95, 142), ст.-рос. Марфутка Фетькинская жена *Бабрыги*, 1671 р. (РРаз. 25) – форма з метатезою- *рб-* > *-бр-*.

***Вьrбајь**: укр. *Барбай* (КПУ Киров. 1, 66), рос. *Барбаева* (Лет. АД 2008, № 1, 301), *Бурбаев* (Лет. ЖС 2002, № 1–13, 31), пол. *Barbaj* (SN I, 171).

Авьrбајь?** (Обвьrбајь?**): рос. *Аборбаев* (Рамієс 2, 538).

***Вьrбѣјь**: укр. *Барбій* (СП 36), рос. *Барбеев*, *Бербеев*, *Борбей* (ЖПТ), хорв. *Borbej* (Leksik 60), слвн. *Barbej* (ZSSP 22).

***Вьrбојь**: укр. *Барбой* (Горпинич 257), рос. *Борбоев* (Память 2, 124).

Похідні з консонантом *-х-* / *-щ-* у суфіксальній морфемі:

***Вьrбаха**, ***Вьrбахъ** / ***Вьrбаša**, ***Вьrбаšъ**: ст.-укр. Иван *Борбаиш*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 282), укр. *Барбаиш*, 1732 р. (РЧП 429), *Барбаиш* – сучасне прізвище (РУС 35), *Бурбах* (Редько 1, 114), *Бурбаиш* (Новикова 128), *Боробаиш* (КПУ Дон. 5, 64), ст.-рос. Иван *Барбаиша*, XVI ст. (РІ 2, 17), Дениско *Борбаиш*, Федька Денисов сын *Барбаишин*, 1646 р. (ПКВ 46, 140), (похідне) *Барбаишино*, 1556 р. – ойконім

у Білозер'ї (АСЭИ II, 290), рос. *Барбашев, Барбашин, Борбашев* (ЖПТ), *Бурбах* (м. Москва), (похідні) *Борбаши, Борбашино* — ойконіми в колишній Псковській губ. (RGN I, 475), блр. *Барбаши, Бербаши* (Бірыла 42, 52), (похідні) *Бербаши* — назва поселення у Гродненській обл. (Рап. Гр. 37), *Пасека Барбашева* — в колишній Мінській губ. (RGN I, 270), хорв. *Barbaš, Borbaš* (Leksik 25, 60), слвн. *Borbaš* (ZSSP 49), пол. *Barbach, Barbasz, Bierbasz, Birbasz, Borbach* (SN I, 171, 172, 311, 334, 428), чеськ. *Barbaš* (ЧП), слвц. *Borbáš* (TZ Bratislava 35) ~ рос. діал. *бурба́хи мн.* ‘чоботи із м'якої шкіри’ (СРНГ 3, 282), *бу́рбаши* ‘прикраса на огорожі’ (СРГК 1, 141), *бурба́шка* ‘невелика колода’ (ПОС 2, 216).

***Върбеѡ, *Върбиѡ:** рос. *Бабрешов* (ЖПТ) < **Барбешов, Бабришов* (СП 31), *Бобрешев, Бебриш* (ЖПТ), болг. *Барбеш* (Илчев 64), хорв. *Barbiš* (Leksik 26), слвн. *Barbiš* (ZSSP 22), пол. *Berbesz, Borbisz* (SN I, 249, 428).

***Върбоха / *Върбоѡа, *Върбоѡъ:** ст.-укр. Данилко *Барбоша*, 1605 р. (Тупиков 59), ст.-рос. Федор *Борбошев*, 1638 р. (Веселовский 45), Михайль *Борбошинъ*, 1688 р. (МИВ 6, 368), (похідне) *Борбошино*, XVI ст. — назва поселення в колишньому Білозерському пов. (ВХК 3, 372), рос. *Борбохин*, 1707 р. (ППКН 402), *Барбошин* (ЖПТ), (похідне) *Борбошино* — ойконім у колишній Псковській губ. (СГСО 46), хорв. *Barboš* (Leksik 26), пол. *Barbosz* (SN I, 172).

***Върбуха, *Върбухъ / *Върбуѡа, *Върбуѡъ:** ст.-укр. Васка *Барбуха*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 265), укр. *Барбух* (ПСС 2, 244), *Барбуха* (РУС 35), *Барабуха* (Вол.), *Бербуш* (ЖПТ), *Бірбушенко* (НКП м. Київ 429), *Борбухи* — відантропонімний ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Бурбухин* (КП Сарат.₁₃), *Бурбушева ж.* (Лет. ЖС 2006, № 14—24, 33), (похідне) *Борбушино* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN I, 476), блр. *Барбуша* (Бірыла 42), *Борбух, Борбуха* (м. Мінськ), *Борбуш* (м. Бобруйськ), болг. *Барбуш* (Илчев 64), хорв. *Barbuš* (Leksik 25), пол. *Barbuch* (SN I, 172), слвц. *Barbuš, Brbúch* (TZ Bratislava 16, 37) ~ рос. діал. *барбу́шка* ‘виріб із тіста’ (АОС 1, 112), *бу́рбушка* ‘березова брунька’ (СРГК 1, 141), блр. діал. *барбу́ха* ‘сонечко’ (Шаталава 19).

***Върбухъ, *Върбуѡа, *Върбуѡъ:** укр. *Бербих* (КПУ Терн. 1, 648), ст.-рос. *Барбыша*, 1624 р. (Мосин 33), рос. *Барбышев, Бабрышев* (ЖПТ), *Бербышев* (КПУ Зап. 1/1, 70).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣрбакъ** / ***Вѣрбаць**: ст.-укр. *Barbacz*, XVI ст. (Жерела III, 215), Chwiesko *Barbak*, 1615 р. (ОВ 139), Грыцько *Барбакъ*, Микита *Бурьбаченько*, 1649 р. (Реєстр 322, 453), Петрушка Кузминъ сынъ *Борбачов*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 354), укр. *Бабрак* (Панцьо 95), *Барбак* (Богдан 7), *Бербачук* (КПУ ІФ 1, 26), *Бурбак* (РУС 64), ст.-рос. Трофимько *Барбаков*, 1629 р. (КВ 274), рос. *Бабраков*, *Барбаков*, *Бобраков*, *Борбачев* (ЖПТ), *Барбачев* (КПУ Од. 3, 647), (похідні) *Борбачев* — ойконім у Брянській обл., *Барбакова гора* — оронім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 107), ст.-блр. Хведько *Барбак*, 1589 р. (АВК VI, 75), блр. *Барбак*, *Борбак* (м. Гомель), *Бурбак* (м. Мінськ), хорв. *Berbakov*, *Burbač* (Leksik 41, 83), пол. *Barbacz*, *Berbacz*, *Bierbacz* (SN I, 171, 249, 310) ~ укр. діал. *бабрáк* ‘повільний’ (Алмшій 9), ‘повільна, нездатна довести до кінця справу людина’ (Яким, Зубрицька 68), *ба́брак* ‘невдаха, розтелепа’ (Сірка, Баушенко 20), *барба́к* зоол. ‘*Nypoderma bovis* L., личинка овода підшкірного бичачого’ (Дейниченко 12), рос. діал. *барба́к* ‘товста незграбна людина’ (СВор.Г 1, 73), *бурба́к* ‘пухир, гуля на тілі’ (СРГК 1, 141).

***Вѣрбѣка**, ***Вѣрбѣкъ**: укр. *Бербек* (СП 41), *Бербека* (КПУ Льв. 3, 129), слвн. *Barbek*, *Berbek* (ZSSP 22, 32).

***Вѣрбікъ** / ***Вѣрбіць**: ст.-укр. Логгин *Бѣрбик*, 1688 р. (АППС 2, 63), укр. *Борбик*, 1785 р. (ИСК 96), *Бабрик* (Пура СПР V, 6) < **Барбик* (метатеза), *Бербик* (Новикова 81), *Барбич* (ЖПТ), *Бербич* (Богдан 11), *Борбич* (Горпинич 60), серб. *Брбић* (Михаїловић 102), хорв. *Barbić*, *Berbić*, *Brbić* (Leksik 25, 41, 69), слвн. *Barbič*, *Brbič* (ZSSP 22, 55), пол. *Birbicz*, *Borbicz* (SN I, 334, 428), слов'ян. *Барбикъ*, запозичене чувашами (Магницький 33).

***Вѣрбукъ**: укр. *Барбук* (ПСС 2, 145), ст.-рос. (похідне) *Барбуки*, 1647–8 рр. — ойконім у колишньому Можайському пов. (Рождественский 1913: 238), рос. *Бурбуков* (КПУ Дон. 4, 100), блр. *Барбук* (ЖПТ), болг. *Барбуков* (Илчев 64).

***Вѣрбука**: укр. *Бурбика* (ПСС 2, 288), ст.-рос. Аверки[и] *Борбыкин*, 1694 р. (СМАР 1, 62), рос. *Барбыкин*, *Бурбыка* (ЖПТ).

***Вѣрбѣка**, ***Вѣрбѣкъ**: ст.-укр. Івашка *Борыбка*, 1638 р. (ВУР I, 221) — форма з секундарним -ы-, хорв. *Borbek* (Leksik 60), пол. *Berbek* (SN I, 249).

***Вѣрбьсь**: укр. *Бербець* (КПУ ІФ 1, 534), *Борбець* (Богдан 20), пол. *Berbiec* (SN I, 249).

Похідні з консонантом -l- у суфіксальній морфемі:

***Vъrbala, *Vъrbalyъ:** укр. *Бурбала* (КПУ Дон. 13, 73), *Борбаль* (Пура Край 3, 154), рос. *Барбалин* (КП Сарат.), *Барбаль* (ЖПТ), блр. (похідне) *Борбали* – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 475), хорв. *Barbalić* (Leksik 25), пол. *Burbal* (SN I, 569). Окремі з наведених фактів можуть бути континуантами псл. **Vъrbadlo*.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, блр. діал. *бурбалка* ‘бульбашка на воді’ (ЭСБМ I, 414), віднесене до балтизмів (Лаучюте 10).

***Vъrbadlo:** укр. *Барбайло* (Жит.), *Борбайло* (Рв.), рос. *Барбайло* (ЖПТ), болг. *Бурбалов* (Илчев 93) ~ укр. діал. *бурбалю* ‘яма в річці’ (Грицак 1, 284), блр. діал. *бурбалы* *мн.* ‘бульбашки на воді під час дощу’ (РСБ 1, 99), співвідносні з дієслівною лексикою на зразок укр. діал. *бёрбати* ‘перебирати, вибирати краще’ (СУГО 22), *ба́бра-ти* ‘рити (землю)’ (Шило 42), ‘забруднювати’, ‘повільно і погано виконувати якусь роботу’, ‘вибирати, перебирати’ (СБук.Г 20) – форма з метатезою -рб- > -бр-, рос. діал. *бурбать* ‘кидати що-небудь у даль’ (СРНГ 3, 282) < **bъrbati*.

***Vъrbidlo:** укр. *Бурбило* (Зосимов 1, 110).

***Vъrbela, *Vъrbelyъ, *Vъrbelyъ, *Vъrbelyъ:** ст.-укр. Грицко *Борблинскии*, 1649 р. (Реєстр 418), укр. *Барбель* (ЖПТ), *Барблик* (ПСС 2, 145), *Бербелюк* (КПУ Льв. 1, 104), *Борбелюк* (КС Рв. 1, 322), *Борблик* (СКТ 81), *Бурбела* (КПУ Хм. 2, 44), *Бурбель* (КС Дн. 1, 51), *Бурбель* – сучасне прізвище [«дуже повний» (СПУ 1, 158)], (похідні) *Борбелівка* – мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 48), *Борбликов* – ойконім у колишній Полтавській губ. (RGN I, 475), рос. *Борблик* (КП Алтай 2, 287), *Бобрелев* (ЖПТ), болг. *Барбел* (Илчев 64), хорв. *Borbelj* (Leksik 60), слвн. *Borbelj* (ZSSP 49), слвц. *Borbel'* (TZ Bratislava 34) ~ укр. діал. *бурбэлю* ‘насуплена, похмура людина’ (Чабаненко Словник 1, 113), *бурбэль* ‘вершина гори’ (Личук 41).

***Vъrbola, *Vъrbolyъ, *Vъrbolyъ:** укр. *Барбол* (КПУ Од. 3, 621), *Барболюк*, *Борболь* (Рв.), ст.-рос. Аг҃҃йко *Барболин*, 1691 р., рос. *Барболин*, 1722 р. (Парфенова 44, 66), *Барболин* (ЖПТ), (похідні) *Борболино* – ойконім у колишній Вологодській губ., блр. *Борболово* – назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN I, 475, 476), пол. *Burbol* (SN I, 569) ~ рос. діал. *бурболка* ‘бульбашка на воді’, блр. діал. *бурбóлка* ‘т. с.’ (ЭСБМ I, 414), віднесені до балтизмів (Лаучюте 10).

***Vъrbula, *Vъrbulyъ, *Vъrbulyъ:** укр. *Барбул* (КПУ Дон. 15, 109), *Барбула* (КПУ Дон. 22, 126), *Барбуль* (КПУ Луг. 12, 131), *Борбула*,

Бурбула (Новикова 106, 128), *Бурбуль* (КПУ Херс. 8, 81), *Боробула* (КПУ Херс. 9, 194), рос. *Барбул*, *Барбуль* (ЖПТ), (похідне) *Бурбулевка* — ойконім у колишній Курській губ. (RGN I, 584), блр. (похідне) *Борбули* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 476), болг. *Барбул* (Илчев 64), хорв. *Barbula* (Leksik 26), пол. *Bierbula*, *Borbuliiewicz*, *Burbul*, *Burbula* (SN I, 310, 428, 569), чеськ. *Barbulák* (ЧП), словц. *Borbuliak* (TZ Bratislava 34) ~ укр. діал. *бурбуль зоол.* 'Есаудата, личинка жаби' (Дейниченко 15), рос. діал. *барабуля* 'нездара, недоумок' (СРГК 1, 39) — форма з другим повноголоссям, (похідне) *разбурбулить* 'розкидати, розпродати' (ССГ 9, 83), блр. діал. *барбуль* 'конюх' (МАСМ 1, 13), пол. *burbulka*, *burbutka* 'водяна бульбашка' (ЭСБМ 1, 414).

***Вьрбуль**: укр. *Бурбиль* (КПУ Льв. 1, 353), рос. *Борбылев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *борбыль* 'грудка землі' (ПОС 2, 114), а також *бурбылка* 'бульбашка на воді', блр. діал. *бурбылка* 'т. с.' (ЭСБМ 1, 414), кваліфіковані як балтизми (Лаучюте 10).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Вьрбань**, ***Вьрбань**: ст.-укр. Сафон *Бурбан*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 250), укр. *Барбан* (РІ Харк. 3/1, 166), *Бірбан* (Зосимов 1, 71), *Бурбан* (КПУ Переможці Він. 373), *Борбані* — ойконім у Харківській обл. (1946 р.), ст.-рос. (похідне) *Борбанцово пустище*, 1629 р. — в колишній Ярославській губ. (ИАЯ III, 124), рос. *Барбанов*, *Борбанов*, *Бурбанов* (ЖПТ), (похідне) *Барбаны* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN I, 270), болг. *Барбанов*, *Бьрбанакон* (Илчев 64, 96), хорв. *Barban*, *Brbanj* (Leksik 25, 69), пол. *Barban*, *Birban*, *Burban* (SN I, 171, 334, 569) ~ укр. діал. *бурбан* 'нерозумний чоловік' (Грицак 1, 354), рос. діал. *барбан* 'смажений прісний питльований коржик' (Биркенгор 177), *барбана* 'товста перепічка з м'якої мороженої ікри' (СРНГ 2, 111).

***Вьрбинь**: укр. (вторинне) *Бербинець* (КПУ Харк. 10, 46), рос. *Барбинь*, 1744 р. (Иркутск 52), *Барбин*, *Бербин*, *Бирбин*, *Борбинов* (ЖПТ), *Барибин* (КПУ Дон. 8, 46), *Буробин* (Никонов 21) — форми з секундарними голосними, болг. *Барбин* (Илчев 64).

***Вьрбона**, ***Вьрбонь**: укр. *Барбон* (СКТ 44), *Барбона* (Зосимов 1, 41), *Бирбон* (ЖПТ), *Борбон* (РІ Черніг. 3, 409), *Бурбона* (Панцьо 97) ~ рос. діал. *барбонь* 'про товсту, незграбну людину' (Сл. Печоры 1, 19), *бурбон* 'хто нерозбірливо говорить' (СРНГ 3, 282).

***Вьрбунь**: укр. *Барбун* (РУС 35), рос. *Барбун* (ЖПТ) ~ рос. діал. (вторинне) *барбуницы* мн. 'дзвіночки' (СПГ 1, 22).

Похідні з консонантом *-r-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣрбагъ**: укр. *Барбар* (ЖПТ), *Барбарук* (Томіленко 10) ~ укр. діал. *бурба́ра* 'буркотлива жінка' (Грицак 1, 355).

***Вѣрбога**, ***Вѣрбогъ**: ст.-рос. (похідне) *Барборино*, 1627 р. — назва поселення в колишньому Вологодському пов. (Сторожев І, 405), воно ж *Борборино* (Списки Волог. 452), болг. *Берборов*, *Бърборов* (Илчев 72, 96), серб. *Брбор*, *Брбора* (Михаїлович 102–103), хорв. *Brbor*, *Brbora* (Leksik 70), чеськ. *Barbor*, *Barbora* (ЧП).

***Вѣрбуга**, ***Вѣрбугъ**: укр. *Барбура*, 1756 р. (АК 3, 262), *Бурбура* (РІ Льв. 3, 518), болг. *Борбур* (Илчев 84).

***Вѣрбугъ**: ст.-укр. Стась *Барбиръ*, 1592 р. (УП 1, 494), укр. *Барбир* (СП 36).

Похідні з консонантом *-s-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣрбасъ**: укр. *Барбас* (КПУ Харк. 17, 98), *Борбас* — прізвисько (Вол.). *Бурбас* (СКТ 98), ст.-рос. Иван *Бирбас*, 1612 р. (Веселовский 39), (похідне) *Барбасово*, XVI ст. — ойконім у колишньому Коломенському пов. (ПКМГ I/1, 489), рос. *Барбасов*, *Бербасов*, *Бирбасов* (ЖПТ), *Бурбасов* (УВБ 177), (похідні) *Барбасов* — назва поселення в Таганрозькому краї, *Борбасовка* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN I, 270, 476), блр. *Бурбас* (ЖПТ), хорв. *Borbas* (Leksik 60), пол. *Barbas*, *Berbas*, *Borbas*, *Burbas* (SN I, 172, 249, 428, 569) ~ укр. діал. *бурбас* 'лютий собака' (Грицак 1, 355).

***Вѣрбесъ**, ***Вѣрбошь**: рос. *Барбосов* (ЖПТ), *Борбосов* (Ряз. КП 1, 175), пол. *Berbes* (SN I, 249) ~ укр. діал. *барбос* 'дурень' (Грицак 1, 121).

***Вѣрбуса**, ***Вѣрбусъ**: укр. *Барбус* (СП 36), блр. (похідне) *Барбусіна* — мікротопонім на Туровщині (ТС 5, 375), пол. *Barbus* (SN I, 172) ~ укр. діал. (вторинне) *барбуська* 'наріст на дереві' (Грицак 1, 121).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣрбатъ**: укр. *Барбат* (КПУ Луг. 1, 81), *Бербат* (КПУ Харк. 7, 38), *Борбат* (Новикова 106), рос. *Барбат* (ЖПТ), *Бербатов* (КПУ Дон. 11, 129), *Борбат* (Книги РФ II/1, 27), блр. *Борбат* (Бірыла 58), болг. *Бербатов*, *Бирбатов* (Илчев 84), серб. *Барбат* (Грковић Имена 156), хорв. *Barbat*, *Brbat* (Leksik 25, 69), пол. *Bierbat* (SN I, 310).

***Вѣрбета**, ***Вѣрбетъ**: укр. *Бербет* (Глуховцева 1, 95), рос. *Барбетова ж.* (СКТ 44), *Бербетов* (КПУ Луг. 10, 296), блр. *Борбет* (Бірыла 58), а також слов'ян. *Бурбета* (Рамієс 2, 171) ~ рос. діал. *барбѣт* 'скупа людина' (СВор.Г 1, 73).

***Вѣrbѣтъ**: укр. *Борбіт* (КПУ Харк. 18, 54), *Бурбитько* (КПУ Луг. 10, 308), рос. *Барбитов* (ОА 1, 230), *Бербітов* (Новикова 81), блр. *Борбит* (м. Могильов).

***Вѣrbota**, ***Вѣrbotъ**: ст.-укр. Яковець *Борѣбота*, 1649 р. (Реєстр 151), укр. *Барботко* (КПУ м. Київ. 1, 104), *Борбот* (ЖПТ), *Бурбот* (КПУ Жит. 9, 384), ст.-рос. Данилко *Борбота*, 1605 р. (АМГ I, 73), рос. *Барботин* (ЖПТ), серб. *Брботин* (Михаїловић 103), хорв. *Barbot*, *Brbot* (Leksik 25, 70), пол. *Borbotko* (SN I, 428) ~ **bъrbotъ* (ЭССЯ 3, 123–124).

***Вѣrbota**, ***Вѣrbotъ**: рос. (похідне) *Барбутова* – топонім у колишній Пермській губ. (RGN I, 271), блр. *Борбут* (м. Могильов), макед. *Барбута* (Станковска 1992: 255), серб. *Барбут* (Пешикан 460).

Похідні з консонантом -z- у суфіксальній морфемі:

***Вѣrbaza**, ***Вѣrbazъ**: укр. *Барбаза* (СП 35), *Бурбаз* (Горпинич, Тимченко 36).

***Вѣrbеza**, ***Вѣrbеza**: укр. *Бербеза* (Holutiak 53), *Бурбеза* (Він.), рос. *Барбоза* (Книги РФ II/1, 18).

***Вѣrbuza**, ***Вѣrbuzъ**, ***Вѣrbuza**: укр. *Бурбуза*, 1756 р. (АК 5, 221), *Барбуза* (СП 36), рос. *Барбузов* (ЖПТ).

Праантропоніми-композиції:

***Вѣrbodějъ**: пол. *Barbadziej* (SN I, 171).

***Вѣrboleža**: хорв. *Brboleža* (Leksik 70).

***Вѣrbonosъ(ъ)**: укр. *Борбоноси мн.* – родинне прізвище («у всіх членів родини носи цікавої форми»; СПУ 1, 158).

***Вѣrbootъ**: рос. (похідне) *Барабаутово* – топонім у Пермській обл. (форма із секундарним голосним).

Похідні з коренем **Вѣrg-* / **Вѣrǵ-*

***Вѣrga**, ***Вѣrgo**, ***Вѣrgъ**: укр. *Барга* (КПУ Киров. 1, 66), *Барг*, *Борг* (Новикова 62, 106), *Барга*, *Бург* (СП 36, 52, 62), *Бурга* (КС Дн. 4, 33), ст.-рос. (похідне) *Боргино*, 1478 р. – назва поселення в Новгородській землі (Треков 1914: 49), рос. *Барг* (Лет. ЖС 2008, № 28, 204), *Борго* (Лет. ЖС 2007, № 1–13, 26), *Бург*, *Бургов* (ЖПТ), (похідні) *Боргино*, *Боргово*, *Бургова*, *Бургово* (2) – ойконіми в різних регіонах (RGN I, 585, 476), блр. *Бурга* (Бірыла 69), болг. *Баргов*, *Боргов* (Илчев 64, 84), хорв. *Brga*, *Burgo* (Leksik 72, 84), словн. *Burg*, *Burga* (ZSSP 67), пол. *Barg*, *Barga*, *Birga*, *Borg*, *Burg*, *Burho* (SN I, 178, 335, 432, 574, 575).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *бурга* ‘дерево великого діаметру’ (Гуцульщина 241), рос. діал. *бурга́* ‘широка і глибока яма в річці’ (СРНГ 3, 283), віднесене до балтизмів (Аникин 190 усід за: Васильєв 2011: 10), *бярга* ‘плакса, капризуля’ (СПГ 1, 73).

Префіксальні праантропоніми відапелятивного походження:

***Їзбъргъ**: укр. *Ізборг* (СП 160).

***Кабърга**, ***Кабъргъ** / ***Кобърга**: рос. *Кабаргин* (КП Саратов.), *Кабург* (Лет. ЖС 2009, № 38, 144), (похідне) *Кибергино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN IV, 140).

***Сѣбърга**: пол. *Szibarga* (SN IX, 354).

***Сѣбърга**: ст.-рос. Данило *Сыбыргинъ*, 1642 р. (Сильванский 187). Префіксальне -*ы*- стабілізувалося під впливом голосного в корені.

***Вуьбъргъ**: рос. *Выборгов* (КПУ Черниг. 1, 315) ~ рос. діал. *выбор-га* ‘обмолочені коноплі [...]’ (Красн. 58).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Въргаѡь**: укр. *Баргаиш* (КПУ Дон. 7, 284), ст.-рос. (похідне) *Боргашево*, 1519 р. — назва поселення в колишньому Переяславському пов. (АФЗХ 45), рос. *Баргашов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *бурга́ш*, *бурга́ш* ‘зла людина’ (Грицак 1, 355).

***Въргоѡь**: пол. *Bargoś, Borgoś* (SN I, 179, 433).

***Въргуѡь**: укр. *Баргуиш* (КПУ Ник. 10, 196), *Боргуиш* (ТДЗ 204), пол. *Borgusz* (SN I, 433).

***Въргаѡь**: укр. *Бургай* (РУС 64), рос. *Баргаев* (Лет. ЖС 2009, № 35, 141).

***Въргуѡь**: рос. *Баргуев*, *Боргуев* (Память 1, 104; 2, 250), (похідне) *Боргуевка* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN I, 476).

Деривати з консонантом -*k*- / -*č*- у суфіксі:

***Въргакъ** / ***Въргаѡь**: укр. *Баргак* (Сиксль 66), *Бургач* (РУС 64), ст.-рос. *Бураков* (КПУ Луг. 15, 89), *Бургак* Волоков, 1533 р. (Сироткин 2002: 144), *Боргачъ*, XVI ст. (Чечулин 83), рос. *Боргачев*, *Бургачев* (ЖПТ), пол. *Borgacz* (SN I, 432), слов. *Burgak*, 1715 р. (Krištof 282).

***Въргукъ** / ***Въргуѡь**: ст.-рос. (похідне) *Боргуки*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 267), рос. *Баргуков*, *Боргуков* (ЖПТ), *Бургучев* (КП Саратов.₁₃).

***Въргъкъ**: пол. *Bargiek* (SN I, 178).

Деривати з консонантом -*l*- у суфіксі:

***Вьргаль**, ***Вьргаль**: укр. *Бургалюк*, 1820 р. (Блищук 70), *Бургаль* (КПУ Черниг. 7, 201), блр. *Бургалов* (м. Мінськ), пол. *Bargalik* (SN I, 178) ~ рос. діал. *бургали мн.* ‘калачі зі здобного тіста’ (Приам. 32).

***Вьргола**, ***Вьрголь**: рос. *Барголин* (КП Брян.), пол. *Bargol* (SN I, 179).

***Вьргадло**: укр. *Бургало* (СКТ 98) ~ укр. діал. *бурґало* ‘плакса’ (Грицак 1, 355), (вторинні) рос. діал. *барґа́лик* ‘черпачок’ (СРНГ 2, 111), *барґа́лка* ‘головний убір молодиць у формі ковпачка’ (СРГС 1, 47) і под., мотивовані дієслівною лексикою на зразок укр. діал. *бурґати* ‘говорити під ніс’ (Грицак 1, 355), рос. діал. *бо́ргать* ‘ворушити, рухати з шумом’, *бы́ргать* ‘розгрібати’ (СРГСУ Доп. 38, 53).

***Вьргула**, ***Вьргул’а**, ***Вьргуль**, ***Вьргуль**: укр. *Баргуль* (КПУ Зап. 11/1, 85), *Бергуля* (КПУ Дон. 11, 130), *Боргула* (КПУ Він. 7, 844), *Боргуль* (КПУ Луг. 10, 304), рос. *Боргуль*, *Боргулев* (ЖПТ), блр. *Боргуль* (м. Толочин), хорв. *Brgulja* (Leksik 72), пол. *Barguł*, *Borgul*, *Borguł*, *Burgula* (SN I, 179, 433, 574), словц. *Borgula* (Krištof 188), *Borgula* (TZ Nitra 7) ~ рос. діал. *боргу́ль* ‘пагорб’ (СБр.Г I, 71), *бургу́ль* ‘купина, пагорб’ (ССГ 1, 291).

***Вьргуль**, ***Вьргуль**: укр. *Баргель* (Жит.), рос. *Берглин* (ДСП 187), словн. *Brhel* (ZSSP 59), ст.-пол. Mathias *Bergel*, 1447 р. (SSNO VII, 11), пол. *Bargiel*, *Bargieł*, *Birgiel*, *Borgiel*, *Borgieł*, *Burgiel*, *Byrgiel* (SN I, 178, 335, 432, 574, 597), ст.-словц. Kubo *Brhel*, Mišo *Brhlik*, 1625 р. (UFP II, 179, 180), словц. *Brhlik* (TZ Trnava 69), а також слов’ян. (похідні) *Баргловка*, *Барглов* (4 фіксації) — ойконіми в колишній Сувалкській губ. (Вольтер 280) ~ укр. діал. *бурґеля* ‘підводне джерело у ставку або в річці’ (Громко 32), пол. діал. *bargiel орн.* ‘Sitta europaea’, чеськ. *brhel* ‘птах Oridus oriolus’, діал. ‘дятел, Picus’, словц. діал. *brhel*’, *brhol*’ ‘Sitta europaea’ (SP 1, 416–417).

***Вьргуль**: укр. *Бергилевич* (КПУ Він. 1, 337).

Рос. *Баргамин* (Ніжин 63) < **Баргомин* – рефлекс псл. ***Вьргома**.
Деривати з консонантом -n- у суфіксі:

***Вьргань**, ***Вьргань**: ст.-укр. Педор *Барьганенько*, 1649 р. (Реєстр 286), укр. *Барган* (Новикова 62), *Берган* (Пура СПР V, 10), *Borhan* (Фаріон 148), *Борганюк* (КПУ Хм. 6, 238), *Бурган* (РУС 64), ст.-рос. Ивашка *Бырганов*, 1683 р. (Полякова 43), рос. *Берганов* (КПУ Зап. 11/1, 104), *Бурганов* (ЖПТ), *Бырганов* (КП Коми 162), блр. *Барган* (м. Докшиці), хорв. *Brgan* (Leksik 72), пол. *Borgań*, *Burhan* (SN I, 432, 575).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *боргáн* 'скеля або великий камінь', 'велика колода' (Гуцульщина 224), рос. діал. *бургáн* 'хмара?' (АОС 2, 178), блр. *бургáн* 'пагорб, курган', яке тлумачать як контамінацію *бугор* + *курган* чи суфіксальний дериват від незафіксованого **бугра́н* (*бугор* + *-ан*) (ЭСБМ 1, 415), діал. *бурганы́* мн. 'купчасті хмари' (СБГ 1, 242).

Вабърганъ** (Рабърганъ**): рос. *Бабурганов* (ЖПТ).

***Въргопъ**, ***Въргопъ**: рос. *Бургонов* (ЖПТ), пол. *Bargon*, *Bargoń*, *Borgon*, *Borgoń* (SN I, 179, 433), чеськ. *Barhoj* (Beneš 95).

***Въргунъ**: ст.-укр. Матвѣи *Боргуенко*, 1649 р. (Реєстр 392), укр. *Бергун* (Новикова 81), *Боргун* (КПУ Дон. 3, 86), *Бургун* (КПУ Черниг. 7, 201), рос. *Баргунцеv* (КП Тул.), *Бергунов* (КПУ Дон. 17, 159), *Бургунов* (ЖПТ), (похідне) *Баргуны* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 509), блр. *Бургун* (м. Мінськ), пол. *Burgun* (SN I, 575).

Іносуфіксальні похідні:

***Въргазъ**, ***Въргозъ**: ст.-укр. Мишко *Бургос*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 88), укр. *Бургас* (ЖПТ), рос. *Бургасов* (ЖПТ), *Быргасов* (ИС 37), пол. *Bargas*, *Borgos*, *Burgas*, *Burgos* (SN I, 178, 433, 574, 575).

***Въргусъ**: рос. *Баргусова ж.* (Лет. ГС 2009, № 25, 39), пол. *Borgus* (SN I, 433).

***Въргата**, ***Въргать**: рос. *Баргатин* (ЖПТ), *Бургат* (Лет. АД 2008, № 6, 246), пол. *Burgat* (SN I, 574).

***Въргота**, ***Върготъ**: блр. *Барготин* (м. Мінськ), пол. *Burgot* (SN I, 575).

***Въргота**, ***Върготъ**: укр. *Бургут* (м. Черкаси), *Бургутин* (РУС 64), блр. *Баргутин* (ЖПТ), *Бургутин* (ЖПТ), пол. *Borgut*, *Borhuta* (SN I, 432, 433) ~ рос. діал. *баргѹт* 'ворог, супротивник' (Элиасов 60).

***Въргазъ**, ***Въргузъ**: укр. *Бургаз* (КПУ Кіров. 8, 43), *Баргуз* (КПУ Полт. 2, 465), ст.-рос. (похідне) *Баргузово*, 1635 р. — назва пустища в колишньому Коломенському пов. (ЗВК 337), *Быргазов* (ЖПТ).

Праантропоніми-композиції:

***Въргомотъ**: рос. *Боргомотов* (ЖПТ).

***Въргомѣдъ**: рос. *Боргомодов* (ТЕ 147).

***Въргоolkътъ**: слов'ян. (похідне) *Борголойти*, XVI ст. — ойконім у Жемайтії (Спрогис 27) < **Борголохти* < **Борголокти*. Пор. ще *Лойти* / *Лойцы*, 1600 р. — назва маєтку, згадана в Актах Вількоморського гродського суду (ОДВ VI, 125, 140). Про фонетичний перехід *-км'-* > *-хм'-* > *-йм'-* див. (Казлова 2009: 243).

Праантропоніми з коренем **Borž-* < **Borǵj-*:

***Borža, *Boržь:** укр. *Борж* (КПУ Дон. 8, 56), рос. *Бержев* (КПУ Зап. 3, 39), *Боржев* (Горпинич 303), *Боржов* (ЖПТ), пол. *Berżowski, Borża, Burża* (SN I, 197, 448, 583) ~ рос. діал. *бáржа* ‘товста жінка’ (СПГ 1, 22).

***Boržějь:** рос. *Боржеев* (КПК).

***Boržakь:** укр. *Баржак* (Зосимов 1, 42), *Боржак* (ПСС 2, 245), *Буржак* (КПУ м. Київ 1, 254), рос. *Биржаков* (ЖПТ), *Буржаков* (КПУ Харк. 17, 496), блр. *Баржак* (м. Мінськ), *Буржакова ж.* (СБГТ 422), пол. *Berżak, Burżak* (SN I, 197, 583).

***Boržukь:** ст.-рос. (похідне) *Буржукова*, XVII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (ОПКМ 96).

***Boržikь / *Boržičь:** укр. *Боржик* (Богдан 21), *Буржик* (PI Терн. 2, 851), рос. *Баржиков / Боржиков* (Назаров 2003: 2, 118), *Боржичев* (Pamięć 2, 260), хорв. *Brgić, Bržić* (Leksik 72, 79), пол. *Barżuk* (SN I, 197).

***Boržьko, *Boržьkь:** укр. *Боржко* (Зосимов 1, 89), рос. *Боржков* (Од.).

***Borželь, *Boržьlь:** укр. *Баржель* (ДАРО ф. Р—479, оп. 2, спр. 248, арк. 126 зв.).

***Boržulь, *Boržьulь:** хорв. *Bržul, Bržulj* (Leksik 79), пол. *Borzuł* (SN I, 449).

Пол. *Bierżało* (SN I, 315) — один із рефлексів псл. ***Boržadlo**.

***Boržimь:** рос. *Боржим* (АКО 1, 485), пол. *Borżym* (SN I, 449).

***Boržanь:** укр. *Баржан* (КПУ Сум. 12, 199), *Боржан* (КПУ Од. 1, 361), *Буржан* (КПУ Льв. 1, 314), рос. *Буржанов* (КПУ Зап. 21, 64).

***Boržinь:** ст.-рос. Панфилка *Бергин*, 1563 р. (ПКОП 193), рос. *Баргин, Бергин, Биргин* (ЖПТ), *Боргин* (КПУ ІФ 2, 431), *Бургин, Быргин* (Память 1, 20, 252) — усі без ефекту першої палаталізації, *Баржина ж., Боржин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *баржі́на* ‘товста незграбна жінка’ (НОС 1, 33).

***Boržinь:** укр. *Боржун* (Зосимов 1, 89).

Похідні з коренем **Bor̥k-* / **Bor̥č-*

Первісні, афіксально не ускладнені, ***Bьrka, *Bьrko, *Bьrkь** можна реконструювати на основі: ст.-укр. (вторинне) мичко *боркови(ч)*, 1391 р. (ССУМ I, 113), укр. *Бакро* (КПУ Харк. 10, 39) —

форма з метатезою -рк- > -кр-, *Бирк* (КП Харцызск 75), *Борка* (КС Дн. 1, 96), *Бурка*, *Бурко* (Новикова 129, 130), *Бурківка*, *Бурківці* (3 фіксації) — відантропонімні ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. *Бурка*, XVI ст. (Чечулин 80), Левъ *Барковъ*, 1649 р. (Тупиков 471), рос. *Барков* (РУС 36), *Бурков* (Новикова 130), *Быркова ж.* (РПЭ 1, 164), (похідні) *Бурково* — ойконім у колишній Псковській губ. (СГСО 54), *Барков колодчик* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 1, 108), серб. *Брк* (Јањатовић 56), хорв. *Brk*, *Brko* (Leksik 73), пол. *Bark*, *Barka*, *Barko*, *Berk*, *Berka*, *Bierk*, *Bierka*, *Bierko*, *Bork*, *Burk*, *Burka* (SN I, 179, 256, 312, 433, 575, 576), чеськ. *Burk*, *Burka* (ЧП).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, ст.-укр. *боркъ* ‘плече’ (СУМ XVI–XVII ст. 4, 31), укр. *бárки* ‘плечі’ < пол. (ЕСУМ 1, 144), рос. діал. *бурки* *мн.* ‘бульбашки на поверхні води’ (СОГ 1, 110), *борк* ‘стрижень пташиного пера’, пол. *bark* ‘частина руки від плеча до ліктя; верхня частина хребта’, *barki* *мн.* ‘плечі’, чеськ. *brk* ‘стрижень пера’ < **bǫrkъ*, і.-с. **bher-* / **bhor-* ‘бути гострим, колоти’ (ЕСУМ 1, 144; див. ще: ЕССЯ 3, 128–129).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Въркашъ**: укр. *Боркашъ*, 1723 р. (Швидько 275), ст.-рос. (похідне) *Буркашево*, 1674 р. — ойконім у колишній Казанській губ. (Поливанов II, 4), рос. *Баркашов* (РУС 36), *Беркаш* (КПУ Сум. 2, 126), *Буркашев* (ЖПТ), хорв. *Brkašić* (Leksik 73).

***Въркуха** / ***Въркуша**, ***Въркушъ**: укр. *Буркуш* (РІ Зак. 1, 216), рос. *Баркушин* (КПУ Луг. 9, 41), хорв. *Brkušić*, *Burkuš* (Leksik 73, 84), пол. *Burkusz* (SN I, 576), чеськ. *Burkuš* (ЧП), словц. *Burkuš* (TZ Bratislava 43) ~ укр. діал. *буркуш* ‘назва пса’ (Бевка 39), в.-луж. *běrkuš* ‘птах бородач *Gypaetos barbatus*’ (цит. за: ЕССЯ 3, 128).

***Въркайъ**: укр. *Баркай* (РУС 36), рос. *Баркаев* (ЖПТ), *Бакраев* (КП Брян.) < **Баркаев*, (похідні) *Беркаево* (2) — ойконіми в колишніх Вологодській і Тверській губ. (RGN I, 375).

***Їбъркайъ**: рос. *Чиборкаев* (РУС 462).

***Небъркайъ**: рос. *Неборкаев* (Рамієс 2, 204).

***Въркуйъ**: блр. (похідне) *Баркуйцы* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN I, 274).

Рос. *Буркой* (КПУ м. Київ 1, 256), співвідносно з рос. діал. *быркий* ‘стрімкий, дуже швидкий, нуртiвливий (про ріку)’ (Селигер 1, 76), — континуант псл. ***Въркѣъ**.

***Вьркась**: укр. *Буркачі* — ойконім відантропонімного походження у Волинській обл., *Беркачевка* — в колишній Харківській губ. (RGN I, 375), хорв. *Brkačić* (Leksik 73), пол. *Burkacz* (SN I, 576) ~ укр. діал. *бырка́ч*, *быр'ка́ч*, *борка́ч* 'палиця, якою мішають квасолі, картоплю, розбовтують яйця, сметану тощо' (Грицак 1, 195).

Деривати з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Вьркаль**, ***Вьркаль**: укр. *Буркал*, 1784 р. (ИСК 145), *Буркаль* (Новикова 130), рос. *Баркалев*, *Беркаль*, *Буркалев* (КПК), (похідне) *Беркальцово* — назва поселення в колишній Ярославській губ. (RGN I, 375), чеськ. *Brkal* (ЧП).

***Вьрколь**, ***Вьрколь**, ***Вьркыль**: слвн. (вторинні) *Burkle*, *Burklič* (ZSSP 67), пол. *Burkol*, *Burkoł* (SN I, 576).

***Вьркул'а**, ***Вьркуль**, ***Вьркуль**: укр. *Беркуль* (Жит.), *Боркуленко* (КПУ Вол. 1, 133), рос. *Баркулов* (ИСП 36), *Беркуль* (ЖПТ), *Баркуловка* — ойконім відантропонімного походження в колишній Саратовській губ. (RGN I, 274), хорв. *Brkulj* (Leksik 73), пол. *Barkul* (SN I, 180) ~ серб. діал. *бркѹля* 'вусата жінка' (Стијовић 42).

Ст.-укр. *Боркало*, 1592 р. (УП 1, 491), Демко *Буркаленко*, 1649 р. (Реєстр 306), укр. *Буркала* (РІ Черк. 5, 52), *Буркало* (Новикова 129), ст.-рос. Исаакъ *Боркаловоъ*, XVI ст. (НПК III, 644), Анисим *Боркалов*, 1634 р. (ПЮН ОК 210), рос. *Баркалов*, *Беркалов*, *Боркалов* (ЖПТ), *Буркалов* (КПК), (похідні) *Буркалов* — назва поселення в колишній Курській губ. (RGN I, 587), *Бакралово* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 450) < **Баркалово*, блр. *Буркала* (Бірыла 69), пол. *Burkało* (SN I, 576) свідчать про потенційність праантропоніма ***Вьrkadlo**.

Щодо апелативних відповідників пор., наприклад, укр. *буркало* 'буркотун, сердитий чоловік' (Білецький-Носенко 64), діал. *біркало* 'людина, яка швидко і нерозбірливо говорить', *бórкало* 'частина трембіти', *буркало* 'бурмило; буркотун' (Грицак 1, 194, 287, 358), блр. діал. *буркало* 'буркотун' (Ляшкевіч 7), 'дитяча іграшка: кістка з просунутою ниткою, при натягуванні і відпусканні якої виникав звук' (Клундук 50) ~ укр. діал. *бёркати* 'заляпувати, задрипувати' (ЕСУМ 1, 175), *біуркатися* 'про козу, вівцю, які будуть злучені зі самцем' (Бичко 6), рос. діал. *буркать* 'кидати, шпурляти' (ПОС 2, 218) та ін., зібрані під гаслом **вьrkati* (sę) (ЭССЯ 3, 125—127).

На основі рос. *Боркум* (м. Москва) < **Борком*, пол. *Borkum* (SN I, 434), а також слов'ян. *Барком* (Рамієс 2, 47) можна реконструювати псл. ***Вьркомь**, мотивоване нетематизованим **вьrkŭi*.

Деривати з консонантом *-п-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣркапъ, *Вѣркапъ:** укр. *Беркань* (Корнієнко 27), *Баркан*, *Буркан* (Новикова 63, 130), *Бурканів* — назва населеного пункту в Тернопільській обл., ст.-рос. Исачко *Баркан*, 1585—1587 рр. (Артемьев 310), Тереха *Борканов*, 1670/71 р. (ТКВЛ 61), рос. *Барканов*, *Борканов*, *Бурканов* (ЖПТ), *Бырканов* (Ратієс 2, 390), *Барканово*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 325), *Баркановка*, *Барканово* (2), *Баркановская* — відантропонімні ойконіми в колишніх Псковській, Московській, Новгородській губ. (RGN I, 274), блр. *Барканов* (СБГТ 134), *Буркан* (Бірыла 69), *Барканы* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN I, 375), серб. *Brkan* (Milićević 254), хорв. *Brkan* (Leksik 73), пол. *Barkan* (SN I, 179) ~ укр. діал. *боркán* ‘слоїк’ (Робчук 190), ‘заокруглена частина гори’ (Личук 36), *буркán* (*боркán*) ‘вир, швидка течія річки’ (Грицак 1, 358), рос. діал. *баркán* ‘байстриук’ (СБр. Г I, 32), ‘невеликий судак’ (ТСГТО 2, 117).

***Вѣркопъ, *Вѣркопъ:** пол. *Burkon*, *Burkoń* (SN I, 576), чеськ. *Virkoň* (ЧП).

***Вѣркупъ:** укр. *Баркун*, *Боркун* (РУС 36, 55), *Беркун*, *Буркун* (Новикова 83, 130), рос. *Баркунов*, *Беркун*, *Боркунов*, *Буркун* (ЖПТ), *Биркун* (КП Сарат.₁₃), (похідні) *Баркунова вершина* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Климова 1, 108), *Боркунова*, XVIII ст. (Кусов II, 328), варіант *Беркуново* (RGN I, 376) — назва поселення в колишній Московській губ., блр. *Баркун* (ЖПТ), *Буркун* (Бірыла 70), пол. *Burkun* (SN I, 576) ~ укр. *бурку́н* ‘буркотун’ (ЕСУМ I, 297), діал. *биркун* ‘баран’ (КК 417), *бурку́н* ‘місце, де сходяться дві річки’ (Никончук 42), блр. діал. *бурку́н* ‘шум води’ (Сцяшківіч 63) та ін.

Суфіксальною варіантністю пов’язані:

***Вѣркагъ:** укр. *Баркар* (РУС 36), блр. *Боркар* (Бірыла 58), хорв. *Brkar* (Leksik 73), пол. *Barkar* (SN I, 179).

***Вѣркогъ:** рос. *Боркоров* (Ратієс 2, 171).

***Вѣркасъ:** ст.-укр. (похідне) *Баркасово*, 1312 р. — ойконім на Закарпатті (Джэ 245), укр. *Буркас* (КПУ м. Київ 1, 255), (похідне) *Беркасов* — ойконім у колишній Харківській губ. (RGN I, 375), рос. *Баркасов*, *Беркасов*, *Буркасов* (ЖПТ), блр. *Буркас*, яке виводять із балтійського першоджерела (Грынблат 12), макед. (похідне) *Буркасово* — ойконім (Веркович 304), пол. *Barkas* (SN I, 179) ~ рос. діал. *бурка́с* ‘кличка собаки’ (ПОС 2, 218).

***Вѣркусъ**: пол. *Barkus* (SN I, 180).

Деривати з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Вѣркатъ (ѣъ)**: укр. *Баркатиц*, 1756 р. (АК 4, 577), *Буркат* (РУС 64), рос. *Баркатов* (СП 36), ст.-блр. *Szymon Burkatowicz*, 1558 р. (АВК XIV, 28), слвн. *Burkat* (ZSSP 67), пол. *Burkat* (SN I, 576) ~ укр. діал. *биркатиий* 'з великими закрутками, завитками (про вовну овець)' (СПЛГ 26), *бурка́тий* 'буркітливий' (Грицак 1, 359).

**bѣrkastѣъ*: укр. діал. *биркастий* 'з великими закрутками, завитками (про вовну овець)' (СПЛГ 26). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Вѣркота**, ***Вѣркотъ**: укр. *Буркот* (СКТ 99), *Буркота* (КПУ Харк. 14, 87), рос. *Буркот* (ЖПТ), пол. *Burkot* (SN I, 576), чеськ. *Burkot* (ЧП) ~ **bѣrkotъ* (ЭССЯ 3, 128).

***Вѣркѣта**, ***Вѣркѣтъ**: укр. *Баркута* (ЖПТ), *Биркут*, 1749 р. (ГРУ 123), *Боркут* (РУС 55), *Боркута* (КПУ Він. 6, 78), *Буркут* (КПУ Черк. 1, 56), рос. *Баркут* (ИСП 36) ~ укр. діал. *борку́т* 'мінеральне джерело' (Жегуц, Піпаш 23).

***Вѣркута**, ***Вѣркутъ**: укр. *Беркута* (Тернопіль 237), чеськ. *Burkūt* (ЧП), слвц. *Burkūt* (TZ Bratislava 43).

Праантропоніми-композиції:

***Вѣlobѣркъ**: хорв. *Belobrk* (Leksik 37).

***Вѣrkobordъ (ѣъ)**: хорв. *Brkobrad* (Leksik 73).

***Вѣrkonogъ (ѣъ)**: рос. *Борконоговъ*, 1714 р. (Сиб. города 24) ~ блр. діал. *борконо́гі* 'кивоногий' (СБГ 1, 206).

***Вѣrkogътъ**: рос. *Боркуротов* (Рамієс 2, 389).

***Вѣrkoslavъ**: чеськ. *Brkoslav* (Kotík 158).

Корінь **Вѣrk-* пов'язаний з **Вѣrč-*. Пор. деякі його реалізації у слов'янських антропоніміконах:

***Вѣrча**, ***Вѣrчь**: ст.-укр. *Ivan Burcsa*, 1661 р. (Чучка 100), укр. *Барч* (Зосимов 1, 44), *Берча* (ЖПТ), *Бирч*, *Бирча*, *Борча*, *Бурч* (Панцьо 96–98), рос. *Барчев* (ЖПТ), *Борча* (КПК), *Борчев* (ЖПТ), *Барчева*, *Барчино* — назви поселень у колишніх Пермській і Костромській губ. (RGN I, 375), блр. (похідне) *Бурчево* — ойконім у колишній Вітебській губ. (Список Вит. 222), макед. *Брчов* (Речник ПКМ I, 164), хорв. *Beŕčev*, *Burča* (Leksik 41, 83), пол. *Barcz*, *Barcza*, *Bercz*, *Bercza*, *Borcz*, *Borcza*, *Burcz*, *Burcza*, *Byrcz*, *Byrcza* (SN I, 174, 250, 429, 570, 597), чеськ. *Burč* (ЧП) ~ укр. діал. *бурч* 'бичок' (Голянич 1, 106), *бурч* 'бичок від півроку до року, який ще ссе' (Рубіш 84), 'баран від 1/2 до 1 року' (Ястремська 281).

***Кобѣгѣа**, ***Кобѣгѣъ** / ***Скобѣгѣа**, ***Скобѣгѣъ**: ст.-укр. Васил *Скабурченко*, 1649 р. (Реєстр 279), укр. *Киберча* (КПУ Ув. Дон. 11, 167), чеськ. *Kobrč* (ЧП).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Вѣгѣагъ**, ***Вѣгѣиуъ**: рос. *Бурчагов* (КП Саратов.), *Барчугов* (ЖПТ), *Борчугово* — назва пустища в колишній Псковській губ. (Василев 2, 28).

***Вѣгѣихъ**: укр. (похідне) *Борчихове* — мікротопонім у Тернопільській обл. (Лісняк 14), слвн. (вторинне) *Brčišič* (ZSSP 60), пол. *Barczich*, *Borczych* (SN I, 174, 429).

***Вѣгѣиъ**: пол. *Barczy*, *Burczy* (SN I, 174, 570).

***Вѣгѣакъ**: ст.-укр. Андрей Абрамович *Бурчак*, 1647 р. (ВУР 1, 475), укр. *Барчак* (РУС 36), *Берчак* (PI ІФ 1, 117), *Бирчак* (СП 44), *Борчак* (Богдан 20), *Борчак* — сучасне прізвисько (с. Воегоща Камінь-Каширськ. р-ну Вол.; Анк.), *Бурчак* (Вол.), (похідне) *Барчаков* — ойконім у колишній Харківській губ. (RGN I, 281), ст.-рос. (похідне) *Борчаки*, 1616 р. — ойконім у колишньому Костромському пов. (ПСЭИ 1, 340), пізніше — *Барчаки* (RGN I, 281), рос. *Борчаков*, *Бурчаков* (КПУ Харк. 5, 684), *Берчаково* — ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN I, 378), ст.-блр. Артемъ *Бурчакъ*, 1688 р. (ИЮМ V, 91), блр. *Бурчаков* (ЖПТ), хорв. *Berčak*, *Burčak* (Leksik 41, 83), пол. *Barczak*, *Berczak*, *Bierczak*, *Borczech*, *Burczak*, *Byrczak* (SN I, 174, 250, 311, 429, 570, 597), чеськ. *Berčák* (Beneš 222), *Brčák* (ЧП), слвц. *Brčák* (TZ Bratislava 35) ~ укр. діал. *бурчак* 'прокисле молоко' (Аркушин 1, 39), 'дзюркотливий струмок', 'вибоїна, яма на дорозі', 'долина потоку' (Громко 33), рос. діал. *бурчак* 'яр' (СОГ 1, 111), блр. діал. *бурчак* 'різновид гороху' (МСМ 1970: 25).

***Вѣгѣиъ** / ***Вѣгѣиъ**: ст.-укр. Ходор *Бурчи*(к), 1445 р. (ССУМ I, 132), Jurko *Burczik*, XVI ст. (Жерела III, 209), укр. *Бирчик* (СП 44), *Борчик* (Новикова 110), *Бурчик* (Льв.), ст.-рос. Асташ *Барчиков*, 1475 р. (Веселовский 26), рос. *Берчиков*, *Борчик* (ЖПТ), *Бурчик* (м. Тула), *Бурчиков* (КП Твер.), (похідне) *Берчиково* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN I, 378), ст.-блр. Масзы *Burczicz*, 1563 р. (ПКГЭ II, 442), блр. *Бурчик* (ЖПТ), макед. *Бркић* (Речник ПКМ I, 160), серб. *Brčić* (Milićević 254), хорв. *Brčik*, *Brčić* (Leksik 70), слвн. *Brčić* (ZSSP 55), пол. *Barczik*, *Barczyk*, *Berczyk*, *Borczyk*, *Burczik*, *Burczyk*, *Byrczyk* (SN I, 174, 250, 429, 570, 597), чеськ. *Burčik* (ЧП), ст.-слвц. Georgius *Brčik*, 1625 р. (UFP II, 141), слвц. *Burčik* (TZ Bratislava 43).

***Вьгська**, ***Вьгсько**, ***Вьгськъ**: ст.-рос. Васка Иванов сын Бурчков, 1556/57 р. (АСМ 1479—1571 pp.: 136), макед. *Брчков* (Речник ПКМ I, 164), хорв. *Beřek*, *Brčković* (Leksik 41, 70), пол. *Barczek*, *Barczok*, *Borczek*, *Borczko*, *Burczek*, *Byrczek* (SN I, 174, 429, 570, 597), чеськ. *Brček*, *Brčka*, *Brčko*, *Burček* (ЧП), ст.-слвц. Paulus *Brček*, 1625 р. (UFP II, 125), слвц. *Brček*, *Brčka* (TZ Bratislava 35), *Brčko* (Krištof 230) ~ **бьгська* (ЭССЯ 3, 125), слвц. діал. *brčko* 'пташине перо' (SSN I, 158).

***Вьгсьукъ**: ст.-укр. Ходор *Боурчоу*(к), 1443 р. (ССУМ I, 132), укр. *Борчук*, *Бурчук* (РУС 56, 65), рос. *Борчуков* (ЖПТ), пол. *Barczuk*, *Berczuk*, *Borczuk*, *Burczuk* (SN I, 174, 250, 429, 570).

***Вьгсьца**: блр. (похідне) *Барчицы* — ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN I, 281), пол. *Barczyca* (SN I, 174), чеськ. *Brčica*, *Burčica* (ЧП).

***Вьгсьadlo**: укр. *Бурчало* (Зосимов I, 113), рос. *Бурчалов* (ИСП 71) ~ укр. діал. *бурчало* 'вид мухи, Муха vomitoria' (ЕСУМ I, 297).

***Вьгсьidlo**: ст.-укр. *Wasz Borcylo*, XVI ст. (Жерела III, 284), укр. *Бурчило* (Зосимов I, 113), ст.-рос. Алексѣй Семенов сынъ *Бурчилов*, 1668 р. (ЯПК 291), рос. *Борчила* (АУИФ 51), *Бурчилин* (ЖПТ) ~ блр. діал. *бурчыло* 'буркотун' (ТС I, 96).

***Небьгсьidlo**: рос. *Небурчилов* (РДв. III/2, 367).

***Вьгсьанъ**: укр. *Барчан* (Зосимов I, 44), *Борчан* (РУС 56), рос. *Барчанов* (КПУ Дон. I, 396), *Берчанов* (КП Тул.), *Борчан* (ЖПТ), слвн. *Brčan* (ZSSP 55), хорв. *Beřčan*, *Brčan* (Leksik 41, 70), пол. *Barczan*, *Borczan* (SN I, 174, 429).

***Вьгсьанъ(ь)**: слвц. *Borčany* (TZ Trnava 67).

***Вьгсьипъ**: рос. *Барчин*, *Борчин*, *Быркин* (ЖПТ), хорв. *Brčinas* (Leksik 70), пол. *Barczyn*, *Burczyn* (SN I, 175, 571).

***Вьгсьипъ**: рос. *Барчунова* — ойконім відантропонімного походження в колишній Орловській губ. (RGN I, 281), слвн. *Brčun* (ZSSP 56) ~ укр. діал. *бурчун* 'буркотун' (ЕСУМ I, 297).

***Вьгсьипъ(ь)**: пол. *Borczyn* (SN I, 429).

***Вьгсьасъ**: укр. *Бурчас* (КПУ Ув. Дон. I, 179).

***Вьгсьать(ь)**: укр. *Берчатий* (Горпинич, Тимченко 20), рос. *Берчатов* (ЖПТ).

Похідні з коренем **Bьrl-*

**Bьrla*, **Bьrlo*, **Bьrlъ*: ст.-укр. Іванъ *Берло*, 1609 р. (Тупиков 47), Алексанѣдр *Беръло*, 1649 р. (Реєстр 154), укр. *Бурло*, 1721 р. (ДІП II, 182), *Бирла*, 1843 р. (СРБ 48), *Берла*, *Бирла*, *Бурла* (Близнюк 172), *Бурл* (м. Миколаїв), *Бурло* (КПУ Ник. 4, 19), ст.-рос. Гридя *Барло*, 1491 р. (Тупиков 40), Устин *Барлов*, 1495 р. (Веселовский 25), Тимошка *Бурловъ*, 1495 р. (Тупиков 493), Якушко *Бурло*, 1589 р. (Мельников 132), *Бирло*, 1609 р. — прізвисько (Королева 77), Нестер *Бирлов*, 1636 р. (ПЮН ОК 183), Петръ *Бурловъ*, 1648 р. (Шумаков *Обзор*₄ 378), Васка *Бурло*, II пол. XVII ст. (ПКРВ 62), Степка *Борловъ*, 1697 р. (ПСИ 6), рос. *Барлов* (ЖПТ), *Бирлов* (Новикова 88), *Борлов* (КПУ Дон. 10, 62), *Бурло*, *Бурлов*, *Бырлов* (ЖПТ), (похідні) *Бирлово*, XVIII ст. — назва пустища в Дмитровському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 326), *Барловка*, *Барлово* (2), *Бирлино*, *Бирлова* (2), *Бурлово* (2) — назви поселень відантропонімного походження в різних регіонах (RGN I, 275, 391, 589), блр. *Барло*, *Бурло* (Бірыла 43, 70), хорв. *Burla*, *Burlo* (Leksik 84), пол. *Borła*, *Burła*, *Burło* (SN I, 434, 577), чеськ. *Borl*, *Barla* (ЧП), в.-луж. *Byrlo*, луж. *Byrla* [1639 р. — *Birla* (Wenzel II/1, 71)].

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *бурла́* ‘крикун, підбурювач’ (Чабаненко *Словник* 1, 116), болг. діал. *бѣрла*, *ба́рла* ‘губа’ (наводяться за: ЭССЯ 3, 129: **bьrla*).

Рос. *Берлев*, *Бурлев* (ЖПТ), (похідне) *Бурлево* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 453), болг. *Бърлев* (Илчев 97), макед. *Брлев* (Речник ПКМ I, 160), пол. *Borl* (SN I, 434) континують псл. **Bьrlъ*.

**Obьrlъ*: рос. *Абарлов*, *Обарлов* (КПУ Харк. 13, 33, 471).

**Bьrlookъ* (жъ): ст.-укр. Гавришъ *Бирlookъ*, 1649 р. (Реєстр 216) < **Бирlookъ* ~ ст.-слвц. *brlookъ* ‘косоокий’, 1666 р. (HSSJ I, 157).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

**Bьrl'uga*: пол. *Barluga* (SN I, 180).

**Bьrlyga*: ст.-укр. Гришка *Бурлыга*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 123), укр. *Бурлыга* (Зосимов 1, 112), ст.-рос. *Бурлыгин*, XVI ст. (Лихачев 394), (похідне) *Бурлыгино*, XVI ст. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПКМГ I/2, 332), рос. (похідні) *Бурлыгино* (2) — назви поселень у колишніх Владимирській і Смоленській губ. (RGN I, 589).

**Bьrlaxa* / **Bьrlaъ*, **Bьrl'aъ*: укр. *Барлаш* (КПУ Черниг. 1, 271), *Бурлаха* (Зосимов 1, 112), рос. *Борлашов* (КПУ Дон. 17, 446), пол.

Barlasz, Bartasz (SN I, 180), чеськ. *Brláš* (ЧП) ~ рос. діал. *бурлаш* 'вир у ріці' (ОСК 1, 355).

***Върлеѡа**, ***Върлоха** / ***Върлоѡа**, ***Върлоѡъ**: рос. *Бурлешин* (Лет. ГС 2009, № 45, 54), хорв. *Brlošić* (Leksik 74), пол. *Barłocha, Bartosz* (SN I, 180) ~ укр. діал. *бурлѣш* 'глевкий хліб' (Грицак 1, 361).

***Върлуха** / ***Върлуѡа**: ст.-рос. Шестои Якимов сын *Барлушина*, 1562/63 р. (АТК 150).

**бърлуѡъ*: рос. діал. *бурлѣш* 'вир у ріці' (ОСК 1, 356).

***Върлајъ**, ***Върл'ајъ**: ст.-укр. Петро *Бурлай*, 1660 р. (Юркевич 150), укр. Иван *Борлай*, 1732 р. (ПМП 1732: 19), *Барлай* (КПЧЖ 573), *Бурлай* (РУС 65), *Бурлай* (Новикова 130), рос. *Барляев, Берляев, Борляев, Бурлай* (ЖПТ), *Бурляев* (РУС 65), (похідні) *Барлаєво, Бурляєвка* — ойконіми в колишніх Псковській і Воронежській губ. (RGN I, 275, 589), блр. *Бурлай* (м. Бобруйськ).

***Върлѣјъ**: укр. *Бурлей* (РУС 65), рос. *Бурлей, Бурлеев* (ЖПТ), (похідне) *Борлеево* — ойконім у Московській обл., пол. *Barlej* (SN I, 180), чеськ. *Brlej* (ЧП), словц. *Brlej* (TZ Bratislava 39) ~ укр. *бурлѣй* 'крикун, галаслива людина' (ЕСУМ 1, 302 — стаття *бурлѣк*).

***Върлујъ**: укр. *Барлуй*, 1718 р. (ПСт. П 172), рос. *Барлуй*, XVIII ст. (РСД 50), *Барлуєв* (ОА 1, 244).

***Върлака**, ***Върлакъ**, ***Върл'акъ** / ***Върлаць**, ***Върл'аць**: укр. *Бурлакъ*, 1756 р. (АК 5, 54), *Бырлака*, 1773 р. (Голобуцький 359), *Барлак* (Зосимов 1, 43), *Бурлак, Бурлака* — сучасні прізвища (Горпинич, Тимченко 36), *Борлачук* (Він.), *Бурлачук* (Вол.), ст.-рос. Івашко *Бурлаков*, 1674 р. (Тупиков 493), Петрушка *Барлаковъ*, 1700 р. (Тюмень 45), рос. *Бирляк* (ЖПТ), *Борлаков* (Лет. АД 2006, № 9, 327), *Борляков* (КП Твер.), *Бурлак, Бурляков* (ЖПТ), (похідні) *Бирлячева, Борлякино, Бурлаки* (3), *Бурлакин, Бурлаков* — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 391, 491, 588), блр. (похідні) *Борляково, Бурлачи* — назви населених пунктів у колишній Вітебській губ. (RGN I, 491, 589), макед. *Брлаковски* (Речник ПКМ I, 160), хорв. *Brlak, Brljak* (Leksik 73, 74), словн. *Brlak* (ZSSP 60), пол. *Barlacz, Barlak, Barłak, Birlak, Burlak, Barłak, Burłak, Burłaka, Byrlak* (SN I, 180, 312, 577, 597), чеськ. *Brlák* (ЧП).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *барлак*і 'зношені черевики' (Хобзей 68), *барлѣки* мн. 'сукняні чохли, які натягують на чоботи взимку' (Шило 48), *бурлѣк* 'дармоїд', 'неодружений' (Головацький 376), 'кадик' (Грицак 1, 361), 'горло'

(Зеленчук 416), *бурлака* 'людина без постійного місця проживання; неодружений чоловік' (Новицький 2, 447), рос. діал. *бурлак* 'бешкетник, злодій' (СПГ 1, 66), блр. діал. *бурлак*, *бурла́ка* 'бідняк' (ТС 1, 95), слвц. діал. *borlak* 'дурень' (Buffa 134).

***Хабѣрлакь**: укр. *Хабарлак* (РУС 440).

***Вѣрлікь** / ***Вѣрлісь**: ст.-укр. Стан *Бырлич*, 1438 р. (УГ 92), укр. *Бурлик* (Новикова 130), *Бурлич* (СП 63), рос. *Бурликов* (ЖПТ), хорв. *Brlić, Burlić* (Leksik 74, 84), слвн. *Brlič* (ZSSP 60), пол. *Barlik, Bierlik, Burlik* (SN I, 180, 312, 577), чеськ. *Brlík* (ЧП), луж. *Byrlik?* (Wenzel II/1, 71).

***Вѣрлука**, ***Вѣрлукъ**, ***Вѣр'укъ**: укр. *Барлюк* (Зосимов 1, 43), *Борлука* (Н КП Харк. 2018: 40), *Бурлук*, *Бурлюк* (Новикова 130), *Бурлука* (Вол.), ст.-рос. Микифорикъ *Бурлуковъ*, 1495 р. (Тупиков 493), рос. *Барлуков* (Память 2, 130), *Бурлуков* (ЖПТ), пол. *Burluk* (SN I, 577).

***Вѣрлька**, ***Вѣрлѣкъ**: хорв. *Brelek, Brlković* (Leksik 74), слвн. *Brelek* (ZSSP 60), чеськ. *Brłka* (ЧП).

***Вѣрлука**, ***Вѣрлукъ** / ***Вѣрлуць**: ст.-рос. Івашко *Барлыков*, 1662 р. (ВМ 103), рос. *Бурлыкин, Бурлыков* (ЖПТ), (похідні) *Бурлыкова* — топонім у Бійській окрузі колишньої Томської губ. (Список Томск. 278), *Барлычи* — відантропонімний ойконім у Брянській обл., блр. *Бурлыка* (Бірыла 70) ~ рос. діал. *барлык* 'зорана, але не засіяна ділянка землі' (СРГ Морд. 1, 19).

***Вѣрлица**: серб. *Бурлица* (Јањатовић 61), чеськ. *Brlica* (ЧП), слвц. *Brlica* (TZ Bratislava 39).

***Вѣрлѣсь**: слвн. *Brelec* (ZSSP 60).

***Вѣрліма**, ***Вѣрлімъ**: укр. *Бурлімъ*, 1756 р. (АК 5, 206), рос. *Бурлимин* (ЖПТ), *Бурлимов* (Херс.). Заголовні праформи відапелятивного походження, мотивовані дієсловом **byrliti* > д.-руськ. *бурлить* 'дебоширити (у стані сп'яніння)', укр. діал. (похідне) *набырліти* 'опухнути' (Дуда 229), рос. діал. *бурліть* 'сварити' та ін., які уведено до словникової статті **byrliti* з кореневим голосним переднього ряду (ЕССЯ 3, 168).

***Вѣрланъ**, ***Вѣр'анъ**: укр. *Бурлан* — прізвище (Негрич 199), *Бурлан* (Зайцева, Ковальчук 27), рос. *Бурланов* (КП Саратов.), хорв. *Brljan* (Leksik 74), слвн. *Brlan* (ZSSP 60), пол. *Birlan, Burłan* (SN I, 335, 577) ~ рос. діал. *бурлан* 'грубіян, крикун' (ПОС 2, 219).

***Вѣрлінъ**: рос. *Барлин, Бурлин* (ЖПТ), хорв. *Brlin* (Leksik 74), пол. *Burlin* (SN I, 577).

***Върласъ**: рос. *Барласов* (САЛ 341), хорв. *Brlas* (Leksik 73), словц. *Burlas* (TZ Bratislava 43).

***Върлатъ**: укр. *Барлат* (КПУ Ув. Дон. 12, 46), *Берлата* (ЖПТ), *Бурлатенко* (КПУ Зап. 5, 49) — патронім на -енко, рос. *Барлатов* (КПУ Херс. 9, 444), *Бурлатов* (ХГКП 130), хорв. *Brlatović* (Leksik 74), пол. *Burłat* (SN I, 577).

***Върлетъ**, ***Върлотъ**: укр. *Барлет* (КПУ Зап. 19, 54), *Бурлет* (ПСС 2, 293), рос. *Барлетов* (Новикова 63), хорв. *Brljet* (Leksik 74), словн. *Brlot* (ZSSP 60), пол. *Burlet* (SN I, 434).

***Върлита**, ***Върлитъ**: укр. *Барлит* (СПам. 3, 196), *Барлит* (КПУ Дон. 17, 438), *Бурлитов* (ЖПТ), пол. *Burlita* (SN I, 577).

***Върле**, -**ете**: укр. *Бурля* (КПУ Зап. 15, 87), хорв. *Burle* (Leksik 84).

**bъrl'()* *avъjъ*: словн. діал. *bûrlav* 'із хворими ногами' (наводиться за: ЭССЯ 3, 168). Антропонімні рефлексі не виявлено.

Похідні з коренем **Въrs-*

Базові посл. ***Върса**, ***Върсо**, ***Върсь**, ***Върсь** можна реконструювати на основі: ст.-укр. *Borso* Ткачз, Sen *Borsow*, 1649 р. (Жерела IV, 334, 348), Мартин *Бурс*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 305), укр. *Барс* (КПУ Черк. 3, 37), *Барса* (Богдан 8), *Быrsa*, *Бирса*, 1762 р. (ПВЗ 56, 64), *Бирса* (НКП Черніг. 239), *Бірса* (Літ. АД 2009, № 4, 134), *Бірса*, *Бирса* — сучасні прізвища (Горпинич 240, 390), *Борс*, *Борса* (КПУ Киров. 1, 83), *Борсо* (КПУ Київ. 8, 263), *Бурса* (м. Черкаси), ст.-рос. *Барса* Григорьев сын Павлов, 1551—54 рр. (ПМТ 226), Тимоха *Барс*, 1615 р. (Пам. ЮН 55), Фроль Леонтьевъ *Бурсовъ*, 1629 р. (АМГ I, 300), (похідні) *Борсино*, 1538/39 р. — назва поселення в колишньому Звенигородському пов. (ССМ 8), *Бурсово*, 1599 р. — назва пустища в колишньому Галицькому пов. (АСЗ II, 83), *Барсино*, 1614 р. — ойконім у колишньому Солігалицькому пов. (ПСЭИ I, 276), рос. *Берс*, *Борса* (ЖПТ), *Бурса* (ЖПТ), *Бурсо* (ЖПТ), *Бурсев*, *Бурсов* (Сиксль 114), *Быrsa* (м. Тула), (похідні) *Боросино*, *Борсино*, *Бурсино* — ойконіми в колишніх Калузькій, Смоленській, Тверській, губ. (RGN I, 508, 509, 591), ст.-блр. *Бърса*, 1537 р. (AS IV, 121), Яша *Буръсовичъ*, 1552 р. (ПР 20), блр. *Бурс* (ЖПТ), хорв. *Brsa*, *Brsović*, *Bursa* (Leksik 76, 84), пол. *Bars*, *Barsa*, *Bers*, *Biersa*, *Bors*, *Borsa*, *Burs*, *Bursa*, *Burso* (SN I, 183, 262, 314, 439, 440, 579), чеськ. *Barsa*, *Birsa*, *Bursa* (Beneš 63), *Bors* (ЧП), ст.-словц. *Martinus Bursa*, 1625 р. (HSSJ I, 166), словц. *Bursa* (TZ Bratislava 43).

Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *бóрса* 'шнурок для стягування постолів' (Гуцульщина 227), *бурса* неприховане невдоволення' (Корзонюк 77), 'нелад, гвалт, гомін' (Приймак 449), 'бійка', 'бешкет' (Онишкевич 1, 77), рос. діал. *барс* 'великий дерев'яний молот' (СГРС 1, 66), *барса* 'дерев'яний молоток з довгою ручкою' (СБр.Г 1, 32), *барса́* 'кувалда' (СКГ 1, 70), *бе́рса* 'томілка' (Сердюкова 32), *бурса* 'хмара' (Малеча 1, 181), *бурсы́* 'намісто' (Моисеєнко 15), блр. діал. *бурса* 'беликий шматок' (ДСБр. 26).

***Върсѣѣ**: ст.-рос. *Барсый*, XVI ст. (Чечулин 830), пол. *Bursy* (SN I, 579) ~ рос. діал. *бурсой* 'зла людина, скандаліст' (Ткаченко 63), *бурсой* '?' (про собаку) (АОС 2, 184).

Ст.-рос. *Бабарсин*, 1511 р. (АРГ 98), Сувор *Бабарсов*, XVI ст. (Анпилогов 1982: 47), рос. *Бибарсов* (КПЧ) — рефлексі посл. ***Бабърса**, ***Бабърсъ** / ***Вобърсъ**. Префікси **Ва-*, **Во-* могли еволюціонувати з **Ра-*, **Ро-*.

Суфіксальні деривати:

***Върсага**, ***Върсега**: ст.-рос. Антон Петров сын *Бурсагин*, 1623 р. (Полякова 41), (похідне) *Барсагино*, XVII ст. — топонім у колишньому Вологодськоому пов. (Водарский 325), рос. *Барсегов* (Новикова 64).

***Върсѣѣ**: укр. *Барсай* (КПУ Черниг. 1, 271), *Борсай* (ЖПТ), *Бурсай* (КПУ Сум. 3, 361), рос. *Бурсаев* (КПУ Од. 10, 159), (похідне) *Барсаи* — ойконім у Пермській обл., а також слов'ян. *Бырсай* (Магницький 35), запозичене чувашами.

***Върсѣѣ**: укр. *Бурсей* (Зосимов 1, 113), рос. *Бурсеев* (Рамієс 2, 183), блр. *Барсеево*, *Барсеевка* — назви поселень у колишній Могильовській губ. (RGN I, 276), пол. *Barsiej* (SN I, 183).

***Върсуѣѣ**: ст.-укр. Іван *Барсуевъ*, 1654 р. (Переяслав 85).

Найпродуктивніше реалізувалися деривати з консонантом *-к-* у суфіксальній морфемі. Пор.:

***Върсакъ**, ***Върс'акъ** / ***Върсаць**: ст.-укр. Joško *Borsiak*, 1620 р. (ОО 282), Iwan *Borsak*, 1636 р. (ВУР I, 170), укр. *Барсак* (КПУ Він. 5, 470), *Бирсак* (Зосимов 1, 63), *Бірсак* (Дн.), *Борсяк* (ЖПТ), *Бурсак* (КПУ Ник. 2, 134), ст.-рос. *Барсакъ* Ивановъ, 1568 р. (Яблоков XII), рос. *Бурсаков* (ЖПТ), *Бырсак* (РУС 67), блр. *Барсяк* (Бірыла 43), макед. *Брсаковски* (Речник ПКМ I, 161), серб. *Бурсаћ* (Пешикан 472), хорв. *Borsak* (Leksik 62), пол. *Barsak*, *Borsiak*, *Bursak*, *Bursiak* (SN I, 440, 579), чеськ. *Bursák* (ЧП) ~ рос. діал. *барса́к* 'прізвисько

суворої, понурої, сердитої людини' (СРНГ 2, 120), *бурсак* 'невелика хлібина чотирикутної форми' (СВор.Г 1, 167), 'солодка булочка, калач' (Ткаченко 63), 'дошова або снігова хмара' (Шренк 131).

***Върсиѣ** / ***Върсиѣ**: рос. *Борсиков* (КПУ Дон. 7, 36), *Бурсиков* (ЖПТ), хорв. *Borsić, Bursić, Bursik* (Leksik 62, 84), слов. *Borsič, Bursič* (ZSSP 50, 67), пол. *Barsik, Borsik, Bursik* (SN I, 183, 440, 579), чеськ. *Borsík, Bursík* (ЧП), словц. *Bursík* (TZ Bratislava 43) ~ рос. діал. *бұрсик* 'трав'яниста рослина, *Reum undulatum* L.' (СГС 63).

***Върсукъ**, ***Върс'укъ**: укр. *Бурсук* (Горпинич 281), рос. *Борсюк* (ЖПТ), (похідне) *Бурсуково* — ойконім у колишній Вологодській губ. (Списки Волог. 453), пол. *Borsiuk* (SN I, 440), чеськ. *Borsuk* (ЧП) ~ укр. діал. *борсук* 'чоловічий піджак', 'постіл з дубових смуг' (Гришашевич 21), (похідне) *заборсучитися* 'набундючитися' (Бичко 12), рос. діал. *барсук* 'зла, сварлива людина' (Моисеєнко 9), 'дикий кабан, веприк' (Іванова Словарь 22), блр. діал. *барсук* 'сучкувате дерево [...]' (Яшкін 45) та ін.

***Върсько**, ***Върськъ**: укр. (вторинне) *Бурсківець* (КПУ Полт. 9, 131), ст.-рос. Воин Григор'євич *Борсков*, XVII ст. (ПМЯ II, 83), рос. *Барсков* (КП Сарат.), (похідні) *Барсково* (2) — ойконіми в колишніх Владимирській і Вологодській губ. (RGN I, 276), хорв. (вторинне) *Brsković* (Leksik 76), пол. *Byrsko* (SN I, 597), чеськ. *Borsek* (ЧП).

Іносуфіксальні деривати:

***Върсалъ**, ***Върсолъ**, ***Върсулъ**: укр. *Барсалик* (КПУ Він. 1, 28), *Борсолук* (КПУ Він. 1, 40), рос. (похідне) *Барсули* — мікротопонім у Псковській обл. (ПОС 1, 124), пол. *Barsul, Borsul* (SN I, 183, 440).

Укр. Тимуш *Борсаленко*, 1718 р. (ПМП 1718: 153), *Борсало* — сучасне прізвище, рос. *Бурсалов* (КПУ Дн. 12/1, 172) — рефлексії псл. ***Върсадло** < **върсадло* віддієслівного походження. Пор., наприклад, укр. діал. *борсати* 'шнурувати, всиляти', 'витагати', 'сотати' (Гуцульщина 227), 'рубати; різати' (Бевка 37), рос. діал. *барсать* 'тинятися без діла' (СРГО 1, 30), блр. діал. *бърсаць* 'витоптувати, псувати, нищити посіви' (Цыхун 1993: 21), *бърсаць* 'говорити абищо' (СРГр. 19), (похідне) *збърсаць* 'зв'язати' (МСМ 1977: 52) та ін. Див. (ЄССЯ 3, 130–131).

Укр. *Барсилович* (НКП Дон. 2, 14) континує псл. ***Върсидло**.

***Върсимъ**: укр. *Барсименко* (Горпинич, Тимченко 20), *Берсим* (ЗЧ 434), *Берсім* (КПУ Полт. 7, 139), *Бурсим* (КПУ Ник. 3, 707).

***Върсомъ**: ст.-рос. Левонтей Алимпієвъ сынъ Лупачевъ, по прозвищу *Барсамъ*, 1597 р. (АХУ 2, 336), рос. *Барсамов* (ЖПТ) < **Барсомов*.

Деривати з консонантом -п- у суфіксі:

***Върсанъ**: ст.-укр. *Боръсанъ* (варіанти *Барсанъ*, *Баръсанъ*), XV ст. (АЮЗР VIII/4, 193), укр. *Бирсанъ*, 1756 р. (АК 5, 217), *Бирсан* – сучасне прізвище (СП 44), *Барсан* (КПУ Він. 1, 28), *Берсан* (Горпинич 311), *Бірсан* (Київ.), *Боросан* (РІ Кіров. 2, 236), *Борусан* (КПУ Кіров. 8, 40) – форми з секундарними голосними після плавного, ст.-рос. Гаврило Сильвестров *Барсан*, 1547 р. (Веселовский 25), Иван *Барсанов*, 1558 р. (МИКХ 1, 25), рос. *Барсанов* (Новикова 64), *Берсан* (ЖПТ), *Бурсанов* (КПУ Дон. 9, 66), (похідні) *Барсаново* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN I, 276), *Барсанова* – назва пустища в колишній Псковській губ. (Окулич-Казарин 167), сучасне *Барсаново* – ойконім в Опочецькому р-ні, болг. *Барсанов*, *Бърсанов* (Илчев 65, 97), слвн. *Brsan* (ZSSP 62), пол. *Barsan* (SN I, 440).

***Върсинъ**: ст.-рос. Есипъ Кузминъ *Бурсинъ*, 1551 р. (Шумаков Обзор₄ 79), рос. *Берсин*, *Борсин*, *Бурсин* (ЖПТ), пол. *Bersin* (SN I, 263).

***Върсунъ**: ст.-рос. Сенка *Борсунов*, XVI ст. (ГР 396), Федька *Барсуновъ*, 1693 р. (СГКЭ II, 961), а також слов'ян. *Бурсун* (Ратієс 2, 535) ~ блр. діал. *барсу́н* ‘постіл’ (ДСБр. 18), (вторинне) *барсунець* ‘мотузка, на якій розвішують білизну’ (СРГр. 15).

***Върсень**, ***Върсьнь**: рос. *Берснев* (ЖПТ), (похідні) *Барснево* – ойконім у колишній Рязанській губ., *Берснев*, *Берсневка* (2 фіксації), *Берсенево* (5 фіксацій) – у різних регіонах (RGN I, 277, 377–378) ~ рос. діал. *вѣрсень* ‘поморська назва російського постолу’ (Мосеев 37) < **бѣрсень*, *борсні* мн. ‘постоли, підшиті шкірою’ (ССГ I, 231), блр. діал. (похідне) *зѣбарсні* ‘обори’ (СБГ 2, 180).

***Върсатъ(ь)**: хорв. (вторинне) *Brsatić* (Leksik 76) ~ укр. діал. *бурсатий* ‘неголений’ (Грицак 1, 363).

***Върситъ**: укр. (похідне) *Берситенко* (КПУ Полт. 8, 257).

***Върсѣтъ**: пол. *Barsut* (SN I, 440).

Похідні з коренем *Вьrv-

***Вьrва**, ***Вьrво**, ***Вьrвъ**: укр. *Борвенко* (КПУ Од. 9, 11) – патронім на -енко, *Бовра* (Зосимов 1, 77) < **Борва*, *Бурва* (РІ Черніг. 3,

456), рос. *Бавро*, *Бовр* (ЖПТ) — форми з метатезою -рв- > -вр-, пол. *Barwa*, *Borwa*, *Burwa* (SN I, 194, 444, 597).

Суфіксальні похідні:

***Въгуга**: укр. *Боруга* (Пура Край 4, 166).

***Въг'акъ** / ***Въгасъ**: пол. *Barwacz*, *Borwacz*, *Barwiak* (SN I, 194, 444).

***Въгвѣ** / ***Въгвѣс**: рос. *Бурвигов* (ЖПТ), пол. *Barwicz*, *Barwik*, *Borwik*, *Burwicz*, *Burwikow* (SN I, 194, 444, 581).

***Въгвѣкъ**: пол. *Borwkw* (SN I, 444).

***Въгвѣль**: хорв. *Brvelić* (Leksik 77).

***Въгванъ**: укр. (вторинне) *Борванюк* (КПУ Він. 5, 737), блр. *Бурван* (Бірыла 69), пол. *Barwan*, *Burwan* (SN I, 194, 581).

***Въгвинъ**: рос. *Баврин*, *Барвин*, *Барвинов* (ЖПТ), пол. *Barwin*, *Borwin*, *Burwin* (SN I, 194, 444, 581).

***Въгвопъ**: пол. *Burwoj* (SN I, 581).

***Въгвупъ**: рос. *Борвунова ж.* (ЖПТ).

***Въгвасъ**: пол. *Barwas* (SN I, 581).

Похідні з коренем **Bъrz-*

Первісні, афіксально не ускладнені, праантропоніми ***Въrza**, ***Въrzo**, ***Въrзь** можна відновити на багатому фактичному матеріалі слов'янських мов. При цьому нами послідовно враховано факт п'ятифонемної вокалізації -ѣ- у бінарній сполучі «редукований + плавний», тобто -ѣr- > -ар-, -ер-, -ур- / -ір-, -ор-, -ур-, властивої кореневим структурам зразка тѣrт. Див. про це (Козлова 1997: 32). Пор.: д.-руськ. *Бѣrѣзь* (Род. відм. *ѡ(т) Бѣrѣза*) — у новгородській грамоті, датованій XII ст. (Янин, Зализняк 13; НГБ 63 — *ѡ Бѣrѣза*), ст.-укр. *Burz*, 1212 р., *Borz*, 1222 р. (Чучка 83), укр. *Борѣза*, 1756 р. (АК 5, 142), *Барз* (СП 36), *Борза* (ОМ 2, 52), *Борзо* (ПСС 2, 246), *Бурз* (КПУ Харк. 20, 72), (похідні) *Борзова*, *Борзіівщина* — ойконіми у Волинській і Сумській обл., ст.-рос. Власка Яковлев сын Глухова прозвище *Борзов*, 1623 р. (Полякова 34), рос. *Барзов* (ЖПТ), *Бирзов* (ХГКП 124), *Бурза* (КПУ Керчь 1, 576), *Бурзов* (ИСП 70), (похідні) *Барзовка*, *Борзы*, *Борзово* (2) — назви поселень у колишніх Псковській, Тульській, Ярославській губ. (RGN I, 273, 477; Списки Псков. 513), блр. *Борзаў* (Бірыла 58), (похідні) *Барзино*, *Бурзово* — ойконіми в колишніх Могильовській і Вітебській губ. (RGN I, 273, 587), болг. *Барзов* (Илчев 64), *Бѣрза*, *Бѣрзо* (Заимов 41), макед.

Барзов, Борзов (Речник ПКМ I, 94, 146), ст.-серб. *Бръзь*, 1336–1347 pp. (MS 123), серб. *Бурза* – сучасне прізвище, *Брз* – особове ім'я (Грковић 47), хорв. *Burza* (Leksik 84), *Brz* (PI 218), ст.-пол. *Barz*, 1175 p., *Barza*, 1434 p. (SSNO I, 106, 107), пол. *Barz, Barza, Borz, Borza, Burz, Burza* (SN I, 196, 446, 581), чеськ. *Borz, Borza, Burza* (ЧП), ст.-слвц. Laurentio dicto *Berze*, 1286 p. (HSSJ I, 161), *Brzy* [Pavla *Brzieho*, 1469 p. (Ryšánek 90)], Gabriel *Burza*, 1649 p. (UFP II, 251), слвц. *Borza, Burza* (TZ Bratislava 36, 43), луж. *Borzo?* (Wenzel II/1, 54). Пор. ще слов'ян. *Борза* – литовський князь, брат Тройдена, згаданий під 1270 p. у Галицько-Волинському літописі, *Барза* (Магницький 33), запозичене в чуваський язичницький антропонімікон, *Берзо* (Pamięć 2, 504), румун. *Bîrzu, Bîrza, Bîrzea* (Constantinescu 204) < болг. (Дуриданов 90).

До цього списку слід долучити факти з невокалізованим плавним на зразок: макед. *Брзов* (Речник ПКМ I, 159), серб. *Брз* – особове ім'я (Грковић 46), *Brzo* – антропонім у Герцеговині (Nosić 179), слвн. *Brzovič* (ZSSP 63), чеськ. *Brza* (ЧП), слвц. *Brza* ч. (TZ Bratislava 40), *Brzová* ж. (TZ Trnava 69).

Болг. *Барзев, Бързев* (Илчев 64, 97), макед. *Брзева, Бурзев* (Речник ПКМ I, 159, 171), пол. *Barzewski, Burzewski, Byrzewska* (SN I, 197, 582, 597) свідчать про потенційність основи на -й – ***Вързь**.

На думку дослідників, імена з коренем *Борз-* дають дітям із побажанням бути спритними, швидкими (Nosić 179).

Афіксальні деривати:

***Авъръза**: ст.-рос. Іванъ *Еберъзинъ*, 1680 p. (Выписка 59), рос. *Еберзин* (КПУ Од. 10, 82) < **Еборзин* ~ рос. діал. *яберзá* ‘неспокійна, метушлива людина’. М. Фасмер убачав тут імовірність префікса *я-* та прикметника *борзôй* (Фасмер I, 539). Пор. ще рос. діал. *еберзá* ‘вертлява, метушлива людина’, *еборзѣть* ‘дражнити, викликати на суперечку кого-небудь, хорохоритися перед ким-небудь’, *еберзѣть* ‘вляти, вертїтися, метушитися’ (СРНГ 8, 310, 311). Стосовно словотвірної моделі з префіксом *А-* пор., наприклад, праантропоніми **Авълда*, **Асълда*, **Агърба*, **Амълда*, **Аскълъгъ* та ін., реконструйовані в (Шульгач I, 7–17).

Вобъръза** (Робъръза**): ст.-рос. Григорій *Бобарзинъ*, 1677 p. (Тупиков 480).

***Сѣбъръза**: блр. *Чабуърза* (Бірыла 444).

Із субстантивом **Вързь* пов'язаний ад'єктив ***Въръзьъ** > ст.-укр. Марко *Боръый*, 1662 p. (РСП 114), укр. *Баръий* (Новикова 63), *Бор-*

зий (Глуховцева 1, 122), *Борзой* — прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 59), ст.-рос. Микита *Борзой*, 1450 р. (Тупиков 60), (похідне) *Борзоєво*, XV ст. — назва поселення в Новгородській землі (НПК I, 452), рос. *Борзой*, *Борзый* (ЖПТ), *Бызой* (АУИФ 58), *Борзый* — прізвисько («експансивный»; Superanskaja 1999: 32), *Борзые* — ойконім відантропонімного походження в колишній Московській губ. (RGN I, 478), блр. *Борзы* (Бірыла 58), болг. *Бързой* (Илчев 97), хорв. *Brzi* (PI 219), ст.-пол. *Barzy*, 1398 р. (SSNO I, 106), пол. *Barzy*, *Burzy* (SN I, 197, 582), а також слов'ян. *Борзой*, запозичене в чуваський язичницький антропонімікон (Магницький 34).

Стосовно мотивації наведених антропонімів пор. ст.-укр. *бо(р)зи(й) velox*, 1642 р. (Славинецький 409), укр. діал. *бóрзий* ‘швидкий’ (СБук.Г 36), ‘швидкий, прудкий’ (Грицак 1, 286), ‘задержуватий’ (Чабаненко 1, 98), ‘діловий, надто впевнений чолов’яга’ (Гавука 55), серб. діал. *брз* ‘хитрий’ (Букумирић 54) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 137–138).

**nebъrъjъ*: ст.-блр. *неборзый* ‘нешвидкий’ (ГСБМ 19, 393).

Суфіксальною варіантністю пов’язані:

***Вьгзахъ**, ***Вьгзохъ**, ***Вьгзуха**, ***Вьгзухъ**: укр. *Борзох* (КПУ Харк. 9, 46), ст.-рос. Степан *Борзуха*, 1634 р. (ТК I, 308), Корнилко Елисеевъ сынъ, прозвище *Борзуха*, 1647 р. (ПКВП 121), пол. *Barzach*, *Barzucha*, *Barzuszek* (SN I, 196, 197).

***Вьгзіха**, ***Вьгзухъ**: рос. *Борзихин* (ЖПТ), пол. *Barzych* (Rymut I, 22).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксальній морфемі:

***Вьгзайъ**, ***Вьгз’айъ**: рос. *Бурзаев* (Память 1, 314), *Бурзяев* (ЖПТ), хорв. *Brzaj* (Leksik 77), а також слов’ян. *Барзай*, *Борзай* (Магницький 33, 34), запозичені чувашами, очевидно, від волзьких болгар.

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, макед. *брзай* ‘місце в ріці з найшвидшою течією’ (Видоески 24) та ін. Див. (SP 1, 424).

***Вьгзѣйъ**: укр. *Барзѣй*, 1754 р. (АК 3, 119), *Барзій* (Зосимов 1, 42), *Борзій* (КС Харк. 1, 122), *Борзей* — прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 59), блр. *Борзеев* (ЖПТ), *Бурзей* (Памяць Лоеўск. 491), болг. *Бързей* (Займов 41), ст.-серб. *Бръзѣи* (Даничић I, 80), серб. *Брзеј* — особове ім’я (Грковић 46), *Brzej* (PI 218), пол. *Barziej*, *Borzejewicz*, *Borzejowski*, *Burzej* (SN I, 197, 447, 582), а також слов’ян. *Барзей* (Магницький 33) ~ укр. діал. *борзѣй* ‘швидкий (про коня)’ (Гуцульщина 225) та ін. Див. (SP 1, 424).

***Вързуйъ**: болг. *Бързуй* (Заимов 41), ст.-пол. *Barzuj*, 1445 р. (SSNO I, 107).

Похідні з консонантом *-k- /-č-* у суфіксальній морфемі:

***Вързакъ**, ***Върз'акъ** / ***Вързаць**: укр. *Барзак* (Чучка 49), *Борзак* (Чучка 83), *Борзякъ*, 1718 р. (ДП I, 220), *Борзяк* – сучасне прізвище (Новикова 107), *Бурзак* (ЧЧ 2, 476), *Бурзяк* (ЖПТ), (похідні) *Берзаки* – мікротопонім у Турківському р-ні Львівської обл. (ТТ 123), *Борзаков* – назва хутора (с. Хотів Києво-Святошинськ. р-ну Київ.; ОКІУМ), *Борзакове*, 1946 р. – назва поселення в Полтавській обл., *Бурзакове* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 22), ст.-рос. *Борзяк*, I пол. XVII ст. (Палагіна 78), рос. *Барзаков*, *Барзяков*, *Борзаков*, *Борзяков* (ЖПТ), (похідні) *Борзаково*, *Борзяково* – ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ. (RGN I, 477, 478), блр. (похідне) *Бирзаки* – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 390), болг. *Бързаков* (Илчев 97), (похідні) *Бързаковата мелница*, *Бързаковия чифлик*, *Бързаковото* – мікротопоніми в Горнооряховско (Ангелова-Атанасова 164), *Бързаковия кладенец*, *Бързакова чешима* – у Великотирновско (Ковачев Великотърновско 94), макед. *Брзак*, *Брзаков*, *Брзјаковски* (Речник ПКМ I, 159), серб. *Брзак* – особове ім'я (Грковић 46), хорв. *Brzak* (Leksik 77), схв. *Брзач* (Вуковић, Недельков 84), пол. *Barzak*, *Borzak*, *Burzak* (SN I, 196, 447, 582), чеськ. *Brzák*, *Brziak* (ЧП), (похідні) *Brzákova cesta*, *Brzákovo* – мікротопоніми (SPJČ V, 117), ст.-слвц. *Brzak* Girzik, 1559 р. (HSSJ I, 161), слвц. *Brzáčova*, *Brziak* (TZ Bratislava 40) ~ рос. діал. *борзяк* 'хорт' (ОСК I, 270), болг. діал. *бързак* 'швидка людина' (БЕР I, 102), серб. діал. *брзак* 'швидкий, нестримний, запальний' (Златковић I, 66), 'схильний до непродуманих вчинків' (Жугић 25).

***Кабързакъ**, ***Кобързакъ**: укр. *Габерзак* (Хм.), *Гоберзак* (КПУ м. Київ 1, 433) – форми з одзвінченням анлауту.

***Вързика**, ***Вързикъ** / ***Вързиць**: ст.-укр. Грицко *Борзикъ*, 1584 р. (АКЖ 101), Андрюшко *Борзик*, 1660 р. (РСР 16), укр. *Берзик* (Зосимов 1, 59), *Борзик* (РУС 54), *Борзик*, *Борзік* – прізвища (Чабащенко ПНН 1, 59), ст.-рос. Михаил *Борзик*, 1495 р. (Веселовский 45), Данилко *Борзи́ков*, 1685/86 р. (ПМК Тверь 201), (похідне) *Борзиковская Гора*, 1619 р. – ойконім у колишньому Білозерському пов. (Станиславский 51), рос. *Борзик* (РИ Крым 8, 155), *Барзи́ков* (Горпинич 192), болг. *Бързика*, XV ст. (Заимов 41), серб. *Брзић* (Пешикан 472), хорв. *Borzić*, *Brzić*, *Burzić* (Leksik 62, 77, 84), слвн. *Borzič*

(ZSSP 36), пол. *Barzik, Borzik, Burzik* (SN I, 197, 447, 582), чеськ. *Burzik* (ЧП), словц. *Bržík* (Majtán 2014: 44), луж. *Borzik?* (Wenzel II/1, 54), мотивовані апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *бóрзик* ‘брутальна, невірноважена людина’ (ПОС 2, 114), серб. *брзић* ‘швидка людина’ (Лавровский 33) та ін.

***Вързукъ**, ***Върз’укъ**: ст.-укр. Малына *Борзукъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 115), укр. *Берзук* (КПУ Харк. 14, 74), *Борзюк* – сучасне прізвище у Волинській обл., рос. *Барзуков, Борзуков* (ЖПТ), *Берзуков* (Горпинич 220), *Борзукі* – мікротопонім у Тверській обл. (СРНГ 3, 98), *Бурзуков* – ойконім у Таганрозькому краї (RGN I, 587), блр. (похідне) *Барзюки* (*Борзюки*) – ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN I, 273, 478).

***Вързѣка**, ***Вързѣко**, ***Вързѣкъ(ѣ)**: рос. *Барзкий* (ОА 1, 242), болг. *Бързек, Бръзко*, XIV ст. (Заимов 38), словн. *Berzek, Brzek* (ZSSP 36, 63), пол. *Barzkowski, Barzok, Borzek, Borzko, Burzek, Burzok, Burzka* (SN I, 197, 447, 582), (похідне) *Barzkowice* – ойконім, відомий з 1411 р. (NMP I, 97), чеськ. *Brzek* (ЧП), (похідні) *Brzkon* – ойконім, відомий з 1319 р. (Profous I, 216), *Brzkova paseka, Brzkova strán, U Brzkového klínu, Brzků palouk* – мікротопоніми (SPJČ V, 118) ~ укр. діал. *борзкий* ‘швидкий, прудкий’ (Грицак 286).

***Вързѣка**, ***Вързѣкъ**: ст.-укр. Ондрѣй *Борзѣкъ*, 1664 р. (РСП 291), ст.-рос. Федор *Борзѣков*, XVI ст. (Анпилогов 139), Івашко *Борзѣкин*, 1645 р. (ПВ 21), рос. *Борзѣкин, Бурзѣкин* (ЖПТ), *Бурзѣков* (Память 2, 131), пол. *Barzyk, Buryk* (SN I, 197, 597), (похідне) *Barzykowo* – ойконім, відомий з 1471 р. (NMP I, 97), чеськ. *Burzyk* (ЧП), а також слов’ян. *Барзѣкъ*, запозичене чувашами (Магницкий 33).

***Вързѣка**: болг. *Бръзица* (Заимов 38), хорв. *Brzica* (Leksik 77), чеськ. *Brzica* (ЧП) ~ болг. діал. *бръзица* ‘дуже швидка людина’ (Ілчев 90) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 136).

***Вързѣсь**: ст.-рос. Іван Филиппович *Борзецов*, 1522 р. (Веселовский 45), Тимофей *Барзецов*, 1670 р. (МП 363), Андрей *Борзецов*, 1626 р. (ЗБК 17), (похідні) *Борзецова пашня*, 1626 р. – мікротопонім у колишньому Вологодському пов. (Сторожев I, 240), *Борзецово, Бозино тожѣ*, XVII ст. – назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 27), рос. *Борзецов* (ЖПТ), (похідні) *Борзецов*, XVIII ст. – назва погосту в Серпуховському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 328), *Борзецово* (2) – назви поселень у колишніх Мос-

ковській і Ярославській губ. (RGN I, 273), хорв. *Brzac* (Leksik 77), пол. *Barzec*, *Borzec*, *Burzec* (SN I, 196, 447, 582) ~ **bъrъзьь* (ЭССЯ 3, 139).

Укр. *Барзило*, 1732 р. (ПВЗ 40), *Берзило* (Новикова 83), *Борзило* (Зосимов 1, 89), (вторинне) *Бурзиловський* (Ономастикон 93), ст.-рос. Андрейко Игнатов сын *Борзилов*, 1561 р. (ПКНЗ 5, 359), (похідне) *Борзиловское*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 160), рос. *Барзилов* (КПУ Харк. 9, 318), *Берзилов* (Глуховцева 1, 97), *Борзилов* (ЖПТ), *Бурзилов* (ИСП 70), (похідне) *Барзилово* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN I, 273), болг. *Бързил* (Илчев 97) ~ діал. *барзіл* 'спритний, моторний, меткий чоловік' (Стойчев 290), (похідне) *Борзилови ниви* — мікротопонім у Грудовско (Бечева 73), макед. *Брзилов* (Речник ПКМ I, 159), пол. *Barzydło* (SN I, 197) — рефлексі потенційного псл. **Bъrзidlo* відапелятивного (віддієслівного) походження. Пор. слов'янську лексику, зібрану під гаслом **bъrзiti* (se) (ЭССЯ 3, 136). Окремі з наведених фактів (зокрема південнослов'янські) можуть континувати псл. **Bъrзilь*.

Рос. *Бурзалов* (Новикова 129), рос. *Барзаль* — сучасне прізвище, пол. *Barzał* (SN I, 196) — рефлексі псл. **Bъrзаль*, **Bъrzalь*.

**Bъrzelь*: хорв. (вторинне) *Burzelić* (Leksik 84).

**Bъrzula*, **Bъrzul'a*, **Bъrzulь*: укр. *Берзул*, *Бірзул* (Новикова 83, 93), *Бирзул* (СП 44), *Бирзулове* — ойконім у Кіровоградській обл., рос. *Бирзула* (ЖПТ), хорв. *Brzulja* (Leksik 77), пол. *Borzuł* (SN I, 448), чеськ. *Brzula* (ЧП), словц. *Brzula* (Majtán 2014: 45).

Укр. *Барзам* (м. Радомишль Жит.) < **Борзом*, *Бирзум* (Горпинич, Бабій 16) < **Бирзом* (-у- < -о- під впливом лабіального -м-), рос. *Барзамов* (м. Миколаїв), пол. *Borzum* (SN I, 448) — континуанти псл. **Bъrзomь* < **bъrзomь* (дієприкметник пасивного стану на *-o-m-).

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

**Bъrзань*, **Bъrзань*: ст.-укр. *Барзан* [1487 р. — *Baarzan* (Чучка 49)], укр. *Берзан* (Глуховцева 1, 97), *Борзань* (КПУ Дон. 17, 40), рос. *Барзанов*, *Бирзан*, *Бурзанов* (ЖПТ), (похідні) *Барзаново* — ойконім у колишній Псковській губ. (Списки Псков. 509), *Бурзановское Плесо* — в колишній Вологодській губ. (RGN I, 587), блр. (похідне) *Барзаноўка* — мікротопонім у Вітебській обл. (МБ 25), болг. *Бързан*, XV ст. — чол. ім'я (Заимов 41), *Бързанов* (Илчев 97), макед. *Брзанов*,

Бурзан (Речник ПКМ I, 159, 171), серб. *Брзан* — чол. ім'я (Грковић 46), *Бурзановић* (Пешикан 489), хорв. *Borzan, Borzanj, Brzan* (Leksik 62, 77), слвн. *Barzan* (ZSSP 24, 63), ст.-пол. *Stanislai Barzan*, 1477 р. (SSNO I, 106), пол. *Barzan, Borzan, Burzan, Byrzan* (SN I, 196, 447, 582, 597), чеськ. (похідні) *U Brzáneckého, K Brzánkám* — мікротопоніми (SPJČ V, 117).

Хронологію праслов'янського архетипу можна поглибити за рахунок компонента -*барзан* у складі композита *Ариобарзан* — ім'я Понтійського царя IV ст. до н. е. Див. про це (Козлова 2014: 89).

***Вързень**, ***Вързень**: укр. *Барзенюк* (ПСС 2, 147), *Бурзень* (НКП Дн. 495), (похідне) *Борзенців* — ойконім у Чернігівській обл., ст.-рос. Ігнатій Зиновьевич *Борзенков*, 1596 р. (Веселовский 45), рос. *Барзенец* (РУС 35), *Барзенин, Борзенин* (ЖПТ), (похідні) *Барзенкова, Барзенева, Борзенево, Борзенки, Борзенков, Борзенкова, Борзенково* — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 273, 477), болг. *Бързен* (Заимов 41), серб. *Брзен* — чол. ім'я (Грковић 46), хорв. *Brzen* (PI 219).

***Вързинъ**: ст.-рос. Харламко *Барзин*, 1645 р. (Рязановский 85), Харитонъ Михѣвъ с. *Борзинцовъ*, 1697 р. (Тупиков 484), рос. *Барзин* (Парамонов 2, 14), *Борзинъ*, 1745 р. (ПК Москва 6, 49), *Бурзин* (КПУ Дон. 8, 60), болг. *Бързин* (Заимов 41), хорв. *Borzin, Brzin* (Leksik 62, 77), слвн. *Berzin, Brzin* (ZSSP 36), пол. *Barziniiec, Burzin* (SN I, 197, 582) ~ укр. *борзина* 'бистринь' (Тутковський 87) та ін. Див. (ЭССЯ 3, 136).

***Вързонъ**, ***Вързонъ**: пол. *Barzon, Borzon, Burzoń* (SN I, 197, 448, 582), ст.-чеськ. *Berzon*, 1180—1182 pp. (Pleskalová 129), чеськ. *Brzoň* (ЧП).

***Вързунъ**: укр. *Барзун* (Чучка 49), *Берзун* (Новикова 83), *Бирзун* (ХГКП 124), *Борзун, Бурзун* (Вол.), *Борзунова* — мікротопонім на Волині (Сл.ММ 1, 63), ст.-рос. Трохимко *Борзунъ*, 1495 р. (Тупиков 60), Іванъ *Борзуновъ*, 1555 р. (Тупиков 484), Оедотъ *Борзуновъ*, 1646 р. (ОСС 2, 13), (похідне) *Борзуново*, XVII ст. — назва поселення в колишньому Тульському пов. (Щепкина 24), рос. *Барзунов, Борзунов* (ЖПТ), (похідні) *Барзунова*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 325), *Барзуны, Барзуново* — назви поселень у колишніх Тверській і Новгородській губ., *Борзуново* (2) — у Тверській і Вологодській губ. (RGN I, 273, 478), *Бразуново* — в колишній Московській губ. (RGN I, 527) < **Барзуново* (метатеза)

~ укр. діал. *барзун* 'здоровий старий чоловік', *борзун* 'старий чоловік' (Грицак 1, 121, 286), рос. діал. *борзун* 'однорічний окунь' (СРНГ 3, 98).

***Вързунь**: рос. (похідні) *Борзынино* — назва поселення в колишній Костромській губ. (RGN I, 478), *Борзыни* — в колишній Тверській губ. (Матисон 9, 156) ~ рос. діал. (вторинне) *борзынок* 'хорт' (ОСК 1, 270).

***Вързъпъ(жъ)**: пол. *Borzna* (SN I, 447).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Вързатъ(жъ)**: рос. *Борзатов* (КП Саратов.), *Бурзатов* (Память 1, 314), болг. (похідне) *Бръзатов дол* — мікротопонім в околицях Радомира (Чолева-Димитрова 99), пол. *Burzat* (SN I, 582) ~ рос. діал. *борзатый* 'хорт' (Малеча 1, 154), болг. діал. *бързат* 'рухливий, швидкий' (БЕР 1, 102).

***Вързѣта**: ст.-укр. Иоа(нъ) *Борзѣта*, 1220-і рр. — напис на стіні церкви Святого Пантелеймона в Галичі (Корнієнко 2017: 98), **Борзатинъ* — graffito на стіні Софійського собору, датоване XII–XIV ст. (Корнієнко III, 131), рос. (похідне) *Борзятино* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN I, 478).

***Вързита**: ст.-чеськ. *Borzita*, 1239 р. (Морошкин 22).

***Вързота**, ***Вързоть**: рос. *Борзот* (ЖПТ), болг. *Бързота* (Займов 41), ст.-серб. *Бръзотикъ*, 1282 (?) р. (Зборник I, 279), *Бръзота* — чол. ім'я (Даничић III, 562), серб. *Брзота* — чол. ім'я (Грковић 46), хорв. *Brzota* (PI 219), словн. *Brzota* (Kos 113), ст.-чеськ. *Prizota*, XII ст. (Pleskalová 129), (похідні) *Brzotice* — ойконім, відомий з 1352 р. (Profous I, 216), *Brzotice*, *Brzotín* — мікротопоніми (SPJČ V, 119), словц. (похідне) *Brzotín* — ойконім, відомий з 1291 р. (HSSJ I, 161). Пор. ще румун. *Bîrzota* (Constantinescu 204) < болг. (Дуриданов 90).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *борзотá* 'наглість' (Матіїв 39) та ін. (ЕССЯ 3, 137).

***Вързѣта**, ***Вързоть**: рос. *Барзут*, серб. *Барзут* — сучасні прізвища, пол. *Barzant* (SN I, 196) — форма з розщепленим назальним, *Borzut*, *Borzuta* (SN I, 448) — деназалізовані форми чи запозичення з східнослов'янських мов.

**бързость*: ст.-укр. *борзо(с)т(ь)* *velocitas*, 1642 р. (Славинецький 409) та ін. Див. (ЕССЯ 3, 136–137). Антропонімі рефлекси невідомі.

Ст.-чеськ. *Brzaua*, XIII ст. (Pleskalová 129), пол. *Borzawa*, *Burzawa* (SN I, 447, 582) — континуанти ад'єктива ***Вързавъ(жъ)**.

Праантропоніми-композиції:

***Brzobogaty(ь)**: ст.-укр. *Борзобогатыи*, 1560–1561 pp. (ЛЗК 285), хорв. *Brzobohati* (Leksik 77), пол. *Borzobohaty* (Rymut I, 22), чеськ. *Brzobohatý, Brzybohatý* (ЧП), словц. *Brzobohatý*, XVIII ст. (Bernát 81), *Brzobohatý* (TZ Bratislava 40).

**brzodumь*: макед. *брзодум* ‘хто швидко говорить’ (РМНП 1, 186).

***Brzohodь**: серб. (похідне) *Brzohode* – ойконім (Im. m. 102), ст.-чеськ. *Brzhod* (Gebauer I, 108), *Brizgod*, XIII ст. (Pleskalová 12) ~ ст.-рос. *борзоходець* ‘сороход, гонець’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 293), болг. *брзоходец* ‘сороход, сороходець’ (Стоянов 75), схв. *брзоход* ‘т. с.’.

***Brzomilь**: ст.-чеськ. *Brzomil* (Gebauer I, 111).

***Brzomirь**: ст.-чеськ. *Brzomir* (Gebauer I, 111).

**brzomodrь(ь)*: ст.-рос. *борзомудрый* ‘дотепний, гострий на язик’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 292).

***Brzomyslь**: слов'ян. *Борзомысль* (Морошкин 22) ~ схв. *брѣмислен* ‘хто швидко мислить; меткий’ (Речник II, 159).

**brzonoгь(ь)*: ст.-рос. *борзоногий* ‘швидконогий’, 1512 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 1, 292), болг. *брзонѡг* ‘швидконогий, бистроногий’ (Стоянов 75), макед. *брзоног* ‘т. с.’. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Brzoradь** / ***Brzooradь**: чеськ. *Brzorád* (Beneš 254).

Антропонімічні рефлекси невідомі.

***Brzosěкь**: рос. *Борзасеков* (ЖПТ).

***Brzoslavь**: ст.-чеськ. *Brzoslav* (Gebauer I, 111).

***Dьrgobьrзь**: рос. *Дергабурзов* (РУС 122).

***Vojebrзь**: д.-руськ. Василь *Воиборзовичь*, 1268 р. (Тупиков 506).

***Vьlkobьrзь(ь)**: серб. *Вукобрз* – чол. ім'я (Грковић 60).

Праантропонім ***Brzimьrь** можна реконструювати з етноніма *Барзімери* (лат. *Barzimeres*), згаданого римським істориком Амміаном Марцелліном (IV ст. н. е.). Зауважимо, що В.П. Буданова кваліфікувала його як германське плем'я (Буданова 161), хоча лінгвістична експертиза щодо його слов'янської генези, як справедливо зауважила Р.М. Козлова, не проводилася. Див. (Козлова 2014: 97–98). В “Історії” Марцелліна (в перекладі Ю. Кулаковського) згадується й трибун skutariiv *Барзімер* – бувалий і досвідчений у боях командир, який загинув в одній із сутичок із варварами (готами). Див. (Марцеллін III, 263–264).

Пор. ще болг. *бързоре́к* 'швидкий, меткий, моторний' (Стоянов 75), *бързоре́к*, *бързоход*, серб. *брзолов* 'швидка мисливський собака', *брзоловац* 'швидкий мисливець', *брзоре́к* 'хто швидко говорить' (Лавровский 33), *брзојѣз* 'хто швидко і необдуманно говорить' (Петровић, Ђелић, Капустина 61), схв. *брзоглед*, *брзорук* і т. под. — свідчення потенційності відповідних антропонімів (імен, прізвищ, прізвиських), які ще не потрапили до лексикографічних джерел.

Деякі рефлекси і.-с. **ger-* у слов'янській антропонімії

Лексико-словотвірну мікросистему праантропонімів, генезис яких сягає і.-с. **ger-* (у ступені редукції кореневого вокалізму *o-* / *e-* ряду), вже частково реконструйовано. Фрагменти словника праантропонімів із кореневими детермінативами *-p-*, *-t-* див. (Шульгач II, 222–225; 270–279). Нижче подано реконструкцію архетипів з іншими розширювачами цього кореня.

Похідні з *-b-* детермінативом:

**Гърба*, **Гърбо*, **Гърбъ*: ст.-укр. *Maxim Hurba*, XVI ст. (Жерела III, 76), Васко *Горѣъ*, 1649 р. (Реєстр 138), Якофъ *Горба*, 1666 р. (Лазаревский 93), Павло *Гурба*, 1684 р. (ПМК 267), Антон *Горбъ*, 1697 р. (АППС 2, 246), укр. *Горбъ*, 1723 р. (Швидько 183), *Гарбо* (НКП Дон. 2, 226), *Габро* (РІ Кіров. 1, 282) — форма з метатезою *-рб-* > *-бр-*, *Герб*, *Герба* (Богдан 85), *Гирба* (СП 91), *Горб*, *Горба* (Новикова 191, 209), *Горбо* (КПУ Луг. 12, 45), *Гурба* (ЖПТ), *Гурбо* (КПУ Зап. 7, 66), ст.-рос. Василій *Горбъ*, XV ст. (НПК I, 279), Федька Никонов сын *Горбов*, 1623 р. (Полякова 63), Наталья Титова жена *Гурбова*, 1623–1624 рр. (Ржев 295), (похідне) *Горбово*, 1646 р. — ойконім на Владимирщині (ПДП Влад. 27), рос. *Гарб*, *Гурба*, *Гурбо* (ЖПТ), *Горб* (ЖПТ), *Гырба* (м. Тула), *Гирба* (КП Саратов.), (похідні) *Гарбова Пустошь*, *Гарбовка* — ойконіми в колишніх Олонецькій і Псковській губ. (RGN II, 317), *Гурбов ручей* — гідронім у Заонежжі (СТЗ 189), блр. *Горб*, *Гурба*, *Гурбо* (Бірыла 114, 122), болг. *Гърбов* (Илчев 148), макед. (вторинне) *Грбоски* (Речник ПКМ I, 286), серб. *Грб*, *Грба* — особові імена (Грковић 68), хорв. *Grba* (Leksik 200), *Grbo* (Milićević 370, слвн. *Grba* (ZSSP 178), ст.-пол. *Petro dicto Garb*, 1346 р. (SSNO II, 80), *Garb*, 1646 р. (Bubak I, 111), пол. *Garb*, *Garba*, *Garbo*, *Gierba*, *Gorb*, *Gorba*, *Gurba*, *Gurbo*, (вторинне) *Gyrbowska* (SN III, 254, 337,

441, 591, 611), *Harb, Harba, Herb, Herba, Horba, Hurba* (SN IV, 54, 100, 155, 190), чеськ. *Garba, Gerba, Gorba, Horba, Hrb, Hrba* (ЧП), ст.-слвц. *Hrba*, 1620 р. (Křištof 214), луж. *Gorb, Gorba*, в.-луж. *Horb* (Wenzel II/1, 117, 151).

Стосовно апелятивних відповідників пор. ст.-укр. *гурба* ‘купа’: *на две гурбе зсыпал*, 1566 р. (Торгівля 116), укр. діал. *гарб* ‘великий гак, багор’ (ЕСУМ 1, 471), *гiрба* ‘старий чоловік’, ‘глиняний горщик для молока’ (Горбач Бродина 152), ‘стара коро́ва’ (СБук. Г 70), блр. діал. *го́рба* ‘гурт’ (Шаталава 42), ‘купа’ (Цыхун 40), рос. діал. *горб* ‘пухир’ (Меркурьев 35) та ін., конкретну семантику яких можна звести до загальнішого значення *‘нерівний, кривий, опуклий’. Див. ще (ЭССЯ 7, 199–200; SP 8, 269, 273–274).

Афіксальні деривати:

***Агѣрба**: рос. *Агурба* (Книги РФ VI, 6), (похідне) *Ягорбино* – топонім у колишній Ярославській губ. (RGN X, 487). Пор. також антропонім *Агрба* (так!) (Лет. ЖС 2004, № 27–39, 7).

**гѣрбѣ(ѣ)*: укр. діал. *го́рбий* ‘горбатий, кривий’ (ЕСУМ 1, 563).

**безгѣрбѣ(ѣ)*: укр. діал. *безго́рбий* ‘який не має горба’ (Грицак 1, 139).

**согѣрбѣ(ѣ)*: рос. діал. *суго́рбый* ‘сутулий’ (ОСВГ 10, 240).

***Гѣрбѣдъ**: пол. *Gierbiedź* (SN III, 337).

***Гѣрбода**: пол. *Gurboda* (SN III, 591).

***Гѣрбѣдъ**: укр. *Горбуд* (Богдан 90).

Суфіксальною варіантністю пов’язані:

***Гѣрбахъ** / ***Гѣрбаša**, ***Гѣрбашь**: укр. *Горбаши* (СП 98), (похідне) *Горбахи* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Черепанова Микро-топ. 77), *Горбаши́вка* – мікротопонім у Волинській обл. (Сл.ММ 1, 181), рос. *Горбашев, Горбашов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Гарбахи* – ойко-нім у колишній Мінській губ. (RGN II, 452), болг. *Гѣрбашев* (Илчев 148), хорв. *Grbaša* (Leksik 200), пол. *Garbach, Garbasz, Gurbasz* (SN III, 254, 255, 590), *Harbasz, Herbasz* (SN IV, 54, 100) ~ рос. діал. *горба́шка* ‘пагорб’ (СРНГ 7, 22).

***Агѣрбашь**: рос. *Агурбаши* (МиП 336).

***Гѣрбеša**, ***Гѣрбешь**: болг. *Гѣрбешков* (Илчев 148), хорв. *Grbeša* (Leksik 200), пол. *Herbesz* (SN IV, 101).

***Гѣрбошь**: пол. *Horbosz* (SN IV, 156).

***Гѣрбухъ** / ***Гѣрбуša**, ***Гѣрбушь**: укр. *Горбуши* (Зосимов 1, 216), *Горбуша* – сучасне прізви́сько (СПУ 1, 254), ст.-рос. Евдокия *Гор-*

буша, 1569 р. (Веселовский 85), Пинайко *Горбушинъ*, 1613 р. (Тупиков 521), рос. *Горбухов* (КП Саратов.), *Горбушин* (ЖПТ), блр. *Горбух* (ЖПТ), пол. *Gierbuszewski* (SN III, 337) ~ укр. діал. *горбу́ша* 'людина з горбом' (Вікторіна 93), ст.-рос. *горбуша* 'різновид коси', 1690 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 81), рос. діал. *горбу́ш* 'пагорб', *горбуша* 'горбата людина', 'горбатий ніс' (СРНГ 7, 23), болг. діал. *гѣрбуша* 'горбата людина' (БЕР 1, 287), серб. діал. *грбуша* 'згорблена жінка' (Златковић 1, 130).

***Гърбухъ** / ***Гърбушь**, ***Гърбишь**: укр. *Гарбиш* (Богдан 82), *Горбиш* (Зосимов 1, 215), ст.-рос. Івашко *Горбышев*, 1668 р. (Полякова 63), рос. (похідне) *Гарбышев* — ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN II, 459), ст.-пол. *Hannos Garbisz*, 1460 р. (SSNO II, 81), пол. *Garbisz*, *Garbych*, *Garbysz*, *Gierbisz*, *Gurbisz* (SN III, 256, 257, 337, 590), чеськ. *Hrbíš* (ЧП) ~ рос. діал. *горбы́ш* 'горбинка носа' (Сл. Печоры 1, 147).

Про систему -š-суфіксів у поєднанні з різними голосними (*e*, *i*, *ь*, *a*): -ešь, -ašь, -išь, -ьšь див. (Дуриданов ОД 30).

***Гърбайъ**: укр. *Гарбай*, *Горбай* (Зосимов 1, 184, 215), (похідне) *Горбаї* — мікротопонім у Ровенській обл. (Пура Походження 1, 87), рос. *Горбай* (ЖПТ), (похідне) *Гербаева* — топонім у Барнаульській окрузі колишньої Томської губ. (Список Томск. 130), пол. *Garbaj* (SN III, 255), *Horbaj* (SN IV, 155) ~ укр. діал. *гурба́й* 'горбата людина' (Корзонюк 101).

***Гърбѣйъ**: укр. *Горбѣй*, 1756 р. (АК 5, 41), *Горбей* (Богдан 90), *Гурбій* (Дон.), рос. *Гербеев* (ЖПТ), блр. *Горбейко* (ЖПТ), пол. *Garbiej*, *Gurbiej* (SN III, 256, 590), *Herbej* (SN IV, 101), чеськ. *Gerbej* (ЧП).

***Гърбуиъ**: ст.-рос. Конанко Якимов *Гурбуев*, 1563 р. (ПКОП 79).

Праантропоніми з консонантом -k- / -č- у суфіксі:

***Гърбакъ**: ст.-укр. Радко *Горбакъ*, 1577 р. (СУМ XVI–XVII ст. 7, 22), укр. *Горбак* (СП 98), (похідні) *Горбаків* — ойконім у Ровенській обл., *Горбаків яр* — мікрогідронім у Сумській обл. (Черепанова Микротоп. 77), блр. *Горбаков* (ЖПТ), серб. *Грбак* — чол. ім'я (Грковић 68), пол. (вторинне) *Hurbakowicz* (SN IV, 190), чеськ. *Hrbák* (ЧП), луж. *Gerbak*, *Horbak* (Wenzel II/1, 110, 151) ~ ст.-укр. *горбака* 'спина, хребет, опуклість' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 21), рос. діал. *горба́к* 'горбань' (СРНГ 7, 20), н.-луж. *gjarbak* 'т. с.' (Schuster-Šewc 5, 322) та ін.

***Гърбаць**: ст.-укр. Wazzyl dictus *Horbach*, 1393 р. (Чучка 154), *Seniuta Horbacz*, 1614 р. (Атаманенко 199), Яско *горбач*, 1666 р. (ПК

1666 р.: 247), укр. *Гарбач* (Богдан 82), *Гербач* (Пура Край 3, 168), *Горбач* (Новикова 209), *Горбач* – сучасне прізвище (СПУ 1, 253), (похідні) *Горбачівка* – мікротопонім, *Горбачова Лоза* – гелонім у Чернігівській обл. (Черепанова Микротоп. 77), *Горбачі* – мікротопонім у Ровенській обл. (Пура Походження 1, 98), ст.-рос. Василій *Горбачевъ*, XV ст. (НПК II, 79), Петрушка *Горбач*, 1602 р. (НДв. 36), рос. *Гербач*, *Горбач* (ЖПТ), рос. *Горбач* – прізвище («с горбом; сутулий»; Supetanskaja 1999: 50), ст.-блр. Есман *Горбач*, 1577 р. (Бірыла 1966: 207), блр. *Гарбач*, *Горбач* (ЖПТ), *Гербачык* (Бірыла 107), болг. *Гърбачев* < *гърбѣч* ‘горбата людина’ (Илчев 148), (похідне) *Гърбачев копак* – мікротопонім у Казанлышко (Константинова 356), хорв. *Grbač* (Leksik 200), слвн. *Gorbacz*, 1715 р. (Malnar 55), ст.-пол. *Garbacz*, 1389 р. (SSNO II, 80), *Garbac*, 1679 р. (Bubak I, 111), пол. *Gierbacz*, *Gorbacz* (SN III, 337, 442), *Harbacz*, *Herbacz*, *Horbacz* (SN IV, 54, 100, 155), чеськ. *Grbáč*, *Hrbáč* (ЧП), слвц. *Hrbáč* (TZ Bratislava 123), *Garbač* – прізвище (Buffa 151), луж. *Horbač* (Wenzel II/1, 151).

Антропонім *Горбач* продуктивно реалізувався в східнослов'янській ойконімії. Пор., наприклад: *Горбачев* (4), *Горбачева* (4), *Горбачевка* (5), *Горбачево* (25), *Горбачи* (29) та ін. – назви поселень у різних регіонах (RGN II, 452–453).

Стосовно мотивації пор. ст.-укр. *горбачъ* ‘горбач, горбань’ (СУМ XVI–XVII ст. 7, 22), укр. діал. *горбач* ‘горбань’ (ЕСУМ 1, 563), *гурбѣч* ‘горбата людина’ (Корзонюк 101), блр. діал. *гарбѣч* ‘горбатий’ (СБГ 1, 424), *гырбѣч* ‘горбань’ (Бялькевіч 145), рос. діал. *горбѣч* ‘серп’ (СРГПр. 1, 81) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 198; SP 8, 269–270).

***Гърбікъ**: ст.-укр. Радко *Горбик*, 1577 р. (УП 1, 249), Степка *Горби́ков*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 412), укр. *Горбик*, 1752 р. (Пивовар 107), *Горбик* (Богдан 90), *Горбик* – сучасне прізвище (СПУ 1, 254), *Гурбик* (РІ Черніг. 4, 404), (похідне) *Гарбичевский* – ойконім у колишній Чернігівській губ. (RGN II, 344), рос. *Гурбик* (ЖПТ), блр. *Горбік* (Бірыла 114), *Гобрик*, *Гурбик* (ЖПТ), ст.-пол. *Garbik*, 1635 р. (Bubak I, 111), пол. *Garbik*, *Gorbik* (SN III, 256, 442), *Harbik*, *Herbik*, *Horbik* (SN IV, 54, 100, 156), слвц. *Hrbík* (TZ Bratislava 123), луж. *Gorbik* (Wenzel II/1, 117) ~ укр. діал. *гѳрбик* ‘невелика опуклість, гуля на кістці, шкірі людини’ (Вікторіна 92) та ін.

***Гърбіць**: ст.-укр. Грицько *Гурбич*, 1570 р. (ВГС 349), укр. *Гурбичъ*, 1723 р. (Швидько 301), *Гарбич*, *Горбич* (ЖПТ), *Гербич* (Красовський 52), *Гебрич* (КПУ Переможці Жит. 1, 161) < **Гербич*, *Горбіч*

(Зосимов 1, 215), рос. *Горбичев* (КП Саратов.), *Гурбич* (ЖПТ), (похідне) *Гурбичев* / *Гурбичевская* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (RGN II, 612), віднесений до запозичень із вепської мови (Соболев 474), блр. *Горбіч* (Бірыла 114), (похідне) *Гурбичи* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN II, 612), болг. *Гърбичев* (Илчев 148), серб. *Грбић* (Књига 23), хорв. *Grbić* (Leksik 200), слвн. *Grbič* (ZSSP 178), пол. *Garbicz, Gierbicz, Gurbicz* (SN III, 256, 337, 590).

***Гърбъко, *Гърбъкъ:** укр. *Горбків* — ойконім відантропонімного походження у Львівській обл., рос. *Горбок* (м. Тула), *Горбков* (Новикова 210), блр. *Гарбок* (Бірыла 114), слвн. *Grpković*, 1900 р. (Malnar 55), ст.-пол. Jan *Garbek*, 1429 р. (SSNO II, 81), пол. *Garbek* (SN III, 256), *Harbek, Herbko, Horbek* (SN IV, 54, 100, 155), ст.-чеськ. *Hrbek*, 1391 р. (Gebauer I, 487), (похідне) *Hrbkŭv mlyn*, 1423 р. — мікротопонім (PKR 31), чеськ. *Hrbek* (ЧП), слвц. *Hrbek* (TZ Bratislava 123) ~ укр. *горбокъ змениш*. від *горбъ*, XVIII ст. (ІСУЯ I, 566), діал. *горбѡк* 'невелика опуклість, гуля на кістці, шкірі людини' (Вікторіна 93), рос. діал. *горбѡк* 'живіт вагітної жінки' (СРНГ 7, 22) та ін.

**prigъrbъкъ:* ст.-укр. *пригорбокъ* 'пагорб' (Тимченко 2, 221) та ін.

***Гърбъсь:** укр. *Горбець* (Зосимов 1, 215), ст.-рос. Никита Семеновъ *Горбцовъ*, 1500—1520 рр. (АРП 41), рос. *Горбец* (Рязан. КП 1, 603), *Горбцов* (Новикова 210), хорв. *Grbac* (Leksik 200), слвн. *Grbec* (ZSSP 178), пол. *Garbiec* (SN III, 256), *Herbec* (SN IV, 101) ~ слвц. діал. *hrbec* 'горбун' (SSN I, 620).

**grbica:* укр. діал. *гѡрбица* 'випуклість на спині, грудях, що утворилася внаслідок перелому хребта, ребер і неправильного їх зростання' (Вікторіна 93), болг. діал. *гѣрбица* 'горбата людина' (БЕР 1, 287), серб. діал. *гѣрбица* 'горб' (Златковић 1, 129), слвн. діал. *grbica* 'складка, морщина на шкірі або тканині' (Gregorič 99). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Гърбукъ:** ст.-рос. Тишка *Гарбуковъ*, 1623 р. (Пясецкий Севск 23), рос. *Горбуков* (КПУ Дон. 11, 303), блр. *Гарбук* (Бірыла 114), *Габрукевич, Горбуков* (ЖПТ), (похідне) *Горбуково* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN II, 456) ~ болг. діал. *гѣрбук* 'горбата людина' (БЕР 1, 287).

Праантропоніми з консонантом *-l-* у суфіксі:

***Гърбаль:** ст.-укр. Иван *Горбаль*, 1655 р. (Чучка 153), укр. *Горбал*, 1734 р. (ДІП VI, 65), *Горбаль* — сучасне прізвище (Новикова 209), рос. *Горбаль* (КП Тул.), (похідне) *Гарбали* — ойконім у колишній

В'ятській губ. (RGN II, 451), блр. *Гарбаль, Гербалев, Гóрбаль* (Бірыла 102, 107), болг. (похідне) *Гърбалъов кладенец* — мікрогідронім у Карловско (Първанова-Грьошел 110), пол. *Garbal, Gorbai* (SN III, 255, 442), *Harbal, Herbal, Horbal* (SN IV, 54, 100, 155), чеськ. *Grbal, Hrbai* (ЧП), слвц. *Hrbál'* (TZ Bratislava 123) ~ укр. діал. *гóрбаль* 'горбатий' (Дуда 94).

***Гърбелъ, *Гърбелъ:** укр. *Горбель* (КПУ Сум 13, 181), (похідне) *Гарбелевка* — ойконім у колишній Чернігівській губ. (RGN II, 317), блр. *Гарбель* (Бірыла 102), (похідне) *Гарбелевцы* — ойконім у колишній Гродненській губ. (RGN II, 343), болг. *Гърбелов* (Илчев 148), хорв. *Grbelja* (Leksik 200), пол. *Garbiel, Gorbriel, Gurbel* (SN III, 256, 442, 590), чеськ. *Gerbel* (ЧП) ~ болг. діал. *гърбел* 'горбата людина' (БЕР 1, 287).

***Гърбoла, *Гърбoлъ:** укр. *Горболець*, 1732 р. (РЧП 136), ст.-укр. (похідне) *Горболевъ*, 1584 р. — ойконім на Житомирщині (АКЖ 126), сучасне с. *Горбулів*, рос. (похідні) *Гарболово Большое, Гарболово Малое* — ойконіми в колишній Петербурзькій губ. (RGN II, 317), хорв. *Grbolja* (Leksik 201), пол. *Garbol, Gorbol* (SN III, 256, 442), *Harbola, Hurbol* (SN IV, 54, 190), чеськ. *Hrbolka* (Beneš 227) ~ чеськ. *hrbol* 'пагорб' (Малько 21).

***Гърбула, *Гърбул'а, *Гърбулъ, *Гърбуль:** укр. *Горбуля*, 1735 р. (ДІП VII, 113), *Гарбуль*, 1788 р. (Щоденник 36), *Гарбула* (Богдан 82), *Гербуля* (Панцьо 100), *Горбул, Горбуль* (Зосимов 1, 215), *Горбуля* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 254), *Гурбул* (СП 109), ст.-рос. Дементий *Гарбулин*, 1646 р. (Пам. ЮН 234), рос. *Горбулев* (ЖПТ), блр. *Гарбуль, Горбуль* (ЖПТ), (похідне) *Горбули* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN II, 456), болг. (похідне) *Гърбульовото* — мікротопонім у Казанлъшко (Константинова 356), пол. *Garbul* (SN III, 257), *Harbul, Horbul* (SN IV, 54, 156), чеськ. *Harbula* (ЧП) ~ укр. діал. *гербу́ль* 'великий кавун' (СБІ 168), *гóрбулі мн.* 'плечі' (Сабадош 51), *горбу́ля* 'горбань' (ЕСУМ 1, 563), рос. діал. *горбу́ль* 'кучугура снігу' (СРНГ 7, 23), блр. діал. *гарбуля́* 'горбата людина' (СРГр. 31), *гарбу́ль* 'т. с.' (РСВ 1, 145).

***Гърбъль:** болг. *Гръблев* (Илчев 142) ~ слвц. діал. *gurbel, -bla* 'гнійні чиряки на язиці в корів' (Ripka 235).

***Гърбуль:** ст.-укр. Івашко *Горбыль*, 1654 р. (Тупиков 114), рос. *Горбылев*, 1723 р. (МИКП 1950: 37), *Гербылев, Горбылев* (ЖПТ), (похідні) *Горбыли* (3), *Горбылева* — ойконіми в колишніх Ярос-

лавській, Смоленській, Тверській губ. (RGN II, 458), блр. *Горбыль* (ЖПТ) ~ рос. діал. *горбыль* 'горбань' (СРНГ 7, 25), блр. діал. *гарбыль* 'горбата людина' (РСВ 1, 145), 'пагорб' (Касьярович 75), 'окунь' (Зайка 58) та ін.

На основі рос. *Гарбалова Сельга* — ойконім відантропонімного походження в Карелії можна реконструювати псл. ***Gьrbadlo** < **gьrbadlo* віддієслівного походження. Пор. псл. **gьrbati* (sę) (ЕССЯ 7, 198).

***Gьrbidlo**: ст.-блр. *Szczepan Hurbiłowicz*, 1561 р. (ПКГЭ II, 42) ~ **gьrbiti* (sę) (ЕССЯ 7, 199).

Праантропоніми з консонантом -n- у суфіксі:

***Gьrbany**, ***Gьrbany**: ст.-укр. Гаврило *Горьбань*, 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 7, 42), *Го(р)ба(н)*, 1655 р. (ЛРК 52), Семен *Горбань*, 1691 р. (ПМК 397), укр. *Гербан*, 1732 р. (ПЧП 75), *Горбань*, *Гурбань*, XVIII ст. (МК 80, 148), *Горбан*, *Горбань* — сучасні прізвища (СП 98), *Гурбан* (Богдан 98), *Горбань* — сучасне прізвище (СПУ 1, 253), (похідні) *Горбани* (3), *Горбанивка* (4) — назви населених пунктів у різних регіонах, ст.-рос. Івань *Горбановъ*, 1498 р., Созонко Ортемьевъ, прозвище *Горбань*, 1655 р. (Тупиков 113, 520), (похідні) *Горбаново*, 1495/96 р. — ойконім у колишній Деревській п'ятині (ПKNЗ 1, 48), *Горбаново*, 1683 р. — назва пустища в колишньому Нижегородському пов. (РДок. 4), рос. *Гарбанов* (ИСП 107), *Гербанов* (СП 90), *Горбан*, *Горбань* (ЖПТ), *Гурбанов* (КПУ Од. 1, 835), (похідні) *Горбаново* (2) — ойконіми в колишніх Владимирській і Ярославській губ., *Горбани* (2) — в колишніх Калузькій і Новгородській губ. (RGN I, 451, 452), ст.-блр. (похідне) *Горбанево*, 1563 р. — мікротопонім у Кобринській економії (РКЭ 55), блр. *Гурбан* (ЖПТ), (похідні) *Гарбаны* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN II, 316), *Гурбаны* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 78), болг. *Гьрбан* (Илчев 147), макед. *Грбан*, XV ст. — чол. ім'я (Соколки 1964: 201), серб. *Грбан* — чол. ім'я (Грковић 68), хорв. *Grbanović* (Leksik 200), пол. *Garban*, *Garbań*, *Gorban*, *Gorbań*, *Gurban* (SN III, 255, 442, 590), *Harban*, *Harbań*, *Herban*, *Horban*, *Horbań*, *Hurban* (SN IV, 54, 100, 155, 156, 190), слвн. *Grbanc* (ZSSP 178), чеськ. *Gurban*, *Hurban* (ЧП), слвц. *Hrbán*, *Hrbáň* (TZ Bratislava 123), *Hurban* (LOM 100), луж. *Horban* (Wenzel II/1, 152), н.-луж. *Gjarban* (Wenzel 2004: 127) ~ укр. діал. *гирбан* 'дуже великий дзвоник [на шії у корів]' (Грицак Росішка 248), *горбань* 'людина з горбом' (Вікторіна 92), рос. діал. *горбань*

‘горбата людина’ (СРНГ 7, 21), блр. діал. *гурба́н* ‘нерівність, яма’ (ТС 1, 237), ‘кучугура снігу’ (РСВ 1, 165), слвн. діал. (похідне) *grbanec* ‘морщина на шкірі’ (Gregorič 98), слвц. діал. *hrbán, hrbáň* ‘горбун’ (SSN I, 619) та ін.

***Гърбень**: рос. (похідне) *Горбеничи* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN II, 454), хорв. *Grbenić* (Leksik 200), пол. *Garbień, Gorbien* (SN III, 256, 442).

***Гърбина**, ***Гърбинь**: ст.-укр. Васко *Горбина*, 1649 р. (Тупиков 114), рос. *Габрин, Горбин, Гурбин* (ЖПТ), хорв. *Grbin* (Leksik 201), пол. *Garbin, Gorbin, Gurbin* (SN III, 256, 442, 590), *Harbin, Herbin* (SN IV, 54, 100) ~ **gъrbina* (ЭССЯ 7, 199; SP 8, 270–272).

***Гърбон’а**, ***Гърбонь**: ст.-рос. (похідне) *Горбонино*, 1544 р. — ойконім у колишньому Ростовському пов. (Шумаков Сотниці, 135), серб. *Грбоња* — чол. ім’я (Грковић 68), пол. *Garbon, Garboń, Gorboń* (SN III, 256, 442), *Horboń* (SN IV, 156).

***Гърбуна**, ***Гърбунь**, ***Гърбунь**: укр. *Горбун, Горбунь* (Редько 1, 231), *Горбун, Горбунь* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 254), (похідне) *Горбунова Саджалка* — мікрогідронім у Ровенській обл. (Пура Походження 1, 87), ст.-рос. Дружина *Горбун*, 1490 р. (Веселовский 85), Федоско *Горбунов*, 1579 р. (Полякова 63), Григорей *Горбунь*, 1649 р. (Селиванов 111), рос. *Гарбунов, Горбунов* (ЖПТ), (похідне) *Горбунова*, XVIII ст. — ойконім у колишній Московській губ. (Кусов II, 336), ст.-блр. Михайло *Горбун*, 1626 р. (Бірыла 1966: 207), блр. *Гарбун* (м. Гомель), (похідне) *Гарбуновщина* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN II, 317), пол. *Garbuna, Garbuń, Gorbun* (SN III, 257, 442), *Horbun* (SN IV, 156). Пор. ще *Горбунов, Горбунова, Горбуново* (24 фіксації), *Горбуны* (21) та ін. — ойконіми в різних регіонах Східної Славії (RGN II, 457–458).

Стосовно мотиваційних засад пор., наприклад, укр. діал. *горбун* ‘горбатий чоловік’ (Гавука 91), ст.-рос. *горбунь* ‘горбун’, 1600 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 81) та ін.

***Гърбунь**: ст.-укр. (вторинне) Аньдрѣй *Гурбынскыи*, 1649 р. (Реєстр 458), (похідні) ст.-рос. *Горбынино*, 1694 р. — назва пустища в колишньому Суздальському пов. (САШ 329), рос. *Горбынино* (2) — ойконіми в колишній Ярославській губ. (RGN II, 458) ~ рос. діал. *горбыня* ‘невелике підвищення’, ‘нерівне місце дошки, сучок’ (СРГК 1, 367).

Іносуфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Гърбара**, ***Гърбаръ**, ***Гърбаръ**: ст.-укр. Яхим *Горбар*, 1603 р. (ОО 90), укр. *Гарбар* (СП 87), *Горбар* (ЕТ 4, 636), *Гарбарі* – ойконім у Сумській обл., рос. *Гарбарь* (КПУ Дон. 8, 316), блр. *Гарбар* (м. Гомель), хорв. *Grbarić* (Leksik 200), ст.-пол. Jan *Garbars*, 1435 р. (SSNO II, 81), пол. *Garbar*, *Garbarz*, *Gurbara* (SN III, 255, 590), *Harbar*, *Herbarz* (SN IV, 54, 100), (похідні) *Garbary* (2), *Garbarze* (2) – ойконіми (SMP 279), чеськ. *Garbar* (ЧП).

***Гърборъ**, ***Гърборъ**: ст.-укр. Демянъ *Гаръборъ*, 1662 р. (РСП 59), укр. *Гарбор* (КПУ Київ. 8, 78), рос. *Гарбор* (ЖПТ), пол. *Garborz* (SN III, 256).

***Гърбура**, ***Гърбуръ**: рос. *Горбуров* (Корнієнко 59), пол. *Harbura* (SN IV, 54).

***Гърбасъ**, ***Гърбасъ**: укр. *Гербас* (КПУ Хм. 1, 216), *Горбас*, *Горбасъ* (Зосимов 1, 215), *Горбасъ* – сучасне прізвище (СПУ 1, 253), (похідне) *Горбасів* – ойконім у Хмельницькій обл., рос. *Гурбасов* (М.Е. Салтыков-Шедрин, “Губернские очерки”), *Гурбасов* (ЖПТ), *Горбасев* (Новикова 209), *Горбасов* (КПУ Харк. 12, 169), блр. (похідне) *Гурбасово* – мікротопонім у Брестській обл. (МБ 67), серб. *Грбас* – особове ім'я (Грковић 68), хорв. *Grbas* (Leksik 200), пол. *Garbas*, *Garbaś*, *Girbas*, *Gorbas* (SN III, 254, 355, 442), *Herbasek*, *Horbass* (SN IV, 100, 156), (похідні) *Harbasu*, *Arbasu Małe* – ойконіми на Білосточчині (Kondratiuk 21), ст.-чеськ. *Hrbas* (Gebauer I, 487), чеськ. *Hrbas* (ЧП).

***Гърбісъ**: пол. *Garbis*, *Gurbis* (SN III, 256, 590).

***Гърбоса**, ***Гърбосъ**, ***Гърбосъ**: укр. *Гарбосин* (Богдан 82), рос. (похідне) *Гарбосово* – ойконім, *Гарбосова губа* – мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 121, 185), пол. *Garbos*, *Garboś* (SN III, 256), *Harbos* (SN IV, 54).

***Гърбусъ**, ***Гърбусъ**: укр. *Гарбус*, *Гарбусь*, *Горбусь* (Богдан 82, 90), *Горбус*, 1773 р. (ДІП V, 137), *Горбус* – сучасне прізвище (Горпинич, Тимченко 64), *Гарбус* (КПУ Черниг. 9, 730), рос. *Гобрусев* (ЖПТ), блр. *Габрусь* (ЖПТ) < **Гарбусь*, хорв. *Grbus* (Leksik 200), пол. *Garbus*, *Garbuś*, *Gierbuś* (SN III, 257, 337), *Harbus*, *Herbus*, *Herbuś* (SN IV, 55, 100).

***Гърбатъ(ъ)**: ст.-укр. Андрей *Горбатый*, Белоусъ *Горбатъ*, 1552 р. (АЮЗР VII/1, 591, 607), Andrey *Horbatty*, 1620 р., Bartosz *Garbati*, 1649 р. (ОО 224, 344), Ми(с)ко *Го(р)бату(у)*, 1665 р. (ЛРК 131), укр.

Горбатий, 1723 р. (Швидько 222), *Гарбат* (КПУ Київ. 7, 88), *Горбатий*, XVIII ст. (МК 142), *Горбат*, *Горбатий* — сучасні прізвища (Новикова 209), *Гурбат* (Ономастikon 116), *Горбатий* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 253), (похідне) *Горбатівка* — ойконім відантропонімного походження на Полтавщині, ст.-рос. Микитка *Горбатой*, 1495 р. (Тупиков 113), Юшко *Горбатой*, 1579 р. (Полякова 63), рос. *Гарбатов* (ОА 2, 790), *Гурбатов* (ЖПТ), *Горбатов* (Новикова 209), *Горбатый* — прізвисько («с горбом; сутулий»; Superanskaja 1999: 34), (похідне) *Горбатовка* — ойконім у колишній Тульській губ. (Малицкий 742), блр. *Гарбат*, 1746 р. (Бірыла 1966: 207), *Горбат* (ЖПТ), болг. *Гърбатов* (Илчев 148), хорв. (вторинне) *Grbatinić* (Leksik 200), ст.-пол. *Johannes Garbathy*, 1471 р. (SSNO II, 80), *Garbaty*, 1665 р. (Bubak I, 111), пол. *Garbaty*, *Gorbat*, *Gurbata* (SN III, 256, 442, 590), *Harbat*, *Herbat*, *Horbat*, *Horbaty* (SN IV, 54, 101, 155), (похідні) *Garbatówka* (4) — ойконіми (SMP 279), чеськ. *Hrbatý* (ЧП), словц. *Hrbatý* (TZ Bratislava 123) ~ ст.-укр. *го(р)бату(й)* gibbus, 1642 р. (Славинецький 209), укр. *горбатый* 'нерівний, покривлений', XVIII ст. (ІСУЯ I, 566), діал. *горба́тий* 'горбань' (Голянич 1, 316), 'ніс' (Аркушин СЕ 30), рос. *нос вострова*^м и *горба*^м, 1738 р. (Любимова 347), блр. діал. *гарба́ты*, *арба́ты* 'горбатий' (СБГ 1, 424) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 198—199; SP 8, 270—271).

**prigr̥batъ(jь)*: рос. *пригорбатъ*: *нось пригорбатъ*, 1740 р. (Любимова 350). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Гърбитъ**: укр. *Горбит* (Горпинич 146), пол. *Harbit* (SN IV, 54).

***Гърботъ**: ст.-укр. *Horbot*, XVI ст. (Жерела I, 2), укр. *Горбот* (КС Зап. 53), ст.-пол. *Wargin ... Garbote*, 1299 р., *Garbotka*, 1438—1450 рр. (SSNO II, 81; VII, 63), пол. *Harbot*, *Herbot*, *Horbot* (SN IV, 54, 101, 156).

***Гърбота**, ***Гърботъ**: укр. *Гербутовъ*, 1704 р. (ПОП 51), *Гарбут*, 1784 р. (ИСК 73), *Гарбут* (КПУ Полт. 7, 210), *Гербут* (Новикова 191), *Горбут* (КПУ Харк. 1, 95), рос. *Гербутов* (Новикова 191), (похідне) *Горбуткина* — назва пустища в колишньому Нижегородському пов. (Щепетов 302), ст.-блр. Федко *Горбутовець*, 1528 р. (ЛМ 1915: 36), блр. *Горбут* (м. Вітебськ), *Гербутов* (м. Мінськ), болг. *Гърбутов* (Илчев 148), хорв. *Grbutek* (Leksik 201), пол. *Garbut* (SN III, 257), *Harbut*, *Herbut*, *Horbut* (SN IV, 55, 101, 156), словц. *Harbut* (TZ Bratislava 106), *Harbuta* (TZ Nitra 19), а також слов'ян. (похідне) *Гирбутки* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 291).

***Ščegrybъ**: ст.-рос. *Щегорбут* Григорий, 1628 р. (Веселовский 375).

***Gъrbavъ(jь)**: (вторинні) ст.-укр. Василей *Горбавцов*, 1670 р. (Белінська 16), укр. *Горбавич* (КПУ Харк. 10, 86), серб. *Grbavac* (Miličević 360), хорв. *Grbavac* (Leksik 200) ~ ст.-рос. *горбавый* ‘горбатий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 80), серб. діал. *grbavka* ‘горбата жінка’ (Жугић 62) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 199; SP 8, 271).

***Gъrbovъ(jь)**: укр. *Горбовий* (Богдан 82), *Горбовий* (СП 98), ст.-рос. Кузьма *Горбовоцовъ*, 1658 р. (Тупиков 521), рос. *Горбовой* (КП Сарат.₁₆), хорв. *Grbović* (Leksik 201), пол. *Horbowy* (SN IV, 156).

Ст.-рос. Григорій *Горбищевъ*, 1423 р. (Тупиков 521) — один із рефлексів псл. ***Gъrbišče**.

***Gъrbozъ**, ***Gъrbuzъ**: болг. *Гърбузов* (Илчев 148), пол. *Garbozik*, *Garbuż* (SN III, 257), *Herbuż* (SN IV, 102) ~ рос. діал. *gъrbузитъ* ‘бешкетувати’ (СРГК 1, 328).

***Gъrbežъ**: хорв. *Grbež* (Leksik 200).

Праантропоніми-композиції:

***Gъrbodějъ**: рос. *Горбадеев*, *Горбодеев* (Новикова 209, 210).

***Gъrbokонъ**: укр. *Горбоконь*, 1858 р. (Топчій 122), *Горбоконь* — сучасне прізвище (Льв.), рос. *Горбоконь* (ЖПТ).

**gъrbolъys(jь)*: блр. діал. *горбальсы* ‘з білою смугою на хребті’ (СБГ 1, 424). У сфері антропонімії рефлексів невідомі.

***Gъrbonosъ(jь)**: укр. *Горбонус*, 1718 р. (ПЧП 166), *Горбоніс* (Богдан 90), *Горбонос* (КПУ Він. 8, 26), *Горбунос* (Зосимов 1, 216), (похідне) *Горбоносівка* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 32), рос. *Горбаносов* (Новикова 209), *Горбонососов* (ЖПТ), пол. *Horbonos* (SN IV, 15) ~ ст.-рос. *горбоносый* ‘з горбатим носом’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 81) та ін.

***Gъrborokъ(jь)**: ст.-рос. Порфен Мокаров снь *Горборукои*, 1619 р. (Пам. ЮН 89), *Горборуков*, XVII ст. (Пясецкий ИО 74), рос. *Горборуков* (ЖПТ), (похідні) *Горборуково*, XVIII ст. — назва пустища в колишній Московській губ. (Кусов II, 336), *Горборуково* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN II, 456).

**gъrboplekъъ(jь)*: укр. діал. *горбоплечий* ‘який має плечі горбом або на спині на рівні плечей горб’ (Вікторіна 93). Антропонімії рефлексів не засвідчено.

На основі якісного чергування (ъ : ъ) корінь **Gъrb-* пов’язаний із **Žъrb-*. Пор. деякі його реалізації у слов’янській антропонімії:

***Žьrba**, ***Žьrbъ**: укр. *Жорба* (КПУ Луг. 1, 353), рос. *Жербов* (КПУ Зап. 16, 219) ~ рос. діал. *жу́рба* 'висока людина, здоровань' (СГС 145).

***Žьrbajъ**: рос. *Журбаев* (Рамієс 2, 391).

***Žьrbъсь**: пол. *Żerbiec* (SN X, 584).

***Žьrbакъ**: рос. *Жербаков* (ЖПТ), блр. *Жэрбак*, *Жэрбакаў* (Бірыла 152).

***Žьrbьль**: блр. *Жырблевічы* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 97).

***Žьrbанъ**: рос. *Жербанова ж.* (Лет. ЖС 2002, № 1–13, 68).

***Žьrbинъ**: рос. *Жербин* (КПУ Херс. 9, 47), пол. *Żerbin* (SN X, 584).

***Žьrbунъ**: рос. *Жербунов* (ЖПТ).

Похідні з *-d-* детермінативом:

***Gьrda**, ***Gьrdo**, ***Gьrdъ**, ***Gьrdъ(jь)**: укр. *Гард* (Бачинська 123), *Гарда*, *Герда*, *Гурда* (Новикова 184, 191, 194), *Гердо* (ТВР 18), *Гурд* (РИ Крым 8, 331), *Горд* (КПУ Дон. 4, 164), *Горда ч.* (КП Саратов.), *Гордий* (Новикова 210), *Гордо* (КПУ м. Київ 1, 470), *Гурд* (Богдан 77), ст.-рос. Симеон Иванович *Гордый*, 1353 р. (Веселовский 85), рос. *Гердов* (Новикова 191), *Гурдо* (ЖПТ), *Гурдов* (Рязан. КП 1, 17), ст.-блр. Демянь *Гурда*, 1679 р. (ИЮМ I, 13), *Hurda*, 1686 р. (ABK XII, 504), хорв. *Gorda*, *Grd* (Leksik 196, 201), (похідне) *Grdovo* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 191), пол. *Garda*, *Gardo*, *Gardy*, *Gerd*, *Gerda*, *Gierda*, *Gierdo*, *Gird*, *Girda*, *Girdo*, *Gord*, *Gurda*, *Gwarda* (SN III, 258, 259, 310, 338, 355, 443, 591, 605), *Hardy*, *Herdy*, *Hered*, *Hord*, *Hordy* (SN IV, 56, 103, 157), ст.-чеськ. *Hrd*, 1440 р. (АС I, 255), чеськ. *Hurda* (Beneš 82), *Gerda*, *Gorda*, *Hardy*, *Hrdy*, *Hurda* (ЧП), словц. *Hrdá ч.*, *Hrdý* (TZ Bratislava 123), н.-луж. *Gjardy* (Muka III, 29), н.-луж. *Giardy*, луж. *Horda* (Wenzel II/1, 110, 152), а також слов'ян. (похідне) *Гьрдзи* — ойконім у колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 571).

Стосовно хронології архетипу пор. антропонім *Горд*, VI ст. — князь кубансько-таманських гуннів, який їздив до Константинополя і прийняв хрещення. Повернувшись додому, він велів знищити язичницьких ідолів, викликавши цим гнів населення, і загинув. Див. (Иловайский 534).

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *гьрдий* 'гордий' (Дуда 94), рос. діал. *гордые мн.* 'загнуті догори роги' (СРНГ 7, 30) та ін. Див. [ЭССЯ 7, 206–207: **gьrdъ(jь)*].

Афіксальні деривати:

***Agьrda**, ***Agьrdь**: ст.-рос. Борисъ *Егордовъ*, 1645 р. (ОДМ XV, 487), (похідні) *Вагардино*, XVI ст. — назва пустища в колишній Нижегородській губ. (Анпилогов 40), рос. *Агарды*, *Агарды Верхние* — ойконіми відантропонімного походження в колишній Уфимській губ. (RGN I, 19), блр. (похідне) *Эгерды*, варіант *Ягирды* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 261; Жучкевич 415), пол. *Agerda* (SN I, 16) ~ укр. діал. (вторинне) *єгурда́тися* 'ганьбити, топтати ногами' (ЕСУМ 2, 179 — «неясне»).

Вогьrdь** (Рогьrdь**): рос. (вторинне) *Богурдович* (КП Твер.). Початкове *Б-* могло еволюціонувати з *П-*.

Афікальні деривати:

***Gьrdoba**: рос. Івашко *Гордобин*, 1682 р. (Полякова 63), пол. *Gurdaba* (SN III, 591) ~ блр. діал. *гарды́ба*, *гардэ́ба* 'висока незграбна жінка' (Цыхун 36) та ін. (ЭССЯ 7, 205–206: **gьrdoba*).

***Gьrdaga**: рос. *Гардагин* (САЛ 386).

***Gьrdega**: пол. *Hardega* (SN IV, 55) ~ рос. діал. *гордѣга* 'гордий чоловік' (СРНГ 7, 30).

***Gьrduga**: укр. *Гардига* (Дон.), (вторинні) *Гордишко* (КПУ Харк. 1, 439), *Гурдиган* (КПУ Хм. 6, 278), пол. *Garduga*, *Gerdyga* (SN III, 259, 310).

Похідні з консонантом -х- / -ѣ- у суфіксальній морфемі:

***Gьrdašь**: укр. *Гардаш* (Зосимов 1, 185), *Гордаш* (СП 98), рос. *Гурдашов* (КП Саратов₁₃), хорв. *Grdaš* (Leksik 201), пол. *Gardasz*, *Gordasz*, *Gwardasz* (SN III, 258, 443, 605), чеськ. *Gardaš* (ЧП), луж. *Hordaš* (Wenzel II/1, 152).

***Gьrdeša**, ***Gьrdešь**: серб. *Гурдеша* (Грковић Имена 170), хорв. *Grdešić* (Leksik 201).

***Gьrdiša**, ***Gьrdišь**: хорв. *Grdiša* (Leksik 201), слов. *Grdiša* (ZSSP 178), пол. *Gardisz*, *Gordzisz* (SN III, 259, 445).

***Gьrdoxa** / ***Gьrdoša**, ***Gьrdošь**: укр. *Гардош* (Панцьо 100), *Гордош* (Зосимов 1, 217), ст.-серб. *Grdoša* [1183 р. — *Prestantius Gridosce* (Jakić-Cestarić 130)], серб. *Грдош* (Грковић Имена 170), хорв. *Grdoš* (Leksik 201), слов. *Gardos*, 1310 р. (Merkù 131), пол. *Gardocha*, *Gierdosz* (SN III, 259, 338), чеськ. *Gardoš* (ЧП), ст.-слов. *Gardoss*, 1501 р. (Ryšánek 168).

***Gьrd'uxa** / ***Gьrduša**, ***Gьrd'uša**, ***Gьrd'ušь**: ст.-укр. Іван *Гордушка*, 1704 р. (ПОП 20), ст.-рос. Гавриил *Гордюша*, 1595 р. (Веселовский 85), рос. *Гордюхин*, *Гордюшев*, *Гордюшин* (ЖПТ), чеськ. *Hrdoušek* (ЧП).

***Гърдѹхъ** / ***Гърдѹшь**: укр. *Гардиш* (Ардан 17), *Гардишівка* — ой-конім відантропонімного походження в Житомирській обл., *Гурдиш* (СП 109), рос. *Гордыш* (КПУ Ник. 4, 360), *Гордышев* (ЖПТ), пол. *Gardysz, Gordych, Gordysz* (SN III, 260, 443), *Hardych, Hardysz, Herdych, Hordych* (SN IV, 56, 103, 157).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксальній морфемі:

***Гърдајъ**: пол. *Gierdajko* (SN III, 338).

**šegъrdaјъ*: рос. діал. *шигарда́й* ‘пустун’ (Опыт 265). Антропонімі рефлексів невідомі.

***Гърдѣјъ**: пол. *Gardziej, Girdziej* (SN III, 260, 355), *Hardziej* (SN IV, 56).

***Гърдујъ**: пол. *Horduj* (SN IV, 157).

Похідні з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксальній морфемі:

***Гърдакъ**, ***Гърд'акъ** / ***Гърдаць**: укр. *Гардак* (Зосимов 1, 185), *Гордач* (Пура СПР V, 36), рос. *Гердаков* (Рамієс 2, 198), *Гордаков* (НКП Луг. 417), *Гордач*, *Гурдаков* (ЖПТ), (похідне) *Гардаков* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 185), болг. *Гърдак* (Илчев 148), хорв. *Gerđaković, Grđak* (Leksik 186, 201), словн. *Grđak* (ZSSP 178), пол. *Gardacz, Gardak, Gardziak, Girdak, Gurdak, Gwardak, Gwardacz, Gwardiak, Gyrđak* (SN III, 258, 355, 591, 605, 611), *Hardak, Hardziak, Herdziak, Hordak* (SN IV, 55, 56, 103, 157) ~ укр. діал. *гордя́ка* ‘гордий чоловік’ (СБІ 171) та ін.

***Гърдикъ** / ***Гърдиць**: укр. *Гардик*, *Гардич* (Панцьо 100), *Гердик* (СП 90), *Гордик*, 1754 р. (АК IV, 200), *Гордик* — сучасне прізвище (Новикова 211), *Гордичъ*, 1734 р. (ДІП VI, 400), *Гордич* (Пура СПР V, 36), рос. *Гордик* (ЖПТ), блр. *Гордич* (ЖПТ), серб. *Гурдић* (Јања-товић 102), хорв. *Gardić, Gordić* (Leksik 182, 196), пол. *Gardzik, Gerdzikowa, Gierdzik, Gordzicz, Gwardzik* (SN III, 261, 310, 338, 606), *Hardzik, Herdzik* (SN IV, 56, 103), чеськ. *Girdík, Hurdík* (ЧП), луж. *Hordik* (Wenzel II/1, 152).

***Могърдиць**: укр. *Мигирдич* (КС Харк. 2, 451) < **Могирдич* (міжскладова асиміляція).

***Гърдукъ**, ***Гърд'укъ**: укр. *Гордук* (СП 98), рос. *Гордуков* (ЖПТ), блр. *Гурдюк* (ЖПТ), пол. *Gierdziuk, Girdziuk* (SN III, 338, 355), *Herdziuk* (SN IV, 103) ~ рос. діал. *гурдѹк* ‘високорослий’ (СОГ 3, 37), блр. діал. *гєрдѹк* ‘куряче воло’, яке виводили із гіпотетичного балт. **gerdukas* (Лаучюте 103).

***Гърдѹкъ**: хорв. *Grdek* (Leksik 201), пол. *Gordek, Gurdek* (SN III, 443, 591), *Hardek* (SN IV, 55).

***Гърдыка**, ***Гърдыкъ** / ***Гърдысь**: пол. *Gardyka, Gierdyk, Gurdyka* (SN III, 258, 338, 591), *Hardyk, Hardycz, Herdyk, Hordyk* (SN IV, 56, 103, 157).

Іносуфіксальні похідні:

***Гърдика**: ст.-укр. Петр *Гордица*, 1678 р. (МП 134), укр. *Гордиця* (PI Хм. 3, 651), болг. *Гърдица* (Илчев 148), пол. *Gordzica* (SN III, 443), слвц. *Hrdica* (TZ Bratislava 123).

***Гърдысь**: слвн. *Grdec* (ZSSP 178).

***Гърдаль**: пол. *Gardal, Gierdal* (SN III, 258, 338), чеськ. (вторинні) *Hrdálek* (Beneš 118), *Hurdálek* (ЧП).

***Гърдель**, ***Гърдель**: укр. *Гардель* (КПУ Він. 5, 1002), рос. *Гордель* (КП Твер.), *Гриделов* (ЖПТ) < **Гурделов*, хорв. *Gerdelj, Grdelj* (Leksik 186, 201), пол. *Gardel, Gardziel, Gerdel, Girdel, Gordziel, Gurdziel* (SN III, 258, 260, 310, 355, 443, 591), *Hordziel* (SN IV, 158), чеськ. *Hrdel* (ЧП) ~ блр. діал. *гардзэль* 'мотузка, зсукана з молодой берези і ліщини' (Усціновіч 1977: 152).

***Гърдидло**, ***Гърдиль**: д.-руськ., ст.-укр. *Гордилло*, кін. XIII – I-а чверть XIV ст. – graffito на одній із стін Софії Київської (Корнієнко V, 84), рос. *Гордилов* (ЖПТ), макед. (похідне) *Гордилово* – ойконім (Веркович 304), хорв. *Gardilo* (Leksik 182).

***Гърдолъ**: хорв. *Gerdol* (Leksik 186).

***Гърдула**, ***Гърдул'а**, ***Гърдуль**: укр. *Гордуль* (Зосимов 1, 217), хорв. *Gurdulić* (Leksik 210), пол. *Gardula, Garduła, Hardula* (SN III, 259; IV, 56) ~ укр. діал. *горду́ля* 'горда дівчина, жінка' (СБІ 171), рос. діал. *гурду́ль* 'дощовий черв'як' (ССГ 3, 96), серб. *грдуља* 'бридка жінка' (Лавровский 78), слвц. діал. *hrdul'a* 'сорт груш' (SSN I, 622).

***Гърдыль**: рос. *Гордыленко* (ЖПТ), пол. *Gordyl* (SN III, 443), *Hardyl, Hordyl* (SN IV, 56, 157).

***Гърдима**, ***Гърдимъ**: ст.-рос. Гришка *Гордымовъ*, 1646 р. (УП 1, 35), рос. *Гырдымовъ*, 1724 р. (Вятка 145), рос. *Гардимов* (Рати́єс 2, 446), *Гардымов* (САЛ 386), *Гырдымов* (КП Тул.), (похідне) *Гырдымово* – ойконім на території Удмуртії, на р. Чепці, блр. *Гырдымов* (м. Мінськ), схв. *Gordim* (PI 264), пол. *Gerdyma* (SN III, 310) ~ рос. діал. *гырды́м* 'про високу, сухопару, незграбну людину' (СРНГ 7, 252).

***Гърдома**, ***Гърдомъ**: пол. *Gerdom* (SN III, 310), слов'ян. *Гордомы* – назва поселення відантропонічного походження в колишній Ковенській губ. (Список Ковен. 532).

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Гърдань**, ***Гърдань**: укр. *Гардан* (КПУ Київ. 3, 731), *Гардан*, *Гордань* (ЖПТ), *Гурдан* (КПУ Зак. 1, 237), рос. *Гарданов*, *Горданов* (КП Твер.), макед. *Грдан* брат на Ковач, XV ст. — особове ім'я (Соколови 1965: 165), серб. *Гардан* (Пешикан 511), *Грдан* (Грковић Имена 170), хорв. *Gordan*, *Grdan* (Leksik 196, 201), (похідне) *Grdanovci* — ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 191), болг. *Гърдан* (Илчев 148), пол. *Gardan*, *Gerdan*, *Gordan*, *Gordani* (SN III, 258, 310, 443), *Herdan*, *Herdani* (SN IV, 103) ~ рос. діал. *гордán* 'гордий чоловік' (СРНГ 7, 26), блр. діал. *гурдán* 'курган' (Яшкін 56), серб. діал. *грдан* 'великий, величезний' (РСГВ 2, 174).

***Гърдина**, ***Гърдинь**: рос. *Гордин*, *Гурдин*, *Гвардин* (ЖПТ), хорв. *Gordin*, *Grdina* (Leksik 196, 201), слвн. *Grdin* (ZSSP 178), пол. *Gardin* (SN III, 259), *Herdin*, *Hordzin* (SN IV, 103, 158), чеськ. *Grdina*, *Hrdina* (ЧП), слвц. *Hrdina* ч. (TZ Bratislava 123) ~ рос. діал. *гордiн* 'про гордого чоловіка' (СРНГ 7, 27).

***Гърдонь**, ***Гърдонь**: хорв. *Gardon*, *Gurdon* (Leksik 182, 210), пол. *Gardoń*, *Gerdon*, *Gierdoń*, *Gordoń* (SN III, 259, 310, 338, 444), ст.-чеськ. *Hrdoń*, 1401 р. (PKR 17), чеськ. *Gardoń*, *Hrdonka* (ЧП), слвц. **Grdoń* (Stanislav II, 157) ~ серб. діал. *грдѡња* 'бридкий, огидний чоловік' (Стијовић 85).

***Гърдунь**: ст.-укр. Іван *Гордунов*, 1654 р. (Переяслав 49), укр. *Гордун* (Пура СПР I, 35), хорв. *Gardun*, *Grdunac* (Leksik 182, 201), слвн. *Grdun* (ZSSP 178), пол. *Hardun*, *Hordun* (SN IV, 56, 157), чеськ. *Hrdoun* (ЧП) ~ укр. діал. *горду́н* 'гордий чоловік' (СБІ 171), рос. діал. *горду́н* 'т. с.' (СРНГ 7, 29) та ін.

***Гърдунь**: ст.-укр. Якубъ Корибановичъ *Гордыня*, 1470 р. (Тупиков 114), *Гордыня*, 1555 р. (СУМ XVI–XVII ст. 7, 25), укр. *Гордыня* (Новикова 211), рос. *Гордыня* (КПУ Зап. 16, 165), (вторинне) *Гордынец* (Лет. ЖС 2008, № 8, 146), ст.-блр. Якубъ Корибановичъ *Гордыня*, 1470 р. (Тупиков 114), блр. *Гордынец* (м. Гомель), пол. *Gardyni*, *Gyrdynik* (SN III, 260, 611), *Hardyni*, *Hordyni* (SN IV, 56, 157) ~ ст.-укр. *гордыни* 'гордість, гордовитість', *гордыня* 'гординя' (СУМ XVI–XVII ст. 7, 25), рос. діал. *горды́ня* 'гордий, пихатий чоловік' (СРНГ 7, 30) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 207–208: **gъrdyni*).

***Гърдынъ(ь)**: рос. *Гордной* (КПУ Ник. 5, 296) ~ **gъrdьnъ(ь)* (ЭССЯ 7, 208).

Суфіксальною варіантністю пов'язані:

*Gьrдарь, *Gьrдарь: пол. *Gardar, Gardarz* (SN III, 258).

*Gьrdorь: пол. *Gardorz* (SN III, 259.

*Гърдуръ: хорв. *Grdur* (Leksik 201).

***Gъrdyra**: пол. *Gardyra* (SN III, 260).

***Gьrdasъ**, ***Gьrdasъ**: рос. *Гордась* (ЖПТ), *Гырдасова* (Лет. ЖС 2007, № 1–13, 52), *Гридасов* (ЖПТ) – форма з метатезою -ур- > -ри-, пол. *Gardas*, *Gardaś*, *Gordas* (SN III, 443, 258), *Hordas* (SN IV, 157).

***Gьrdesъ**: пол. *Gerdes* (SN III, 310), *Hordes* (SN IV, 157), чеськ. *Hurdes* (Beneš 61).

***Gьrdosъ**: пол. *Gardos, Gardosъ, Gierdos* (SN III, 259, 338), чesьк. *Hordós* (ЧП).

***Gъrdusъ**, ***Gъrdusъ**: укр. *Гордус* (Горпинич 305), *Гордусь* (Дяченко 272), рос. *Гурдус* (ЖПТ), серб. *Грдусовић* (Грковић Имена 170), пол. *Gordus* (SN III, 443), *Herdus*, *Herdusъ*, *Hordus* (SN IV, 103, 157).

*Gьrdysь, *Gьrdysь: пол. *Gardys, Gardyś, Gierdyś, Gwardys, Gwardyś* (SN III, 260, 338, 605, 606), *Hordys, Hordyś* (SN IV, 157, 158).

Похідні з консонантом *-t-* у суфіксальній морфемі:

***Gъrdatъ(jь)**: пол. *Gardat, Gordat* (SN III, 258, 443).

***Gьrdota**: ст.-пол. *Gardotha*, 1388 г. (SSNO II, 82) ~ **gьrdota* (ЭССЯ 7, 206).

***Гърдофъ**: укр. (вторинні) *Гордутка* (Редько 1, 233), *Гордутко* (КПУ Рв. 2, 603), *Гордудко* (Процюк 93), ст.-блр. Андрей *Гердут*, XVI ст. (ОДВ III, 137), блр. (похідне) *Гердуцішкі* – топонім у Мінській обл., освоєний литовським етносом за допомогою суфікса *-ішкі*.

Праантропоніми-композити:

*Гърдобајъ: рос. *Гордобаев* (ЖПТ).

*Гърдоборъ: ст.-ческ. *Girdebor*, 1146–1148 pp. (Pleskalová 132).

*Gьrdoděľъ: рос. *Гордоделов* (ЖПТ).

*Гърдогатја: ст.-укр. **Гордогача**, 1592 р. (УП 1, 495).

**gŕdoŕŭbyŭs*: ст.-рос. *гордолюбѣць* 'горда, зарозуміла особа' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 82). Рефлекси у сфері антропонімії не за-
свідчено.

*Gьrdomalъ: укр. *Гардамал* (Рівне 337).

***Gьrdomilъ**: серб. *Грдомил* (Грковић Имена 170).

**gъrdoosъсь*: ст.-рос. *гордоусецъ* ‘пихата, зарозуміла особа’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 83). Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

***Гърдополѣ(ѣ)**: рос. *Гардаполов* (Память 2, 10), *Гордополов* (ЖПТ).

***Гърдославъ**: укр. *Гордослав* (Зосимов 1, 217).

***Гърдосторъ**: укр. *Гордоступ* (Зосимов 1, 217).

***Гърдохъ(ѣ)**: укр. *Гордаушенко* (КПУ Од. 9, 419).

***Гърдовѣрь**: укр. *Гордавер* (КПУ Полт. 1, 117), *Гордовер* (Новикова 211).

Праантропоніми з коренем **Žьrd-* (апофонія *ѣ* : *ь*):

***Žьrda**, ***Žьrdъ**, ***Žьrdь**: укр. *Жард* (Богдан 341), *Журда* (РІ Кіров. 4, 251), ст.-рос. *Жердь* Иванов, 1543 р. (АММ 97), рос. *Жердев*, *Журдев* (КП Тул.), пол. *Żerda* (SN X, 585) ~ укр. діал. *жирд*, -ди 'костур, палиця' (Горбач Поляни 289).

***Žьrdějъ**: рос. *Жердеев* (Реквием 103), слов'ян. *Жердей* (Ратиєс 2, 265).

***Žьrdaкъ**: укр. *Жардакъ*, 1773 р. (ДІП V, 63).

***Žьrdikъ**: хорв. *Žerdik* (Leksik 758), пол. *Żerdik* (SN X, 585), чеськ. *Žerdík* (ЧП).

***Žьrdьka**, ***Žьrdькъ**: ст.-укр. Гришко *Жордок*, 1654 р. (ПК 1654 р.: 306), пол. *Żerdka* (SN X, 585).

**žьrdalъ*: рос. діал. *журдаль* 'високорослий чоловік' (СВор.Г 2, 304).

***Žьrdelъ**: укр. *Жердель* (КПУ Дн. 1, 351), пол. *Żerdel* (SN X, 585).

**žьrdidlo*: рос. діал. *жердило* 'дилда' (Магницький Особенности 19).

***Žьrdanъ**: укр. *Жардан* (м. Рівне), *Жердан* (КПУ Черниг. 3, 654), рос. *Жарданов* (Тамбовськ. обл.).

***Žьrdinъ**: хорв. *Žerdin* (Leksik 758), пол. *Żardzin* (SN X, 571).

Похідні з -g- детермінативом:

***Гьрга**, ***Гьрго**, ***Гьргъ**: укр. *Герга* (Горпинич 292), *Герег* (КПУ Зак. 1, 641), *Герега* (ВіД 96) — форми з другим повноголоссям, *Гирг* (КПУ Од. 3, 232), *Горга* (СП 98), *Горго* (КПУ Жит. 9, 76), *Грега*, *Грига* (Редько 1, 244, 247) < **Герга*, **Гирга*, *Гурга* (Пура СПР IV, 31), рос. *Гаргов* (КПУ Дн. 12/1, 365), *Григ* (ЖПТ) < **Гирг* < **Гьрг*, *Горгов* (КПУ Дон. 5, 97), *Гургов* (КПУ Дон. 13, 125), (похідне) *Горгино* / *Гаргино* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (RGN II, 634), блр. (похідне) *Гьргоўшчына* — мікротопонім у Брестській обл. (МБ 68), серб. *Гàрга* — прізвисько (Ћирић 312), *Гргов* (Пешикан 473), хорв. *Grga*, *Grgo* (Leksik 203, 204), пол. *Garga*, *Gerga*, *Gierga*, *Gorga*, *Gorgo*, *Greg*, *Grega*, *Gryg*, *Gryga*, *Gurga* (SN III, 261, 311, 339, 445, 446, 499, 532,

545, 591), чеськ. *Girga* (ЧП), словц. (похідне) *Hrhov* — ойконім (Majtán 1972: 147) ~ рос. діал. *гѳрга* ‘шквал вітру’ (СРНГ 3, 26).

***Вогѳга**: рос. *Бугоргин* (АУИФ 54) — патронім на *-ин*.

Суфіксальні деривати:

***Гѳгоба**: рос. *Гаргопин* (Память 1, 26).

***Гѳгода** — похідне з малопродуктивним суфіксом *-od-*: укр. *Горгода* (КПУ Херс. 9, 250).

***Гѳгашъ**: пол. *Gargas* (SN III, 262), чеськ. *Gargaš*, *Girgaš*, *Hargaš* (ЧП), словц. *Girgaš*, *Hargašová* ж. (TZ Bratislava 93).

***Гѳгоша**, ***Гѳгошъ**: хорв. *Grgoša* (Leksik 204), пол. *Gargosz*, *Gorgosz* (SN III, 262, 446), чеськ. *Gargoš*, *Gorgoš* (ЧП) ~ укр. діал. *горгоша* ‘підвищення, горб’ (Громко 62).

***Гѳгуша**, ***Гѳгушъ**: укр. *Гергуш* (КПУ Він. 7, 534), болг. *Гургуш*, *Гургушин* (Илчев 145), хорв. *Grgušić* (Leksik 204).

***Гѳгушъ**: укр. *Гургуш* (СП 109), *Гургіш* (Горпинич 346).

***Гѳгайъ**: укр. *Гаргай* (Панцьо 100), *Гарагай* (КПУ Черк. 6, 94) — форма з другим повноголоссям, рос. *Гаргаев* (Жит.), рос. *Гаргай* (КЛ 2007, № 1–13, 51), пол. *Gargaj* (SN III, 261), *Harhaj* (SN IV, 58), чеськ. *Hargaj* (ЧП) ~ словц. діал. *hurhaj* ‘крик, гуркіт’ (SSN I, 642).

***Гѳгуиъ**: словн. (вторинне) *Grgujevič* (ZSSP 180) ~ укр. діал. *гор-гуй* ‘вершина підвищення, горба’ (Громко 62).

***Гѳгакъ** / ***Гѳгашъ**: укр. *Горгачъ*, 1735 р. (ДІП VII, 34), *Гаргач* (ЄР 221), *Гургач* (СП 109), ст.-рос. *Гиргач* Онтонов, 1563 р. (ПКОП 98), *Григачев* (ЖПТ) < **Гиргачев*, блр. *Горгач* (м. Гомель), болг. *Гургачов* (Илчев 145), хорв. *Grgak*, *Grgač* (Leksik 203), пол. *Gargacz*, *Giergacz*, *Gorgacz*, *Gurgacz* (SN III, 261, 339, 445, 591), *Hrugacz* (SN IV, 173) < **Hurgacz*, словц. *Grgáč* (Krištof 234) ~ укр. діал. *ropráč* ‘вид їстівного гриба’ (ЕСУМ 1, 563), схв. *gr̥gāč* ‘риба *Gobio Fluviatilis*’ (Речник III, 591).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксальній морфемі:

***Гѳгала**, ***Гѳгаль**, ***Гѳгаль**: укр. *Горгаль* (Новикова 210), *Гургаль* (Зосимов 1, 244), рос. *Гаргалин* (ЖПТ), *Григал* (ЖПТ) < *Гиргал*, пол. *Gargal*, *Gargała*, *Gorgal*, *Gorgała*, *Grugała*, *Gurgal*, *Gurgał* (SN III, 261, 445, 532, 591), *Hurgal* (SN IV, 190), словц. *Gargalovič* (TZ Bratislava 89).

***Гѳгولا**, ***Гѳгол’а**, ***Гѳголь**, ***Гѳголь**: укр. *Горгола*, 1734 р. (ДІП VI, 122), *Гарголь* (м. Тернопіль), *Гаргола* (Зосимов 1, 184), *Гергола*, *Горгола* (Вол.), *Горголь* (КПУ Терн. 3, 547), *Григола* (Вол.), *Гри-*

голь (Редько 1, 247), *Гроголь* (Рв.), рос. *Григоль*, *Гроголец* (ЖПТ) < **Гирголь*, **Горголец*, блр. *Гарголин* (ЖПТ), *Горголь* (ТС Мозырь 91), слвн. *Grgol* (ZSSP 180), ст.-пол. *Gargol*, 1419 р., *Gurgol*, 1415/16 р., *Girgol*, 1494 р. (SSNO II, 83, 237; VII, 67), пол. *Gargol*, *Gargola*, *Gargoł*, *Gargoła*, *Garhoła*, *Gergola*, *Gorgol*, *Gorgola*, *Gorgoła*, *Gregol*, *Grogol*, *Gurgol* (SN III, 262, 446, 499, 518, 592), *Harhol* (SN IV, 58), чеськ. *Gorgol* (ЧП) ~ укр. діал. *горго́ля* 'висока худа жінка' (СБІ 171), рос. діал. *гарго́ля* 'про дуже товсту людину' (ССГ 3, 16), кашуб. *g'urgola* 'гортань' (Sychna I, 385).

***Гъргула**, ***Гъргул'а**, ***Гъргуль**, ***Гъргуль**: укр. *Гаргула* (м. Тернопіль), *Гаргуль* (Зосимов 1, 184), *Горгула* (Горпинич 277), *Грегуль* (Київ.) < **Гергуль* < **Гъргуль*, *Горгуль* (СКТ 181), *Грогуль* (ЖПТ), (вторинне) *Гургулович* (КПУ ІФ 2, 37), рос. *Горгула*, *Горгулов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Гругули* — ойконім у колишній Вітебській губ. (RGN II, 581) < **Гургули*, серб. *Гургула* (Михаїлович ВП 151), пол. *Gargul*, *Gargula*, *Garguła*, *Gorgul*, *Gorgula*, *Gurgul* (SN III, 262, 592), *Horgiel* (SN IV, 158), чеськ. *Gargula*, *Gurgul'* (ЧП), слвц. *Gargulák*, *Grgula* (TZ Bratislava 89, 97), н.-луж. *Gargula*, *Gjargula* (Мукa III, 28) ~ укр. діал. *гаргу́ля* 'високоросла жінка' (СБІ 164), *горгу́ля* 'огрядна, незграбна людина' (СУГО 65), *гургу́ля* 'зачіска молодії (у вигляді гулі) після обряду покривання' (Магрицька 43), чеськ. діал. *gargul'a* 'весільний очіпок' (Bartoš 81) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 209 — **гъргул'а*). Поіншому див. (Бјелетіћ 98—99). Див. ще (SP 8, 296 — скептицизм стосовно потенційності реконструйованого в ЭССЯ архетипу).

***Гъргыла**, ***Гъргыль**, ***Гъргыль**: укр. *Гергель* (Вол.), (вторинні) *Горгелюк* (Горпинич 46), *Горгловенко* (КПУ Дон. 11, 304), *Григель* (Редько 1, 247) — форма з метатезою -ир- > -ри-, (похідне) *Гергелев Рог* — ойконім у колишній Полтавській губ. (RGN II, 344), рос. *Гергелев* (ЖПТ), блр. *Гіргель* (Бірьла 109), хорв. *Grgelec* (Leksik 203), слвн. *Grgel* (ZSSP 180), пол. *Gargel*, *Gergel*, *Gergiel*, *Giergiel*, *Gorgiel*, *Gregiel*, *Griegiel*, *Grogiel*, *Grugiel*, *Grygiel*, *Gurgiel* (SN III, 262, 311, 339, 446, 499, 509, 518, 532, 545, 591), чеськ. *Gargel*, *Gergel*, *Gergela*, *Girgel* (ЧП), *Gargeła* — прізвисько (Bartoš 81), слвц. *Gergeľ* (TZ Bratislava 92) ~ укр. діал. *гѣргель* 'довгошия людина' (ЕСУМ 1, 498), *гѣргель*, *гергѣ́ля* 'висока незграбна людина' (Чабаненко Словник 1, 25).

***Гъргуль**: рос. *Гургилевич* (ЖПТ).

***Гъргадло**: укр. *Гаргало* (КПУ Дон. 6, 122), *Гергало* (Новикова 191), *Горгало* (Вол.), болг. *Гъргалов* (Илчев 148), пол. *Gregalo* (SN

III, 500) < **Gergaŭo* ~ рос. діал. (похідне) **сгургать* *‘зім’яти’: *сгурга-ла* ‘зім’яла’ (Старцева 23) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 208).

Рос. *Горгома* (ЖПТ) — один із рідкісних рефлексів псл. ***Гьргoma**.

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксальній морфемі:

***Гьргaнь**: укр. *Гарган*, 1732 р. (ПМП 1731: 67), *Горган* (СП 98), *Григан* (Глуховцева 1, 210) — форма з метатезою *-ир- > -ри-*, рос. *Горган* (ЖПТ), *Горганов* (КПУ Жит. 3, 432), блр. *Груганов* (ЖПТ) < **Гурганов*, хорв. *Grgan* (Leksik 203), пол. *Garganicz*, *Gurgan* (SN III, 261, 591), *Horgan* (SN IV, 158), чеськ. *Gorgan* (ЧП) ~ укр. діал. *горгáн* ‘підвищення, горб’ (Громко 62), рос. діал. *гургáн* ‘т. с.; вимита течією яма, глибоке місце в річці’ (Сл. Печоры 1, 162), віднесене до запозичень із комі (Ивашко 86–87; Гайдамашко 185), блр. діал. *гургáн* ‘сухий піщаний острів серед болота’ (Яшкін 56), чеськ. діал. *grgan* ‘вередливе, неслухняне дитя’ (Bartoš 85), словц. діал. *grgáň* ‘горло; кадик’ (Dovičičová 171).

***Гьргona**, ***Гьргопь**, ***Гьргопь**: укр. *Горгона* (КПУ Луг. 15, 164), *Горгонь* (КПУ ІФ 1, 34), рос. *Горгонов* (Новикова 210), блр. *Gorgonowicz* (ПКГЭ II, 303), хорв. *Grgona* (Leksik 204), пол. *Gargoń*, *Gergon*, *Gergoń*, *Giergon*, *Giergoń*, *Gorgon*, *Gorgoń* (SN III, 262, 311, 339, 446), чеськ. *Gorgoń* (ЧП) ~ укр. діал. *горгóня* ‘дуже висока жінка’ (ЕСУМ 1, 563), рос. діал. *гаргóн* ‘високорослий чоловік, здоровань’ (ССГ 3, 16–17).

***Гьргунь**: укр. *Горгун* (Вол.), рос. *Григунов* (ЖПТ) < **Гургунув*, блр. *Гаргун*, *Горгун* (Бірыла 114), пол. *Gergun*, *Giergun*, *Gierguń*, *Gurgun* (SN III, 311, 339, 592) ~ укр. діал. *горгýн* ‘свіжа купа наритої кротом землі’ (Никончук 158), *гургуні* мн. ‘злоякісні пухлини та гнійні утворення на поверхні шкіри’ (Никончук, Мойсієнко 16), блр. діал. *гор-гýн* ‘чиряк’, *гургýн* ‘гуля, наріст’ (ТС 1, 219, 237), ‘збурення, хвиля’ (Сідаровіч 140).

Похідні з консонантом *-r-* у суфіксальній морфемі:

***Гьргara**, ***Гьргарь**, ***Гьргарь**: укр. *Гаргара* КПУ ІФ 1, 228), рос. *Гаргарин* (ЖПТ), серб. *Гргаревић* (Пешикан 473), болг. *Гьргар* (Илчев 148), хорв. *Grgar* (Leksik 203), пол. *Gargarz* (SN III, 261) ~ укр. діал. *гаргáра* ‘висока людина’ (Аркушин 2015: 84), ‘сварлива жінка’ (ЕСУМ 1, 472), рос. діал. *гáргáра* ‘сварлива жінка’ (ССГ 3, 16), блр. діал. *гаргара* ‘велика незграбна жінка’ (Гілевич 32), *гаргáра* ‘велика незграбна худобина’ (Крамко 50), ‘що-небудь надмірно велике’ (Зубрышкі 136), *harhára* ‘висока худа людина’ (Varšyha 42), *гыргáра* ‘незграбна істота’ (Бялькевіч 145).

***Гьргоргъ**, ***Гьргоргъ**: рос. *Горгоров* (ЖПТ), хорв. *Grgorić* (Leksik 204), словн. *Grgorič* (ZSSP 180), пол. *Gorgorz* (SN III, 446).

***Гьргуга**, ***Гьргугъ**: укр. *Гаргура* (Зосимов 1, 184), серб. *Гргур* (СБР 2, 788), (похідне) *Гргуровце* — топонім (Жуغيћ 63), хорв. *Grgur* (Leksik 204), словн. *Grgurič* (ZSSP 180), пол. *Gurgurewicz* (SN III, 592), *Harhura* (SN IV, 58), чеськ. *Grgurič* (ЧП).

***Гьргугъ**: рос. *Гьргыров* (КДП 175).

Похідні з консонантом -s- у суфіксальній морфемі:

***Гьргасъ**, ***Гьргасъ**: укр. *Гаргас* (ЄР 799), *Горгас* (КПУ Зак. 1, 457), рос. *Гиргас* (АКО 1, 159), хорв. *Grgas* (Leksik 203), словн. *Grgas* (ZSSP 180), пол. *Gargas*, *Gargaś*, *Gorgas*, *Grygas*, *Grygaś*, *Gurgas*, *Gurgaś* (SN III, 261, 445, 545, 591), *Hargas* (SN IV, 57).

***Гьргосъ**, ***Гьргосъ**: укр. *Горгос* (м. Очаків Мик.), рос. *Горгос* (АКО 1, 641), хорв. *Grgos* (Leksik 204), пол. *Gargoś*, *Gorgos*, *Gorgoś* (SN III, 262, 446), *Horgos* (SN IV, 158).

***Гьргусъ**, ***Гьргусъ**: укр. *Гергус* (Горпинич, Корнієнко 51), *Горгус* (Радіон 39), *Григус* (ЖПТ) < **Гиргус*, рос. *Грегус* (ЖПТ) < **Гергус*, серб. *Гургусовац*, сучасне Књежевац — відантропонімний топонім (Милићевић 841), пол. *Gierguś*, *Gorgus* (SN III, 339, 446).

***Гьргусъ**, ***Гьргусъ**: укр. *Гергус* (КП Безпальче 61), пол. *Gargyś* (SN III, 262).

Іносуфіксальні деривати:

***Гьргать(йъ)**: укр. *Гаргат* (Зосимов 1, 184), блр. *Гаргат* (ЖПТ), хорв. *Grgat* (Leksik 203), пол. *Gargata* (SN III, 262).

***Гьргота**: укр. *Горгота*, *Гургота* (Редько 1, 231, 266), пол. *Gergotka* (SN III, 311) ~ рос. діал. *гаргѡтка* 'дебела жінка' (ССГ 3, 17).

***Гьргота**, ***Гьрготъ**: ст.-укр. *Фѣдоръ Горъгута*, *Степанъ Гургута*, 1649 р. (Реєстр 170, 367), укр. *Горгут* (КПУ Льв. 4, 179), рос. *Горгута* (КПУ Зап. 1, 167), *Горгутов* (Рамієс 2, 336), ст.-блр. *Петръ Кциркгонтовичъ*, 1528 р. (ЛМ 1915: 51), блр. (похідне) *Гергуты* — мікротопонім у Брестській обл. (МБ 58), серб. (похідне) *Gurgutovo* — ойконім (Im. m. 195), пол. *Gargut*, *Gergant*, *Gergont* (SN III, 262, 311).

***Гьргавъ(йъ)**: н.-луж. *Gargava*, *Gjargava* (Мука III, 28).

Похідні з коренем **Gǫrǫ-* < **Gǫrgj-*:

***Гьрѣа**, ***Гьрѣъ**: укр. *Гаржа* (КПУ м. Київ 1, 330), *Гирж* (НПК Мик. 44), *Гуржа* (ЖПТ), ст.-рос. (похідне) *Столбеха-Гаржов*, XVI ст. — назва починка в історичній Новгородській землі (НПК VI, 242), рос. *Герж*, *Гуржа* (ЖПТ), *Гиржєв* (Горпинич 190), *Гержов*,

Гуржов (Новикова 191, 231), пол. *Hurża* (SN IV, 191), чеськ. *Garža*, *Gerža* (ЧП) ~ чеськ. діал. *grža* 'тверде жилаве м'ясо' (Bartoš 86).

***Гьрзьсь**: хорв. *Gržac*, *Gržec* (Leksik 208).

***Гьрз'аь**: рос. *Горжаев* (КПУ Од. 6, 189), *Гуржай* (КП Саратов₁₂), *Гуржаев* (ЖПТ).

***Гьрз'еь**: укр. *Гаржей*, *Горжей* (ЖПТ), *Гуржій* (Горпинич 79), рос. *Гуржеев* (ЖПТ).

***Гьрз'уа**, ***Гьрз'уь**: укр. *Горжуи* (РУС 105), рос. *Гуржуев* (ИСП 133), хорв. *Gržuja* (Leksik 208).

***Гьрз'акъ**: укр. *Гержак* (Зосимов 1, 192).

***Гьрз'икъ**, ***Гьрз'иь**: укр. *Гержик* (Зосимов 1, 186), *Гуржик* – сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 118), рос. *Гержи́ков* (Пура СПР V, 31), *Горжи́ков* (КПУ Дон. 14, 86), блр. *Грожик* (ЖПТ) – форма з метатезою -ор- > -ро-, болг. *Гержик* (ЖПТ), серб. *Гргѣћ* (Књига 23), хорв. *Gržić* (Leksik 208), словн. *Grgič* (ZSSP 180), чеськ. *Garžik* (ЧП), словц. *Hržič* (TZ Bratislava 126).

***Гьрз'укъ**: укр. *Гержук* (ЖПТ).

***Гьрз'аль**: хорв. *Gržalj* (Leksik 208).

***Гьрз'ель**: укр. *Гуржель* (Новикова 194), хорв. *Grželj* (Leksik 208), словн. *Grželj* (ZSSP 185), пол. *Garžel* (SN III, 268).

***Гьрз'анъ**: укр. *Гержан* (Новикова 191), *Гуржан* (Ономастикон 105), рос. *Горжанов* (ЖПТ), блр. *Гуржан* (м. Мінськ), хорв. *Gržan* (Leksik 208), пол. *Gierzan* (SN III, 345).

***Гьрз'инъ**: рос. *Гаржин*, *Гуржин* (ЖПТ), хорв. *Gržin* (Leksik 208).

***Гьрз'унъ**: укр. *Гересун* (Рв.) – форма з другим повноголоссям.

***Гьрз'ьпъ(ь)**: рос. *Гуржна ч.* (ЖПТ).

***Гьрз'аръ**: укр. *Гержар* (КПУ Переможці Він. 8, 27).

***Гьрз'іть**: укр. *Гуржит* (КПУ Ник. 8, 51).

***Гьрз'авъ(ь)**: рос. *Гуржавин* (ЖПТ).

Деривати з коренем **Žьrg-* / **Žьrž-*:

***Žьгъа**, ***Žьгъь**: укр. *Жерж* (КПУ Вол. 3, 37), *Жорж*, *Жоржа* (Зайцева, Ковальчук 58), *Журжа* (Богдан 343), (похідне) *Журжевичі* – ойконім у Житомирській обл., рос. *Жержов* (КПУ Дн. 4, 355).

Стосовно мотивації пор., наприклад, рос. діал. *жаржѧ* 'чага на березі' (Ванюшечкин 118), *журжа* 'подруга, коханка, повія' (Дилаторський 135), 'про жінку непевної (поганої) поведінки' (ССГ 4, 31), блр. діал. *журжа* 'непосидюча жінка' (Юрчанка 1, 145), 'розпусниця' (Янкова 116).

***Žyrgadlo**: рос. *Жаргалова ж.* (Книги РФ IX, 125), *Жергалов* (ЖПТ), *Жиргалов* (ИС 31).

Заголовна праформа — відапелятивне (віддієслівне) похідне, пор., наприклад, блр. діал. *жыргаць* ‘широко ступати’ (Гілевіч 44), *абжыргаць* ‘осідлати ногами, підібрати під ноги’ (Крыўко 101), пол. діал. *żergać* ‘пройти через щось’ (Dwilewicz 124).

***Žyrgajъ**: хорв. *Žergaj* (Leksik 758).

***Žyrgyzъ**: укр. *Журжій* (Горпинич, Корнієнко 83).

***žyžakъ**: рос. діал. *журжак* ‘коханець’ (ССГ 4, 31).

***Žyžikъ**: укр. *Журжик* (КПУ Він. 6, 48) ~ рос. діал. *жу́ржик* ‘кийок’ (СВор.Г 2, 305).

***Žyrganъ** / ***Žyžanъ**: укр. *Журган* (КПУ Полт. 11, 859), *Жаржан* (Богдан 341), рос. *Жерганов*, *Жирганов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *жаргá-нить* ‘немилосердно бити’, *жаргáниться* ‘бити себе віником у бані, паритися’ (СРНГ 9, 75).

***Žyžinъ**: рос. *Журжин*, *Жержин* (КПУ Од. 7, 44; 10, 421).

***Žyrgunъ**, ***Žygunъ**: укр. *Жоргун* (НКП Од. 1, 163), луж. *Žorguń* (Jordan 143).

***Žyrgurъ** / ***Žyžurъ**: укр. *Жургур* (Новикова 305), *Жаржур* (Богдан 354).

Похідні з -х- / -š- детермінативом:

***Gъgha**, ***Gъghъ** / ***Žъgha**, ***Žъghъ**: укр. *Горх* (РУС 106), *Герих* (Новикова 191), *Герох* (Богдан 85), рос. *Жерехов*, *Жерехин* (ЖПТ), (похідні) *Жерехово*, *Жорохово* — ойконіми в колишніх Владимирській і Тульській губ. (RGN III, 284; Малицкий 307), ст.-блр. *Zierech*, 1569 р. (ABK XIV, 64), блр. *Горх* (м. Мінськ), пол. *Gierch*, *Giercha*, *Gierech* (SN III, 337, 338), *Hercha*, *Herech*, *Horch* (SN IV, 102, 103, 156) ~ укр. діал. *гѣрха* ‘старий кожух’ (Корзонюк 96), рос. діал. *жѣрехи* ‘намисто’, в.-луж. *žerch* ‘кільце (на кінці ланцюга, каната)’. Детальніше див. (Варбот 23).

***Gъghaсъ**: укр. *Гархач* (Панчук 152), пол. *Harchacz* (SN IV, 55).

***Gъghajъ**: пол. *Harchaj* (SN IV, 55).

***Gъghoлъ**, ***Gъghoлъ**: пол. *Harchol*, *Harchoł* (SN IV, 55).

***Gъghълъ**: пол. *Harchel*, *Herchel*, *Horchel*, *Hyrchel* (SN IV, 55, 102, 156, 198).

***Gъghoнь**: пол. *Herchoń* (SN IV, 102).

***Gъghunъ**: рос. *Горхунова ж.* (Климкова 1, 66), пол. *Harchun* (SN IV, 55).

***Гърхотъ**: пол. *Harchut* (SN IV, 55).

Деривати з коренем **Grš-* / **Žrš-*:

***Гърša**, ***Гършъ** / ***Žършъ**: укр. *Гарш* (КС Дн. 4, 104), *Горша* (КПУ Од. 6, 39), *Гирш* (Горпинич 265), *Гирша* (КС Дн. 3, 171), *Гурш* (КПУ Хм. 3, 64), *Гриш* (Редько 1, 253), рос. *Гирш* (КП Твер.), *Горшов* (КПУ Ник. 5, 341), пол. *Giersz*, *Gieresz*, *Gorsz*, *Gursz* (SN III, 338, 343, 449, 593), *Harsz*, *Hersz*, *Horsz*, *Hursz* (SN IV, 61, 108, 162, 199), *Žersz* (SN X, 586).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *гүрша* 'стебло і листя коренеплодів' (СБр.Г 4, 14), *горша* 'бур'ян' (Барсов 1, VI) < **grša*.

Префіксальні деривати:

***Агърša**, ***Агършъ**: рос. *Ягоршин* (Рамієц 2, 30), *Агаршев* (КПУ Сум. 12, 581), (похідне) *Агаршево* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN I, 19) ~ рос. діал. *егорша́* 'неспокійна, рухлива, непосидюча людина' (СПГ 1, 243) < **агорша́* < **агорша́* (йотація).

***Јъзгършъ**: рос. *Изгаршев*, *Изгоршев* (ЖПТ).

***Гърšajъ**: рос. *Гаршаев* (ЖПТ).

***Гърšакъ**: хорв. *Gršak* (Leksik 207), слвн. *Gršak* (ZSSP 184), пол. *Gierszak*, *Gorszak* (SN III, 343, 449), *Harszak*, *Herszak* (SN IV, 61, 108).

***Когърšакъ**: укр. *Гогаршак* (КПУ Луг. 9, 310) — форма з одзвінченням анлауту.

***Родъгърšакъ**: слвн. *Podgoršak* (ZSSP 464).

***Гърšikъ** / ***Гърšičъ** // ***Žърšičъ**: укр. *Гиршик* (Новикова 194), блр. *Гиршик* (м. Мінськ), хорв. *Gršić*, *Žuršić* (Leksik 207, 765), слвн. *Gršič* (ZSSP 184), пол. *Horszyk* (SN IV, 163).

***Гърšukъ**: пол. *Gorszuk* (SN III, 449).

***Гърšьko**: хорв. *Grško* (Leksik 207).

***Родъгърšькъ**: слвн. *Podgoršek* (ZSSP 464).

***Гърšalъ**: пол. *Gierszal* (SN III, 343).

***Гърšelъ**: пол. *Gierszel*, *Gorszel* (SN III, 343, 449), чеськ. *Hršel* (ЧП).

***Гърšanъ**: укр. *Гершан* (Ономастікон 105), *Горшан* (Горпинич 326), рос. *Гаршанов* (ЖПТ), (похідне) *Гершаново* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN II, 348), хорв. *Gršan* (Leksik 207), пол. *Gierszan* (SN III, 343).

***Гърšinъ** / ***Žърšinъ**: рос. *Горшин*, *Гуршин* (ЖПТ), *Журхин* (КПУ Дон. 19, 148), хорв. *Gršin* (Leksik 207).

***Гърšunъ**: рос. *Горшунов* (ЖПТ), блр. *Гаршуноў* (Бірыла 105).

***Гърšьnъ**: рос. *Горшнев* (ЖПТ).

Похідні з *-k-* / *-č-* детермінативом:

***Гьрка**, ***Гьрко**, ***Гьркъ** / ***Žьрка**, ***Žьркъ**: укр. *Гарка* (Панцьо 100), *Гирка* (СП 91), рос. (вторинні) *Гарковец*, *Горков* (ЖПТ), (похідні) *Гриково* — назва поселення в колишній Смоленській губ. (RGN II, 565) < **Гирково*, *Жерково* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN III, 284), ст.-блр. Пашко *Геркѡ*, 1566 р. (ABK XIV, 87), блр. *Жэрка* (Бірыла 152), (похідне) *Гьрково* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 354), рос. (похідне) *Гуркино* — ойконім у колишній Владимирській губ. (Списки Влад. 253), пол. *Gerk*, *Gerka*, *Gerko*, *Gierk*, *Gierka*, *Gierko*, *Gork*, *Gryk*, *Gryka*, *Gryko*, *Gurk*, *Gurka* (SN III, 312, 339, 340, 446, 548, 592), *Hark*, *Harka*, *Hurka*, *Hurka*, *Hurko* (SN IV, 58, 190, 199), *Žerk*, *Žurk*, *Žurka* (SN X, 583, 606), чеськ. *Gerka* (ЧП), слвц. *Hrk* (TZ Bratislava 124) ~ укр. діал. *гiрка* 'головка льону' (Горбач Бродина 152), рос. діал. *гьрька* 'гличик з відбитим горлом' (СРНГ 7, 253), *горѡк*, *-ркѡ* 'котушка ниток' (СРНГ 7, 64), *гуркѡм присл.* 'разом, юрбою' (СРГК 1, 417), блр. діал. *гирка* 'розбитий гличик' (Полевой 29).

***Кагьрка**: рос. *Кагыркин* (Память 1, 285).

***Гьркась**: укр. *Гаркач*, *Гуркач* (Богдан 103, 122), блр. *Гаркач* (ЖПТ), пол. *Harkacz*, *Hurkacz* (SN IV, 58).

***Гьркайь**: укр. *Наркау* (Красовський 50), *Горкаєнко* (Мик.), пол. *Garkaj* (SN III, 262), *Harkaj* (SN IV, 58).

***Гьркаль**: укр. *Гаркаль* (Богдан 103), *Геркалюк* (Новикова 191), *Гуркалюк* (КПУ Хм. 5, 272).

***Гьрколь**: рос. (похідне) *Гарколово* — ойконім у колишній Петербурзькій губ. (RGN II, 320).

***Гьркѡла**, ***Гьркѡль**, ***Гьркѡль**: укр. *Гаркуль* (СП 88), *Гаркула* (Богдан 82), *Горкула* (КПУ Ув. Дон. 2, 468), рос. *Гаркуль*, *Геркулов* (ЖПТ), пол. *Garkul* (SN III, 262), *Harkuła*, *Harkulewicz* (SN IV, 58).

***Гьркѡль**: укр. *Геркель* (КПУ Зап. 3, 84), пол. *Grykiel*, *Hurkiel* (SN III, 548; IV, 199), слвц. *Herkeľ*, *Hrkel* (TZ Bratislava 111, 124).

***Гьркадло**: укр. *Гуркало*, 1767 р. (УЛИ IV), *Гуркало* (ЖПТ), рос. *Гаркалов*, *Гуркалов* (ЖПТ), пол. *Gurkało* (SN III, 592), *Harkałło*, *Hurkałło*, *Hurkałło* (SN IV, 58, 190).

Заголовна праформа відапелятивного походження (< **gьrkadło*), мотивована дієсловом **gьrkati*. Див. (ЭССЯ 7, 209).

***Гьркома**: укр. *Гаркума* (ИС 62) < **Гаркома* (під впливом лабіального *-м-*).

***Гъркапъ** / ***Žьркапъ**: укр. *Гуркан* (КПУ Од. 8, 29), *Жиркан* (Богдан 343), *Журкан* (Новикова 305), рос. *Гарканов*, *Геркан* (ЖПТ), пол. *Żurkan* (SN X, 606), н.-луж. *Gjarkan* (Wenzel 2004: 127) ~ укр. діал. *гиркán* 'зв'язи риби' (Горбач МГ 286), рос. діал. *гуркán* 'задня частина спини лося, таз' (СРНГ 7, 238).

***Гъркунъ**: укр. *Гаркун* (Новикова 185), *Горкун* (Вол.), рос. Федор *Горкун*, 1495 р. (Веселовский 85), Лука Ивановъ, сынъ *Гаркуновъ*, 1626 р. (Сенигов 144), Юрка *Горкунов*, 1690 р. (Полякова 64), рос. *Гаркунов*, *Горкун* (ЖПТ), *Горкунов* (КПУ Херс. 9, 14), *Горкуново* — ойконім відантропонімного походження в колишній Псковській губ. (RGN II, 482), блр. *Гаркун*, 1765 р. (Бірыла 1966: 205), *Гаркун* (ЖПТ), пол. *Garkun* (SN III, 262).

***Гърkota**, ***Гъркотъ**: укр. *Гаркот* (СП 88), рос. *Гаркотин* (ИПЧ 4, 252), *Гуркот* (КП Коми 218), пол. *Harkot*, *Hurkot* (SN IV, 58).

***Гърkōta**, ***Гърkōtъ**: укр. *Гаркута* (КПУ Зап. 11/1, 189), пол. *Garkut* (SN III, 263), словц. *Hrkútová ж.* (TZ Bratislava 124).

Деривати з коренем **Гърĉ-*:

***Гърĉа**, ***Гърĉъ**: ст.-укр. (вторинне) Васил *Гирченко*, 1649 р. (Реєстр 401), укр. *Герч* (ПСС 3, 92), *Гирч* (Богдан 100), *Грич* (Панцьо 101) — форма з метатезою -ир- > -ри-, *Гирча* (Панцьо 100), *Гурч* (Горпинич 220), рос. *Гурчев* (Глуховцева 1, 218), блр. (похідні) *Гирчино* — ойконім у колишній Вітебській губ., *Горчи* — в колишній Гродненській губ. (RGN II, 348, 514), словн. *Grĉa* (ZSSP 178), пол. *Garcz*, *Gercz*, *Giercz*, *Giercza*, *Gorcza*, *Gorcza*, *Grycz*, *Grycza* (SN III, 257, 310, 337, 442, 543), *Narcz*, *Norez*, *Hurecz*, *Hyrcza* (SN IV, 55, 156, 190, 198), словц. *Hrĉa* (TZ Tnava 96).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *гарч* 'чорна гадюка, *Pelias berus* L.' (ЕСУМ 1, 478), 'зм'я, казкова потвора' (Бевка 46), 'сом' (Алмашій 22), *гырч* 'воло, наріст, пухлина' (Жегуц, Піпаш 44), *г'ирч* наріст, пухлина, воло, *Struma endemica*, *гирчі* мн. 'грибкові нарости на деревах' (Піпаш, Галас 43), *г'ірча*, *г'ірч'а* 'грубий наріст на дереві', 'пухлина' (Онишкевич 1, 170), *горч* 'мимовільне скорочення м'язів [...] (Вікторіна 94).

Суфіксальні деривати:

***Гърĉајъ**: рос. *Горчаев* (ТСД 4, 111), пол. *Gryczaj* (SN III, 543).

***Гърĉакъ** / ***Žьрĉакъ**: укр. *Герчак* (ТДІ 97), *Гирчак* (Богдан 100), пол. *Garczak*, *Gerzack*, *Gierczak*, *Gryczak*, (SN III, 258, 310, 337, 543,

544), *Harczak, Hurczak, Hureczak* (SN IV, 55, 190, 198), *Žurczak* (SN X, 606), чеськ. *Gerčák, Gірčák, Hrčák* (ЧП), *Gurčak* (Beneš 78).

***Гърчікъ** / ***Гърчісь** // ***Žърчікъ**: укр. *Герчик* (Новикова 192), *Гурчик* (Панцьо 102), ст.-рос. Васька *Гурчик*, 1575 р. (СМИК 33), рос. *Гарчиков, Герчиков* (Новикова 185, 192), *Гурчичев* (РУС 97), *Герчиково, Гырчикова* — ойконіми відантропонімного походження в колишніх Смоленській і Пермській губ. (RGN II, 348, 634), *Жерчикова ж.* (КС Дн. 4, 47), серб. *Грчић* (Пешикан 489), хорв. *Grčić* (Leksik 201), пол. *Garczyk, Gerczyk, Gierczyk* (SN III, 258, 310, 338), *Hureczuk* (SN IV, 198), чеськ. *Herčík, Hurčík* (ЧП) ~ рос. діал. *гърчик* 'корзинка для корму коней' (ЯОС 3, 71), 'берестяний козуб' (Мордов. словарь 1, 110), 'плетений кошик' (СРГСУ Доп. 114), блр. діал. *гърчык* 'задирака' (PCB 1, 150).

***Гърчукъ**: укр. *Гирчук* (Богдан 100), пол. *Gerczyk, Gierczyk, Gureczuk* (SN III, 310, 338, 611), *Harczuk* (SN IV, 55). Пор. ще ойконім *Герчуки* в колишній Віленській губ. (RGN II, 348).

***Гърчыка**, ***Гърчыко**, ***Гърчыкъ**: укр. *Гирчка* (Панцьо 100), слвн. *Grček, Grčko* (ZSSP 178), пол. *Garczek, Garczka, Gierczek, Gryczek* (SN III, 258, 337, 544), *Horczek, Horczka, Hureczko, Hureczko* (SN IV, 157, 198), чеськ. *Garček, Gірček, Herčka, Hirčko, Hrčka, Hrček* (ЧП), слвц. *Hrčka, Hrček, Hrčko* (TZ Bratislava 123) ~ укр. діал. *гырчка* 'гудзь, гулька' (Пиртей 2001: 69).

***Гърчалъ**: пол. *Gierczal* (SN III, 337).

***Гърчель**: укр. *Герчель* (РУС 95) ~ **gъrčelъ* (ЭССЯ 7, 201).

***Гърчула**: чеськ. *Harčula* (ЧП).

***Гърчadlo**: пол. *Gryczalo* (SN III, 544).

***Гърчанъ**: укр. *Гурчан* (Горпинич 264), пол. *Gryczan* (SN III, 544), слвц. *Herčan* (TZ Bratislava 111).

***Гърчінь** — патронім на -*инъ*: рос. *Гарчин* (Новикова 182), *Гаркин, Геркин, Гиркин* (ЖПТ) — форми без ефекту першої палаталізації (або результат вирівнювання основ), слвн. *Grčín* (ZSSP 178), пол. *Gurkin* (SN III, 592).

***Гърчагъ**, ***Гърчагъ**: слвн. *Grčar* (ZSSP 178), пол. *Gierczarz, Gryczar* (SN III, 337, 544), чеськ. *Garčár, Harčár* (ЧП).

Похідні з -*І-* детермінативом:

***Гърла**, ***Гърло**, ***Гърль**, ***Гърль**: укр. *Гирла* (СП 91), *Герлович* (Богдан 85), *Герела* (Глуховцева 1, 189) — форма з другим повноголоссям, *Гірло* (Богдан 86), рос. *Гарлов* (КП Твер.), *Гурлов* (ЖПТ), (похідні) *Гирлы* — назва поселення в колишній Воронежській губ.,

Грылево (2 фіксації) — в колишніх Псковській і Тверській губ., *Гурлово*, *Гурлево* — в колишніх Вологодській і Петербурзькій губ. (RGN II, 355, 588, 615), блр. *Гурло* (Бірыла 122), (похідне) *Гурлово* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (RGN II, 355), хорв. *Grl*, *Grla*, *Grlj* (Leksik 206), слвн. *Grl* (ZSSP 182), пол. *Garło*, *Gerl*, *Gierła*, *Gurło* (SN III, 263, 312, 341, 592), *Harła*, *Herło*, *Horl*, *Hurła*, *Hurło* (SN IV, 59, 105, 159, 191) ~ укр. діал. *гiрло* 'довга палиця з закарлюкою на кінці' (Лисенко Черк. 10).

***Гърльсь**: хорв. *Grlac* (Leksik 206), слвн. *Grlec* (ZSSP 182), пол. *Garlec*, *Gerlec* (SN III, 263, 312).

***Гърлоба**: рос. *Горлупин* (ЖПТ).

***Гърлагъ**, ***Гърл'ага**: рос. *Горлагов* (КПУ Зап. 16, 166), пол. *Gorlaga*, *Gurlaga* (SN III, 447, 592).

***Гърлуга**: пол. *Gierługa* (SN III, 340).

***Гърлыга**: укр. *Гарлига* — прізви́сько (с. Переславичі Іваничівськ. р-ну Вол.) ~ укр. діал. *герлі́га*, *гирлі́га* 'велика палиця з закарлюкою', рос. діал. *герль́га*, *ерлы́га*, пол. діал. *gierługa* 'т. с.' (ЕСУМ 1, 509 — як запозичення з східнороманських мов).

***Гърлахъ** / ***Гърлашь**: укр. *Гарлаш* (КПУ Зап. 12, 76), *Герлаш* (КПУ Харк. 9, 64), (похідне) *Гарлаши* — ойконім у колишній Чернігівській губ. (RGN II, 3321), пол. *Garłach*, *Gerłach*, *Gierłach* (SN III, 263, 313, 341).

***Гърлушь**: укр. *Горлушко* (КПУ Київ. 3, 625).

***Гърлухъ** / ***Гърлушь**: рос. *Горлышев* (ЖПТ), пол. *Gerłuch* (SN III, 313).

***Гърлајъ**, ***Гърл'ајъ**: укр. *Гурлай* (PI Сум. 2, 280), ст.-рос. *Никита Гурляев*, 1565 р. (PK 1550—1636 гг.: 146), рос. *Гурляев* (ЖПТ), пол. *Garłaj* (SN III, 263).

***Гърлѣъ**: укр. *Гарлій*, *Горлей*, *Гурлей* (Богдан 82, 91, 98), пол. *Garlej*, *Gerlej* (SN III, 263, 312), *Harlej* (SN IV, 59).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Гърлакъ**, ***Гърл'акъ** / ***Гърлаць**, ***Гърл'аць**: укр. *Гарлач* (Богдан 82), *Герляк* / *Гирляк* (ЖПТ), *Гурлач* (Новикова 232), рос. *Гварлаков* (Чернопятав 1, 72) — форма з лабіалізованим задньоязиковим, *Горлаков*, *Горляк* (ЖПТ), хорв. *Grlač*, *Grlak*, *Grljač*, *Grljak* (Leksik 206), пол. *Garlak*, *Garłacz*, *Gerlak*, *Gerlacz*, *Gierlak*, *Gierłacz*, *Gierłak*, *Gorlak*, *Gorlik*, *Gurłacz*, *Gurłakowska* (SN III, 263, 312, 341, 447, 592), *Harlak*, *Harłacz*, *Hurlak*, *Hyrlak* (SN IV, 59, 191, 199), чеськ. *Grlák* (ЧП).

***Gьrlika**, ***Gьrlikъ** / ***Gьrliсъ**: укр. *Гарлик* / *Harlik* (Красовський 50), *Гарлика* (КПУ Сум. 10, 187), *Горлик* (Богдан 91), *Гарлич* (НКП Зап. 319), *Герлич* (Панцьо 100), *Гурлич* (КПУ Харк. 15, 558), рос. *Гарликов* (КП Саратов.), *Герлич*, *Горлик* (ЖПТ), макед. *Грличков* (Речник ПКМ I, 289), хорв. *Grlić*, *Garlik*, *Grlik* (Leksik 183, 206), пол. *Garlicz*, *Garlik*, *Gerlicz*, *Gerlik*, *Gierlicz*, *Gierlik*, *Gurlik* (SN III, 263, 312, 341, 592), *Herlicz*, *Herlik*, *Horlik*, *Hyrlik* (SN IV, 105, 159, 199) ~ укр. діал. *гарлік* 'товстий очерет, з якого виготовляють рибальські снасті (кітці)' (ЕСУМ 1, 474).

***Gьrlukъ**, ***Gьrl'ukъ**: укр. *Гірлюк*, *Горлюк* (Богдан 86, 91), рос. *Горлуков* (ЖПТ), пол. *Gerluk* (SN III, 312), *Harlukowicz* (SN IV, 59).

***Gьrlyka** / ***Gьrlyсъ**: рос. *Гарлычев*, *Горлыкин* (ЖПТ).

Рос. *Гарламов* (Рязан. КП 1, 558) < **Гарломов* — один із континуантів псл. ***Gьrloomъ**.

Похідні з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Gьrlanъ**: укр. *Герлан* (PI Зак. 1, 262), пол. *Garlan* (SN III, 263).

***Gьrlinъ** — патронім на -in-: рос. *Гурлин*, *Гырлин* (ЖПТ), *Гролин* (ЖПТ) < **Горлин*, пол. *Garlin*, *Gerlin*, *Gorlin* (SN III, 263, 312, 447).

***Gьrlina**: укр. *Гирлина* (Глуховцева 1, 191) ~ блр. діал. *гэрліна*, *гэрліна* 'снопи соломи, якими накривали стріху' (ДСБр. 53), *гарліна*, *гарліна*, *гірлінка* 'т. с.' (Лучыц-Федарэц 1976: 222).

***Gьrlunъ**: рос. *Горлунов* (ЖПТ).

***Gьrlatъ(jъ)**: укр. *Гурлат* (КПУ Од. 10, 457), пол. *Garlat*, *Gierlat* (SN III, 263, 341).

***Gьrlitъ**: пол. *Gurlit* (SN III, 592).

***Gьrlota**: укр. *Гарлота* (Богдан 82).

Ст.-рос. Григорий Трифонович *Горлищев*, 1572 р. (Веселовский 85), рос. *Горлищев* (ЖПТ) — рефлексії псл. ***Gьrlišce**.

***Gьrlivъ(jъ)**: пол. *Gorliwu* (SN III, 447).

Деривати з коренем ***Žrl-** (апофонія **ъ**: **ь**):

***Žrlyъ**: ст.-рос. Степанко *Жорловъ*, XVI ст. (ПК Торжок 16), Петръ *Жерловъ*, 1612 р. (АЮБ II, 604), рос. *Журлов* (ЖПТ), (похідні) *Жерлова*, *Жерлово*, *Журловка* — назви поселень у колишніх Тульській, Владимирській, Пензенській губ. (RGN III, 284, 321).

Суфіксальні деривати:

***Žrloba**: рос. Егорко Иванов сын *Жерлыбин*, 1702 р. (ПКВМ 171).

***Žrlyga**: ст.-рос. Федко *Жерлыгин*, 1580 р. (ПМТ 480), рос. *Жерлыгин* (ЖПТ), (похідне) *Жерлыгинская* — ойконім у колишній Во-

логодській губ. (RGN III, 284) ~ укр. діал. *жерлига* 'велика вудка' (ЕСУМ 2, 194 – «не зовсім ясне»).

***Žrlica**: ст.-рос. Обакум Борисов сын *Жерлицын*, 1550 р. (ТК 1550 г.: 230), рос. *Жерлица* (ЖПТ), *Жерлицын* (КПУ Ув. Дон. 16, 153).

***Žrlakъ**, ***Žrl'akъ**: рос. *Жирлаков* (ЖПТ), блр. *Жарлакi* – ойконім відантропонімного походження в Мінській обл. (Рап. Мін. 94), пол. *Żarlak*, *Żartak*, *Żerlak* (SN X, 571, 585).

***Žrlikъ** / ***Žrlićъ**: рос. *Жарликов* (м. Тула), *Журликов* (КП Твер.), хорв. *Žerlić*, *Žrlić* (Leksik 759, 763).

***Žrl'ukъ**: рос. *Жерлюков* (ЖПТ).

***Žrlyka**: ст.-рос. (похідне) *Жерлыкино*, XVI ст. – ойконім у колишньому В'яземському пов. (ПКМГ I/2, 630).

***Žrlun'a**: рос. *Жерлуни* (ЖПТ).

Похідні з *-m-* детермінативом:

Псл. ***Гьма**, ***Гьмо**, ***Гьмъ**, ***Гьмъ** та їх апелятивні відповідники реконструйовано на основі континуантів із:

-ǫr- > -ar- у кореневій морфемі: укр. *Гарм* (КПУ Дон. 20, 32), *Гарма* (КПУ Дон. 6, 123), *Грам*, *Грама* (СП 101) < **Гарм*, **Гарма*, ст.-рос. (похідне) *Гармина*, 1500 р. – ойконім у Новгородській землі (ПОКН 21), рос. *Гарм* (ЖПТ), (похідне) *Гярмина Гора* / *Гармина гора* – назва поселення в колишній Олонецькій губ. (RGN II, 634; Списки Олонец. 202), ст. блр. Макаг *Harmanowicz*, 1597 р. (ABK XIV, 561), хорв. *Garma* (Leksik 183), пол. *Garm* (SN 3, 263) ~ укр. діал. *гамри* мн. 'ходулі' (СБІ 162) < **гарми* (метатеза), рос. діал. *игарма* 'лайливе слово: чортиха' (СРНГ 12, 60), болг. діал. *гарм* 'дуб' (Стойчев 296);

-ǫr- > -er- у кореневій морфемі: укр. *Герма* (Зосимов 1, 193), рос. *Герм* (ЖПТ), хорв. *Germ* (Leksik 187), слвн. *Germ* (ZSSP 159), пол. *Gierma* (SN III, 340), чеськ. *Herm*, *Herma* (ЧП), а також *Germe* – антропонім у прибалтійських слов'ян (Trautmann 32), (слов'ян.) *Герм* – афінець, представник шляхетного роду, згаданий Плутархом (Скифы 157). Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *герма* 'грубий, неповороткий' (Зубрицький 145);

-ǫr- > -ur-, -ir- у кореневій морфемі: укр. *Гирма* (Новикова 194), *Гимра* (с. Підліски Гощанськ. р-ну Рв.) < **Гирма* (метатеза), рос. *Грым-ов* (ЖПТ) < **Гырм-ов*, чеськ. *Hirma* (ЧП) ~ блр. діал. *гірма* 'непричесана жінка' (Сцяшковіч 119);

-ǫr- > -or- у кореневій морфемі: укр. *Горома* (Дяченко 252) – форма з другим повноголоссям, рос. (похідне) *Гормина* – ойконім

у Витегорському пов. колишньої Олонецької губ. (ВК 38), а також слов'ян. (судячи з кореневого вокалізму) *Горм* — король Ютландії, 815 р., *Горм Древний* — король Данії, 880 р. (ИШГ 593, 662) ~ рос. діал. *горма бот.* 'рослина іван-чай' (Меркурьев 35; Мосеев 44), *гормá* (*ѣрма*) 'таволга' (Новгород. словарь 184);

-*ѣр-* > -*ур-* у кореневій морфемі: ст.-укр. Лаврін *Гурма*, 1650 р. (НВВ 492), укр. *Гурма* (Богдан 98), болг. *Гурмев* (Илчев 148), пол. *Gurta* (SN III, 592) ~ укр. діал. *гурма* 'натовп' (Верхратський 269), 'згряя' (УНК 24, 488), 'великий шмат (сиру)' (Піпаш, Галас 41), рос. діал. *гурьма* 'натовп, гурт' (СОГ 3, 38);

форм із невокалізованим складотворчим *г*: макед. *Грм*, *Грмев* (Речник ПКМ I, 289, 290), хорв. *Grm* (Leksik 206), серб. (похідне) *Grmovo*— ойконім (Im. m. 193), словн. *Grm* (ZSSP 182), чеськ. *Hrma*, *Hrmo* (ЧП), словц. *Hrmo* (TZ Bratislava 124) ~ макед. *грм* 'кущ', словн. *gr̥m* 'кущ', схв. діал. *gr̥m* 'дуб' та ін. (ЭССЯ 7, 159).

Префіксальні архетипи відапелятивного походження:

***Агърта**: ст.-рос. Сонка *Егарминъ*, 1615 р., Софонѣйко *Егорминъ*, 1628 р., Сенка Сафоньєвъ с. *Ягорминъ*, 1646 р. (Вятка 3, 10, 23), Борис *Ягармин*, 1678—1680 рр. (РК 20), Федотка *Ягорминъ*, 1680 р. (Тюмень 100), Венедиктко *Ягарминъ*, 1683 р. (Полякова 273), рос. *Егормин* (КПУ Ув. Дон. 6, 205), *Егармин* (Рязан. КП 1, 268). Пор. також гідронім відантропонімного походження *Егармина Балка* в гідросистемі Дону (Vasmer I, 677) ~ ***агърта**: рос. діал. *ягарма* 'висока незграбна жінка' (Герасимов Материалы 398), 'буйна вівця' (Макарій 150), *егърма*, *ягърма* 'про неохайно одягнену жінку', 'про сварливу, невірноважену особу', *гагърма* 'уїдлива, шкідлива, безсоромна людина' (ЯОС 3, 65), *егърма* 'про злу людину' (Акчим. словарь 1, 268), *игърма* 'дияволиця, чортиха' (СРНГ 12, 60) та ін. Див. ще (Козлова 1991: 62; Аникин РЭС 9, 293).

***Съгърта**: рос. (похідне) *Сагармина* — ойконім у колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 225) < **Согармина* < **Съгармина*.

Базові **гърта*, **гъртѣ* реалізувалися й в інших класах онімів: *Горма* — назва поселення в колишній Тверській губ. (Списки Твер. 407), *Пагарма* / *Пагерма* — назва поселення в колишній Олонецькій губ. (Списки Олонец. 129, 220), *Горм-озеро* — в Карелії (КОРК 242), *Горм-ручей* — в історичній Обонезькій п'ятині (ПКОП 210), *Пай-горма* — потамонім у колишній Пензенській губ. ~ *Пай* (3) — потамоніми в колишніх Архангельській, Олонецькій, Пермській губ.

(Vasmer III, 569), *Угорма* — назва ріки в колишньому Вологодському пов. (Сторожев II, 161) та ін. Як гідроніму паралель пор. назву ріки *Герм*, яка впадає в Гермейську затоку (Мала Азія, територія історичної Лідії), що промовляє на користь потенційності індо-європейського прототипу.

Систему суфіксальних дериватів із коренем **Gьrt-* можна представити так:

похідні з консонантом *-g-* у суфіксі:

**Gьrtaġa*: укр. *Гармага* (Новикова 185), *Гурмага* (РУС 116) ~ рос. діал. *горма́га* 'рослина зніт, *Epilobium* L.', віднесене до запозичень із вепської мови (Мызников ЛФУ 87).

**Gьrmuga*: пол. *Germuga*, *Giermuga* (SN III, 313, 341).

Похідні з консонантом *-x-* / *-š-* у суфіксі:

**Gьrmaġa*, **Gьrmaġx* / **Gьrmašь*: укр. *Армаше(н)ко*, 1721 р. (Ділова ДГ 208) < **Гармаше(н)ко*, *Гармаш* (Горпинич 318), *Гермаш* (РУС 95) — сучасні прізвища, *Гормаш*, 1773 р. (ДІП V, 88), *Гормаш* (ЖПТ), (похідні) *Гормашев*, 1804 р. — назва хутора в Старобільському пов. колишньої Харківської губ. (ЕПС 153), *Гармашівка* — ойконім у Луганській обл., рос. *Гермашев* (КУ 1, 370), *Гормашин* (ЗЧ 106), рос. *Гармашев*, *Гермаш*, *Гормашев* (ЖПТ), (похідні) *Гормашевка* — назва поселення в колишній Воронежській губ. (RGN II, 483), блр. *Гормаш* (м. Мінськ), макед. *Грмашкоски* (Речник ПКМ I, 290), словн. *Grmaš* (LP), пол. *Germach*, *Giermach* (SN III, 313, 340), *Garmasz*, *Germasz*, *Giermasz* (SN III, 263, 313, 340) ~ блр. діал. *гарáмаха* 'крива гілка', рос. діал. *гармаши́* 'вила для соломи' (Миртов 58).

**Gьrmešь*: укр. *Гермеш* (Льв.), *Геремеш* (СП 90) — форма з секундарним *-e-* після плавного.

**Gьrmošь*: укр. *Гормош* (КПУ Херс. 9, 238), рос. *Гермош* (ЖПТ), словн. *Germošek*, *Grmošek* (ZSSP 159, 182), пол. *Germosz*, *Giermosz* (SN III, 313, 340).

**Gьrmiġx* / **Gьrmiša*, **Gьrmišь*: хорв. *Grmiša* (Leksik 206), серб. *Грмуша* (Пешикан 497), словн. *Grmiša* (LP), *Garmiš* (ZSSP 155) ~ макед. *грмушка* 'куш' (Гавриш 106), уведене до словникової статті **grьmъ* (ЭССЯ 7, 159).

**Gьrmišь*: рос. *Гармыш*, *Гормышев* (ЖПТ).

Похідні з консонантом *-j-* у суфіксі:

**Gьrmaġь*: укр. *Гармай*, 1756 р. (АК 5, 57), *Гармай* — сучасне прізвище (Горпинич 382), *Гарамай* (РУС 91) — форма з другим по-

вноголоссям, *Гермай* (Богдан 85), *Гирмай* (РУС 97), *Гормай* (Новикова 212), рос. *Гармаев* (ЖПТ).

***Гьгмиуїь**: ст.-рос. Русин Семенов сын *Гирмуев*, 1589 р. (МИК 1, 302), (похідне) *Гармуева*, XVI ст. — назва пустища на Псковщині (ПКП 234), рос. *Гармуев* (ЖПТ), пол. *Garmujewicz* (SN III, 263).

***Гьгмакь**: ст.-укр. *Chwedecz Hertmak*, XVI ст. (Жерела III, 228), (похідне) *Hertaku*, 1570 р. — ойконім (Жерела VII, 111), укр. *Гармак*, *Гермак*, *Гірмак* (Богдан 82, 85, 86), *Гурмак* (КПУ Дон. 22, 219), (похідне) *Гармаки* / *Гермаки* — ойконім у колишній Подільській губ. (RGN II, 321), історично — *Hermaki*, 1615 р., *Harmaki*, 1681 р. (Крикун 257), *Гермаківка* — назва поселення в Тернопільській обл., рос. *Гармаков* (РУС 92), *Гермак*, *Гримак* (м. Костомукша, Карелія), *Гермаков* (Кравченко 150), *Гормаков* (ЖПТ), (похідне) *Гермаковское* / *Ермаковское поле* — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 157), блр. (похідне) *Гармакоў агарод* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 86), хорв. *Germak* (Leksik 187), пол. *Giermak* (SN III, 340).

Щодо мотивації пор. укр. діал. *грімáк* ‘повна здорова міцна людина’ (Корзюнюк 101) < **гирма́к*, серб. діал. *грімáк* ‘хащі, густі за-рості’ (Златковић 1, 133).

Словотвірно з **Гьрмакь* пов’язане ***Гьгмаць** < **Гьрмакь*: ст.-укр. Станислав *Гурмач*, 1578 р. (Ясинський 636), укр. *Гармач* (Красовський 50), *Гурмач* (Зосимов 1, 244), серб. *Гермач* (Пешикан 497), пол. *Germacz*, *Gurmacz* (SN III, 313, 592), мотивовані апелятивною лексикою на зразок рос. діал. *гарма́ч* ‘докучлива, настирлива людина’ (Мордов. словарь 1, 109).

***Гьгмікь** / ***Гьгміць**: укр. *Гермык* (КПУ Дон. 13, 104), *Гармич* (Льв.), *Гермич* (Богдан 71), хорв. *Grmić* (Leksik 206), слвн. *Germič*, *Grmič* (ZSSP 159, 182), чеськ. *Germič* (ЧП).

***Рогьгміць**: серб. *Погрмић* (Пешикан 487).

Крім **Гьгмікь*, можна відновити й інші демінутиви:

***Гьгмькь**: хорв. *Germek*, *Grmek* (Leksik 187, 206), слвн. *Germek*, *Grmek* (ZSSP 159, 182), чеськ. *Germek* (ЧП), пол. *Germek*, *Giermek* (SN III, 313, 340) ~ рос. діал. *гремóк* ‘пагорбок [...]’ (СПНГ 7, 132) < **гермóк* (метатеза).

***Гьгмьсь**: хорв. *Grmec* (Leksik 206), слвн. *Germec* (ZSSP 159), *Grmec* (LP), пол. *Garmiec* (SN III, 263).

Похідні з консонантом *-l-* у суфіксі:

***Гѣрмаль**: укр. *Гармаль* (РІ Хм. 4, 926), рос. *Гормалев* (ЖПТ), пол. *Garmal, Germal* (SN III, 263, 313).

***Гѣрмель**, ***Гѣрмьль**: укр. *Гармель* (ЧЧ 3, 369), рос. *Гормелев* (КП Твер.), слвн. *Germel* (ZSSP 159), пол. *Germel, Giermel* (SN III, 313, 340), чеськ. *Hrmel* (ЧП) ~ чеськ. діал. *grmeц*, род. відм. *-mla* 'обруб-бок, пеньок', уведене до словникової статті **grъmъ* (ЭССЯ 7, 159).

***Гѣрмол'а**, ***Гѣрмоль**: укр. *Гримояк* (Новикова 222) < **Гирмояк*, рос. *Гармоль* (ТСП 107), пол. *Garmol, Germola* (SN III, 263, 340), чеськ. *Grmolec* (ЧП), слвц. *Hormol'a* (Křištof 222) ~ чеськ. діал. *hrmola* 'гуля, жовно' (Svěrák 112), слвц. *grmolec* 'пеньок, обрубок' (Káral 152).

***Гѣрмьль**: укр. *Гормуляк* (Красовський 56) ~ слвн. *grmúlja* 'купа' (Pleteršnik I, 253), уведене до словникової статті **grъmъ* (ЭССЯ 7, 159).

На основі укр. *Гармило* (РІ Черніг. 4, 273), рос. *Гармилов* (КП Сарат.₄) можна реконструювати псл. ***Гѣрмидло**, яке свідчить про потенційність дієслова **gъrmiti*. Пор. ще укр. діал. *гáрмати* 'бути загребушим' (Сабадош 45), *обгáрмати* 'обтесати' (ЕСУМ 4, 127 — «неясне») < **gъrmati*, **obgъrmati*.

Рос. *Гримимова* — назва поселення відантропонімного походження в колишній Московській губ. (Нистрем 441) < **Гирмимова* < **Гырмимова* < **Гърмимова* — можна тлумачити як континуант псл. ***Гѣрмімьль**.

Похідні з консонантом *-n-* у суфіксі:

Псл. ***Гѣрмапъ** можна реконструювати на багатому фактичному матеріалі слов'янських мов. При його відборі послідовно враховувався факт п'ятифонемної вокалізації *ъ* у сполучі «редукований + плавний». Пор.:

а) форми з реалізацією *ъr* > *-ar-*: укр. *Гарман* (КПУ Дон. 20, 127), (похідне) *Гарманове болото* — гелонім (Рв.; Анк.), ст.-рос. *Лучка Гарманов*, 1497/98 рр. (Ст. Русса 31), *Гарман*, 1545 р. (Веселовский 77), *Гарманко*, XVI ст. (НПК VI, 229), Васка Семеновъ, сынъ *Гармановъ*, 1627 р. (Сенигов 131), (похідні) *Гарманово* — назва поселення (1500 р.) та пустища на Новгородщині (ПОКН 32; НПК VI, 902), рос. *Гармановъ*, 1719 р. (Островская 18), *Гарманов* (ЖПТ), *Гарманово* — відантропонімний ойконім у Вологодській обл., блр. *Гарманъ*, 1812 р. (ВС 1, 317), *Гармановіч*, *Гаруман* (Бобрык 227) < **Гарман*, (похідні) *Гарманова* — ойконім у Вітебській обл. (Рап. Віц. 102), *Гарmanoушчына* — мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 1, 86), пол. *Garman* (SN III, 263);

б) форми з реалізацією *ѣr* > -er-: укр. *Герман*, 1773 р. (ДІП V, 249), *Герман* — сучасне прізвище (Новикова 191), слвн. *German* (ZSSP 154), хорв. *German* (Leksik 187), пол. *German*, *Gierman* (SN III, 313, 341), *German* — антропонім у прибалтійських слов'ян (Trautmann 31);

в) форми з реалізацією *ѣr* > -ir-, -ip-: ст.-укр. *Гирман*, 1611 р. (Ящук 272), Семенъ *Гирьманенко*, Гаврило *Гирман*, 1649 р. (Реєстр 442), віднесене до пруського ономастикону (МЗУА 62), Паско *Гирманенко*, 1660 р. (Юркевич 168), укр. *Гирман*, 1740 р. (Кривошея 280), *Гирман* — сучасне прізвище (Новикова 194), *Гірман* (ЧЧ 2, 234), рос. *Гирманов* (КП Тул.), *Гриман* (ЖПТ) < **Гирман*, чеськ. *Girman*, *Hirman*, *Hurman* (ЧП), а також *Girman*, 1352 р. — антропонім у прибалтійських слов'ян (Trautmann 33). Пор. ще *Ағырман* — назва поселення в колишній В'ятській губ. (RGN I, 24);

г) форми з реалізацією *ѣr* > -or-: укр. *Горман* (Новикова 212), рос. (похідне) *Горманово*, XVIII ст. — назва пустища в Можайському пов. колишньої Московської губ. (Кусов II, 336), блр. *Горуман* (Бобрык 228) < **Горман*, луж. *Gormańc?* [1662 р. — *Gurmanz* (Wenzel II/1, 119)]. Пор. ще слов'ян. *Горманы* — колективна назва, згадана в Литовській метриці під 1525 р. (ЛМ № 12, 266);

г) форми з реалізацією *ѣr* > -ur-: укр. *Гурман*, 1718 р. (ПМП 1718: 118), *Гурман* (РУС 116), рос. *Гурманов* (ЖПТ), блр. *Гурман* (Бірыла 122), болг. *Гурманов* (Илчев 146), пол. *Gurman* (SN III, 592);

д) форми з невокалізованим складотворчим -r-: хорв. *Grman* (Leksik 206), слвн. *Grman* (LP), чеськ. *Grman* (ЧП), слвц. *Grman*, 1769 р. (Krištof 217), *Grman* — сучасне прізвище (TZ Nitra 18). Пор. також болг. *Гърманов* (Илчев 148).

Стосовно мотивації пор. укр. діал. *гарман* 'тік' (Чабаненко Словник 1, 229), *горман* 'великий череп'яний горщик (на 10–15 л.)' (запис Г.І. Мартинової), *гурман* 'верхній довгий одяг' (Матейко 80), *гурман* 'велика груда' (ПК 206), 'кам'яна брила' (Жегуц, Піпаш 42), *гурман* 'вид верхнього літнього одягу' (Пиртей 2004: 71), рос. діал. *герман* 'скирта зжатою жита', 'тік для молотьби' (СРНГ 6, 167), *германка* 'гриб лисичка' (ОСВГ 3, 37), блр. діал. *гэрман* 'ділова людина, яка сміливо, голосно говорить' (Бялькевіч 146), чеськ. діал. *grman* 'trudovačka' (Bartoš 88).

У контексті сказаного можна розглядати й генезис етноніма *Германці* (лат. *Germani*, грецьк. Γερμανοί) — так іменували давні пле-

мена індоєвропейської мовної групи між Північним і Балтійським морями, Рейном, Дунаєм, Віслою (до I ст. до н. е.). Див. (Буданова 196). Як зауважував Ю. Венелін, історично Германією завжди називали територію, де проживали численні слов'янські (вендські) племена, зокрема, давні предки нинішніх лужицьких сербів. Германцями він називав також завіслянських слов'ян (поляків / ляхів). Див. (Венелин I, 7; III, 8). Про слов'ян між Одером і Лабою (Ельбою) — “amplissima Germaniae provincia” — писав ще Адам Бременський (XII ст.), див. (SSS II/1, 97). Масовий рух і розселення германських племен на схід від Рейну і поступова асиміляція місцевих слов'ян розпочалася вже після IX ст., тому не дивно, що класичні історики Риму і Греції завжди відрізняли Тевтонську, або Рейнську, Германію від слов'янської, або Великої, Германії. Див. (Савельєв 126–127).

Стосовно словотвору (суфікс *-an-*) **Gǣrmani* (форма *мн.* від **gǣrmanъ*) можна зіставляти з псл. **Kǣrbani* > *Kurbani* — вузьколокальний етнонім, найменування мешканців південно-східної Кашубщини. Див. (Козлова 1997: 119). Зауважимо також, що припущення про слов'янську генезу етноніма **Germani*, тобто про можливість тлумачення цього слова на питомому лексичному матеріалі, вже побіжно висловлювалося в науковій літературі. Див. (Козлова IV, 44).

***Вагърманъ** / ***Рагърманъ**: укр. *Багорман* (КПУ Полт. 12, 45). Антропонім відапелятивного походження. Про потенційність одзвінчення глухих в етимологічних позиціях неодзвінчення (в даному разі *Б-* < *П-*) див., наприклад, (Козлова IV, 108).

Щодо словотвірної моделі (префікс **Va-* / **Pa-*) пор. ще:

***Вакыленъ** / ***Ракыленъ**: рос. *Бакленов* (КПК) ~ рос. *Кленов* (РУС 189). Стосовно мотивації пор. рос. діал. *паклен* ‘дерево неklen, чорноклен’, слвн. *páklen* ‘різновид клена’, схв. *paklen* ‘Acер Monspresulanus’, які зводять до псл. **paklenъ*. Див. (Куркина 191). Реконструкцію з *-ъ* у корені (**kъlenъ* — субстантивований дієприкметник) пропонує Р.М. Козлова (Козлова III, 13).

***Вакылакъ** / ***Ракылакъ**: укр. *Баклак* (Новикова 55) ~ пол. *Pakłak* (SN VII, 162) ~ укр. *Клак* (ЖПТ), пол. *Kłak* (SN V, 6), чеськ. *Klak* (ЧП).

***Вакылдакъ** / ***Ракылдакъ**: рос. *Бакалдаков* (ЖПТ) ~ рос. *Колдаков* (КПУ Зап. 11/1, 387), пол. *Kołodak* (SN V, 83).

***Вакыльъ** / ***Ракыльъ**: східнослов'ян. *Баковзов* (Pamięć 2, 47) ~ блр. *Ковзов* (ЖПТ), пол. *Kawzolicz* (SN VI, 545).

***Bakъlta** / ***Rakъlta**: рос. *Бахалтин* (КПУ Дон. 18, 419) — патронім на -ин ~ рос. *Холтін* (КПУ Полт. 1, 400) < **Колтін* (спірантизація) ~ рос. *Колтин* (ЖПТ).

***Basъrtъ** / ***Rasъrtъ**: рос. *Басарт* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *Сартъ* Бурасевъ, 1626 р. (Парфенова 345).

***Basuryka** / ***Rasuryka**: рос. *Басурыкин* (ИС 40) ~ блр. (похідне) *Suryki* — ойконім (SG XI, 600).

***Basъrl'a** / ***Rasъrl'a**: рос. *Башурлін* (Новикова 70) ~ рос. *Сурлін* (КПУ Харк. 12, 628), чеськ. (похідне) *Srlín* — ойконім.

***Bastъrga** / ***Pastъrga**: рос. *Бастыргин* (ЖПТ).

***Bavъldurъ** / ***Pavъldurъ**: рос. *Бавалдуров* (ЖПТ).

***Bavъldykъ** / ***Pavъldykъ**: рос. *Бавалдыков* (ЖПТ) ~ пол. *Wałdyk* (SN X, 78).

***Bavъrgakъ** / ***Pavъrgakъ**: укр. *Баюргак* (Горпинич 158) < **Бавургак* (втрата інтервокального -в-; йотація) ~ рос. *Ургаків* (КПУ Харк. 14, 501) ~ рос. *Воргаков* (КПУ Ник. 8, 218).

Крім **Ba-gъrtanъ* / **Ra-gъrtanъ*, пор. ще інопрефіксальні ***Ка-гъrtanъ**, ***Се-гъrtanъ**, реконструйовані в (Шульгач I, 56, 151).

***Гъrmинъ**: рос. *Гормин*, *Гурмин* (ЖПТ), блр. *Гарміновіч* (Бірыла 104), хорв. *Germin*, *Grmin* (Leksik 187, 206), слов. *Germin* (ZSSP 159), чеськ. *Germin* (ЧП).

***Гъrmонъ**: укр. *Гирмон* (КПУ Київ. 1, 66), рос. *Гармон*, 1760 р. (МИ СССР 5, 777), *Гармонов* (КП Твер.).

***Гъrmунъ**: укр. *Гармунъ*, 1718 р. (ПЧП 90).

Похідні з консонантом -s- у суфіксі:

***Гъrmasъ**: укр. *Гермас* (Богдан 85), рос. *Гармас*, *Гырмасов* (ЖПТ).

***Гъrmosъ**: рос. (похідне) *Гармосово* (варіант *Гарбосово*) — мікротопонім у Заонежжі (СТЗ 120).

***Гъrmuсъ**: укр. *Гормус* (Радіон 40), рос. *Гармус* (ЖПТ), пол. *Garmus* (SN III, 263).

Похідні з консонантом -t- у суфіксі:

***Гъrmata**, ***Гъrmatъ**: укр. *Горматенко*, 1793 р. (Сел. рух сер. XVIII — поч. XIX ст.: 257), *Гармат* (КПУ м. Київ 1, 392), *Гармата* (Новикова 185), *Гурмат* (Горпинич 335), рос. *Гармат* (КП Саратов.), *Горматов* (КП Алтай 2, 21), пол. *Garmat*, *Garmata*, *Germata*, *Giermat*, *Giermata* (SN III, 263, 313, 341).

***Гъrmотъ**: укр. *Гурмотенко* (КС Сум. 2, 41), пол. *Garmot* (SN III, 264).

***Гѣрмѣта, *Гѣрмѣтъ:** рос. *Гормут* (ЖПТ), блр. (похідне) *Гарманціна* — топонім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 67) — форма з розщепленим назальним, слвн. *Garmut, Germut* (ZSSP 155, 159). Сюди ж *Кѣирмонт* — ім'я литовського князя, сина Швинторога (= Свято-рога) < слов'ян. **Гирмжт*.

Похідні з консонантом -з- у суфіксі:

***Гѣрмаза, *Гѣрмазь:** укр. *Гурмаза* (КПУ Ник. 1, 632), рос. *Гармазов* (Новикова 185), *Гермазов* (КПУ Київ. 1, 442), блр. *Гармаза, Гормаза* (ЖПТ), хорв. *Garmaz* (Leksik 183), пол. *Germaż, Giermaż, Giermaza* (SN III, 313, 340).

***Гѣрмеза:** укр. *Грумеза* (Новикова 225) < **Гурмеза*.

***Гѣрмоза, *Гѣрмозь, *Гѣрмозь:** блр. *Гормоза* (ЖПТ), *Гармоза* (ГСС 1, 314), рос. *Гормозев* (ЖПТ), (похідне) *Гормозовка* — гідронім у водозборі Сейму в Курській обл., пол. *Garmōza* (SN III, 263).

***Гѣрмузь:** пол. *Giermuż* (SN III, 340).

***Гѣрмѣза:** рос. *Грымзин* (ЖПТ) < **Гырмзин*.

***Гѣрмуза:** укр. *Грумиза* (СП 106) < **Гурмиза*.

На основі якісного аблауту основа **Гѣрт-* пов'язана з **Їьрт-*, яка також реалізувалася в слов'янській антропонімії. Пор.:

***Їьрта:** укр. *Жорма* (ТДУ 51), *Жирма* (КПУ Він. 1, 628).

***Їьртѣь:** укр. *Жермей* (Богдан 342).

***Їьрмакъ:** рос. *Жермаков* (КПУ Ув. Дон. 16, 153).

***Їьрмѣла, *Їьрмѣла:** укр. *Жермола* (КПУ Ник. 3, 318), *Жермула* (КПУ Ник. 1, 535).

***Їьрманъ:** укр. *Журманъ*, 1767 р. (УЛИ VI), *Журман* (ЖПТ), *Жорман* (КПУ Луг. 1, 380), рос. *Жирманец, Журманов* (ЖПТ), болг. *Жерман* (Илчев 204), хорв. *Žirman* (Leksik 765), слвн. *Žorman, Žirman* (ZSSP 721, 722), пол. *Żerman, Żirman* (SN X, 585, 606), чеськ. *Žirman* (ЧП).

***Їьрмуць:** блр. (похідне) *Жырмуны* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 94).

***Їьрмѣтъ:** пол. *Żyrmą, Żyrmont* (SN X, 616), слов'ян. (похідне) *Жармунты* — назва жупи між рр. Сала, Лаба і Мульда (Успенский 188) < **Жармжты*.

Похідні з -п- детермінативом:

***Гѣрна, *Гѣрно, *Гѣръпъ:** укр. *Гарн* (НКП Дн. 519), *Гирн* (КУ 1, 376), *Горн* (СП 99), *Горон* (Богдан 92) — форма з другим повноголоссям, рос. *Горн* (НПЗ 10, 149), ст.-блр. Івашко *Горно*, 1528 р.

(Бірыла 1966: 207), пол. *Gerno, Gurn* (SN III, 314, 592), *Hern, Herna* (SN IV, 106), словц. *Grno*, 1769 р. (Krištof 214), а також *Горн*, 1159 р. — старійшина вагрів (полабських слов'ян) (Гельмольд 196).

Щодо апелативних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *горон, горе^н, гори^н* 'піч для випалювання глиняних виробів', блр. діал. *гарон, горон, гаран* 'т. с.' (Спанатій 97, 98), рос. діал. *горн* 'коцюба' (Иванова Словарь 93), *го́рон* = *горн* 'примітивне домашнє вогнище' (Селигер 1, 191) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 210–211: **gъrno*, **gъrнѣ*).

***Агъгнъ**: ст.-рос. Іванъ *Егурнов*, 1636 р. (ПЮН ОК 184), Семен *Ягорнов*, 1672 р. (Раздорский 2001: 592), Оедоръ *Ягурновъ*, 1682 р. (Доп. АИ X, 7), рос. *Егурнов* (КПУ Ув. Дон. 9, 31), (похідне) *Ягурново* (Егурново) — ойконім у колишній Орловській губ. (RGN III, 181).

***Когъгнъ**: словн. (вторинне) *Kogornic* (ZSSP 276).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Gъrn-*:

***Гъгностанъ**: укр. *Горноштан* (КПУ Харк. 8, 643).

***Гъгнуухъ(ъ)**: хорв. (вторинне) *Gernoušek* (Leksik 187).

Суфіксальні деривати:

***Гъгнага**: укр. *Гарнага*, 1789 р. (КПУ 58), *Гарнага* — сучасне прізвище (Новикова 185), *Горнага* (Пура Край 3, 171), рос. *Горнага* (ЖПТ).

***Гъгнега**: укр. *Гернега* (КПУ Він. 5, 913).

***Гъгніга**: укр. *Гарніга* (КПУ Сум. 1, 78).

***Гъгного**: укр. *Горноженко* (КПУ Киров. 1, 118), пол. *Hernoga* (SN IV, 107).

***Гъгнайъ**: рос. *Гарнаев, Горнаев* (КПУ Дон. 8, 72, 78), *Герняев* (КП Тул.), хорв. *Gernaj* (Leksik 187).

***Гъгнаха** / ***Гъгнашъ**: укр. *Гарнашенко* (КПУ Київ. 1, 20), *Горнашко* (КПУ Черниг. 8, 83), рос. *Гарнашев* (Горпинич, Тимченко 55), *Гарнашкин* (ЖПТ), пол. *Giernach* (SN III, 341), *Hernasz* (SN IV, 107).

***Гъгноха**: рос. *Гирнохин* (Зап.).

***Гъгнухъ**: укр. *Гарнух* (Льв.), блр. *Гарнух* (ЖПТ).

***Гъгнушъ**: укр. *Гарниш* (Новикова 185), *Горнишок* (Пура Край 3, 171), ст.-рос. (похідне) *Гарнышево*, XVI ст. — ойконім у колишньому Пошехонському пов. (ПКМГ I/2, 36), рос. *Гарныш* (ЖПТ), *Горнышев* (КП Саратов.), пол. *Hernysz* (SN IV, 107).

***Гъгнакъ**, ***Гъгн'акъ** / ***Гъгнась**: укр. *Гарнач* (Панцьо 100), *Гурнак* (Новикова 232), рос. *Гарнак* (ОА 2, 792), *Горнаков* (Память 1,

306), *Гурнаков* (Новикова 232), хорв. *Gernač, Grnjak* (Leksik 187, 206), слвн. *Grnjak* (ZSSP 182), пол. *Gierniak, Gurnacz* (SN III, 341, 592), *Hierniak, Hurniak* (SN IV, 115, 199), чеськ. *Grňák, Hrnák* (ЧП), слвц. *Grňák*, яке пов'язують з апелятивом *grňák* 'лівша' (ТР 107).

***Гьрнікъ** / ***Гьрнісь**: укр. *Герниченко* (Новикова 193), рос. *Гарничев* (ЖПТ), *Горничев* (Новикова 212), хорв. *Gernić, Grnić* (Leksik 187, 206), пол. *Gernik, Giernik, Gurnicz* (SN III, 314, 341, 592), *Hernik, Hiernik* (SN IV, 107, 115).

***Гьрнька**, ***Гьрнько**, ***Гьрнькъ**: пол. *Giernek* (SN III, 341), *Hernek* (SN IV, 107), чеськ. *Hrnek, Hrnka, Hrnko* (ЧП), слвц. *Grnko* (Krištof 209), *Hrnek* (TZ Bratislava 124).

***Гьрнукъ**, ***Гьрн'укъ**: укр. *Гернюк* (Богдан 85), рос. *Горнуков* (Климкова 1, 30).

***Гьрньсь**: укр. *Гарнець* (Редько 1, 198), *Горнець* (Панцьо 101), *Горонець* (Горпинич, Корнієнко 50) – форма з другим повноголоссям, рос. *Гарнцев* (КПУ Ув. Дон. 4, 146), блр. *Гарцаў* (Бірыла 104) < **Гарнцаў*, ст.-пол. *Garnies* [1384 р. – *Ga[n]rnecz* (SSNO II, 84)] ~ укр. діал. *гьрнѣц* 'горщик' (Горбач КБ 13) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 211–212: **гьрньсь*).

***Гьрніса**: рос. *Гарницын* (КП Саратов.₁₃).

***Гьрнѣ**: укр. *Горнятко* (Панцьо 101) ~ **гьрнѣ* (ЭССЯ 7, 210).

***Гьрньсар'ь**: ст.-укр. Onisko *Garnczarz*, 1604 р. (ОО 194), *Hanczar, Wasko Garczarz, Chanczar*, 1615 р. (ОВ 129, 134, 179), Івань *Ганчаръ*, 1665 р. (Модзалеvский 19), Ми(с)ко *Гонъчар*, 1669 р., Саско *Го(н)чар*, 1673 р. (ЛРК 150, 153), укр. *Гончар* (м. Київ), *Горничар* (Зак.), ст.-рос. Семень *Горнчаровъ*, XV ст. (НПК I, 621), Кирилл *Горончаров*, 1596 р. (Веселовский 85), (похідне) *Горончарово*, XVI ст. – ойконім у Новгородській землі (НПК V, 616), рос. *Горончарово* (5 фіксацій), *Горончары*, *Горончаровское* – топоніми в колишній Псковській губ. (Василев 2, 69), серб. (похідне) *Грнчарево* – топонім (Грковић Имена 145), пол. *Gerncarz* (SN III, 313), чеськ. *Hrnčár, Hrnčář* (ЧП), слвц. *Hrnčár, Grnčiar* (TZ Trnava 96), в.-луж. *Hornčeř* (Wenzel II/1, 111), н.-луж. *Gjarncař, Gjařcař* (Мука III, 29) ~ укр. *гончар*, діал. *горчар* 'гончар' (СБІ 176) та ін. Див. (ЭССЯ 7, 212: **гьрньсарь*).

***Гьрналъ**, ***Гьрналъ**: укр. *Горнал* (Фаріон 171), рос. *Гурналов* (ЖПТ).

***Гьрнась**, ***Гьрнось**: рос. *Гарносов* (Рамієс 2, 383), пол. *Giernas* (SN III, 341).

***Гьрнатъ(ь)**: укр. *Гарнат* (Новикова 185), *Гарната ч.* (КПУ Харк. 17, 73), *Горнат* (КС Од. 3, 577), рос. *Горнатов* (Рамієс 2, 33), хорв. *Gernat* (Leksik 187), пол. *Giernat* (SN III, 341).

***Гьрноть**: укр. *Горнотко* (КПУ Дн. 11, 306), рос. *Горнот* (Пам'ять 3, 28), пол. *Gernot, Giernot* (SN III, 314, 342).

Хорв. *Grnava* (Leksik 206) — один із рефлексів псл. ***Гьрпавъ(ь)**.

На основі якісного чергування основа **Гьрт-* пов'язана з **Žьрт-*:

***Žьгпа**, ***Žьгпъ**: рос. *Жернов, Журнов* (ЖПТ), пол. *Żurn* (SN X, 606), чеськ. *Žorna* (ЧП) ~ укр. діал. *жорни мн.* 'млинци' (Алмашій 63).

Праантропоніми-ад'єктиви:

***Žьгпавъжъ**: (вторинні) рос. *Жернавин, Журнавин* (ЖПТ).

***Žьгповъжъ**: рос. *Жерновой* (ЖПТ), пол. *Żernowy* (SN X, 585).

***Žьгпъжъ**: укр. *Жерний* (КПУ Харк. 10, 397).

Праантропоніми-субстантиви:

***Žьгнакъ** / ***Žьгп'акъ**: укр. *Жернак* (Богдан 342), *Жерняк, Журняк* (Редько 1, 359, 369), рос. *Жарнаков, Жернаков* (ЖПТ), пол. *Żernak, Żerniak, Żurniak* (SN X, 585, 606) ~ укр. діал. *жорніак* 'частини ручного млина' (ЕСУМ 2, 206).

***Žьгнікъ**: укр. *Жорник* (КПУ Харк. 4, 546), рос. *Жерников* (ЖПТ), пол. *Żernik* (SN X, 585), чеськ. *Žerníček* (ЧП) ~ укр. діал. *жорнік* 'малий млиновий камінь' (ЕСУМ 2, 206).

***Žьгпъкъ**: рос. *Жерноков*, 1705 р. (Голикова 59).

***Žьгніса**: рос. *Жерницынъ*, 1787 р. (МИВ 15, 1732).

Праантропоніми-композиції відапелятивного походження:

***Žьгпобожъ**: ст.-блр. (похідне) *Жернобоева*, 1648 р. — ойконім (ИЮМ III, 269).

***Žьгподоѣтъ**: ст.-рос. Васильй Козмин *Жернодел*, XVII ст. (ВКД 141).

***Žьгпнокльъ**: укр. (похідне) *Жорнокльови* — ойконім у Черкаській обл., ст.-рос. Ломачка Григорьев сын *Жерноклев*, 1646 р. (ПКВ 391), рос. *Жерноклевоѡ*, 1710 р. (Торопец 36), *Жернаклев, Жерноклев* (ЖПТ), (похідне) *Жерноклевка* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN III, 286), блр. *Жарнаклёў* (Бірыла 145).

***Žьгпнокуйъ**: укр. *Жорнокуй* (КПУ Сум. 3, 111).

***Žьгпноѡсъ**: ст.-рос. Савка *Жерноусовѡ*, 1625 р. (ПК Торжок).

***Žьгпносѣкъ**: ст.-рос. (похідне) *Жерносѣково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 205), рос. *Жерносек* (СКТ 259), (похідні) *Жерносеково, Жерносеки* — ойконіми в колишніх Псковській та Смоленській губ. (RGN III, 286), блр. *Жар-*

насек (Бірыла 145), (похідні) *Жерносеково*, *Жерносеки* — назви поселень у колишній Вітебській губ. (RGN III, 286), ст.-чеськ. *Žrnoseky*, 1456 р. — відантропонімний ойконім (Аґ I, 177), в.-луж. *Žornosyki* — топонім, відомий з I пол. XIII ст. (HOS II, 437).

Похідні з *-s-* детермінативом:

***Гьрса**, ***Гьрсъ**, ***Гьрсь**: укр. *Гурса* (КС Зап. 493), *Горус* (КПУ Харк. 15, 330) — форма з секундарним *-у-*, (похідне) *Герсове* — лімніонім у Ровенській обл. (Сл.ММР 111), рос. *Гарсов* (Рамієґ 2, 470), *Гурс* (Память 1, 26), *Гурсов* (ЖПТ), (похідне) *Гурсово* — ойконім у Кіровській обл., блр. *Гурс*, *Гурус*, *Гурс* (ЖПТ), *Герес* (СБГТ 421) — форма з другим повноголоссям, (похідне) *Гурсы* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 172), болг. *Гурсов* (Илчев 146), (похідне) *Гурсова чешма* — мікротопонім у Великотърновско (Ковачев Великотърновско 116), пол. *Gars*, *Gers*, *Giers*, *Giersa*, *Girs*, *Girsa*, *Gors*, *Gurs*, *Hars*, *Hirsa* (SN III, 265, 314, 342, 356, 449, 593; IV, 61, 121), чеськ. *Girsa*, *Harsa* (Beneš 15, 63), а також слов'ян. *Горсевич* (Рамієґ 2, 55), (похідні) *Горсы*, 1595 р. — мікротопонім, зафіксований у документах Віленського центрального архіву (ОДВ VIII, 253), *Гурсы* — ойконім у Новоолександрівському пов. колишньої Ковенської губ. (Список Ковен. 198).

До цього списку, судячи з кореневого вокалізму, варто долучити антропонім *Горса* — данський правитель, один із нащадків Одіна (Маллет 1, 196).

На основі аблауту *o : e* ***Гьрсъ** пов'язане з ***Žьрсъ** > рос. *Журсов* (КПУ Ник. 2, 317).

Суфіксальні деривати:

***Гьрсакъ**, ***Гьрс'акъ**: укр. *Гурсак* (Новикова 194), *Горсак* (СКТ 185), пол. *Gersiak* (SN III, 314), чеськ. *Horsák* (ЧП).

***Гьрсикъ** / ***Гьрсіѣ**: укр. *Гурсикъ*, 1843 р. (ДАВО ф. 394, оп. 1, спр. 33, арк. 47 зв.), хорв. *Grsić* (Leksik 207).

***Гьрсько**, ***Гьрськъ**: рос. *Гарсков* (Рамієґ 2, 55), пол. *Gorsek*, *Gorskow*, *Hirsek* (SN III, 449; IV, 121).

***Гьрсукъ**, ***Гьрс'укъ**: укр. *Герсюк* (Пура Край 4, 177), рос. *Горсуков* (ИС 61), пол. *Harsiuk*, *Hursuk* (SN IV, 61, 191).

Гьрсьсь: пол. *Garsiec* (SN III, 265).

***Гьрсель**: укр. *Гарсель* (КПУ Полт. 4, 259), пол. *Gersel*, *Gursiel*, *Gyrseł*, *Hirsel* (SN III, 265, 314, 593; IV, 121).

***Гьрсімъ**: пол. *Harsim* (SN IV, 61).

***Гърсомъ**: рос. *Гирсамов* (ЖПТ).

***Гърсанъ**: укр. *Горсан* (Богдан 73).

***Гърсенъ**: рос. *Гирсенюк* (ЖПТ).

***Гърсинъ**: хорв. *Gršinić* (Leksik 207), пол. *Garsin, Gersin, Giersin, Hirsin* (SN III, 265, 314, 342; IV, 121).

***Гърсунъ**: ст.-укр. *Piotr Harsun*, XVI ст. (Жерела II, 199), укр. *Горсун* (Новикова 214), рос. *Гирсунов* (ЖПТ).

Похідні з -z- детермінативом:

***Гърза**, ***Гързо**, ***Гързь**, ***Гързь**: укр. *Гарза* (Богдан 83), *Герез* (КПУ Вол. 3, 256) — форма з другим повноголоссям, *Горзо* (РІ Зак. 1, 281), *Гурза* (Новикова 232), рос. *Горз, Горзов* (Книги РФ VI, 55), *Горзев* (Лет. ЖС 2009, № 48, 143), *Гурза* (ЖПТ), *Гурзов* (Хм.), (похідне) *Гурзева* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN II, 613), блр. *Гурза, Гурзо* (м. Гомель), болг. *Гурзов* (Илчев 145), хорв. *Garzo, Gerz, Gerza, Gorza, Gorzo* (Leksik 183, 187, 197), пол. *Garz, Gerz, Gierz, Gierez, Girza, Gorz, Gorza, Gurz* (SN III, 268, 316, 339, 345, 357, 451, 594), *Harz, Herz, Horz, Hyrz, Hyrza* (SN IV, 64, 110, 164, 199), чеськ. *Herz, Herza* (ЧП), словц. *Gerza*, 1769 р. (Křištof 204).

Стосовно апелятивних відповідників пор. укр. діал. *гірза́* 'вередлива дитина' (Лисенко 63), *гірзи* *мн.* 'термосіння, смикання' (ЕСУМ I, 508 — «неясне»), рос. діал. *гáрза* 'неохайна людина, нечепура' (СБР.Г 4, 8), *гýрза* 'лайливе слово' (СРНГ 7, 252), *гpи́за* 'гірський хребет' (СРНГ 7, 146) < **гýрза* < **гýрза* < **гърза*.

***Гързь(ъ)**: пол. *Hyрzu* (SN IV, 199).

Укр. *Горзвин, Горзвинські Дубини* — ойконіми у Волинській обл. — континуанти псл. ***Гързы**, -ъve.

Суфіксальні деривати:

***Гързеба**: пол. *Gorzęba, Gurzęba, Horzępa* (SN III, 452, 594; IV, 164).

***Гързега**: пол. *Gurzeга, Harzeга* (SN III, 594; IV, 64).

***Гързуха**, ***Гързухъ**: укр. *Горзуха* (КПУ Полт. 12, 74), пол. *Gorzuch* (SN III, 454).

***Гързѣја**, ***Гързѣйъ**: укр. *Горзей* (КПУ Київ. 6, 390), рос. *Горзеев* (ЖПТ), хорв. *Gerzej* (Leksik 187), пол. *Garzej, Garzeja, Gerzeja, Gierzejko, Gorzeja, Gurzej, Harzejko* (SN III, 268, 316, 345, 452, 594; IV, 64).

***Гързуйъ**: рос. *Гурзуев* (ЖПТ).

***Гързакъ**: укр. *Гарзак*, 1736 р. (Токарев 87), *Гірзак* (РІ Зап. 4, 149), ст.-рос. Семень Лаврентьевъ сынъ *Гурзакъ*, 1559 р. (Никольский I/1, ХСІ), пол. *Gierzak, Girzak, Gorzak, Gurzak, Horzak, Hyrzak*

(SN III, 345, 357, 451, 594; IV, 164, 199) ~ рос. діал. *гурзак* 'тверда гуля від удару на тілі' (СБр.Г 4, 75).

***Гързѣкъ** / ***Гързѣкъ**: ст.-рос. Тимох *Горзѣкъ*, 1563 р. (ПКОП 140), Афонка Гавриловъ сынъ *Горзѣковъ*, 1678 р. (ОВДА 618), блр. *Гурзѣкъ* (ИС 17), хорв. *Grzik*, *Grzić* (Leksik 188, 208), пол. *Herzik* (SN IV, 110), словц. *Hrzić* (TZ Bratislava 126).

***Гързукъ**: укр. *Герзук* (Пура СПР V, 32).

***Гързѣка**, ***Гързѣко**, ***Гързѣкъ**: укр. *Горезко* (КПУ Харк. 14, 111) — форма з секундарним *-e-*, пол. *Garzek*, *Gierzek*, *Gorzek*, *Gorzka*, *Gorzko*, *Herzek*, *Herzka* (SN III, 268, 345, 451, 452; IV, 110).

***Гързѣкъ** / ***Гързѣкъ**: пол. *Górzyc* (Bubak I, 124), *Gierzyc*, *Harzyk*, *Herzyk*, *Hierzyk*, *Hirzyk*, *Hurzyk* (SN III, 345; IV, 65, 110, 116, 122, 164, 199), чеськ. *Herzyk* (ЧП).

***Гързѣсь**: пол. *Garzec*, *Gorzec* (SN III, 268; IV, 452).

***Гързѣца**: пол. *Gorzyc* (SN III, 454).

***Гързѣдло**: хорв. *Grzilo* (Leksik 208), пол. *Gurzydło* (SN III, 594).

***Гързѣла**, ***Гързѣль**, ***Гързѣль**: хорв. *Gorzalko*, *Grzálja* (Leksik 197, 208), пол. *Garżała*, *Gierżał*, *Gorzalik*, *Gorżała* (SN III, 268, 345, 451), чеськ. *Hrzal* (ЧП) ~ блр. діал. *гурзъл* 'грудка сухої землі' (Гілевич 35), (вторинне) *гурзълка* 'здуття на шкірі, гуз' (СБГ 3, 506).

***Гързѣль**: укр. *Герзель* (Пура СПР IV, 25), *Гурзель* (Редько 1, 205 — «неясне»), хорв. *Grzelj* (Leksik 208), словн. *Grzelj* (ZSSP 185), пол. *Garzel*, *Gorzel*, *Herzel* (SN III, 268, 452; IV, 110).

***Гързѣла**, ***Гързѣль**, ***Гързѣль**: пол. *Garzoł*, *Gorzol*, *Gorzoła* (SN III, 268, 454), чеськ. *Gorzolka* (ЧП) ~ укр. діал. *гарзолá* 'горло' (с. Ви-сочне Ратнівськ. р-ну Вол.; Анк.), блр. діал. *гурзѣлы* *мн.* 'здуття на шкірі, гуз' (СБГ 3, 506), *гурзѣльк* 'твердий шматок картоплини, буряка і под. у страві' (Крыўко 110).

***Гързѣль**, ***Гързѣль**: хорв. *Gurzulov* (Leksik 210), пол. *Gorzula* (SN III, 454).

На основі укр. *Гурзам* (Редько 1, 266), пол. *Gorzum* (SN III, 454) можна відновлювати дієприкметники пасивного стану ***Гързѣмь**, ***Гързѣмь**.

***Гързѣмь**: укр. *Гарзан* (КПУ Ув. Дон. 2, 113), (вторинне) *Герзанич* (ЗЧ 194), *Гурзан* (РІ Зак. 1, 296), рос. *Гарзанов* (ИС 30), хорв. *Grzanov* (Leksik 208), пол. *Gorzan*, *Gurzan*, *Harzanowicz*, *Herzanowicz*, *Horzan* (SN III, 451, 594; IV, 64, 110, 164), чеськ. *Gerzanič*, *Gurzan*, *Herzán*, *Hrzán*, *Hurzán* (ЧП) ~ укр. діал. *гурзъл* 'ледар' (Матіїв 110).

***Гързень**: пол. *Gorzeń* (SN III, 452).

***Гързина**, ***Гързинь**: ст.-рос. Тимох *Горзин*, 1563 р. (ПКОП 140), рос. *Гирзин* (КПУ Черниг. 4, 63), *Горзин* (ЖПТ), хорв. *Grzina* (Leksik 197), слвн. *Grzin*, *Grzina* (ZSSP 185), чеськ. *Herzina*, *Horzinka*, *Hrzina*, *Garzina* (ЧП) — відапелятивні деривати, пор., наприклад, укр. діал. *горзіна* 'в'язка хмизу; пліт з лози' (ЕСУМ 1, 565), частково — патроніми на -ин / -in.

***Гързонь**: хорв. *Grzonić* (Leksik 208), пол. *Garzon*, *Gorzon*, *Gurzon* (SN III, 268, 454, 594), чеськ. *Grzonka* (ЧП) ~ рос. діал. *гурзонуть* 'ударити кого-н.' (СРНГ 7, 36).

***Гързунь**, ***Гързунь**: рос. *Горзунов* (ЖПТ), хорв. *Grzinov* (Leksik 210), пол. *Gorzuń* (SN III, 454).

***Гързнь**(**й**): рос. *Горзнов* (ЖПТ), пол. *Gorzna*, *Gurzna* (SN III, 454, 594).

***Гързать**(**й**): пол. *Gierzata* (SN III, 345).

***Гързе**: хорв. *Gorze* (Leksik 197), слвн. *Gerzeta*, *Grzetič* (ZSSP 185), пол. *Gorzęta* (SN III, 187, 452).

***Гързоть**: пол. *Gorzant*, *Gorzut* (SN III, 451, 454).

***Гързавь**(**й**): рос. *Гарзавин* (Память Лоеўск. 352).

***Гързовь**(**й**): укр. *Горзовий* (Зосимов 1, 217).

Праантропоніми з коренем **Dorg-*

Найповніший на сьогодні фрагмент праслов'янського лексичного фонду з коренем **Dorg-* на різноманітному ономастичному матеріалі відновлено в (Казлова II, 129–145). На власне антропонімному матеріалі його можна представити так:

***Доргь**(**й**): ст.-укр. *Драг*, 1404 р. (УГ 134), укр. *Дорогий*, *Дорогой*, 1784 р. (ИСК 27), *Дорогий* (Глуховеца 1, 242), ст.-рос. Іванко *Дорогой*, 1563 р. (Кюршунова 151), Степань *Дорогой*, 1614 р. (Тупиков 133), рос. *Дорогой* (ЖПТ), болг. *Драг*, *Драгой* (Заимов 93, 95), *Драгий* (Илчев 181), (похідні) *Драгов дол* (Іванов 117), *Драгова кория* (Заимов Панагюрско 99) — мікротопоніми, серб. *Драги* (Грковић 81), (похідні) *Драгов дѣ*, *Драгова влака* — мікротопоніми (Цицмил-Реметић 191), ст.-слвн. *Trago*, IX ст. (Kronsteiner 210 — *Dragъ*), *Iuliana del Drago*, 1404 р. (Merkù 411), слвн. *Dragi*, *Drago* (ZSSP 115), *Dragi* — особове ім'я (Keber 173), пол. *Drogi* (SN II, 525), чеськ. *Drag*, *Drahý* (ЧП), слвц. *Draho* (TZ Bratislava 64), а також слов'ян. *Darghe*, 1435 р. — у пруському антропоніміконі (Trautmann 22).

Стосовно апелятивної лексики див. (ЭССЯ 5, 77).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження з коренем **Dorg-*:

***Dorgašь**: болг. *Драгаиш* (Заимов 93), макед. *Драгаиш*, XV ст. (Соколки 1964: 210), серб. *Драгаиш* (Грковић 80), хорв. *Dragaš* (Leksik 139), словн. *Dragaš* (ZSSP 115), пол. *Dragasz* (SN II, 504), луж. *Drogaš* (Wenzel II/1, 97), полаб. **Drogaš*, яке реконструюють з топоніма *Draschwitz* (AAO 5, 46).

***Dorgoxъ** / ***Dorgoša**, ***Dorgošь**: ст.-укр. *Драгоиш*, 1488 р. (УГ 25), болг. *Драгоиш*, XIV ст. (Заимов 96), (похідні) *Драгоишина*, *Драгоишинка* (Заимов Пирдопско 161), *Драгоишинова нива* (Константинова 402) — мікротопоніми, макед. *Драгоиш*, XV ст. (Соколки 1964: 212), серб. *Драгоиш* (Грковић 82), хорв. *Dragoš* (Leksik 140), словн. *Dragoš* (ZSSP 115), ст.-пол. *Drogos*, 1265 р. (SSNO I, 523), *Johannes Drogoch*, 1484 р. (SSNO I, 521), *Drogoch* (Rymut I, 149), пол. *Dorogosz*, *Dragosz*, *Drogosz* (SN II, 490, 505, 525), *Drogoszewo* (4 фіксації), *Drogoszów* — відантропонімі ойконіми (SMP 239), чеськ. *Drahoš* (ЧП), словц. *Drahoš* (TZ Bratislava 64), *Dragoš* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87), н.-луж. *Drogoš* (Wenzel II/1, 98), полаб. **Drogoš*, яке реконструюють із топоніма *Drogoschwitz* (AAO 5, 46), а також слов'ян. *Drogoš* (1381 р. — *Pecz Drogroß*) — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 45) ~ рос. діал. *дорогáша* 'пестунка в сім'ї' (ПОС 9, 165) та ін.

***Dorguša**, ***Dorgušь**: рос. *Дорогушин* (РУС 119), (похідне) *Дорогушино* — ойконім у колишній Ярославській губ. (RGN III, 81), блр. *Дорогуш* (ЖПТ), болг. *Драгуиш*, *Драгуишин* (Заимов 96), серб. *Драгуиш* (Грковић 80), хорв. *Draguš* (Leksik 140), словн. *Martinus de Dragusa*, 1318 р. (Merkù 115), ст.-пол. *Drogussa*, 1265 р., *Matthis Drogus*, 1408 р. (SSNO I, 523), пол. *Dorogusz* (SN II, 490), ст.-чеськ. *Drahuš* (Gebauer I, 324), словц. *Drahušova ж.* (TZ Trnava 77), а також слов'ян. *Droguš* (1349/50 р. — *Henricus Draguzs*) — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 45).

Щодо апелятивних відповідників пор., наприклад, рос. діал. *дорогúша* 'ласкаве звертання до співбесідниці' (ПОС 9, 166), в.-луж. (вторинне) *drohušk* 'любимчик' (Трофимович 35) та ін.

***Dorgyša**, ***Dorgyšь**: болг. *Драгиш* (Заимов 93), серб. *Драгиш* (Грковић 81), (похідне) *Драгишића орница* — мікротопонім (Цицмил-Реметић 191), хорв. *Dragiša* (Leksik 139), словн. *Dragiša* — особове ім'я (Keber 173), ст.-пол. *Drohisch*, 1443 р. (SSNO I, 525), пол.

Drogisz (Rymut I, 149), ст.-чеськ. *Dragis*, XIII ст. (Pleskalová 131), луж. *Drogyš* (Wenzel II/1, 97).

Деривати з консонантом *-j-* у суфіксі:

***Dorgajъ**: рос. (вторинне) *Дорогайкин* (ЖПТ), болг. *Драгай* (Займов 94).

***Dorgoja** / ***Dorgojъ**: ст.-укр. *Драгои*, 1422 р. (УГ 76), болг. *Драгой* (Займов 95), (похідні) *Драгойов рѣт* (Займов Панагюрско 99), *Драгойовите могили* (Займов Пирдопско 161), *Драгоево* (Ковачев Габровско 101), *Драгойов дол*, *Драгойовото* (Ковачев Дряновско 197), *Драгоевото* (Ковачев Севлиевско 181) — мікротопоніми, макед. Никола *Драгој*, XV ст. (Соколки 1965: 159), (похідне) *Dragoevo* — ойконім (Im. m. 147), схв. *Drăgoja* (Nosić 290), серб. *Драгој* (Грковић 81), (похідні) *Dragojevac* (2) — ойконіми (Im. m. 147), хорв. *Dragoj*, *Dragoja* (Leksik 140), слвн. (вторинне) *Tragaiz*, XII ст. (Kronsteiner 210 — із реконструкцією *Dragojъсь*), пол. *Drohojewski* (SN II, 526), *Drohojów* — відантропонімний ойконім (SMP 239).

***Dorgujъ**: болг. *Драгуй* (Займов 96), серб. *Драгуж* (Грковић 82).

Деривати з консонантом *-k-* / *-č-* у суфіксі:

***Dorgakъ** / ***Dorgačъ**: укр. *Дорогач* (Новикова 266), болг. *Драгач* (Займов 93), серб. *Драгач* (Грковић 80), хорв. *Dragač* (Leksik 139), ст.-пол. (похідне) *Dargats*, 1238 р. — топонім (Jeżowa I, 95 — **dorgačъ*), а також слов'ян. *Drogač* (1349 р. — Heinrico dicto *Drogatsch*) — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 45).

***Dorgyka**, ***Dorgykъ** / ***Dorgyčъ**: укр. (похідне) *Дорогичівка* — ойконім у Тернопільській обл., блр. (похідне) *Дорогичин* — ойконім у Брестській обл., історично *Дорогичинъ*, 1509 р. (Акты ЮЗР II, 122), болг. *Драгич* (Займов 94), (похідне) *Драгичево* — ойконім у Пернішко (Велев 142), схв. *Drăgić* (Nosić 290), серб. *Драгић* (Грковић 81), (похідні) *Дрăџићев салаш* (Ђапић 1968: 246), *Дрăџића дѡ*, *Дрăџићеви доли* (Цицмил-Реметић 191) — мікротопоніми, *Драгичева чука*, *Драгичева коса* — ороніми (Павловић 258), хорв. *Dragić* (Leksik 139), слвн. *Dragič* (ZSSP 115).

Деривати з консонантом *-l-* у суфіксі:

***Dorgalъ**: серб. *Драгаль* (Грковић 80), (похідне) *Драгальєвска планина* — оронім (Павловић 258).

***Dorgola**, ***Dorgolъ**, ***Dorgolъ**: ст.-рос. Богдашка Макаровъ сынъ *Дороголинъ*, 1645 р. (ПВ 22), рос. (похідне) *Дороголево* — лімніонім у колишньому Владимирському пов. (Веселовский 1947: 370), болг.

Драгол, *Драгола* (Заимов 95), (похідні) *Драголово* (Ковачев Габровско 101), *Драголова сая* (Павлова 212), *Драголова пѣт* (Петкова 258) — мікротопоніми, серб. *Драгола*, *Драгољ* (Грковић 82), (похідні) *Драгољѣвце* — топонім (Елезовић 1, 151), *Драгољевци* — оронім (Павловић 258), хорв. *Dragol* (Leksik 140), словн. *Dragolič* (ZSSP 115), ст.-пол. *Ivan Drogolouicz*, 1461 р. (SSNO I, 522), (похідне) *Dargelin*, 1266 р. — топонім (Jeżowa I, 19 — **dorgolinъ*), пол. *Drogolin* (SN II, 525), чеськ. *Drahola* (ЧП), полаб. **Drogoł*, яке реконструюють із топонімів *Dörlitz*, *Tröglitz* (AAO 5, 46).

***Dorgula**, ***Dorgulъ**, ***Dorgulь**: рос. *Дорогулин*, 1711 р. (Чайкина 31), болг. *Драгул*, XIV ст., *Драгулин*, XV ст. (Заимов 96), (похідні) *Драгулин дол* (Заимов Панагюрско 99), *Драгуловата ливада*, *Драгулов пат* (Заимов Пирдопско 161), *Драгулов мост* (Ковачев Севлиевско 181), *Драгулин каменъ* (Саламбашев Смолянско 118) — мікротопоніми, серб. *Драгул*, *Драгуљ* (Грковић 82), хорв. *Dragulj* (Leksik 140), пол. *Drohula* (SN II, 526), чеськ. *Dragula* (ЧП), н.-луж. *Drogula* (Wenzel II/1, 97).

***Dorgoma**, ***Dorgomъ**: укр. *Дорогом* (Пура СПР V, 46), (похідні) *Драгоманив*, *Драгомановка* — ойконіми в колишній Полтавській губ. (RGN III, 88), рос. (похідне) *Дорогомля* — ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 80), блр. (похідне) *Драгомичи* — ойконім у колишній Мінській губ. (RGN III, 89), болг. *Драгом*, *Драгома* — особові імена (Заимов 95), макед. (похідне) *Драгумица* — топонім, який виводять із особового імені *Драгум* (Станковска 2001: 130), *Драгоманце*, історично *Драгоманъци*, XV ст. — ойконім у Кумановско, із антропоніма *Драгом-ан* (Станковска 2003: 100–101), серб. *Драгоманъ* (Даничић III, 587), (похідне) *Драгомањ лаз* — топонім (Јома 79), хорв. (похідне) *Dragoman* (Leksik 140) — ойконім, який виводять із антропоніма **Dragomъ* (Snoj 121), словн. (похідне) *Dragomelъ* — топонім (Im. m. 147), пол. *Dragom* (SN II, 504).

Деривати з консонантом *-n-* у суфіксі:

***Dorganъ**, ***Dorganь**: укр. *Дараганъ*, 1752 р. (Ділова ДГ 54), *Дараган* (Н КП Харк. 2018: 31), *Дороганъ* (Глуховцева 1, 242), *Дороганівка* — відантропонімний ойконім на Дніпропетровщині, ст.-рос. *Дороганя*, 1575 р. (ВХК 1978: 213), рос. *Дараган* (РУС 119), *Дороган*, *Дороганов*, *Дороганъ* (ЖПТ), блр. (похідні) *Дараганавя*, *Дараганаўка* — назви населених пунктів у Могильовській і Мінській обл. (Рап. Маг. 58; Рап. Мін. 81), болг. *Драган*, XIII ст. (Заимов 94), (похідні)

Драганово — ойконім (Горнооряховско), *Драганов кладенец*, *Драганов рѣт* (Заимов Панагюрско 99), *Драганов излак*, *Драганова ливада* (Заимов Пирдопско 161), *Драганов кладенец* (Ангелова-Атанасова 213), *Драганова ливада*, *Драганов трап*, *Драганов чукар* (Ковачев Габровско 101), *Драгановското* (Саламбашев Смолянско 118) — мікротопоніми, макед. *Драган*, XV ст. (Соколки 1964: 204), серб. *Драган* (Грковић 80), (похідні) *Драганов вис*, *Драганов врх*, *Драганов рт* — ороніми (Павловић 257–258), хорв. *Dragan* (Leksik 139), словн. *Draganje* (Zdovc 37), словн. *Dragan* — особове ім'я (Keber 173), *Draganče* — топонім, який виводять із антропоніма **Draganъ* (Snoj 120), словн. *Dragan* (ZSSP 115), ст.-пол. *Droganus*, filius Simonis, 1650 р. (SSNO I, 521), пол. *Dragan*, *Dragań*, *Drogan*, *Drogań* (SN II, 504, 525), ст.-чеськ. *Dragan*, XIII ст. (Pleskalová 131), чеськ. *Dragan*, *Drahan* (ЧП), словц. *Dragan*, *Drahan* — особові імена (Majtán, Považaj 86), *Drađaňov* (Krištof 209), н.-луж. *Drogan* (Wenzel II/1, 97).

***Dorgon'a**, ***Dorgonyъ**: ст.-укр. (вторинне) *Ивань Дорогонєцъ*, 1649 р. (Реєстр 334), рос. *Дорогонев*, *Дорогоня* (ЖПТ), (похідне) *Дорогони* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN III, 81), серб. *Драгоња* (Грковић 82), словн. *Dragonja* (ZSSP 115), *Dragonja vas* — топонім, який виводять із антропоніма **Dragonъ* / **Dragon'ь* (Snoj 122), хорв. *Dragonja* (Leksik 140), ст.-пол. *Dragon*, 1265 р. (SSNO I, 522), пол. *Drogoń* (SN II, 525), ст.-чеськ. *Drahon*, 1052 р. (Gebauer I, 322), *Dragon*, 1239 р. (Pleskalová 131), чеськ. *Dragoň* (ЧП), (похідні) *Drahonice* (4), *Drahoňov*, *Drahoňovice* — ойконіми (Profous I, 453, 454), словц. *Dragoň* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87), в.-луж., н.-луж. *Drogoń* (Wenzel II/1, 98).

***Dorgunъ**, ***Dorgunyъ**: укр. (похідне) *Дорогунь* — ойконім на Житомирщині, болг. *Драгун* (Заимов 96), серб. *Драгун* (Грковић 80), хорв. *Dragun* (Leksik 140), пол. *Drogun* (SN II, 525), чеськ. *Dragoun*, *Dragůň* (ЧП), (похідне) *Drahounь* — ойконім (Profous I, 455).

***Dorgunyъ**: укр. (похідні) *Дорогиничі* — топоніми в Київській, Волинській, Чернігівській обл., ст.-рос. Матвѣй *Дорогинин*, XV ст. (НПК III, 445), ст.-блр. *Петръ Дорогининъ* (ABK V, 370), серб. *Драгинић* (Пешикан 473), хорв. *Draginja* (Leksik 139), словн. *Draginja* — особове ім'я (Keber 173), чеськ. (похідне) *Drahinici*, XIII–XIV ст. — топонім (ЭССЯ 5, 78).

Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **dorgyni* (ЭССЯ 5, 78).

***Dorgostь**: укр. (похідне) *Дорогоща* — ойконім у колишній Волинській губ. (RGN III, 81), рос. (похідні) *Дорогощ* — ойконім у колишній Курській губ., *Дорогощи* — в колишній Новгородській губ. (RGN III, 81), болг. *Драгостин*, XV ст., *Драгост*, XVII ст. (Заимов 96), пол. *Drogost* (SN II, 525), а також слов'ян. *Drohost*, 1374/82 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 45) ~ в.-луж. *drohosć* 'дорожнеча' (Трофимович 35) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 76).

***Dorgatь**: болг. *Драгат* (Заимов 94), слвн. *Dragatin* (ZSSP 115) ~ рос. діал. *дорогáтый* 'із завищеною ціною' (ПОС 9, 164—165).

***Dorgota** / ***Dorgoča** < ***Dorgotja**, ***Dorgočь** < ***Dorgotjь**: ст.-рос. (похідне) *Дорогочино*, XVI ст. — топонім в історичній Новгородській землі (НПК III, 151), рос. (похідні) *Дороготин* — ойконім у колишній Петербурзькій губ., *Драгомино* — в колишній Новгородській губ., *Драгочево* — в колишній Смоленській губ. (RGN III, 81, 89), болг. *Драгота*, XIII ст., *Драгоч*, XIV ст. (Заимов 96), (похідні) *Драготин* — відантропонімний ойконім (Иванов 117), *Драготинец* — мікротопонім (Ковачев Севлиевско 181), серб. *Драгота* (Грковић 82), (похідні) *Dragočevo* — ойконім (Im. m. 147), *Драгочевско брдо*, *Драготин* — ороніми (Павловић 258), хорв. *Dragotin* (Leksik 140), (похідні) *Dragotin*, *Dragotina* (Im. m. 148), слвн. *Dragoča*, історично — *Tragotsa*, XII ст. (Kronsteiner 210; Kos SOI 13), *Dragotin* — особове ім'я (Keber 173), *Dragotinci* — топонім (Im. m. 148), який виводять із антропоніма **Dragotinь* (Snoj 122), ст.-пол. *Drogota*, XIV ст. (SSNO I, 524), пол. *Drogota* (Rymut I, 149), (похідне) *Drogocin* — ойконім у Познанському воєводстві (SG II, 148), чеськ. *Drahota* (ЧП), *Drahotín*, *Drahotice* (2 фіксації) — відантропонімні ойконіми, пор. *Drahota*, 1052 р. — особове ім'я (Profous I, 455), слвц. *Drahota* (Krištof 221), *Dragotín* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87), луж. *Drogot* (Wenzel II/1, 97) ~ серб. *драгоћа* 'дорожнеча' (Лавровский 111), в.-луж. *drohota* 'т. с.' (Трофимович 35) та ін. Див. (ЭССЯ 5, 76).

**dorgotьnъ(jь)*: в.-луж. *drohotny* 'цінний' (Трофимович 35). Антропонімні рефлексии не засвідчено.

***Dorgota**, ***Dorgotь**: ст.-укр. *Dragut* Dutka, 1684 р. (Чучка 208), ст.-рос. Леонтей Федоров сын *Дорогутина*, 1560/61 р. (Антонов, Баранов 22), рос. *Драгутин*, 1799 р. (Забелин II, 1457), *Дорогутин* (ЖПТ), болг. *Драгут*, *Драгута* — особові імена (Заимов 96), (похідні) *Драгутовец* (Попов 108), *Драгут рид* — в околицях Радомира (Чолева-Димитрова 101) — мікротопоніми, макед. *Драгут*, *Драгута* —

особові імена (Станковска 2003: 97, 255), хорв. *Draguč* – відантропонімний ойконім (Šimunović 1978: 59), серб. *Драгут* (Грковић 80), *Драгутин*, 1774 р., *Драгутових* (Елезових 1, 151), (похідне) *Драгутиново* – мікротопонім (Жугић 116), хорв. *Dragutin* (Leksik 140), слвн. *Dragutinović* (ZSSP 115), *Dragutin* – особове ім'я (Keber 173), чеськ. *Drahuta* (ЧП), слвц. *Drahuta* (TZ Bratislava 64). Див. ще (Казлова II, 143).

***Dorgavъ(jъ)**: рос. (вторинне) *Дорогавцев* (ЖПТ).

Праантропоніми-композиції з компонентом **Dorg-* у препозиції:

***Dorgobŏdъ**: укр. (похідне) *Дорогобуж* – ойконім на Ровенщині, відомий з 1084 р. (ЕСЛГНПР 52), ст.-рос. (похідне) *Дорогобужъ*, XVI ст. – топонім в історичній Новгородській землі (НПК III, 133), пізніше *Дорогобуж* – ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN III, 80), болг. *Драгобужд* – відантропонімний ойконім (Заимов БГИ 101), серб. *Драгобуд* (Грковић 81), схв. *Dragobud* (Maretić 118), пол. (похідне) – *Darband Soll*, 1780 р. – гідронім, із **Dargobŏd* + ст.-нім. *sol* ‘ставок’ (Rzetelska-Feleszko, Duma I, 91), чеськ. (похідні) *Drahobudice*, *Drahobuz* – ойконіми (Profous I, 453), полаб. **Drogobud*, яке реконструюють із топоніма *Drogobudowitz* (AAO 5, 46). Пор. ще топонім *Dargebant*, 1241 р., варіанти *Dargubant*, 1248 р., *Dargheband* – в Макленбурзі, *Darghebanz*, 1297 р. – на острові Волін, мотивовані особовим іменем *Dargobŏd* (Лоренц продолжение 56). Див. ще (ЭССЯ 5, 75).

***Dorgobratъ**: укр. (похідне) *Доробратове* – ойконім у Закарпатській обл., відомий з 1378 р. (Худаш, Демчук 68), болг. *Драгобрат* (Заимов 95), серб. *Драгобрат* (Грковић 81), (похідне) *Dragobraća* – ойконім (Im. m. 147), хорв. *Dragobratović* (Leksik 139), слвн. (похідне) *Dragobaček*, варіанти *Dragobratsch*, 1291 р., *Dragobratschitz*, 1501 р. – ойконім, мотивований антропонімом **Dragobratъ* (Torkar 114).

***Dorgobyľ**: блр. (похідне) *Дорогобыль* – ойконім у колишній Мінській губ. (RGN III, 80), сучасне *Драгабылле* – у Брестській обл. (Рап. Бр. 47), серб. (похідне) *Dragobilj* – ойконім (Im. m. 147), чеськ. (похідне) *Drahobylice* – ойконім (Profous I, 453), полаб. **Drogobyľ*, яке реконструюють із топоніма *Dröbel* (AAO 5, 46).

***Dorgobyть** / ***Dorgobyčъ**: укр. (похідне) *Дрогобич* – ойконім у Львівській обл., відомий з 1390 р. – полонізований варіант первісного **Дорогобычъ* (Худаш, Демчук 68), рос. *Дорогобит*, *Дрогобич* (РУС 119), пол. *Drohobycz* (SN II, 526).

***Dorgočajь**: серб. (похідне) *Драгочај* — топонім (Лома 79–80), слвн. *Dragočajna* — топонім, який, услід за Ф. Безлаєм, виводять із антропоніма **Dorgočajь* (Torkar 114; Snoj 121).

***Dorgodanъ**: болг. *Драгодан* (Заимов 95).

***Dorgodědъ**: схв. *Dragodjed* (Maretić 118).

***Dorgodějъ**: ст.-пол. *Drogodzey de Policarcicz*, 1389 р. (SSNO I, 522).

***Dorgogostъ**: луж. *Drohohost* (Wenzel II/1, 97).

***Dorgol'ubъ**: ст.-укр. Янко *Дорголюбовъ*, 1654 р. (Тупиков 132) < **Дорголюбовъ*, рос. *Драголюбов* (ЖПТ), *Дроголюбов* (Новикова 271), болг. *Драголюб* (Заимов 95), серб. *Драгољуб* (Грковић 82), схв. *Dràgoljub* (Maretić 118), слвн. *Dragoljub* — особове ім'я (Keber 173), слвц. *Dragol'ub* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87) ~ серб. *драгољуб* 'назва рослини' (Лавровский 110), в.-луж. *droholuby* 'люб'язний, дорогий, любий' (Трофимович 35).

***Dorgomilъ (jъ)**: д.-руськ. Жирославъ *Дорогомиловичъ*, 1268 р. (Тупиков 535), ст.-рос. (похідне) *Дорогомилово*, 1551–54 рр. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 240), рос. *Дрогомилов* (ЖПТ), блр. (похідне) *Драгомилов* — ойконім у колишній Могильовській губ. (RGN III, 88), болг. *Драгомил* (Заимов 95), серб. *Драгомил* (Грковић 82), схв. *Dragomil* (Maretić 118), слвн. *Dragomil* — особове ім'я (Keber 173), (похідне) *Dragomilo* — ойконім, відомий як *Dragomeil*, 1436 р. (Torkar 114), ст.-пол. *Drogomilo*, 1226 р. (SSNO I, 522), ст.-чеськ. *Drahomili*, 1351 р. (Gebauer I, 323), слвц. *Dragomil* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87), полаб. **Drogomił*, яке реконструюють із топоніма *Tromlitz* (ААО 5, 46). Див. ще (ЭССЯ 5, 75–76).

***Dorgoměrъ** / ***Dorgomirъ**: ст.-укр. Иванчукъ *Драгомирь*, 1404 р. (УГ 133), укр. *Драгомир* (Новикова 268), рос. *Драгомир* (РУС 119), *Дрогомиров* (ЖПТ), (похідне) *Драгомиловка* — ойконім у колишній Тульській губ. (RGN III, 88), ст.-болг. *Δαρυαμῆρος*, 812 р. (БЕР 1, 417), серб. *Драгомир* (Грковић 82), (похідне) *Драгомирово* — мікротопонім (Ђапић 1967: 213), хорв. *Dragomir* (Leksik 140), ст.-слвн. *Dragmer*, 1050 р. (Kronsteiner 206 — *Dragomirъ*), *Dragomir* — особове ім'я (Keber 173), *Dragomer* — топонім, який виводять із антропоніма **Dragomirъ* (Torkar 114) чи **Dragomirъ* / **Dragoměrъ* (Snoj 121), ст.-пол. *Drogomirus*, 1267 р. (Taszycki I, 100), *Dargemoyzle*, 1180–1195 рр. (Jeżowa II, 63), пол. *Drogomir* (SN II, 525), ст.-чеськ. *Dragomir*, XIII ст. (Pleskalová 131), чеськ. *Dragomir* (ЧП), (похідне) *Drahomirice* — ойконім (Profous I, 453), слвц. *Dragomír* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87). Див. ще (ЭССЯ 5, 76).

***Dorgomǫžь**: болг. *Драгомъж*, X ст. (Заимов 95), схв. *Dragomiž* (Maretić 118).

***Dorgomyślь**: укр. *Дрогомишль* — ойконім на Львівщині, відомий уже в 1497 р. — полонізований варіант первісного **Дорогомышль* (Худаш, Демчук 69), рос. *Дорогомышль* — гідронім у басейні Оки (Смолицкая 65), *Дорогомышка* — назва поселення в колишній Тульській губ. (RGN III, 81) < **Дорогомышлька*, ст.-пол. *Drogomizl*, 1136 р. (SSNO I, 522), (похідне) *Dargumizle*, 1262 р., сучасне *Dargomyśl* — ойконім (Nieskula 110), ст.-чеськ. *Dragomysl* (Gebauer I, 323), чеськ. *Drahomysl* (Svoboda 81), *Drahomyśl* — ойконім (Profous I, 452), слов'ян. *Dargemoyzle*, 1180—1195 р. (Jeżowa II, 63 — **dorgomyślь*), (похідне) *Dargemezle*, 1186 р. — ойконім (Jeżowa II, 43 — **dorgomyšly*), *Dargemoyzle* de Clodram, 1190—1195 pp. (Schlimpert 36).

***Dorgoněgь**: схв. *Dragonég* (Maretić 118).

***Dorgonogь**: макед. (похідне) *Драгоноже* — ойконім (зараз не існує), відомий під 1467—1468 pp. (Станковска 2002: 83).

***Dorgoradь**: болг. *Драгорад* (Заимов 95), серб. *Драгорад* (Грковић 82), (похідне) *Драгорађ* — гідронім (Лома 79), схв. *Dragorad* (Maretić 118), ст.-пол. *Dargorad*, 1136 р. (Taszycki I, 98), пол. *Drogoradz* — відантропонімний ойконім (SMP 239), ст.-чеськ. *Drahorad* (Gebauer I, 323), чеськ. *Drahorád* (ЧП), (похідне) *Drahoraz* — ойконім, відомий від 1294 р. (Profous I, 454), словц. *Drahurád* (TZ Bratislava 64), полаб. **Dargorad* (Foster 138).

***Dorgorǫkь**: словн. *Dragorok* (Kos 117).

***Dorgoslavь**: ст.-укр. *Драгосла(в)*, 1456 р. (УГ 107), ст.-болг. *Драгослав*, XI ст. (Заимов 96), болг. *Драгослав* (Илчев 182), (похідне) *Драгославица* — мікротопонім (Ковачев Севлиевско 181), макед. *Драгослав*, XV ст. (Соколки 1964: 200), серб. *Драгосав*, *Драгослав* (Грковић 82), схв. *Dragosǫv*, *Dragoslav* (Maretić 118), словн. *Dragoslavljjevič* (ZSSP 115), *Dragoslav* — особове ім'я (Keber 173), хорв. *Dragoslavić* (Leksik 140), ст.-пол. *Drogosław*, XII ст. (SSNO I, 522), ст.-чеськ. *Drahozlaus*, 1250 р. (Pleskalová 131), чеськ. (похідне) *Draho-slavice* — ойконім (Profous I, 454), словц. *Dragosav*, *Dragoslav* — особове ім'я (Majtán, Považaj 87), н.-луж. *Drosław* (Wenzel II/1, 97). Див. ще (ЭССЯ 5, 76).

***Dorgostajь**: укр. (похідні) *Дорогостаи* *Большие*, *Дорогостаи Малые* — ойконіми в колишній Волинській губ. (RGN III, 81).

***Dorgosynь**: укр. (похідне) *Драгасимів* — ойконім в Івано-Франківській обл., відомий з XVI ст., який реконструюють як

**Драгосиновъ* і пов'язують з особовим іменем **Драгосинъ* (Худаш, Демчук 68), болг. *Драгосин*, XV ст. (Займов 96), *Драгосинов* (Илчев 182), серб. *Драгосин* (Грковић 82). Пор. ще слов'ян. Влад *Драгосинович*, 1424 р. (Акты ЮЗР I, 9).

***Dorgotěxъ**: чеськ. (похідне) *Drahotěšice* — ойконім (Profous I, 454–455).

***Dorgotuxъ**: слвн. *Dragatuš* — топонім, історично *Dragotusch*, 1359 р., який виводять із антропоніма **Dragotuxъ* (Torkar 114; Snoj 121).

***Dorgověťъ**: болг. *Драговет* (Займов 95).

***Dorgovidъ**: укр. (похідне) *Дроговиж* — ойконім на Львівщині.

***Dorgovitъ**: болг. *Драговит* (Займов 95), серб. *Драговит* (Грковић 81), схв. *Dragovit* (Maretić 118), слвн. *Dragovit* (Kos 117).

***Dorgovilkъ**: серб. *Драговук* (Грковић 81).

***Dorgoželъ**: болг. *Драгожелъ* — відантропонімний ойконім (Займов БГИ 101).

***Dorgožitъ**: д.-руськ. *Дорогожичи* — топонім в околицях Києва (ЕСЛГНПР 52), ст.-рос. *Дорогажитъ*, XVI ст. — назва починка в історичній Новгородській землі (НПК VI, 352), ст.-слвн. *Dragosid*, 990 р. (Kronsteiner 206 — *Dragožitъ*; Kos 117), *Dragožiče* (Zdovc 37) — топонім, який виводять із антропоніма **Dragožitъ* (Snoj 122).

Праантропоніми-композиції з компонентом *-*dorgъ* у постпозиції і префіксальні деривати:

***Boľ edorgъ**: серб. *Бољедраг* (Грковић 41), схв. *Bòľedrâg* — чоловіче ім'я (Rječnik I, 534), слвн. *Bòľdraž*, історично — *Wuldres*, 1406 р., а також *Bodrež*, історично — *Boligras*, 1359 р., *Woldrosch*, 1457 р. — відантропонімні ойконіми, які пов'язують із праантропонімом **Boľ edorgъ* (Torkar 113).

***Bytodorgъ**: слвн. (похідне) *Todraž*, історично *Witodras*, 1291 р., *Bitodrosi*, 1560 р. — ойконім, який пов'язують з антропонімом **Bytodragъ* (Torkar 119).

***Čadorgъ**: слвн. (похідні) *Čadrg*, історично — *Zadroc*, 1300 р., *Čadrach*, 1377 р., *Tschadrach*, 1515 р., а також *Čadraže*, історично *Sadras*, 1360 р. — ойконіми, мотивовані антропонімом **Čadragъ* (Torkar 114), полаб. **Čadrog*, яке реконструюють із топоніма *Zschadragъ* (ААО 5, 46).

***Čelodorgъ**: *Челодраг* — князь лехітського племені велетів (Павинский 44).

***Golodorgъ**: схв. *Olodrag* (Maretić 125), слвн. *Golodrag* (Kos 119).

***Gostidorgъ**: слвн. *Gostidrag* (Kos 119).

***Xotidorgъ**: слвн. *Kotredež*, історично *Quotredessac*, 1581 р. — ойконім, який виводять із антропоніма **Hotědragъ* (Torkar 116 — з літературою).

***L'ubidorgъ**: схв. *Łubidrag* (Maretić 121), ст.-слвн. *Liubdrago*, XII ст. (Kronsteiner 208 — *L'ubidragъ*).

***Milodorgъ**, ***Milьdorgъ**: болг. *Милодраг* (Заимов 152), серб. *Милодраг* (Грковић 134), схв. *Milodrag* (Maretić 121), слвн. *Milodrag* — особове ім'я (Lenarčič 558), а також слов'ян. *Mildarch*, 1302 р. — у німецьких середньовічних джерелах (Schlimpert 85). Див. ще (ЭССЯ 19, 37).

***Moьdorgъ**. Реконструюють на основі слвн. *Bódrež*, історично *Modraz*, 1367 р. — топонім (Torkar 113).

***Myslidorgъ**: (похідне) *Moyszledarsiz*, 1171 р. — топонім у полабських слов'ян Меклембурга (Jeżowa I, 46 — з реконструкцією **myslidoržitij*).

***Мьн'edorgъ**: слвн. *Manjdrag* (Kos 125).

***Ninodorgъ**: слвн. (похідне) *Modraže*, історично *Minotrasch*, 1822 р. — ойконім, який виводять із антропоніма **Ninodragъ* (Torkar 117).

***Onodorgъ**: *Anatrog* (Адам Бременський), *Anadrag*, 1032 р. (Гельмольд) — особове ім'я у слов'ян-ободритів (Лоренц продолжение 65; Schlimpert 97).

***Radidorgъ**: схв. *Radidrag* (Maretić 126).

***Sebēdorgъ**: схв. *Sebedrag* (Maretić 127), слвн. *Sebidrag* (Kos 134), (похідні) *Sedraž*, історично *Zedraz*, 1265—1267 рр., а також *Sidraž*, історично *Schhydrachs*, 1421 р. — ойконіми < антропоніма **Sebēdragъ* (Torkar 118). Стосовно позаслов'янських паралелей пор. лит. *Saudargas* (Юркенас 140).

***Sēmīdorgъ**: схв. *Zemidrag* (Maretić 134).

***Stoьdorgъ**: слвн. *Stojdrag* (Kos 136), (похідні) *Sodraž*, історично *Sodreschberg*, 1823 р., а також *Sodražica*, історично *Stoidrasicz*, 1220 р. — ойконіми, які виводять із антропоніма **Stoьdragъ* (Torkar 118).

***Sьdēdorgъ**: слвн. *Zdedrag* (Kos SOI 24).

***Tixodorgъ**: слвн. *Tihodrag* (Kos 140).

***Tomidorgъ**: схв. *Tomidrag* (Maretić 130).

***Тьрдodorgъ**: слвн. *Dridodrago*, 1030 р. (Kronsteiner 206 — з реконструкцією *Tьрдodragъ*, *Trdodrag* (Kos 141).

***Unedorgъ**: ст.-пол. *Vnedrog*, 1265 р. (SSNO V, 523).

***Veledorgъ**: хорв. *Веледраг* [1070 р. — *Uuilledragum* (Šimundić 1982–1983: 188)].

***Vetjedorgъ**: схв. *Većedrag* (Maretić 130).

***Vitodorgъ**: схв. *Vitodrag* (Maretić 130).

***Voјьdorgъ**: схв. *Vojdrag* (Maretić 132).

***Vьlkodorgъ**: серб. *Вукодраг* — чоловіче ім'я (Грковић 60), (похідне) *Вукодраж* — гідронім (Милићевић 363), схв. *Vûgdrag* (Maretić 133).

***Vьsedorgъ**: ст.-пол. *Reduano Snedarc*, 1238 р. (SSNO V, 380), а також слов'ян. *Wissedarge* — у пруському антропоніміконі (Топоров 391).

***Zadorgъ**: слвн. *Zadrag* (Kos 148).

***Zelodorgъ**: схв. *Zelodrag* (Maretić 134), слвн. (похідне) *Zlodržek*, історично *Zlodershe*, 1780 р. — ойконім, який пов'язують з антропонімом *Zelodragъ* (Torkar 120).

***Želidorgъ**: схв. *Želidrag* (Maretić 135), полаб. **Želidrog*, яке реконструюють із топонімів *Sellerhausen*, *Selleris* (ААО 5, 46).

Праантропоніми з коренем **Glux-* / **Gluš-*

***Gluxъ(ь)**: ст.-укр. єреми(и) *глѹхи(и)*, 1609 р., Іванъ *Глу(х)*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 6, 226), укр. *Глух*, *Глухий* (Новикова 198), *Глухий* — сучасне прізвисько («недочуває»; Чабаненко ПНН 1, 103), (похідні) *Глухів* (2), *Глухів Перший*, *Глухів Другий*, *Глухова*, *Глухове* — ойконіми в різних областях, ст.-рос. Дмитрей Васильевичъ *Глуховъ*, 1449 р., Палка *Глухой*, 1495 р. (Тупиков 106), Михалко *Глухой*, 1626 р. (Парфенова 113), рос. *Глухов*, *Глухой* (ЖПТ), (похідні) *Глухова* (7), *Глуховка* (6), *Глухово* (47) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 377–378), ст.-блр. Матфей *Глухой*, 1598 р. (Тупиков 106), Арцюх *Глух*, 1623 р., Астап *Глухи*, 1681 р. (Бірыла 1966: 205), блр. *Глухи*, 1717 р. (Бірыла 1966: 205), *Глухи* (Бірыла 111), (похідне) *Глухайка* — ойконім у Гомельській обл. (Рап. Гом. 52), болг. *Глухов* (Илчев 135), слвн. *Gluh* (ZSSP 164), ст.-пол. Stanislaw *Gluchy*, 1408 р., Gregorius *Gluch*, 1449 р. (SSNO II, 132, 133), Syenko *Gluchi*, 1564 р., Antoni *Głuch*, 1691 р. (Мутник 100), пол. *Głuch*, *Głuchy* (SN III, 387, 388), *Hłuch* (SN IV, 126), (похідні) *Głuchowo* (6), *Głuchów* (11) — ойконіми (SMP 296), чеськ. *Hluchý* (ЧП), ст.-слвц. Matheus *Hluchy*, 1522 р. (HSSJ I, 413), слвц. *Hluchý*, XIX ст. (TP 111), *Hlúch*, *Hluchý* — сучасні

прізвища (TZ Bratislava 114) ~ д.-руськ. *глухыи* 'позбавлений слуху' (СДРЯ II, 333), укр. діал. *глухѣй* 'глухий' (Гнатишак 121), *глух* 'т. с.' (Вишневська 155), ст.-блр. *глухый* 'позбавлений слуху' (ГСБМ 6, 302) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 146–147).

Праантропоніми-композиції:

***Gluxodědъ**: укр. *Глуходід* (Новикова 198), рос. *Глуходедов* (ЖПТ), слвн. *Gluhodedov* (ZSSP 164).

**gluxorodъnъ(jъ)*: схв. *глухородан* 'глухий від народження' (Речник III, 373). Антропонімі рефлексії невідомі.

***Gluxověъ**: рос. *Глуховер* (Новикова 198).

**gluxovortъ(jъ)*: рос. діал. *глуховорѣтый* 'сорочка із закритим коміром' (СРГК I, 341).

Суфіксальні деривати:

**gluxиѣ*: рос. діал. *глухуѣ* 'глухий чоловік' (СРГК I, 341). Антропонімі рефлексії не засвідчено.

***Gluxakъ** / ***Gluxačъ**: рос. *Глухачев* (ЖПТ), (похідне) *Глухачи* — ойконім у колишній Новгородській губ. (RGN II, 376), схв. *Глѹхѣи* (Речник III, 373), хорв. *Gluhak* (Leksik 192), слвн. *Gluhak* (ZSSP 164) ~ укр. діал. *глухѣч* 'глухий чоловік' (Глуховцева 53), рос. діал. *глухѣч* 'неуважний чоловік' (СРНГ 6, 214), серб. діал. *глувѣи* 'хто недочуває' (Букумирић 99).

***Gluxoma**: укр. *Глухоман* (ТП 40) < *Глухом-ан*.

Деривати з консонантом -n- у суфіксальній морфемі:

***Gluxanъ**, ***Gluxanъ**: укр. *Hľuchan*, 1787 р. (Чучка 146), *Глухан* — сучасне прізвище (Новикова 198), рос. *Глухань* (ЖПТ), (похідне) *Глуханова* — ойконім у колишній Московській губ. (RGN II, 376), хорв. *Gluhan* (Leksik 192), пол. *Gľuchan* (SN III, 387), чеськ. *Hľuchanъ*, *Hľucháň* (ЧП), слвц. *Hľucháň* (TZ Bratislava 114), луж. *Gľuchan?* (Wenzel II/1, 114) ~ укр. *глухѣнь* 'глухар' (СУМ II, 88), діал. *глухѣн* 'глухий чоловік' (Піпаш, Галас 38), *глухѣнь* 'глуха людина' (ЕСУМ I, 530), слвц. діал. *hľucháň* 'глухувата людина' (SSN I, 578).

***Gluxonъ**, ***Gluxonъ**: укр. *Глухон* (РУС 98), рос. *Глухонин* (ЖПТ), хорв. *Gľuhonъ* (Leksik 192), схв. *Глѹхонѣ* (Речник III, 373) ~ рос. діал. *глухонѣ* 'дурень' (СРГК I, 341), 'насмішливе прізвище глухуватої людини' (СРНГ 6, 217).

***Gluxunъ**: укр. *Hľuchinia*, 1704 р. (Чучка 146), *Глухуня* — прізвище ко жінки («яка недочуває»; СПУ I, 244) ~ укр. діал. *глухунѣ* 'глушко' (Чучка 146), 'рослина *Vaccinium uliginosum*' (Яворницький I, 144).

Іносуфіксальні похідні:

***Gluxarъ**: укр. *Глухарь* — сучасне прізвище («погано чує»; Чабаненко ПНН 1, 103), ст.-рос. Друган *Глухарев*, 1614 р. (Веселовский 79), (похідне) *Глухарево*, XV ст. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК I, 203), рос. *Глухарев* (ЖПТ), (похідні) *Глухарева*, *Глухарево* (10 фіксацій), *Глухаревской* (2), *Глухаревы*, *Глухари* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 376), болг. *Глухаров* (Илчев 135) ~ укр. діал. *глухárь* 'глухий чоловік' (Глуховцева 52), *глухár* 'т. с.' (ПГ 46), рос. діал. *глухárь* 'хто погано чує' (НОС 2, 16), болг. *глухár* 'дикий півень, Tetrao urogallus' (БЕР 1, 252), в.-луж. *hłuchar* 'глухар' (Трофимович 53).

***Gluxota**: ст.-укр. (вторинне) *Hlukotics*, 1672 р. (Чучка 146), укр. *Глухота* (Глуховцева 1, 194), рос. *Глухота* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *глухота* 'глухота', 1560 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 4, 39), ст.-блр. *глухота* 'т. с.' (ГСБМ 6, 302), в.-луж. *hłuchota* 'глухота' (Трофимович 53) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 145–146).

Потенційно могли онімізуватися:

**gluxatъ(jь)*: рос. діал. *глухáтой* 'глухий' (АОС 9, 124).

**gluxastъ(jь)*: слвц. діал. *hluchastý* 'глухуватий' (SSN I, 578).

**gluxavъ(jь)*: слвц. діал. *hluchavý* 'глухуватий' (SSN I, 578).

**gluxovatъ(jь)*: укр. *глухувáтий* 'трохи глухий' (СУМ II, 90), блр. діал. *глухавáты* 'хто недочуває' (СБГ 1, 451).

Праантропоніми з коренем **Gluš-*:

***Glušā**, ***Glušъ**: рос. *Глушев* — сучасне прізвище, макед. (вторинне) *Глушевски* (Речник ПКМ I, 264), ст.-слвн. *Gluzo*, 993 р. (Kronsteiner 207 — з реконструкцією *Glušъ*), ст.-пол. *Iohanne Glusz*, 1417 р. (SSNO II, 133), пол. *Głusz* (SN III, 388), (похідні) *Głuszewo*, *Głuszyn* (3) — ойконіми (SMP 297), ст.-чеськ. *Gluzā*, XIII ст. (Pleskalová 131) ~ рос. діал. *глу́ша* 'самка глухаря' (ЯОС 3, 79), *глушь* 'хто погано чує' (Малеча 1, 337), *глуш* 'глухий, глухуватий чоловік', *глушь* 'глухувата жінка' (СРНГ 6, 217, 220) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 154).

***Glušajъ**: рос. *Глушаев* (ЖПТ), блр. *Глушай* (Бірыла 111).

***Glušakъ**: укр. *Глушак* (РУС 98), (похідні) *Глушакова Нива* — мікротопонім на Ровенщині (Сл.ММР 118), *Глушаки*, *Глушакове* (3 фіксації) — мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 290), рос. *Глушаков* (ЖПТ), блр. *Глушак* (Бірыла 111), *Глушаки* — відантропонімний ойконім на Вітебщині (Рап. Від. 109), пол. *Głuszak* (SN III, 388) ~ ст.-укр. *глушакъ* 'глухар' (Тимченко 1, 176), рос. діал. *глуша́к*

‘хто погано чує’ (Селигер 1, 175), ‘глухий, глухуватий чоловік’ (СРНГ 6, 217), блр. діал. *глушák* ‘глухий чоловік’ (ТС 1, 204).

***Glušikъ** / ***Glušičъ**: укр. *Глушик* (Панцьо 100), *Глушич* (РУС 98), рос. *Глушич* (ЖПТ), схв. *Глушић* (Речник III, 374), слвн. *Glušič* (ZSSP 164), ст.-пол. Nicolaus *Gluzicz*, 1420 р. (SSNO II, 133), пол. *Głuszyk* (SN III, 389), *Hłuszyk* (SN IV, 126), чеськ. *Hlušiček* (ЧП).

***Glušьka**, ***Glušьko**, ***Glušькъ**: ст.-укр. а(н)дре(и) *глушко*, 1609 р. (СУМ XVI–XVII ст. 6, 226), Петро *Глушко*, 1654 р. (РПП 73), укр. *Глушка* (Богдан 86), *Глушко*, *Глушок* – сучасні прізвища (РУС 98), (похідні) *Глушки*, *Глушкова* (2), *Глушкова Могила*, *Глушкове*, *Глушків Гай* – мікротопоніми в Чернігівській обл. (Павленко 290), *Глушки* (3), *Глушків*, *Глушківка*, *Глушківці*, *Глушкове Друге* – ойконіми в різних регіонах, ст.-рос. *Глушко*, 1536 р. (Тупиков 106), Андрей *Глушко*, поч. XVII ст. (Веселовский 79), рос. *Глушков* (ЖПТ), (похідні) *Глушков* – ойконім у колишній Курській губ., *Глушкова* – в колишніх Курській і Пермській губ., *Глушково* (6 фіксацій) – в різних регіонах (RGN II, 380), блр. *Глушко*, *Глушок* (Бірыла 111), (похідні) *Глушкова* – мікротопонім у Брестській обл. (МБ 60), *Глушкі* – назва поселення в Гродненській обл. (Рап. Гр. 71), болг. *Глушков* (Илчев 135), (похідні) *Глушкова усойна* (Займов Панагюрско 86), *Глушкова лака*, *Глушкова падина*, *Глушковото* (Попов Разложко 95) – мікротопоніми, макед. *Глушкин*, *Глушков* (Речник ПКМ I, 264), хорв. *Gluška*, *Gluško* (Leksik 192), ст.-пол. Iohanne *Gluschek*, 1491 р., *Glusko*, 1449 р. (SSNO II, 133), *Głuszko*, 1614 р. (Mytnik 100), пол. *Głuszek*, *Głuszka*, *Głuszko* (SN III, 389), *Hłuszek*, *Hłuszko* (SN IV, 126), (похідне) *Głuszkowo* – ойконім (SMP 297), ст.-чеськ. *Hlussek*, 1385 р. (Gebauer I, 433), чеськ. *Hlušek*, *Hluško* (ЧП), слвц. *Hluška*, *Hluško*, XVIII ст., *Hlušek*, XX ст. (TP 111), *Hlušek*, *Hluško* (TZ Bratislava 114), луж. *Głušk* (Wenzel II/1, 114) ~ укр. *глушкó* ‘глуха людина’ (СУМ II, 90), діал. *глушка* ‘той, хто не чує або недочуває’ (Аркушин 2016: 91), *глушка* ‘глуха жінка’, *глушкó* ‘глуха людина’ (Глуховцева 53), рос. діал. *глушкó* ‘глухий’ (ЯОС 3, 79), блр. діал. *глушка* ‘глуха істо-та’ (ТС 1, 204) та ін.

***Glušica**: схв. *Глушица* (Речник III, 374), слвн. *Glušica* (ZSSP 164), пол. *Głuszycza* (SN III, 389) ~ укр. діал. *глуши́ца* ‘самка глухаря’ (Аркушин 2016: 91), рос. діал. *глуши́ца* ‘т. с.’ (СРНГ 6, 219), *глу́шица* ‘невихованість, безкультур’я’ (ПОС 7, 4) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 153).

***Glušьсь**: укр. *Глушець* (РУС 98), блр. *Глушэц* (Бірыла 112), макед. *Глуцов* (Речник ПКМ I, 263), хорв. *Glušac* (Leksik 192), пол.

Głuszec (SN III, 389), чеськ. *Hlušec* (ЧП) ~ укр. діал. *глушець* 'глухар звичайний, Tetrao' (Аркушин 2016: 91), ст.-блр. *глушець* 'тетерев' (ГСБМ 6, 302), блр. діал. *глушець* 'глухуватий чоловік', 'глухий' (Кананенка, Малажай 155).

***Glušantь**: укр. *Глушан* (РУС 98), рос. *Глушанова ж.* (ЖПТ), пол. *Głuszan* (SN III, 388).

***Glušina**, ***Glušinyь**: рос. *Глушин* (РУС 98), блр. *Глушын* (Бірыла 111) ~ рос. діал. *глушіна* 'глухий чоловік' (НОС 2, 16), 'глухота' (СВор.Г 2, 64) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 153–154).

***Glušnyь (jь)**: рос. діал. *глушный* 'безлюдний' (НОС 2, 16) та ін. Див. (ЭССЯ 6, 154–155).

***Glušyn'a**, ***Glušynyь**: укр. *Глушень* (Глуховцева 1, 194), ст.-рос. Василій *Глушневъ*, XVI ст. (НПК V, 462), рос. *Глушнев* (ЖПТ), (похідні) *Глушнева*, *Глушневка*, *Глушнево* (4), *Глушневский*, *Глушни* (2) — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 381), блр. *Глушнёў* (Бірыла 111), *Глушень* (ЖПТ), (похідне) *Глушнева* — ойконім у Гродненській обл. (Рап. Гр. 71), ст.-пол. Jasko *Głuszeń*, 1601 р. (Mutnik 100), пол. *Głuszeń* (SN III, 389) ~ рос. діал. *глушень* 'хто погано чує; глухий' (СРНГ 6, 218), *глушнѣ* 'т. с.' (Селигер 1, 175), 'глухий' (СБр.Г 4, 24), блр. діал. *глушнѣ* 'глухувата жінка' (Сцяцко 34), блр. діал. *глушэнь* 'глухий чоловік' (Міхайлаў 117), *глушань* 'т. с.' (СБГ 1, 451).

***Glušnykь**: ст.-пол. Paulus *Głusznyk*, 1615 р. (Mutnik 100) ~ рос. діал. *глушнік* 'великий тетерев' (ПОС 7, 4).

Похідні з коренем **Ved-* та ін. у слов'янській антропонімії

Деривати з коренем **Ved-*:

***Vēda**, ***Vēdyь**: рос. *Вядых* (ЖПТ), пол. *Wend*, *Wenda*, *Węd*, *Węda*, *Wind* (SN X, 152, 173, 239) ~ укр. діал. *в'яда* 'якась хвороба' (у прокльонах): *а най тибѣ в'яда з'ме!* (Аркушин 2016: 79).

Афіксальні деривати:

**čevēda*: укр. діал. *чив'єда* 'тривала недуга' (Корзонюк 255), *чєв'ядєть* 'не жити й не вмирати, хиріти' (Грищенко, Мойсієнко 56), *чав'ядіти*, *чєв'ядіти* 'хиріти, чахнути' (Грінченко 4, 442, 449). Антропонімні рефлекси невідомі.

***Kovēda**: укр. *Ковєда* (м. Черкаси), *Ковида* (КПУ Хм. 8, 69) ~ укр. (похідне) *закав'ядіти* 'знудити' (Грінченко 2, 45), блр. діал. *кавѣнда* 'телепень, маруда (про жінку)' (ПД 46).

***Neveda**: укр. *Нев'яда* (PI IФ 2, 146).

***roveđa**: рос. діал. *повяда* 'про повільну, неспішну людину' (ССГ 8, 98). Антропонімі рефлекси не засвідчено.

***Sveda**, ***Svedь**: ст.-пол. *S(z)wend* [1430 р. — Barthosch *Swendt* (SSNO V, 431)], пол. *Swend, Swenda, Swęd, Swęda, Szwend, Szwenda, Szwęda, Szwindowicz, Śwęda, Świnda* (SN IX, 169, 170, 384, 385, 386, 448, 465), (похідне) *Swędów* — ойконім (SMP 1112), чеськ. *Švenda* (ЧП).

***Vedixa**, ***Vedixь** / ***Vediшь**: пол. *Wędzich, Wędzicha, Wędzisz, Windisz* (SN X, 174, 239).

***Vedyшь**, ***Svedьшь**: блр. *Свядыш* (Бірыла 369), пол. *Wendysz, Windysz* (SN X, 154, 240).

***Vedakь**, ***Svedakь** / ***Vedaць**: укр. *В'ядач* (Редько 1, 174), *Индач* (КПУ Черниг. 4, 717) < **Виндач*, блр. (похідне) *Виндачи* — назва поселення в колишній Вітебській губ. (Список Вит. 353), пол. *Swędak* (SN IX, 170), *Windak* (SN X, 239).

***Vedikь**, ***Svedikь** / ***Vediць**: укр. *Виндик* (Горпинич 175), *Свендик* (Горпинич 154), рос. *Венди́ков, Швендик* (ЖПТ), пол. *Wendzik, Wędzik, Windzik* (SN X, 154, 174, 240), (похідне) *Wędziczew* — ойконім (SMP 1204).

***Vedьko**, ***Vedьkь**, ***Svedьkь**: пол. *Swindek, Szwędek* (SN IX, 178, 385), *Wędkowisz, Windek* (SN X, 173, 239), (похідне) *Swędkowo* — ойконім (SMP 1112).

***Kovędьka**: рос. *Кувяткин*, XVIII ст. (МИВК 107), *Ковяткин* (КПУ Зап. 16, 257).

***Vedyкь**: пол. *Windyki* (2 фіксації) — відантропонімі ойконіми (SMP 1229).

***Kovędajь**, ***Kovęd'ajь**: ст.-рос. Григорей Ивановъ сынъ *Ковядавъ*, 1596 р. (ДН 145), Семен Иванович *Коведяев*, 1649 р. (ПА 31), рос. *Коведяевъ*, 1736 р. (Лихачев I, 119).

***Vedelь**: блр. (похідне) *Вендзелева* — ойконім у Мінській обл. (Рап. Мін. 49), пол. *Wendel, Wędel, Wędział* (SN X, 153, 173, 174).

Похідні з коренем **Vedl-*:

***Vedlь(jь)**: укр. *В'ялий* (Глуховцева 1, 176), ст.-рос. *Вялой* Микифоровъ, 1539 р. (Тупиков 100), *Петр Вялый*, 1606 р. (Веселовский 75), *Мишка Вялой*, 1686 р. (АСБ II, 571), рос. *Вялов, Вялый* (ЖПТ), (похідне) *Вялова* — ойконім у колишній Томській губ. (Список Томск. 68) ~ ст.-укр. *вялий: рыбы вялие*, 1691 р. (АППС 2, 180), укр. *в'ялий*, рос. діал. *вялый* 'небалакучий' (СГРС 2, 288), 'вологий (про глину)' (Селигер 1, 163) та ін.

***Zavędlъ(jъ)**: ст.-рос. *Завьяль* Исаковъ сынъ, 1605 р. (Тупиков 154), *Завьяль* Локтевъ, 1641 р. (АС II, 1052), рос. *Завялов*, *Завьялов* (ЖПТ).

***Vędlъ**: блр. *Вяль* (ЖПТ) ~ ст.-рос. *вяль* 'продукт, отриманий в результаті в'ялення' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 287).

***Vędluxa**: рос. *Вялухин* (ЖПТ).

***Vędlyшъ**: рос. *Вялышев* (ЖПТ).

***Vędlikъ** / ***Vędliчъ**: укр. *В'ялик* (Редько 1, 174), рос. *Вяликов*, *Вялич* (ЖПТ).

***Zavędlikъ** / ***Zavędliчъ**: ст.-укр. Отманъ *Завьяличъ*, 1545 р. (Тупиков 551), ст.-рос. Осипка *Завьяличъ*, 1618 р. (Тупиков 551), рос. *Завялик* (ЖПТ).

***Vędlъko**: ст.-рос. Федор *Вялков*, 1624 р. (Веселовский 75), рос. (похідне) *Вялкова* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN II, 278).

***Zavędlъka**, ***Zavędlъko**: ст.-рос. *Завьялко* Судовъ, 1612 р., Кипряшка *Завялка*, 1669 р. (Тупиков 154, 155).

***Vędlъсь**: укр. *В'ялець* (Літ. ЖС 2011, № 7, 77), ст.-рос. Тимофей *Вяльцев*, 1640 р. (Тупиков 512), рос. *Вяльцев* (ЖПТ), (похідні) *Вяльцево* (7 фіксацій), *Вяльцево Большое*, *Вяльцево Малое*, *Вяльцова*, *Вяльцово* — ойконіми в різних регіонах (RGN II, 278–279).

***Zavędlъсь**: укр. *Зав'ялець* (Новикова 309).

***Vędlica**: ст.-рос. *Вьялица* Олферьевъ, 1588 р. (Тупиков 100), рос. *Вялицын* (ЖПТ) ~ укр. діал. *в'ялица* 'всохле дерево' (Аркушин 2016: 79).

Деривати з коренем **Vęz-*

***Vęza**, ***Vęzъ**, ***Vęzъ**: ст.-рос. Иванъ *Вязовъ*, 1481 р. (Тупиков 512), Микита Ивановъ сынъ *Вязъ*, 1601 р. (Гурлянд 103), рос. *Вязъ* (Память 3, 25), *Вязов* (ЖПТ), пол. *Wiaz*, *Więz* (SN X, 182, 222) ~ ст.-укр. *вазы* 'в'язи (шиї)': *голова зъ вазовъ скручена, толко на одной скуре держитца*, 1579 р. (УП 1, 300), укр. *в'язъ* 'зав'язъ', діал. *в'яз* 'зв'язка; зав'язъ' (ЕСУМ 1, 442), 'поперечина, що з'єднує копила саней' (Шило 88), *в'язъ* 'ув'язъ ціпа' (СБІ 157), *в'єзе* *мн.* 'поперечні бруски, що з'єднують полози саней' (Корзонюк 84), *вийиз*, *мн. вийізи* 'т. с.' (Шкрумеляк 33), *в'язі* *мн.* 'в'язъ у санях' (ЕСУМ 1, 442), рос. діал. *вяз* 'гнучкий дубець', *въязы* *мн.* 'шия' (СРНГ 6, 72, 77), *вязъ* 'мотузка, пояс' (НОС 1, 156), ст.-блр. *вязъ* 'кайдани', *вязъ* 'металева скрепа' (ГСБМ 6, 231), блр. діал. *в'яз* 'сув'язъ копилів у санях', *в'язъ* 'в'язъ' (ТС 1, 186), болг. діал. *вез* 'що-небудь зв'язане', *веза* 'зав'яз-

ка торби' (БЕР 1, 128), макед. *вез* 'вишивка' (Гавриш 64), серб. *вез* 'т. с.' (Лавровский 43), чеськ. *vaz* 'шия; зв'язка (голосова)', ст.-слвц. *vāzŭ* 'в'язи (шиї)' (HSSJ VI, 311), слвц. *váz*, *mn. vāzu* 'т. с.' (Kálal 761) та ін.

Префіксальні деривати відапелятивного походження:

***Kaveža**, ***Kavežь** / ***Koveža**, ***Kovežь**: ст.-укр. Васьянь *Кувязь*, XV ст. (УГ 5), Михно *Кувезєвич*, 1546 р. (AS IV, 501), укр. *Кавез* (КПУ Харк. 11, 388), *Гав'яз* (Горпинич Болг. 261) < **Кав'яз* (експресивне одзвінчення), *Говяз* (НКП Зап. 79), укр. *Ковеза* (Горпинич, Корнієнко 106), *Ковиза* (РІ Зап. 2, 335), ст.-рос. Ляпун *Ковезин*, 1566 р. (ДДГ 424), Иван Родивонов *Кувязев*, XVI ст. (Анпилогов 259), Григорий Иванов сын *Кувязев*, 1668 р. (ОАРПр. 577), (похідні) *Кувязино*, *Кувязево*, 1568 р. — ойконіми в колишньому Ярославському пов. (ПМЯ II, 19, 20), рос. *Кавязин* (ИПЧ 5, 92), *Ковязин*, *Ковязов*, *Кувезов* (ЖПТ), (похідні) *Кувязево*, *Ковязин* (2), *Ковязина* (2), *Ковязино* (3), *Ковязы*, *Кавизино* — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 257, 622; СНМК 6, 26), ст.-блр. *Кавеза*, 1623 р. (Бірыла 1966: 221), блр. *Кавяза* (Бірыла 166), пол. (похідне) *Kowężowski* (SN V, 229).

Стосовно апелятивних відповідників пор., наприклад, укр. діал. *кавеза* 'хникало, плакса' (Грищенко, Мойсієнко 46), *ковеза* 'гирлига; костур' (СБІ 316), *ковеза* 'нечепурна, неповоротка людина', *ковеза* 'вередлива, примхлива людина; вередлива, плаксива дитина', *ковіза* 'фартух', *ков'яза* 'мерзляк' (ЕСУМ 2, 482, 484; 488), *гав'яз* 'лікарська рослина проти ревматизму, для зміцнення організму' (Бевка 45), 'живокіст лікарський, *Samphytum officinale*' (Сабадош 43), 'гушавина, густі зарості' (Крохмалюк 38) < **кав'яз*, рос. діал. *кавезя* 'про бездумну людину' (СРНГ 12, 292), *гавязь* 'дрібні плоди' (СВор.Г 2, 30), серб. *кавез* 'клітка' (Лавровский 226), а також інослов'янську лексику, зібрану під гаслами **kaveža* (ЕССЯ 9, 165), **koveža* (ЕССЯ 12, 13).

**naveža*, **navežь*, **navežь*: укр. діал. *нав'язь* 'настирливість' (ЕСУМ 1, 442) та ін. Див. (ЕССЯ 23, 231).

***Obvežь**: рос. *Авязов* (Новикова 16) ~ укр. діал. *обв'язь* 'перевесло' (СБІ 487) та ін. Див. (ЕССЯ 31, 45: **obvežь*).

***Orzvežь**: рос. *Развезев* (ЖПТ) ~ **orzvežь* (ЕССЯ 35, 177).

**pervežь*: укр. *перев'язь* 'перекинута через плече стрічка, ремінь і т. ін., що є деталлю вбрання' (СУМ VI, 149), діал. *перев'язь* 'перевесло' (СБІ 534) та ін.

**rovežь*, **rovežь*: укр. *пóв'язь* 'те, чим пов'язують, скріплюють що-небудь', діал. 'зв'язок' (СУМ VI, 700), серб. *повез* 'ремінець для зв'язування' (Лавровський 477).

**rodъvъzь*: укр. діал. *пíдв'язь* 'місце, де балка запускається в стовп, що її підтримує' (ЕСУМ I, 442).

**privęza*, **privęzь*: укр. діал. *прів'яз* 'шнурочок або мотузок [...]'

(Аркушин 2016: 441), рос. діал. *привѣза* 'настирлива, надокучлива людина' (СРНГ 31, 153) та ін.

**provežь*: укр. діал. *прóв'язь* 'середня частина рибальської сітки' (ЕСУМ I, 442). Антропонімні рефлекси невідомі.

**Srovežь*, **Srovežь*: ст.-рос. Пронька *Суязев*, 1618 р. (Долинин 402). Можливо, до цього списку належать ст.-рос. Василей Андреевський *Суязовъ* Егурновъ, 1596 р. (ДН 174), в якому *Суязовъ* < **Суязовъ* (втрата інтервокального -в-), а також рос. *Суязов* (САЛ 631), *Сюязов* (КПУ Дон. 18, 403) ~ укр. *сúв'язь* 'що-небудь зв'язане, сплетене, утворене переплетенням' (СУМ IX, 820) та ін. Див. (Boryś 106; ЭСБМ 13, 16–17).

**Sъvęza*, **Sъvęzь*, **Sъvęzь*: рос. *Связин*, *Связев*, *Связов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *свѣза* 'зв'язок' (СРНГ 36, 332), серб. *свез* 'шов', *свеза* 'зв'язок' (Лавровський 625) та ін.

**Uvęzь*: укр. *Ув'яз* (PI Терн. 5, 365) ~ укр. діал. *úв'яз* 'мотуз, яким ув'язують рубель на возі, щоб притиснути соломі, сіно' (СБІ 779) та ін.

**Zaveža*, **Zavežь*: ст.-рос. (похідне) *Завязово*, 1647–8 рр. — ойконім у колишньому Звенигородському пов. (Рождественський 1913: 208), рос. *Завязина ж.* (ЖПТ) ~ укр. діал. *зав'язь* 'зв'язані декілька стебел жита на полі, що їх використовують для наслання нещастя' (Аркушин 2016: 162–163), рос. діал. *завѣза* 'хвороба' (СРНГ 9, 348), словн. *zaveža* 'зобов'язання' (Dumka 692), ст.-словц. *zánvž* 'путо' (HSSJ VII, 204) та ін.

**zavežь*, **zavežь*: укр. *зав'язь* 'маленькі, недостиглі плоди' (СУМ II, 65), діал. *зав'язь* 'зав'язь' (Шкрумеляк 56), рос. діал. *завѣзъ* 'зап'ястя' (СРНГ 9, 350), серб. *завез* 'вузол' (Лавровський 138) та ін. Антропонімні рефлекси невідомі.

Суфіксальні деривати:

**vęzьba*: ст.-укр. *вѣзьба* 'рабство' (СУМ XVI–XVII ст. 6, 176), укр. діал. *в'язба* 'ув'язнення' (ЕСУМ I, 442), ст.-рос. *вѣзьба* 'накладання оков на злочинця' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 287), рос. діал. *вѣзьба*

‘вишивка на краях рушника, жіночої сорочки, простирадел’ (Певин 5), *вязба* ‘узор [...]’ (СРНГ 6, 73), *вязьба* ‘мереживо’ (СРГК 1, 320), *вязьба́* ‘т. с.’ (ПОС 6, 117), ст.-блр. *вязба* ‘силки; петля’ (ГСБМ 6, 228), болг. *везба́* ‘вишивання’, макед. *везба* ‘вишивка’ (Гавриш 64), чеськ. *vazba* ‘арешт; ув’язнення’, ст.-слвц. *vāzba* ‘путо’ (HSSJ VI, 310), в.-луж. *wjazba* ‘в’язка; кріплення’ (Трофимович 346). Антропонімічні рефлексі не засвідчено.

Апелятив віддієслівного походження. Пор., наприклад, д.-руськ. *вѣзѣти* ‘заплутатися; бути в полоні’ (СДРЯ II, 312), ст.-укр. *вязити* ‘сажати в тюрму’ (Тимченко 1, 167), ст.-рос. *вязити* ‘ув’язати, застрянути’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 285), ст.-блр. *везити, вязити* ‘тримати під вартою, неволити’ (ГСБМ 6, 229), чеськ. *věziti*, пол. *więzić* < **vęziti* — каузатив від **vęznoti* (Аникин РЭС 9, 242), а також префіксальні рос. діал. *связіть* ‘зв’язати (мереживо, шкарпетки, сітку)’ (СРНГ 36, 333), *увязіть* ‘прилаштувати кого-н. куди-н.’ (СРНГ 46, 190), блр. діал. *ковэзіцца* ‘хмуритися, затягуватися (про небо)’ (ТС 2, 201), *откывізыты* ‘відстовбурчити’ (Климчук 54) та ін.

***Veziga**: рос. Семен *Вязига*, 1648–1649 рр. (Покровский 263), рос. *Вязигин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вязі́га* ‘задира’ (СРНГ 6, 74), ‘дерево з кривим стовбуром’ (СГРС 2, 285).

**vęza*: рос. діал. *вѣзѣха* ‘жінка, яка в’яже снопи’ (СВор.Г 1, 300).

**vęzъjъ*: укр. діал. *в’язі́й* ‘в’язальник’ (ЕСУМ 1, 442), *в’язі́й* ‘людина з товстою шиєю’ (Грищенко, Мойсієнко 41).

***Vezakъ** / ***Vezacъ**: укр. *В’язач* (*Язач*) (Чучка 128), пол. *Więzak*, *Więzak* (Rymut II, 671), чеськ. *Vezač* (ЧП) ~ укр. діал. *в’язáч* ‘в’язальник — особа, яка в’яже в снопи покоси за жінцями’, *в’язáч* ‘чоловік, у якого великі в’язи’ (Чучка 128), *в’язáч* ‘чоловік, що в’яже снопи’ (СБІ 156), рос. діал. *вѣзáч* ‘вербовий куш’ (СРНГ 6, 72), болг. діал. *везáч* ‘в’язальник снопів’ (БЕР 1, 128), серб. *везак* ‘вишивка’, *везач* ‘підв’язувальник винограду’ (Лавровский 43), чеськ. *vazač* ‘в’язальник’, слвц. *vāzač* ‘в’язальник снопів’ (Kálal 761), в.-луж. *wjazak* ‘т. с.’ (Трофимович 346).

***Vezika**, ***Vezikъ** / ***Vezičъ**: рос. *Вязиков, Вязикин* (ЖПТ), *Вязиково* (2) — відантропонімічні ойконіми в колишніх Псковській і Петербурзькій губ. (RGN II, 272), хорв. *Vezić* (Leksik 712), пол. *Więzik* (Rymut II, 671).

***Vezukъ**: хорв. *Vežuk* (Leksik 712).

***Vęzъкъ**: рос. (похідне) *Вязково* — ойконім у колишній Костромській губ. (RGN II, 273), пол. *Wiązek, Wiązek, Więzek* (Rymut II, 671) ~ укр. діал. *в'язок* 'хребець' (ЕСУМ 1, 442), 'ув'язь ціпа' (СБІ 156), *в'язок змениш*. до *в'яз* 'поперечина, що з'єднує копила саней' (Шило 88), *війізка* 'в'язка' (Шкрумеляк 33), *війазкі* 'зап'ястя' (Мойсієнко 152), рос. діал. *вязок* 'грузьке місце', *вяза* 'перевесло для зв'язування снопів' (НОС 1, 156), 'мотузка', 'гнучка палиця для скріплення полозів санок' (Сл. Печори 1, 130), ст.-блр. *вяза* 'в'язка, оберемок' (ГСБМ 6, 229), блр. діал. *в'язок* 'сув'язь копилів у санях' (ТС 1, 186), рос. діал. *вязок* 'поперечина, яка з'єднує копили собачої чи оленьчої нарти' (СРНГ 6, 76) та ін., із **vęzъka*, **vęzъкъ*.

**ковęzъka*: укр. діал. *ковѣзка* 'палиця', *ковиізка* 'палиця із загнутим кінцем, вид кийка', *ковѣзка*, *говѣзка* 'палиця, на яку опираються при ходінні' (ЕСУМ 2, 482).

**навęzъкъ*, **навęzъka*: ст.-укр. *навязка* 'штраф за безчестя', 1688 р. (Тимченко 1, 451), серб. *навезак* 'прив'язана нитка' (Лавровский 138) та ін. Див. (ЭССЯ 23, 233).

**обvęzъкъ*: ст.-укр. *обовязъки мн.*, 1578 р. (УП 1, 283) та ін. Див. (ЭССЯ 31, 45—47: **obvęzъka*, **obvęzъкъ*).

**orzvęzъka*, **orzvęzъкъ* (ЭССЯ 35, 176—177).

***Pervęzъka**: рос. *Перевязкин* (ЖПТ).

***Podvęzъka**: рос. *Подвязкин* (ЖПТ), пол. *Podwiązka* (SN VII, 442) ~ укр. діал. *підв'язка*, *мн. підв'язки* 'сережки' (СБІ 548) та ін.

***Povęzъka**: пол. *Powiązka* (Rymut II, 288) ~ укр. діал. *пов'язка* 'ко-синка' (Чабаненко Словник 3, 143), ст.-блр. *повязка* 'пов'язка' (ГСБМ 25, 101) та ін.

**privęzъka*: ст.-укр. *привяз(з)ка* *alligatura*, 1642 р. (Славинецький 79), укр. діал. *прив'язка* 'ув'язь' (СБІ 620), рос. діал. *привязка* 'зав'язка' (СРНГ 31, 154) та ін.

***Svęzъka**, ***Svęzъкъ**: рос. *Связкин* (ЖПТ), пол. *Swiązek, Związek, Zwionzek* (Rymut II, 748) ~ укр. *зв'язка*, *зв'язок*, рос. діал. *связка* 'пояс' (СРНГ 36, 333), ст.-блр. *звязка*, *звязокъ* 'союз, об'єднання' (ГСБМ 12, 125, 126), серб. *свезак* 'зв'язка' (Лавровский 625) та ін.

**uvęzъka*, **uvęzъкъ*: укр. *ув'язка* 'зав'язка' (СУМ X, 369), діал. *ув'язка* 'шкіряний шнурок, яким з'єднують капець держака і бич ціпа' (СБІ 779), ст.-слвц. *iväzok* 'предмет, яким або до якого що-н. прив'язують, зав'язують' (HSSJ VI, 273) та ін.

**vezьсь*: укр. діал. *в'язець* 'в'язальник' (СБІ 156). Антропонімі рефлексів невідомі.

***Zavezьka** / **zavezьka*, **zavezьkь*: рос. *Завязкин* (ЖПТ) ~ укр. діал. *зав'язка* 'в'язка' (Сабадош 91), рос. діал. *завязка* 'перевесло', *завязок* 'потилиця' (СРНГ 9, 348, 349), серб. *завезок* 'вузол' (Лавровський 138), ст.-слвц. *zánvāzok* 'путо' (HSSJ VII, 205) та ін.

***Vezeľь**: ст.-рос. Васильй Иванович *Вязель* Осокин, XV ст. (Веселовский 75), рос. *Вязелев* (ЖПТ), хорв. (вторинне) *Veželić* (Leksik 712), слвн. *Veželec* (ZSSP 676) ~ укр. діал. *в'язіль* 'зв'язка', *бот.* 'ко-нюшина повзуча, *Trifolium repens* L.' (ЕСУМ 1, 442, 443), рос. діал. *вязель* 'в'язке, грузьке місце' (СРНГ 6, 73), блр. діал. *вязель* 'горошок луговий' (ТС 1, 187).

**vezulь*: рос. діал. *вязуль* 'болото, трясовина' (СГРС 2, 287).

**vezadlo*: ст.-укр. *вязало* fasciculus, 1642 р. (Славинецький 194), ст.-рос. *вязало* 'те, чим зв'язують: мотузка' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 282), рос. діал. *вязало* 'робітник, який струже дошки і виготовляє з них скриню' (СРНГ 6, 72), в.-луж. *wjazadło* 'мотузка' (Трофимович 346).

**obvezadlo*: ст.-укр. *обвязало* вервь, vitta, 1642 р. (Славинецький 415) та ін. Див. (ЭССЯ 31, 39).

**vezadlnica*: рос. діал. *вязальница* *'спиця для в'язання' (СРНГ 6, 72).

**vezadльсь*: укр. діал. *в'язалець* 'в'язальник' (ЕСУМ 1, 442). Рефлексів у сфері антропонімії не засвідчено.

***Veزيدlo**: ст.-рос. Данила *Везилов*, 1629 р. (Пам.ЮН 172) ~ укр. *в'язіла* (застаріле) 'кайдани' (ЕСУМ 1, 442), діал. *в'язіло* 'в'язке болото' (Личук 43), рос. діал. *вязіло* 'болото, грузьке місце' (СРНГ 6, 74), серб. *везило* 'вишивка' (Лавровський 43).

***Vezslo**: рос. *Вязло* (ЖПТ), пол. *Wiaźło* (Rymut II, 671) ~ д.-руськ. *васло* 'пов'язка, головний убір біблійного першосвященника' (СДРЯ II, 312), укр. діал. *в'язло* 'все, чим можна зв'язати', *вєсло* 'в'язка лика, з якого плетуть личаки', *весло* 'в'язка однорідних предметів' (ЕСУМ 1, 363, 442), рос. діал. *вязло*, *вясло* 'перевесло' (Даль 1, 337), блр. діал. *вясла* 'в'язка', 'велика кількість' (Яўсеєў 34) та ін.

***Kovezъslo**: рос. (похідне) *Ковязлово* — ойконім у Псковській обл. ~ **kovezъslo* (ЭССЯ 8, 88).

**obvezъslo* (ЭССЯ 31, 44).

**pervezъslo*: укр. *перевєсло* 'солом'яна чи трав'яна зав'язка для снопа' (ЕСУМ 1, 363), діал. *перев'ясло*, *перейєсло* 'перевесло' (МСБІ

534, 540), блр. діал. *перевя́сло, поровёсло* ‘солом’яна чи трав’яна зав’язка для снопа’ (цит. за: ЕСУМ 1, 363).

**svęzslō*: рос. діал. *свѣсло* ‘про високу худу людину’ (СОГ 13, 85), *свѣсла* ‘трав’яне перевесло для зв’язування снопів очерету’ (Ткаченко 188), ‘в’язка чого-н.’ (ЯОС 9, 18), ‘перевесло’ (СРНГ 36, 341). Антропонімні рефлексі невідомі.

***Vęzimъ**: укр. *В’язим* (КПУ м. Київ 1, 366) ~ ст.-укр. *вязити* ‘саджати в тюрму’ (Тимченко 1, 167), рос. (застаріле) *вязи́тъ* ‘бути ув’язненим, сидіти в кайданах’ (Даль 1, 338), ст.-блр. *вязити* ‘неволити’ (ГСБМ 6, 231).

***Vęzъma**: ст.-рос. *Вязма* Семеновъ, 1566 р., Іванъ *Вязма*, 1670 р. (Тупиков 100), рос. *Вязьма* (КПУ Ник. 6, 91), *Вязьмин* (ЖПТ), *Вязьмино* (2) — ойконіми в колишніх Саратовській і Тверській губ., *Вязьмино* — в колишній Владимирській губ. (RGN II, 273, 278) ~ рос. діал. *вя́зьма* ‘болотиста місцевість’ (ОСВГ 12, 200).

Гідронім *Связьма* у водозборі Оки (Смолицкая 81), *Большая Связьма*, *Малая Связьма* — ойконіми в Тульській обл. — свідчення потенційності потамоніма **svęzъma*.

**vęzъto*: укр. діал. *вѣа́зьмо* ‘перевесло’ (Лисенко 51), *в’я́зьмо* ‘т. с.’ (СБІ 157), рос. діал. *вѣ́зьмо, вязьмо́*, ‘т. с.’ (ССГ 2, 26, 114), блр. діал. *вязьмо́* ‘перевесло’: *вязьмом звязваюць снапы* (Зубрыцкі 136), болг. *везмо́* ‘вишивання (виріб)’ (Стоянов, Чмир 83), діал. ‘узор на сукні’ (БЕР 1, 128), в.-луж. *wjazto* ‘зв’язка; вузол’ (Трофимович 346). Антропонімні рефлексі не засвідчено.

***Vęzъmъiщъ**: рос., блр. (похідні) *Вязьмичи* — назви поселень у колишніх Смоленській і Могильовській губ. (RGN II, 278) ~ ст.-блр. *вязмичъ* ‘мешканець Вязьми’ (ГСБМ 6, 230).

***Vęzanica**: ст.-рос. Іванъ *Вязаница*, XVI ст. (НПК V, 254) ~ рос. діал. *вя́заница* ‘в’язка соломи’ (СРНГ 6, 72).

***Vęzanikъ**: слвн. *Vežanik* (ZSSP 676).

***Vęzenъ**: рос. *Вязенов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вязённый* ‘виготовлений в’язанням, в’язаний’ (СДГВ 101).

***Vęzenica**: рос. *Вязяницин* (ЖПТ).

***Vęzonъ**: рос. *Вязоно́в* (ЖПТ), слвн. *Vežonik* (ZSSP 677).

***Vęzunъ**: укр. *Вязунь*, 1718 р. (ДІП I, 106), *В’язун* — сучасне прізвище (Новикова 172), рос. *Вязун*, *Вязунов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *вязу́н* ‘особа, яка втручається не в свої справи’ (СРНГ 6, 77), ‘мотузка’ (СВГ 1, 106) та ін.

***Vežynь**: блр. *Язынин* (м. Дзержинськ) < **Вязынин*.

***vežьnъ(jь)**: укр. діал. *в'язний* 'шийний' (ЕСУМ 1, 442).

***Podъvežьnъ(jь)**: рос. *Подвязнов, Подвязный* (ЖПТ).

***Vežьnikъ**: рос. *Вязников* (ЖПТ), *Вязниково* (2) – відантропонімні ойконіми в колишніх Вологодській і Ярославській губ. (RGN II, 273) ~ укр. діал. *в'язнік* 'в'язень' (ЕСУМ 1, 442), рос. діал. *вязнік* 'різновид верби' (СРНГ 6, 75), ст.-слвц. *vāžnīk* 'в'язень' (HSSJ VI, 311).

***zavežьnikъ**: укр. діал. *зав'язник бот.* 'перстач прямостоячий, калган, *Potentilla tormentilla* Neck. (*Potentilla erecta* L.)', рос. діал. *завязник* 'т. с.' (ЕСУМ 2, 220), слвн. *zavežnik* 'союзник, спільник' (Dumka 692).

***Vežьnъ**: укр. *В'язень* – прізвище (Чабаненко ПНН 1, 90), ст.-рос. *Василий Вязень*, XIV–XV ст. (ПОС 6, 115), пол. *Więzień* (Rymut II, 671) ~ ст.-укр. *вязень* 'в'язень' (Тимченко 1, 167), *влязен* 'т. с.': *втек ... влязен; влязня* *поимано*, 1575 р. (УП 1, 196), ст.-рос. *вязень* 'т. с.' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 284), ст.-слвц. *vāžeñ* 'невільник' (HSSJ VI, 310) та ін.

***privežьnъ**: укр. діал. *прив'язень* 'налигач' (СБУ 620).

***Vežarъ**: ст.-пол. *Więzarz*, 1477 р. (Rymut II, 671) ~ болг. діал. (похідне) *везарка* 'голка для в'язання' (БЕР 1, 128), макед. (похідне) *везарја* 'вишивальниця' (Гавриш 64), слвц. *vāžár* 'в'язальник снопів' (Kálal 761), в.-луж. *wjažar* 'в'язальник' (Трофимович 346).

***vežitъ(jь)**: ст.-слвц. *vāžitŭ* 'ув'язнений' (HSSJ VI, 311).

***Vežota**: рос. (похідне) *Вязутинская* – топонім на Вологодщині (Список ЮЗ 60).

***vežistъ(jь)**: укр. діал. *в'язистий* 'товстоший' (ЕСУМ 1, 442).

***Vežišče**: ст.-рос. *Васка Вязищев*, 1629 р. (КВ 261).

***vežava, *vežavъ(jь)**: слвн. *vežava* 'зав'язка' (Dumka 670), в.-луж. *wjažawu* 'який в'язе, зв'язує' (Трофимович 346).

***veživo**: рос. діал. *вяживо* 'мотузка, зав'язка мішка' (СРНГ 6, 74), чеськ. *vazivo* 'з'єднувальна тканина'.

***Vežovikъ**: ст.-укр. *Микита Вязовиковъ*, 1658 р. (Тупиков 512), рос. *Вязовик, Вязовиков* (ЖПТ).

Праантропоніми-композиції:

***Dъlgovežъ(jь)**: ст.-укр. *Власъ Долговязовъ*, 1666 р. (Лазаревський 36), укр. *Довгов'яз* (ОКІУМ), рос. *Долговязов* (КПУ Луг. 3, 80) ~ рос. діал. *долговяз* 'високорослий' (ПОС 9, 131), *долговязый* 'над-

міру довгий' (СПГ 1, 222), 'висока, худорлява, незграбна людина' (Новгород. словарь 223), блр. діал. *daŭhaviázu* 'струнка людина' (Varłyha 34) та ін. Див. ще (ЭССЯ 5, 209: **dylgovęzъ(jb)*; SP 3, 262–263: **dŭ'govęzъ*).

***Krivovęzъ(jb)**: укр. *Кривов'яз* (Близнюк 173), *Кривов'яз* – прізвисько (ДАРО ф. Р–479, оп. 2, спр. 248, арк. 92 зв.), *Кривов'язий* (Льв.), *Кривов'язий* – прізвисько [«має скривлену шию» (Чабаненко ПНН 1, 226)], рос. *Кривовяз* (ЖПТ), *Кривовязов* (РУС 216) ~ укр. діал. *кривов'язий* 'кровошій' (Грінченко 2, 304).

***Vęzobr'uxъ**: ст.-рос. Фадюшка Онан(ь)инъ с(ы)нъ *Вязобрюх*, 1685 р. (Парфенова 104).

Похідні з іншими детермінативами кореня менш продуктивні. Пор.:

Деривати з коренем **Vęg-*:

***Vęga, *Vęgъ**: ст.-рос. (похідне) *Вягово*, 1500 р. – ойконім на Новгородщині (ПОКН 26), рос. *Вягин* (ЖПТ), блр. *Вяга* (м. Бобруйськ).

***Kovęga**: укр. *Ков'яга* (НКП Харк. 2018: 72).

***Sъvęga, *Sъvęgъ**: укр. *Звяга* (Горпинич, Корнієнко 86), ст.-рос. *Звяга* Софоновъ, 1512 р. (Тупиков 160), *Свягово*, XV ст. – відантропонімний лімномім в історичній Новгородській землі (НПК I, 728), рос. *Звягин* (ЖПТ), ст.-блр. Иван Василевич *Звега*, 1567 р. (Бірыла 1966: 216), пол. *Szweğa, Szwinga* (SN IX, 385, 386) ~ рос. діал. *звяга* 'задирака' (НОС 3, 91), 'вередливий; скупий; надокучливий' (ОСВГ 4, 185).

***Zavęga**: рос. *Завягин* (КП Саратов.).

Деривати з коренем **Vęx-*:

***Vęxъ, *Sъvęxъ**: рос. *Вяхов* (ЖПТ), пол. *Swęch, Szwęch* (SN IX, 170, 385) ~ рос. діал. *вяха* 'повільний' (СРНГ 6, 80), 'високорослий' (СВор.Г 1, 303).

***vęxalъ**: рос. діал. *вяхаль* 'про мляву людину' (СВор.Г 1, 303).

Суфіксальною варіантністю пов'язані ст.-рос. *Вяхоръ*, 1539 р., Федор *Вяхиръ*, 1628 р. (Тупиков 76, 101), Степанъ Исаевъ с. *Вяхиревъ*, 1678 р. (Углич 68), рос. *Вяхирев* (ЖПТ), (похідні) *Вяхарево*, *Вяхари* – ойконіми в колишніх Псковській і Смоленській губ., *Вяхори* – в колишній Смоленській губ., *Вяхирево* (8 фіксацій) – на різних теренах (RGN II, 280) < ***Vęxagъ, *Vęxogъ, *Vęxugъ** ~ рос. діал. *вяхарь* 'сітчастий мішок, кошик для сіна, сплетений із мотузків або лика' (СРНГ 6, 80).

III. АНТРОПОНІМНІ ЕТЮДИ

Укр. *Бавич* і споріднені антропоніми

Зафіксовано в (Богдан 9), споріднене з пол. *Bawicz* (SN I, 211). Формально це патроніми від *Бава* / *Вава*, які засвідчено в слов'янських антропоніміконах. Пор., наприклад, блр. *Бава* (Бірыла 30), рос. *Бавин* (ЖПТ) — патронім на *-ин*, слвн. *Vava* (ZSSP 26) < ***Bava** відапелятивного походження. Стосовно мотивації пор., наприклад, укр. діал. *ба́ва* ‘гра, забава’ (БСД 21) та ін. Див. (ЕССЯ 1, 168).

Крім ***Bava**, ***Bavičъ**, можна реконструювати ще деякі споріднені праантропоніми, зокрема:

***Jъzbava**: укр. (вторинне) *Збавенко* (Редько 1, 394) ~ **jъzbava* (ЕССЯ 9, 12–13).

**nabava* (ЕССЯ 21, 202). Антропонімі рефлексії не засвідчено.

***Obbava**: пол. *Obawa* (SN VII, 6) ~ укр. діал. *обава* ‘сумнів, пересторога’ (Турчин 202),

***Zabava**: укр. *Забава* (Панцьо 104), *Забава* — сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 1, 153), рос. *Забавин* (ЖПТ), блр. (похідне) *Забавы* — ойконім у Могильовській обл. (Рап. Маг. 69), пол. *Zabawa* (SN X, 383) ~ укр. *заба́ва* ‘справа, заняття; розвага’, ‘затримка, перешкода’ (СУМ IX, 191–192), діал. ‘гулянка з танцями, розвага’ (Сірка, Баушенко 38), ст.-рос. *забава* ‘перешкода, затримка’, ‘задоволення, веселощі’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 5, 130), рос. діал. *заба́ва* ‘затримка’ (СРНГ 9, 239), ст.-блр. *забава* ‘перешкода; спокуса; потіха’ (ГСБМ 10, 70).

***Bavikъ** / ***Bavičъ**, ***Zabavičъ**: пол. *Bawik*, *Zabawicz* (SN I, 211; X, 383).

***Zabavikъ**: чеськ. *Zabavík* (ЧП).

**bavъka*: укр. діал. *ба́вка* ‘гра, розвага’ (Піпаш, Галас 10), ‘іграшка’ (Керча 1, 60). Рефлексії у сфері антропонімії невідомі.

***Pribavъka**: рос. *Прибавкин* (ЖПТ).

***Zabavъka**: укр. *Забавка* (Редько 1, 370), рос. *Забавкин* (ЖПТ), пол. *Zabawka* (SN X, 383) ~ укр. діал. *забáвка* ‘іграшка’ (Шило 118), *за́бавка* ‘дитяча іграшка’ (Аркушин 159), ‘потіха, веселощі’ (Керча 1, 280) та ін.

***Bavyka**: ст.-рос. *Бавыка*, 1472 р. (Тупиков 34), рос. *Бавыкин* (ЖПТ), (похідні) *Бавыкина* (3), *Бавыкино* (7) — ойконіми в різних регіонах (RGN I, 224).

***Bavъсь**: хорв. *Bavec* (Leksik 32), пол. *Bawiec* (SN I, 211).

***Bavidlo**: пол. *Bawiło* (SN I, 211).

**bavidlъnikъ*: укр. діал. *баві́льник* ‘чоловік, який бавить дитину’ (Онишкевич 1, 38). Стосовно словотвірної моделі пор. укр. діал. *баї́льник* ‘шептун’ (Грицак 1, 98) < **bajidlъnikъ* ~ **bajidlo* (ЕССЯ 1, 140).

***Bavidlъja**: рос. *Бавилин* (ЖПТ) — патронім на -ин від **Бавиля* ~ укр. діал. *баві́ля* ‘няня, нянька’ (Керча 1, 280), *баві́ля* ‘т. с.’ (СБІ 32).

***Bavunъ**: рос. *Бавунов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *баву́н* ‘весельчак’ (ЕСУМ 1, 101).

**bavъnъ(jъ)*. Реконструйовано в (ЕССЯ 1, 140).

**zabavъnъ(jъ)*: укр. діал. *забáвний* ‘повільний, млявий’ (СБук.Г 121) та ін.

***Zabavъnikъ**: рос. *Забавников* (ЖПТ), хорв. *Zabavnik* (Leksik 742) ~ укр. діал. *забáвник* ‘фігляр’ (Керча 1, 280).

**obbavъnikъ*: ст.-блр. *обавникъ* ‘чаклун’ (ГСБМ 21, 79). Антропонімі рефлексів невідомі.

***Bavъta**, ***Bavъtъ**: укр. *Бавут* (КПУ Льв. 1, 280), ст.-рос. *Ивашко Баутин*, 1626 р. (ОАРП 57), *Иван Баута*, 1653 р. (Раздорский 518), рос. *Баута* — прізвище (Герасимов Словарь 24), *Баутов* (Лет. ЖС 2004, № 37, 144), *Баутин* (ЖПТ), (похідне) *Баутино* — назва пустища (Кусов 263), блр. *Баутина ж.* (м. Гомель).

***Bavъtsъka**: рос. *Бауткин* (ЖПТ) ~ **bavъtsъka* (ЕССЯ 1, 170).

**bavitelъ*: ст.-блр. *бавитель* ‘вихователь’ (ГСБМ 1, 171).

**jъzbavitelъ* (ЕССЯ 9, 13). Рефлекси у сфері антропонімії не зафіксовано.

Блр. *Басалыга*

Зафіксовано в (Бірыла 44). Споріднене з укр. *Босалига* (Горпинич 291). Очевидно, з першопочаткового **Bosolyga* < ***Bosolyga** від-

апелятивного походження. Пор. рос. діал. *босолы́га* ‘хуліган’ (ССГ 1, 233). Щодо другого компонента пор. псл. **lyga* (ЕССЯ 17, 23).

Фактичний матеріал свідчить про потенційність ще деяких прантропонімів-комполітів із компонентом **Bos-*, наприклад:

***Bosobrodъ:** укр. *Бособрод* (Редько 1, 93).

***Bosogolvъ(ь):** хорв. *Boseglav, Bosiglao* (Leksik 63) ~ схв. *босоглѣв* ‘із непокритою головою’ (Речник 2, 76).

***Bosomъdъ:** укр. *Босомод* (КПУ Харк. 15, 91). Стосовно другого компонента пор. псл. **тъdъ* (ЕССЯ 20, 205).

***Bosomyka:** рос. *Басамыкин, Босомыкин* (ЖПТ) ~ рос. діал. *босомы́ка* ‘хто ходить босоніж; обірванець’ (СРНГ 3, 126), (фонетично вторинне) *босомы́га* (лайливо, іронічно) ‘про босих дітей’ (ЯОС 2, 18) ~ **тука* (ЕССЯ 21, 32).

***Bosonogъ(ь):** укр. *Босоніг* — сучасне прізви́сько (СПУ 1, 135), рос. *Босоногов* (ЖПТ) ~ укр. діал. *босоногий* ‘босоногий’ (Грицак 1, 294), рос. *босоногий* ‘босий’ (Сл.РЯ XVIII в. 2, 115) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 222).

***Bosoorbъ:** пол. *Bosorab* (SN I, 459).

***Bosovъlkъ:** д.-руськ. Алексѣй *Босоволковъ*, 1347 р. (Тупиков 486). Потенційно (через стадію прізви́сько) могли онімізуватися:

**bosoxodъ:* схв. *bosðhod* ‘pedibus nudis incedens’ (Rječnik I, 559).

**bosolapъka:* укр. діал. *босолáпка* ‘гуска’ (Грицак 1, 294).

Лексико-словотвірну мікросистему з коренем **Bos-* попередньо можна представити так:

***Bosъ(ь):** ст.-укр. *Босий* (1542 р. — Рє. *Bose*) (Чучка 85), Гриша *Босовъ*, 1566 р. (Тупиков 486), Карпъ *Босый*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 77), укр. *Босий* (Редько 1, 93), ст.-рос. Касіанъ *Босой*, 1530 р. (Тупиков 62), рос. *Босой* (ЖПТ), (похідні) *Босова, Босово* (2) — ойконіми в колишніх Новгородській, Костромській, Псковській губ. (RGN I, 515), блр. *Босы* (Бірыла 59), хорв. *Bosi* (Leksik 63), пол. *Bosy* (SN I, 450), чеськ. *Bosy* (ЧП), луж. *Bosy* (Wenzel II/1, 55).

Стосовно апелятивних відповідників пор. ст.-укр. *босый, босий* ‘босий’ (СУМ XVI—XVII ст. 3, 39), укр. діал. *бѣсий* ‘розутий’, ‘непідкований’ (про коня) (СБук.Г 37), ст.-блр. *босый* ‘босий’ (ГСБМ 2, 166), серб. діал. *бос* у виразі *бос конь* ‘непідкований кінь’ (Динић 39), в.-луж. *bosy* у виразі *bosy kónj* ‘непідкований кінь’ (Трофимович 13) та ін. Див. (ЕССЯ 2, 223—224).

Суфіксальні деривати:

***Bosajъ**: пол. *Bosaj* (SN I, 449).

***Bosějъ**: укр. *Bocii* (Богдан 21), пол. *Bosiejko* (SN I, 449).

**bosixa*: рос. *босі́ха* — прізвисько жінки, яка ходить босоніж' (СРНГ 3, 123).

***Bosoха**: пол. *Bosocha* (SN I, 450).

***Bosакъ** / ***Bosaщъ**: ст.-укр. *Bosak*, 1542 р. (Чучка 85), Иванъ *Босакъ*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 3, 39), укр. *Босак* (Новикова 110), *Босак* — сучасні прізвиська (СПУ 1, 134, 135), *Босач* (Богдан 21), *Босяк* (Глуховцева 1, 126), (похідні) *Босаків*, *Босяки* — мікротопоніми на Чернігівщині (Павленко 261), *Босаки* — на Ровенщині (Сл.ММР 51), рос. *Босаков*, *Босяков* (ЖПТ), блр. *Басак* (Бірыла 44), болг. *Босаков* (Илчев 85), хорв. *Bosak*, *Bosjak* (Leksik 62), схв. *Bòsак* (Речник 2, 73), слвн. *Bosač*, *Bosak* (ZSSP 50), ст.-пол. *Iacobo Bosak*, 1634 р. (SSNO I, 234), пол. *Bosak*, *Bosiak* (SN I, 449), чеськ. *Bosák* (ЧП), *Bosák* — відантропонімний мікротопонім (SPJČ IV, 158), ст.-слвц. *Bozak*, 1407 р. (HSSJ I, 147), слвц. *Bosák* (TZ Bratislava 36), н.-луж. *Bósak* (Wenzel II/1, 54).

Щодо мотивації пор., наприклад, ст.-укр. *босакъ* 'людина, що ходить босо, босоніж (про монахів ордену Босих Кармелітів)', 1633 р. (СУМ XVI–XVII ст. 3, 39), укр. *бося́к* 'голодранець, безпритульний' (ЕСУМ 1, 237), діал. *боса́к* 'босий' (Піпаш, Галас 16), 'бідняк; непідкований кінь' (Гавука 56), *боса́кі* мн. 'босоніжки' (Шило 57), *бося́к* 'бездомна людина' (Євтушок 47), 'позашлюбна дитина' (Глуховцева 30), ст.-блр. *босакъ* 'монах' (ГСБМ 2, 165), блр. діал. *баса́к* 'бідняк, обірванець' (СБГ 1, 173), *бася́к* 'бідняк' (Янкова 48), *боса́к* 'босоногий', *бося́к* 'неслухняний' (ТС 1, 75, 76), пол. діал. *bosak* 'голоногий' (SGP II/3, 396), ст.-слвц. *bosak* 'босоногий' (HSSJ I, 146) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 221–222).

***Bosикъ** / ***Bosiщъ**: ст.-укр. *Bosик*, 1561 р. (ЛЗК 487), укр. *Босик* (Новикова 110), *Босик* — сучасне прізвисько (СПУ 1, 135), (похідне) *Босичов* — мікротопонім на Чернігівщині (Павленко 261), ст.-рос. Федор Александрович *Босиков*, 1560 р. (Веселовский 47), рос. *Босиков* (ЖПТ), (похідні) *Босиково* — ойконіми в колишніх Костромській і Тверській губ. (RGN I, 515), ст.-блр. Иванъ *Босиковичъ*, 1552 р. (Тупиков 486), хорв. *Bosić* (Leksik 63), слвн. *Bosič* (ZSSP 50), пол. *Bosik* (SN I, 450), слвц. *Bosiková ж.* (TZ Bratislava 36), луж. *Bosik* (Wenzel II/1, 54) ~ укр. діал. *босик*, *босік* 'кличка пса з білими нога-

ми' (ЕСУМ 1, 237), рос. діал. *босикі́ мн.* 'берестяні постолн, які взу-вали на босу ногу' (СРНГ 3, 123).

***Босѣка**, ***Босѣко**, ***Босѣкъ**: ст.-укр. Федорѣ *Боско*, 1694 р. (Тупиков 62), укр. *Босок* (Богдан 21), *Боско* (Глуховцева 1, 126), ст.-рос. Неверецѣ Козмин с. *Босковѣ*, 1498 р. (Тупиков 486), Касіанѣ *Боско* Ондрѣевѣ, 1539 р. (Тупиков 62), рос. *Боскин* (ЖПТ), (похідне) *Боскина Грива* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN I, 515), блр. *Баско* (Бірыла 44), болг. *Боско*, *Босков* (Илчев 85), хорв. *Bosek* (Leksik 63), пол. *Bosek*, *Bosko* (SN I, 449, 450), чеськ. (вторинне) *Boskovský* (ЧП), (похідне) *Boskovský* – мікротопонім (SPJČ IV, 158), луж. *Boska* (Wenzel II/1, 54) ~ укр. *боско́* 'собака з білими лапами (до колін)', діал. *боска́* 'повія' (ЕСУМ 1, 237).

***Босѣкъ(ѣ)**: укр. *Боский* (Богдан 21), хорв. *Boski* (Leksik 63), ст.-пол. Nicolaus *Bosky*, 1469 р. (SSNO I, 235), пол. *Boski* (SN I, 449) ~ рос. діал. *боско́й* 'босий' (СРНГ 3, 124), 'босоногий; бідний, жебрак' (НОС 1, 79), ст.-слвц. *bosky* 'без взуття, босоногий' (HSSJ I, 146), слвц. діал. *boský* 'голоногий, необутий' (SSN I, 147), схв. *бѣска* 'босонога жінка' (Речник 2, 75), серб. діал. *боска* 'босонога' (Динић 39), пол. діал. *boski* 'бідняк; голостопий' (SGP II/3, 401), чеськ. *boský* 'босий' (Kott I, 84).

***Босѣсъ**: хорв. *Bosac*, *Bosec* (Leksik 62, 63).

**bosica*: схв. *бѣсица* 'босонога жінка' (Речник 2, 76). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

***Bosima**: слвн. Joanni Carneo cognominato *Bosima*, 1569 р. (SL 41).

***Босанѣ**, ***Босанѣ**: укр. *Босанів* (Богдан 21).

***Босунѣ**: рос. *Босунов* (ЖПТ).

***Босунѣ**: пол. *Bosun* (SN I, 451) ~ рос. діал. *босы́ня* 'хто ходить босоніж' (СРНГ 3, 127), *босы́ня* 'погорілиця, жебрачка' (Селигер 1, 63), 'голоногий' (ПОС 2, 132), 'бідняк, жебрак' (НОС 1, 79).

***Босынь(ѣ)**: укр. (вторинне) *Босненко* (Горпинич, Тимченко 31) ~ схв. *бѣсан*, *-сна*, *-сно* 'босий' (Речник II, 73).

***Bosota**: укр. *Босота* (КПУ Черк 1, 854), ст.-рос. Иванѣ Васи-льевѣ сынѣ *Босота*, 1572 р. (СГКЭ I, 193), макед. (вторинне) *Босо-това ж.* (Речник ПКМ I, 149), хорв. *Bosota* (Leksik 63) ~ укр. діал. *босѣта* 'біднота' (Грицак 1, 295), *бусѣта* 'бідняки' (Корзонюк 78), болг. (старе) *босота*: *күрілъ*, *восота же порекломы* (цит. за: Заимов Пирдопско 120), серб. діал. *босѣта* 'босонога особа' (Петровић, Ђелић, Капустина 59), пол. діал. *bosota* 'босоногість' (SGP II/3, 403) та ін. Див. (ЭССЯ 2, 222).

***Bosuta**: ст.-пол. *Bosuta*, XIII ст. (SSNO I, 236).

**bosava*: пол. діал. *bosawa* ‘кличка голоногої корови’ (SGP II/3, 398).

**bosovъ(jb)*: пол. діал. *bosowa* ‘босонога жінка’ (SGP II/3, 403).
Антропонімі рефлексів не засвідчено.

***Bosovъсь**: укр. *Босовець* (Богдан 21), пол. *Bosowiec* (SN I, 450).

***Bosovikъ** / ***Bosovičь**: укр. *Босовик*, *Босович* (СП 54), пол. *Bosowicz* (SN I, 450) ~ укр. діал. *босовику́й* мн. ‘черевики, взувані на босу ногу’ (ЕСУМ I, 237), рос. діал. *босові́к* ‘бідняк, жебрак’ (СРНГ 2, 124), ‘легке взуття без підборів’ (СВГ 1, 41), *босовику́й* мн. ‘різновид взуття (на босу ногу)’ (НОС 1, 79), ‘постоли’ (СРГК 1, 101).

Слвц. *Voskár* і под.

Voskár — сучасне прізвище в м. Братислава (TZ Bratislava 393). Генетично споріднене з слвн. *Voštar* (ZSSP 687), чеськ. *Voštiar* (ЧП), слвц. *Voštiar* (TZ Trnava 184) — усі відапелятивного походження. Пор., наприклад, укр. діал. (вторинне) *воска́рка* ‘жінка, яка ворожить воском’ (ЕСУМ I, 404), макед. *восокар* ‘виробник воску’ (МРЈ I, 79), серб. діал. *вѣскѣр*, *вѣштѣр* ‘скупщик і переробник вощини’ (Пујић 216), слвн. *voskár*, *voščár* ‘виробник воску; торговець воском’ (Pleteršnik II, 778), пол. *woskarz* ‘хто виготовляє свічки та інші воскові вироби’ (SJP VII, 699), слвц. *voskár* ‘торговець воском’, ‘воскобійник’ (Bunganič 577), в.-луж. *wóskar* ‘воскобійник’ (Трофимович 367).

Бортництво, а пізніше пасічне бджолярство — важливий складник матеріальної культури слов’ян (Журавлев 128). Крім *nomina agentis* ***Voskarъ** / ***Voščarъ**, можна реконструювати ще деякі праантропоніми з коренем **Vosk-*, зокрема:

***Voskъ**: ст.-укр. Верем’яко *Восков*, 1663 р. (РСР I 179), пол. *Wosk* (SN X, 325), ~ д.-руськ. *воскъ* ‘сега, κηρός’ (Срезневский I, 306), укр. *вискъ* ‘віск’ (Білецький-Носенко 79), *воскъ* ‘т. с.’ (ІСУЯ I, 314), діал. *вѣсѣк* ‘віск’ (Аркушин 71), *воск* ‘т. с.’ (Сабадош 41), серб. діал. *вѣсѣк*, *вусак*, *фосак* ‘віск’ (Пујић 216), слвн. *vôšak*, *vôšk* ‘віск’: *mehak kakor vosek* (Pleteršnik II, 778), в.-луж. *wósk* ‘т. с.’ (Трофимович 326), н.-луж. *wósk* ‘т. с.’ (Мука II, 929) та ін. За спостереженнями Л.Л. Гумецької, лексема *воскъ* праслов’янського походження, відома в усіх слов’янських мовах (Гумецька 41).

***Voskovičъ**: ст.-пол. *Joannes Woskowicz*, 1623 р. (Mytnik 303), пол. *Woskowicz* (SN X, 325).

***Voščidlo**: ст.-укр. *Вошило*, 1577 р. (УП 1, 253), Федоръ *Вошило*, 1649 р. (СУМ XVI–XVII ст. 4, 251), укр. *Вошило* (РУС 84), блр. *Вашчыла* (Бірыла 84), пол. *Woszczyło* (SN X, 326) ~ ст.-укр. *вошило* (*перетоплена і сформована для продажу вошина*) ‘віск’ (СУМ XVI–XVII ст. 4, 251), ст.-блр. *вошило* ‘вошина’ (ГСБМ 4, 217).

**voščica*: ст.-укр. *вошица* ‘вошина’ (СУМ XVI–XVII ст. 4, 257), укр. діал. *вошіц’и* ‘т. с.’ (Піпаш, Галас 31).

***Voščikъ** / ***Voščičъ**: хорв. *Voščić* (Leksik 726), слвн. *Voščič* (ZSSP 687), пол. *Woszczyk* (SN X, 326).

***Voščькъ**: пол. *Woszczek* (SN X, 326).

***Voščina**: укр. *Вошина*, 1718 р. (ПГП 129), *Вошина* (Богдан 323), (похідне) *Вошинине* — назва поселення в Сумській обл., пол. *Woszczyna* (SN X, 326), ст.-слвц. *Michael Woszczina*, 1570 р. (UFP I, 273) ~ д.-руськ. *вошина* ‘воскова чарунка у вулику’ (Срезневский I, 309), ст.-укр. *вошина* ‘вошина’ (СУМ XVI–XVII ст. 4, 251), укр. *вошина* (*висчіна*) ‘сухі соти з вулика’ (Білецький-Носенко 85), *вошина* ‘стільний без меду’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 317), діал. *вошієна* ‘вошина, стільник’ (Астаф’єва, Воронич 1, 297), ст.-блр. *вошина*, *вошына* ‘вошина’ (ГСБМ 4, 217), блр. діал. *вашчына* ‘соти без меду; соти з медом; відходи від воску’ (СБГ 1, 292), *вошчына* ‘вошина’ (ТС 1, 148), серб. діал. *вдишина* ‘бджолиний пилок’ (Пујић 216), чеськ. *voština* ‘стільний’ (ЧУС 2, 518).

***Voščinar’ъ**: укр. *Вошинар* (Чучка 126), болг. *Вошинаров* < діал. **вошинар* ‘хто перетоплює вошину’ (Илчев 116), чеськ. *Voštinár* (ЧП), слвц. *Voštinár* (TZ Trnava 184) ~ ст.-укр. *вошинаръ* ‘воскобійник’ (ССУМ I, 198), серб. діал. *вдишинār* ‘скупщик і переробник вошини’ (Пујић 216), слвц. діал. *voščinár* ‘воскобійник’ (Orlovský 390).

***Voščьнь(ъ)**: хорв. *Voščan* (Leksik 726) ~ д.-руськ. *вощньи* ‘вошаний’ (Срезневский I, 309).

**voščьnikъ*: д.-руськ. *вошникъ* ‘продавець воску’ (Срезневский I, 309), ст.-рос. *вошник* ‘т. с.’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 79).

Потенційні праантропоніми-композиції відапелятивного походження:

***Voskoboijъ**: укр. *Воскобій* (КПУ Дн. 5, 202), рос. *Воскобой* (САЛ 382), *Воскобоев* (РУС 84), пол. *Woskoboij* (SN X, 325) ~ ст.-рос. *воскобой* ‘добування воску з вошини’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 3, 40).

***Voskoboynikъ**: ст.-укр. Stanislaus *Voskoboynik*, 1437 р. (Чучка 125), Яско *Воскобоиникъ*, 1649 р. (Реєстр 412), *Воскобо(й)ник*, 1700 р. (АППС 1, 384), укр. *Воскобойникъ*, 1762 р. (ПВЗ 41), *Воскобойник* — сучасне прізвище (Горпинич, Тимченко 50), ст.-блр. Якуб *Воскобойник*, 1646 р. (Бірыла 1966: 204), пол. *Woskoboynik* (SN X, 325) ~ ст.-укр. *воскобойникъ* ‘воскобійник’ (СУМ XVI—XVII ст. 4, 239), укр. *воскобойникъ* ‘той, що б’є віск’, XVIII ст. (ІСУЯ I, 313), *воскобійник* ‘той, що добуває віск із вошини або торгує воскобійнами’, ‘той, що виготовляє свічки з воску’, ‘власник воскобійні’ (Чучка 125), діал. *воскобійник* ‘людина, яка видобуває віск з вошини, працює у воскобійні’ (Глуховцева 46), ст.-блр. *воскобойникъ* ‘воскобійник’ (ГСБМ 4, 198).

Пор. ще укр. *Воскобійники* — ойконіми на Полтавщині (2 фіксації) і Харківщині, найімовірніше, відапелятивного походження.

***Voskodavъ**: ст.-укр. Гаврило *Воскодавъ*, 1649 р. (Реєстр 152) ~ ст.-укр. *воскодавъ* ‘воскобійник’ (СУМ XVI—XVII ст. 4, 239), укр. *воскодави* мн. > *Воскодави* — ойконім у Ровенській обл., блр. діал. *воскодăў, оскодăў* ‘мішечок для витискання воску з вошини’ (ТС 1, 144).

***Voskojědъ**: слов’ян. Алексей Исаевич *Воскоед*, 1522 р. (ЛМ № 12, 184) ~ укр. діал. *воскоїд ент.* ‘вогнівка бджолина велика, *Galleria mellonella* L.’ (Дейниченко 21).

***Voskolějъ**: ст.-укр. Matey *Woskolej*, 1614 р. (Атаманенко 2010: 203), пол. *Woskolej* (SN X, 325).

Рос. *Гниломедов* і под.

Гниломедов (ЖПТ), а також ст.-рос. (похідне) *Гниломедова*, 1628 р. — ойконім у Рязанській землі (ПКРК I/3, 1019) — патроніми на -ов від прізвища чи прізвиська *Гниломед* < ***Gnilomedъ**.

Пор. ще потенційні псл. ***Soldъkomedъ** > рос. *Сладкомедов* (ЖПТ); ***Tъrdomedъ** > укр. *Твердомедъ*, 1772 р. (Ділова НРМ 355), *Твердомед* (Новикова 817), (похідне) *Твердомедов* — ойконім у колишній Херсонській губ. (RGN IX, 33), рос. *Твердомедов* (Кр. Д 699).

На антропонімному рівні продуктивніше реалізувалася словотвірна модель із компонентом **Med-* у препозиції. Пор., наприклад:

***Medojědъ**: ст.-рос. (похідне) *Медоѣдково*, XVII ст. — ойконім у колишньому Углицькому пов. (ПКУ 267) ~ **medojědъ* (ЭССЯ 18, 55).

***Medolazъ**: рос. *Медолазов* (ЖПТ), *Медолазова* – відантропонімний ойконім у колишній В'ятській губ. (RGN V, 495) ~ **medolazъ* (ЭССЯ 18, 55).

***Medolizъ**: укр. *Медолиз* (ТСГ 266).

***Medonosъ**: чеськ. *Medonos* (ЧП), (похідне) *Medonosy* – ойконім (Profous III, 44–45) ~ **medonosъ* (ЭССЯ 18, 55).

***Medopivъсь**: ст.-рос. Степанко Лукьянов *Медопивцов*, 1621 р. (ПКА 102).

**medosytъsa*: ст.-укр. *медосытца* ‘медовар’, 1589 р. (Тимченко 1, 425), ст.-блр. *медосытца* ‘хто варить хмільний напій з меду’ (ГСБМ 17, 302). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

***Medovarъсь**: ст.-рос. Путило *Медоварцево*, 1613 р. (ПРКМ 775), рос. (похідне) *Медоварцево* – ойконім у колишній Владимирській губ. (RGN V, 495), ст.-пол. Bogdan *Myodowarzec*, 1477 р. (SSNO III, 519) ~ ст.-рос. *медоварца* ‘той, хто варить хмільний напій з меду’, 1486 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 17, 302).

Ст.-рос. *Жугулев* і под.

Заголовний антропонім зафіксовано як компонент антропонімоформули Федоръ *Жугулев* під 1489 р. (УЛС 89). Формально це патронім на -ев від незасвідченого **Жугуль* < **Žugulъ*. Аналоги у слов'янських антропоніміконах невідомі.

На основі суфіксальної варіантності **Žugulъ* пов'язане з:

**Žugala*, **Žugalbъ* > хорв. *Žugalj* (Leksik 763), пол. *Žugała* (SN X, 601).

**Žugъlbъ*, **Žugъlbъ* > ст.-рос. Симон Матвеев сын *Жуглев*, 1595 р. (Полякова 82), блр. (похідне) *Жугли* – ойконім у колишній Мінській губ. (RGN III, 307), болг. *Жуглев* (Илчев 206), хорв. *Žugelj*, *Žugl* (Leksik 763), слвн. *Žugelj* (ZSSP 721), (похідне) *Žuglīci* – ойконім у Боснії і Герцеговині (Im. m. 495), пол. *Žugiel* (SN X, 601) ~ рос. діал. *жуґль*: *ни жуґля* ‘жодної людини; ані душі; повна відсутність чого-н.’ (НОС 2, 140).

Укр. *Жуга*, 1781 р. (Чучка 226), *Жуга* – сучасне прізвище (СКТ 262), рос. *Жуга* (ЖПТ), *Жугино* – відантропонімний ойконім у колишній Смоленській губ. (RGN III, 307), хорв. *Žugo* (Leksik 763), слвн. **Žug* (ZSSP 721), пол. *Žug* (SN X, 601) свідчать про потенційність первісних, дериваційно не ускладнених, псл. **Žuga*, **Žugo*, **Žugъ*.

Іносуфіксальні деривати:

***Žugadlo**: укр. *Жугайло* (РУС 149), пол. *Žugajło* (SN X, 601) ~ укр. *жуґало* ‘металевий прут для пропалювання отворів у дереві’ (Грінченко 1, 492), діал. ‘загострений залізний прутик, яким колють кабана’ (Грищенко, Мойсієнко 44).

***Žugajъ**: укр. *Жугаєвич* (СП 144), блр. (похідне) *Жугаі* – мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 125), хорв. *Žugaj* (Leksik 763), пол. *Žugaj* (SN X, 601).

***Žuganъ**: укр. *Жуган* (СП 144), рос. *Жуган* (ЖПТ), *Жуганов* (РУС 149), хорв. *Žugan* (Leksik 763), пол. *Žugan* (SN X, 601).

***Žugarъ**, ***Žugarъ**: укр. (вторинне) *Жугаревич* (Вол.), рос. *Жугарев* (ЖПТ), блр. *Жугар* (Бірыла 147), слвн. (вторинне) *Žugarič* (ZSSP 721), пол. *Žugar* (SN X, 601).

***Žugorъ**, ***Žugorъ**: рос. (похідне) *Жугорево* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN III, 307), пол. *Žugor* (SN X, 601).

***Žugъrъ**: блр. *Жугер* (Бірыла 147), (похідне) *Жугеры* – мікротопонім у Гродненській обл. (Ламака 125).

***Žuganъ(jъ)**: укр. (вторинне) *Жугавко* (Пура СПР V, 53).

Деривати з коренем **Žuž-* < **Žugi-*:

***Žuža**, ***Žužъ**: укр. *Жужа* (Новикова 304), рос. *Жужев* (Глуховцева 1, 266), хорв. *Žuža* (Leksik 765), слвн. **Žuža* (ZSSP 722), пол. *Žuż*, *Žuża* (SN X, 607).

***Žužъga**, ***Žužъgъ**: ст.-рос. Пронька *Жужгин*, 1623 р. (Полякова 82), рос. *Жужгин* (РУС 149), *Жужгов* (ЖПТ), *Жужги*, *Жужгова*, *Жужгово* – відантропонімі ойконіми в колишніх В’ятській, Оренбурзькій, Вологодській губ. (RGN III, 307–308).

***Žužaka**, ***Žužakъ**: укр. *Жужак* (Богдан 343), рос. *Жужакин* (ЖПТ) патронім на -ин, хорв. *Žužak* (Leksik 765), пол. *Žužak* (SN X, 607).

***Žužikъ**: рос. *Жужиков* (ЖПТ).

***Žužuka**: рос. (вторинне) *Жужукін* (СКТ 262).

***Žužъko**, ***Žužъkъ**: хорв. *Žužek* (Leksik 765), слвн. *Žužek* (ZSSP 722), пол. *Žužek* (SN X, 607), слвц. (вторинне) *Žužkovič* (TZ Bratislava 408).

***Žužъсь**: хорв. *Žužec* (Leksik 765).

***Žužičъ**: хорв. *Žugič* (Leksik 763), слвн. *Žužič* (ZSSP 722), чеськ. *Žužič* (ЧП), слвц. *Žužič* (TZ Bratislava 408).

***Žužalъ**, ***Žužalъ**: (вторинні) пол. *Žužátek* (SN X, 607), чеськ. *Žužálek* (ЧП).

***Žužel’a**, ***Žuželъ**, ***Žuželъ**, ***Žužъlъ**: укр. (похідне) *Жужелеве* – мікротопонім у Чернігівській обл. (Павленко 322), ст.-рос. (похідне)

Жужелино, XVII ст. — назва пустища в колишньому Ярославському пов. (ПКУ 383), рос. *Жужлов* (ЖПТ), хорв. *Žužel* (Leksik 765), слвн. *Žuželj* (ZSSP 722), пол. *Żužel*, *Żużlewicz* (SN X, 607), чеськ. *Žouželka* (ЧП), луж. *Žužel* (Wenzel II/2, 184).

**Žužula*, **Žužuľa*: укр. *Жужула* (РУС 149), хорв. *Žužul* (Leksik 765).

**Žužьma*: укр. *Жужма* (Глуховцева 1, 266).

**Žužanь*: хорв. *Žužanić* (Leksik 765).

**Žužinь*: рос. *Жужин* (м. Москва), *Жугинь*, 1717 р. (АОК 417), *Жугин* (ЖПТ) — форми без ефекту першої палаталізації.

**Žužunь*: рос. *Жужунов* (ЖПТ).

**Žužьnь(jь)*: укр. *Жужний* (Богдан 343), рос. *Жужнев* (ЖПТ), пол. *Żużny* (SN X, 607).

Н.-луж. *Zavada* і под.

Антропонім зафіксовано в (Мука III, 115). Він має генетичні відповідники: ст.-укр. Степань *Завада*, 1569 р., Данило *Завада*, 1649 р. (СУМ XVI—XVII ст. 9, 215), укр. *Завада* (Новикова 308), рос. *Завадин* (ЖПТ), блр. *Завада* (Бірыла 153), хорв. *Zavada* (Leksik 746), слвн. *Zavada* (ZSSP 707), ст.-пол. Steffan *Zavada*, 1410 р. (SSNO VI, 276), пол. *Zawada* (SN X, 443), чеськ. *Zavada* (ЧП), слвц. *Závada* (TZ Bratislava 400) < псл. **Zavada* відапелятивного (віддієслівного) походження. Пор., наприклад, ст.-укр. *завада* ‘перешкода’ (СУМ XVI—XVII ст. 9, 215), укр. *завáда* ‘перепона’ (СУМ III, 34), рос. діал. *завáда* ‘перепона’, ‘недолік, вада’ (СРНГ 9, 290), ст.-блр. *завада* ‘т. с.’ (ГСБМ 10, 101), серб. *завада* ‘сварка, розбрат’ (Лавровский 137) та ін.

Крім **Zavada*, можна реконструювати ще деякі потенційні пра-антропоніми, зокрема:

**Nevada*, **Nevadь*: Савка *Невадин*, 1649 р. (Реєстр 298), укр. *Невада* (Вол.; Анк.), рос. (похідне) *Невадино* — топонім у колишній Псковській губ. (RGN VI, 110), серб. *Невад* (Грковић Имена 192), хорв. *Nevad* (Leksik 457), пол. *Niewada* (SN VI, 614) ~ укр. діал. *нева́да* ‘нешкідливість’ (ЕСУМ 1, 319) та ін. Див. (ЭССЯ 25, 63).

**Obvada*: укр. *Овада* (Редько 2, 750), блр. *Овада* (м. Гомель), пол. *Owada* (SN VII, 129) ~ **obvada* (ЭССЯ 30, 254).

**Orzvada*, **Orzvadь*: укр. *Розвадів* — відантропонімний ойконім в Івано-Франківській обл., пол. *Rozwada* (SN VIII, 166), а також слов’ян. *Rozvad* — антропонім, який реконструюють із топоніма

Rasephas, історично — *Rosewaz*, *Rozewaz*, 1143 р. (HOS II, 255) ~ **orzvada* (ЭССЯ 35, 146).

***Pervada**: пол. *Przewada* (SN VII, 580).

***Povada**: ст.-рос. Андрей Степанович *Повадин*, 1527 р. (Веселовский 248) — патронім на -ин від **Повада*, рос. *Повадина*, *Повадино* — відантропонімі ойконіми в колишніх Тверській і Московській губ. (RGN VII, 80), пол. *Powada* (SN VII, 515) ~ укр. діал. *повáда* ‘недолік, шкода’ (ЕСУМ I, 319), рос. діал. *повáда* ‘схильність, звичка’, ‘підтримка, допомога’ (СРНГ 27, 213) та ін.

***Provada**: рос. *Провада* (ЖПТ), блр. *Провада*, 1730 р. (Бірыла 1966: 249).

***Svada**: укр. *Звада* (Новикова 321), чеськ. *Zvada* (ЧП), словц. *Zvada* (TZ Bratislava 405) ~ ст.-укр. *звада* ‘недолік’, ‘незгода, ворожнеча, сварка’ (СУМ XVI—XVII ст. 11, 91—92), укр. *зváда* ‘незгода, ворожнеча’ (СУМ III, 457), рос. діал. *сváда* ‘сварка, розбрат’ (СРНГ 36, 199), ст.-блр. *звада* ‘сварка, суперечка, розбрат’, ‘бійка’ (ГСБМ 11, 54), болг. *сváда* ‘сварка; чвара’ (Стоянов 608) та ін.

Безафіксні псл. ***Vada**, ***Vadъ** континують: укр. *Вада* (КПУ Черниг. 8, 614), рос. (похідні) *Вадова*, *Вадово* — відантропонімі ойконіми в колишніх Смоленській і Псковській губ. (RGN I, 525), пол. *Wada* (SN X, 49) ~ ст.-укр. *вада* ‘недолік’, ‘злоба, недобррозичливість’ (СУМ XVI—XVII ст. 3, 160), ст.-блр. *вада* ‘недолік; наклеп’ (ГСБМ 2, 288), в.-луж. *wada* ‘вада’, ‘недолік’, ‘сварка, лайка’ (Трофимович 339) та ін.

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Vadidlo**: рос. *Вадило* (Лет. АД 2006, № 2, 329).

***Zavadidlo**: ст.-пол. Steffan *Zawadzylo*, 1469 р., Sigismundo *Zavadzilo*, 1473 р. (SSNO VI, 277),

***Vadikъ**: рос. *Вадиков* (ЖПТ), словц. *Vadik* (TZ Bratislava 376).

***Nevadikъ** / ***Nevadičъ**: рос. (похідне) *Невадицы* — топонім у колишній Псковській губ. (RGN VI, 110), пол. *Niewadzik* (SN VI, 614).

***Orzvadičъ**: д.-руськ. *Розъвадиць*, 2-а пол. XII — 1-а пол. XIII ст. (Медынцева 156).

***Zavadikъ** / ***Zavadičъ**: ст.-укр. Choma *Zawadzicz*, 1565 р. (АЮЗР VII/2, 301), блр. *Завадзіч* (Бірыла 153), пол. *Zawadzicz* (SN X, 443).

***Zavadyka**: ст.-укр. **Завадка* [Вавринови *Завадьце*, 1649 р. (АЮЗР III/4, 272)], укр. *Завадка* (Редько 1, 372), пол. *Zawadka* (SN X, 443).

***Vadъсь**: укр. *Вадець* (КПУ Хм. 7, 45).

***Vadimъ** — дієприкметник пасивного стану на *-i-m-: укр. (вторинне) *Вадим'юк*, рос. *Вадимов* (ЖПТ), *Вадимово*, *Вадимовка* — відантропонімні ойконіми в колишніх Новгородській і Нижегородській губ. (RGN I, 626), болг. *Вадим* (Заимов 42), хорв. *Vadimov* (Leksik 701), а також слов'ян. *Адимъ*, запозичене чувашами (Магницький 25) < **Вадимъ* ~ рос. діал. *ва́дитъ* ‘манити, приваблювати, прикормлювати’ (Даль 1, 160) та ін.

***Vadivъ(jъ)**: рос. (похідне, вторинне) *Вадивцево* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN I, 626) ~ в.-луж. *wadźiwu* ‘задержу-ватий’ (Трофимович 339).

Болг. *Вадимир*, XVII ст. (Заимов 42) — один із континуантів псл.

***Vadimirъ**.

Ст.-блр. *Кривопускъ* і под.

Зафіксовано у складі антропонімоформули Радко *Кривопускъ*, 1651 р. (Тупиков 209).

Компонент *Кривопускъ* має генетичні відповідники: ст.-укр. Іванъ *Кривопускъ*, 1552 р. (Тупиков 209), Лутко *Кривопускъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 401), укр. *Кривопуск*, 1785 р. (ИСК 45), *Кривопуск* — сучасне прізвище (РУС 217), ст.-рос. Івашко *Кривопускъ*, 1495 р. (Тупиков 210), Васька *Кривопуск*, 1623–1624 рр. (Ржев 67), Петрушка *Кривопусковъ*, 1647 р. (Тупиков 601), (похідні) *Кривопусково*, 1543 р. — ойконім у Переславль-Залеському краї (Смирнов 1924: 23), *Кривопусково*, XVII ст. — назва пустища в колишньому Углицькому пов. (ПКУ 197), рос. *Кривопусков* (ЖПТ), (похідні) *Кривопускова*, *Кривопускова* (4 фіксації) — ойконіми в різних регіонах (RGN IV, 577), ст.-блр. Радко *Кривопускъ*, 1552 р. (Тупиков 209), Степан *Кривопуск*, 1549 р., Петро *Кривопуск*, 1578 р. (Бірыла 1966: 228), пол. *Krywopusk* (SN V, 330), які континують псл. ***Kr̥wopuskъ**.

Наведені антропоніми відапелятивного походження. Пор., наприклад, ст.-рос. *кривопуск* ‘хто пускає кров’, 1525 р. (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 65) < **kr̥wopuskъ*.

Апелятивний матеріал свідчить про потенційність ще деяких композитів із компонентом **kr̥w-* / **Kr̥w-* у препозиції:

**kr̥wodojъ* (ЭССЯ 13, 63). Антропонімні рефлекси не засвідчено.

**kr̥wogonъ*: рос. діал. *крово́гон* ‘рослина *Juniperus sabina* L.’ (СРНГ 15, 268).

**krъvojědъ(jъ)*: ст.-укр. *кровоедъ* ‘той, хто харчується м’ясом, кров’ю’, 1596 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 125), *кровоѣдъ* ‘кровопивець’ (Тимченко 1, 386), ст.-рос. *кровоядый* (*кръвоядый*) ‘хто вживає в їжу м’ясо з кров’ю’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 67).

**krъvojědъсь*: ст.-рос. *кровоядецъ* ‘хто харчується кров’ю, сирим м’ясом’, ‘жорстокий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 8, 67), схв. *krvojedac* ‘хто харчується кров’ю’ (Rječnik V, 708).

**krъvolokъ* (ЭССЯ 13, 63).

**krъvometъ*: рос. діал. *кровомѣт* ‘лікар, який зціляє хворих кровопусканням’ (НОС 4, 147), ‘той, хто пускає кров’ (ПОС 16, 180), які постали на основі словосполучення на зразок *кровь метать* ‘пускати кров’ (СГРС 6, 170).

**krъvookъ*: схв. *крвдок* ‘із закривавленими очима’ (Речник 10, 469).

***Крѣворіја**: хорв. *Krovorija* (Leksik 341) ~ **krъvorija* (ЭССЯ 13, 63).

**krъvorijьsa* / **krъvorijьсь*: ст.-укр. *кровонійца* ‘кровопивець’, 1616 р. (СУМ XVI–XVII ст. 15, 125), ст.-блр. *кровонийца* ‘кровопивець’ (ГСБМ 16, 153) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 64). Рефлекси у сфері антропонімії не засвідчено.

***Крѣворустъ**: ст.-укр. *Chwiedecz Krъworupust*, 1556 р. (Атаманенко, Дубляниця 16), Иван *Кривонуст*, 1603 р. (ОО 91), Васко *Кривонустъ*, 1649 р. (Реєстр 188), Аким *Кривонуст*, Семен *Кривонустъ*, Ганка *Кривоностъ*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 155, 250, 271), рос. *Кривонустов* (ЖПТ), блр. *Крывануст* (Бірыла 221), пол. *Krъworupust* (SN V, 330) ~ ст.-укр. *кривонуст*: *кривонустовъ два*, 1635 р. (ОВ 335).

**krъvosmokъ* (ЭССЯ 13, 63). Антропонімії рефлекси невідомі.

***Крѣвосъсь**: ст.-рос. Алексей *Кровососов*, XVII ст. (ТК I, 614) ~ **krъvosъсь* (ЭССЯ 13, 63).

**krъvotokъ*: ст.-блр. *кровотокъ* ‘кровотеча’ (ГСБМ 16, 155) та ін. Див. (ЭССЯ 13, 64).

**krъvožerъ*: укр. *кровожер* ‘жорстока, люта, жадібна до вбивства людина; кровопивець, тиран’ (СУМ IV, 361).

Реконструйоване **krъvorupuskъ* – синонім до ***Rudometъ** > ст.-укр. Кирюшка Захаров сынъ *Рудомет*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 319), укр. *Рудоміт* (КС Сум. 2, 441), ст.-рос. Богдашко *Рудометъ*, 1610 р. (Тупиков 341), Івашко *рудометъ*, 1617 р. (ПКС 253), рос. *Рудомет*, *Рудомѣт* (ЖПТ), (похідні) *Рудометов* (3 фіксації), *Рудометово* (2) – ойконіми в різних регіонах (RGN VII, 694) ~ рос. діал. *рудомѣт*

‘хто пускає кров’, ‘коновал’ (СРНГ 35, 235) ~ рос. діал. *руду метать* ‘пускати кров’ (СФ 159) ~ рос. діал. *рудá* ‘кров’ (СРНГ 35, 232).

Ст.-хорв. *Mog* і споріднені антропоніми

Заголовний антропонім наведено в (Šimundić 1982: 136). Дослідник справедливо пов’язує його з дієсловом **mogti*.

У слов’янських ономастиколах є чимало однокорених антропонімів; частину з них за лінгвістичними параметрами (словотвірна модель, ареал) можна віднести до континуантів відповідних праслов’янських архетипів. Наприклад:

***Moga, *Mogъ:** укр. *Мога* (Глуховцева 2, 68), болг. *Мога* (Илчев 341), ст.-хорв. *Mog*, 1199 р. (Šimundić 1982: 136), словн. *Mog* (ZSSP 386), пол. *Moga* (SN VI, 420) ~ укр. діал. *мо́га* ‘можливість’ (ЕСУМ 3, 494) та ін. Див. (ЭССЯ 19, 104).

**domoga:* укр. діал. *домо́га* ‘підмога’ (ЕСУМ 4, 510).

***Nemoga, *Nemogъ:** укр. *Немога* (РУС 292), блр. *Немога*, 1746 р. (Бірыла 1966: 239), схв. *Nemog*, XIII ст. (Rječnik VII, 913), словц. *Nemoga* (TZ Bratislava 255) ~ болг. діал. *немо́га* ‘слабкий, немічний’ (БЕР 4, 194) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 157–158).

**obmoga:* рос. діал. *обмо́га* ‘виздоровлення, покращання здоров’я після хвороби’ (СРНГ 22, 131).

**ormoga:* укр. діал. *розмо́га* ‘сила, міць’ (ЕСУМ 3, 494). Антропонімічні рефлексні невідомі.

***Permoga:** укр. *Перемога* (Горпинич, Тимченко 213) ~ укр. *перемо́га* ‘повний успіх у бою, остаточна поразка військ противника’ (СУМ VI, 230), рос. діал. *перемо́га: взять перемо́гу* ‘перемогти’ (СРНГ 26, 164) та ін.

**podъmoga:* укр. *підмо́га* ‘сприяння, підтримка в чому-небудь’ (СУМ VI, 454), болг. діал. *подмо́га* ‘поміч’ (БЕР 4, 195).

**rotoga:* укр. *помо́га заст.* ‘допомога’ (СУМ VIII, 131), ст.-рос. *помога* ‘поміч, підтримка’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 17, 25), рос. діал. *помо́га* ‘полегшення’, ‘підпора, стійка’ (СРНГ 29, 217), болг. діал. *помо́га* ‘поміч’ (БЕР 4, 195).

**promoga:* укр. діал. *промо́га* ‘спроможність’ (ЕСУМ 3, 494).

Суфіксальні деривати відапелятивного походження:

***Mogajъ:** рос. *Могай, Могаев* (ЖПТ).

***Nemogajъ:** рос. *Немогаев* (ЖПТ), блр. *Немогай* (Бірыла 299).

***Pomogajъ**: ст.-рос. Василий *Помогаев*, 1627 р. (Веселовский 207), рос. *Помогаев* (ЖПТ),

***Pomogadlo**: укр. *Помогайло* (ЖПТ), рос. *Помогалов*, *Помогайлов* (ЖПТ).

**mogota*: укр. діал. *могота́* ‘можливість’, ‘сила’ (ЕСУМ 3, 494), рос. діал. *мо́гота* ‘сила, міць’ (СРНГ 18, 192).

***Mogota**, ***Mogotъ(jъ)** / ***Mogotъ(jъ)**: д.-руськ. *Могута*, 1008 р. (Тупиков 253), ст.-укр. Sandoz *Mohucs*, 1613 р. (Чучка 393), укр. *Могучий* (РУС 276), ст.-рос. Матвѣй *Могутовъ*, 1605 р. (Тупиков 646), Івашка Афанасьєв сын *Могучев*, 1623 р., Яков Тимофеев сын *Могучих*, 1700 р. (Полякова 147), рос. *Могут*, *Могутов*, *Могутин*, *Могучий* (ЖПТ), (похідні) *Могутово* (3 фіксації), *Могутовский* (2), *Могучева* (2), *Могучево* (2) — топоніми в різних регіонах (RGN V, 634), блр. *Могутова ж.* (м. Вітебськ), *Магучы* (Бірыла 265), хорв. *Mogut* (Leksik 441), пол. *Mogut* (SN VI, 421), чеськ. *Mohout* (ЧП), а також слов’ян. Семень *Могута*, 1528 р. (ЛМ I/3, 124) ~ рос. діал. *могу́та* ‘хвороба’ (НОС 5, 87) та ін. Див. (ЭССЯ 19, 104–106: **mogotъ(jъ)*, **mogotъ(jъ)*).

***Nemogotъ(jъ)**: укр. *Немогуций* (Горпинич, Корнієнко 161) ~ укр. діал. *немогуций* ‘бідний, незаможний’ (ЕСУМ 3, 494) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 158).

Блр. *Симагутин* (м. Дзержинськ) — рефлекс псл. ***Vъsemogota**.

***Mogotъnъ(jъ)**: рос. *Могутнов*, *Могутный* (ЖПТ) ~ **mogotъnъ(jъ)* (ЭССЯ 19, 106–107).

***Mogutъ** / ***Mogutъ(jъ)**: укр. *Магут* (КПУ Ув. Дон. 8, 625), рос. *Могичев* (ЖПТ), хорв. *Mogić* (Leksik 441) ~ рос. діал. *могу́та* ‘сила’, ‘багатство’, *могу́тка* ‘силач; борець; сильна, здорова людина’ (СРНГ 18, 192). Див. ще (ЭССЯ 19, 123).

***Mogutiць**: укр. *Могитич* (І-Ф).

***Nemogostъ**: ст.-рос. (похідне) *Немогощь*, XVI ст. — топонім у Рязанській землі (Анпилогов 118).

Деривати з коренем **Mogt’* -:

***Mogt’ъ**: укр. *Міць* (Глуховцева 2, 67), *Моць* (Новикова 564), рос. *Моцев* (ЖПТ), *Моц* (КПУ Киров. 1, 251), болг. *Моцов* (Илчев 345), пол. *Мос* (SN VI, 411), слвц. *Мѳс* (TZ Bratislava 243) ~ ст.-укр. *моцъ* ‘сила, міць’, ‘твердий’ (Тимченко 1, 437), укр. діал. *міч* ‘сила’, *моч* ‘міць’, *моц* ‘сила, міцність, могутність’, *мо́ці* ‘міць, сила’ (ЕСУМ 3, 487, 494, 527), *муц* ‘здоровий, сильний, дужий чоловік’ (СБук.Г 301),

муць ‘сила; міць’ (Керча 1, 530), ‘передня частина голови тварини’ (ВСД 79), *безмоџи: жонѧ му безмоџи сѣдит ѡба* (Грицак 1, 143), рос. діал. *моць* ‘сила, енергія’ (СРНГ 18, 313), слвн. діал. *тиѣ* ‘міць, спроможність’ (Malnar 177) та ін. Див. (ЕССЯ 19, 111–113).

***Domogt’ь**: рос. *Домоцев* (РУС 130).

***talomogt’ь**. Відновлено в (ЕССЯ 17, 169). Антропонімні рефлексн не засвідчено.

***patogt’ь**: укр. діал. *наміч* ‘намагання’ (ЕСУМ 4, 34).

***Nemogt’ь**: укр. *Неміч* (Горпинич, Корнієнко 161), *Немич* (СП 247), ст.-пол. *Nietoscz*, 1405 р. (SSNO IV, 49) ~ укр. діал. *нѣміць* ‘неміч’ < пол. (ЕСУМ 3, 487), ст.-блр. *немоѣ, немочѣ, немощѣ* ‘неміч’, ‘хвороба’ (ГСБМ 154–156) та ін. (ЕССЯ 24, 159–160).

***Obmogt’ь**: укр. *Обмочий* (Новикова 529) ~ **obmogt’i* (se) (ЕССЯ 28, 71).

***Mogt’akъ**: укр. *Міцак* (Новикова 552), *Моцак* (ЖПТ), пол. *Mosciak* (SN VI, 413) ~ укр. *моѣак* ‘силач’, діал. ‘мічне яйце, биток’ (ЕСУМ 3, 487).

***Mogt’ikъ**: укр. *Міцик, Моцик* (Рв.), пол. *Mosik* (SN VI, 413), слвц. *Móciik* (TZ Bratislava 243).

***Domogt’ikъ**: пол. *Domosik* (SN II, 478).

***Mogt’ьпъ(ь)**: укр. *Моцний* (СП 241), ст.-блр. Гаврыла *Моцны*, 1689 р., блр. *Моцны*, 1746 р. (Бірыла 1966: 237), пол. *Mosny* (SN VI, 414), слвц. *Mosny* (TZ Bratislava 243), н.-луж. *Mosny* (Wenzel 2004: 292) ~ ст.-укр. *моцный* ‘сильний, міцний’, ‘твердий’ (Тимченко 1, 437), укр. діал. *місний, моцний* ‘міцний’ (ЕСУМ 3, 487), *муцный* ‘міцний’, ‘сильний’ (Керча 1, 530), рос. діал. *моцный* ‘сильний’ (СРНГ 18, 313) та ін. (ЕССЯ 19, 113–114).

***talomogt’ьпъ(ь)** (ЕССЯ 17, 169–170).

***Nemogt’ьпъ(ь)**: рос. *Немочной*, 1752 р. (МИВК 29) ~ укр. діал. *немошній* ‘немічний’ (ЕСУМ 3, 494), ст.-блр. *немоцный, немощный* ‘хворий’, ‘немічний’ (ГСБМ 153–155) та ін. Див. (ЕССЯ 24, 160–162).

***Pomogt’ьпъ(ь)**: укр. *Помочний* (СП 284).

***Zamogt’ьпъ(ь)**: укр. *Замоцний* (СП 150).

***Mogt’argъ**: укр. *Моцар* (РУС 130), *Моцяр* (Пура СПР V, 110), (похідне) *Моцарский / Моцарев* — ойконім у колишній Полтавській губ. (RGN V, 704), пол. *Mosar, Mosarz* (SN VI, 411, 412) ~ укр. *моѣар* ‘силач’, *заст.* ‘володар’ (ЕСУМ 3, 487), укр. діал. *моѣар* ‘міцний

чоловік, силач' (Аркушин 318), *муцáр* 'силач' (Корзонюк 165), слвц. діал. *tosíar* 'силач' (SSN II, 180).

Ст.-укр. *Мукозоб* і под.

Зафіксовано в складі антропонімоформули Гри(ц)ко *Мукозоб* під 1609 р. (Ділова мова 132). Композит відапелятивного походження, пор., наприклад, рос. діал. *мукозоб* 'ненажера' (СРНГ 18, 339), який постав на основі словосполучення *муку зобати*. Стосовно другого компонента пор., наприклад, д.-руськ. *зобати* 'їсти' (СДРЯ III, 201), укр. діал. *зобáти* 'дзьобати', рос. діал. *зобáть* 'жадібно й швидко їсти великими шматками', болг. *зобам*, схв. *зобати* та ін. Див. (ЕСУМ 2, 272).

Крім **Мѣкозобѣ*, можна реконструювати ще деякі праантропоніми з компонентом **Мѣк-*:

**Мѣкоборѣ(ь)*: схв. *Мукоброд* (Речник 13, 264).

**Мѣкодѣль*: чеськ. (похідне) *Mukoděly* — ойконім (Profous III, 156) ~ **mѣkoděľ* (ЭССЯ 20, 138).

**Мѣкојѣдѣ*: укр. *Мукоїд* (Новикова 566), рос. *Мукоедов* (ЖПТ).

**Мѣкомолѣ*: укр. *Мукомол* (ОКІУМ), *Мукомол* — сучасне прізвище (Чабаненко ПНН 2, 293), рос. *Мукомолов* (ЖПТ), блр. *Мукамол* (Бірыла 288).

Стосовно мотивації пор. апелятивну лексику, зібрану під гаслом **mѣкомолѣ* (ЭССЯ 20, 138).

**Мѣкосѣй* / **Мѣкосѣя*: ст.-укр. Ятцко *Мукоסף*, 1666 р. (ПК 1666 р.: 336), укр. *Мукосії* (Новикова 566), ст.-рос. Грихно *Мукосей*, XV ст. (Веселовский 207), Михалко *Мукоסףинѣ*, 1645 р. (Тупиков 654), (похідне) *Мукосеино*, 1539/40 р. — ойконім у колишньому Тверському пов. (ПМТ 47), рос. *Мукоseeв* (ЖПТ), *Мукоseeва* — відантропонімний ойконім у колишній Саратовській губ. (RGN V, 718), блр. *Мукасей* (Бірыла 288) ~ **mѣкосѣй* / **mѣкосѣя* (ЭССЯ 20, 138–139).

**Мѣкотресѣ*: ст.-укр. Протас *Мукограс*, 1649 р. (Реєстр 401).

**Мѣковарѣ*: пол. (похідні) *Mąkowiary*, *Mąkowarsko* — ойконіми (SMP 678), луж. *Mukowar* (Wenzel II/2, 33), а також **Мѣковарѣ*, 1294 р. — *Wendisch Manceuare pl.* — топонім на Західному Помор'ї, який виводять із антропоніма *Mąkowiary* (Rzetelska-Feleszko, Duma I, 275).

**Мѣковѣсѣ*: ст.-блр. Тимофей *Муковесовичѣ*, 1630 р. (BC 1, 112).

***Мѣковозъ**: ст.-укр. Лєско *Муковозъ*, 1649 р. (Реєстр 183), укр. *Муковузъ*, 1718 р. (ДІП I, 183), *Муковіз* (Горпинич, Бабій 83), *Муковоз* (СП 242) — сучасні прізвища, ст.-рос. Василей Ивановъ сын *Муковозъ*, 1619 р. (Тупиков 260), рос. *Муковозов* (ЖПТ) ~ ст.-блр. *муковозъ* ‘візник, який возить муку’ (ГСБМ 18, 222) та ін. Див. (ЭССЯ 20, 139).

Ст.-пол. *Kazumonka*, 1405 р. (SSNO II, 557) — один із рефлексів псл. ***Kazimōka**.

Укр. *Нутрак* і под.

Заголовний антропонім, споріднений з рос. *Нутрак* — сучасне прізвище, *Утраков* (ЖПТ), зафіксовано в (Горпинич 339). Вони відапелятивного походження, пор., наприклад, укр. діал. *нутр’ак*, *нутр’ак* ‘самець, у якого ядра або одне ядро знаходиться всередині, а не в мошонці’ (Никончук 180), *нутр’ак*, *нутр’ак* ‘внутрішнє сало, здір’ (СБук.Г 340), (вторинне) *внутр’ак* ‘кнур з одним ядром’ (Дейниченко 19) та ін. (ЭССЯ 40, 82).

Крім ***Qtrakъ**, можна реконструювати ще деякі спільнокореневі архетипи. Пор.:

***Qtro**, ***Qtrъ**: ст.-рос. Івашко Андреевъ сынъ *Нутро*, 1698 р. (Тобольск 94), рос. *Нутров* — сучасне прізвище, пол. *Nentarz* (SN VI, 573) ~ укр. діал. *нўтер*, -*тра* ‘кінь з одним ядром’ (Горбач Бродина 56), *нентёр* ‘чоловік, не гідний до ночі’ (Никончук, Мойсієнко 39), *л’ёнтер*, *нёнтер*, *нўтер* ‘самець, у якого ядра або одне ядро знаходиться всередині, а не в мошонці’ (Никончук 180, 181), *мёнтер*, *мэнтир*, *нёмтур*, *нёмтер*, *нэнтир*, *нэнтор*, *нўтор* ‘т. с.’ (Куриленко 21), рос. діал. *нўтеръ*, *нўтир* ‘внутрішні органи людини’ (СРНГ 21, 317), пол. діал. *wnęter* ‘жеребець з одним ядром’ (Karłowicz VI, 142) та ін. (ЭССЯ 40, 84–86). Див. ще (Шустер-Шевц 93).

Афіксальні деривати відапелятивного походження:

***Qtroba**: укр. *Онтроба* (КПУ Він. 7, 542), ст.-рос. Іванько *Утроба*, 1561–1564 рр. (Копанев 292), Іван Степанов сын *Утробин*, 1576 р. (МИК 243), (похідне) *Утробинъ*, XVI ст. — назва починка, *Утробино*, 1566 р. — ойконім в історичній Новгородщині (НПК VI, 372; ПКНЗ 3, 59), рос. *Утробин* (ЖПТ), (похідні) *Утробина*, *Утробино* — назви поселень у колишніх Пермській і Костромській губ. (RGN IX, 348), блр. *Утроба*, 1746 р. (Бірыла 1966: 268), хорв. (вторинне) *Utrobčić* (Leksik 700), ст.-пол. Mathias *Wantroba*, 1489 р.

(SSNO VI, 40), пол. *Watroba*, *Wentruba*, *Wętroba*, *Wontroba*, *Wótroba* (SN X, 118, 156, 179, 319, 337), в.-луж. *Wutroba* (Wenzel II/2, 171) ~ укр. *утроба* ‘нутроші’, XVII ст. (ЛГП 18), діал. *отріб* ‘нутроші живота’ (УНК 4, 449), *отрѣб*, *мн. отрѣби* ‘нутроші тварини’ (Піпаш, Галас 129), *вутрѣба* ‘нутроші’, *отрѣба* ‘тельбухи’ (ЕСУМ 6, 52), *антрѣба*, *вантрѣби*, *вентрѣби*, *винтрѣби*, *вунтрѣби*, *нутрѣба*, *н’автрѣба*, *унтрѣба*, *утрѣба*, *утрѣнба* ‘частина тіла, де розміщені органи травлення’ (Куриленко 55), блр. діал. *вантрѣба*, *вэнтрѣба* ‘печінка’, *вантрѣбы*, *вонтрѣбы* *мн.* ‘нутроші, внутрішні органи’ (СБГ 1, 81), макед. діал. *вотрѣба*, *трѣба* ‘нутроші людини’, *отрѣба* ‘нутроші ягняти’ (Дрвошанов 90–91) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 86–88).

***Qtrikъ** / ***Qtričъ**: укр. *Нутрик* (КПУ Переможці Він. 2, 500), рос. (похідне) *Утрикова* — ойконім у колишній Калузькій губ. (RGN IX, 348), хорв. *Utrić* (Leksik 700) ~ **qtrikъ* (ЭССЯ 40, 83–84).

***Qtrъсь**: ст.-рос. Климка *Нутрецов*, 1609 р. (ПОСм. 166), Васька Акинфиев сын *Нутрец*, 1672 р. (ХКК 1, 94), Петрушка Анофреєв с. *Нутрѣцовъ*, 1677 р. (Переславль-Залесский 18), рос. *Нутрецов* (ЖПТ), (похідне) *Нутрецово* — ойконім у колишній Псковській губ. (RGN IX, 316) ~ укр. *нутрѣць* ‘самець, у якого ядра містяться в середині, а не в мошонці; хворобливий стан такого самця’ (ЕСУМ 4, 120), рос. діал. *нутрѣц* ‘порося-самець’ (СКГ 6, 108) та ін. Див. (ЭССЯ 40, 88–89).

**qtrica*: укр. діал. *нутриця* ‘глист’ (ЕСУМ 4, 120). Словотвірна паралель до **qtrika* (ЭССЯ 40, 83). В ЭССЯ реконструкцію пропущено.

**qtrostь*: укр. *нутрощі*, діал. *нутрості* *мн.* ‘нутроші’ (ЕСУМ 4, 120). В ЭССЯ реконструкцію пропущено.

***Bezqtrъ(jь)**: ст.-рос. Тимошка Яковлев сын *Безнутров*, 1667 р. (ППО 31), рос. *Безнутров* (Книги РФ X, 41), (похідне) *Безнутровка* — ойконім у колишній Пермській губ. (RGN I, 308) ~ рос. діал. *безнутрый* ‘нездатний до статевого життя’ (СРГК 1, 53), ‘без черева, худорба’ (Дилакторский 20).

Рос. діал. *полонутрый* ‘пустий зсередини’ (СРНГ 29, 113) — рефлекс псл. **poloqtrъjъ*. Рефлекси у сфері антропонімії невідомі.

Ст.-блр. Слепород і под.

Заголовне слово — компонент антропонімоформули Иван *Слепород*, 1567 р. (Бірыла 1966: 258) — споріднене зі ст.-укр. Васко

Слѣпородѣ, 1649 р. (Реєстр 463) < псл. ***Slěporodъ** ~ рос. діал. *слепородый* ‘короткозорий’ (СРНГ 38, 268).

Пропріальний матеріал свідчить про потенційність ще деяких праантропонімів типу *composita*:

***Myrgoslěpъ(jь)**: ст.-рос. Андрѣйко *Моръгослѣпои*, 1495 р. (Тупиков 256) ~ **myrgoslěpъ(jь)* (ЭССЯ 20, 239).

***Slěpoglazъ(jь)**: рос. *Слепоглазов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *слепоглазый* ‘сліпий’ (СРНГ 38, 266).

***Slěpokonъ**: укр. *Слепоконъ* (Кравченко 191), *Сліпокинъ* (Горпинич 395).

***Slěpokura**, ***Slěpokurъ**: ст.-рос. Игнатъ *Слѣпокуровъ*, 1669 р. (МИВ 7, 550), рос. *Слепокуров* (ЖПТ), (похідне) *Слепокурова* – назва поселення в колишній В’ятський губ. (RGN VIII, 336), пол. *Sleporur, Slepokura* (SN VIII, 492) ~ ст.-рос. *слѣпокур* ‘сліпий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 82), рос. діал. *слепокұрый* ‘короткозорий’ (СРНГ 38, 267).

**slěpookъ(jь)*: рос. діал. *слепобкий* ‘хто погано бачить’ (СРНГ 38, 267).

**slěposarъ(jь)*: рос. діал. *слепошарый* ‘хто погано бачить; сліпий’ (СРНГ 38, 269).

**slěpotolъ(jь)*: рос. діал. *слепотолый* ‘короткозорий’ (ОСВГ 10, 132).

**slěpoutъ(jь)*: рос. діал. *слепоум* ‘неповна розуму’, *слепоумый* ‘недорозвинутий, малограмотний чоловік’ (СРНГ 38, 268).

***Slěpowronъ**: пол. *Slepowron* (SN VIII, 492).

Стосовно першого компонента пор. ст.-укр. Wasko *Slepyj*, Tyszko *Sliepy*, 1630 р. (АЮЗР VI/1, 477), *Слѣпый*, 1655 р. (Багалій 54), укр. *Слѣпый*, 1718 р. (ДІП I, 141), *Слѣпый*, 1760 р., *Слипый*, 1767 р. (Ляшев 135, 167), *Сліпий* – сучасне прізвище (СП 327), *Сліпий* – сучасне прізвисько (Чабаненко ПНН 2, 386), ст.-рос. Івашко *Слѣпой*, 1495 р. (Тупиков 362), Софронка *Слѣпой*, 1617 р. (ЖЕ 91), рос. *Слепов* (ЖПТ), (похідні) *Слепые*, *Слепых* (2) – ойконіми в колишніх Новгородській і Пермській губ. (RGN VIII, 337), блр. *Слепы*, *Сляпый*, 1746 р. (Бірыла 1966: 257), *Сляпы* (Бірыла 383), болг. *Сляпов* (Илчев 455), пол. *Slep* (SN VIII, 492), ст.-слвц. Marko *Slepi*, 1543 р. (HSSJ V, 291) < ***Slěpъ(jь)**.

Щодо мотивації пор., наприклад, укр. діал. *сліп* ‘сліпий’, *сліпи* мн. ‘очі’ (ЕСУМ 5, 304), ст.-рос. *слѣпой* (-и) ‘сліпий’ (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 82), а також мікроконтексти (характеристики осіб): *обоима глазами слепъ; на левой глазъ слепа; на оба глаза слѣпа; на пра-*

вой глазъ слѣпа; на правой глазъ слепъ, 1765–1769 pp. (МПР 128, 145, 161, 193, 210).

Суфіксальні деривати з коренем **Slěp-*:

***Slěpešъ**: рос. (похідне) *Слепешов дол* – мікротопонім у Нижегородській обл. (Климкова 3, 196).

***Slěpuxa, *Slěpuxъ**: укр. *Слѣнуха*, 1704 p. (ПОП 27), *Слінуха* – сучасне прізвище (СП 327), рос. *Слепухин, Слепухов* (ЖПТ), блр. *Слянуха* (Бірыла 383), пол. *Slepuszewski* (SN VIII, 492) ~ укр. *сліну́х* ‘дрімлюга, *Caprimulgus europaeus* L.’ (ЕСУМ 5, 305), рос. діал. *слепу́х, слепу́ха* ‘сліпець’ (СРНГ 38, 269).

***Slěpyšъ**: ст.-рос. Микита *Слепышев*, 1655 p. (Чайкина 93), рос. *Слепышев*, 1723 p. (Парфенова 352), *Слепышев* (ЖПТ) ~ рос. діал. *слепы́ш* ‘підсліпуватий’ (СРНГ 38, 271), ‘сліпий’ (ОСВГ 10, 132).

***Slěpakъ**: укр. *Сліпак* (Панцьо 118), *Сліпак* – сучасне прізвище-ко (СПУ 3, 76), пол. *Slepak* (SN VIII, 492), чеськ. *Slepák* (ЧП) ~ укр. діал. *сліна́к* ‘сліпа людина’ (ЕСУМ 5, 304), рос. діал. *слена́к* ‘т. с.’ (СРНГ 38, 262).

***slěpašъ**: рос. діал. *слена́ч* ‘хто погано бачить; близькозорий’ (СРНГ 38, 262).

***Slěpikъ / *Slěpičъ**: укр. *Сліпич* (Глуховцева 2, 218), рос. *Слепичев* (ЖПТ), пол. *Slepik* (SN VIII, 492).

***Slěpъko, *Slěpъkъ**: укр. *Сліпко* (Горпинич Болг. 304), *Сліпко* – прізвище (СПУ 3, 76), рос. *Слепков* (ЖПТ), (похідне) *Слепково* – ойконім у колишній Псковській губ. (RGN VIII, 336), пол. *Slepek, Slepko* (SN VIII, 492), чеськ. *Slepko* (ЧП) ~ рос. діал. *слена́к* ‘кріт’ (СРНГ 38, 267).

***Slěpъsъ**: ст.-укр. Іван *Слѣпѣц*, 1654 p. (РПП 91), укр. *Slepciow*, 1787 p., *Slepiec*, 1819 p. (Чучка 523), *Сліпєць* (Вол.), *Сліпєць* (Богдан 278), *Сліпєць* – сучасне прізвище [«недобачає; бачить лише одним оком; неуважний, багато чого навколо себе не помічає» (Чабаненко ПНН 2, 386)], ст.-рос. Борисъ *Слѣпѣцъ*, 1471 p. (Тупиков 362), Іван Борисович *Слепцов*, 1578 p. (Веселовский 291), Булгак *Слепцов*, 1613–1615 pp. (ДПП 386), (похідне) *Слѣпцово*, XV ст. – ойконім в історичній Новгородській землі (НПК I, 662), рос. *Слепец, Слепцов* (ЖПТ), (похідні) *Слепцова, Слепцовка* (2), *Слепцово* (4), *Слепцы* (2) – назви поселень у різних регіонах (RGN VIII, 336), ст.-блр. Петро *Слепец*, 1646 p. (Бірыла 1966: 257), блр. *Сляпец* (Бірыла 383), (похідні) *Слепцово* – ойконіми в колишніх Вітебській,

Мінській, Могильовській губ. (RGN VIII, 336), макед. (похідні) *Slepče* (2) — топоніми (Ім. т. 396), які пов'язували з апелятивом **slěpъkъ* або **slěpъсь* 'те, що прилипло' < **slěpiti* (Конески 52), слвн. *Slepec* (ZSSP 559).

Стосовно мотивації пор., наприклад, д-руськ. *слѣпъць* 'сліпий' (СДРЯ XI, 405), ст.-рос. *слѣпецъ* (*слѣпъць*) 'сліпа людина' (Сл.РЯ XI–XVII вв. 25, 81), рос. діал. *слепец* 'кріт' (СРНГ 38, 263), н.-луж. *slěpc* 'негідник' (Трофимович 285) та ін.

***Slěpica**: укр. *Сліпича* (Глуховцева 2, 217), блр. *Сляпіца* (Бірыла 383), чеськ. *Slepica* (ЧП) ~ укр. *сліпича*: *сліпичею присл.* 'наосліп' (ЕСУМ 5, 304), рос. діал. *слепіца* 'мошка' (СРНГ 38, 264).

***Slěpanъ**: укр. *Сліпан* (Льв.), слвц. (вторинне) *Slepánek* (TZ Bratislava 320), луж. (вторинне) *Slěpańc* (Wenzel II/2, 99).

***Slěpунъ**: рос. *Сліунов* (Горпинич, Корнієнко 215) ~ укр. діал. *сліун* 'сліпий' (Аркушин 2018: 207), рос. діал. *слепун* 'хто погано бачить' (СРНГ 38, 269), 'короткозорий' (ОСВГ 10, 132).

***Slěpунь**: рос. (вторинне) *Слепынин* (Лет. ЖС 2007, № 35, 125).

***Slěpънь**: ст.-рос. Іван *Слепень*, 1572 р. (Веселовский 291), Федор Панфилов *Слепнев*, 1694 р. (Бакланова 228), рос. *Слепнев* (ЖПТ), (похідні) *Слепнево* (2), *Слепни* (2) — назви поселень у колишніх Пермській, Псковській, Тверській губ. (RGN VIII, 336), блр. (похідні) *Слепнево* — ойконім у колишній Вітебській губ., *Слепни* (2) — в колишніх Вітебській і Могильовській губ. (RGN VIII, 336) ~ рос. діал. *слепень* 'хто погано бачить; сліпий' (СРНГ 38, 262).

**slěparъ*: рос. діал. *слепарь* 'сліпа людина' (СРНГ 38, 262). Антропонімні рефлексні невідомі.

***Slěpetъ**: рос. (похідне) *Слепетова* — ойконім у колишній Тверській губ. (RGN VIII, 336).

***Slěpota**: рос. (похідне) *Слепотин Колодезь* — ойконім у колишній Тульській губ. (RGN VIII, 337), ст.-пол. Albertus *Slipota*, 1618 р. (Mytnik 253), пол. *Slepota* (SN VIII, 492), чеськ. *Slepotice* (2) — відантропонімні ойконіми (Profous IV, 103) ~ рос. діал. *слепотá* 'про неосвічену, відсталу людину' (СРНГ 38, 268).

Рос. Стадников і споріднені антропоніми

Рос. *Стадников* (ЖПТ) — патронім на -ов — споріднене зі ст.-укр. *Ста(д)ни(к)*, 1609 р. (Ділова мова 132), Sawka *Stadnik*, 1621 р. (ОО 305), укр. *Stadnik*, 1787 р. (Чучка 530), *Стадник*, *Стаднік* —

сучасні прізвища (СП 334), рос. *Стадников* — відантропонімічний ойконім у колишній Курській губ. (Vasmer RGN VIII, 509), блр. *Стаднік* (Бірыла 388), ст.-пол. *Stanislaw Stadnyk*, 1429 р. (SSNO V, 170), пол. *Stadnik* (SN IX, 11), *Stadnikówka* — відантропонімічний ойконім (SMP 1068), чеськ. *Stádník* (ЧП), словц. *Stadníkova ж.* (TZ Bratislava 327) < ***Stadъnikъ**.

Праантропонім відапелятивного походження, пор., наприклад, ст.-укр. *стадникъ* ‘пастух, доглядач стад’ (Тимченко 2, 358), укр. *ста́дник заст.* ‘пастух (переважно при табуні)’ (ЕСУМ 5, 391), рос. діал. *ста́дник* ‘пастух, власник стада’ (СРНГ 41, 29), блр. діал. *ста́днік* ‘бугай’ (ТС 5, 93), болг. діал. *ста́дник* ‘власник стада’ (БЕР 7, 427), серб. діал. *стаднік* ‘як правило вівчар або скотар у селі чи краї’ (Златковић 2, 442), пол. *stadnik* ‘пастух коней’ (SJP VI, 382), ст.-словц. *stádník* ‘пастух стада’ (HSSJ V, 437).

Пор. ще відапелятивні укр. *Стадники* — назви поселень у Львівській і Ровенській обл., *Стадники* — мікротопонім (с. Слобода Коломийськ. р-ну І-Ф.; Габорак 2013: 762), блр. *Стадники* — ойконім у колишній Гродненській губ. (Vasmer RGN VIII, 509), пол. *Stadniki* (3) — ойконіми (SMP 1068).

Псл. **stadъnikъ* з агентивним значенням співвідносно з псл. **stadarъ* > діал. *стада́ръ* ‘пастух’ (СБук.Г 517), ‘пастух, що пасе коней’ (ЕСУМ 5, 391), *стада́р* ‘пастух коней’ (ГГ 177), болг. діал. *ста̀да̀р* ‘вівчар’ (БЕР 7, 426). Рефлекси псл. **stadarъ* у сфері антропонімії невідомі.

Укр. *Суп* і споріднені антропоніми

Заголовний антропонім (с. Чемерне Сарненськ. р-ну Рв.) виводять із *Супрун* (Пура СПР V, 155), що не переконує. Сучасне укр. *Суп*, співвідносно з *Суп*, 1787 р. (Чучка 539: «зв’язок із *суп* ‘назва страви’ можливий, але в Карпатах мало ймовірний»), можна зіставляти з рос. *Сунов* (ЖПТ), блр. *Суп* (Бірыла 398), *Nicolao Samp*, 1453 р., *Nicolaus Semp*, 1464 р. (SSNO V, 42), пол. *Sap*, *Semp*, *Sep*, *Siemp* (SN IX, 312, 354, 376, 400), ст.-чеськ. *Martin Sup*, 1549 р. (АС XXX, 154), чеськ. *Sup* (ЧП) і зводити до псл. ***Soръ**.

Є підстави для реконструкції демінутивів:

***Soрікъ** / ***Soрісь**: укр. *Супик* (Новикова 803), рос. *Супик* (ЖПТ), блр. *Супік* (Бірыла 398), хорв. *Supić* (Leksik 624), словн. *Supič* (ZSSP 587), пол. *Sempik*, *Sepik* (SN IX, 354, 376), чеськ. *Supik* (ЧП).

***Сорьсь**: хорв. *Supac* (Leksik 624).

***Сорькь**: укр. *Супок* (Богдан 294), хорв. *Supek* (Leksik 624), пол. *Sapek*, *Sempek*, *Sepek* (SN IX, 312, 354, 376), чеськ. *Supek* (ЧП), словц. *Supek* (TZ Bratislava 333).

У науковій літературі апелюють укр. діал. *суп* 'шуліка, *Milvus Lacer.*', макед. *суп*, схв. *сѹп*, пол. *seř*, чеськ., словц. в.-луж., н.-луж. *sur* та ін. (ЕСУМ 5, 476), а також ст.-блр. *супѣ*, *сепѣ*, *семпѣ*, 1518 р. (ЭСБМ 13, 49), ст.-словц. *sur* 'хижий птах *Buteo buteo*' (HSSJ V, 557) тлумачать по-різному: «неясного походження. Псл. **sorъ* < **sonp* — від звуконаслідувального кореня **sor-*, тобто назва мотивована криком цього птаха» (Králík 566); слово неясного походження, можливо, пов'язане з *насуплени*, *супіць* — через «насуплений» вигляд пташки (ЭСБМ 13, 49); без певної етимології (Boryś 542; ЕСУМ 5, 476); «темне, доіндоєвропейське слово» (Rejzek 615).

Швидше за все, **sorъ* слід пов'язувати з **seřъ* (аблаут *e : o*). Пор., наприклад, схв. *сѣп* 'шуліка' (Булаховский 118; Фасмер III, 48 — стаття *насупиться*), хорв. *Sep*, *Seper*, *Sepek*, *Sepić* (Leksik 587), блр. *Сяпіч* (Бірыла 405) — антропоніми.

Ст.-блр. *Хромькинъ* і под.

Зафіксовано в складі антропонімоформули Ходоръ *Хромькинъ*, 1577 р. (Тупиков 810). Формально це посесив на *-ин-* від базового *Хромька*. Потенційний праслов'янізм — ***Хромька**, співвідносний щодо словотвірної моделі з псл. **Їldyka*, **Кълbyка*, **Кълdyка*, **Кълtyка* (Казлова III, 70, 112, 136, 171) та ін.

Стосовно кореневої морфеми, то вона реалізована у низці слов'янських антропонімів, які можна звести до відповідних архетипів, зокрема:

***Хромъ(ѣ)**: ст.-укр. Шасный *Хромой*, 1563 р. (Тупиков 418), Яцко *Хромы*, 1700 р. (Чучка 588), укр. *Chromy*, 1787 р. (Чучка 588), *Хромий* (Панцьо 122), *Хром*, *Хромий* — сучасні прізвиська [«культгавий»; Чабаненко ПНН 2, 441)], (похідні) *Хромівка* — ойконім у Донецькій обл., *Хромова Гора* — мікротопонім (с. Хрінники Млинівськ. р-ну Рв.; Анк.), ст.-рос. Окулко *Хромой*, 1473 р., Захарь Яковль с. *Хромого*, 1495 р. (Тупиков 418, 810), Волод(ь) Кипреяновъ *Хромой*, 1687 р. (Парфенова 399), рос. *Хромой*, *Хромых* (ЖПТ), (похідні) *Хромова Распашка* — мікротопонім у Нижегородській обл. (Клим-

кова 3, 324), *Хромино*, *Хромово*, *Хромые* (3), *Хромых* — назви поселень у різних регіонах (RGN IX, 546, 547), ст.-блр. Федор *Хромы*, 1646 р., Лазар *Хромый*, 1689 р., блр. *Хромы*, 1726 р. (Бірыла 1966: 269), *Храмы* (Бірыла 433), хорв. *Hrom* (Leksik 235), ст.-пол. Jan *Chromy*, 1438 р. (SSNO I, 340), пол. *Chromy* (SN II, 121), (похідне) *Chromówka* — ойконім (NMP II, 83), чеськ. *Chromý* (ЧП), слвц. *Chromý* (TZ Bratislava 132), н.-луж. *Chrom* (Мукa III, 42), а також слов'ян. *Хромъ*, запозичене в чуваський антропонімікон (Магницький 91).

Щодо мотивації наведених онімів пор., наприклад, ст.-укр. *хро(м)* ‘кульгавий’, XV ст. (ССУМ II, 520), укр. діал. *хрѡмый* ‘кульгавий, хромий’ (Сабадош 405), *хрѡмый* ‘т. с.; безногий’ (Піпаш, Галас 213), ‘кривий на ногу’ (УНК 22, 379), ст.-блр. *хромый* ‘кульгавий; покалічений’ (ГСБМ 36, 171), блр. діал. *хрому* ‘сліпий’: *Вон і цепер хромы на воко; Вона на очы хромая* (ТС 5, 256) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 101–102).

Суфіксальні деривати:

***Хромѣга**: пол. *Chromęga* (SN II, 120).

***Хромуха** / ***Хромуша**: ст.-рос. Тимошка *Хромушинъ*, 1609 р. (Тупиков 811), рос. *Хромухин* (ЖПТ), *Хромушин* (Глуховцева 2, 297).

***Хромішъ**, ***Хромушъ**: укр. *Хроміш* — прізвисько (Сабадош 405), рос. *Хромышев* (ЖПТ), хорв. *Hromiš* (Leksik 235), луж. *Chromiš* (Wenzel II/1, 163) ~ укр. діал. *хрѡмиш* ‘чоловік, який хромає’ (Сабадош 405).

***Хромѣйъ**: укр. *Хромей* (Панцьо 122), *Хромей* — сучасне прізвисько (Піпаш, Галас 241), *Хромій* (Holutiak 425), рос. *Хромеев* (ЖПТ), пол. *Chromiej* (SN II, 120), луж. *Chroměj*? (Wenzel II/1, 163).

Похідні з консонантом -k- / -č- у суфіксальній морфемі:

***Хромакъ** / ***Хромаць**: укр. *Хромак* (Панцьо 122), рос. *Хромаков* (ЖПТ), (похідні) *Хромачи*, *Хромачева Большая* — ойконіми в колишній Пермській губ. (RGN IX, 546), пол. *Chromak* (SN II, 120), (похідне) *Chromakowo* — ойконім (NMP II, 82) ~ укр. діал. *хромакъ* ‘кульгава вівця’ (ЕСУМ 6, 213), ‘підпора крокви’ (Горбач Поляни 228), в.-луж. *chromak* ‘хто прикидається кривим’ (Трофимович 65).

***Хромікъ** / ***Хроміць**: укр. *Хромик* (Holutiak 425), *Хромич* (Горпинич, Тимченко 291), хорв. *Hromić*, *Hromik* (Leksik 235), пол. *Chromicz*, *Chromik* (SN II, 120), чеськ. *Chromič*, *Chromík* (ЧП), слвц. *Chromík* (TZ Bratislava 132).

***Хромька**, ***Хромько**, ***Хромькъ**: укр. *Хромко* — сучасне прізвисько («накульгує»; СПУ 3, 211), ст.-рос. Стешь *Хромкинъ*, 1539 р. (Тупиков 418), рос. *Хромков* (ЖПТ), блр. *Храмко* (Бірыла 433), хорв. *Hromek* (Leksik 235), пол. *Chromek* (SN II, 120), чеськ. *Chromek* (ЧП), слвц. *Chromek* (TZ Bratislava 132), луж. *Chromk?* (Wenzel II/1, 163) ~ укр. діал. *хрімка*, *хрёмка* ‘копитна хвороба’ (ЕСУМ 6, 213) та ін.

***Хромьсь**: укр. *Хромецъ* (Редько 2, 1134), ст.-рос. Онисимко Трофимов сын *Хромцов*, 1578 р. (Амосов 213), Митька Осипов сын *Хромец*, 1623 р. (Полякова 239), (похідне) *Хромцово*, 1539/40 р. — назва поселення в колишньому Тверському пов. (ПМТ 79), рос. *Хромец*, *Хромцев*, *Хромцов* (ЖПТ), (похідні) *Хромцево*, *Хромцово* (2 фіксації), *Хромцы* (3) — ойконіми в різних регіонах (RGN IX, 546), ст.-блр. Степан *Хромец*, 1578 р. (Бірыла 1966: 269), слвн. *Hromc*, *Hromec* (ZSSP 212), пол. *Chromiec* (SN II, 120), чеськ. *Chromec* (ЧП), слвц. *Chromec* (TZ Bratislava 132) ~ укр. *хромѣць* ‘копитна хвороба’ (ЕСУМ 6, 213), ст.-блр. *хромѣць* ‘кульгавий; каліка’ (ГСБМ 36, 170), ст.-слвц. *chromec* ‘кульгавий’ (HSSJ I, 480) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 102).

Іносуфіксальні деривати:

***Хромуль**: укр. *Хромуль* — сучасне прізвисько («кульгає на одну ногу»; СПУ 3, 211) ~ укр. діал. *хромулі* ‘кульгава людина’ (Негрич 179), рос. діал. *хромуля* ‘кульгава жінка’ (СРГСУ Доп. 559).

***Хромань**: укр. *Хроман* — сучасне прізвисько (СПУ 3, 211) ~ укр. діал. *хромán* ‘чоловік, який кульгає’ (Сабодош 405).

***Хромінь**: рос. *Хромин* (ЖПТ), хорв. *Hromin* (Leksik 235), пол. *Chromin* (SN II, 120).

***Хроміть**: пол. *Chromitko* (SN II, 121).

***Хромотъ**: хорв. *Hromot* (Leksik 235).

Стосовно поодиноких композитів пор., наприклад, ***Хромоногъ(жь)** > ст.-рос. Иванъ Васильевичъ с. *Хромоногой*, 1584 р. (Тупиков 418), рос. *Хромоногов* (ЖПТ) ~ рос. діал. *хромонóга* ‘кульгавий’ (ОСВГ 11, 251) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 100—101). Пор. ще мікроконтексти: укр. *левою ногою храмлет*; *на обѣ ноги храмлетъ*; *на правую ногу храма*, 1765 р. (МПР 172, 216, 255), ст.-рос. *хромъ* у словосполученні *лѣвою ногою хромъ*, 1599—1600 рр. (НКК 31) і т. п.

Ст.-слвц. *Chyba* і споріднені антропоніми

Зафіксоване під 1592 р. — Georgius *Chyba* (HSSJ I, 486). Генетично споріднене з *Chyba* — сучасне словацьке прізвище в м. Трна-

ва (TZ Трнава 99), а також рос. *Хиб, *Хиба > ойконім *Хибы* — в колишній Ярославській губ. (RGN IX, 427), блр. *Хиба* (СБГТ 383), (похідне) *Хібаўшчына* — ойконім на Вітебщині (Рап. Віц. 394), ст.-пол. Andreas *Chiba*, 1426 р. (SSNO I, 357), пол. *Chib*, *Chiba*, *Chyb*, *Chyba* (SN II, 71, 145), (похідні) *Chybów*, *Chybu* (2) — ойконіми (NMP II, 111), чеськ. *Chyba* (ЧП), луж. *Chyba* (Wenzel II/1, 165), які континують псл. *Хуѡа, *Хуѡъ відапелятивного походження.

Пор., наприклад, ст.-укр. *хиба* ‘помилка’, 1538 р. (Тимченко 2, 199), укр. *хі́ба* ‘недогляд, помилка і т. ін. в чому-небудь; недолік’ (СУМ XI, 51), діал. *хиб* ‘падіння, поштовх, удар’ (ЕСУМ 6, 172), *хі́ба* ‘брак; хвороба; вада’ (Бевка 136), *х’у́ба* ‘нестача, помилка’ (Піпаш, Галас 211), рос. діал. *хиб* ‘той, хто помиляється’ (НОС 12, 13), ст.-блр. *хиба* ‘помилка’ (ГСБМ 36, 72), блр. діал. *хи́б* ‘потилиця’ (Кучук, Малюк 140), *хи́б*, *хі́ба* ‘спина, хребет’ (ТС 5, 237), слвц. діал. *chyba* ‘помилка’ (SSN I, 695) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 153–154).

Афіксальні праантропоніми:

***Нехуѡа**: чеськ. *Nechyba* (Beneš 229), слвц. *Nechyba* (TZ Bratislava 253), пол. *Nechyba* (SN VI, 569).

***Обхуѡъ**: пол. (вторинне) *Ochybowski* (SN VII, 23) ~ **obxyba* (ЭССЯ 27, 91).

***Рохуѡа**: чеськ. *Pochyba* (ЧП), слвц. *Pochyba* (TZ Bratislava 284) ~ ст.-укр. *похиба* ‘промах, огріх, помилка’ (Тимченко 2, 199), укр. діал. *по́хиба* ‘похибка’ (ЕСУМ 6, 172), ст.-блр. *похиба*, *похыба* ‘помилка, сумнів’ (ГСБМ 27, 376), слвц. діал. *pochyba* ‘нужда, біда’ (SSN II, 921).

**прохуѡа*: укр. діал. *прохі́ба* ‘помилка’ (ЕСУМ 6, 172).

**схуѡа*: укр. діал. *схі́ба* ‘хиба’ (ЕСУМ 6, 172) ~ укр. діал. *сх’у́би-ти* ‘помилитися; заслабнути’: *сх’у́бити на очі* ‘почати втрачати зір; захворіти на очі’ (Піпаш, Галас 211), блр. діал. *схі́біць* ‘помилитися’ (Бялькевіч 429). Антропонімні рефлекси невідомі.

Суфіксальні деривати:

***Хуѡошъ**, ***Хуѡуха** / ***Хуѡушъ**: блр. *Хибуха* (ТС Мозырь 181), луж. *Chyboš?*, *Chybuš* (Wenzel II/1, 165).

***Хуѡакъ**: луж. *Chybak* (Wenzel II/1, 165).

**хуѡаць*: пол. діал. *chybacz* ‘про злодія’ (SGP IV, 201).

***Хуѡікъ** / ***Хуѡіць**: хорв. *Hibik*, *Hibić* (Leksik 224), пол. *Chybik* (SN II, 145), чеськ. *Chybík* (ЧП), луж. *Chybik* (Wenzel II/1, 165).

***Хуѡька**, ***Хуѡько**, ***Хуѡькъ**: хорв. *Hibek* (Leksik 224), ст.-пол. *Chybko* (?) [1375 р. — *Chibke* (SSNO I, 357)], пол. *Chybka* (SN II, 145)

~ укр. діал. *хибо́к* ‘мис на ріці’ (Черепанова 231), пол. діал. *chybka* ‘помилка’ (SGP IV, 205).

***Хуьькъ(ь)**: пол. *Chybki* (SN II, 145) ~ укр. *хи́бкий* ‘який хитається, коливається; хисткий’ (СУМ XI, 51), ст.-блр. *хи́бкий* ‘швидкий, спритний, меткий’ (ГСБМ 36, 72), пол. діал. *chybki* ‘жвавий, енергійний’ (SGP IV, 205).

***Хуьель**: пол. *Chibel, Chybel* (SN II, 72, 145).

**хуьль(ь)*: рос. діал. *хи́блый* ‘худорлявий’ (СРГК 6, 711), пол. діал. *chybły* ‘невдалий, неврожайний’: *chybły owies* (SGP IV, 206).

***Хуьадло**: укр. *Хи́балівка* – відантропонімний ойконім у Чернігівській обл. (RGN IX, 427), ст.-пол. *Chibadlo*, 1398 р. (SSNO I, 357).

***Хуьидло**: пол. *Chybiło* (SN II, 145) ~ укр. діал. *хи́бити* ‘бракувати’ (Жегуц, Піпаш 155) та ін. Див. (ЭССЯ 8, 155).

**хуьіна*: рос. діал. *хи́бина* ‘хатина’ (СВГ 11, 184), блр. діал. *хи́біна* ‘стара трухлява хата’ (Лучыц-Федарэц 234).

**хуььль(ь)*: укр. *хи́бний* ‘який містить хиби, з хибами; неправильний, помилковий’ (СУМ XI, 52), слвн. *hībən* ‘помилковий’ (Pleteršnik I, 265), пол. діал. *chybny* ‘хворий (про людину); хитрий, підступний’ (SGP IV, 207), слвц. діал. *chybny* ‘з вадами, зіпсутий’ (SSN I, 696).

**пехуььль(ь)*: укр. діал. *нехи́бный* ‘досить добрий, якісний, непоганий’ (Сабадош 207). Антропонімні рефлексії не засвідчено.

**перохуььль(ь)*: ст.-блр. *непохи́бный* ‘твердий; обов’язковий; незмінний’ (ГСБМ 20, 247) та ін. Див. (ЭССЯ 24, 194).

**рохуььль(ь)*: укр. діал. *похи́бний* ‘помилковий’ (ЕСУМ 6, 172) ~ ст.-блр. *похи́бити* ‘помилитися’ (ГСБМ 27, 376).

**сьхуььль(ь)*: блр. *схи́бний* ‘ненадійний, обманливий чоловік’ (Носович 625).

**хуьасть(ь)*: слвн. *hībast* ‘помилковий’ (Pleteršnik I, 265). Антропонімні рефлексії невідомі.

***Хуььскъ(ь)**: пол. *Chybski*, 1401 р. (SSNO I, 357).

**хуьоть*: рос. діал. *хи́бот* ‘вершок маківки голови’ (Малеча 4, 373).

**хуьавъ(ь)*: блр. діал. *хи́бавы* ‘хребетний’ (Шаталава 154), слвн. *hībav* ‘помилковий’ (Pleteršnik I, 265).

**хуьовъ(ь)*: блр. діал. *хи́бовы* ‘кривий?’ (ТС 5, 238). Антропонімні рефлексії невідомі.

Укр. Чедерда і под.

Прізвище *Чедерда*, засвідчено в (НКП Черніг. 114), — відапелятивне похідне. Його кореневу частину можна порівняти зі ст.-укр. *Derda*, XVI ст. (Жерела III, 114), укр. *Дерда* (КПУ Ник. 1, 425), рос. *Дерда* (ЖПТ), хорв. *Derda* (Leksik 127), ст.-пол. Marek *Derda*, 1558 р. (Tichoniuk 58), пол. *Derda* (SN II, 403), чеськ. *Derda* (ЧП), в яких кореневе *-ep-* / *-er-* — один із різновидів реалізації бінарної групи «редукований + плавний» у структурі тьрт. Детальніше про це фонетичне явище див. (Козлова 1997: 13–30).

Стосовно структури посл. **Їедърда* можна зіставляти з **Bodърda*, **Dodърda*, **Kodърda*, **Nedърda*, реконструйованими в (Шульгач I, 23, 48, 62, 85).

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- АБ — Арзамасские и Барминские будные станы: Приходо-расходные и сметные книги 1679—1680 гг. / С предисл. В.И. Саввы // ЧОИДР. 1908. Кн. III, отд. I. С. 1—70.
- Абабурка — *Абабурка М.В., Аляксеенка Л.І., Лядоўскі У.А., Луферава М.П.* Са слоўніка Магілёўшчыны // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 82—93.
- АВВ — Акти Волинського воеводства кінця XV—XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Архіву головних актів давніх у Варшаві) / Підг. до друку А. Блануци, Д. Ващука, Д. Вирського (латиномовні документи). К., 2014.
- Авдеев — *Авдеев А.Г.* Галичский Успенский Паисьев монастырь по документам XV—XVII веков // РД. 2001. Вып. 7. С. 314—347.
- АВК — Акты, изд. Виленскою Археографическою комиссиею. Вильна, 1865—1915. Т. I—XXXIX.
- АЕ — Археографический ежегодник.
- АЕП — Акты Елецкой провинциальной и Чернавской воеводской канцелярий, извлеченные из архива упраздненных присутственных мест Елецкого окружного суда А. Пупаревым. Окончание // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1893. Вып. II. С. 1—70.
- АЖГУ — Акти Житомирського городського уряду 1590 р., 1635 р. / Підг. до видання В.М. Мойсієнко. Житомир, 2004.
- Азовцев — *Азовцев А.В.* Архивные выписки из писцовых книг XVI века // РД. М., 2004. Вып. 10. С. 183—189.
- АЗР — Акты, относящиеся к истории Западной России, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1846—1853. Т. I—V.
- АИВД — Акты, относящиеся к истории Войска Донского / Собр. А.А. Липшин. Новочеркасск, 1891. Т. I.
- АИст. — Акты исторические, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1841—1842. Т. I—V.
- АК — Архів Коша Нової Запорізької Січі. 1734—1775: Корпус документів. К., 1998—2019. Т. 1—8.

- АКЖ — Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582—1588 pp.) / Підг. до вид. М.К. Бойчук. К., 1965.
- АКО — Адрес-календарь. Общая роспись начальствующих и прочих должностных лиц по всем управлениям в Российской империи на 1883 г. СПб., 1883. Ч. 1—2.
- АКП — Актовые книги Полтавского городского уряда XVII века / Редакция и примеч. В.Л. Модзалевского. Чернигов, 1912—1914. Вып. I—III.
- АКС — Адрес-календарь Саратовской губернии на 1895 год / Сост. Ф.С. Шиманский. Саратов, 1895.
- Акты ЮЗР — Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1863—1892. Т. I—XV.
- Акчим. словарь — Словарь говора д. Акчим Красновишерского района Пермской области (Акчимский словарь) / Гл. ред. Ф.Л. Скитова. Пермь, 1984—2011. Вып. I—VI.
- Алгинин — *Алгинин А.Н.* Корни: Очерки по истории русских старообрядческих слобод Добрянки и Радуля. Чернигов, 2006.
- Алмашій — *Алмашій М.І., Поп Д., о. Димитрій (Сидор).* Русинсько-українсько-російський словник. Ужгород, 2001.
- Алфьоров — *Алфьоров О., Горобець С., Монькін О.* Присяга Кальницького полку 1654 р. // Запорізька Січ і українське козацтво: Зб. наук. праць / Голова редкол. В.В. Кривошея. К., 2013. С. 3—36.
- Альшиц — *Альшиц Д.Н.* Новый документ о людях и приказах Опричного двора Ивана Грозного после 1572 года // Исторический архив. 1949. IV. С. 3—71.
- АМГ — Акты Московского государства, изд. имп. Академиею наук / Под ред. Н.А. Попова и Д.Я. Самоквасова. СПб., 1890—1901. Т. I—III.
- АММ — Акты Московских монастырей и соборов 1509—1609 гг. из архивов Успенского собора и Богоявленского монастыря / Под ред. Л.В. Черепнина. М., 1984.
- Амосов — Сотные грамоты Антониеву Сийскому монастырю 1578 и 1593 гг. / Подг. к печати А.А. Амосовым // Северный археографический сб. / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 207—236.
- АНВМ — Архив Новоторжского Воскресенского женского монастыря. Старица, 1910.
- Ангелова-Атанасова — *Ангелова-Атанасова М.* Топонимията на Горнооряховско. Велико Търново, 1996.
- Андрияшев — *Андрияшев А.М.* Материалы по исторической географии Новгородской земли. Шелонская пятина по писцовым книгам 1496—1576 гг. // ЧОИДР. 1914. Кн. III. С. 1—544.
- Аникин — *Аникин А.Е.* Проблемы изучения балтизмов в русском языке // Сибирский филологический журнал. 2014. № 4. С. 189—195.
- Аникин РЭС — *Аникин А.Е.* Русский этимологический словарь. М., 2007—. Вып. I—.

- Анк. — Анкета Інституту української мови НАН України для збору ономастичних матеріалів.
- АНПВ — Акты Нижегородского Печерского Вознесенского монастыря / С предисл. А. Титова. М., 1898.
- Анпилов 1967 — *Анпилов Г.Н.* Новые документы о России конца XVI — начала XVII в. М., 1967.
- Анпилов 1977 — *Анпилов Г.Н.* Нижегородские документы XVI века (1588—1600 гг.). М., 1977.
- Анпилов 1982 — *Анпилов Г.Н.* Рязанская писцовая приправочная книга конца XVI века. М., 1982.
- Антонов — *Антонов А.В.* Приговорная грамота 1566 года // РД. М., 2004. Вып. 10. С. 171—182.
- Антонов, Баранов — *Антонов А.В., Баранов В.К.* Неизвестные акты XIV—XVI века из архива Московского Чудова монастыря // РД. М., 1977. Вып. 2. С. 3—23.
- АОК — Акты Оскольского края (из собрания старинных актов о Курской губернии князя Н.Н. Голицына // Труды Курского губернского статистического комитета. Курск, 1863. Вып. I. С. 355—483.
- АОС — Архангельский областной словарь / Под ред. О.Г. Гецовой. М., 1980—. Вып. 1—.
- АПА — Арзамасские поместные акты (1578—1618 гг.) / Собр. и ред. С.Б. Веселовский. М., 1915.
- АПД — Акты писцового дела 60—80-х годов XVII века / Сост. С.Б. Веселовский. Под ред. В.И. Буганова, Б.В. Левшина. М., 1990.
- АППС 1 — Акти Полтавського полкового суду 1668—1740 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. І.П. Чепіга, У.М. Штанденко. К., 2017. Кн. 1.
- АППС 2 — Акти Полтавського полкового суду 1683—1750 рр.: 36. актових документів / Підг. до вид. Л.А. Москаленко. К., 2017. Кн. 2.
- АПС — Афган, прописаний у серці. Миколаїв, 2004.
- АРГ — Акты русского государства 1505—1526 гг. / Сост. С.Б. Веселовский. М., 1975.
- Ардан — *Ардан В.* Мої рідні Поляни. Штрихи до історії села. Львів, 2011.
- Аркушин — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. Луцьк, 2000. Т. 1—2.
- Аркушин 2005 — *Аркушин Г.Л.* Словник евфемізмів, уживаних у говірках та молодіжному жаргоні Західного Полісся та західної частини Волині. Луцьк; Люблін, 2005.
- Аркушин 2016 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських говірок. А—Я. Вид. 2-ге, переробл., випр. і доп. Луцьк, 2016.
- Аркушин 2018 — *Аркушин Г.Л.* Словник західнополіських діалектизмів у художній літературі. Луцьк, 2018.
- АРП — Акты XIII—XVII вв., представленные в Разрядный приказ представителями служилых фамилий после отмены местничества / С предисл.

- А.И. Юшкова // ЧОИДР. 1898. Кн. 2. Ч. 1. С. 1–128; Кн. 3. Ч. 1. С. 129–336; Кн. 4. Ч. 1. С. 337–416.
- Артемьев – *Артемьев А.Р.* Города Псковской земли XIII–XV веков. Владивосток, 1998.
- АРУД – Архів ранньомодерної Української держави. Т. 2: Документи Ніжинського Полкового суду 1736–1747 / Упоряд. І. Синяк. К., 2019.
- Архів ЗС – Архів Запорізької Січі. Опис матеріалів. К., 1931.
- АСБ – Архив стольника Андрея Ильича Безобразова / Изд. А.А. Новосельского, С.И. Коткова. Сост. Л.Ф. Кузьмина, И.С. Филиппова. Ред. О.В. Новохатко. М., 2012–2013. Ч. I–II.
- АСД – Археографический сб. документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси. Вильна, 1867–1904. Т. I–XIV.
- АСЗ – Акты служилых землевладельцев XV – начала XVII века / Сост. А.В. Антонов, К.В. Баранов. М., 1997–2002. Т. I–III.
- АСМ 1479–1571 рр. – Акты социально-экономической истории севера России конца XV – XVI в.: Акты Соловецкого монастыря 1479–1571 гг. / Сост. И.З. Либержон. Л., 1988.
- АСС – Акты Суздальского Спасо-Евфимьева монастыря 1506–1608 гг. / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1998.
- АСЭИ – Акты социально-экономической истории Северо-Восточной Руси конца XIV – начала XVI в. М., 1952–1964. Т. I–III.
- Атаманенко – *Атаманенко В.* Міста поліських володінь князів Острозьких // Студії з україністики: Зб. наук. праць на пошану дослідника українського козацтва Валерія Цибульського з нагоди 60-річчя від дня народження. Рівне, 2010. С. 191–208.
- Атаманенко, Дубляниця – *Атаманенко В., Дубляниця Т.* Інвентар міста Ковель 1556 року // Минуле і сучасне Волинського Полісся. Наук. зб. Вип. 65: Ковель і Ковельщина в українській та європейській історії / Упоряд. Г. Бондаренко та ін. Ковель, 2018. С. 13–22.
- АТД – Административно-территориальное деление и органы власти Нижегородского края – Горьковской области. 1929–1979: Справочник. Горький, 1984.
- АТК – Акты Троицкого Калязина монастыря XVI века / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М.; С.-Петербург, 2007.
- АУИФ – Алфавитный указатель имен и фамилий лиц, помещенных в ведомости справок о судимости за 1870 и 1871 гг. СПб., 1872.
- АУЛ – Алфавитный указатель лиц, сведения о судимости коих напечатаны в двенадцати книгах “Ведомости справок о судимости” за 1910 г. СПб., 1911. Т. 2.
- АУМ – Антологія українського міфу / Зібр. та впоряд. В. Войтович. Тернопіль, 2006–2007. Т. 1–3.
- АУПК – Акты Угличской провинциальной канцелярии (1719–1726 гг.), изд. наследниками И.А. Вахромеева. Под ред. Ф.В. Тарановского //

- Труды Ярославской губернской ученой архивной комиссии. М., 1908. Кн. V. Т. 1; 1909. Кн. V. Т. 2.
- АФЗХ — Акты феодального землевладения и хозяйства XIV–XVI веков / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М., 1951. Ч. I.
- АФЗХ 1961 — Акты феодального землевладения и хозяйства / Сост. Л.В. Черепнин. М., 1961. Ч. III.
- АХУ — Акты Холмогорской и Устюжской епархий. Ч. 2 // РИБ. СПб., 1890. Т. XIV (сборный).
- АЮ — Акты юридические, или Собрание форм старинного делопроизводства, изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1838.
- АЮБ — Акты, отн. до юридического быта древней России, изд. Археографическою комиссиею / Под ред. Н. Калачева. СПб., 1857–1884. Т. I–III.
- АЮЗР — Архив Юго-Западной России, изд. Временною комиссиею для разбора древних актов [...]. К., 1859–1914. Ч. I–VIII.
- БА — Беларускі архіў / Адк. рэд. Ар. Смоліч. Мінск, 1927. Т. I (XVI–XVII ст.).
- Багалей — *Багалей Д.И.* Заметки и материалы по истории Слободской Украины. Харьков, 1893.
- Багалей Очерки — *Багалей Д.И.* Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства. М., 1887.
- Багалій — *Багалій Д.* Перші поселенці м. Харкова (Матеріали для ономастики) // Збірник науково-дослідчої катедри історії української культури. Харків, 1930. Т. X. С. 49–54.
- Байки — Байки в українській літературі XVII–XVIII ст. / Розвідка, підг. текстів та примітки В.А. Крекотня. К., 1963.
- Бакланова — *Бакланова Н.А.* Торгово-промышленная деятельность Калмыковых во второй половине XVII в.: К истории формирования русской буржуазии. М., 1959. (Приложения. С. 205–255).
- Балкански, Парзулова — *Балкански Т., Парзулова М.* Имената на известни българи: Просопографичен антропонимикон. Бургас, б. г.
- Баранов — *Баранов К.В.* Новые документы по истории Новгородской и Псковской служилых корпораций XVI — начала XVII века // РД. М., 1999. Вып. 5. С. 118–160.
- Барсов — Причитания Северного края / Собр. Е.В. Барсов. М., 1872–1882. Ч. 1–2.
- Бартенев — *Бартенев П.И.* Сотная выпись города Дмитрова 7132 года // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1856. Кн. XXIV, отд. III. С. 1–24.
- Бачинська — *Бачинська О.* Козацтво в “післякозацьку добу” української історії (кінець XIII–XIX ст.). Одеса, 2009.
- БВ — Булавинское восстание (1707–1708 гг.) // Труды историко-археографического института АН СССР. М., 1935. Т. XII.
- Бевка — *Бевка О.* Словник-пам’ятник: Діалектний словник села Поляни Мараморощького комітату / Ред. І. Удварт. Ніредьгаза, 2004.

- Беликов — *Беликов Д.Н.* Первые русские крестьяне-населенники Томского края и разные особенности в условиях их жизни и быта (Общий очерк за XVII и XVIII столетия). С приложением списка населенных мест Колыванской области за 1782 г. Томск, 1898.
- Беляев — *Беляев І.* Статистическое описание соборов и церквей Костромской епархии [...]. СПб., 1863.
- БЕР — Български етимологичен речник / Съст.: В. Георгиев, Ив. Гълъбов, Й. Заимов, Ст. Илчев и др. София, 1971—. Т. 1—.
- Бечева — *Бечева Н.* Местните имена в Грудовско (Средецко). София, 1998.
- Белінська — *Белінська Л.І., Сапухіна Л.П.* Чотири старовинних документи з фондів Сумського обласного краєзнавчого музею // Краєзнавчий збірник: Статті та матеріали [2] / За ред. В.С. Терентьєва. Суми, 2006. С. 11—21.
- Биркенгор — Слова, записанные у русских поречан-индигиршиков // Биркенгор А.Л. Потомки землепроходцев. Воспоминания-очерки о русских поречанах низовьев и дельты р. Индигирки. М., 1972. С. 177—193.
- Бичко — *Бичко З.М.* Словник діалектної лексики села Грабовець Стрийського району Львівської області: Матеріали до вивчення курсу “Українська діалектологія”. Львів, 1992.
- Білецький-Носенко — *Білецький-Носенко П.П.* Словник української мови / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1966.
- Бірыла — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утвораныя ад апелятыўнай лексики. Мінск., 1969.
- Бірыла 1966 — *Бірыла М.В.* Беларуская антрапанімія. Уласныя імёны, імёны-мянушкі, імёны па бацьку, прозвішчы. Мінск, 1966.
- Бірыла 1975 — *Бірыла М.В.* З лексики Чырвонаслабодчыны // 3 народнага слоўніка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1975. С. 96—110.
- Бірыла 1976 — *Бірыла М.В.* З лексики вёскі Скварцы Дзяржынскага раёна // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 23—50.
- Бјелетић — *Бјелетић М.* Придеви са значењем ‘коврцав’ у српском језику (на грађи за Општесловенски лингвистички атлас) // Јужнословенски филолог. 2016. LXXII. Св. 3—4. С. 93—110.
- Близнюк — *Близнюк Б.Б.* Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 1997 (машинопис).
- Блищук — *Блищук П.В.* Хрещена млинами. Кам’янець-Подільський, 2010.
- Бобров — *Бобров В.* Материалы к познанию русских говоров Лифляндской губернии // Jagic-Festschrift. Zbornik u slavu Vatroslava Jagića. Berlin, 1908. С. 389—395.
- Бобров 1855 — *Бобров А.* Гавриловский посад за 200 лет назад по писцовым книгам // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. 1855. Т. V. Отд. III. С. 75—101.
- Боброва — *Боброва М.В.* Соматизмы в современных прозвищах Пермского края // Вопросы ономастики. 2018. Т. 15. № 2. С. 162—179.

- Бобрык — *Бобрык У.* Мянускі і прозвішчы Рэчыцкага раёна // Сёмыя Міжнародныя Доўнараўскія чытанні: Матэрыялы Міжнарод. навук. канф. Рэчыца, 1–2 кастрычніка 2010 г. / Адк. рэд. В.М. Лебедзева. Гомель, 2010. С. 220–240.
- Бобрык 2017 — *Бобрык У.А.* Мянускі Светлагорскага раёна // Спадчына Скарыны: да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання: зб. навук. артыкулаў: у 2 ч. / Рэдкал.: А.М. Ермакова (гал. рэд.) і інш. Гомель, 2017. Ч. 2. С. 18–21.
- Богдан — *Богдан Ф.* Словник українських прізвищ у Канаді. Вінніпег; Ванкувер, 1974.
- Богдан 1996 — *Богдан С.К.* Назви дітей у західнополіських говірках // Полісся: Мова, культура, історія: Матеріали міжнарод. конф. / Відп. за вип. Г.А. Скрипник. К., 1996. С. 134–139.
- Богословский — *Богословский М.М.* Земское самоуправление на русском Севере в XVII в. М., 1909–1912. Т. I–II (приложения).
- Богус — *Богус З.А.* Соматизмы в разносистемных языках: семантико-словообразовательный и лингвокультурологический аспекты (на материале русского, адыгейского и английского языков): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Майкоп, 2006.
- Божкова — *Божкова З.* Принос към речника на софийския говор // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1962. Кн. I. С. 241–273.
- БПК — Белозерские писцовые книги 1677 года // Новгородский сб. Новгород, 1865. Вып. I (приложение).
- БС — Болховская старина / Собр. и сост. В.Р. Апухтин. Болхов, 1913. Вып. I.
- БТСДК — Большой толковый словарь донского казачества / Ред. коллегия: В.И. Дегтярев, Р.И. Кудряшова, Б.Н. Проценко, О.К. Сердюкова. М., 2003.
- Буданова — *Буданова В.П.* Варварский мир эпохи великого переселения народов. М., 2000.
- Букумирић — *Букумирић М.* Речник говора северне Метохије. Београд, 2012.
- Булаховский — *Булаховский Л.А.* Общеславянские названия птиц // Известия АН СССР. Отделение литературы и языка. М.; Л., 1948. Т. VII. Вып. 2. С. 97–124.
- Бунько, Малицкі — *Бунько Н.М., Малицкі Ю.В.* 3 лексікі гаворак паўночнага захаду Беларусі // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. Л.П. Кунцэвіч, В.М. Курцова. Мінск, 2010. Вып. 1. С. 5–10.
- Буслаев — *Буслаев Ф.И.* Древнерусская борода // Буслаев Ф.И. Сочинения. СПб., 1910. Т. 2: Сочинения по археологии и истории искусства. С. 218–239.
- БШШ — Бойовий шлях Широківщини / Упоряд. Л.А. Бай, В.О. Ганенко. Кривий Ріг, 2006.

- Бялькевіч — *Бялькевіч І.К.* Краёвы слоўнік ўсходняй Магілёўшчыны. Мінск, 1970.
- Варава — *Варава Г.* 3 лексікі вёсак Бабровічы, Замасточча, Катка, Слабодка // Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы / Пад рэд. Ф. Янкоўскага. Мінск, 1960. С. 111–120.
- Варбот — *Варбот Ж.Ж.* К реконструкции и этимологии некоторых праславянских глагольных основ и отглагольных имен. X *(*s)kripati, *skripъ* и др.; **sōdoma* и **sōdomiti, *žьrxъ* // Этимология. 1981 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1983. С. 16–23.
- Василев — *Василев И.И.* Опыт географическо-статистического словаря Псковской губернии. Псков, 1882–1896. Вып. 1–3.
- Васильев СВК — Сотные на волости Каргопольского уезда с книг письма Никиты Григорьева Яхонтова 1561–1562 года / Подг. к печати Ю.С. Васильев // Северный археографический сб. / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 300–475.
- Васильев 2011 — *Васильев В.Л.* Названия на *-ga* в обратном словаре гидронимии Русского Северо-Запада // Вопросы ономастики. 2011. № 1 (10). С. 5–20.
- Вашенко — *Вашенко Т.Ф.* Лексические данные кабальных записей // Памятники русского языка. Вопросы исследования и издания / Отв. ред. Л.П. Жуковская, Н.С. Коткова. М., 1974. С. 246–257.
- ВБ — Восстание И. Болотникова: Документы и материалы / Сост. А.И. Копанев, А.Г. Маньков. М., 1959.
- ВВ — Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1915 год. Вильна, 1915.
- ВГС — Володимирський гродський суд: Подокументні описи актових книг. Вип. 1: Справи 1–5. 1566–1570. К., 2002.
- Велев — *Велев В.* Местните имена в Пернишко. Велико Търново, 2010.
- Венелин — *Венелин Ю.* О готах (I). Об обрах (II). О споре между южанами и северянами на счет их россизма (III). М., 1848.
- Веркович — Топографическо-этнографический очерк Македонии / Сост. С.И. Веркович. СПб., 1889.
- Верхратський — *Верхратський І.* Говір батюків. Львів, 1912.
- Веселовский — *Веселовский С.Б.* Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. М., 1974.
- Веселовский 1947 — *Веселовский С.Б.* Феодальное землевладение в Северо-Восточной Руси. М.; Л., 1947. Т. I.
- Видоески — *Видоески Б.* Географската терминологија во дијалектите на македонскиот јазик. Скопје, 1999.
- Вишневська — *Вишневська Г.П., Левчук П.П.* Холмщина і Підляшшя. К., 2007.
- ВіД — Воля і доля. Книга пам'яті Галицького району: Документи, матеріали, спогади. Галич, 1997.

- Вікторіна — *Вікторіна О.М.* Словник лексики та фразеології народної медицини й лікувальної магії Кіровоградщини / Відп. ред. В.В. Лучик. Кіровоград, 2006.
- ВК — *П. М. Вытегорские Кондужи* // Олонецкие губернские ведомости. 1874. № 4. С. 38—41.
- ВКД — Вкладные книги Далматовского Успенского монастыря. (Последняя четверть XVII — начало XVIII в.): Сб. документов / Сост. И.Л. Манькова. Отв. ред. Р.П. Пихоя. Свердловск, 1992.
- ВКО — Володіння князів Острозьких на Східній Волині (за інвентарем 1620 року) / Переклад, упорядкування і передмова І. Ворончук. К.; Станіслав, 2001.
- ВКП — Выпись с казанских переписных книг домовых архиерейских крестьян 186 (1678) года // Приложение III к изд.: Покровский И.М. Казанский архиерейский дом, его средства и штаты, преимущественно до 1764 года. Церковно-археологическое, историческое и экономическое исследование (В память 350-летия существования Казанской епархии 1555—1905 гг.). Казань, 1906. С. 99—146.
- ВМ — Восстание в Москве 1682 г.: Сб. документов / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1976.
- Водарский — *Водарский Я.Е.* Вологодский уезд в XVII в. (К истории сельских поселений) // Аграрная история Европейского Севера СССР. Вологда, 1970. С. 253—367.
- Волович — *Волович В.Б.* Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском [...]. Вильна, 1867.
- Волошин — *Волошин Ю.* Козацька феміда: гродське судочинство в Гетьманщині. К., 2019.
- Вольтер — Списки населенных мест Сувалкской губернии как материал для историко-этнической географии края / Собр. Э.А. Вольтер. СПб., 1901.
- Воробьев — *Воробьев В.М.* Тверской топонимический словарь: Названия населенных пунктов. М., 2005.
- ВПК — Вяземские писцовые книги князя Ивана Федоровича Волконского 1627 года. Смоленск, 1882.
- ВС — Витебская старина / Сост. и изд. А. Сапунов. Витебск, 1883—1888. Т. 1—5.
- ВСД — Відлуння сивої давнини, або Слово про слова. (Спроба укладання тлумачного словника бутейської говірки) / Укладач П.С. Макаренко. За заг. ред. М.Д. Півницького. Бутейки; Луцьк, 2018.
- ВСК — Выпись из списка и копии с переписной книги по Казани и Казанскому уезду 7154 (1646) года // Приложение II к изд.: Покровский И.М. Казанский архиерейский дом, его средства и штаты, преимущественно до 1764 года. Церковно-археологическое, историческое и эконо-

- мическое исследование (В память 350-летия существования Казанской епархии 1555–1905 гг.). Казань, 1906. С. 51–98.
- Вуковић, Недельков — *Вуковић Г., Недельков Љ.* Речник презимена Шајкашке (XVIII и XIX век). Нови Сад, 1983.
- ВУР — Воссоединение Украины с Россией. Документы и материалы: В 3-х т. М., 1953.
- ВХК — Вотчинные хозяйственные книги XVI в.: Вытны книги. Хлебные оброчники и переписная книга вотчин Кирилло-Белозерского монастыря. 1559–1601 гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1983. Вып. 1–3.
- ВХК 1978 — Вотчинные и хозяйственные книги XVI в.: Книги денежных сборов и выплат Иосифо-Волоколамского монастыря. 1573–1595 гг. / Под ред. А.Г. Манькова. М.; Л., 1978. Вып. 1–2.
- Выписи — Выписи с писцовых, межевых и переписных книг на село Мечасово с деревнями Арзамасского уезда 130–133, 154, 157 и 186 гг. / Разобрал А.В. Богородский // ДНАК. 1913. Т. XV. Вып. 2. С. 1–28.
- Выписка — Выписка из описи имуществу Воскресенского Новоиерусалимского монастыря, 1680 г. / Доставил архим. Амфилохий // Известия имп. Археологического общества. 1861. Т. IV, вып. 1. С. 25–60.
- Выпись — Выпись из тверских писцовых книг Потапа Нарбекова да подъячего Богдана Фадеева 1626 года. Тверь, 1901.
- ВЯ — Вопросы языкознания.
- Вятка — Вятка: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- Габорац 2013 — *Габорац М.М.* Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій: Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013.
- Габорац 2017 — *Габорац М.М.* Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2017.
- Гавриш — *Гавриш К.* Македонско-руски речник. Скопје, 1969.
- ГАВУ — Грамоты и акты Вятского Успенского Трифонова монастыря 1580–1764 г. / Собр. и изд. А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1906. Вып. I–II. С. 1–178.
- Гавука — *Гавука П.Д.* Тлумачний словник гуцульських говірок. Косів, 2017.
- Гайдамашко — *Гайдамашко Р.В.* О севернорусской лексике финно-угорского происхождения в пермских говорах (на материале тематической группы «ландшафт») // Севернорусские говоры: Межвуз. сб. / Отв. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 2012. Вып. 12. С. 181–205.
- Гайдукевич — *Гайдукевич І.М.* Нескалькі слоў з мясцовай гаворкі // Народнае слова / Рэд. А.А. Баханькоў. Мінск, 1976. С. 65–76.
- Ганин — *Ганин А.В.* Корпус офицеров Генерального штаба в годы Гражданской войны 1917–1922 гг.: Справочные материалы. М., 2009.
- ГВМ — Городские восстания в Московском государстве XVII в.: Сб. док. / Сост. К.В. Базилевич. М.; Л., 1936.

- ГГ — Гуцульські говірки: Короткий словник / Відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997.
- ГДХ — Государственное древлехранилище хартий и рукописей. Описание документальных материалов фонда № 135 / Сост. В.Н. Шумилов. Под ред Л.В. Черепнина. М., 1971.
- ГЕ — Город Екатеринбург. Сб. историко-статистических и справочных сведений по городу [...]. Екатеринбург, 1889.
- Гельмольд — *Гельмольд*. Славянская хроника / Предисл., перевод с лат., примеч. Л.В. Разумовской. М., 1963.
- Герасимов Материалы — *Герасимов М.К.* Материалы лексикографические по новгородским говорам. Слова череповецкие // Живая старина. 1899. Вып. 3—4. С. 392—400.
- Герасимов Словарь — *Герасимов М.К.* Словарь уездного череповецкого говора // Сб. ОРЯС. 1910. Т. LXXXVII. № 3. С. 1—111.
- Гильфердинг — Сербские имена, записанные в помянник Сопочанского монастыря / Сообщ. А.Ф. Гильфердинг // Известия имп. АН по отделению русского языка и словесности. 1858. Т. VII. № 4. С. 325—330.
- Глуховцева — *Глуховцева К., Леснова В., Николаєнко І.* та ін. Словник українських східнослов'янських говірок. Луганськ, 2002.
- Глуховцева 1, 2 — *Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я., Леснова В.В.* Словник прізвищ жителів Луганщини. Луганськ, 2011. Т. 1—2.
- Гнатишак — *Гнатишак Ю.* Слова з Болехова / Співавтори-лексикографи: О. Сімович, Н. Хобзей (відп. ред.), Т. Ястремська. Львів, 2017.
- ГОЛ — Герои огненных лет: Очерки о москвичах — Героях Советского Союза / Отв. ред. А.М. Сеницын. М., 1975—1985. Т. 1—8.
- Голикова — *Голикова Н.Б.* Астраханское восстание. 1705—1706 гг. М., 1975.
- Голобуцький — *Голобуцький В.О.* Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734—1775 рр.). Дніпропетровськ, 2004.
- Головацький — *Дзензелівський Й.О., Ганудель З.* Словник української мови Я.Ф. Головацького // Наук. збірник Музею української культури у Свиднику. Пряшів, 1982. Т. 10. С. 311—612.
- Голянич — *Голянич М.І.* Мовний портрет села Тюдів. Словник. У 2-х т. Івано-Франківськ, 2018—. Т. 1—.
- Горбатов — «Наличный» боярский список 1624 года / Публикация Е.Н. Горбатова // Российская генеалогия: научн. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 3. С. 71—102.
- Горбач Бродина — *Горбач О.* Південнобуковинська гуцульська говірка і діалектний словник с. Бродина, повіту Радівці (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фото-передрук. Мюнхен, 1997. С. 123—275.
- Горбач КБ — *Горбач О.* Південнолемківська говірка й діалектний словник села Красний Брід бл. Меджилаборець (Пряшівщина). Мюнхен, 1973.

- Горбач МГ — *Горбач О.* Мармароська говірка й діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 276–323.
- Горбач Поляни — *Горбач О.* Мармароська говірка й діалектний словник села Поляни над р. Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрані статті. VIII: Історія мови. Діалектологія. Лексикологія. Фотопередрук. Мюнхен, 1997. С. 276–323.
- Горін — *Горін С.* Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV — середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі. К., 2012.
- Горпинич — *Горпинич В.О.* Прізвища степової України: Словник. Дніпропетровськ, 2000.
- Горпинич, Бабій — *Горпинич В.О., Бабій Ю.Б.* Прізвища Середньої Наддніпрянщини (Словник). Дніпропетровськ, 2004.
- Горпинич Болг. — *Горпинич В.О.* Болгарські прізвища в сучасному антропоніміконі Бердянщини. Дніпропетровськ, 2010.
- Горпинич, Корнієнко — *Горпинич В.О., Корнієнко І.А.* Прізвища Дніпровського Припоріжжя (Словник). Дніпропетровськ, 2003.
- Горпинич, Тимченко — *Горпинич В.О., Тимченко Т.В.* Прізвища правобережного Степу: Словник. Дніпропетровськ, 2005.
- Горчаков — *Горчаков М.* О земельных владениях всероссийских митрополитов, патриархов и Св. Синода (988–1738 гг.): Из опытов исследования в истории русского права. СПб., 1871 (приложение).
- ГР — Города России: Энциклопедия / Ред. Г.М. Лаппо. М., 2003.
- Греков 1914 — *Греков Б.Д.* Новгородский дом святой Софии (Опыт изучения организации и внутренних отношений крупной церковной вотчины) // Записки историко-филологического факультета имп. Санкт-Петербургского ун-та. 1914. Ч. СХХ (приложения).
- Греков 1916 — *Греков Б.Д.* Описание актовых книг, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1915 год. М., 1916. Вып. 28. С. 1–237.
- Греков 1927 — *Греков Б.Д.* Новые материалы о движении Степана Разина // Летопись занятий постоянной историко-археографической комиссии за 1926 год. Л., 1927. Вып. I (34). С. 203–238.
- Гримашевич — *Гримашевич П.І.* Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок. Житомир, 2002.
- Грицак — *Грицак М.А.* Матеріали до словника українських говірок Закарпатської області / Укладачі: Н.С. Вербич, П.Ю. Грищенко (відп. ред.), О.С. Іщенко та ін. К., 2017—. Вип. 1—.
- Грицак Росішка — *Грицак М.* Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство у текстах). Львів, 2008.
- Грищенко, Мойсієнко — *Грищенко С., Мойсієнко В.* Мелені: Історико-лінгвістичний нарис. Житомир, 1998.

- Грінченко — Словарь української мови / Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. К., 1907—1909. Т. 1—4.
- Грковий — *Грковий М.* Речник личних имена код Срба. Београд, 1977.
- Грковий Имена — *Грковий М.* Имена у Дечанским хрисовулама. Нови Сад, 1983.
- ГРМ — Города России XVI века: Материалы писцовых описаний / Изд. подг. Е.Б. Французова. М., 2002.
- Громко — *Громко Т.В., Лучик В.В., Поляруш Т.І.* Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. К.; Кіровоград, 1999.
- ГРП — Галицько-руські народні приповідки: У 3 т. / Зібрав, упоряд. і пояснив І. Франко. Львів, 1901—1910.
- ГРУ — Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: 36. документів / Упоряд.: І.Л. Бутич, М.І. Бутич, О.А. Купчинський та ін. Ред. І.Л. Бутич, Ф.П. Шевченко. К., 1970.
- Грынблат — *Грынблат М.Я.* Анамастыка як крыніца вывучэння гісторыі і этнаграфіі беларускага народа // Матэрыялы да IV Міжнароднага з'езда славістаў. Мінск, 1958. С. 3—24.
- ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы / Склад.: Т.І. Блізнюк, Р.С. Гамзовіч, А.П. Груца і інш. Рэд. А.М. Булыка. Мінск, 1982—2017. Вып. 1—37.
- ГСС — Герои Советского Союза: Краткий биографический словарь / Авт. коллектив: А.А. Бабаков и др. М., 1987—1988. Т. 1—2.
- Гумецька — *Гумецька Л.Л.* З історичної лексикології української мови // Мовознавство. 1979. № 3. С. 39—44.
- Гурлянд — *Гурлянд И.Я.* Новгородские ямские книги (1586—1631 гг.) // Временник Демидовского юридического лицея. 1901. Кн. 82—83.
- Гурлянд 1902 — *Гурлянд И.Я.* Акты города Романово-Борисоглебска 1627—1690 гг. // Временник Демидовского юридического лицея. 1902. Кн. 84. С. 1—36.
- Гуцульщина — Гуцульщина: Лінгвістичні етюди / Відп. ред. Я. Закревська. К., 1991.
- ГХ — Город Хлынов в 1615 году по Дозорной книге кн. Ф.А. Звенигородского / Сообщил А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1906. Т. III—IV. С. 1—34.
- ДАВО — Державний архів Волинської області (фонди).
- Даль — *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка. М., 1955. Т. 1—4.
- Даничић — *Даничић Ђ.* Рјечник из књижевних старина српских. Београд, 1975. Т. I—III.
- ДАРО — Державний архів Ровенської області (фонди).
- ДВ — Десятни по Владимиру и Мещере 1590 и 1615 гг. / Сообщил Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1911. Кн. I, отд. I. С. 51—89.

- ДД – Донские дела. Кн. V // РИБ. Пг., 1917. Т. XXXIV.
- ДДГ – Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV–XVI вв. / Подг. к печати Л.В. Черепнин. М.; Л., 1950.
- Дейниченко – *Дейниченко Н.П.* Питання вивчення зоологічної лексики рідного краю в курсі “Українська діалектологія” (Методичні поради). Суми, 1984.
- Дерягин – *Дерягин В.Я.* Варьирование языковых средств деловой письменности (важные денежные отписи XVI–XVII вв.) // Источники по истории русского языка / Ред. С.И. Котков, В.Я. Дерягин. М., 1976. С. 3–37.
- Бапић 1967 – *Бапић С.* Микротопонимика села у северной Мачви која припадају општини Сремска Митровица // Прилози проучавању језика. Нови Сад, 1967. 3. С. 209–215.
- Бапић 1968 – *Бапић С.* Микротопонимија у хатару села Тараша (Банат) // Прилози проучавању језика. Нови Сад, 1968. 4. С. 245–248.
- Дилакторский – Словарь областного вологодского наречия. По рукописи П.А. Дилакторского 1902 г. / Изд. подг. А.Н. Левичкин, С.А. Мызников. С.-Петербург, 2006.
- Динић – *Динић Ј.* Тимочки дијалекатски речник. Београд, 2008.
- Ділова ДГ – Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: 36. документів / Упоряд., автор передмови та коментаря В.Й. Горобець. К., 1993.
- Ділова мова – Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. (Збірник актових документів) / Підг. до друку: В.В. Німчук (відп. ред.), В.М. Русанівський, К.С. Симонова та ін. К., 1981.
- Ділова НРМ – Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (Матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1976.
- ДІП I – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. I: Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1649 р. Компут 1718 р. / Упоряд., підг. до друку, вступна стаття В.О. Мокляка. Полтава, 2007.
- ДІП II – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. II. Компуті та ревізії Полтавського полку. Компут 1721 р. Полтава, 2010.
- ДІП III – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. III: Компуті та ревізії Полтавського полку. Ревізія 1723 р. Ревізія 1726 р. / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2012.
- ДІП V – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. V: Компуті та ревізії Полтавського полку. «Всденіе полку Полтавского о козаках конных и пшихъ» 1773 р. (Ревізія 1773 р.) / Упоряд., коментарі, вступ. стаття В.О. Мокляк. Полтава, 2013.
- ДІП VI – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VI: Компуті та ревізії Полтавського полку. Відомоств полку Полтавського 1734 р. / Упоряд., передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2017.

- ДІП VII – Джерела з історії Полтавського полку. Середина XVII–XVIII ст. Т. VII: Компути та ревізії Полтавського полку. Список іменний Полтавського полку 1735 р. / Упоряд., підгот. до друку, передмова В.О. Мокляк. Полтава, 2018.
- ДМА – Документы Московского архива Министерства юстиции. М., 1877. Т. I.
- Дмитренко – Опись казачьих дел Московского отделения Общего архива главного штаба / Сост. И.И. Дмитренко. СПб., 1899.
- ДН – Десятилетия новиков, поверстанных в 1596 г. / Публикация Н.П. Лихачева // Известия Русского генеалогического общества. 1909. Вып. 3. С. 113–209.
- ДНАК – Действия Нижегородской губернской ученой архивной комиссии. Нижний Новгород.
- Добровольский – *Добровольский В.Н.* Смоленский областной словарь. Смоленск, 1914.
- Добровольский ПК – *Добровольский В.Н.* Прозвища крестьян сельца Березовки Дмитровского уезда Орловской губернии // Живая старина. 1899. № 3–4. С. 421–424.
- Добролюба – *Добролюба Г.М.* Красне слово – як золотий ключ: Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій. Житомир, 2003.
- Доброхотов – *Доброхотов В.И.* Древний Боголюбов город и монастырь с его окрестностями. М., 1852.
- Докучаев-Басков – *Докучаев-Басков К.А.* Струкина пустыня и ее чернецы. (Опыт исследования жизни монашествующих) // Известия Общества изучения Олонецкой губернии. Петрозаводск, 1914. № 5. С. 33–48; 1915. № 2–3. С. 81–96.
- Долинин – *Долинин Н.П.* Разрядный список 1618–1619 гг. поместных казаков Рязани // АЕ за 1963 г. М., 1964. С. 397–408.
- Доп. АИ – Дополнения к Актам историческим, собр. и изд. Археографическою комиссиею. СПб., 1846–1872. Т. I–XII.
- ДПП – Документы Печатного приказа (1613–1615 гг.) / Сост. С.Б. Веселовский. М., 1994.
- Драздовіч – *Драздовіч Я.* Краёвы слоўнік Дзісеншчыны / Падрыхт. І.У. Галуза // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 53–80.
- Дрвошанов – *Дрвошанов В.* Анатомската лексика за човек во македонските говори. Скопје, 2005.
- ДСБр. – Дыялектны слоўнік Брэстчыны / Рэд. Г.М. Малажай, Ф.Д. Клімчук. Мінск, 1989.
- ДСП – Документы ставки Е.И. Пугачева, повстанческих властей и учреждений. 1773–1774 гг. / Сост.: А.И. Аксенов, Р.В. Овчинников, М.В. Прохоров. М., 1975.

- ДТП – Дела Тайного Приказа. Кн. 1 // РИБ. СПб., 1907. Т. XXI; Кн. 2 // РИБ. СПб., 1908. Т. XXII; Кн. 3 // РИБ. СПб., 1904. Т. XXIII; Кн. 4 // РИБ. Л., 1926. Т. XXXVIII.
- Дуда – Дуда І.М. Лемківський словник. 26 000 слів. Тернопіль, 2011.
- Дуйчак – Дуйчак М. Антропонімія Пряшівщини. Пряшів, 2003.
- ДУК – Документи українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги / Упорядники: В. Брехуненко (відп. секретар), О. Заяць, Ю. Мищик та ін. К., 2016.
- Дуриданов – Дуриданов И. Славянско-румънски отношения в антропонимията // Zbornik pedagogickej fakulty v Prešove univerzity P.J. Šafárika v Košiciach. Bratislava, 1976. Roč. XII. Sv. 3: Slavistica. С. 89–92.
- Дуриданов ОД – Дуриданов И. [Обсуждение докладов] // Международный съезд славистов (Киев, сентябрь, 1983 г.). Материалы дискуссии. Языкознание. К., 1986. С. 30.
- Дэжэ – Дэжэ Л. Очерки по истории закарпатских говоров. Будапешт, 1967.
- Дяченко – Дяченко П. Чорні запорожці: Спомини командира 1-го кінного полку Чорних запорожців Армії УНР. К., 2010.
- Елезовић – Елезовић Гл. Речник косовско-метохиског дијалекта. Београд, 1932–1935. Св. 1–2 (СДЗБ. Књ. IV, VI).
- Ермолаев – Ермолаев С.С. Дозорные книги поместных земель Воронячского, Себежского, Велейского уездов Псковской земли начала XVII в. // Исследования по источниковедению истории СССР до-октябрьского периода / Отв. ред. В.И. Буганов. М., 1985. С. 137–163.
- ЕСЛГНПР – Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / Відп. ред. О.С. Стрижак. К., 1985.
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука. К., 1982–. Т. 1–.
- Євтушок – Євтушок О.М. Вивчення лексики говірок Рівненщини. Рівне, 1997.
- ЄР – Єдиний реєстр адвокатів України. К., 2004.
- ЖЕ – Жители Елабуги по переписной книге приказного Богдана Нехаева 7125 (1617) года // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. III. Отд. 3. С. 89–92.
- Жегуц, Піпаш – Жегуц І., Піпаш Ю. Словник гуцульського говору в Закарпатті. Мюнхен, 2001.
- Жерела – Жерела до історії України–Руси. Львів, 1895–1913. Т. I–XXII.
- ЖОУ – Жизни, отданные за уголь. Памяти погибших шахтеров / Ред. кол. Н.Х. Дмитриева и др. Донецк, 2007. Т. 1.
- ЖПР – Жертвы политических репрессий в СССР. Режим доступу: <http://vizs.nlr.ru>
- ЖПТ – Жертвы политического террора в СССР. Режим доступу: <http://www.lists.mono.ru>

- Жугић — *Жугић Р.* Речник говора Јабланичког краја // СДЗб. Београд, 2005. Т. LII. С. 1–470.
- Жучкевич — *Жучкевич В.А.* Краткий топонимический словарь Белоруссии. Минск, 1974.
- Забелин — *Забелин И.* Материалы для истории, археологии и статистики города Москвы. М., 1884–1891. Ч. I–II.
- Заимов — *Заимов Й.* Български именник. София, 1988.
- Заимов БГИ — *Заимов Й.* Български географски имена с -јѣ. София, 1973.
- Заимов Панагюрско — *Заимов Й.* Местните имена в Панагюрско. София, 1977.
- Заимов Пирдопско — *Заимов Й.* Местните имена в Пирдопско. София, 1959.
- Зайка — *Зайка А.* Дыялектны слоўнік Косаўшчыны. Слонім, 2011.
- Зайка МІ — *Зайка А.* Мікратапаніміка Івацэвіччыны. Мінск, 2018.
- Зарайск — *Зарайск:* Материалы для истории города XVI–XVIII столетий. М., 1883.
- Зборник — *Зборник средњовековних ћириличких повеља и писама Србије, Босне и Дубровника.* Београд, 2011. Књ. I: 1186–1321 / Приредели: В. Мошин, С. Ђирковић, Д. Синдик.
- ЗВК — *Записные вотчинные книги Поместного приказа 1626–1657 гг. / Авторы и сост.: А.В. Антонов, В.Ю. Беликов, А. Берелович и др. М., 2010.*
- Зеленчук — *Зеленчук В.* Короткий гуцульский словничок. В кн.: Плитка-Горицвіт П. Старовіцкі повісторьке. Косів, 2008. С. 415–433.
- Зіновіїв — *Зіновіїв К.* Вірші. Приповіді посполиті / Підг. тексту І.П. Чепіги. К., 1971.
- Златковић — *Златковић Д.* Речник пиротског говора. Београд, 2014. Т. 1–2.
- Зосимов — *Зосимов А.М.* Словник українських прізвищ. Харків, 2015. Т. 1–2.
- Зубрицький — *Зубрицький М.* Імена, назви і прозвища у селян с. Мшанця Старосамбірського повіту // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. 1907. Т. LXXIX. С. 142–155.
- Зубрыцкі — *Зубрыцкі С.* З лексікі вёскі Шклянцы // Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы / Пад рэд. Ф. Янкоўскага. Мінск, 1960. С. 133–151.
- ЗЧ — *Загиблі на чужині (Серія: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубежом).* К., 2003.
- ИАЯ — *Исторические акты Ярославского Спасского монастыря / Изд. И.А. Вахрамеев. М., 1896. Т. I–III.*
- Иванов — *Иванов Й.Н.* Местните имена между Долна Струма и Долна Места. София, 1982.
- Иванова Словарь — *Иванова А.Ф.* Словарь говоров Подмосковья. М., 1969.
- Ивашко — *Ивашко Л.А.* Заимствованные слова в печорских говорах // Уч. зап. Ленинградского ун-та. Серия филол. наук. 1958. Вып. 42. № 243. С. 84–103.

- ИИМ — Из истории Москвы (Опись г. Москвы после пожара 10 апреля 1629 г.) / Ввод. ст. В. Лебедева // Красный архив: Исторический журнал. 1940. Т. 4 (101). С. 197–227.
- Иловайский — *Иловайский Д.* Разыскания о начале Руси. Вместо введения в русскую историю. Изд. 2, испр. и доп. С присовокуплением вопроса о гуннах. М., 1882.
- Илчев — *Илчев С.* Речник на личните и фамилни имена у българите. София, 1969.
- Инв. Сморгонь — Инвентари магнатских владений Белоруссии XVII—XVIII вв.: Владение Сморгонь / Сост. П.Г. Козловский, Е.П. Шлосберг, Е.Л. Бравер. Минск, 1977.
- ИПК — Извлечения из переписных книг (1676–1682 гг.), сост. Е.Е. Замысловским // ЛЗАК за 1878–1881 гг. СПб., 1878. Вып. 8. С. 1–307.
- ИПЧ — Их помнит Черниговщина: списки погибших на Черниговщине / Сост. В.Д. Драгунов. Чернигов, 1993–1994. Кн. 1–5.
- Иркутск — Иркутск. Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- ИС — Именной список раненых и больных офицерских и нижних чинов, помещенных в лечебных заведениях (По сведениям справочного отдела Красного креста). Пг., 1914–1915.
- ИСК — Именные списки казаков украинских полков, проходящих войсковую службу в 1784–1785 гг. Харьков, 2012.
- ИСП — Именной список потерь на фронтах в личном составе рабоче-крестьянской Красной Армии за время гражданской войны. М., 1926.
- ИЮМ — Историко-юридические материалы, извлеченные из актов книг губерний Витебской и Могилевской, хранящиеся в Центральном архиве в Витебске / Изд. под ред. Н. Созонова, кн. Мещерского, М. Веревкина. Витебск, 1871–1906. Вып. I–XXXII.
- Юнин — *Юнин А.А.* Новые данные к истории восточной Сибири XVII века (г. Иркутска, Иркутского Вознесенского монастыря, Якутской области и Забайкалья). С приложением многих подлинных актов, грамот и литографированными снимками некоторых автографов из них. Иркутск, 1895.
- ІСУЯ — Історичний словник українського мови. Т. І: А–Ж / Укладачі: Є. Тимченко (ред.), Є. Волошин, К. Лазаревська, Г. Петренко. Х.; К., 1930.
- КА — Кунгурские акты XVII века (1668–1699 г.) / Изд-е А.Г. Кузнецова, ред. А.А. Титов. СПб., 1888.
- Казлова 2009 — *Казлова Р.М.* Беларуская-іншаславянскія анамастычныя паралелі // Беларуская мова ў культурнай і моўнай прасторы Славіі: Матэрыялы Міжнарод. навук. канф. (Мінск, 24–25 лістапада 2009 г.). Мінск, 2009. С. 243–250.
- Казлова III — *Казлова Р.М.* Славянская гідранімія: Праславянскі фонд. Гомель, 2003. Т. III.

- КАК – Курский адрес-календарь. Справочная и адресная книга на 1912 г. Курск, 1912.
- Камкин – *Камкин А.В.* Порядные крестьян-половников поморских уездов в XVI–XIX вв. // *Аграрная история Европейского Севера СССР*. Вологда, 1970. С. 100–108.
- Кананенка, Малажай – *Кананенка Т.М., Малажай Г.М.* Ацэначныя назвы асоб ў гаворках Брэстчыны // *Живое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік* / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 153–159.
- Каспяровіч – *Каспяровіч М.І.* Віцебскі краёвы слоўнік (матар’ялы). Віцебск, 1927.
- КВ – Книга Вяцких пригородков Слобоцкого да Шестакова посадов и уездов писма и меры Ивана Борисовича Доможирова да подьячего Ивана Кокушкина 137 (1629) году // *Труды Вятской ученой архивной комиссии*. Вятка, 1916. Вып. III–IV, отд. 2. С. 1–346.
- КДП – Крестьянское движение в Поволжье. 1919–1922: Документы и материалы / Отв. ред. Т. Шанин. М., 2002.
- КЗК – Кременецька земська книга 1578 року / Підг. до вид. Л.В. Ящук. Кременець, 2018.
- Кистерев – *Кистерев С.Н.* Владимирский Рождественский монастырь в документах XVI – начала XVII века // РД. М., 2000. Вып. 6. С. 90–148.
- КК – Казки Карпат / Упоряд., вступна стаття, примітки та словник І.В. Хланти. Ужгород, 1989.
- ККС – Коденська книга судових справ // *Український архів*. К., 1931. Т. 2.
- Климкова – *Климкова Л.А.* Микротопонимический словарь Нижегородской области (Окско-Волжско-Сурское междуречье). Арзамас, 2006. Ч. 1–3.
- Климчук – *Климчук Ф.Д.* Специфическая лексика Дрогичинского Полесья // *Лексика Полесья: Материалы для полесского диалектного словаря* / Отв. ред. Н.И. Толстой. М., 1968. С. 20–78.
- Клундук – *Клундук С.С.* Слова да слова – будзе мова: Дыялектны слоўнік в. Фядоры. Брэст, 2010.
- КМ – Князі Масальські: Документи і матеріали XVI ст. / Підг. до друку й авторський текст А. Блануци, Д. Вашука. К., 2007. Вип. 1.
- КМР – Крепостная мануфактура в России. Л., 1932. Ч. III: Дворцовая полотняная мануфактура XVII века.
- Книги РФ – Книги Российской Федерации: Ежегодник: В 10 т. М., 1999. Т. II. Ч. 1; 2003. Т. X; 2004. Т. IX; 2005. Т. IX; 2008. Т. X.
- КНУ – Книга Нижегородского уезда боярских, дворянских и детей боярских и иноземцев дозору Силы Микитича Грекова да подьячего Климентя Козодавлева лета 121 году / Разобрал А.Я. Садовский // *ДНАК*. 1903. Т. V, отд. III. С. 17–34; 1905. Т. VI, отд. III. С. 128–189.
- Ковачев Великотърновско – *Ковачев Н.* Местните имена във Велико-търновско. Велико Търново, 2001.

- Ковачев Габровско — *Ковачев Н.П.* Местните названия в Габровско. София, 1965.
- Ковачев Дряновско — *Ковачев Н.* Местните имена в Дряновско. Велико Търново, 2009.
- Ковачев Севлиево — *Ковачев Н.П.* Местните названия от Севлиево. София, 1961.
- Кожељац — *Кожељац Л.Р.* Ономастика Тимока // Ономатолошки прилози. Београд, 1990. Књ. XI. С. 109–366.
- Козлова 1984 — *Козлова Р.М.* Обозначения предметов народного быта // Русский язык: Межведомств. сб. / Отв. ред. П.П. Шуба. Минск, 1964. Вып. 4. С. 59–77.
- Козлова 1991 — *Козлова Р.М.* Проблемы славянской именной префиксации (производные с префиксом *a-) // Русский язык: Межведомств. сб. Минск, 1991. Вып. 11. С. 61–72.
- Козлова 1997 — *Козлова Р.М.* Структура праславянского слова. Праславянское слово в генетическом гнезде. Гомель, 1997.
- Козлова 2014 — *Козлова Р.М.* Античные древности Славии (К проблеме этногенеза славян). Гомель, 2014.
- Козлова IV — *Козлова Р.М.* Славянская гидронимия. Праславянский фонд. Минск, 2006. Т. IV.
- Колотилов — *Колотилов А.Н.* Указатель к Пермской летописи В.Н. Шишонко / С предисл. Н.А. Рожкова // Труды Пермской губернской ученой архивной комиссии. Пермь, 1904. Т. VIII.
- Конески — *Конески Б. Слепче* // Ономатолошки прилози. Београд, 1979. Књ. I. С. 51–53.
- Константинова — *Константинова Ц.* Топонимията на Казанлъшко. Велико Търново, 2008.
- Копанев — Сотная на Каргополь 1561–1564 гг. / Предст. к публикации А.И. Копанев // Северный археографический сб. / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 291–299.
- Коржов — *Коржов Ю.Б.* Пологи-Вергуни. Село в матеріалах Генерального опису Лівобережної України 1765–1769 років. Переяславський полк. Чернівці, 2018.
- Корзониук — *Корзониук М.М.* Матеріали до словника західноволинських говірок // Українська діалектна лексика: Зб. наук. праць / Голова ред. колегії І.Г. Матвіяс. К., 1987. С. 62–267.
- КОРК — Каталог озер и рек Карелии / Под ред. Н.Н. Филатова и А.В. Литвиненко. Петрозаводск, 2001.
- Корнієнко — *Корнієнко В.В.* Корпус графіті Софії Київської (XI — поч. XVIII ст.). К., 2010–2015. Ч. I–V.
- Корнієнко 2017 — *Корнієнко В.* Документи канцелярії галицького князя Мстислава Мстиславовича на стінах церкви Святого Пантелеймона //

- Галич: 36. наук. праць / За ред. М. Волошука. Івано-Франківськ, 2017. Вип. 2. С. 86–104.
- Корнієнко Матеріали — *Корнієнко І.А.* Матеріали до словника антропонімів Північного Причорномор'я (м. Очаків, с. Куцуруб, с. Чорноморка). Миколаїв, 2017.
- Королева — *Королева І.А.* Словарь фамилий Смоленского края. Смоленск, 2006.
- Короленко — *Короленко В.Г.* Описание делам Балахнинского городского магистрата // ДНАК. 1900. Т. IV. Отд. 2. С. 48–82.
- Котков — *Котков С.И.* Лингвистическое источниковедение и история русского языка. М., 1980.
- Котков, Ларионова — *Котков С.И., Ларионова А.П.* Материалы Корочанской приказной избы // История русского языка: Исследования и тексты / Отв. ред. В.Г. Демьянкова, В.Ф. Дубровина. М., 1982. С. 370–384.
- КП Алтай — Книга памяти: Поименный список воинов Алтая, павших в боях Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: В 2 т. Барнаул, 1986–1988.
- КП Безпальче — Книга пам'яті села Безпальче. Відомості внесено станом на 1 грудня 1999 р. Сімферополь, 1994.
- КП Брян. — Брянская обл. Книга Памяти Унечского района (1941–1945). Режим доступу: <http://unecha.siteedit.ru//mbo>
- КП Вологод. — Книга памяти Вологодской области: Нюксенский район / Ред. В.В. Судаков. Вологда, 1989.
- КПЖЗ — Книга памяти жертв политических репрессий в Восточном Забайкалье. Чита, 2000. Т. I.
- КПК — Книга памяти Калининской области. Режим доступу: <http://may1945pobeda.narod>
- КП Коми — Книга памяти Республики Коми: Афганистан. 1979–1989. Сыктывкар, 2000.
- КПЛ Дон. — Книга памяти ликвидаторов аварии на Чернобыльской АЭС: Донецкая область. Донецк, 2006. Т. I.
- КП Могилев. — КП Могилевская обл., Кричевский р-н. Режим доступу: www.krachev.mogilev-region.by/dfiles/000380_144454_Za_predelami.xls
- КПП — Книга псковитина, посадского торгового человека Сергея Иванова сына Поганкина. Список с подлинника К.Г. Евлентьева. Псков, 1870.
- КП РГБ — Книга памяти Российской государственной библиотеки / Сост. Л.М. Коваль. М., 1995.
- КП Саратов. — Книга памяти: Саратовская область. Саратов, 1994–2015. Т. 1–31. Режим доступу: <http://pobeda.sarnovosti.ru/index1.html>
- КПСВ — Книга пам'яті і слави Волині: Рівненська область. Рівне, 2001–2008. Т. 1–16.
- КП Твер. — Тверская земля в военной истории России. Книга памяти. Режим доступу: <http://www.history.tver.ru>

- КП Тул. — Книга памяти Тульской области. Тула, 1994—2002. Т. 1—17. Режим доступу: www.tunb.ru/tulskij-kraj/pamyat-pokolenij/tulskaja-oblastnaja-kniga-pamyati
- КПУ — Козацтво півдня України 1782—1811 рр. у сповідальних розписах Херсонської духовної консисторії: зб. док. / Уклад. О.Ю. Паталах; упоряд. І.Ю. Сінкевич; відп. за вип. Г.Б. Проценко. Херсон, 2018.
- КПУ Він. — Книга пам'яті України: Вінницька область. К., 1994—1997. Т. 1—9.
- КПУ Вол. — Книга пам'яті України: Волинська область. Львів, 1995. Т. 1—3.
- КПУ Дн. — Книга пам'яті України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 1993—1997. Т. 1—12.
- КПУ Дон. — Книга памяти Украины: Донецкая область. Донецк, 1994—1999. Т. 1—22.
- КПУ Зап. — Книга пам'яті України: Запорізька область. Дніпропетровськ, 1994—2012. Т. 1—23.
- КПУ Звятижці Київ. — Книга пам'яті України. Звятижці: Київська область. К., 2008—2018. Т. 1—12.
- КПУ ІФ — Книга пам'яті України: Івано-Франківська область. Львів, 1998—2003. Т. 1—3.
- КПУ Керчь — Книга памяти города-героя Керчи и Керченского полуострова. Симферополь, 1999. Т. 1.
- КПУ Київ. — Книга пам'яті України: Київська область. К., 1995—2000. Т. 1—8.
- КПУ Киров. — Книга памяти Украины: Кировоградская область. Кировоград, 1995—2007. Т. 1—8.
- КПУ Луг. — Книга пам'яті України: Луганська область. Луганськ, 1994—2004. Т. 1—17.
- КПУ Льв. — Книга пам'яті України: Львівська область. Львів, 1995. Т. 1—4.
- КПУ Ник. (Мик.) — Книга памяти Украины: Николаевская область. Николаев, 1995—2018. Т. 1—16.
- КПУ Од. — Книга памяти Украины: Одесская область. Одесса, 1994—2008. Т. 1—11.
- КПУ Переможці Він. — Книга пам'яті України. Вінницька область. Переможці. Вінниця, 2007—2019. Т. 1—9.
- КПУ Полт. — Книга пам'яті України: Полтавська область. Полтава, 1995—1999. Т. 1—12.
- КПУ Сум. — Книга пам'яті України: Сумська область. Суми, 1994—1998. Т. 1—14.
- КПУ Терн. — Книга пам'яті України: Тернопільська область. Львів, 1995—1996. Т. 1—3.
- КПУ Ув. Дон. — Книга памяти Украины по увековечению участников боевых действий, умерших в послевоенные годы: Донецкая область. Донецк, 2001—2012. Т. 1—27.
- КПУ Харк. — Книга пам'яті України: Харківська область. Харків, 1994—2003. Т. 1—20.

- КПУ Херс. — Книга памяти Украины: Херсонская область. Симферополь, 1994–2000. Т. 1–10.
- КПУ Хм. — Книга пам'яті України: Хмельницька область. Хмельницький, 1995–1997. Т. 1–10.
- КПУ Черк. — Книга пам'яті України: Черкаська область. К., 1995–1998. Т. 1–8.
- КПУ Черниг. — Книга памяти Украины: Черниговская область. К., 1995–2002. Т. 1–9.
- КП Харцызск — Книга памяти города Харцызска. Донецк, 1992.
- КПЧ — Книга памяти Челябинской области. Режим доступа: <http://www.chelarhiv.ru>
- КПЧЖ — Книга пам'яті України. Чорнобильська трагедія. Житомирська область. Житомир, 2016.
- Кравець, Мицик — *Кравець М., Мицик Ю.* З присяжних книг Ніжинського полку 1654 р. (Батурин) // Сіверянський літопис. 2001. № 5. С. 20–38.
- Кравченко — *Кравченко Л.О.* Прізвища Лубенщини. К., 2004.
- Крамко — *Крамко І.І., Крамко Я.І.* З лексикі вёскі Беражна // Народная словатворчасць / Рэд. А.А. Крывіцкі, І.Я. Яшкін. Мінск, 1979. С. 49–55.
- Красн. — Словарь русских говоров северных районов Красноярского края / Отв. ред. Г.Г. Белоусова. Красноярск, 1992.
- Красовський — *Красовський І.* Прізвища галицьких лемків у XVIII ст.: За матеріалами Йосифінського поземельного кадастру 1787–1788 рр. Львів, 1993.
- Кр. Д — Крестьянское движение в России в 1796–1825 гг.: Сб. документов / Под ред. С.Н. Валка. М., 1961.
- Кривошея — *Кривошея В.В.* Козацька старшина Гетьманщини. К., 2010.
- Крикун — *Крикун М.* Подільське воеводство у XV–XVIII століттях: Статті і матеріали. Львів, 2011.
- Крохмалюк — *Крохмалюк Д.І.* Словник говірки села Шендерівка та інших населених пунктів Могилівського Придністров'я. К., 2015.
- Кр.Р — Краснокутський район. Телефонний довідник підприємств, установ та приватних абонентів. Харків, 2001.
- Крыўко — *Крыўко М.Н.* Так гавораць на Дзісеншчыне // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 101–130.
- КС Дн. — Книга скорботи України: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2001–2005. Т. 1–4.
- КС Дон. — Книга скорби Украины: Донецкая область. Донецк, 2000–2001. Т. 1–2.
- КС Од. — Книга скорби Украины: Одесская область. Одесса, 2000–2005. Т. 1–3.
- КС Рв. — Книга скорботи України: Рівненська область. Рівне, 2002–2003. Т. 1–4.

- КС Сум. — Книга скорботи України: Сумська область. Суми, 2003. Т. 1—2.
- КС Харк. — Книга скорботи України: Харківська область. Харків, 2003—2007. Т. 1—3.
- КС Черніг. — Книга скорботи України: Чернігівська область. Чернігів, 2003—2006. Т. 1—4.
- КУ — Книга учета лиц, состоявших на особом учете бывших белых офицеров в органах ГПУ Украины: В 4-х т. Харьков, 2001—. Т. 1—.
- Кунгур — Кунгур: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1886.
- Кунцэвіч 2014 — *Кунцэвіч Л.П.* Мянущкі вёскі Рухава Старадарожскага раёна // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2014. Вып. 3. С. 113—116.
- Кунцэвіч 2018 — *Кунцэвіч Л.П.* Тлумачальны слоўнік дыялектнай лексікі // Беларуская дыялекталогія: матэрыялы і даследаванні: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч, Мінск, 2018. Вып. 5. С. 9—24.
- Курбский — Жизнь князя Андрея Михайловича Курбского в Литве и на Вольни. К., 1849. Ч. I—II.
- Курдюмов П — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве имп. Археографической комиссии // ЛЗАК за 1908 год. СПб., 1909. Вып. XXI. С. 1—424.
- Курдюмов V — *Курдюмов М.Г.* Описание актов, хранящихся в архиве Археографической комиссии // ЛЗАК за 1918 год. Пг., 1923. Вып. XXXI. С. 1—333.
- Куриленко — *Куриленко В.М.* Лексика тваринництва поліських говорів. Суми, 1991.
- Куркина — *Куркина Л.В.* Диалектная структура праславянского языка по данным южнославянской лексики. Ljubljana, 1992.
- Курцова — *Курцова В.М.* З гаворкі вёскі Залессе Чачэрскага раёна // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Рэд. Т.В. Лаўрык. Мінск, 2012. Вып. 2. С. 19—33.
- Кусов — *Кусов В.С.* Чертежи земли русской XVI—XVII вв. М., 1993.
- Кусов I, II — *Кусов В.С.* Земли Московской губернии в XVIII веке. Карты уездов. Описания землевладений. М., 2004. Т. I—II, карты.
- Кучкин — *Кучкин В.А.* Материалы для истории русского города XVI в. (Выпись из писцовых книг г. Муром 1566 г. и Муромская сотная 1573/74 г.) // АЕ за 1967 г. М., 1969. С. 291—316.
- Кюршунова — *Кюршунова И.А.* Словарь некалендарных личных имен, прозвищ и фамильных прозваний Северо-Западной Руси XV—XVII вв. С.-Петербург, 2010.
- Лавровский — *Лавровский П.* Сербско-русский словарь. СПб., 1870.

- Лазаревский — Малороссийские переписные книги 1666 года / С послесловием Ал. Лазаревского. К., 1900 (Оттиск из XIII книги “Чтений в Историческом обществе Нестора-летописца”).
- Ламака — Анамастычны слоўнік Гродзеншчыны: У 2 ч. / Складальнікі: В.М. Ламака і ін. Гродна, 2005. Ч. 1: Мікратапонімы.
- Лаучюте — *Лаучюте Ю.Л.* Словарь балтизмов в славянских языках. М., 1982.
- ЛГП — Лікарські та господарські порадики XVIII ст. / Підг. до вид. В.А. Передрієнко. К., 1984.
- Лен. М — Ленинградский мариолог. 1937–1938 / Отв. ред. А.Я. Разумов. С.-Петербург, 1995–2012. Т. 1–12.
- Лет. АД — Летопись авторефератов диссертаций. М.
- Лет. ЖС — Летопись журнальных статей. М.
- Леснова — *Леснова В.В.* Номінація рис людини в українських східно-слобожанських говірках. Луганськ, 2004.
- ЛЗАК — Летопись занятий Археографической комиссии.
- ЛЗК — Луцька замкова книга 1560–1561 pp. / Підг. до вид. В.М. Мойсієнко, В.В. Полішук. Луцьк, 2013.
- Лисенко — *Лисенко П.С.* Словник поліських говорів. К., 1984.
- Лисенко Черк. — Лисенко П.С. Словник специфічної лексики Правобережної Черкащини // Лексикографічний бюлетень. К., 1958. Вип. 6. С. 5–21.
- Лихачев — *Лихачев Н.П.* Разрядные дьяки XVI века. Опыт исторического исследования. СПб., 1888.
- Лихачев I, II — *Лихачев Н.П.* Сборник актов, собранных в архивах и библиотеках. СПб., 1895. Вып. I–II.
- Лихачев, Мятлев — *Лихачев Н.П., Мятлев Н.В.* Тысячная книга 7059–1550 года. Орел, 1911.
- Лихтерман — *Лихтерман А.* Новонайденные документы, относящиеся до псковской истории // Труды Псковского археологического общества за 1911–1912 гг. Псков, 1912. Вып. 8. С. 263–309.
- Личук — *Личук С.В.* Словник народних географічних назв Івано-Франківщини. Івано-Франківськ, 2018.
- Лісняк — *Лісняк Н.І.* Мікротопонімія Західного Поділля: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2004. Додатки.
- Літ. АД — Літопис авторефератів дисертацій. К.
- ЛКН — Лавочные книги Новгорода Великого 1583 г. / Предисл. и ред. С.В. Бахрушина. М., 1930.
- ЛМ № 12 — Литовская метрика. Книга записей № 12 (1522–1529). Вильнюс, 2001.
- ЛМ 1915 — Литовская метрика. Отдел I, часть 3: Книга публичных дел. Перепись войска Литовского // РИБ. Пг., 1915. Т. XXXIII.

- Лома — *Лома А.* Топонимія Баньске хрисовуље. Ка осмишљењу старо-српског топономастичког речника и бољем познавању општесловенских именословних образаца. Београд, 2013.
- Лоренц — *Лоренц Ф.* О померельском (древнекашубском) языке до половини XV-го столетия // Известия ОРЯС. 1905. Т. X, кн. 3. С. 69—209; 1906. Т. XI, кн. 1. С. 53—117 (продолжение).
- ЛРК — Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст.: 36. актових документів / Підг. до вид. О.М. Маштабей, В.Т. Самійленко, Б.А. Шарпило. К., 1986.
- Лучицкий — *Лучицкий И.* Сборник материалов для истории общины и общественных земель в Левобережной Украине XVIII в. (Полтавской губернии). К., 1884.
- Лучыц-Федарэц — *Лучыц-Федарэц І.І.* Будаўнічая тэрміналогія беларускага прыпяцкага Палесся // Народнае слова / Пад рэд. А.Я. Баханькова. Мінск, 1976. С. 218—236.
- Любарский — *Любарский К.Н.* Рязанский некрополь // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. Рязань, 1914. Т. XXVI. Вып. I. С. 49—114; Т. XXVI. Вып. II. С. 1—32; 1915. Т. XXVII. Вып. I. С. 133—150.
- Любимова — *Любимова Л.М.* Словесный портрет человека в памятниках регионального делопроизводства // Palaeoslavica. 2007. XV. № 1. С. 347—354.
- Ляшев — *Ляшев О.В.* Сповідні розписи Михайлівського храму с. Роїща. Джерела до історії с. Роїща. Чернігів, 2018.
- Ляшкевіч — *Ляшкевіч І.* Альпенскі диялектны слоўнік. Альпень; Берасце, 2004.
- МА — Можайские акты 1506—1775 гг. / Сообщил архимандрит Дионисий. СПб., 1892.
- Магницкий — *Магницкий В.К.* Чувашские языческие имена // Известия Общества археологии, истории и этнографии при имп. Казанском университете. 1905. Т. 21. № 2—4. С. 1—102.
- Магрицька — *Магрицька І.В.* Словник весільної лексики українських східнословобожанських говірок (Луганська область). Луганськ, 2003.
- Макарій — *Макарій, архимандрит.* Описание Ферапонтовой волости // Вестник имп. Русского географического об-ва. 1854. Ч. 11. Кн. 4. С. 129—152.
- Макеева — *Макеева И.И.* Баше же лицъмъ красънъ... (Эстетическая оценка в древнерусском словесном портрете) // Лексический анализ языка. Языки эстетики. Концептуальные поля прекрасного и безобразного / Под ред. Н.Д. Арутюновой. М., 2004. С. 428—436.
- Макидонов — *Макидонов А.В.* Первые метрические книги г. Запорожья (Александровска) (1774—1788). Запорожье, 2017.
- Малеча — *Малеча Н.М.* Словарь говоров уральских (яицких) казаков: В 4-х т. Оренбург, 2002—2003.

- Малицкий — *Малицкий П.И.* Приходы и церкви Тульской епархии: извлечение из церковно-приходских летописей. Тула, 1895.
- Маллет — Г. Маллета введение в историю датскую [...] / Пер. франц. Ф. Моисеенко. СПб., 1785. Ч. 1–2.
- Малько — *Малько Р.Н.* Географическая терминология чешского и словацкого языков (на общеславянском фоне). М., 1974.
- Мамеев — *Мамеев С.Н.* Рукописи библиотеки Тобольского губернского музея за XVII и первую четверть XVIII ст. Вып. 1 (1621–1645). Опись дозорных, перписных и других книг городов: Верхотурья, Пельма, Туринска, Тюмени, Тары и Тобольска с их уездами // Ежегодник Тобольского губернского музея. Тобольск, 1894. Вып. 2. С. 1–35.
- Марисова — *Марисова І.В., Бойко В.М.* Світ пернатих Чернігівщини у назвах. Короткий етимологічний словник-довідник для студентів природничого факультету. Ніжин, 1998.
- Марцеллин — *Аммиан Марцеллин.* История / Пер. с лат. Ю.А. Кулаковский. К., 1908. Вып. I–III.
- МАСМ — Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. [Вып. 1] / Укл.: М.В. Абабурка, Л.І. Аляксеевка, М.П. Бузук і ін. Мінск, 1981; Вып. 2 / Аўтары: М.В. Абабурка, М.П. Бузук, А.С. Лаўшук, Т.І. Якубовіч. Магілёў, 2005.
- Матвіяс — *Матвіяс І.Г.* Діалектна основа мови в творах Івана Франка // Мовознавство. 2003. № 1. С. 11–17.
- Матейко — *Матейко К.* Український народний одяг: етнографічний словник. К., 1996.
- Матисон — *Матисон А.В.* Духовенство Тверской епархии XVIII — начала XX веков: Родословные росписи. С.-Петербург; М., 2002–2015. Вып. 1–9.
- Матіїв — *Матіїв М.Д.* Словник говірок центральної Бойківщини. К.; Сімферополь, 2013.
- Мацюк — *Мацюк З.С.* Говорити як медок варити: словник фразеологізмів Західного Полісся та суміжних територій. Луцьк, 2020.
- Маштафаров 1999 — *Маштафаров А.В.* Суздальский владычный дом в документах XVI — начала XVII века // РД. М., 1999. Вып. 5. С. 75–95.
- Маштафаров 2000 — *Маштафаров А.В.* Муромские монастыри и церкви в документах XVI — начала XVII века // РД. М., 2000. Вып. 6. С. 43–90.
- МБ — Мікратапанімія Беларусі: Матэрыялы / Пад рэд. М.В. Бірылы. Мінск, 1974.
- МДСГ 5 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Г.А. Даўгяла, З.А. Рудкоўская, Т.С. Янкова і інш. // Беларуская мова. Мінск, 1977. Вып. 5. С. 98–181.
- МДСГ 7 — Матэрыялы для дыялектнага слоўніка Гомельшчыны / Падрыхт.: Л.І. Злобін і Н.С. Сердзюкова // Беларуская мова. Мінск, 1980. Вып. 7. С. 138–175.

- Медынцева — *Медынцева А.Л.* Древнерусские надписи Новгородского Софийского собора. М., 1978.
- Меркурьев — *Меркурьев И.С.* Живая речь кольских поморов. Мурманск, 1977.
- Мерцалов — *Мерцалов А.Е.* Вологодская старина. Материалы для истории северной России. СПб., 1889.
- МЗУА — Міжетнічні зв'язки в українській антропонімії XVII ст. ("Реєстри всього війська Запорозького" 1649 р. і мовно-територіальні контакти) / Відп. ред. А.П. Непокупний. К., 1989.
- МИВ — Материалы по истории Воронежской и соседних губерний / Собр. и изд. Л.Б. Вейнберг. Воронеж, 1885—1890. Вып. 1—16.
- МИК — Материалы по истории Карелии XII—XVI вв. / Сост. С. Гадзяцкий. Под ред. В.Г. Геймана. Петрозаводск, 1941.
- МИК 1, 2 — Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства (Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губ.) в XVI—XVI столетии, собранные в разных архивах и редактированные Д.И. Багалеем. Харьков, 1886. [Кн. 1]; Материалы для истории колонизации и быта Харьковской и отчасти Курской и Воронежской губ. Харьков, 1890. [Кн. 2].
- Миклашевский — Доимочная книга 7202—7203 гг. по сбору мостовых и решеточных денег с Кремля, Китая, Белого и Земляного городов / Под ред. И.Н. Миклашевского // Записки имп. Академии наук по историко-филологическому отделению. СПб., 1902. Т. V. Вып. 4. С. 1—43.
- МИКП 1935 — Материалы по истории крестьянской промышленности XVIII и первой половины XIX в. / Ред В.Н. Кашин. М.; Л., 1935. Ч. I (= Труды историко-археографического института. Т. XV).
- МИКП 1950 — Материалы по истории крестьянской промышленности. Т. II: Текстильная промышленность Московской губернии в XVIII и начале XIX в. / Подг. к печати И.В. Мешалин. М.; Л., 1950.
- МИКХ — Материалы по истории крестьянского хозяйства и повинностей XVI—XVII вв. / Составители: Н.П. Воскобойникова, А.И. Копанев, Г.А. Победимова. М.; Л., 1977. Ч. I—IV.
- Милићевић — *Милићевић М.* Кнежевина Србија. Географија — орографија — гидрографија — топографија — археологија — историја — етнографија — статистика — просвета — культура — управа. Београд, 1876.
- Мильчик — *Мильчик М.И.* Северные порядные записи XVII в. на строительство деревянных церквей // Северный археографический сб. / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1973. Вып. III. С. 402—425.
- МИП — Материалы для истории православия в Западной России // Вестник Западной России. 1867. Т. II. Кн. 5. Отд. I. С. 25—76.
- Миртов — *Миртов А.В.* Донской словарь: Материалы к изучению лексики донских казаков. Ростов-на-Дону, 1929.

- МИ СССР – Материалы по истории СССР. М., 1955–1959. Т 1–7.
- МИТА – Материалы по истории Татарской АССР: Писцовые книги города Казани. 1565–68 гг. и 1646 г. Л., 1932.
- Михайлович – *Михайлович В.* Српски презименик. Нови Сад, 2002.
- Михайлович ВП – *Михайлович Ј.* Војвођанска “пруганија” // Прилози проучавању језика. Нови Сад, 1966. II. С. 145–160.
- Мищик, Тарасенко – *Мищик Ю.А., Тарасенко І.Ю.* Реєстр Конотопської сотні 1717 р. К., 2020.
- Мищик, Тарасенко 3 – *о. Мищик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII–XVIII ст.). Ч. 3 // Сіверянський літопис. 2016. № 4. С. 62–87.
- Мищик, Тарасенко 6 – *о. Мищик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII–XVIII ст.). Ч. 6 // Сіверянський літопис. 2017. № 3. С. 43–86.
- Мищик, Тарасенко 12 – *о. Мищик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.). Ч. 12 // Сіверянський літопис. 2018. № 5. С. 86–117.
- Мищик, Тарасенко 13 – *о. Мищик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.). Ч. 13 // Сіверянський літопис. 2018. № 6. С. 60–97.
- Мищик, Тарасенко 16 – *о. Мищик Ю., Тарасенко І.* 3 нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.). Ч. 16 // Сіверянський літопис. 2019. № 4–5. С. 81–141.
- Михайлаў – *Михайлаў П.А.* 3 лексікі нашай вёскі // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 116–126.
- МК – Мазепина книга / Упоряд. та вступ. стаття І. Ситого. Чернівці, 2005.
- МК Москва – Межевые книги города Москвы XVIII столетия. М., 1891.
- Модзалевский – *Модзалевский В.* Отрывок из Стародубовской мѣской книги за 1664–1673 гг. Чернигов, 1911.
- Моисеенко – *Моисеенко М.Ф.* Словарь русских говоров Волжско-Свияжского междуречья. Казань, 2002.
- Мойсієнко – *Мойсієнко В.* Матеріали до словника поліських говорів // Волинь – Житомирщина. Житомир, 2000. № 4. С. 152–156.
- Мордов. словарь – Словарь русских говоров на территории Мордовской АССР: Учеб. пособие по русской диалектологии / Отв. ред. Т.В. Михалева. Саранск, 1978–2006. Вып. 1–8.
- Морохин – *Морохин Н.В.* Нижегородский топонимический словарь. Нижний Новгород, 1997.
- Морошкин – *Морошкин М.* Славянский именослов, или Собрание славянских личных имен в алфавитном порядке. СПб., 1867.
- Мосеев – *Мосеев И.И.* Поморська говоря (Краткий словарь поморского языка). Архангельск, 2005.

- Мосин — *Мосин А.Г.* Уральский исторический ономастикон. Екатеринбург, 2001.
- МП — Малороссийский приказ. Описи фонда № 229 Российского государственного архива древних актов / Сост. В.В. Мушинская и др.; отв. ред. Т.Г. Таирова-Яковлева. М., 2012.
- МППР — Місто Полтава в Румянцевському описі Малоросії 1765—1769 рр. / Упоряд., вступ. стаття і коментар Ю. Волошина. К., 2012.
- МСМ 1970 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1970.
- МСМ 1977 — Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак / Пад рэд. М.А. Жыдовіч. Мінск. 1977.
- МСП — Матеріали до Словника подільського говору / Упоряд. І.В. Гороф'янюк. Вінниця, 2021.
- Мызников ЛФУ — *Мызников С.А.* Лексика финно-угорского происхождения в русских говорах Северо-Запада: Этимологический и лингво-географический анализ. С.-Петербург, 2004.
- Мызников Поволжье — *Мызников С.А.* Русские говоры Среднего Поволжья: Чувашская Республика, Республика Марий Эл. С.-Петербург, 2005.
- Мюллер — Карелия в XVII веке: Сб. док. / Сост. Р.Б. Мюллер. Петрозаводск, 1948.
- Назаров 2003 — *Назаров А.И.* Словарь фамилий уральских (яицких) казаков. Алматы, 2003. Режим доступа: <http://planeta-imen.narod.ru/sfuk-B.html>
- Назаров 2021 — *Назаров А.И.* Фонд фамилий илецких казаков (по материалам переписей и метрических книг XVIII—XIX вв. // Вопросы ономастики. 2021. Т. 18. № 3. С. 123—150.
- Наумов — *Наумов И.Ф.* Дополнения и заметки к “Толковому словарю” Даля // Сб. ОРЯС. 1874. Т. XI. № 6. С. 1—46.
- НВВ — Національно-визвольна війна в Україні. 1648—1657. Зб. за документами актових книг / Упор. Л.А. Сухих, В.В. Страшко. К., 2008.
- НГБ — *Янин В.Л., Зализняк А.А., Гиппиус А.А.* Новгородские грамоты на бересте (Из раскопок 1997—2000 гг.). Т. XI. М., 2004.
- НДв. — Народное движение в России в эпоху Смуты начала XVII века. 1601—1608 гг.: Сб. документов / Сост.: Р.В. Овчинников, В.И. Корещик, М.Г. Кротов и др.; отв. ред. Н.М. Рогожин. М., 2003.
- Негрич — *Негрич М.* Скарби гуцульського говору: Березові. Львів, 2008.
- Некрашэвіч — *Некрашэвіч С.* Слоўнік Парыччыны // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 33—47.
- НЗКК — Новгородские записные кабальные книги 100—104 и 111 годов (1591—1596 и 1602—1603 гг.) / Под ред. А.И. Яковлева. М.; Л., 1938.

- Никанор — *Никанор, епископ*. Владенные грамоты Казанского Спасо-Преображенского монастыря // Известия Об-ва археологии, истории и этнографии при имп. Казанском университете. 1893. Т. 11. № 4. С. 338–368.
- Никольский — *Никольский Н.* Кирилло-Белозерский монастырь и его устройство во второй четверти XVII века (1397–1625). СПб., 1897–1910. Т. I. Вып. 1–2.
- Никонов — *Никонов В.А.* Словарь русских фамилий / Сост. Е.Л. Крушельницкий. М., 1993.
- Никончук — *Никончук М.В.* Матеріали до лексичного атласу української мови (Правобережне Полісся). К., 1979.
- Никончук, Мойсієнко — *Никончук М.В., Никончук О.М., Мойсієнко В.М.* Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. Житомир, 2001.
- Нистрем — *Нистрем К.* Указатель селений и жителей уездов Московской губернии. М., 1852.
- Ніжин — *Ніжин*. Телефонний довідник. 2001. К., 2001.
- Ніковський — *Ніковський А.* Українсько-російський словник. К., 1926.
- НКК — Новгородские кабальные книги 7108 (1599–1600) года. СПб., 1894.
- НКП Дн. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Дніпропетровська область. Дніпропетровськ, 2008.
- НКП Дон. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Донецька область. Донецьк, 2008–2009. Ч. 1–2.
- НКП Зап. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Запорізька область. Запоріжжя, 2008.
- НКП Кіров. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Кіровоградська область. Кіровоград, 2008.
- НКП м. Київ — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: місто Київ. К., 2008.
- НКП Полт. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Полтавська область. Полтава, 2008.
- НКП Черніг. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Чернігівська область. Чернігів, 2008.
- НКП Харк. 2008 — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Харківська область. Харків, 2008.
- НКП Харк. 2018 — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Харківська область. Харків, 2008.
- НКП Херс. — Національна книга пам'яті жертв голодомору 1932–1933 років в Україні: Херсонська область. Херсон, 2008.
- НМ — *Нестор Махно*. Крестьянское движение на Украине. 1918–1921: Документы и материалы (Серия: Крестьянская революция в России. 1902–1922 гг.: Документы и материалы) / Под ред. В. Данилова и Т. Шанина. М., 2006.

- НН — Нижний Новгород в XVII веке: Сб. документов и материалов по истории Н. Новгорода и его округа / Сост. Н.И. Привалов. Горький, 1961.
- Новгород. словарь — Новгородский областной словарь / Изд. подгот. А.Н. Левичкин и С.А. Мызников. С.-Петербург, 2010.
- Новикова — *Новикова Ю.М.* Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини. Донецьк, 2007.
- Новицький — *Новицький Я.* Твори у 5 томах. Запоріжжя, 2007—. Т. 1—.
- Новомбергский — *Новомбергский Н.* Слово и дело государевы (Процессы до издания Уложения Алексея Михайловича 1649 года). Т. I // Записки Московского археологического института. 1911. Т. XIV. С. 1—593.
- Новосельский — *Новосельский А.А.* Коллективные дворянские челобитные о сыске беглых крестьян и холопов во второй половине XVII в. / Предисл. С.М. Троицкого // Дворянство и крепостной строй России XVI—XVIII вв.: Сб. статей, посвящ. памяти А.А. Новосельского / Отв. ред. Н.И. Павленко. М., 1975. С. 303—343.
- Новохатко — *Новохатко О.В.* Записные книги Московского стола Разрядного приказа XVII в. М., 2001.
- НОС — Новгородский областной словарь / Отв. ред. В.П. Строгова. Новгород (Великий Новгород), 1992—2000. Вып. 1—13.
- Носович — *Носович И.И.* Словарь белорусского наречия. СПб., 1870.
- НПЗ Псков — Не предать забвению: Книга памяти жертв политических репрессий. Псков, 2000—2001. Т. 10—11.
- НПК — Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссиею. СПб., Пг., 1859—1915. Т. 1—6 и указатель.
- НС — Народні слова // Нечуй-Левицький І.С. Зібрання творів у десяти томах. К., 1968. Т. 10 / Ред. тому М.П. Комишанченко. С. 237—251.
- ОА — Общий алфавит фамилиям владельцев, имения которых находятся под запрещением с 1829 по 1865 год. СПб., 1867. Кн. 1—6.
- ОАН — Описание архива Александро-Невской лавры за время царствования императора Петра Великого. СПб., 1903—1911. Т. I—II.
- ОАПК — Описание актов, хранящихся в Постоянной историко-археографической комиссии / С предисл. и под ред. А.И. Андреева // Летопись занятий Постоянной историко-археографической комиссии за 1926 год. Л., 1927. Вып. 1 (34). С. 288—351.
- ОАРПр. — Описи архива Разрядного приказа XVII в. / Подг. текста и вступ. статья В.П. Петрова. С.-Петербург, 2001.
- Оболенский — Образцы старинных записей вольных людей, в бобыли и во двор в холопы / Сообщены М.А. Оболенским // Журнал землевладельцев. М., 1858. № 3. С. 57—68.
- ОВ — Опис володінь князя Януша Острозького у південно-східній Волині 1615 р. / Упоряд. В. Атаманенко, І. Рибачук. Острог, 2009.

- ОВДА – Описание Воронежских древних актов, собр. Н.И. Второвым и хранящихся в Воронежском губернском музее в особых коробках // Труды Воронежской ученой архивной комиссии. Воронеж, 1914. Вып. V. С. 1–703.
- Оглоблин – *Оглоблин Н.Н.* Объяснительная записка к карте Полоцкого повета во 2-й половине XVI века // Сб. Археологического института / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1880. Кн. 4. Отд. II. С. 3–75.
- ОДВ – Опись документов Виленского центрального архива древних актов. Вильна, 1901–1913. Вып. I–X.
- ОДДИ – Опись документов и дел исторического архива / Сост. А.А. Герасимов. Саратов, 1914–1916. Вып. 1–3.
- ОДДЯ – Описание документов и дел, хранящихся в Ярославской ученой архивной комиссии // Труды Ярославской губернской ученой архивной комиссии. Ярославль, 1909. Кн. VII. Вып. 3. С. 3–19.
- ОДМ – Описание документов и бумаг, хранящихся в Московском архиве Министерства юстиции. СПб., 1869–1921. Кн. I–XXI.
- ОКІУМ – Ономастична картотека Інституту української мови НАН України.
- ОКН – Описи Київського намісництва 70–80-х років XVIII ст. / Упоряд. Г.В. Болотова. К., 1989.
- ОКПК – Отказные книги Пензенского края. Режим доступа: <http://www.suslony.ru/Otkaznye2.htm>
- ОКС – Описная книга Суждальского Спасо-Еуфимиева монастыря 1660 года. С указателями личных имен, географическим и алфавитным перечнем икон / Сообщил К. Тихонравов // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. 1878. Т. II. С. 1–81.
- Окулич-Казарин – *Окулич-Казарин Н.* Материалы для археологической карты Псковской губернии // Труды Псковского археологического общества за 1913–1914 г. Псков, 1914. Вып. 10. С. 131–293.
- ОЛУ – Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. / Відп. ред. П.С. Сохань. К., 1997.
- ОМ – Одесский мартиролог. Одесса, 1997–2006. Т. 1–4.
- Онишкевич – *Онишкевич М.Й.* Словник бойківських говірок: У 2 ч. К., 1984.
- Ономастікон – Ономастікон Васильківського повіту Київської губернії (кінець XVIII – початок XIX ст.) / Укладачі О. Стародуб, Є. Чернецький. Автор вступу О. Стародуб. Біла Церква, 2015.
- ОО – Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст.: 3б. док. / Упор. В. Атаманенко. Ред. Л. Винар. Острог, 2004.
- ОПКМ – Обзорение писцовых книг Московской губернии с присовокуплением краткой истории древнего межевания / Сост. П. Иванов. М., 1840.

- ОПКН – Обзорение писцовых книг по Новугороду и Пскову / С предисл. П. Иванова. М., 1841.
- ОСВГ – Областной словарь вятских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Под ред. З.В. Сметаниной и др. Киров, 1996–2018. Вып. 1–12.
- ОСК – Областной словарь Кузбасса / Под ред. Э.В. Васильевой. Кемерово, 2001–. Вып. 1–.
- ОСС – Описание собрания свитков, находящихся в Вологодском епархиальном древлехранилище. Вологда, 1899–1917. Вып. 1–13.
- ОССП – Одабрани споменици српског права (од XII до краја XV века) / Прикуп. и уред. А.В. Соловјев. Београд, 1926.
- Островская – *Островская М.А.* Земельный быт сельского населения русского севера. СПб., 1913.
- ПА – Псковские акты собрания А.Ф. Бычкова. 1623–1698 гг.: Каталог / Сост. Г.П. Енин. С.-Петербург, 1997.
- Павинский – *Павинский А.* Полабские славяне. Историческое исследование. СПб., 1871.
- Павленко – *Павленко С.О.* Мікротопоніми Чернігово-Сіверщини. Чернівці, 2013.
- Павликівська – *Павликівська Н.М.* Словник мікрогідронімів Вінниччини. Вінниця, 2013.
- Павловић – *Павловић З.* Ороними Србије // Ономатолошки прилози. Београд, 2009. Књ. XIX–XX. С. 37–330.
- Павлова – *Павлова Н.* Топонимията на Чирпанско. София, 2005.
- Палагина – *Палагина В.В.* Неканонические антропонимы русского населения Томска первой половины XVII в. (Материалы для словаря) // Вопросы ономастики. Свердловск, 1974. № 8–9. С. 77–84.
- Паламарчук – *Паламарчук Н.* Документальні матеріали про харчування волинського соціуму в ранньомодерну добу // Українознавство. 2018. № 3. С. 181–189.
- Палевская – *Палевская М.Ф.* Материалы для фразеологического словаря русского языка XVIII века. Кишинев, 1980.
- Пам. СИ – Памятники Сибирской истории XVIII века. СПб., 1882–1885. Кн. I–II.
- Пам. ЮН – Памятники южновеликорусского наречия: Таможенные книги / Изд. подгот. С.И. Котков, Н.С. Коткова. М., 1982.
- Пам’ятки – Пам’ятки: археографічний щорічник / Упоряд. М.В. Довбищенко. К., 2001. Т. 3. Вип. 1: Документи до історії унії на Волині і Київщині кінця XVI – першої половини XVII ст.
- Память – Память. Сведения о погибших на фронтах Великой Отечественной войны жителях Иркутской области / Сост.: И.И. Кузнецов, П.Ф. Московских, П.М. Шубенко. Иркутск, 1990. Ч. 1–3.

- Памяць Лоеўск. — *Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Лоеўскага раёна* / Гал. рэд. Г.П. Пашкоў. Мінск, 2000.
- Панцьо — *Панцьо С.Є.* Антропонімія Лемківщини. Тернопіль, 1995.
- Панчук — *Панчук Г.* Антропонімія Опілля. Тернопіль, 2001.
- Панюціч 2005 — *Панюціч К.М.* З дыялектнага слоўніка Ушаччыны // *Скарбы народнай мовы: Дыялекталогічны зборнік* / Рэд. Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2005. С. 124–135.
- Панюціч 2010 — *Панюціч К.М.* З лексікі гаворак Ушаччыны // *Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў* / Навук. рэд. Л.П. Кунцэвіч, В.М. Курцова. Мінск, 2010. Вып. 1. С. 47–56.
- Парамонов — *Парамонов А.Ф.* Энциклопедия фамилий Харьковской губернии. Харьков, 2011. Кн. 1–2.
- Парфенова — *Парфенова Н.Н.* Словарь русских фамилий конца XVI–XVIII вв. (по архивным источникам Зауралья). М., 2005.
- ПАСБ — Псковские акты собрания А.Ф. Бычкова. 1623–1698 гг.: Каталог / Сост. Г.П. Енин. С.-Петербург, 1997.
- Пачич — *Именослов или речник личны имена разны народа славенски* / Скупио І. Пачич [...]. Будим, 1828.
- ПВ — Писцовая выпись о вотчине монастыря Курской иконы Божьей Матери / Сообщил А.Н. Зерцалов // *ЧОИДР*. 1896. Кн. III. Отд. V. С. 19–32.
- ПВЗ — Присяга Війська Запорозького Низового 1762 року / Упоряд. та передм. І. Синяка. Чернігів, 2015.
- ПГП — Присяга Гадяцького полку 1718 року / Упоряд., передм., коментарі І. Синяка. К., 2021.
- ПД — Полацкія дыяменты: дыялектны слоўнік / *Матэрыял сабр. І.І. Волкаў. Апрац. і падрыхт. да друку Н.М. Бунько, В.М. Курцова (наук. рэд.), Ю.В. Маліцкі і др.* Мінск, 2016.
- ПДП Влад. — Памятники деловой письменности XVII века. Владимирский край / Подг. С.И. Котков (ред.), Л.Ю. Астахина, Л.А. Владимирова, Н.П. Панкратова. М., 1984.
- Певин — *Певин П.* Словарик Заонежья. Петрозаводск, 1896.
- Переяслав — Переяслав. 1654 р. / Упоряд.: В.В. Кривошея, С.М. Горобець, Б.О. Вакка. К., 2012.
- Переславль-Залесский — *Переславль-Залесский: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий.* М., 1884.
- Петков — *Петков П.Ив.* Еленски речник // *Българска диалектология. Прочувания и материали.* София, 1974. Кн. VII. С. 3–175.
- Петкова — *Петкова Ю.* Топонимията на Новозагорска околия. София, 2007.
- Петрица — *Петрица Н.М.* Чеські антропонімні формули XI–XVIII століть: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 2010. Додатки.

- Петровић, Капустина — *Петровић Д., Капустина Ј.* Речник Драгачева // СДЗб. Београд, 2019. Књ. LXVI/2. С. 7—635.
- Петровић, Белић, Капустина — *Петровић Д., Белић И., Капустина Ј.* Речник Куча // СДЗб. Београд, 2013. Књ. LX. С. 1—461.
- Пешикан — *Пешикан Ј.* Ономастикон погинулих на Сремском фронту // Оноματοлошки прилози. Београд, 1996. Књ. XII. С. 439—537.
- ПЖК — Переписи жителей Казачьей слободы Шацкого уезда / Сост. И.П. Алябьев. Ульяновск, 2016.
- Пивовар — *Пивовар А.В.* Поселення Задніпських місць до утворення Нової Сербії: в документах середини XVIII століття. К., 2003.
- ПИНД — Памятники истории Нижегородского движения в эпоху смуты и земского ополчения 1611—1612 гг. СПб., 1911.
- Пиріг — *Пиріг П.* Перепис населення українських міст XVII ст. // Сіверянський літопис. 2010. № 4—5. С. 16—82.
- Пиртей 2001 — *Пиртей П.С.* Словник лемківської говірки: Матеріали для словника. Legnica; Wrocław, 2001.
- Пиртей 2004 — *Пиртей П.* Короткий словник лемківських говірок / Упоряд. і підг. до друку Є.Д. Турчин. Івано-Франківськ, 2004.
- ПІ Дн. — Повернені імена: Мартиролог Дніпропетровськ, 2003—2004. Т. 4. Кн. 2—4.
- Піпаш, Галас — *Піпаш Ю.О., Галас Б.К.* Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області). Ужгород, 2005.
- ПК — Писана керниця: Топонімічні легенди та перекази українців Карпат / Збір. і впоряд. В. Сокіл. Львів, 1994.
- ПКА — Писцовая книга Арзамасского уезда (1621—23 гг.). Ч. 1 / Под ред. А.К. Кабанова // ДНАК. 1915. Т. XV. Вып. VIII. С. 1—324.
- ПКАГ — Памятная книжка Архангельской губернии на 1909 г. Архангельск, 1909.
- ПКВ — Переписная книга Воронежского уезда 1646 года / Подг. текста, вступ. статья и примеч. В.Н. Глазьева. Воронеж, 1998.
- ПКВМ — Переписные книги вологодских монастырей XVI—XVIII вв.: исследование и тексты / Изд. подг. О.Н. Адаменко, Н.В. Башнин, М.С. Черкасова (отв. ред.). Вологда, 2011.
- ПКВП — Переписная книга воеводы Прокопия Козмича Елизарова 7155 (1647) г. по вотчинам Строгановых / Под ред. А.А. Дмитриева // Труды Пермской ученой архивной комиссии. Пермь, 1893. Вып. II. С. 85—147.
- ПКГЭ — Писцовая книга Гродненской экономии с прибавлениями, изд. Виленскою комиссиею для разбора древних актов. Вильна, 1891—1892. Ч. I—II.

- ПКД – Петро Калнишевський та його доба: Документи та матеріали / Упоряд.: В.В. Грибовський, В.А. Брехуненко, Ю.А. Мищик, І.Л. Синяк. К., 2009.
- ПКК – Писцовая книга Карсунского и Симбирского уездов, 1685–1686 гг. / Сост., вступ. статья и комментарий. Ю.Н. Мельникова. Ульяновск, 2014.
- ПККГ – Памятная книжка Ковенской губернии на 1907 г. Ковно, 1906.
- ПКМГ – Писцовые книги Московского государства. Ч. I: Писцовые книги XVI века / Под ред. Н.В. Калачова. СПб., 1872–1877. Отд. I–II.
- ПК Москва – Переписные книги города Москвы 1737–1745 гг. М., 1881–1893. Т. 1–8.
- ПKNЗ – Писцовые книги Новгородской земли / Сост. К.В. Баранов. М., 1999–2009. Т. 1–6.
- ПКОП – Писцовые книги Обонежской пятины 1496 и 1563 гг. Л., 1930.
- ПКП – Писцовая книга по Пскову и его пригородам XVI в. // Сб. Московского архива Министерства юстиции. М., 1913. Т. 5.
- ПКПК – Писцовая книга Пинского и Клецкого княжеств, сост. пинским старостою Станиславом Хвальчевским в 1552–1555 г. Вильна, 1884.
- ПКРВ – Переписные книги Ростова Великого XVII века // РИБ. 1889. Т. XI (приложение). С. 1–92.
- ПКРК – Писцовые книги Рязанского края XVI и XVII вв. / Под ред. В.Н. Сторожева. Рязань, 1898–1904. Т. I. Вып. 1–3.
- ПКС – Писцовая книга города Суздаля 1617 года / Подг. К. Тихонравов // Ежегодник Владимирского губернского статистического комитета. 1876. Т. I. Ч. I. С. 251–276.
- ПКСП – Переписна книга Сумського полку 1691 р. / Упорядники: О. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2019.
- ПК Торжок – Писцовая книга г. Торжка и посада 7133 (1625) г. // Памятная книжка Тверской губернии на 1865 год. Тверь, 1865. Отд. 4. С. 1–77.
- ПКУ – Писцовые книги Угличского уезда XVII века / С предисл. и примеч. М.А. Липинского // Временник Демидовского юридического лицея. Ярославль, 1886–1888. Кн. 41–46.
- ПКХ – Переписные книги города Харькова 1667–1669 гг. / Ред. А.Ф. Пармонов. Харьков, 2009.
- ПК 1654 р. – Присяжні книги 1654 р.: Білоцерківський та Ніжинський полки / Упоряд. М. Кравець. К., 2003.
- ПК 1666 р. – Переписні книги 1666 року / Ред. В.О. Романовський. К., 1933.
- ПМД – Переписи московских дворов XVIII столетия. М., 1896.
- ПМДВ – Писцовые материалы дворцовых владений второй половины XVI века / Отв. ред. Н.А. Горская. М., 1997.
- ПМК – Полтавська міська книга (1668–1740) / Упоряд. В. Ринсевич. К., 2016.

- ПМК Тверь – Писцовая и межевая книга Твери 1685–1686 годов / Сост. А.В. Матисон. М., 2014.
- ПМП 1718 – Присяга Миргородського полку 1718 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2012.
- ПМП 1732 – Присяга Миргородського полку 1732 року / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. К., 2011.
- ПМТ – Писцовые материалы Тверского уезда XVI века / Сост. А.В. Антонов. М., 2005.
- ПМЦ – Первые месяцы царствования Михаила Федоровича: Столпцы Печатного приказа / С предисл. Л.М. Сухотина // ЧОИДР. М., 1915. Кн. IV, отд. I. С. 1–240.
- ПМЯ – Писцовые материалы Ярославского уезда XVI века: Вотчинные земли / Сост. В.Ю. Беликов, С.С. Ермолаев, Е.И. Колычева. С.-Петербург, 1999–2000. [Кн. I–II].
- Подольская – *Подольская Н.В.* Антропонимикон берестяных грамот // Восточнославянская ономастика: Материалы и исследования / Отв. ред. А.В. Суперанская. М., 1979. С. 201–242.
- ПОКН – Переписная окладная книга по Новугороду Вотьской пятины 7008 г. / Сообщил М.А. Оболенский // Временник имп. Московского общества истории и древностей российских. 1851. Кн. XI. С. 1–464.
- Покровский – *Покровский Н.Н.* Томск. 1648–1649 гг. Воеводская власть и земские миры / Отв. ред. В.А. Александров. Новосибирск, 1989.
- Полевой – *Полевой А.* О языке населения Новозыбковского уезда Гомельской губернии. Менск, 1926.
- Поливанов – *Поливанов В.Н., Красовский В.Э.* Материалы исторические и юридические района бывшего приказа Казанского дворца. Симбирск, 1898–1902. Т. II–III.
- Полякова – *Полякова Е.Н.* К истокам пермских фамилий: Словарь. Пермь, 1997.
- Полякова СПП – Словарь пермских памятников XVI – начала XVIII века / Сост. Е.Н. Полякова. Пермь, 1993–2001. Вып. 1–6.
- Пономар – *Пономар Л.Г.* Народний одяг Правобережного Полісся середини XIX – середини XX століть: Історико-етнографічний атлас. Словник. К., 2015.
- ПОП – Перепис Охтирського полку 1704 р. / Відп. ред. А.Ф. Парамонов. Харків, 2016.
- Попов – *Попов К.* Местните имена в Разложко. София, 1979.
- ПОС – Псковский областной словарь с историческими данными / Ред. коллегия: Б.А. Ларин, А.С. Герд, С.М. Глускина и др. Л.; С.-Петербург, 1967–. Вып. 1–.
- ПОСм. – Памятники обороны гор. Смоленска в 1609–1611 годах / С предисл. Ю.В. Готье // ЧОИДР. 1912. Кн. I, отд. I. С. 1–282.

- ППД – Писцовая и переписная книга Дмитрова XVII – начала XVIII веков / Сост. А.В. Матисон. М., 2019.
- ППК – Писцовая и переписная книга XVII в. по Нижнему Новгороду // РИБ. 1896. Т. XVII (сборный). С. 1–463.
- ППКВ – Писцовые и переписные книги Вологды XVI – начала XVII века / Подг. к изд. И.В. Пегач, М.С. Черкасова. Вологда, 2008. Т. I–II.
- ППКН – Писцовые и переписные книги Новгорода Великого XVII – начала XVIII вв.: Сб. документов / Сост. И.Ю. Анкудинов. С.-Петербург, 2003.
- ППО – Памятники писцовых описаний дворцовых вотчин Нижегородского края последней трети XVII века / Сост. А.И. Комиссаренко (отв. сост.), Н.Ю. Болотина, А.Ю. Кононова. М.; С.-Петербург, 2010.
- ПР – Полоцкая ревизия 1552 года / К изд. подг. И.И. Лаппо. М., 1905.
- Приам. – Словарь русских говоров Приамурья / Сост. Ф.П. Иванова, Л.В. Кирпикова, Л.Ф. Путятина, Н.П. Шенкевец. М., 1983.
- Приймак – *Приймак М.* Лемківський словничок // Рідна мова. 1934. Ч. 10. С. 447–450.
- Приходько – *Приходько І.М.* Соматичні найменування в історії лексичної системи української мови: Дис. ... канд. філол. наук. Харків; Запоріжжя, 2020.
- ПРKM – Приходо-расходные книги московских приказов 1619–1621 гг. / Сост. С.Б. Веселовский. Подг. к печати Л.Г. Дубинская и А.Л. Станиславский. Под ред. В.И. Буганова и Б.В. Левшина. М., 1983.
- Прозоровский – *Прозоровский Д.* Описание древних рукописей, хранящихся в музее имп. Русского археологического общества. СПб., 1879.
- Прокофьева – Сотная на владения Кирилло-Белозерского монастыря 1544 г. / Подг. к печати Л.С. Прокофьева // Северный археографический сб. / Отв. ред. П.А. Колесников. Вологда, 1972. Вып. 2. С. 184–204.
- Проць – *Проць О.І.* Мікротопонімія півночі Львівської області: Дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2011. Додатки.
- ПРПР – Памятники русской письменности XV–XVI вв.: Рязанский край / Изд. подг. С.И. Котков (отв. ред.), И.С. Филиппова. М., 1978.
- ПС – Пермская старина. Сб. исторических статей и материалов преимущественно о Пермском крае / Сост. А.А. Дмитриев. Пермь, 1889–1900. Вып. I–VIII.
- ПСИ – Первое столетие Иркутска: Сб. материалов для истории города [...] / Изд. В.П. Сукачева. СПб., 1902.
- ПСРЛ – Полное собрание русских летописей.
- ПСС – Полягли в снігах Суюмі: Книга пам'яті України про громадян, які загинули у воєнних конфліктах за рубіжем. К., 2004–2005. Т. 2–3.
- ПССГ – Первое столетие сибирских городов. XVII век / Сост. Н.Д. Зольникова и др.; отв. ред. Н.Н. Покровский. Новосибирск, 1996.

- ПСт. П – Присяга Стародубського полку 1718 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець; передмова: Т. Чухліб, А. Лаєвський. Чернігів, 2017.
- ПСЭИ – Памятники социально-экономической истории Московского государства XIV–XVI вв. / Под ред. С.Б. Веселовского и А.И. Яковлева. М., 1929. Т. 1.
- Пугачевщина – Пугачевщина / Подг. к печати С.А. Голубцов. М.; Л., 1926–1931. Т. I–III.
- Пура Край – Пура Я.О. Край наш у назвах. Рівне, 1999–2002. Ч. 3–4.
- Пура Походження – Пура Я.О. Походження назв територіальних мікро-об'єктів Рівненщини. Рівне, 1990. Т. 1.
- Пура СПР – Пура Я.О. Сучасні прізвиська Ровенщини. Ровно, 1984–1990. Ч. I–V.
- ПЧП – Присяга Чернігівського полку 1718 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець. Передм. І. Кривошея. Чернігів, 2011.
- Първанова-Грьошел – Първанова-Грьошел Е. Топонимията на Карловско. Велико Търново, 2011.
- ПЮН ОК – Памятники южновеликорусского наречия: Отказные книги / Подг. С.И. Котков (отв. ред.), Н.С. Коткова. М., 1977.
- Пясецкий ИО – Пясецкий Г.М. Исторические очерки города Ливен и его уезда в политическом, статистическом и церковном отношении // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1893. Вып. III–IV. С. 5–190.
- Пясецкий Севск – Пясецкий Г.М. Севск 1623 г. // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1895. Вып. III. С. 21–28.
- Раздорский 2000 – Раздорский А.И. Торгово-ремесленное население Курска в 1639–1659 гг. (Опыт сравнительного анализа курских оброчных и таможенных книг) // Вспомогательные исторические дисциплины / Отв. ред. В.А. Шишкин. С.-Петербург, 2000. Т. XXVII. С. 107–179.
- Раздорский 2001 – Раздорский А.И. Торговля Курска в XVII веке (По материалам таможенных и оброчных книг города). С.-Петербург, 2001.
- Рап. Віц. – Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мінск, 1977.
- Рап. Гом. – Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мінск, 1986.
- Рап. Гр. – Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. Мінск, 1982.
- Рап. Мін. – Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мінск, 1981.
- РБСв. – Русско-белорусские связи: Сб. документов (1570–1667 гг.) / Отв. ред. Л.С. Абецедарский, М.Я. Волков. Минск, 1963.
- РВ – Руська (Волинська) метрика. Книга за 1652–1673 рр. / Підг. до друку П.М. Кулаковський. Острог; Варшава; М., 1999.

- РД — Русский дипломатарий.
- РДв. — Рабочее движение в России в XIX веке: Сб. документов и материалов / Под ред. А.М. Панкратовой. Изд. 2-е, доп. М., 1950—1963. Т. I—IV.
- Редько — Редько Ю.К. Словник сучасних українських прізвищ: У 2-х т. Львів, 2007.
- Реєстр — Реєстр Війська Запорозького 1649 р.: Транслітерація тексту / Підгот. до друку: О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Осташ та ін. К., 1995.
- Реквием — Реквием. Книга памяти жертв политических репрессий на Орловщине. Орел, 2001. Т. 5.
- Речник — Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Београд, 1959—. Књ. I—.
- Речник ПКМ I — Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: М. Коробар-Белчева, М. Митков, Т. Стоматоски. Скопје, 1994. Т. I.
- Речник ПКМ II — Речник на презимината кај македонците / Обработувачи: О. Иванова, М. Коробар-Белчева, М. Митков. Скопје, 2001. Т. II.
- Ржев — Писцовая и переписные книги Ржева XVII — начала XVIII веков / Сост. А.В. Матисон. М., 2018.
- РИ — Редкие источники по истории России / Сост. З.Н. Бочкарева, М.Е. Бычкова. М., 1977. Ч. 2.
- РИБ — Русская историческая библиотека.
- РИ Крым — Реабилитированные историей. Автономная Республика Крым. Симферополь, 2004—2014. Т. 1—9.
- Рівне — Рівне: Щорічний телефонний довідник. Рівне, 2006.
- РІ Дон. — Реабілітовані історією: Донецька область. Донецьк, 2004—2012. Кн. 1—9.
- РІ Зак. — Реабілітовані історією: Закарпатська область. Ужгород, 2003—2013. Т. 1—10.
- РІ ІФ — Реабілітовані історією: Івано-Франківська область. Івано-Франківськ, 2000—2003. Т. 1—5.
- РІ Льв. — Реабілітовані історією: Львівська область. Львів, 2009—2017. Кн. 1—3.
- РІ Сум. — Реабілітовані історією: Сумська область. Суми, 2005—2015. Кн. 1—3.
- РІ Терн. — Реабілітовані історією: Тернопільська область. Тернопіль, 2008—2020. Кн. 1—6.
- РІ Харк. — Реабілітовані історією: Харківська область. Харків, 2005—2019. Кн. 1—3.
- РІ Хм. — Реабілітовані історією: Хмельницька область. Хмельницький, 2008—2015. Кн. 1—6.
- РІ Черк. — Реабілітовані історією: Черкаська область. Черкаси, 2002—2017. Кн. 1—10.
- РІ Черніг. — Реабілітовані історією: Чернігівська область. Чернігів, 2008—2016. Кн. 1—6.

- РК — Расходная книга земского старосты города Хлынова Ивана Рѣпина 1678—1680 гг. // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1905. Вып. 5—6. Отд. II. С. 1—105.
- РК 1550—1636 гг. — Разрядная книга 1550—1636 гг. / Сост. Л.Ф. Кузьмина. М., 1975.
- РКП — Рукописные книги собрания М.П. Погодина: Каталог / Ред. В.М. Загребин. Л., 1988. Вып. 3.
- РКЭ — Ревизия Кобринской экономии, сост. в 1563 г. королевским ревизором Дмитрием Сапегою [...]. Вильна, 1876.
- РМНП — Речник на македонската народна поезија / Ред. Т. Димитровски. Скопје, 1983—. Т. 1—.
- РМО — Русско-монгольские отношения. 1654—1685: Сб. документов / Сост. Г.И. Слесарчук. М., 1996.
- РМЈ — Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања / Сост.: Т. Димитровски, Б. Корубин, Т. Стаматоски. Ред. Б. Конески. Скопје, 1961—1966. I—III.
- Робчук — *Робчук І.* Студії і статті. Бухарест, 1999.
- Рогович — *Рогович А.С.* Опыт словаря народных названий растений Юго-Западной России с некоторыми поверьями и рассказами о них // Записки Юго-Западного отдела имп. Русского географического общества. К., 1874. Т. I (за 1873 г.). С. 109—178.
- Родословец — Родословец // Юбилейный сб. имп. Санкт-Петербургского Археологического института. 1613—1913. СПб., 1913.
- Рождественский 1913 — *Рождественский С.* Роспись земельных владений московского боярства 1647—8 года // Древности. Труды Археографической комиссии Московского археологического общества / Под ред. И.Н. Бороздина. М., 1913. Т. 3. С. 193—238.
- Ростов — Ростов. Материалы для истории города XVII и XVIII вв. М., 1884.
- РПП — Реестри Полтавського полку 1654 р. / Упоряд.: О. Алфьоров, О. Монькін; відп. ред. Г. Боряк. К., 2017.
- РПЭ — Реквием памяти эвакуированных ленинградцев, захороненных в Вологодской области в годы Великой Отечественной войны / Сост. Л.К. Судакова и др. Вологда, 1990—1991. Ч. 1—2.
- РРаз. — Разгром Разинщины // Труды историко-археографического института и Публичной библиотеки СССР им. В.И. Ленина. Л., 1934. Т. X: Материалы по истории крестьянских движений. Вып. 1.
- РСВ — Рєгіональні слоўнік Віцебшчыны. Віцебск, 2012. Ч. 1 / Пад рэд. Л.І. Злобіна; 2014. Ч. 2. / Пад рэд. А.С. Дзядовай.
- РСГВ — Речник српских говора Војеводине / Ред. Д. Петровић. Нови Сад, 2000—2010. Св. 1—10.
- РСД — Русское служилое дворянство второй половины XVIII века (1764—1795): Список по Месяцесловам / Сост. В.П. Степанов. С.-Петербург, 2003.

- РСП – Реестры Сумського полку. 1660–1664 / Упоряд. та вступ. стаття О.А. Алфьоров, О. Різніченко; відп. ред. Г. Боряк. К., 2016.
- Рубіш – *Рубіш Ф.* Прізвища великолучан та їх родинні зв'язки. Ужгород, 2006.
- Рубцов – К материалам для церковной и бытовой истории Тверского края в XV–XVI вв. (Документы Троице-Сергиевской Лавры на земельные владения в пределах Тверского края) / Сост. М. Рубцов. Старица, 1905. Вып. II.
- Румовский – *Румовский Н.* Описание Великоустюжского Успенского собора. Вологда, 1862.
- РУС – Російсько-український словник прізвищ мешканців м. Дніпропетровська / Авт.-упоряд. Т.С. Пристайко, І.С. Попова, І.І. Турута, М.С. Ковальчук. Дніпропетровськ, 2007.
- РЧП – Ревізія Чернігівського полку 1732 року / Упор. та вступ І. Ситий, С. Горобець, передмова І. Кривошея. Чернігів, 2014.
- Рыков – *Рыков Ю.Д.* Новые акты Спасо-Прилуцкого монастыря // Записки отдела рукописей Государственной библиотеки СССР им. В.И. Ленина. М., 1982. Вып. 43. С. 85–105.
- Ряз. КП – Рязанская книга памяти великой войны 1914–1918 годов: Указатели / Сост. А.И. Григоров. Б. м., 2010. Т. 1.
- Рязан. КП – Рязанская книга памяти Великой войны 1914–1918 годов / Сост. А.И. Григоров. М., 2010. Т. 1.
- Рязановский – *Рязановский Ф.А.* Новые материалы о монастырях лесного Заволжья // Труды Костромского научного общества по изучению местного края. Кострома, 1923. Вып. XXX. С. 81–93.
- Сабадош – *Сабадош І.В.* Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. Ужгород, 2008.
- Савельев – *Савельев Н.* Материалы для славянских древностей // Маяк. 1844. Т. 13. Кн. XXVI. Гл. III. С. 109–152.
- Савић – *Савић Б.* Народна медицинска лексика Великог Блашка (код Бањалука) // СДЗБ. Београд, 2017. Књ. LXIV. С. 995–1066.
- Сагаровський – *Сагаровський А.А.* Матеріали до Діалектного словника Центральної Слобожанщини (Харківщини). Харків, 2011–2013. Вип. 1–2.
- САЛ – Список абонентов Ленинградской городской телефонной сети. Л., 1965.
- Саламбашев – *Саламбашев А.* Стари и нови фамилни имена в Смолян // Родопски зборник / Ред. Хр. Христов, П. Петров, Стр. Димитров. София, 1976. Т. IV. С. 237–244.
- Саламбашев Смолянско – *Саламбашев А.* Местните имена в Смолянско. София, 1976.
- САШ – Старинные акты, служащие дополнением к описанию г. Шуи и его окрестностей / Собр. В. Борисов, изд. Я. Горелин. М., 1853.

- СБГ – Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1979–1986. Т. 1–5.
- СБГТ – Справочник Брестской городской телефонной сети. Минск, 1980.
- СБІ – Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя: Близько 20 000 діалектизмів / Укл. Л.С. Спанатій, А.П. Супрун, М.Ф. Тимченко, В.П. Токар; за заг. ред. Л.С. Спанатій; наук. ред. П.Ю. Грищенко. Миколаїв, 2018.
- СБП – Світло безсмертного подвигу. Книга пам'яті України. Книга скорботи України: Черкаська область. К., 2005. Т. 3. (Підсумкове видання).
- СБР – Српски биографски речник / Гл. уредници: М. Лесковац, А. Форишковић, Ч. Попов. Нови Сад, 2004–. Т. 1–.
- СБр.Г Словарь брянских говоров / Отв. ред. В.И. Чагишева. Л., 1976–. Вып. 1–.
- СБук.Г – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. Чернівці, 2005.
- Сб. Шукина – Сборник старинных бумаг, хранящихся в Музее П.И. Щукина. М., 1896–1902. Ч. I–X.
- СВГ – Словарь вологодских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Ред. Т.Г. Паникаровская. Вологда, 1983–2007. Вып. 1–12.
- СВор.Г – Словарь воронежских говоров / Авторы: М.Т. Авдеева, Е.В. Давыдова, О.В. Дмитрина и др. Научн. ред. Г.Ф. Ковалев. Воронеж, 2004–. Вып. 1–.
- СГ – Список генералам, штаб- и обер-офицерам всей Российской армии, с показанием чинов, фамилий и знаков отличия. СПб., 1828.
- СГКЭ – Сборник грамот Коллегии Экономии. Пб.; Л., 1922–1929. Т. I–II.
- СГРС – Словарь говоров русского Севера / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 2001–. Т. 1–.
- СГС – Словарь говоров старообрядцев (семейских) Забайкалья / Ред. Т.Б. Юмсумова. Новосибирск, 1999.
- СГСО – Статистико-географический словарь Опочецкого уезда Псковской губернии. Псков, 1895. Вып. 3.
- СД – Славянские древности: Этнолингвистический словарь в 5-и томах / Под общей ред. Н.И. Толстого. М., 1995–2012.
- СДГВ – Словарь донских говоров Волгоградской области / Под ред. Р.И. Кудряшовой. Волгоград, 2011.
- СДЗб. – Српски дијалектолошки зборник. Београд.
- СДНП – Социальные движения в городах Нижнего Поволжья в начале XVIII века: Сб. документов / Подг. Н.Б. Голикова. М., 2004.
- СДРЯ – Словарь древнерусского языка (XI–XIV вв.) / Гл. ред. Р.И. Аванесов, И.С. Улукханов, В.Б. Крысько. М., 1988–. Т. I–.
- Селиванов – Древние акты Рязанского края / Сообщил А. Селиванов // Труды Рязанской ученой архивной комиссии. 1887. Т. II. № 6. С. 105–113.

- Селигер — Селигер: Материалы по русской диалектологии: Словарь / Под ред. А.С. Герда. С.-Петербург, 2003—. Вып. 1—.
- Сел. рух — Селянський рух на Україні 1569—1647: 3б. документів і матеріалів / Упоряд. Г.В. Боряк та ін. К., 1993.
- Сел. рух сер. XVIII — поч. XIX ст. — Селянський рух на Україні. Середина XVIII — перша чверть XIX ст.: 3б. документів і матеріалів / Упоряд.: Г.В. Болтова, М.І. Бутич, Л.З. Гісцова та ін. Відп. ред. М.Н. Лещенко. К., 1978.
- Сенигов — *Сенигов О.П.* Памятники земской старины. СПб., 1903.
- Сердюкова — *Сердюкова О.К.* Словарь говора казаков-некрасовцев. Ростов н/Д, 2005.
- Сиб. города — Сибирские города: Материалы для их истории XVII—XVIII столетий. Нерчинск, Селенгинск, Якутск. М., 1886.
- Сиксль — *Сиксль П.* Советские граждане, погибшие в Австрии в годы Второй мировой войны, и места их захоронения. Книга памяти / При содействии В. Бахер и Г. Сидько. Грац; Вена, 2010.
- Сильванский — *Сильванский Н.П.* Акты о посадских людях-закладчиках / Под ред. А.С. Лаппо-Данилевского // ЛЗАК за 1909 г. СПб., 1910. Вып. XX. С. 1—276.
- Симсон — *Симсон П.* Калужские книги 1617 г. письма и дозору Ивана Кузьмича Бегичева и подьячего Игната Пчелина // Известия Калужской ученой архивной комиссии. Калуга, 1891. Вып. 1. С. 13—40.
- Сироткин 2002 — *Сироткин С.В.* Сотная 1533 г. на Узольскую волость Балахнинского уезда // Очерки феодальной России: Сб. статей / Ред. С.Н. Кистерев. М., 2002. Вып. 6. С. 119—169.
- Сироткин 2018 — Дневник мещан города Балахны Нижегородской губернии Василия Ивановича Бармина и Григория Михайловича Еванисова, 1786—1829 гг. / Публикация С.В. Сироткина // Российская генеалогия: научн. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 3. С. 243—336.
- Сідаровіч — *Сідаровіч М.П.* Лексичныя асаблівасці адной слувкай гаворкі // Жывое наша слова: Дыялекталагічны зборнік (Да 90-годдзя Ю.Ф. Мацкевіч) / Рэд. Л.П. Кунцэвіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 2001. С. 136—151.
- Сіплівеня, Бубновіч — *Сіплівеня Ж.С., Бубновіч І.І.* Састаўныя і складаныя мянушкі Гродзеншчыны // Беларуская дыялекталогія: зб. навук. артыкулаў / Навук. рэд. В.М. Курцова, Л.П. Кунцэвіч. Мінск, 2016. Вып. 4. С. 163—167.
- Сірка, Баушенко — *Сірка Й., Баушенко А.* Короткий словник говірки села Ублі. Львів, 2017.
- СКГ — Словарь курских говоров / Научн. ред. Т.А. Пименова, И.С. Климас. Курск, 2004—. Вып. 1—.
- Скифы — Скифы: Хрестоматия / Сост., введение, коммент. Т.М. Кузнецовой. М., 1992.

- СКТ — Справочник квартирных телефонов г. Киева / Сост. Д.М. Циолек. К., 1976.
- СЛ — Список с Ливенских с платежных книг письма и дозору Немира Федоровича Киреевского да подьячего Василия Ключарева лета 7128 (1620) / Сообщил Г. Пясецкий // Труды Орловской ученой архивной комиссии. Орел, 1982. Вып. 2. С. 25—50.
- Славинецкий — Лексикон латинський Є. Славинецького. Лексикон словено-латинський Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського / Підг. до вид. В.В. Німчук. К., 1973.
- Сл.ММ — Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2006—2007. Т. 1—2.
- Сл.ММР — Словник мікротопонімів та мікрогідронімів Ровенщини / Упоряд. С.В. Шийка. Тернопіль, 2016.
- Сл.Печоры — Словарь русских говоров Низовой Печоры / Научн. ред. Л.А. Ивашко. С.-Петербург, 2003—2005. Т. 1—2.
- Сл.РЯ XI—XVII вв. — Словарь русского языка XI—XVII вв. / Гл. ред.: С.Г. Бархударов (вып. 1—6), Ф.П. Филин (вып. 7—10), Д.Н. Шмелев (вып. 11—14), Г.А. Богатова (вып. 15—26), В.Б. Крысько (вып. 27—29), Р.Н. Кривко (вып. 30). М., 1975—. Вып. 1—.
- Сл.РЯ XVIII в. — Словарь русского языка XVIII века / Гл. ред. Г.А. Сорокин, З.М. Петрова. Л., 1984—. Вып. 1—.
- СМАР — Сб. материалов об артелях в России. СПб., 1873—1875. Вып. 1—3.
- См.В₇ — Смутное время Московского государства. Вып. 7: Нижегородские платежницы 7116 и 7120 гг. / Пригот. к печати и ред. С.Б. Веселовский // ЧОИДР. 1910. Кн. III, отд. I. С. 1—284.
- СМИК — Сб. материалов по истории Кольского полуострова в XVI—XVII вв. Л., 1930.
- Смирнов — *Смирнов П.П.* Орловский уезд в конце XVI века по писцовой книге 1594—5 гг. К., 1910.
- Смирнов 1924 — *Смирнов М.И.* Указатель рукописных и изданных документов Переславль-Залесского края // Доклады Переславль-Залесского научно-просветительного общества. Переславль-Залесский, 1924. Вып. 12.
- Смолицкая — *Смолицкая Г.П.* Гидронимия бассейна Оки (Список рек и озер) / Под ред. О.Н. Трубачева. М., 1976.
- СНМК — Списки населенных мест по Костромской губернии. Кострома, 1925—1926. Вып. 1—7.
- Соболев — *Соболев А.И.* Вепское прошлое Юго-Восточного Обонежья по данным ономастики // Лексический атлас русских народных говоров. Материалы и исследования. 2015 / Отв. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 2015. С. 438—508.

- СОГ — Словарь орловских говоров: Учеб. пособие по русской диалектологии / Научн. ред. Т.В. Бахвалова. Ярославль, 1989—1991. Вып. 1—4; Орел, 1992—. Вып. 5—.
- Соколки 1964 — *Соколки М.* Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската махија во втората половина на XV век // Македонски јазик. 1964. Год. XV. Кн. 1—2. С. 197—219.
- Соколки 1965 — *Соколки М.* Личните имиња и називите на населените места и други месности во велешката и прилепската махија во втората половина на XV век // Македонски јазик. 1965. Год. XVI. С. 151—190.
- Соликамск. — Словарь говоров Соликамского района Пермской области / Сост. О.П. Беляева. Пермь, 1973.
- СП — Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / Укладачі: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук'янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002.
- СПам. — Свіча пам'яті. Кривий Ріг, 2006—2010. Кн. 3—5.
- Спанатій — *Спанатій Л.С.* Гончарна лексика в говорах української мови: Дис. ... канд. філол. наук. Ужгород, 1997.
- СПГ — Словарь пермских говоров / Сост. Г.В. Бажутина и др. Пермь, 2000—2002. Вып. 1—2.
- Сперанский — *Сперанский А.* Казенные железные «рудни» в Смоленском уезде во второй половине XVII века // Историк-марксист. 1935. № 1. С. 60—81.
- Списки Влад. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. VI: Владимирская губерния.
- Списки Волог. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1866. Т. VII: Вологодская губерния.
- Списки Вят. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1863. Т. X: Вятская губерния.
- Списки ЗВД — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1864. Т. XII: Земля Войска Донского.
- Списки Олонец. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1879. Т. XXVII: Олонецкая губерния.
- Списки Пенз. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1869. Т. XXX: Пензенская губерния.

- Списки Перм. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1875. Т. XXXI: Пермская губерния.
- Списки Псков. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1885. Т. XXXIV: Псковская губерния.
- Списки Рязан. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XXXV: Рязанская губерния.
- Списки Твер. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1862. Т. XLIII: Тверская губерния.
- Списки Урал. — Списки населенных пунктов Уральской области. Свердловск, 1928. Т. 8: Пермский округ.
- Списки Яросл. — Списки населенных мест Российской империи, изд. Центральным статистическим комитетом МВД. СПб., 1859. Т. L: Ярославская губерния.
- Список Вит. — Список населенных мест Витебской губернии / Под ред. А.П. Сапунова. Витебск, 1906.
- Список Ковен. — Список населенных мест Ковенской губернии на 1902 год. Ковна, 1902.
- Список Томск. — Список населенных мест Томской губернии на 1893 год. Томск, 1893.
- Список ЮЗ — Список населенных мест юго-западных районов Северного края. Архангельск, 1931.
- СПЛГ — Словник прикметникового лексикону лемківських говірок / Укладачі: С.Є. Панцьо, Н.І. Лісняк. Тернопіль, 2015.
- СПМК — Список с писцовой межевой книги города Свяжска и уезда письма и межевания Никиты Васильевича Борисова и Дмитрия Андреевича Кикина (1565—1567 г.). Казань, 1909.
- Споменик — Споменик Српске краљевске Академије. Београд, 1890—1892. Т. I—XVI.
- Спрогис — Географический словарь древней Жомойтской земли XVI столетия, сост. по 40 актовым книгам Россиенского земского суда / Сост. И.Я. Спрогис. Вильна, 1888.
- СПУ — Словник прізвиськ північно-західної України: У 3-х т. / Упоряд. Г.Л. Аркушин. Луцьк, 2009.
- СРБ — Селянський рух на Буковині в 40-х роках XIX ст.: Зб. документів / Упоряд. Ф. Шевченко. К., 1949.
- СРГК — Словарь русских говоров Карелии и сопредельных областей / Гл. ред. А.С. Герд. С.-Петербург, 1994—2005. Вып. 1—6.
- СРГ Морд. — Словарь русских говоров на территории Республики Мордовия. С.-Петербург, 2013. Ч. I—II.

- СРГО — Словарь русских говоров Одесщины: В 2 т. / Отв. ред. Ю.А. Карпенко, С. Уэмура. Одесса, 2000—2001.
- СРГПр. — Словарь русских говоров Прибайкалья. Иркутск, 1986—1989. Вып. 1—4.
- СРГр. — Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны / Пад рэд. М.А. Даниловіча, П.У. Сцяцко. Гродна, 1999.
- СРГС — Словарь русских говоров Сибири / Под ред. А.И. Федорова. Новосибирск, 1999—2006. Т. 1—5.
- СРГСУ — Словарь русских говоров Среднего Урала / Под ред. А.К. Матвеева. Свердловск, 1964—1988. Т. 1—7.
- СРГСУ Доп. — Словарь русских говоров Среднего Урала: Дополнения / Под ред. А.К. Матвеева. Екатеринбург, 1996.
- Срезневский — *Срезневский И.И.* Материалы для словаря древнерусского языка. М., 1958. Т. I—III.
- СРИ — Словарь русских иконописцев XI—XVII веков / Ред.-сост. И.А. Кочетков. М., 2003.
- СРНГ — Словарь русских народных говоров / Под ред. Ф.П. Филина, Ф.П. Сороколетова и С.А. Мызникова. М.; Л.; С.-Петербург, 1965—. Вып. 1—.
- ССГ — Словарь смоленских говоров / Под ред. А.И. Ивановой. Смоленск, 1974—2005. Вып. 1—11.
- ССМ — Саввин Сторожевский монастырь в документах XVI века (из собраний ЦГАДА) / Сост. С.Н. Кистерев, Л.А. Тимошина. М., 1992.
- ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV—XV ст. / Ред. Л.Л. Гумецька, І.М. Керницький. К., 1977—1978. Т. I—II.
- Станиславский — *Станиславский А.Л.* Рассказ белозерского крестьянина об убийстве помещика в начале XVII века // Исследования по источниковедению истории СССР дооктябрьского периода / Отв. ред. В.А. Кучкин. М., 1988. С. 50—52.
- Станковска 1992 — *Станковска Љ.* Речник на личните имиња кај македонците. Скопје, 1992.
- Станковска 1995 — *Станковска Љ.* Исчезнати лични имиња во македонската топонимија // Македонски јазик. 1995. Год. XL—XLI (1989—1990). С. 557—567.
- Станковска 2001 — *Станковска Љ.* Топонимите со суфиксот *-ица* во Македонија. Скопје; Прилеп, 2001.
- Станковска 2002 — *Станковска Љ.* Интерпретација на непознати македонски лични имиња // Македонски јазик. 2002. Год. LIII. С. 77—92.
- Станковска 2003 — *Станковска Љ.* Имињата на населените места во Кумановско. Прилеп, 2003.
- Старцева — *Старцева С.А.* Краткий словник для областного словаря русских говоров Пермской области. Пермь, 1962.

- Старых – *Старых О.В.* Соматизмы как особый класс слов в лексической системе церковнославянского языка // Вестник православного Свято-Тихоновского гуманитарного ун-та. Серия III: Филология. 2011. Вып. 2 (24). С. 80–85.
- Стехна – *Стехна П.М.* Сучасні прізвища Запорізької Приазовщини: Словник. Дніпропетровськ, 2009.
- СТЗ – *Муллонен И.И., Азарова И.В., Герд А.С.* Свод топонимов Заонежья / Под ред. А.С. Герда. Петрозаводск, 2013.
- Стијовић – *Стијовић Р.* Речник Васојевића. Београд, 2014.
- Стојановић – Стари српски записи и натписи / Скупио и средио Љуб. Стојановић // Зборник за историју, језик и књижевност српскога народа. Београд, 1902–1905. Књ. I–III.
- Стойчев – *Стойчев Т.* Родопски речник (второ допълнение) // Родопски сб. София, 1983. Т. V. С. 287–354.
- Сторожев – *Сторожев В.Н.* Материалы для истории делопроизводства Поместного приказа по Вологодскому уезду в XVII веке. СПб.; Пг., 1906–1918. Вып. I–II.
- Сторожев Десятни – *Сторожев В.Н.* Десятни и Тысячная книга XVI века // ОДМ. 1891. Кн. XVI. Отд. III. С. 1–459.
- Сторожев МИРД – Материалы для истории русского дворянства. М., 1891–1908. Т. 1–2.
- Стоянов – *Стоянов I.A., Чмир О.Р.* Болгарсько-український словник. К., 1988.
- Страхов – *Страхов А.Б.* По следам Словаря русских народных говоров (замечания, поправки, соображения) // Palaeoslavica. 2004. Vol. XII. № 1. С. 254–324.
- Ст. Русса – Писцовые и переписные книги Старой Руссы конца XV–XVII вв. / Подгот. И.Ю. Анкудинов, К.В. Баранов, А.А. Селин; сост. И.Ю. Анкудинов. М., 2009.
- СУГО – Словник українських говорів Одещини / За ред. О.І. Бондаря. Одеса, 2011.
- Суздаль – Суздаль: Список с писцовой книги гор. Суздаля, с 7136 по 7138 г. // Труды Владимирской ученой архивной комиссии. Владимир, 1904. Кн. VI. С. 1–87.
- СУМ – Словник української мови / Голова редкол. I.К. Білодід. К., 1970–1980. Т. I–XI.
- СУМ XVI–XVII ст. – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / Відп. ред. Д.Г. Гринчишин. Львів, 1994–. Вип. 1–.
- Сурикова – *Сурикова О.Д.* Отсоматические образования с приставкой без- в русском и украинском антропонимиконе // Вопросы ономастики. 2013. № 1 (14). С. 58–78.

- СФ — Словарь фразеологизмов и иных устойчивых словосочетаний русских говоров Сибири / Сост. Н.Т. Бухарева, А.И. Федоров. Ново-сибирск, 1972.
- Сцяцко 2005 — *Сцяцко П.У.* Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны. Гродна, 2005.
- Сцяшковіч — *Сцяшковіч Т.Ф.* Матэрыялы да слоўніка Гродзенскай вобласці. Мінск, 1972.
- Танков — Историческая летопись курского дворянства / Сост. А.А. Танков. М., 1913. Т. 1.
- ТВР — Телефони Вишгородського району: Довідник. Б.м., 1998.
- ТДБ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Борщівського району Тернопільської області. Тернопіль, 1998.
- ТДЗ — Телефонний довідник абонентів автоматичної телефонної мережі Золочівського району Львівської області. Львів, 1998.
- ТДІ — Телефонний довідник Ічнянського району. Ічня, 2001.
- ТДС — Телефонний довідник абонентів автоматичної станції телефонної мережі м. Старокостянтинова та Старокостянтинівського району. Старокостянтинів, 2003.
- Тернопіль — Тернопіль 2000: Щорічний телефонний довідник. Тернопіль, 2000.
- Титов Рукописи₅ — *Титов А.А.* Рукописи славянские и русские, принадлежащие И.А. Вахромееву. М., 1906. Вып. 5.
- ТК — Таможенные книги Московского государства XVII в. / Под ред. А.И. Яковлева. М., 1950—1951. Т. I—III.
- Ткаченко — *Ткаченко П.* Кубанский говор: Опыт авторского словаря. М., 1998.
- ТКВЛ — Таможенные книги города Великие Луки 1669—1676 гг. / Подг. к печати А.В. Юрасов. М., 1999.
- ТК Вологда — Таможенная книга города Вологды. 1634—1635 гг. / Сост. и автор введения Е.Б. Французова. М., 1983. Ч. 1—3.
- ТКСГ — Таможенные книги сибирских городов XVII века / Авторы-сост.: О.Н. Вилков, Д.Я. Резун (гл. ред.), И.Р. Соколовский. Новосибирск, 1997—2004. Вып. 1—6.
- ТК 1550 г. — Тысячная книга 1550 г. и Дворовая тетрадь 50-х годов XVI в. / Подг. к печати А.А. Зимин. М.; Л., 1950.
- ТН — Так начиналось: Раскулаченные и лишенные права голоса на Одессине, 1928—1936 / Сост. С.Г. Матвеева. Одесса, 2010.
- Тобольск — Тобольск: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1885.
- Токарев — *Токарев С.А.* Коропська сотня Ніжинського полку у другій половині XVII—XVIII ст. Чернівці, 2016.
- Томіленко — *Томіленко Л.М.* Словник прізвищ жителів Корсунщини. Івано-Франківськ, 2016.

- Томск — Томск в XVII веке. Материалы для истории города со вступительной и заключительной статьей П.М. Головачева и картой окрестностей Томска конца XVII в. СПб., 1911.
- Топоров — *Топоров В.Н.* Прусский язык: А—D. М., 1975.
- Топорова — [*Топорова Т.В.*]. К кельто-германским параллелям в ономастике (двуличные имена собственные) // Скандинавские языки. Вып. 3: Проблемы и методы сопоставительного изучения скандинавских языков / Отв. ред. И.А. Сизова. М., 1996. С. 162—183.
- Топчий — *Топчий О.В.* Перепис населення міста Охтирки 1858 р. Х ревізія. Харків, 2017.
- Торгівля — Торгівля на Україні. XIV — середина XVII ст. Волинь і Наддніпрянщина / Упоряд. В.М. Кравченко, Н.М. Яковенко. К., 1990.
- Торопец — Торопец: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1883.
- ТП — Телефони [...] Попільнянського району. Житомир, 1998.
- ТПК — Тверские писцовые книги XVI века // Тверская старина / Изд. С.И. Покровский. Тверь, 1912. № 2. С. 45—50; № 3. С. 73—78; № 4. С. 57—62; № 5. С. 63—68; 1913. № 1. С. 75—80; № 2. С. 81—84; № 3—4. С. 85—88; № 5—6. С. 89—92.
- Трейтер — *Трейтер П.А.* Опись столбцов и других документов XVII и XVIII вв., поступивших в архив Калужской губернской ученой архивной комиссии из губернского статистического комитета. Ч. I—III // Известия Калужской губернской ученой архивной комиссии. Калуга, 1899. Вып. 1. С. 20—66.
- Трофимова — *Трофимова О.В.* Тюменская деловая письменность. 1762—1796 гг. Кн. II: Памятники тюменской деловой письменности. Из фондов Государственного архива Тюменской области. Тюмень, 2002.
- Трофимович — Верхнелужицко-русский словарь / Сост. К.К. Трофимович. М.; Бауцен, 1974.
- Трубачев — *Трубачев О.Н.* Праславянское лексическое наследие и древнерусская лексика дописьменного периода // Этимология. 1991—1993 / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1994. С. 3—23.
- Трухан — *Трухан Т.М.* 3 лексікі замошцаў // Жывое народнае слова: Дыялекталагічны зборнік / Рэд. П.А. Міхайлаў, І.Я. Яшкін. Мінск, 1992. С. 98—105.
- ТС — Тураўскі слоўнік / Рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1982—1987. Т. 1—5.
- ТСГ — Трагедія століття: Голодомор 1932—1933 років на Миколаївщині. Миколаїв, 2003.
- ТСГТО — Тематический словарь говоров Тверской области / Под ред. Т.В. Кирилловой и др. Тверь, 2003—2006. Вып. 1—5.
- ТСД — Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. 1927—1939: Документы и материалы: В 5 т. / Отв. ред. В. Данилов. М., 1999—2002. Т. 1—4.

- ТС Мозырь — Телефонный справочник Мозырского районного узла связи / Сост. Н.Б. Винокур, С.А. Шутова. Минск, 1984.
- ТТ — Топоніміка Турківщини / Упоряд. П. Зборовський. Львів, 2004.
- Тула — Тула. Материалы для истории города XVI—XVIII столетий. М., 1884.
- Тупиков — *Тупиков Н.М.* Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения русской и славянской археологии имп. Русского археологического общества. 1903. Т. 6. С. 86—914.
- Тутковский — *Тутковский П.А.* Словник геологічної термінології (проект). К., 1923.
- Тюмень — Тюмень в XVII столетии: Собрание материалов для истории города [...] / Изд. А.И. Чукмалдина. М., 1903.
- УВБ — У вічному боргу: Книга пам'яті України — місто-герой Київ. К., 2005.
- УГ — Українські грамоти XV ст. / Підг. тексту, вступ. стаття і коментарі В.М. Русанівського. К., 1965.
- Углич — Углич: Материалы для истории города XVII и XVIII столетий. М., 1887.
- УЛИ — Указатель личных имен к “Наказам малороссийским депутатам 1767 года” // Киевская старина. 1889. Т. XXVI, август (приложение). С. I—XX.
- УЛС — Устюжский летописный свод (Архангелогородский летописец) / Подг. к печати и ред. К.Н. Сербиной. М.; Л., 1950.
- Універсали Мазепи — Універсали Івана Мазепи. 1687—1709 / Упоряд. І. Бутич. К.; Львів, 2002.
- УНК 4 — Українські народні казки. Кн. 4: Казки Гуцульщини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Тернопіль, 2006.
- УНК 24 — Українські народні казки. Кн. 24: Казки Галичини / Запис., упоряд. і літ. опрац. М. Зінчук. Чернівці, 2009.
- УП — Українське повсякдення ранньомодерної доби: Зб. документів. Вип. 1: Волинь XVI ст. / Упорядники: В.В. Безпалько, М.Б. Висотін, І.О. Ворончук (наук. ред.) та ін. К., 2014.
- Ур.П — Уржумский посад в 1646 г. по Переписной книге Я.М. Толочанова и А. Фаворова / Сообщил А. В-нь // Труды Вятской ученой архивной комиссии. Вятка, 1906. Вып. III—IV. С. 34—38.
- Успенский — *Успенский Ф.* Первые славянские монархии на Северо-Западе. СПб., 1872.
- Успенский 1, 2 — Столбцы бывшего Архива Оружейной Палаты / Описал А.И. Успенский. М., 1912—1913. Вып. 1—2.
- Устинова — *Устинова И.А.* Делопроизводственные документы Патриаршего Казенного приказа. Книга записных печатных пошлин 1643 г. // Вестник церковной истории. 2013. № 3—4. С. 5—84.
- Устюгов — *Устюгов Н.В.* Солеваренная промышленность Соли Камской в XVII веке. М., 1957.

- Усціновіч 1975 — *Усціновіч А.К.* Антрапанімія Гродзеншчыны і Брэстчыны (XIV–XVIII стст.). Мінск, 1975.
- Усціновіч 1977 — *Усціновіч А.К.* Лексіка плятагонаў Прынямоння // Народная лексіка / Рэд. А.А. Крывіцкі, Ю.Ф. Мацкевіч. Мінск, 1977. С. 151–155.
- Фаріон — *Фаріон І.* Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII — початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів, 2001.
- ФАС — Стороженки. Фамильный архив. К., 1902–1910. Т. 1–8.
- Фасмер — *Фасмер М.* Этимологический словарь русского языка / Пер. с нем. и доп. О.Н. Трубачева. М., 1986–1987. Т. I–IV.
- Федышин — Переписная дозорная книга дворцовых земель Вологодского уезда 1589–1590 гг. / Подг. к печати Н.И. Федышин // Северный археографический сб. Вып. 2: Северные писцовые книги, сотницы и платежницы XVI в. / Ред. коллегия: П.А. Колесников (ред.-сост.) и др. Вологда, 1972. С. 6–177.
- Фелицын — *Фелицын Е.Д.* Кубанской области Ейский уезд: Списки населенных мест по сведениям 1882 года. Тифлис, б. г.
- Филатов — *Филатов Н.Ф.* Арзамас в XVII веке. Очерк истории. Документы. Арзамас, 2000.
- Фотинский — *Фотинский Ор.* Очерки из истории быта монастырских крестьян на Волыни в XVII–XVIII вв. // Труды Общества исследователей Волыни. 1910. Т. III. Приложения. С. 1–112.
- Харузин — *Харузин Н.Н.* Псков и его пригороды перед 2-й польской войной при царе Михаиле // Древности. Труды Археографической комиссии имп. Московского археологического общества / Под ред. М.В. Довнар-Запольского. М., 1899. Т. I. Вып. 3. С. 399–412.
- ХГКП — Херсонская городская Книга памяти. Херсон, 1994.
- Херсонский — *Херсонский И.* Летопись Макариева Неженского монастыря Костромской епархии. Кострома, 1888–1892. Вып. 1–2.
- Хильманович — *Хильманович Г.И.* Словарь курских народных говоров. Бирск, 2017.
- Хитов — *Хитов Х.* Речник на говора на с. Радовене, Врачанско // Българска диалектология. Проучвания и материали. София, 1979. Кн. IX. С. 223–343.
- ХКК — Хозяйство крепостного крестьянина XVII века: Переписная книга 1672 г. по селу Лыскову с приселками и деревнями / Сост. А.И. Копанев, Д.И. Петрикеев. М.; Л., 1982. Ч. 1–2.
- Хобзей — *Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г.* Лексикон львівський: поважно і на жарт. Львів, 2009.
- Холмогоровы — *Холмогоровы В. и Г.* Исторические материалы о церквах и селах столетий. Радонежская десятина Московского уезда // ЧОИДР. 1886. Кн. III, отд. I. С. 81–160; 1886. Кн. IV, отд. I. С. 161–220.

- Худаш, Демчук — *Худаш М.Л., Демчук М.О.* Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімі утворення). К., 1991.
- Цицил-Реметић — *Цицил-Реметић Р.* Топонимија Пивске планине. Београд, 2010.
- Цыхун 1993 — *Цыхун А.П.* Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны насельнікау Гродзенскага раёну). Гродна, 1993.
- Чабаненко ПНН — *Чабаненко В.А.* Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини (Словник). Запоріжжя, 2005. Кн. 1–2.
- Чабаненко Словник — *Чабаненко В.А.* Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя, 1992. Т. 1–4.
- Чайкина — *Чайкина Ю.И.* История вологодских фамилий: Опыт регионального словаря фамилий. Вологда, 1989.
- Черепанова — *Черепанова Е.А.* Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Черепанова Микротоп. — *Черепанова Е.А.* Микротопонимия Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984.
- Чернопятов — *Чернопятов В.И.* Дворянское сословие Тульской губернии: В 9 тт. М., 1908–1912.
- Чечулин — *Чечулин Н.* Личные имена в писцовых книгах XVI века, не встречающиеся в православных святцах // Библиограф. СПб., 1890. № 7–8. С. 80–84.
- Тирић — *Тирић Љ.* Ономастика Белопаначког краја // Ономатолошки прилози. Београд, 1997. XIII. С. 37–339.
- ЧОИДР — Чтения в имп. Обществе истории и древностей российских.
- Чолева-Димитрова — *Чолева-Димитрова А.* Старинните лични имена в микротопонимията // Старобългаристика. 2000. № 2. С. 97–112.
- ЧП — Чоловічі прізвища громадян Чеської Республіки за даними Міністерства внутрішніх справ ЧР станом на 1.04.2004. Режим доступу: <http://www.mvcr.cz>
- Бупић — *Бупић Ж.* Антропониміја Бјелопавлића // Ономатолошки прилози. Београд, 1996. Књ. XII. С. 367–416.
- Чучка — *Чучка П.П.* Прізвища закарпатських українців: Історико-етимологічний словник. Львів, 2005.
- Чучка 2007 — *Чучка П.* Антропонімія замкового домена Маковиця 1618 року // Наук. зб. Музею української культури у Свиднику. Вип. 24: Словацько-українські взаємини в області історії, культури, мови та літератури: М-ли міжнар. наук. конф. (Свидник, 23–24 червня 2006 р.). Свидник, 2007. С. 454–459.
- ЧЧ — Чернігів Чорнобильський / Упор. Є.Г. Сонник. Чернігів, 2007–2009. Кн. 1–3.
- Шабаев — Родословные росписи, поданные в Палату родословных дел в конце XVII в.: дворянские фамилии Рязани / Публикация Л.Е. Ша-

- баева // Российская генеалогия: научн. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 3. С. 119–207.
- Шамина — *Шамина И.Н.* Опись имущества вологодского Павлова Обнорского монастыря 1701–1702 годов // Вестник церковной истории. 2010. № 1–2. С. 17–107.
- Шапалевич — *Шапалевич В.В., Шапалевич А.П.* З лексикі дзвюх вёсак Брэсцкай вобласці // Жывое слова / Рэд. Ю.Ф. Мацкевіч, І.Я. Яшкін. Мінск, 1978. С. 163–167.
- Шаталава — *Шаталава Л.Ф.* Беларускае дыялектнае слова. Мінск, 1975.
- Швидько — *Швидько Г.* Компут і ревизія Миргородського полку 1723 р. Дніпропетровськ, 2004.
- Шило — *Шило Г.* Наддністрянський регіональний словник. Львів; Нью-Йорк, 2008.
- Широківщина — Широківщина в роки війни. 1941–1945 рр. / Упоряд. Л.А. Бай, В.О. Ганенко. Кривий Ріг, 2005.
- Шкрумеляк — *Шкрумеляк М.С.* Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ, 2016.
- Шляпин — *Шляпин В.П.* Акты Велико-Устюжского Михайло-Архангельского монастыря. Великий Устюг, 1912–1913. Ч. 1–2.
- Шпиленко — Список смоленской шляхты 1694 г. / Публикация Д.П. Шпиленко // Российская генеалогия: научн. альманах / Гл. ред. А.В. Матисон. М., 2018. Вып. 4. С. 123–162.
- Шпілько — *Шпілько І.М.* Не на одно лице, або про соматизм обличчя в словацькій й українській мовах: ономазіологічний аспект // Вісник Дніпропетровського ун-ту. Серія «Мовознавство». 2016. Вип. 22. С. 200–207.
- Шренк — *Шренк А.И.* Областные выражения русского языка в Архангельской губернии // Записки Русского географического общества. 1859. Т. IV. С. 121–168.
- Штасни, Бошняковић — *Штасни Г., Бошняковић Ж.* Персональне атрибутивне именице мотивисане соматизмима у стандардном српском језику и његовим дијалектима // СДЗБ. Београд, 2018. Т. LXV/1. С. 637–914.
- ШУ — Шацкий уезд XVII века. Государевы служилые люди / Сост. И.П. Алябьев. Ульяновск, 2014.
- Шульгач 1994 — *Шульгач В.П.* Етимологічні замітки з української антропонімії // Мовознавство. 1994. № 4–5. С. 12–19.
- Шульгач I — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I.
- Шульгач II — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II.
- Шульгач III — *Шульгач В.П.* Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2016. Ч. III.

- Шульська — *Шульська Н.* Словник прізвищ жителів межиріччя Стиру та Горині. Луцьк, 2008.
- Шумаков Обзор₁ — Грамоты Коллегии Экономии. Вып. 1: Обзор Бежецких (1300–1767 гг.) и Алатырских (1607–1761 гг.) актов / С предисл. С.А. Шумакова // ЧОИДР. 1899. Кн. III, отд. I. С. 1–170.
- Шумаков Обзор₂ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 2: Тексты и обзор белозерских актов (1395–1758 гг.) // ЧОИДР. 1900. Кн. III, отд. I. С. 1–208.
- Шумаков Обзор₃ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 3: Верея, Волоколамск, Дмитров и Звенигород // ЧОИДР. 1912. Кн. III, отд. I. С. 1–259.
- Шумаков Обзор₄ — *Шумаков С.А.* Обзор Грамот Коллегии экономии. Вып. 4: Кострома «с товарищи» и Переславль-Залесский // ЧОИДР. 1917. Кн. II, отд. I. С. 44–336; Кн. III. С. 337–589.
- Шумаков Сотницы₁ — *Шумаков С.А.* Сотницы (1537–1597 гг.), грамоты и записи (1561–1696 гг.). Вып. 1 // ЧОИДР. 1902. Кн. II, отд. I. С. 1–272.
- Шумаков Сотницы₃ — *Шумаков С.А.* Сотницы (1554–1572 гг.), грамоты и записи (1628–1701 гг.). Вып. 3 // ЧОИДР. 1904. Кн. IV, отд. I. С. 1–214.
- Шумаков Сотницы₅ — *Шумаков С.А.* Сотницы, грамоты и записи. Вып. 5 // ЧОИДР. 1909. Кн. IV, отд. I. С. 1–116.
- Шустер-Шевц — *Шустер-Шевц Х.* Славянские протезы в случаях зияния и их значение для славянской этимологии и исторической грамматики // Этимология. 1988–1990: Сб. ст. / Отв. ред. О.Н. Трубачев. М., 1993. С. 88–99.
- Шухевич — Словарець до всіх V-ти томів “Гуцульщини” // Шухевич В.О. Гуцульщина: в 5 частинах / Передм. А.А. Карпенко; післям. М.С. Глушко. Упорядн. О.О. Савчук. Репр. вид. 1899–1908 рр. Харків, 2018.
- Щепетов — *Щепетов К. Н.* Крепостное право в вотчинах Шереметьевых (1708–1885). М., 1947.
- Щепкина — *Щепкина Е.* Тульский уезд в XVII веке. Его вид и население по писцовым и переписным книгам. М., 1892.
- Шоденник — Шоденник Андрія та Федора Кирнецьких, священиків Свято-Миколаївської церкви с. Ховзовки Глухівського повіту Новгород-Сіверського намісництва (грудень 1787 – жовтень 1788 р.) / Упор. та вступна стаття І. Ситого. Чернівці, 2006.
- Элиасов — *Элиасов Л.Е.* Словарь русских говоров Забайкалья. М., 1980.
- ЭПС — Экономические примечания на Старобельский уезд 1804 г. / Ред. А.Ф. Парамонов. Харьков, 2008.
- Эрдманн — *Эрдманн Ф.И.* Дополнение к “Опыту областного великорусского словаря...” по Новгородской губернии // Ученые записки Казанского ун-та. 1857. Кн. 2. С. 106–167.

- ЭССЯ — Этимологический словарь славянских языков: Праслав. лекс. фонд / Под ред. О.Н. Трубачева, А.Ф. Журавлева, Ж.Ж. Варбот. М., 1974—. Вып. 1—.
- ЭСБМ — Этымалагічны слоўнік беларускай мовы / Рэд. В.У. Мартынаў. Мінск, 1978—. Т. 1—.
- Юркевич — *Юркевич В.* Харківський перепис р. 1660 // Записки історично-філологічного відділу ВАН. К., 1928. Кн. XX. С. 129—173.
- Юркенас — *Юркенас Ю.* Основы балтийской и славянской антропоники. Вильнюс, 2003.
- Юрчанка — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае вытворнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мінск, 1981—1985. [Ч. 1—4].
- Юрчанка НМ — *Юрчанка Г.Ф.* Народнае мудраслоўе: Слоўнік / Навук. рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 2002.
- Юрчанка СНС — *Юрчанка Г.Ф.* Сучаснае народнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны: Слоўнік / Навук. рэд. А.А. Крывіцкі. Мінск, 1988.
- Яблоков — *Яблоков А.* Город Свяжск Казанской губернии и его святыни: Историко-археологический очерк. Казань, 1907.
- Яворницький — *Яворницький Д.І.* Словник української мови. Катеринослав, 1919. Т. 1.
- Яким, Зубрицька — *Яким М., Зубрицька М.* З діалектології Бойківщини: іменникова словозміна, іменникова фразеологія. Дрогобич, 2003.
- Якубов — *Якубов К.* Россия и Швеция в первой половине XVII века: Сб. материалов, извлеченных из дел Московского главного архива Министерства иностранных дел и Шведского Государственного архива и касающихся истории взаимных отношений России и Швеции в 1616—1651 годах. М., 1897.
- Јањатовић — *Јањатовић Ђ.* Презимена срба у Босни. Сомбор, 1993.
- Янин — *Янин В.Л.* Новгородские посадники. М., 1962.
- Янин, Зализняк — *Янин В.Л., Зализняк А.А.* Берестяные грамоты из новгородских раскопок 1998 г. // ВЯ. 1999. № 4. С. 3—28.
- Янин, Зализняк, Гиппиус — *Янин В.Л., Зализняк А.А., Гиппиус А.А.* Новгородские грамоты на бересте (из раскопок 1997—2000 г.). М., 2004. Т. XII.
- Янкова — *Янкова Т.С.* Дыялектны слоўнік Лоеўшчыны. Мінск, 1982.
- ЯОС — Ярославский областной словарь: Учеб. пособие / Научн. ред. Г.Г. Мельниченко. Ярославль, 1981—1991. [Вып. 1—10].
- ЯОС Доп. — Ярославский областной словарь. Дополнения / Сост: М.Т. Афанасьева, А.Г. Москалева, Т.Д. Нуждина, Т.К. Ховрина (научн. ред.). Ярославль, 2015. Т. 1—2.
- ЯПК — Ярославские писцовые, дозорные, межевые и переписные книги XVII в. Ярославль, 1913 (= Труды Ярославской ученой архивной комиссии. Кн. VI. Вып. 3—4).

- Ясинский — *Ясинский М.Н.* Материалы для истории судостроительства и судопроизводства в Литовско-русском государстве. Акты о копных и панских судах. К., 1897. Т. 1 (1501–1588).
- Ястремська — *Ястремська Т.* Традиційне гуцульське пастухування. Львів, 2008.
- Яўневіч — *Яўневіч М.* З лексікі вёскі Кліны // Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы / Пад рэд. Ф. Янкоўскага. Мінск, 1960. С. 7–64.
- Яўсееў — *Яўсееў Р.* Маці казала так... Мінск, 1978.
- Яшкін — *Яшкін І.Я.* Беларускія геаграфічныя назвы. Тапаграфія. Гідралогія. Мінск, 1971.
- Яшук — *Яшук Л.В.* Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.: Дис. ... канд. філол. наук. К., 2008. Додатки.
- AAO — Atlas altosorbischer Ortsnamentypen. Studien zu toponymischen Arealen des altosorbischen Gebietes im westslawischen Sprachraum / Hrsg. von E. Eichler. Leipzig, 2000–2004. H. 1–5.
- АČ — Archiv český čili staré písemné památky české i moravské / Z archivův domácích i cizích sebral a vydal Fr. Palacký. Praha, 1840–2004. D. I–XXXIX.
- AS — Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. We Lwowie, 1887–1910. T. I–VII.
- Bartoš — *Bartoš F.* Dialektický slovník moravský. Praha, 1906 (= Archiv pro lexikografii a dialektologii. 6).
- Beneš — *Beneš J.* O českých příjmeních. Praha, 1962.
- Bernát — *Bernát L.* Obyvatel'stvo dubnickej farnosti v 17.–19. storočí vo svetle matrík. Bratislava, 2009.
- Biłous — *Biłous N.* Urzędnicy miejscy Łucka w XV–XVII wieku. Spisy. Toruń, 2017.
- Blanár, Matejčík — *Blanár V., Matejčík J.* Živé osobné mená na strednom Slovensku. Bratislava, 1978. D. I. Č. 1.
- BLS — Biografický Lexikón Slovenska. Martin, 2000—. T. I–.
- Boryś — *Boryś W.* Prefiksacja imienna w językach słowiańskich. Wrocław, 1975.
- Bubak — *Bubak J.* Nazwiska ludności dawnego starostwa Nowotarskiego. Wrocław etc., 1970–1971. Cz. I–II.
- Bubak Słownik — *Bubak J.* Słownik nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Sądeczyny XV–XVII w. Imiona, nazwiska, przezwiska. Kraków, 1992. Cz. I–II.
- Buffa — *Buffa F.* Nárečie Dlhej Lúky v Bardejovskom okrese. Bratislava, 1955.
- Constantinescu — *Constantinescu N.A.* Dicționar onomastic Romînesc. București, 1963.
- Dwilewicz — *Dwilewicz B.* Język mieszkańców wsi Bujwidze na Wileńszczyźnie. Warszawa, 1997.
- Dovičičová — *Dovičičová M.* Krátky slovník nárečia slovenského záhoráckeho stupavského. Bratislava, 2000.

- Foster – *Foster E.* O staropoľabských názvach osobových prekananych tylko w názwach miejscowych // *Antroponimia słowiańska: Materiały z IX Ogólnopolskiej konferencji onomastycznej* / Pod red. E. Wolnicz-Pawłowskiej i J. Dumy. Warszawa, 1996. S. 137–150.
- Gebauer – *Gebauer J.* Slovník staročeský. Praha, 1903–1916. D. I–II.
- Holutiak – *Holutiak-Hallick S.P.* Dictionary of Ukrainian Surnames in the United States. Georgia, 1994.
- HOS – *Historisches Ortsnamenbuch von Sachsen* / Hrsg. von E. Eichler und H. Walther. Berlin, 2001. Bd I–III.
- HSSJ – *Historický slovník slovenského jazyka* / Ved. red. M. Majtán. Bratislava, 1991–2008. T. I–VII.
- Im. m. – *Imenik mesta. Pregled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji.* Beograd, 1956.
- Jakić-Cestarić – *Jakić-Cestarić V.* Etnički odnosi u srednjovekovnom Zadru prema analizi osobnih imena (Poseban otisak iz “Radova Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru”. Zadr, 1972. Sv. 19. S. 99–166).
- Jeżowa – *Jeżowa M.* Dawne słowiańskie dialekty Meklemburgii w świetle nazw miejscowych i osobowych. Wrocław etc., 1961–1962. Cz. I–II.
- Kálal – *Kálal M.* Slovenský slovník z literatúry aj nárečí. Banská Bystrica, 1923.
- Keber – *Keber J.* Leksikon imen: onomastični kompendij. 4 dop. izd. Celje, 2008.
- Kondratiuk – *Kondratiuk M.* Elementy bałtyckie w toponimii i mikrotoponimii regionu Białostockiego. Wrocław etc., 1985.
- Kos – *Kos Fr.* Ob osebnih imenih pri starih Slovencih // *Letopis Matice Slovenske.* Ljubljana, 1886. S. 107–151.
- Kos SOI – *Kos M.* Slovenska osebna imena v “*Liber confraternitatum Seccoviensis*” // *Časopis za zgodovino in narodopisje.* Maribor, 1913. X. S. 8–25.
- Kotík – *Kotík A.* Naše příjmení. V Praze, 1895.
- Kott – *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický* / Sest. Fr.Št. Kott. V Praze, 1878–1884. D. I–IV.
- Krahe – *Krahe H.* Lexikon altillyrischer Personennamen. Heidelberg, 1929.
- Krištof – *Krištof Št.* Osobné mená bývalej Tekovskej stolice. Bratislava, 1969.
- Kronsteiner – *Kronsteiner O.* Die alpenlawischen Personennamen. Wien, 1981.
- Leksik – *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske.* Zagreb, 1976.
- Lenarčič – *Lenarčič S.* Imam ime!: slovar imen, ki so v rabi med Slovenci. Ješovec pri Kozjem, 2015.
- LM № 4 – *Lietuvos Metrika. Kn. № 4 (1479–1491).* Vilnius, 2004.
- LM № 9 – *Lietuvos Metrika. Kn. № 9 (1511–1518).* Vilnius, 2002.
- LM № 27 – *Lietuvos Metrika. Kn. № 27 (1541–1542).* Vilnius, 2016.
- LOM – *Lexikón osobností mesta Martin* / Spracovali: A. Maňovčík, P. Parenička, Z. Ďuriška. Martin, 2006.

- Lorentz – *Lorentz F.* Pomoranisches Wörterbuch. Berlin, 1968. Bd II/1.
- LP – Leksikon priimkov. Priimki in hišna imena, povezani s širšim slovenskim narodnim prostorom. Режим доступу: <http://www.rodoslovje.com/priimki/index.htm>
- LPŽ – Lietuvių pavardžių žodynas. Vilnius, 1985–1989. T. I–II.
- Majtán 1972 – *Majtán M.* Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov. Bratislava, 1972.
- Majtán 1996 – *Majtán M.* Chronológia slovanských zložených osobných mien v Slovenčine // 12. Slovenská onomastická konferencia a 6. seminár «Onomastica a škola». Prešov 25.–26. októbra 1995. Zb. referátov. Prešov, 1996. S. 173–180.
- Majtán 2014 – *Majtán M.* Naše priezviská. Bratislava, 2014.
- Majtán, Považaj – *Majtán M., Považaj M.* Vyberte si meno pre svoje diet'a. Bratislava, 1998.
- Maretić – *Maretić T.* O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba // Rad Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti. Razred filologicko-historički i filozofsko-juridički. Zagreb, 1886. Knj. LXXXI. S. 81–146.
- Merkù – *Merkù P.* Nomi di persone e luoghi nei registri medioevali del Capitolo di San Giusto in Trieste. Trieste, 2013.
- Milićević – *Milićević R.* Hercegovačka prezimena. Beograd, 2005.
- Moldanová – *Moldanová D.* Naše příjmení. Praha, 2004.
- MS – Monumenta serbica spectantia historium Serbiae, Bosnae, Ragusii / Ed. Fr. Miklosich. Viennae, 1858.
- Muka – *Muka E.* Słownik dolnosербске řečy a jeje narěcow. M.; Praha, 1921–1928. T. I–III.
- Müller – *Müller K.* Altpolabische Vollnamen in Orstnamen Brandenburg // Namenkundliche Informationen. Leipzig, 2000. № 77–78. S. 103–121.
- Mytnik – *Mytnik I.* Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej (XVI–XVII wiek). Warszawa, 2017.
- Nieckula – *Nieckula F.* Polskie nazwy miejscowe z sufiksem *-jb* // Wrocławskie towarzystwo naukowe. Rozprawy komisji językowej. 1965. T. V. S. 65–147.
- NMP – Nazwy miejscowe Polski: Historia. Pohodzenie. Zmiany / Pod red. K. Rymuta. Kraków, 1996–. T. I–.
- Nosić – *Nosić M.* Prezimena zapadne Hercegovine. Rijeka, 1998.
- Памієць – Памієць. Память / Составители: Я. Пшимановский, Х. Прокопчук, Р. Мурани. Пер. с польск. под ред. К. Козакевич. Варшава, 1987. Ч. 1–2.
- PI – Prosvjetin imenoslov / Priredio M. Bosanac. Ljubljana, 1984.
- PKR – Popravci kniha pánův z Rožmberka / Vydal Fr. Mareš. V Praze, 1878.
- Pleskalová – *Pleskalová J.* Tvoření nejstarších českých osobních jmen. Brno, 1998.
- Pleteršnik – *Pleteršnik M.* Slovensko-nemški slovar. Transliterirana izdaja. Uredila M. Furlan. Ljubljana, 2006. D. 1–2.

- Profous – *Profous A., Svoboda J.* Místní jmená v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. Praha, 1947–1957. D. I–IV; 1960. D. V. Napsali J. Svoboda, V. Šmilauer a další.
- Rejzek – *Rejzek J.* Český etymologický slovník. Voznice, 2001.
- RGN – Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer. Wiesbaden, 1962–1980. Bd I–X; 1988. Bd XI (Ergänzungen und Nachträge).
- Rječnik – Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, 1880–. T. I–.
- Rymut – *Rymut K.* Nazwiska polaków: Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków, 1999–2001. T. I–II.
- Ryšánek – *Ryšánek Fr.* Slovník k Žilinské knize. Bratislava, 1954.
- Rzetelska-Feleszko, Duma – *Rzetelska-Feleszko E., Duma J.* Nazwy terenowe Pomorza Zachodniego zawierające elementy słowiańskie. Warszawa, 2008. T. I.
- Schlimpert – *Schlimpert G.* Slawische Personennamen in mittelalterlichen Quellen zur deutschen Geschichte. Berlin, 1978.
- Schuster-Šewc – *Schuster-Šewc H.* Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache. Bautzen, 1977–1988. H. 1–22.
- SGP – Słownik gwar polskich / Pod kier. M. Karasia, od t. II pod red. J. Reichana, od t. VI pod kier. J. Okoniowej. Wrocław etc., 1977–. T. I–.
- SJP – Słownik języka polskiego / Pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego. Warszawa etc., 1904–1927. T. I–VIII.
- SL – Slovenci v Laškem: cenni storici sulla comunità slovena nel Monfalconese / Ured. V. Klemše. Trst, 2005.
- Sł. stpol. – Słownik staropolski. Warszawa, 1953–2001. T. I–XI.
- SMP – Spis miejscowości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Warszawa, 1967.
- SN – Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych / Wydał K. Rymut. Kraków, 1992–1994. T. I–X.
- Snoj – *Snoj M.* Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen. Ljubljana, 2009.
- SP – Słownik prasłowiański / Pod red. F. Sławskiego. Wrocław etc., 1974–. T. I–.
- SPJČ – Slovník pomístních jmen v Čechách / Pod ved. J. Matúšové. Praha, 2005–. T. I–.
- SSN – Slovník slovenských nářečí / Ved. red. I. Ripka. Bratislava, 1994–. T. I–.
- SSNO – Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław etc., 1965–1983. T. I–VI; T. VII: Suplement / Pod kier. M. Malec. Wrocław, 1984–1987.
- SSS – Słownik starożytności słowiańskich / Pod red. W. Kowalenki, G. Labudy, T. Lehra-Spławińskiego. Wrocław etc., 1965–1985. T. I–VII.
- Stanislav – *Stanislav J.* Slovenský juh v stredoveku. 2. vyd. Bratislava, 1999–2004. D. I–II.
- Superanskaja 1997 – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Familiennamen. Leipzig, 1997.
- Superanskaja 1999 – *Superanskaja A.V.* Suffixe und Endelemente russischer Beinamen. Leipzig, 1999.

- Svěrák – *Svěrák Fr.* Karlovecké nářečí. Praha, 1957.
- Svoboda – *Svoboda J.* Staročeská osobní jména a naše příjmení. Praha, 1964.
- Šimundić 1982 – *Šimundić M.* Nepoznata hrvatska osobna imena XII. stoljeća // Оноματοлошки прилози. Београд, 1982. Књ. III. С. 121–150.
- Šimundić 1982–1983 – *Šimundić M.* Nepoznata i manje poznata hrvatska osobna imena IX., X. i XI. stoljeća // Filologija. 1982–1983. Knj. 11. S. 159–195.
- Šimunović 1978 – *Šimunović P.* Značajke Buzetske toponimije // Onomastica jugoslavica. Zagreb, 1978. 7. S. 53–74.
- Taszycki – *Taszycki W.* Rozprawy i studia polonistyczne. I: Onomastyka. Wrocław; Kraków, 1958.
- Tichoniuk – *Tichoniuk B.* Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku. Opole, 1988.
- Torkar – *Torkar S.* Dvočlenski slovanski antroponimi v slovenski toponimiji // Jezikoslovni zapiski. 2013. № 1. S. 111–128.
- TP – Turzovské priezviská / Zost. I. Gajdičiar. Turzovka, 2011.
- Trautmann – *Trautmann R.* Die altpreußischen Personennamen. 2., unveränderte Auflage. Göttingen, 1974.
- TZ Bratislava – Bratislava. Telefónny zoznam. 2002–2003. Bratislava, 2002.
- TZ Nitra – Telefónny zoznam. 1988–1989. Bratislava, [1988].
- TZ Trnava – Trnava. Telefónny zoznam. 2004–2005. Trnava, 2004.
- UFP – Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku / Pripravili R. Marsina a M. Kušík. Bratislava, 1959. T. I–II.
- Ušinskienė – *Ušinskienė V.* Русские названия живота. Принципы номинации // Prace filologiczne. Seria językoznawcze. 2008. T. LIV. S. 413–434.
- Varłyha – *Varłyha A.* Krajovy slovník Łahojščyny. New York, 1970.
- Vasmer – Wörterbuch der russischen Gewässernamen / Begr. von M. Vasmer. Berlin; Wiesbaden, 1961–1969. Bd I–V.
- Vincenz – *Vincenz A., de.* Traité d'anthroponymie houtzoule. München, 1970.
- Wenzel – *Wenzel W.* Studien zu sorbischen Personennamen. Bautzen, 1987–1994. Bd I–III.
- Wenzel 2004 – *Wenzel W.* Niedersorbische Personennamen aus Kirchenbüchern des 16. bis 18. Jahrhunderts. Bautzen, 2004.
- Zdovc – Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem / Pripr. P. Zdovc. Celovec, 2008.
- ZL – Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla: stav k polovině 80. let / Zpracoval kolektiv autorů. Ed. B. Nováková. Praha, 1991: A–M.
- ZSSP – Začasni slovar slovenskih priimkov / Odg. red. F. Bezljaj. Ljubljana, 1974.

СКОРОЧЕННЯ

Скорочення назв мов, наріч і діалектів

балт. — балтійський
блр. — білоруська
болг. — болгарська
в.-луж. — верхньолужицька
грецьк. — грецька
д.-руськ. — давньоруська
і.-є. — індоевропейська
кашуб. — кашубська
лат. — латинська
лит. — литовська
луж. — лужицька
макед. — македонська
н.-луж. — нижньолужицька
пол. — польська
полаб. — полабська
псл. — праслов'янська
рос. — російська
румун. — румунська
серб. — сербська
слвн. — словенська

слвц. — словацька
слов'ян. — слов'янська
ст.-блр. — старобілоруська
ст.-болг. — староболгарська
ст.-ісл. — староісландська
ст.-нім. — старонімецька
ст.-пол. — старопольська
ст.-полаб. — старополабська
ст.-рос. — староросійська
ст.-сакс. — старосаксонська
ст.-серб. — старосербська
ст.-слвц. — старословацька
ст.-укр. — староукраїнська
ст.-чеськ. — старочеська
схв. — сербохорватська
турецьк. — турецька
укр. — українська
хорв. — хорватська
чеськ. — чеська

Список умовних скорочень

арк. — аркуш
бот. — ботанічний
губ. — губернія
див. — дивись
діал. — діалектний
ент. — ентомологічний
ж. — жіночий рід

заст. — застарілий
збільш. — збільшене
зв. — зворот
зменш. — зменшене
зоол. — зоологічний
ін. — інший, інші
і т. п. — і тому подібний

м. — місто
 мн. — множина
 н. е. — наша ера
 обл. — область
 одн. — одна
 оп. — опис
 орн. — орнітологічний
 пов. — повіт
 пор. — порівняй
 поч. — початок
 прикм. — прикметник

присл. — прислівник
 р-н — район
 р., рр. — рік, роки
 род. відм. — родовий відмінок
 с., сс. — село, села
 сер. — середній рід
 спр. — справа
 ст. — століття
 т. с. — те саме
 ф. — фонд
 ч. — чоловічий рід

Скорочення назв областей України

АР Крим — Автономна Республіка
 Крим
 Він. — Вінницька
 Вол. — Волинська
 Дн. — Дніпропетровська
 Дон. — Донецька
 Жит. — Житомирська
 Зак. — Закарпатська
 Зап. — Запорізька
 ІФ — Івано-Франківська
 Київ. — Київська
 Киров., Кіров. — Кіровоградська
 Луг. — Луганська

Льв. — Львівська
 Мик., Ник. — Миколаївська
 Од. — Одеська
 Полт. — Полтавська
 Рв. — Ровенська
 Сум. — Сумська
 Терн. — Тернопільська
 Харк. — Харківська
 Херс. — Херсонська
 Хм. — Хмельницька
 Черк. — Черкаська
 Черниг, Черніг. — Чернігівська
 Чернів. — Чернівецька

ІНДЕКС ПРААНТРОПОНІМІВ

*Abьrbaјъ 160	*Bavota 265	*Bezostъ(јъ) 103
*Abьrza 185	*Bavotъ 265	*Bezotъ(јъ) 283
*Agьrba 194	*Bavotъka 265	*Bezpaљъ 113
*Agьrbaшъ 194	*Bavunъ 265	*Bezpaљсь 114
*Agьrda 205	*Bavyka 265	*Bezpaљщикъ 115
*Agьrdъ 205	*Bavьсь 265	*Bezpeтъ(јъ) 117
*Agьrma 224	*Bavьldurъ 230	*Bezprьstъ(јъ) 116
*Agьrмъ 232	*Bavьldyкъ 230	*Bezprьstьнъ(јъ) 116
*Agьrša 217	*Bavьrgакъ 230	*Bezrebrъ(јъ) 123
*Agьrшъ 217	*Bezrogolvъ(јъ) 48	*Bezrokanъ(јъ) 127
	*Bezbordъ(јъ) 9	*Bezrokanьнъ 127
*Babьrganъ 169	*Bezbordъko 11	*Bezroкъ(јъ) 124
*Babьrsa 181	*Bezbordьсь 12	*Bezskuљъ(јъ) 135
*Babьrшъ 181	*Bezbordьko 11	*Bezščekъ(јъ) 148
*Babьrganъ 229	*Bezъzyчьнъ(јъ) 31	*Bezuxъ(јъ) 136
*Bakьlakъ 229	*Bezъzyкъ 31	*Bezuшъ 142
*Bakьldакъ 229	*Bezglazъ(јъ) 32	*Bezuшьko 143
*Bakьlenъ 229	*Bezgolъ(јъ) 43	*Bezzadъ(јъ) 68
*Bakьlta 230	*Bezgolъсь 46	*Bezzobikъ 152
*Bakьlzъ 229	*Bezgorъ(јъ) 53	*Bezzobъ(јъ) 151
*Bastьrga 230	*Bezgorьнъ 59	*Bezzobьka 152
*Basuryka 230	*Bezgorъzikъ 62	*Bezzobькъ 152
*Basьr'а 230	*Bezgorъ(јъ) 61	*Bezzobьсь 153
*Basьrtъ 230	*Bezguzikъ 62	*Bělobordъ(јъ) 14
*Batonogъ(јъ) 80	*Bezmqdъ(јъ) 76	*Bělobr'uxъ(јъ) 20
*Batonosъ 94	*Bezmqdъсь 76	*Bělobъnъ 27
*Bava 264	*Beznogъ(јъ) 80	*Bělobъnikъ 27
*Baviщъ 264	*Beznosiщъ 92	*Bělobънъ(јъ) 27
*Bavidlo 265	*Beznosikъ 92	*Bělobъньсь 27
*Bavidlъja 265	*Beznosъ(јъ) 91	*Bělobъrкъ 174
*Bavikъ 264	*Bezokъ(јъ) 38	*Běloglazъ(јъ) 32

- *Bēlogolnъ (jъ) 48
 *Bēlogobica 58
 *Bēlogobъ (jъ) 53
 *Bēlogobъсь 58
 *Bēlogozъ (jъ) 64
 *Bēlogordъ (jъ) 68
 *Bēlolikъ (jъ) 69
 *Bēloľbъ (jъ) 75
 *Bēlomordъ (jъ) 76
 *Bēlomordъсь 76
 *Bēlonogъ (jъ) 81
 *Bēlonosъ (jъ) 94
 *Bēlookъ (jъ) 39
 *Bēloqъ (jъ) 106
 *Bēloralъ (jъ) 113
 *Bēloretъ (jъ) 117
 *Bēlorokъ (jъ) 127
 *Bēloščekъ (jъ) 149
 *Bēlouхъ (jъ) 137
 *Bēloustъ (jъ) 144
 *Bēlozobъ (jъ) 156
 *Bēľъ (jъ) Rqkanъ 126
 *Blodonogъ (jъ) 81
 *Bobъгъ 182
 *Bobъga 185
 *Bogъгдъ 205
 *Bogъga 210
 *Bol'edorgъ 247
 *Bolgonogъ (jъ) 81
 *Bolgoqъ 107
 *Boligolva 49
 *Boligolnъ (jъ) 49
 *Bolyšaja Borda 15
 *Bolyšebordъ (jъ) 15
 *Bolyšebr'ухъ (jъ) 20
 *Bolyšebгънъ (jъ) 27
 *Bolyšeglazъ (jъ) 32
 *Bolyšegolnъ (jъ) 49
 *Bolyšegътъ (jъ) 133
 *Borda 7
 *Bordašъ 10
 *Bordaxa 10
 *Bordajъ 9
 *Bordakъ 10
 *Bordalъ 12
 *Bordanъ 12
 *Bordanъ 12
 *Bordarъ 13
 *Bordarъ 13
 *Bordastъ (jъ) 13
 *Bordašъ 10
 *Bordatъ (jъ) 13
 *Bordavica 14
 *Bordavъ (jъ) 14
 *Bordavъka 14
 *Bordešъ 10
 *Bordějъ 9
 *Bordica 12
 *Bordičъ 11
 *Bordikъ 11
 *Bordilъ 12
 *Bordina 13
 *Bordinъ 13
 *Bъrdišъ 10
 *Borditъ (jъ) 13
 *Bordoslavъ 15
 *Bordošъ 10
 *Borduxa 10
 *Borduъ 9
 *Bordula 12
 *Bordul'a 12
 *Bordulъ 12
 *Bordulъ 12
 *Bordunъ 13
 *Bordušъ 10
 *Bordъ (jъ) 9
 *Bordъka 11
 *Bordъko 11
 *Bordyxъ 10
 *Bordynъ 13
 *Bordyšъ 10
 *Bordъсь 12
 *Bordъko 11
 *Bordъnъ (jъ) 13
 *Boroqъ 107
 *Boršnogolnъ (jъ) 49
 *Bosačъ 267
 *Bosajъ 267
 *Bosakъ 267
 *Bosanъ 268
 *Bosanъ 268
 *Bosějъ 267
 *Bosičъ 267
 *Bosikъ 267
 *Bosima 268
 *Bosobrodъ 266
 *Bosogolnъ (jъ) 266
 *Bosoxa 267
 *Bosolyga 265
 *Bosomъдъ 266
 *Bosomyka 266
 *Bosonogъ (jъ) 81, 266
 *Bosoorъ 266
 *Bosota 268
 *Bosovičъ 268
 *Bosovikъ 269
 *Bosovыkъ 266
 *Bosovъсь 269
 *Bosunъ 268
 *Bosuta 269
 *Boсъ (jъ) 266
 *Boсъka 268
 *Boсъko 268
 *Boсъkъ 268
 *Boсъkъ (jъ) 268
 *Bosunъ 268
 *Boсъсь 268
 *Boсьпъ (jъ) 268
 *Britoqъ (jъ) 107
 *Br'uxa 18
 *Br'uxačъ 18
 *Br'uxalъ 19
 *Br'uxanъ 19
 *Br'uxanъ 19
 *Br'uxarъ 19
 *Br'uxatъjъ 19

- *Вг'ухавъјь 19
 *Вг'ухо 18
 *Вг'ухъ 18
 *Вг'ухъно 19
 *Вг'уѣакъ 18
 *Вг'уѣъ 18
 *Вг'уѣька 18
 *Вг'уѣько 18
 *Вг'уѣькъ 18
 *Вгъваѣъ 26
 *Вгъванъ 26
 *Вгъваѣъ 26
 *Вгъватъјь 26
 *Вгъвиѣъ 26
 *Вгъvikъ 26
 *Вгъvinъ 26
 *Вгъvinъ 26
 *Вгъвьса 26
 *Вгъвьсь 26
 *Вгъvька 26
 *Вгъvько 26
 *Вгy, -ъве 25
 *Вујъногъ(јь) 81
 *Вујънось(јь) 95
 *Вутоногъ(јь) 81
 *Вyldogъzъ 64
 *Вyldoъsъ 107
 *Вyлkonosъ(јь) 95
 *Вyлsogolъvъ(јь) 49
 *Вyлtoгoъzъ 64
 *Вyлtonogъ(јь) 81
 *Вyлtonosъ(јь) 95
 *Вyлtoъsъ 107
 *Вyлtoухъ(јь) 137
 *Въга 159
 *Въбаха 160
 *Въбахъ 160
 *Въбаѣъ 162
 *Въbadlo 163
 *Въбайъ 160
 *Въбакъ 162
 *Въbala 163
 *Въbаль 163
 *Въbанъ 164
 *Въbанъ 164
 *Въbагъ 165
 *Въbасъ 165
 *Въbаѣа 160
 *Въbаѣъ 160
 *Въbатъ 165
 *Въbaza 166
 *Въbазъ 166
 *Въbега 160
 *Въbela 163
 *Въbелъ 163
 *Въbелъ 163
 *Въbесъ 165
 *Въbeѣъ 161
 *Въbeta 165
 *Въbetъ 165
 *Въbeza 166
 *Въbeѣъ 160
 *Въbeѣка 162
 *Въbeѣкъ 162
 *Въbiga 160
 *Въbiѣъ 162
 *Въbidlo 163
 *Въbikъ 162
 *Въbinъ 164
 *Въbiѣъ 161
 *Въbitъ 166
 *Въbo 159
 *Въbodѣъ 166
 *Въboxa 161
 *Въbojъ 160
 *Въbola 163
 *Въboleѣa 166
 *Въbolъ 163
 *Въbolъ 163
 *Въbona 164
 *Въbonosъ(јь) 95, 166
 *Въbonъ 164
 *Въboотъ 166
 *Въbora 165
 *Въborgъ 165
 *Въbosъ 165
 *Въboѣa 161
 *Въboѣъ 161
 *Въbota 166
 *Въbotъ 166
 *Въboza 166
 *Въbota 166
 *Въbotъ 166
 *Въbuxa 161
 *Въbuxъ 161
 *Въbukъ 162
 *Въbula 163
 *Въbulъ 163
 *Въbulъ 163
 *Въbunъ 164
 *Въbura 165
 *Въbugъ 165
 *Въbusa 165
 *Въbusъ 165
 *Въбуѣа 161
 *Въбуѣъ 161
 *Въбуza 166
 *Въbъ 159
 *Въbъка 162
 *Въbъкъ 162
 *Въbyga 160
 *Въbyхъ 161
 *Въbyka 162
 *Въbyлъ 164
 *Въbyгъ 165
 *Въbyѣa 161
 *Въbyѣъ 161
 *Въbyza 166
 *Въbъ 159
 *Въbъсь 162
 *Въbыъ 163
 *Въѣa 174
 *Въѣadlo 176
 *Въѣагъ 175
 *Въѣакъ 175

[illegible]

- *Вьгліць 179
 *Вьглікъ 179
 *Вьгліма 179
 *Вьглімъ 179
 *Вьглінь 179
 *Вьгліта 180
 *Вьгліть 180
 *Вьгло 177
 *Вьглоха 178
 *Вьглоокъ(жъ) 39, 177
 *Вьглоша 178
 *Вьглошь 178
 *Вьглотъ 180
 *Вьглouxъ(жъ) 137
 *Вьгл'uga 177
 *Вьгluxa 178
 *Вьглюжъ 178
 *Вьглюка 179
 *Вьглюкъ 179
 *Вьгл'укъ 179
 *Вьглюша 178
 *Вьгль 177
 *Вьглька 179
 *Вьглькъ 179
 *Вьглюць 179
 *Вьглюга 177
 *Вьглюка 179
 *Вьглюкъ 179
 *Вьгль 177
 *Вьгльсь 179
 *Вьгнооръ 107
 *Вьгса 180
 *Вьгсаць 181
 *Вьгсадло 182
 *Вьгсaga 181
 *Вьгсajъ 181
 *Вьгсакъ 181
 *Вьгс'акъ 181
 *Вьгсаль 182
 *Вьгсанъ 183
 *Вьгсатъ(жъ) 183
 *Вьгсегъ 181
 *Вьгсенъ 183
 *Вьгсѣжъ 181
 *Вьгсиць 182
 *Вьгсидло 182
 *Вьгсикъ 182
 *Вьгсимъ 182
 *Вьгсинъ 183
 *Вьгситъ 183
 *Вьгсо 180
 *Вьгсолъ 182
 *Вьгсомъ 183
 *Вьгсотъ 183
 *Вьгсуjъ 181
 *Вьгсукъ 182
 *Вьг'sукъ 182
 *Вьгсуль 182
 *Вьгсунъ 183
 *Вьгсъ 180
 *Вьгсъjъ 181
 *Вьгсъко 182
 *Вьгсъкъ 182
 *Вьгсъ 180
 *Вьгсънь 183
 *Вьгва 183
 *Вьгваць 184
 *Вьгв'акъ 184
 *Вьгванъ 184
 *Вьгвасъ 184
 *Вьгвелъ 184
 *Вьгвиць 184
 *Вьгвикъ 184
 *Вьгвинъ 184
 *Вьгво 183
 *Вьгвонъ 184
 *Вьгвунъ 184
 *Вьгвъ 183
 *Вьгвъкъ 184
 *Вьгвуга 184
 *Вьгза 184
 *Вьгзаць 187
 *Вьгзахъ 186
 *Вьгзajъ 186
 *Вьгз'ajъ 186
 *Вьгзакъ 187
 *Вьгз'акъ 187
 *Вьгзалъ 189
 *Вьгзалъ 189
 *Вьгзанъ 189
 *Вьгзанъ 189
 *Вьгзатъ(жъ) 191
 *Вьгзавъ(жъ) 191
 *Вьгзелъ 189
 *Вьгзенъ 190
 *Вьгзенъ 190
 *Вьгзѣжъ 186
 *Вьгзѣта 191
 *Вьгзica 188
 *Вьгзиць 187
 *Вьгзидло 189
 *Вьгзixa 186
 *Вьгзика 187
 *Вьгзикъ 187
 *Вьгзилъ 189
 *Вьгзимѣръ 192
 *Вьгзинъ 190
 *Вьгзита 191
 *Вьгзо 184
 *Вьгзобогатъ(жъ) 192
 *Вьгзоходъ 192
 *Вьгзохъ 186
 *Вьгзомилъ 192
 *Вьгзомигъ 192
 *Вьгзомъ 189
 *Вьгзомyslъ 192
 *Вьгзонъ 190
 *Вьгзонъ 190
 *Вьгзоордъ 192
 *Вьгзорадъ 192
 *Вьгзосѣкъ 192
 *Вьгзославъ 192
 *Вьгзота 191
 *Вьгзотъ 191
 *Вьгзѣта 191
 *Вьгзѣтъ 191

- *Вьгзуха 186
 *Вьгзухъ 186
 *Вьгзуиъ 187
 *Вьгзукъ 188
 *Вьгз'укъ 188
 *Вьгзула 189
 *Вьгзул'а 189
 *Вьгзулѣ 189
 *Вьгзунъ 190
 *Вьгзь 184
 *Вьгзѣ 185
 *Вьгзка 188
 *Вьгзько 188
 *Вьгзѣкъ(ѣ) 188
 *Вьгзухъ 186
 *Вьгзука 188
 *Вьгзукъ 188
 *Вьгзунъ 191
 *Вьгзь 185
 *Вьгзьсь 188
 *Вьгзѣнъ(ѣ) 191
 *Вьгза 170
 *Вьгзадло 170
 *Вьгзакъ 170
 *Вьгзанъ 170
 *Вьгзель 170
 *Вьгжѣ 170
 *Вьгжѣсь 170
 *Вьгжѣкъ 170
 *Вьгжимъ 170
 *Вьгжинъ 170
 *Вьгжукъ 170
 *Вьгжулѣ 170
 *Вьгжулѣ 170
 *Вьгжунъ 170
 *Вьгзь 170
 *Вьгзько 170
 *Вьгзькъ 170
 *Вьгзѣль 170
 *Вьгжодоргъ 247
 *Вьгдонозъ(ѣ) 95
 *Вьгдоосъ 107
- *Вьрдoustъ(ѣ) 144
 *Вьглоосъ 107
 *Сѣлоосъ 107
 *Їадоргъ 247
 *Їаронозъ(ѣ) 95
 *Їебьркаѣ 171
 *Їебьгза 185
 *Їедьрда 293
 *Їелодоргъ 247
 *Їелогозъ(ѣ) 64
 *Їерваць 21
 *Їерваѣ 21
 *Їерванъ 21
 *Їерваръ 21
 *Їервашь 21
 *Їерватъ(ѣ) 21
 *Їервиць 21
 *Їерво 21
 *Їервѣко 21
 *Їервѣнъ(ѣ) 21
 *Їѣстобордъ(ѣ) 15
 *Їѣстоногъ(ѣ) 81
 *Їѣстоосъ(ѣ) 107
 *Їуба 27
 *Їубаха 28
 *Їубахъ 28
 *Їубаѣ 28
 *Їубака 28
 *Їубакъ 28
 *Їубаль 29
 *Їубанъ 29
 *Їубанъ 29
 *Їубага 29
 *Їубаръ 29
 *Їубаръ 29
 *Їубасъ 30
 *Їубатъ(ѣ) 30
 *Їубель 29
 *Їубѣ 28
 *Їубѣа 29
- *Їубиць 28
 *Їубикъ 28
 *Їубинъ 29
 *Їубоха 28
 *Їубонъ 29
 *Їубора 30
 *Їуборгъ 30
 *Їубунъ 29
 *Їубура 30
 *Їубургъ 30
 *Їубъ 27
 *Їубѣка 29
 *Їубѣко 29
 *Їубѣкъ 29
 *Їубѣга 30
 *Їубука 29
 *Їубукъ 29
 *Їубургъ 30
 *Їубушь 28
 *Їубѣсь 29
 *Їудораѣ(ѣ) 113
 *Їѣсераѣ(ѣ) 113
 *Їѣлконогъ(ѣ) 81
 *Їѣлрогозъ(ѣ) 64
 *Їѣрбонозъ(ѣ) 95
 *Їѣрконозъ(ѣ) 95
 *Їѣркоосъ 107
 *Їѣркозобъ 156
 *Їѣгна(ѣ) Golva 49
 *Їѣгнордъ(ѣ) 15
 *Їѣгнорбѣнъ(ѣ) 27
 *Їѣгнорбѣнѣсь 27
 *Їѣгноглазъ(ѣ) 32
 *Їѣгнотолъ 49
 *Їѣгнотобъ(ѣ) 54
 *Їѣгнотобѣсь 58
 *Їѣгнотозъ 64
 *Їѣгнотогрѣдъ(ѣ) 68
 *Їѣгнотѣль(ѣ) 69
 *Їѣгнотѣль(ѣ) 69
 *Їѣгнотѣль(ѣ) 74
 *Їѣгнотѣдъ(ѣ) 76

- *Њгнопогы(јѣ) 81
 *Њгнопозы(јѣ) 95
 *Њгнооок(јѣ) 39
 *Њгнооѣ 107
 *Њгноораѣ(јѣ) 113
 *Њгноореѣ(јѣ) 117
 *Њгноорѣрѣ 121
 *Њгноорѣкѣ(јѣ) 127
 *Њгноорѣтъ(јѣ) 133
 *Њгнооскуѣ(јѣ) 135
 *Њгнооѣекѣ(јѣ) 149
 *Њгнооухѣ(јѣ) 137
 *Њгноозѣ 156
 *Њгнопогы 82
 *Њгнооѣ 108
 *Њгноораѣ(јѣ) 113
 *Њгноораѣсь 115
 *Њгн(j)епоѣекѣ(јѣ) 149
 *Debelogolv 49
 *Deribr'uxo 20
 *Deriglazъ 32
 *Derigozъ 64
 *Derimoda 76
 *Deripalъ 113
 *Derizѣ 156
 *Divonogy(јѣ) 82
 *Dobroglazъ 33
 *Dobrogolv 49
 *Dobronogy(јѣ) 82
 *Dobrooѣ 108
 *Dobroorѣкѣ(јѣ) 127
 *Domogt'ikъ 280
 *Domogt'ъ 280
 *Dorgaѣ 240
 *Dorgajъ 240
 *Dorgakъ 240
 *Dorgalъ 240
 *Dorganъ 241
 *Dorganъ 241
 *Dorgaѣ 239
 *Dorgatъ 243
 *Dorgavъ(јѣ) 244
 *Dorgoborѣ 244
 *Dorgobratъ 244
 *Dorgobyѣ 244
 *Dorgobylъ 244
 *Dorgobyтъ 244
 *Dorgoѣa 243
 *Dorgoѣajъ 245
 *Dorgoѣъ 243
 *Dorgodanъ 245
 *Dorgodѣdъ 245
 *Dorgodѣjъ 245
 *Dorgogostъ 245
 *Dorgoxъ 230
 *Dorgoja 240
 *Dorgojъ 240
 *Dorgola 240
 *Dorgol'ubъ 245
 *Dorgolъ 240
 *Dorgolъ 240
 *Dorgoma 241
 *Dorgomѣъ 245
 *Dorgomilъ(јѣ) 245
 *Dorgomirъ 245
 *Dorgomozъ 246
 *Dorgomъ 241
 *Dorgomyslъ 246
 *Dorgon'a 242
 *Dorgonѣъ 246
 *Dorgonogy 82, 246
 *Dorgonъ 242
 *Dorgoradъ 246
 *Dorgorѣкѣ 246
 *Dorgoslavъ 246
 *Dorgostajъ 246
 *Dorgostъ 243
 *Dorgosynъ 246
 *Dorgoѣa 239
 *Dorgoѣъ 239
 *Dorgota 243
 *Dorgotѣхъ 247
 *Dorgotuxъ 247
 *Dorgovѣтъ 247
 *Dorgovidъ 247
 *Dorgovitъ 247
 *Dorgovylъ 247
 *Dorgoѣelъ 247
 *Dorgoѣitъ 247
 *Dorgota 243
 *Dorgotъ 243
 *Dorgujъ 240
 *Dorgula 241
 *Dorgulъ 241
 *Dorgulъ 241
 *Dorgunъ 242
 *Dorgunъ 243
 *Dorguѣa 239
 *Dorguѣъ 239
 *Dorgъ(јѣ) 238
 *Dorgyѣъ 240
 *Dorgyka 240
 *Dorgykъ 240
 *Dorgynъ 242
 *Dorgyѣa 239
 *Dorgyѣъ 239
 *Doboglazъ(јѣ) 33
 *Dobonosъ(јѣ) 95
 *Dobooѣ 108
 *Dobovъjъ Nosъ 95
 *Dotaja Noga 82
 *Dъjzinogy(јѣ) 82
 *Dъjzirѣкѣ(јѣ) 128
 *Dugъnooѣ 108
 *Dылonosъ 96
 *Dылooѣ 108
 *Dылgobordъ(јѣ) 15
 *Dылgobr'uxъ(јѣ) 20
 *Dылgogolvъ(јѣ) 49
 *Dылgolikъ(јѣ) 69
 *Dылgomodъ(јѣ) 76
 *Dылgonogy(јѣ) 82
 *Dылgonosъ(јѣ) 96
 *Dылgooѣ(јѣ) 108
 *Dылgoraѣ(јѣ) 113

- *Dьlgoręťь(jь) 117
 *Dьlgoręřь 121
 *Dьlgoruzь(jь) 25
 *Dьlgorękь(jь) 128
 *Dьlgošьjь(jь) 146
 *Dьlgouxь(jь) 137
 *Dьlgouшь(jь) 144
 *Dьlgovęzь(jь) 262
 *Dьrgdouшь(jь) 144
 *D(ь)voјeglazь(jь) 33
 *D(ь)voјenoшь(jь) 96
 *D(ь)vonошь(jь) 96
 *D(ь)vorękь(jь) 128
 *Dьrganoglazь(jь) 33
 *Dьrgbolvь(jь) 49
 *Dьrgbonошь(jь) 96
 *Dьrgobьrgzь 192
 *Dьrgogorъ 64
 *Dьrgоorъ 108
 *Dьrgkonошь(jь) 96
 *Dьrgноorъ 108
 *Dьrgžirękь(jь) 128

 *Eđьnoglazь(jь) 33
 *Eđьnonogъ(jь) 82
 *Eđьнооцько 42
 *Eđьноокь(jь) 40
 *Eđьнооръ(jь) 108
 *Eđьнораľь(jь) 113
 *Eđьnorękь(jь) 128
 *Eđьноščekь(jь) 149
 *Eđьnouшь(jь) 144
 *Eđьnozorbь(jь) 156

 *Eķkonошь(jь) 96
 *Eķoręka 128
 *Ezyцькь 31
 *Ezyкь 30
 *Ezynь 31

 *Glaďьkošubь 30
 *Glaďьkonogъ(jь) 82

 *Glaďьkoščekь(jь) 149
 *Glazaць 36
 *Glazajь 35
 *Glazanь 36
 *Glazarь 37
 *Glazatь(jь) 37
 *Glaziць 36
 *Glazinь 36
 *Glazistь(jь) 37
 *Glazoјьmь 33
 *Glazoјьmьсь 33
 *Glazomь 36
 *Glazuxa 35
 *Glazujь 35
 *Glazunь 36
 *Glazь 32
 *Glazьka 36
 *Glazьko 36
 *Glazьkь 36
 *Glazyць 36
 *Glazyka 36
 *Glazynь 37
 *Glazyr'(a) 37
 *Glazyгь 37
 *Glazь(jь) 36
 *Glazьnь(jь) 37
 *Gluxaць 250
 *Gluxакь 250
 *Gluxanь 250
 *Gluxanь 250
 *Gluxarь 251
 *Gluxodęďь 250
 *Gluxoma 250
 *Gluxonь 250
 *Gluxon'a 250
 *Gluxota 251
 *Gluxovęгь 250
 *Gluxъ(jь) 249
 *Gluxunь 250
 *Glupogolvь(jь) 49
 *Gluša 251
 *Glušajь 251

 *Glušакь 251
 *Glušanь 253
 *Glušica 252
 *Glušičь 252
 *Glušikь 252
 *Glušina 253
 *Glušinь 253
 *Gluшь 251
 *Gluшьсь 252
 *Gluшьka 252
 *Gluшьko 252
 *Gluшькь 252
 *Gluшьn'a 253
 *Gluшьnikь 253
 *Gluшьnь(jь) 253
 *Gluшьnь 253
 *Gniloglazь(jь) 33
 *Gnilomedь 271
 *Gniloščekь(jь) 149
 *Gnilouxь(jь) 138
 *Gnilozorbь(jь) 156
 *Godonogъ(jь) 82
 *Goliоръ 108
 *Golobordь(jь) 15
 *Gološernvьjь 21
 *Golodorgъ 247
 *Gologolvь(jь) 49
 *Gologoza 64
 *Gologorzь 64
 *Gololьbьь(jь) 74
 *Golomordь(jь) 77
 *Golonogъ(jь) 82
 *Goloorъ(jь) 108
 *Goloraľь(jь) 113
 *Goloręťь(jь) 117
 *Goloręřь 121
 *Goloruzь(jь) 25
 *Gološčekь(jь) 149
 *Golouxь(jь) 138
 *Golouшь(jь) 144
 *Gološьjь 147
 *Gološьjьka 147

*Golozadъ(їь) 68	*Gostidorgъ 248	*Gobyra 60
*Golozorbъ(їь) 156	*Goba 52	*Gobyшь 57
*Golva 42	*Gobaщъ 57	*Gobьсь 58
*Golvaщъ 44	*Gobajъ 57	*Gobьнпъ(їь) 59
*Golvaха 43	*Gobaka 57	*Gqza 60
*Golvajъ 43	*Gobalъ 58	*Gqzачъ 61
*Golvakъ 44	*Gobalъ 58	*Gqzajъ 61
*Golvanъ 46	*Goban'a 58	*Gqzakъ 61
*Golvanъ 46	*Gobanъ 58	*Gqzanъ 62
*Golvarъ 47	*Gobanъ 58	*Gqzarъ 63
*Golvastъ(їь) 48	*Gobarъ 59	*Gqzatъ(їь) 63
*Golvaщъ 43	*Gobastъ(їь) 60	*Gqzavъ(їь) 63
*Golvatъ(їь) 47	*Gobatъ(їь) 60	*Gqzějъ 61
*Golveщъ 43	*Gobasъ 60	*Gqzeta 63
*Golvica 46	*Gobaša 56	*Gqzica 62
*Golviщъ 45	*Gobaщъ 56	*Gqziщъ 61
*Golvikъ 45	*Gobel'a 58	*Gqzikъ 61
*Golvina 46	*Gobelъ 58	*Gqzimъ 62
*Golvinъ 46	*Goben'a 59	*Gqzinъ 62
*Golviщъ 43	*Gobenъ 59	*Gqzobadъ 63
*Golvitъ(їь) 48	*Gobějъ 57	*Gqzovatъ(їь) 63
*Golvizna 48	*Gobica 58	*Gqzunъ 62
*Golvjъ 43	*Gobiщъ 57	*Gqzъ 60
*Golvon'a 47	*Gobikъ 57	*Gqzъ(їь) 61
*Golvonъ 47	*Gobina 59	*Gqzъka 62
*Golvorějъ 48	*Gobinъ 59	*Gqzъkъ 62
*Golvosěкъ 48	*Gobiša 57	*Gqzунъ 62
*Golvota 48	*Gobiщъ 57	*Gqzугъ 63
*Golvuxa 43	*Gobojěдъ 53	*Gqzъ 60
*Golvuщъ 43	*Gobolizъ 53	*Gqzъсь 62
*Golvjъ 44	*Gobolysъ(їь) 53	*Gqzъniщe 63
*Golvъka 45	*Gobon'a 59	*Gqzъno 62
*Golvъko 45	*Gobogъ 60	*Gqzъnomazъ 63
*Golvъkъ 45	*Goboša 57	*Gqzъnomuja 63
*Golvъсь 45	*Goboщъ 57	*Gqzънпъ(їь) 62
*Golvjъ 44	*Gobuщъ 57	*Grabonogъ(їь) 82
*Golvъna 47	*Gobъjъ 53	*Graborъkъ(їь) 128
*Golvъn'a 47	*Gobъka 57	*Gribonosъ(їь) 96
*Golvъnikъ 47	*Gobъko 57	*Gribonogъ(їь) 83
*Golvънпъ(їь) 47	*Gobъkъ 57	*Grozonogъ(їь) 83
*Golvънъ 47	*Gobъrějъ 60	*Gryzoglazъ(їь) 33
*Golvъскъ(їь) 48	*Gobъrikъ 60	*Guza 60

*Guzačъ 61	*Гърбежъ 194	*Гърбуна 200
*Guzajъ 61	*Гърбежь 203	*Гърбунъ 200
*Guzакъ 61	*Гърбѣйъ 195	*Гърбунь 200
*Guzанъ 62	*Гърбѣдъ 194	*Гърбурa 201
*Guzагъ 63	*Гърбіць 196	*Гърбуръ 201
*Guzавъ(йъ) 63	*Гърbidlo 199	*Гърбусъ 201
*Guzѣйъ 61	*Гърbикъ 196	*Гърбусъ 201
*Guzica 62	*Гърbina 200	*Гърбуша 194
*Guzиць 61	*Гърbinъ 200	*Гърбушь 194
*Guzикъ 61	*Гърbisъ 201	*Гърбузь 203
*Guzинъ 62	*Гърбишь 195	*Гърбъ 193
*Guzovatъйъ 63	*Гърбище 203	*Гърбъко 197
*Guzъ 60	*Гърbitъ 202	*Гърбъкъ 107
*Guzъ(йъ) 61	*Гърbo 193	*Гърбухъ 195
*Guzъka 62	*Гърboda 194	*Гърбуль 198
*Guzъкъ 62	*Гърbodѣйъ 203	*Гърбунъ 200
*Guzъ 60	*Гърbokонъ 203	*Гърбуъ 195
*Guzъсь 62	*Гърbola 198	*Гърбъсь 197
*Гъръgolvъ 50	*Гърbolъ 198	*Гърбыль 198
*Гърbonosъ(йъ) 96	*Гърbon'a 200	*Гърча 219
*Гърba 193	*Гърbonosъ(йъ) 96, 203	*Гърčadlo 220
*Гърбаць 195	*Гърbonъ 200	*Гърčajъ 219
*Гърbadlo 199	*Гърborокъ(йъ) 128, 203	*Гърčакъ 219
*Гърбахъ 194	*Гърborъ 201	*Гърčалъ 220
*Гърбайъ 195	*Гърborъ 201	*Гърčанъ 220
*Гърбакъ 195	*Гърbosa 201	*Гърчагъ 220
*Гърbalъ 197	*Гърbosъ 201	*Гърчагъ 220
*Гърбанъ 199	*Гърbosъ 201	*Гърčelъ 220
*Гърбанъ 199	*Гърboшъ 194	*Гърčиць 220
*Гърbara 201	*Гърbotъ 202	*Гърčикъ 220
*Гърбаръ 201	*Гърbovъ(йъ) 203	*Гърčинъ 220
*Гърбаръ 201	*Гърboзъ 203	*Гърčукъ 220
*Гърbasъ 201	*Гърbодъ 194	*Гърčula 220
*Гърbasъ 201	*Гърbota 202	*Гърчъ 219
*Гърbaša 194	*Гърbотъ 202	*Гърчъka 220
*Гърбашь 194	*Гърбухъ 194	*Гърчъко 220
*Гърбатъ(йъ) 201	*Гърбуйъ 195	*Гърчъкъ 220
*Гърbавъ(йъ) 203	*Гърbukъ 197	*Гърda 204
*Гърbelъ 198	*Гърbula 198	*Гърdaga 205
*Гърbelъ 198	*Гърbul'a 198	*Гърdaць 206
*Гърbenъ 200	*Гърbulъ 198	*Гърdajъ 206
*Гърbeša 194	*Гърbulъ 198	*Гърdakъ 206

- *Gьrd'akъ 206
 *Gьrdalъ 207
 *Gьrdanъ 208
 *Gьrdanъ 208
 *Gьrdarъ 209
 *Gьrdarъ 209
 *Gьrdasъ 209
 *Gьrdasъ 209
 *Gьrdaсъ 205
 *Gьrdatъ(жъ) 209
 *Gьrdelъ 207
 *Gьrdelъ 207
 *Gьrdesъ 209
 *Gьrdeša 205
 *Gьrdešъ 205
 *Gьrdějъ 206
 *Gьrdęga 205
 *Gьrdica 207
 *Gьrdičъ 206
 *Gьrdidlo 207
 *Gьrdikъ 206
 *Gьrdilъ 207
 *Gьrdima 207
 *Gьrdimъ 207
 *Gьrdina 208
 *Gьrdinъ 208
 *Gьrdiša 205
 *Gьrdišъ 205
 *Gьrdo 204
 *Gьrdoba 205
 *Gьrdobajъ 209
 *Gьrdoborъ 209
 *Gьrdoděлъ 209
 *Gьrdogatja 209
 *Gьrdoxa 205
 *Gьrdolъ 207
 *Gьrdoma 207
 *Gьrdomalъ 207
 *Gьrdomilъ 207
 *Gьrdomъ 207
 *Gьrdonosъ(жъ) 96
 *Gьrdonъ 208
 *Gьrdonъ 208
 *Gьrdopolъ(жъ) 210
 *Gьrdorъ 209
 *Gьrdoslavъ 210
 *Gьrdostopъ 210
 *Gьrdosъ 209
 *Gьrdoša 205
 *Gьrdoшъ 205
 *Gьrdota 209
 *Gьrdouxъ(жъ) 138, 210
 *Gьrdovęrъ 210
 *Gьrdotъ 209
 *Gьrd'uxa 205
 *Gьrdujъ 206
 *Gьrdukъ 206
 *Gьrd'ukъ 206
 *Gьrdula 207
 *Gьrdul'a 207
 *Gьrdulъ 207
 *Gьrdunъ 208
 *Gьrdurъ 209
 *Gьrdusъ 209
 *Gьrdusъ 209
 *Gьrduša 205
 *Gьrd'uša 205
 *Gьrd'uшъ 205
 *Gьrdъ 204
 *Gьrdъ(жъ) 204
 *Gьrdъкъ 206
 *Gьrduшъ 207
 *Gьrdyga 205
 *Gьrduхъ 206
 *Gьrduka 207
 *Gьrduкъ 207
 *Gьrduлъ 207
 *Gьrdynъ 208
 *Gьrduya 209
 *Gьrdysъ 209
 *Gьrdysъ 209
 *Gьrduшъ 206
 *Gьrdъсъ 207
 *Gьrdънъ(жъ) 208
 *Gьrga 210
 *Gьrgajъ 211
 *Gьrgaшъ 211
 *Gьrgadlo 212
 *Gьrgakъ 211
 *Gьrgala 211
 *Gьrgalъ 211
 *Gьrgalъ 211
 *Gьrganъ 213
 *Gьrgara 213
 *Gьrgarъ 213
 *Gьrgarъ 213
 *Gьrgaшъ 214
 *Gьrgaшъ 214
 *Gьrgaшъ 211
 *Gьrgatъ(жъ) 214
 *Gьrgavъ(жъ) 214
 *Gьrgo 210
 *Gьrgoba 211
 *Gьrgoda 211
 *Gьrgola 211
 *Gьrgol'a 211
 *Gьrgolъ 211
 *Gьrgolъ 211
 *Gьrgoma 212
 *Gьrgona 213
 *Gьrgonъ 213
 *Gьrgonъ 213
 *Gьrgorъ 214
 *Gьrgorъ 214
 *Gьrgosъ 214
 *Gьrgosъ 214
 *Gьrgoša 211
 *Gьrgoшъ 211
 *Gьrgota 213
 *Gьrgujъ 211
 *Gьrgula 212
 *Gьrgul'a 212
 *Gьrgulъ 212
 *Gьrgulъ 212
 *Gьrgunъ 213
 *Gьrgura 214

*Гьгугь 214	*Гьккь 218	*Гьрмага 225
*Гьгусь 214	*Гьла 220	*Гьрмаха 225
*Гьгусь 214	*Гьлаць 221	*Гьрмахь 225
*Гьгуиша 211	*Гьл'ась 221	*Гьрмайь 225
*Гьгуиш 211	*Гьлагь 221	*Гьрмакь 226
*Гьгь 210	*Гьл'ага 221	*Гьрмаль 227
*Гьгьла 211	*Гьлахь 221	*Гьрмань 227
*Гьгьль 211	*Гьлажь 221	*Гьрмась 230
*Гьгьль 211	*Гьл'ажь 221	*Гьрмаш 225
*Гьгьуль 211	*Гьлакь 221	*Гьрмата 230
*Гьгьугь 214	*Гьл'акь 221	*Гьрмать 230
*Гьгьусь 214	*Гьлань 222	*Гьрмаза 231
*Гьгьусь 214	*Гьлаш 221	*Гьрмазь 231
*Гьгьуш 211	*Гьлать(жь) 222	*Гьрмель 227
*Гьгха 216	*Гьлѣжь 221	*Гьрмець 225
*Гьгхаць 216	*Гьліць 222	*Гьрмеза 231
*Гьгхажь 216	*Гьліка 222	*Гьрміць 226
*Гьгхоль 216	*Гьлікь 222	*Гьрmidlo 227
*Гьгхоль 216	*Гьліна 222	*Гьрмікь 226
*Гьгхонь 216	*Гьлінь 222	*Гьрмімь 227
*Гьгхоть 217	*Гьлішце 222	*Гьрмінь 230
*Гьгхунь 216	*Гьліть 222	*Гьрмо 223
*Гьгхь 216	*Гьрлівь(жь) 222	*Гьрмол'а 227
*Гьгхьль 216	*Гьрло 220	*Гьрмоль 227
*Гьгка 218	*Гьрloba 221	*Гьрмонь 230
*Гьгкаць 218	*Гьрломь 222	*Гьрмось 230
*Гьгkadlo 218	*Гьрlota 222	*Гьрмош 225
*Гьгкажь 218	*Гьрluga 221	*Гьрмоть 230
*Гьгкаль 218	*Гьрlukь 222	*Гьрмоза 231
*Гьгкапъ 219	*Гьл'укъ 222	*Гьрмозь 231
*Гьгко 218	*Гьрлунь 222	*Гьрмозь 231
*Гьгколъ 218	*Гьрлуш 221	*Гьрмoта 231
*Гьгкома 218	*Гьрль 220	*Гьрмоть 231
*Гьгkota 219	*Гьрльць 222	*Гьрмуга 225
*Гьгкотъ 219	*Гьрlyga 221	*Гьрмухь 225
*Гьгkотa 219	*Гьрlyхь 221	*Гьрмујь 226
*Гьгkотъ 219	*Гьрlyка 222	*Гьрмуль 227
*Гьгkula 218	*Гьрlyш 221	*Гьрмунь 230
*Гьгkulъ 218	*Гьрль 220	*Гьрмусь 230
*Гьгkulъ 218	*Гьрльсь 221	*Гьрмуша 225
*Гьгкупъ 219	*Гьрма 223	*Гьрмуш 225
*Гьгкь 218	*Гьрмаць 226	*Гьрмузъ 231

- *Гьтмъ 223
 *Гьтмкъ 225
 *Гьтмъза 231
 *Гьтмушъ 225
 *Гьтмуза 231
 *Гьтмъ 223
 *Гьтмьсь 226
 *Гьтмьль 227
 *Гьтна 231
 *Гьтнаць 232
 *Гьтнага 232
 *Гьтнаха 232
 *Гьтнајь 232
 *Гьтнакъ 232
 *Гьтн'акъ 232
 *Гьтналь 233
 *Гьтналь 233
 *Гьтнашь 233
 *Гьтнашь 232
 *Гьтнать(јь) 234
 *Гьтнавь(јь) 234
 *Гьтнага 232
 *Гьтне 233
 *Гьтнаца 233
 *Гьтмиць 233
 *Гьтмига 232
 *Гьтмикъ 233
 *Гьтно 231
 *Гьтнога 232
 *Гьтноха 232
 *Гьтностанъ 232
 *Гьтнось 233
 *Гьтноть 234
 *Гьтноухъ(јь) 232
 *Гьтноухъ 232
 *Гьтнукъ 233
 *Гьтн'укъ 233
 *Гьтнь 231
 *Гьтнька 233
 *Гьтнько 233
 *Гьтнькъ 233
 *Гьтнушъ 232
- *Гьтньсь 233
 *Гьтньсар'ъ 233
 *Гьrsa 235
 *Гьrsакъ 235
 *Гьrs'акъ 235
 *Гьrsанъ 235
 *Гьrsель 235
 *Гьrsень 235
 *Гьrsiць 235
 *Гьrsикъ 235
 *Гьrsимъ 235
 *Гьrsинъ 236
 *Гьrsомъ 236
 *Гьrsукъ 235
 *Гьrs'укъ 235
 *Гьrsунъ 236
 *Гьrsъ 235
 *Гьrsъко 235
 *Гьrsъкъ 235
 *Гьrsъ 235
 *Гьrsьсь 235
 *Гьrsa 217
 *Гьrsajъ 217
 *Гьrsакъ 217
 *Гьrsаль 217
 *Гьrsанъ 217
 *Гьrsель 217
 *Гьrsiць 217
 *Гьrsикъ 217
 *Гьrsинъ 217
 *Гьrsукъ 217
 *Гьrsунъ 217
 *Гьrsъ 217
 *Гьrsъко 217
 *Гьrsьнь 217
 *Гьrsa 236
 *Гьrsакъ 236
 *Гьrsala 237
 *Гьrsаль 237
 *Гьrsаль 237
 *Гьrsанъ 237
 *Гьrsать(јь) 238
- *Гьrzавъ(јь) 238
 *Гьrzель 237
 *Гьrzenъ 238
 *Гьrzēja 236
 *Гьrzějъ 236
 *Гьrzę 238
 *Гьrzęba 236
 *Гьrzęga 236
 *Гьrzica 237
 *Гьrzyць 237
 *Гьrzidlo 237
 *Гьrzикъ 237
 *Гьrzimъ 237
 *Гьrzina 238
 *Гьrzинъ 237
 *Гьrzo 236
 *Гьrzola 237
 *Гьrzolъ 237
 *Гьrzolъ 237
 *Гьrzomъ 237
 *Гьrzонъ 238
 *Гьrzонъјь 238
 *Гьrzotъ 238
 *Гьrzuxa 236
 *Гьrzuxъ 236
 *Гьrzujъ 236
 *Гьrzукъ 237
 *Гьrzul'a 237
 *Гьrzulъ 237
 *Гьrzунъ 238
 *Гьrzунъ 238
 *Гьrzъ 236
 *Гьrzъ(јь) 236
 *Гьrzька 237
 *Гьrzько 237
 *Гьrzькъ 237
 *Гьrzy, -ъе 236
 *Гьrzyць 237
 *Гьrzyкъ 237
 *Гьrzъ 236
 *Гьrzьсь 237
 *Гьrzьнь(јь) 238

- *Gьrža 214
 *Gьržajь 215
 *Gьržakъ 215
 *Gьržalь 215
 *Gьržanъ 215
 *Gьržarъ 215
 *Gьržanъ(јь) 215
 *Gьrželь 215
 *Gьržējь 215
 *Gьržičь 215
 *Gьržikъ 215
 *Gьržinъ 215
 *Gьržitь 215
 *Gьržuja 215
 *Gьržuјь 215
 *Gьržukъ 215
 *Gьržunъ 215
 *Gьržь 214
 *Gьržьсь 215
 *Gьržьnъ(јь) 215

 *Хабьrlакъ 179
 *Хароѣъ(јь) 109
 *Хароустъ(јь) 145
 *Хлороногъ(јь) 83
 *Холmѣъ 77
 *Хотidorgъ 248
 *Хромаць 289
 *Хромакъ 289
 *Хромапъ 290
 *Хромѣjъ 289
 *Хромѣga 289
 *Хромісь 289
 *Хромікъ 289
 *Хроміnъ 290
 *Хромішь 289
 *Хроміть 290
 *Хромоногъ(јь) 83, 290
 *Хромотъ 290
 *Хромуха 289
 *Хромулъ 290
 *Хромуша 289

 *Хромъ(јь) 288
 *Хромъка 290
 *Хромъко 290
 *Хромъкъ 290
 *Хромука 288
 *Хромушь 289
 *Хромъсь 290
 *Худobordъ(јь) 16
 *Худolіkъ(јь) 70
 *Худonогъ(јь) 83
 *Худonоsъ(јь) 97
 *Хьlponогъ(јь) 83
 *Хуба 291
 *Хуbadlo 292
 *Хубакъ 291
 *Хубель 292
 *Хубісь 291
 *Хубidlo 292
 *Хубіkъ 291
 *Хубошь 291
 *Хубуха 291
 *Хубушь 291
 *Хубъ 291
 *Хубъка 291
 *Хубъko 291
 *Хубъкъ 291
 *Хубъкъ(јь) 292
 *Хубъскъ(јь) 292
 *Хумobordъ(јь) 16
 *Хутponоsъ(јь) 97

 *Јьzbava 264
 *Јьzbinогъ 83
 *Јьzbizѣbъ 156
 *Јьzbьrgъ 167
 *Јьzgьrъ 217
 *Јьzokъ(јь) 38

 *Кабьrba 160
 *Кабьrga 167
 *Кабьrgъ 167
 *Кабьrzакъ 187

 *Кагьrka 218
 *Кагьrmanъ 230
 *Кальпоокъ(јь) 40
 *Кавѣza 256
 *Кавѣzъ 256
 *Kazimѣka 282
 *Klěšćenогъ(јь) 83
 *Klěponоsъ(јь) 97
 *Кобьrĉa 175
 *Кобьrĉь 175
 *Кобьrga 167
 *Кобьrzакъ 187
 *Коѣeокъ(јь) 40
 *Коѣeѣokъ(јь) 128
 *Когьrnnъ 232
 *Когьrňakъ 217
 *Kokonогъ(јь) 83
 *Kokonоsъ(јь) 97
 *Koliѣsъ 109
 *Koliuxъ 138
 *Koliuшь 144
 *Koliuшьko 144
 *Kolonогъ(јь) 83
 *Koloѣsъ(јь) 109
 *Kortonогъ(јь) 83
 *Kортъkaja Noga 84
 *Kортъkonогъ(јь) 84
 *Kортъkоrѣkъ(јь) 129
 *Kosobr'uxъ(јь) 20
 *Kosoglazъ(јь) 33
 *Kosogolъnъ(јь) 50
 *Kosolъbъ(јь) 75
 *Kosonогъ(јь) 84
 *Kosoокъ(јь) 40
 *Kosopалъ(јь) 113
 *Kosorѣkъ(јь) 129
 *Kosorъtъ(јь) 133
 *Kosouxъ(јь) 138
 *Kostoglazъ(јь) 33
 *Kostonоsъ(јь) 97
 *Kostoѣsъ 109
 *Kostouxъ(јь) 138

- *Koustoustь(јѣ) 145
 *Kostroosъ 109
 *Kotonogъ(јѣ) 84
 *Kotoosъ 109
 *Kovęda 253
 *Kovędajъ 254
 *Kovęd'ajъ 254
 *Kovędъka 254
 *Kovęga 263
 *Kovęza 256
 *Kovęzslo 260
 *Kovęzy 256
 *Kozinoje Oko 40
 *Kozobordъ(јѣ) 16
 *Kozonogъ(јѣ) 84
 *Kožegobъ(јѣ) 54
 *Kosopалъ(јѣ) 113
 *Krasъnaja ŠČeka 149
 *Krasъnobordъ(јѣ) 16
 *Krasъnočubъ 30
 *Krasъnoglazъ(јѣ) 33
 *Krasъnogolъ(јѣ) 50
 *Krasъnogobъ(јѣ) 54
 *Krasъnogozъ(јѣ) 65
 *Krasъnogrođъ(јѣ) 68
 *Krasъnolъbъ(јѣ) 75
 *Krasъnponogъ(јѣ) 84
 *Krasъnponosъ(јѣ) 97
 *Krasъnpoockъ(јѣ) 40
 *Krasъnoosъ(јѣ) 109
 *Krasъnoskulъ(јѣ) 135
 *Krasъnouхъ(јѣ) 138
 *Krasъnošъja 147
 *Krasъnošъjъ(јѣ) 147
 *Krasъnoščekъ(јѣ) 149
 *Krivaja gola 50
 *Krivaja ŠČeka 149
 *Krivobordъ(јѣ) 16
 *Krivobr'ухъ(јѣ) 20
 *Krivoglazъ(јѣ) 33
 *Krivogolъ(јѣ) 50
 *Krivogobъ(јѣ) 54
 *Krivogobъсь 54
 *Krivogozъ(јѣ) 65
 *Krivolicъ(јѣ) 69
 *Krivolъbъ(јѣ) 75
 *Krivonogъ(јѣ) 84
 *Krivonosъ(јѣ) 97
 *Krivosъ(јѣ) 109
 *Krivopалъ(јѣ) 114
 *Krivopалъсь 115
 *Krivopъrstъ(јѣ) 116
 *Krivorebrъ(јѣ) 123
 *Krivorokъ(јѣ) 129
 *Krivorъtičъ 133
 *Krivorъtъ(јѣ) 133
 *Krivošъjъ(јѣ) 147
 *Krivoščekъ(јѣ) 149
 *Krivoustъ(јѣ) 145
 *Krivovęzy(јѣ) 263
 *Krivozobъ(јѣ) 156
 *Kroğlogolъ(јѣ) 50
 *Kroğtigolъ 50
 *Kroğtogolъ(јѣ) 50
 *Kroğtogobъ(јѣ) 54
 *Kroğtogozъ 65
 *Kroğtonogъ(јѣ) 85
 *Kroğtonosъ(јѣ) 98
 *Kroğtoosъ 109
 *Kroğtorokъ(јѣ) 129
 *Kръvorija 277
 *Kръvoruskъ 276
 *Kръvorustъ 277
 *Kръvosъсь 277
 *Kukonogъ(јѣ) 85
 *Kukonosъ(јѣ) 98
 *Kulinosъ 98
 *Kunonoga 85
 *Kълbonosъ(јѣ) 98
 *Kълbouхъ(јѣ) 138
 *Kълčebordъ(јѣ) 16
 *Kълčegolъ(јѣ) 50
 *Kълčepogъ(јѣ) 85
 *Kълčeokъjъ 40
 *Kълdonosъ(јѣ) 98
 *Kълдоosъ 109
 *Kълdouхъ(јѣ) 138
 *Kълeosъ 109
 *Kълgoosъ 109
 *Kълkonosъ(јѣ) 98
 *Kълmogozъ 65
 *Kълnogozъ 65
 *Kълnoockъ(јѣ) 40
 *Kълnoosъ 110
 *Kълozobъ 156
 *Kълpogozъ 65
 *Kълponogъ(јѣ) 85
 *Kълponosъ(јѣ) 98
 *Kълpooosъ 110
 *Kълpogokъ(јѣ) 129
 *Kълpouхъ(јѣ) 138
 *Kълšeuiшъ(јѣ) 144
 *Kълtogozъ 65
 *Kълtonogъ(јѣ) 85
 *Kълtoosъ(јѣ) 110, 112
 *Kълtopuzъ(јѣ) 25
 *Kълčioosъ 110
 *Kълdolъbъ(јѣ) 75
 *Kълdonogъ(јѣ) 85
 *Kълdorokъ(јѣ) 129
 *Kълkponosъ(јѣ) 98
 *Kълkooosъ 110
 *Kълdopалъ(јѣ) 114
 *Kълgopалъ(јѣ) 114
 *Kълlouхъ(јѣ) 138
 *Kълmigozъ 65
 *Kълmnoposъ(јѣ) 98
 *Kълmnopogъ(јѣ) 85
 *Kълnoosъ 110
 *Kълnogokъ(јѣ) 129
 *Kълnouхъ(јѣ) 138
 *Kълponosъ(јѣ) 98
 *Kълpouхъ(јѣ) 139
 *Kълsonogъ(јѣ) 85
 *Kълšibordъ(јѣ) 16
 *Kълrtogozъ 65

- *Кѣртопогъ(їѣ) 86
 *Кѣртопошъ(їѣ) 98
 *Кѣртоосъ 110
 *Кѣртоушъ(їѣ) 144
 *Куѣькоѣкъ(їѣ) 129
 *Kys(ь)logoѣъ(їѣ) 54
 *Kys(ь)lookъ(їѣ) 40
 *Kyvonosъ 99

 *Ladogoѣъсъ 54
 *Latogoъъ 65
 *Lѣньgoъъ 65
 *Lѣсььkonogъ(їѣ) 86
 *Lixogoѣъ(їѣ) 54
 *Lixogoъъ(їѣ) 66
 *Lixogѣѣъ(їѣ) 68
 *Lixolъъъ(їѣ) 75
 *Lixonosъ 99
 *Lixooъъ 110
 *Lixoreѣъ(їѣ) 118
 *Lixorъъъ(їѣ) 133
 *Lipogolъъ(їѣ) 50
 *Liponogъ(їѣ) 86
 *Lizogoѣъ 54
 *Lizogoъъ 66
 *Lominoga 86
 *Lominosъ 99
 *Lomonosъ(їѣ) 99
 *Loronogъ(їѣ) 86
 *Loronosъ(їѣ) 99
 *Lorouxъ(їѣ) 139
 *Lѣkonosъ(їѣ) 99
 *L'ubidorgъ 248
 *Luboъъja 147
 *Luripogъ(їѣ) 86
 *Luriposъ 99
 *Luroglazъ(їѣ) 33
 *Lurogolъъсъ 50
 *Luronosъ 99
 *L'utogolva 50
 *Лѣбаъъ 71
 *Лѣбахъ 70

 *Лѣбајъ 71
 *Лѣbaka 71
 *Лѣbakъ 71
 *Лѣbanъ 72
 *Лѣbanъ 72
 *Лѣbagъ 73
 *Лѣbastъ(їѣ) 74
 *Лѣbasъ 73
 *Лѣbasъ 73
 *Лѣbaъъ 70
 *Лѣbatъ(їѣ) 74
 *Лѣbavъ(їѣ) 74
 *Лѣбѣјъ 71
 *Лѣбѣka 71
 *Лѣbica 72
 *Лѣbiъъ 71
 *Лѣbikъ 71
 *Лѣbiъъ 70
 *Лѣbiъъше 74
 *Лѣbitъ 74
 *Лѣbivъ(їѣ) 74
 *Лѣboxa 70
 *Лѣboxъ 70
 *Лѣboјъ 71
 *Лѣbotmysъ 75
 *Лѣbonъ 73
 *Лѣborъ 73
 *Лѣbosa 74
 *Лѣbosъ 74
 *Лѣbosъ 74
 *Лѣboъъ 70
 *Лѣbotreъъ 75
 *Лѣbuxa 70
 *Лѣbuxъ 70
 *Лѣbunъ 73
 *Лѣbunъ 73
 *Лѣbunъ 73
 *Лѣbugъ 73
 *Лѣbugъ 73
 *Лѣbusъ 74
 *Лѣbusъ 74
 *Лѣbuiъ 70
 *Лѣbъ 70

 *Лѣbъko 71
 *Лѣbъкъ 71
 *Лѣbyka 72
 *Лѣbунъ 73
 *Лѣbugъ 73
 *Лѣbyъъ 70
 *Лѣbyтъ 74
 *Лѣbъсъ 72
 *Lysogoѣъ(їѣ) 54
 *Lysonogъ(їѣ) 86
 *Лѣььkonogъ(їѣ) 86
 *Лѣььkoѣкъ(їѣ) 129

 *Maxoborda 16
 *Maxonogъ(їѣ) 86
 *Maxoѣкъ 129
 *Majъbordъ(їѣ) 16
 *Malobordъ(їѣ) 16
 *Maloglazъ(їѣ) 33
 *Malogolъъ(їѣ) 50
 *Malogolъъсъ 50
 *Malogoѣъ(їѣ) 54
 *Malomѣѣ 77
 *Malonogъ(їѣ) 86
 *Malonosъ(їѣ) 99
 *Maloockъ(їѣ) 41
 *Malorъъъ(їѣ) 133
 *Malouxъ(їѣ) 139
 *Malozoѣъ(їѣ) 157
 *Maslobordъ(їѣ) 16
 *Matonogъ(їѣ) 86
 *Mazъnogolъъ(їѣ) 51
 *Medoјѣѣ 271
 *Medolazъ 272
 *Medolizъ 272
 *Medonosъ 272
 *Medorivъсъ 272
 *Medovagъсъ 272
 *Meligoba 33
 *Mѣlomѣѣ 77
 *Mѣzouъъ(їѣ) 144
 *Mѣкъьkobъ'uxъ(їѣ) 20

- *Meḱḱogolnъ(јъ) 51
 *Meḱḱogobъ(јъ) 55
 *Meḱḱkoposъ(јъ) 99
 *Meḱḱkouхъ(јъ) 139
 *Meḱḱkozobъ(јъ) 157
 *Migoosъ 110
 *Milodorgъ 248
 *Miloglazъ(јъ) 34
 *Milogolnъ(јъ) 51
 *Milъdorgъ 248
 *Močigoba 55
 *Močigobъ 55
 *Moga 278
 *Mogajъ 278
 *Mogota 279
 *Mogotъ(јъ) 279
 *Mogotъnъ(јъ) 279
 *Mogt'акъ 280
 *Mogt'аръ 280
 *Mogt'ikъ 280
 *Mogt'ъ 279
 *Mogt'ьnъ(јъ) 280
 *Mogъ 278
 *Mogъrdiсъ 206
 *Mogytісъ 279
 *Mogytъ 279
 *Mogytъ 279
 *Moъdorgъ 248
 *Mokrobordъ(јъ) 16
 *Mokrogobъ(јъ) 55
 *Mokrogozъ(јъ) 66
 *Mokronogъ(јъ) 86
 *Mokronosъ(јъ) 99
 *Mokroosъ 110
 *Mokrozobъ(јъ) 157
 *Mođoglazъ(јъ) 34
 *Mođojъgradlo 77
 *Mođorezъ 77
 *Mođovаръ 777
 *Moḱobordъ(јъ) 15, 281
 *Moḱodeļъ 281
 *Moḱojedъ 281
 *Moḱomolъ 281
 *Moḱosēja 281
 *Moḱosějъ 281
 *Moḱotrešъ 281
 *Moḱovаръ 281
 *Moḱovēsъ 281
 *Moḱovozъ 282
 *Moḱkozobъ 281
 *Mъrdoosъ 110
 *Mъrgoosъ 110
 *Mъrgosļerъ(јъ) 284
 *Mъrgoušъ(јъ) 144
 *Mъrxonosъ(јъ) 100
 *Mъrtonogъ(јъ) 86
 *Myslidorъ 248
 *Mъn'egozъ(јъ) 66
 *Mъn'edorъ 248
 *Mъrkobordъ(јъ) 16
 *Mъrzlouxъ(јъ) 139
 *Naļba 75
 *Naļbatъ(јъ) 75
 *Naļbъ 75
 *Naosъ 103
 *Napъrstъnъ(јъ) 116
 *Narokъ(јъ) 125
 *Naščekа 148
 *Naščekъ 148
 *Nebъrčidlo 176
 *Nebъrkajъ 171
 *Neglazъ 32
 *Negobъ(јъ) 53
 *Nexyba 291
 *Nekъleosъ 110
 *Nemoga 278
 *Nemogajъ 278
 *Nemogostъ 279
 *Nemogotъ(јъ) 279
 *Nemogt'ъ 280
 *Nemogt'ьnъ(јъ) 280
 *Nemogъ 278
 *Neokъ(јъ) 38
 *Neosixa 104
 *Neosъ(јъ) 103
 *Neroсъ 125
 *Neroka 125
 *Nerokъ(јъ) 125
 *Neuxъ(јъ) 136
 *Nevada 274
 *Nevadiсъ 275
 *Nevadiкъ 275
 *Nevadъ 274
 *Nevēda 254
 *Ninodorgъ 248
 *Nizъkogoъ 66
 *Nizъkoокъ(јъ) 41
 *Nizъkoosъ 110
 *Noga 78
 *Nogaсъ 79
 *Nogajъ 79
 *Nogalъ 79
 *Nogarъ 79
 *Nogasъ 79
 *Nogašъ 79
 *Nogava 80
 *Nogavica 80
 *Nogavъka 80
 *Nogonъ 79
 *Nogosъ 79
 *Nogovica 80
 *Nogujъ 79
 *Nogulъ 79
 *Nogъ 78
 *Nogъta 79
 *Nogъtiсъ 80
 *Nogъtikъ 80
 *Nogъtkъ 80
 *Nogътъ 79
 *Nosaсъ 91
 *Nosajъ 91
 *Nosaka 91
 *Nosakъ 91
 *Nosalъ 93

- *Nosanъ 93
 *Nosanъ 93
 *Nosar'ъ 94
 *Nosatъ(јъ) 94
 *Nosikъ 92
 *Nosišče 94
 *Nositъ(јъ) 94
 *Nosul'a 93
 *Nosulъ 93
 *Nosurgъ 94
 *Nosъ 90
 *Nosъka 92
 *Nosъko 92
 *Nosъkъ 92
 *Nosyka 93
 *Nosyга 94
 *Nosyгъ 94
 *Nosъсь 93
 *Nožьka 80

 *Obbava 264
 *Obbъrбаъ 160
 *Obbъrгъ 177
 *Obdъrimoдъ 77
 *Obgologoъ 66
 *Obgoъъ 61
 *Obguзъ 61
 *Obхуъъ 291
 *Obmogt'ъјъ 280
 *Obroča 125
 *Obročъ 125
 *Obročъka 125
 *Obročъnikъ 126
 *Obroкъ 125
 *Obvada 274
 *Obveъъ 256
 *Obvъlouхъ(јъ) 138
 *Očакъ 42
 *Očeslavъ 42
 *Oči 38
 *Očiъ 42
 *Očikъ 42

 *Očьko 42
 *Očьkъ 42
 *Očъnpъ(јъ) 42
 *Okaсъ 38
 *Okajъ 38
 *Okalъ 38
 *Okalъ 38
 *Okapъ 38
 *Okapъ 38
 *Okatъ(јъ) 39
 *Oko 38
 *Okoјъmъ 41
 *Okomanъ 42
 *Okomirъ 42
 *Okoslavъ 42
 *Okunъ 38
 *Okunъ 38
 *Okъno 39
 *Onodorgъ 248
 *Orzvada 274
 *Orzvadiсъ 275
 *Orzvadъ 274
 *Orzveъъ 256
 *Orzъnoglazъ(јъ) 34
 *Orzъnogъbъ(јъ) 55
 *Orzъnogъzъ(јъ) 66
 *Orzъnookъ(јъ) 41, 66
 *Orzъnopалъ(јъ) 114
 *Ostrobordъ(јъ) 16
 *Ostrobъrvъ(јъ) 27
 *Ostročubъ 30
 *Ostroglazъ(јъ) 34
 *Ostrogolъ(јъ) 51
 *Ostrogoъbъ(јъ) 55
 *Ostrogroдъ(јъ) 68
 *Ostronoсъ(јъ) 100
 *Ostrooсъ 110
 *Ostropetъ(јъ) 118
 *Ostropokъ(јъ) 129
 *Ostrouхъ(јъ) 139
 *Oтъnoga 80

 *Qsaсъ 104
 *Qsaxa 104
 *Qsajъ 104
 *Qsakъ 104
 *Qsalъ 105
 *Qsanъ 105
 *Qsanъ 105
 *Qsarъ 106
 *Qsastъ(јъ) 106
 *Qsatъ(јъ) 106
 *Qselъ 105
 *Qsenъ 105
 *Qsenъ 105
 *Qsějъ 104
 *Qsęga 104
 *Qsiсъ 104
 *Qsixa 104
 *Qsikъ 104
 *Qsimъ 105
 *Qsinъ 105
 *Qsistъ(јъ) 106
 *Qsišče 106
 *Qsitъ(јъ) 106
 *Qsojěдъ 112
 *Qsomъ 105
 *Qsonъ 106
 *Qсъ 103
 *Qсъkъ 105
 *Qsynъ 105
 *Qсьсь 105
 *Qсьnpъ(јъ) 105
 *Qtrakъ 282
 *Qtrісъ 283
 *Qtrikъ 283
 *Qtro 282
 *Qtroba 282
 *Qtrъ 282
 *Qtrъсь 283
 *Qzъkoglazъ(јъ) 34
 *Qzъkonoсъ(јъ) 100

 *Pabъrganъ 169

- *Рагырманъ 229
 *Рахогъкъ(жь) 129
 *Ракылакъ 229
 *Ракыдакъ 229
 *Ракылепъ 229
 *Ракылта 230
 *Ракызъ 229
 *Paliborda 16
 *Palimoda 77
 *Palinosъ 1000
 *Palomoda 77
 *Pальсь 114
 *Pальщійъ 115
 *Pальщикъ 115
 *Paqsikъ 105
 *Parigozъ 66
 *Parimoda 77
 *Parimoda 77
 *Parinoga 87
 *Pariqsъ 110
 *Paskulъ 135
 *Pastъrga 230
 *Pasuryka 230
 *Paszyl'a 230
 *Paszylъ 230
 *Pavъldurъ 230
 *Pavъldukъ 230
 *Pavъrgakъ 230
 *Permoga 278
 *Pervada 275
 *Pervęzъka 259
 *Pęstonogъ(жь) 87
 *Pęta 116
 *Pętiqsъ 110
 *Pętoręzъ 117
 *Pęтъka 117
 *Ploskogolъ(жь) 51
 *Ploskonogъ(жь) 87
 *Ploskonosъ(жь) 100
 *Plętonosъ(жь) 100
 *Pobъrza 185
 *Podъgozъ 61
 *Podъguzъ 61
 *Podъgyъšakъ 217
 *Podъgyъšыkъ 217
 *Podъnoga 80
 *Podъngosъnъ(жь) 126
 *Podъngęzъka 259
 *Podъngęzъnъ(жь) 262
 *Podъrdъ 205
 *Podъgmісь 226
 *Poxuba 291
 *Pologlazъ(жь) 34
 *Pologozъ(жь) 66
 *Pologrōdъ(жь) 68
 *Polonosъ(жь) 100
 *Poloqsъ(жь) 111
 *Polopęтъ(жь) 118
 *Pologътъ(жь) 133
 *Polouxъ(жь) 140
 *Polozobъ(жь) 157
 *Pomogadlo 279
 *Pomogajъ 279
 *Pomogt'ыnъ(жь) 280
 *Porinosъ 100
 *Porogъikъ 125
 *Porogъъ 125
 *Porogъsnіkъ 126
 *Porogъsnъ(жь) 126
 *Porogъkъ 125
 *Povada 275
 *Povęzъka 259
 *Počęglazъ(жь) 34
 *Pora 118
 *Poračъ 119
 *Pоракъ 119
 *Pоранъ 120
 *Pораръ 120
 *Pорасъ 121
 *Pорелъ 120
 *Pорica 120
 *Pорісь 119
 *Pоріkъ 119
 *Pоріnъ 120
 *Pорісь 119
 *Pорoderъ 121
 *Pорoręza 121
 *Pорoшъ 119
 *Pорovatъ(жь) 121
 *Pорusъ 121
 *Pорuшъ 119
 *Pоръ 118
 *Pоръka 119
 *Pоръko 119
 *Pоръkъ 119
 *Pоруць 120
 *Pорука 120
 *Pорунъ 120
 *Pорургъ 121
 *Pорушь 119
 *Pоръсь 120
 *Pравоqsъ 111
 *Pравогътъ(жь) 133
 *Pрęloqsъ(жь) 111
 *Pрęmoglazъ(жь) 34
 *Pрęmonosъ(жь) 100
 *Pribavъka 265
 *Priľbіbісь 75
 *Pribavъka 265
 *Provada 275
 *Prōdiqsъ 111
 *Puxobordъ(жь) 16
 *Pustobordъ(жь) 16
 *Pustogolъ(жь) 51
 *Pustolicъ(жь) 69
 *Pustonogъ(жь) 87
 *Puzačъ 22
 *Puzajъ 22
 *Puzakъ 22
 *Puz'akъ 22
 *Puzanъ 23
 *Puzanъ 23
 *Puzara 24
 *Puzarъ 24
 *Puzatъ(жь) 25
 *Puzavъ(жь) 25

- *Puzdra 24
 *Puzdro 24
 *Puzenъ 23
 *Puzějъ 22
 *Puzěka 23
 *Puzičъ 23
 *Puzikъ 23
 *Puzinъ 24
 *Puzo 21
 *Puzonъ 24
 *Puzonъ 24
 *Puzuxa 22
 *Puzъ 21
 *Puzьko 23
 *Puzьkъ 23
 *Puzynъ 24
 *Puzyга 24
 *Puzyгъ 24
 *Puzъ 21
 *Pьlkonogъ(јь) 87
 *Pьlstonogъ(јь) 87
 *Pьrdopалъ(јь) 114
 *Pьršelъbъ(јь) 75
 *Pьшьnogobъ(јь) 55
 *Pьninoga 87
 *Pьrstenъ 116
 *Pьrsteta 116
 *Pьrstičъ 116
 *Pьrstъ 115
 *Pьrstьkъ 115
 *Pьrstьcъ 116
 *Pьrstьnъ 116
 *Pьсьjeuxъ(јь) 140
 *Radidorgъ 248
 *Rebrakъ 122
 *Rebranъ 123
 *Rebreъ 122
 *Rebrějъ 122
 *Rebričъ 122
 *Rebrixa 122
 *Rebrikъ 122
 *Rebrina 123
 *Rebristъ(јь) 123
 *Rebrišče 123
 *Rebro 121
 *Rebronъ 123
 *Rebronъ 123
 *Rebroъ 122
 *Rebruxa 122
 *Rebrunъ 123
 *Rebrunъ 123
 *Rebruša 122
 *Rebrъko 123
 *Rebrъcъ 123
 *Rědobordъ(јь) 17
 *Rědoqъbъ(јь) 111
 *Rědozъbъ(јь) 157
 *Rědъkoqъbъ(јь) 111
 *Rědъkozъbъ(јь) 157
 *Rězozъbъ(јь) 157
 *Rebonogъ(јь) 87
 *Rebonosъ(јь) 100
 *Reboqъbъ(јь) 111
 *Reborqъkъ(јь) 129
 *Rebozadъ(јь) 68
 *Regogozъ 66
 *Rogouxъ(јь) 140
 *Ročakъ 125
 *Ročica 125
 *Ročičъ 125
 *Ročikъ 125
 *Ročъjъ 124
 *Ročъka 125
 *Ročъkъ 125
 *Ročъnikъ 126
 *Ročъnъ(јь) 126
 *Roка 124
 *Roкаcъ 126
 *Roкалъ 126
 *Roкаnъ 126
 *Roкастъ(јь) 126
 *Roкаcъ 126
 *Roкаvica 127
 *Roкаvič 127
 *Roкаvikъ 127
 *Roкаvъ 126
 *Roкаvъka 127
 *Roкаvъkъ 127
 *Roкаvъcъ 127
 *Roкодějъ 131
 *Roколějъ 131
 *Roкомаxъ 131
 *Roкомаnъ 131
 *Roкомyъjъ 131
 *Roкомyslъ 131
 *Rokoslavъ 131
 *Rokosujъ 131
 *Roковъ(јь) 127
 *Roковъcъ 127
 *Roкъ(јь) 124
 *Roкупъ 126
 *Rudometъ 277
 *Rudonogъ(јь) 87
 *Rudoqъbъ(јь) 111
 *Rudozъbъ(јь) 157
 *Rusobъgvъ(јь) 27
 *Rъtaчъ 132
 *Rъtajъ 132
 *Rъtakъ 132
 *Rъtanъ 132
 *Rъtanъ 132
 *Rъtatъjъ 132
 *Rъtišče 132
 *Rъtozějъ 134
 *Rътъ 131
 *Rътъko 132
 *Rътъkъ 132
 *Rътъcъ 132
 *Rъviborda 17
 *Rъъeuxъ(јь) 140
 *Sadlogъbъ 55
 *Sadlogozъ 66
 *Sadlouxъ(јь) 140
 *Samorqъkъ(јь) 129

- *Saroglazъ (jъ) 34
 *Sarogoba 55
 *Saromofъ (jъ) 77
 *Sarouxъ (jъ) 140
 *Sarygoba 55
 *Sebedorgъ 248
 *Sedmiglazъ (jъ) 34
 *Sedmigozъ 66
 *Sedminogъ (jъ) 87
 *Sedmiqъ 111
 *Sedmirqкъ (jъ) 129
 *Sedmirъ (jъ) 133
 *Sëdogolъ (jъ) 51
 *Sëdouхъ (jъ) 140
 *Sëmidorgъ 248
 *Sëroglazъ (jъ) 34
 *Sërogozъ 66
 *Sërookъ (jъ) 41
 *Sëroqъ 111
 *Sërouхъ (jъ) 140
 *Sinebr'uxъ (jъ) 20
 *Sineglazъ (jъ) 34
 *Sinegobъ (jъ) 55
 *Sinelicъ (jъ) 69
 *Sinelъbъ (jъ) 75
 *Sinenosъ (jъ) 101
 *Sineokъ (jъ) 41
 *Sineoqкъ (jъ) 129
 *Sineščekъ (jъ) 150
 *Sinezobъ (jъ) 157
 *Sinъjъ Zofъ 157
 *Sivobordъko 12
 *Sivobr'uxъ (jъ) 20
 *Sivoglazъ (jъ) 34
 *Sivogolъ (jъ) 51
 *Sivogobъ (jъ) 55
 *Sivolъbъ (jъ) 75
 *Sivoqъ (jъ) 111
 *Sivozadъ (jъ) 68
 *Skaloglazъ 34
 *Skalouxъ (jъ) 140
 *Skalozobъ 157
 *Skobъrča 175
 *Skobъrčъ 175
 *Skorobr'uxъ (jъ) 20
 *Skoroglazъ (jъ) 34
 *Skoronogъ (jъ) 87
 *Skula 134
 *Skulačъ 135
 *Skulakъ 135
 *Skulanъ 135
 *Skulatъ (jъ) 135
 *Skuličъ 135
 *Skulikъ 135
 *Skulina 135
 *Skulinъ 135
 *Skulovatъ (jъ) 135
 *Skulъ 134
 *Skulъka 135
 *Skulъko 135
 *Skulъkъ 135
 *Skulъ 134
 *Skulъcъ 135
 *Slabogozъ 66
 *Slabonogъ (jъ) 87
 *Slaboqъ 111
 *Slëpакъ 285
 *Slëpanъ 286
 *Slëpešъ 285
 *Slëpetъ 286
 *Slëpica 286
 *Slëpичъ 285
 *Slëpikъ 285
 *Slëpoglazъ (jъ) 35, 284
 *Slëpokonъ 284
 *Slëpokura 284
 *Slëpokurъ 284
 *Slërookъ (jъ) 41
 *Slëporodъ 284
 *Slëpota 286
 *Slëpovornъ 284
 *Slëpuxa 285
 *Slëpuxъ 285
 *Slëpунъ 286
 *Slëpъ (jъ) 284
 *Slëpъko 285
 *Slëpъkъ 285
 *Slëpунъ 286
 *Slëpъcъ 285
 *Slëpъnъ 286
 *Smoliqъ 111
 *Smolonogъ (jъ) 87
 *Smoloqъ 111
 *Smъrčegozъ 67
 *Smъrgonozъ 101
 *Soldъkomedъ 271
 *Solnoqъ 111
 *Sologobъ (jъ) 55
 *Solonoqъ 101
 *Soloqъ 111
 *Solopopъ 121
 *Solouxъ (jъ) 140
 *Sofъrga 167
 *Sogozъ 61
 *Soguzъ 61
 *Sopичъ 287
 *Sopikъ 287
 *Sopъ 287
 *Sopъkъ 288
 *Sopъcъ 288
 *Sovъzъ 257
 *Sovъzъ 257
 *Stadъnikъ 287
 *Staropopъ 121
 *Stojъdorgъ 248
 *Strižeqъ 111
 *Struponozъ 101
 *Strъkoqъ 111
 *Strъmonogъ (jъ) 87
 *Strъmoqъ 111
 *Strъmouxъ (jъ) 140
 *Stukonogъ (jъ) 87
 *Стъrčegozъ 67
 *Стъrčenogъ (jъ) 87
 *Стъrčeqъ 111

- *Стѣмооꙋъ 112
 *Suxaja Golva 51
 *Suxoꝝoꙋъ(јѣ) 67
 *Suxoлѣъ(јѣ) 75
 *Suxomꝝdъ(јѣ) 78
 *Suxonogъ(јѣ) 87
 *Suxonosъ(јѣ) 101
 *Suxopѣтъ(јѣ) 118
 *Suxorebrikъ 124
 *Suxorebrъ(јѣ) 123
 *Suxoꝝkъ(јѣ) 129
 *Suxoščekъ(јѣ) 150
 *Suxouxъ(јѣ) 140
 *Suxozadъ(јѣ) 68
 *Suxoꝝbъ(јѣ) 158
 *Suroglazъ(јѣ) 35
 *Suromꝝdъ(јѣ) 78
 *Suronoga 88
 *Suropѣтъ(јѣ) 118
 *Svѣtloлѣъ(јѣ) 75
 *Svѣtlookъ(јѣ) 41
 *Svinoglazъ(јѣ) 35
 *Svinogolъ(јѣ) 51
 *Svinogozъ 67
 *Svinolѣъ(јѣ) 75
 *Svinouxъ(јѣ) 140
 *Svѣrbigozъ 67
 *Svѣrbioꙋъ 112
 *Sѣbъrga 167
 *Sѣdѣdorgъ 248
 *Sѣгъrma 224
 *Sѣkalouxъ(јѣ) 140
 *Sѣltonosъ(јѣ) 101
 *Sѣmyčiborda 17
 *Sѣrdopaлѣ(јѣ) 114
 *Sѣtoglazъ(јѣ) 35
 *Sѣtonoga 88
 *Sѣtonogъ(јѣ) 88
 *Sѣtoꝝъ 112
 *Sѣtoꝝbъ(јѣ) 158
 *Sѣtuligolva 51
 *Sѣvada 275
 *Sѣveda 254
 *Sѣvedakъ 254
 *Sѣvedѣ 254
 *Sѣvedѣkъ 254
 *Sѣvedyшъ 254
 *Sѣveda 263
 *Sѣvedъ 263
 *Sѣvedъ 263
 *Sѣveda 257
 *Sѣveda 257
 *Sѣveda 259
 *Sѣveda 259
 *Sѣveda 257
 *Suroꝝoꙋъ(јѣ) 67
 *Suroꝝъ 112
 *Suropѣтъ(јѣ) 118
 *Sѣrstolicъ(јѣ) 69
 *Šajъnogъ(јѣ) 88
 *Šegъrmanъ 230
 *Šestiglazъ(јѣ) 35
 *Šidlonogъ(јѣ) 88
 *Šidlonosъ(јѣ) 101
 *Širolazъ(јѣ) 35
 *Širolozъ(јѣ) 67
 *Širola Borda 17
 *Širolobordъ(јѣ) 17
 *Širolobr'uxъ(јѣ) 20
 *Širolѣъ(јѣ) 75
 *Širolkonogъ(јѣ) 88
 *Širolkonosъ(јѣ) 101
 *Širolkѣтъ(јѣ) 134
 *Širolѣъ(јѣ) 75
 *Širolnosъ(јѣ) 101
 *Širolkъ(јѣ) 41
 *Širolpѣтъ(јѣ) 118
 *Široluxъ(јѣ) 141
 *Šitogꝝbъ(јѣ) 56
 *Šidogꝝbъ 56
 *Šja 145
 *Šjakъ 146
 *Šjanъ 146
 *Šjajъ(јѣ) 146
 *Šjijъ 146
 *Šjijъ 146
 *Šjijukъ 146
 *Šjijunъ 146
 *Šjijka 146
 *Šjijko 146
 *Šjstipъrstъ(јѣ) 116
 *Šjstionogъ(јѣ) 88
 *Šjstopaлѣ(јѣ) 114
 *Šjstopaлѣсь 115
 *Šjstouxъ(јѣ) 141
 *Šjstozꝝbъ(јѣ) 158
 *ŠČečъka 148
 *ŠČegъrbꝝtъ 203
 *ŠČeka 148
 *ŠČekačъ 148
 *ŠČekalъ 149
 *ŠČekanъ 149
 *ŠČekanъ 149
 *ŠČekarъ 149
 *ŠČēdiglazъ 35
 *ŠČъlkoлѣъ 75
 *ŠČъlkomꝝdъ 78
 *ŠČъlkonogъ 88
 *ŠČъlkonosъ 102
 *ŠČъrbonosъ(јѣ) 102
 *ŠČъrbopѣтъ(јѣ) 118
 *Terbouшъ(јѣ) 144
 *Tѣsknogozъ(јѣ) 67
 *Tegnigozъ 67
 *Tixodorgъ 248
 *Tixonogъ(јѣ) 88
 *Tixoꝝkъ(јѣ) 130
 *Tomidorgъ 248
 *Togoroza 67
 *Toroꝝъ 112
 *Toroꝝlazъ(јѣ) 35
 *Toroꝝoꙋъ(јѣ) 67
 *Toroꝝogъ 88

*Торносыз(жб) 102	*Тылстоғозь 67	*Ушарь 143
*Трешиборда 17	*Тылстоногъ(жб) 89	*Ушарь 143
*Трешиголва 51	*Тылстоносъ(жб) 102	*Ушастъ(жб) 144
*Трешиголвъ(жб) 51	*Тылстоосъ(жб) 112	*Ушатъ(жб) 143
*Трешилъбъ(жб) 75	*Тылсты(жб) Носъ 102	*Ушичь 142
*Трешиногъ(жб) 88	*Тылстопалъ(жб) 114	*Ушикъ 142
*Трешироқъ(жб) 130	*Тылстопалъсь 115	*Ушъжъ 142
*Трибордъ(жб) 17	*Тылсторетъ(жб) 118	*Ушко 142
*Тригобъ 56	*Тылстороръ 121	*Ушкъ 142
*Тригобъсь 56	*Тылstoreбъ(жб) 124	*Ушникъ 143
*Тринога 88	*Тылстороқъ(жб) 130	*Увезъ 257
*Трипузъ 25	*Тылстошъ 147	
*Триухъ(жб) 141	*Тылстошъжъ(жб) 147	*Vada 257
*Триушъко 144	*Тылстouxъ(жб) 141	*Vadidlo 257
*Тројеглазъ(жб) 35	*Тылтоногъ(жб) 89	*Vadiкъ 275
*Тројегобъ 56	*Тылтouxъ(жб) 141	*Vadimirъ 276
*Тројеръстъ(жб) 116	*Тьргоосъ(жб) 112	*Vadimъ 276
*Тројероқъ(жб) 130	*Тьгноғозъ 67	*Vadivъ(жб) 276
*Тројезобъ 158	*Тьпъконогъ(жб) 89	*Vadъ 275
*Тъчиубъ 30	*Тьпъкоосъ(жб) 112	*Vадъсь 276
*Тъглазъ(жб) 35	*Тьрlouxъ(жб) 141	*Varinoga 89
*Тъғозъ 67	*Тьгноғозъ 67	*Veledorgъ 249
*Тьтмѣдъ 78	*Тьгноушъко 144	*Velegolъсь 52
*Тьтошъ 112		*Veleğoba 56
*Тьторъ 121	*Ухаць 136	*Velemѣдъ(жб) 78
*Тьзобъ(жб) 158	*Ухажъ 136	*Velenogъ(жб) 89
*Туцьнолъбъ(жб) 75	*Ухакъ 136	*Veleoсъ 112
*Tuligolva 51	*Ухалъ 137	*Veleuxъ(жб) 141
*Туносыз(жб) 102	*Уханъ 137	*Veleustыпъ(жб) 145
*Тугоосъ 112	*Уханъ 137	*Veleушъ(жб) 144
*Туғыз Glazъ 35	*Ухагъ 137	*Veleuшъко 144
*Тьврдодоргъ 248	*Ухастъ(жб) 137	*Velikaja Borda 17
*Тьврдолъбъ(жб) 76	*Ухатъ(жб) 137	*Velikaja Golva 52
*Тьврдомедъ 271	*Ухо 136	*Velikogolъ(жб) 52
*Тьврдоносъ(жб) 102	*Ухъжъ 136	*Velikoroқъ(жб) 130
*Тьврдоосъ(жб) 112	*Unedorgъ 249	*Veda 253
*Тьврдoustъ(жб) 145	*Ušaць 142	*Vedaць 254
*Тылконогъ(жб) 89	*Ušajъ 142	*Vedaкъ 254
*Тылstoreбъ(жб) 27	*Ušакъ 142	*Vedelъ 254
*Тылстоциубъ 30	*Ušalъ 143	*Vediць 254
*Тылstogolъ(жб) 51	*Ušanъ 143	*Vedixa 254
*Тылstogobъ(жб) 56	*Ušanъ 143	*Vedixъ 254

- *Vėdikъ 254
 *Vėdišъ 254
 *Vėdlica 255
 *Vėdličъ 255
 *Vėdlikъ 255
 *Vėdluxa 255
 *Vėdlъ(jъ) 254
 *Vėdlъko 255
 *Vėdlyšъ 255
 *Vėdlъ 255
 *Vėdlъсь 255
 *Vėdъ 253
 *Vėdъko 254
 *Vėdъкъ 254
 *Vėdyкъ 254
 *Vėdyšъ 254
 *Vėga 263
 *Vėgъ 263
 *Vėxarъ 263
 *Vėxогъ 263
 *Vėxъ 263
 *Vėxугъ 263
 *Vėtјedorъ 249
 *Vėza 255
 *Vėzačъ 258
 *Vėzakъ 258
 *Vėzanica 260
 *Vėzanikъ 260
 *Vėzar'ъ 262
 *Vėzelъ 260
 *Vėzenica 261
 *Vėzenъ 261
 *Vėzičъ 258
 *Vėzidlo 260
 *Vėziga 258
 *Vėzika 258
 *Vėzikъ 258
 *Vėzimъ 261
 *Vėzišče 262
 *Vėzobr'uxъ 20, 263
 *Vėzonъ 261
 *Vėzovikъ 262
 *Vėzota 262
 *Vėzslo 260
 *Vėzukъ 258
 *Vėzunъ 261
 *Vėзь 255
 *Vėзькъ 258
 *Vėzynъ 262
 *Vėзь 255
 *Vėзьma 261
 *Vėзьmičъ 261
 *Vėзьnikъ 262
 *Vėзьнь 262
 *Vidolъbъ 76
 *Vislogozъ(jъ) 67
 *Vislonosъ(jъ) 102
 *Visloqъ 112
 *Vislouхъ(jъ) 141
 *Vitodorgъ 249
 *V(K)ъrtoqъ 112
 *Voјebъrъ 192
 *Voјьdorgъ 249
 *Voskar'ъ 269
 *Voskoboјъ 270
 *Voskoboјnikъ 271
 *Voskodavъ 271
 *Voskoјedъ 271
 *Voskolějъ 271
 *Voskovičъ 270
 *Voskъ 269
 *Voščar'ъ 269
 *Voščičъ 270
 *Voščidlo 270
 *Voščikъ 270
 *Voščina 270
 *Voščinar'ъ 270
 *Voščъкъ 270
 *Voščъnъ(jъ) 270
 *Vъlbonosъ(jъ) 102
 *Vъlčegolъ 52
 *Vъlkobordъ(jъ) 17
 *Vъlkobъrъzъ(jъ) 192
 *Vъlkodorgъ 249
 *Vъlkoqolъ 52
 *Vъlkoqъ 112
 *Vъlkozobъ 158
 *Vъltogza 67
 *Vъxhoноsъ 102
 *Vъrtogozъ 67
 *Vъrtoqъ 112
 *Vyбъrgъ 167
 *Vyđrimodo 78
 *Vyгъviglazъ 35
 *Vyšeokъ(jъ) 41
 *Vъјugъ(o)paъ(jъ) 114
 *Vъrdonosъ(jъ) 103
 *Vъrgogozъ 67
 *Vъrgoqъ 112
 *Vъrхоčubъ 30
 *Vъrхоlъbъ 76
 *Vъrtiglazъ 35
 *Vъrtigolъ 52
 *Vъrtoglazъ 35
 *Vъrtogolъ 52
 *Vъrtogozъ 68
 *Vъrtoqъ 112
 *Vъsedorgъ 249
 *Vъsemogza 279
 *Zabava 264
 *Zabavičъ 264
 *Zabavikъ 264
 *Zabavъka 265
 *Zabavъnikъ 265
 *Zabordinъ 13
 *Zabordъnъ(jъ) 13
 *Zadorgъ 249
 *Zagolva 43
 *Zagolъbъ 46
 *Zagozъ 61
 *Zaguzъ 61
 *Zamogt'ъnъ(jъ) 280
 *Zanoga 80
 *Zanosikъ 92
 *Zaqasajъ 104

- *Zaϕσъ 104
 *Zaϕσъпъ(јъ) 126
 *Zaϕka 125
 *Zaϕкъ 125
 *Zavada 274
 *Zavadidlo 275
 *Zavadičъ 275
 *Zavadiкъ 275
 *Zavadъka 275
 *Zavędličъ 255
 *Zavędlikъ 255
 *Zavędлъ(јъ) 255
 *Zavędлъka 255
 *Zavędлъko 255
 *Zavędлъсь 255
 *Zavega 263
 *Zaveza 257
 *Zaveзь 257
 *Zaveзьka 260
 *Zazϕbikъ 152
 *Zazϕбъ 150
 *Zęxoreбгъјъ 124
 *Zęlodorgъ 249
 *Zoltočubъ 30
 *Zoltoпogъ(јъ) 90
 *Zoltoϕсъ 112
 *Zoltopopъ 121
 *Zoba 150
 *Zobačъ 151
 *Zobaxa 150
 *Zobaхъ 150
 *Zobajъ 150
 *Zobaka 151
 *Zobakъ 151
 *Zobaлъ 153
 *Zobaлъ 153
 *Zoban'a 153
 *Zobanъ 153
 *Zobanъ 153
 *Zobagъ 154
 *Zobagъ 154
 *Zobastъ(јъ) 155
 *Zobatъ(јъ) 155
 *Zobavъ(јъ) 155
 *Zobelъ 153
 *Zobenъ 154
 *Zobičъ 152
 *Zobidlo 153
 *Zobikъ 152
 *Zobinъ 154
 *Zobišće 155
 *Zobolomičъ 158
 *Zobolomъ 158
 *Zoboskaлъ 158
 *Zobotrešъ 158
 *Zobotyka 158
 *Zobovolkъ 158
 *Zobovъ(јъ) 155
 *Zobraкъ 155
 *Zobričъ 155
 *Zobridlo 155
 *Zobrikъ 155
 *Zobгъ 154
 *Zobгъкъ 155
 *Zobгъ 154
 *Zobгъсь 155
 *Zobъ 150
 *Zobъka 152
 *Zobъko 152
 *Zobъкъ 152
 *Zobупъ 154
 *Zobъca 152
 *Zobъсь 152
 *Zъloborgъ(јъ) 17
 *Zъlogolъ 52
 *Zъlonoga 90
 *Zъlouхъ(јъ) 141
 *Zelęznaja Pęta 117
 *Zelidorgъ 249
 *Zelomofъ 78
 *Zelomofъ 78
 *Zidoϕсъ 112
 *Zidъkonogъ(јъ) 90
 *Žirouхъ(јъ) 141
 *Živoglazъ(јъ) 35
 *Živogolъ(јъ) 52
 *Žuga 272
 *Žugadlo 273
 *Žugajъ 273
 *Žugala 272
 *Žugалъ 272
 *Žuganъ 273
 *Žugagъ 273
 *Žugagъ 273
 *Žugavъ(јъ) 273
 *Žugo 272
 *Žugogъ 273
 *Žugogъ 273
 *Žugulъ 272
 *Žugъ 272
 *Žugълъ 272
 *Žugълъ 272
 *Žugъгъ 273
 *Žuža 273
 *Žužaka 273
 *Žužakъ 273
 *Žužalъ 273
 *Žužalъ 273
 *Žužanъ 274
 *Žužel'a 273
 *Žuželъ 273
 *Žuželъ 273
 *Žužičъ 273
 *Žužikъ 273
 *Žužinъ 273
 *Žužuka 273
 *Žužula 274
 *Žužulъ 274
 *Žužupъ 274
 *Žužъ 273
 *Žužъсь 273
 *Žužьga 273
 *Žužьгъ 273
 *Žužьko 273
 *Žužькъ 273

- *Žužьъ 273
 *Žužьта 274
 *Žužьпъ(жъ) 274
 *Žьlnorokъ(жъ) 130
 *Žьltobordъ(жъ) 17
 *Žьltobr'uxъ(жъ) 20
 *Žьltobrgъъ(жъ) 27
 *Žьltogolъъ(жъ) 52
 *Žьltogozъ(жъ) 68
 *Žьltopogъ(жъ) 90
 *Žьltoposъ(жъ) 103
 *Žьltorсъ 112
 *Žьltoreтъ(жъ) 118
 *Žьltoropъ 121
 *Žьltoruzъ(жъ) 25
 *Žьltouxъ(жъ) 141
 *Žьltozobъ(жъ) 158
 *Žьltъjъ Zobъ 158
 *Žьrba 204
 *Žьrbajъ 204
 *Žьrbakъ 204
 *Žьrbapъ 204
 *Žьrbipъ 204
 *Žьrbunъ 204
 *Žьrbъ 204
 *Žьrbъcъ 204
 *Žьrbъbъ 204
 *Žьrčakъ 219
 *Žьrčikъ 220
 *Žьrda 210
 *Žьrдаkъ 210
 *Žьrдапъ 210
 *Žьrdelъ 210
 *Žьrdějъ 210
 *Žьrdikъ 210
 *Žьrdinъ 210
 *Žьrdъ 210
 *Žьrdъka 210
 *Žьrdъkъ 210
 *Žьrdъ 210
 *Žьrgadlo 216
 *Žьrgajъ 216
 *Žьrganъ 216
 *Žьrgunъ 216
 *Žьrgunъ 216
 *Žьrgunъ 216
 *Žьrxa 216
 *Žьrxъ 216
 *Žьrka 218
 *Žьrkapъ 219
 *Žьrkъ 218
 *Žьrlakъ 223
 *Žьrl'akъ 223
 *Žьrlica 223
 *Žьrličъ 223
 *Žьrlikъ 223
 *Žьrloba 222
 *Žьrl'ukъ 222
 *Žьrlun'a 222
 *Žьrlъ 222
 *Žьrlyga 222
 *Žьrlyka 222
 *Žьrma 231
 *Žьрмаkъ 231
 *Žьрманъ 231
 *Žьrmějъ 231
 *Žьrmola 231
 *Žьrmotъ 231
 *Žьrmula 231
 *Žьrmunъ 231
 *Žьrna 234
 *Žьrناkъ 234
 *Žьrنا'akъ 234
 *Žьrناvъjъ 234
 *Žьrnica 234
 *Žьrnikъ 234
 *Žьrnoboъjъ 234
 *Žьrmodelъ 234
 *Žьrnoklъъ 234
 *Žьrnokujъ 234
 *Žьrnorсъ 234
 *Žьrnosеkъ 234
 *Žьrnovъjъ 234
 *Žьrpъ 234
 *Žьrpъjъ 234
 *Žьrpъkъ 234
 *Žьrсъ 235
 *Žьršičъ 217
 *Žьršinъ 217
 *Žьršъ 217
 *Žьrža 215
 *Žьržanъ 216
 *Žьržerokъ(жъ) 130
 *Žьržějъ 216
 *Žьržikъ 216
 *Žьržinъ 216
 *Žьržugъ 216
 *Žьržъ 215

Наукове видання

Бібліотека української ономастики

ШУЛЬГАЧ Віктор Петрович

НАРИСИ З ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІЇ
Частина VII

Друкується в авторській редакції
Комп'ютерна верстка І. А. Перехрест

Здано на складання 28.12.2021. Підписано до друку 30.09.2022.

Формат 60х84¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.

Друк офсетний. Ум. друк. арк. 24,5. Обл.-вид. арк. 28,7.

Тираж 100 пр.

**У СЕРІЇ
«БІБЛІОТЕКА УКРАЇНСЬКОЇ ОНОМАСТИКИ»
ОПУБЛІКОВАНО:**

Вербич С.О. Гідронімія басейну Верхнього Дністра. Етимологічний словник-довідник. К., 2007. 120 с.

Дослідження з ономастики: Збірник наукових праць пам'яті Олексія Сильвестровича Стрижака / Відп. ред. І.М. Желєзняк. К., 2008. 168 с.

Студії з ономастики та етимології. 2008 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2008. 296 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2008. Ч. I. 413 с.

Студії з ономастики та етимології. 2009 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2009. 318 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Середнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2009. 234 с.

Студії з ономастики та етимології. 2010 / Відп. ред. І.В. Єфіменко. Луцьк, 2010. 452 с.

Желєзняк І.М. Слов'янська антропоніміка (вибрані статті) / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2011. 288 с.

Студії з ономастики та етимології. 2011–2012 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2012. 352 с.

Пахомова С.М. Еволюція антропонімічних формул у слов'янських мовах. Ужгород, 2012. 344 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Нижнього Дністра. Етимологічний словник. Луцьк, 2013. 155 с.

Українська ономастика: бібліографічний покажчик / Відп. ред. С.О. Вербич. К., 2013. 364 с.

Габорах М. Топонімія Покуття та деяких прилеглих територій. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2013. 932 с.

Студії з ономастики та етимології. 2013 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2013. 320 с.

Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. Вид. 2-е, випр. і доп. Луцьк, 2013. 148 с.

Габорах М. Назви населених пунктів Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Івано-Франківськ, 2014. 404 с.

Желєзняк І.М. Київський топонімікон / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2014. 224 с.

Студії з ономастики та етимології. 2014 / Відп. ред. О.П. Карпенко, В.П. Шульгач. К., 2014. 256 с.

Габорах М. Назви гір і полонин Івано-Франківщини. Етимологічний словник-довідник. Вид. третє, доп., перероб., уточн. Івано-Франківськ, 2015. 604 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2015. Ч. II. 504 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2016. Ч. III. 472 с.

Скляренко А., Скляренко О. Типологическая ономастика: в 5 кн. Одесса, 2016. Кн. 3. Ч. 2. 416 с.

Вербич С.О. Гідронімія басейну Дністра. Луцьк, 2017. 544 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2017. Ч. IV. 488 с.

Колесник Н.С. Онiмiя української народної пісні. Чернівці, 2017. 368 с.

Студії з ономастики та етимології. 2015–2016 / Відп. ред. О.П. Карпенко. К., 2017. 292 с.

Габорах М.М. Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2017. 368 с.

Іваненко О. Назви поселень Сумщини. Історико-етимологічний словник. К., 2017. 332 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2018. Вип. 3 (18). 80 с.

Студії з ономастики та етимології. 2017–2018 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2018. 320 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2018. Ч. V. 440 с.

Вербич С.О. Назви поселень Чернівецьчини: історико-етимологічний словник. Чернівці, 2019. 208 с.

Габорах М.М. Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник. Івано-Франківськ, 2019. 584 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2019. Вип. 4 (19). 112 с.

Шульгач В.П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2019. Ч. VI. 416 с.

Скляренко О., Скляренко О. Етнічна ономастика: у 5 кн. Кн. 1: Світ арабів і арабський антропонімікон. Одеса, 2020. 284 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2020. Вип. 5 (20). 160 с.

Єфименко І.В. Дослідження з антропонімії. К., 2021. 304 с.

Студії з ономастики та етимології. 2019–2020 / Відп. ред. В.П. Шульгач. К., 2021. 388 с.

Повідомлення Української ономастичної комісії. Луцьк, 2021. Вип. 6 (21). 113 с.